1.

Kralj-žaba ili Gvozdeni Hajnrih

U ona davna, pradavna vremena kada su se želje još ispunjavale, živeo je jedan kralj čije su sve kćeri bile lepe, ali najmlađa tako lepa da joj se i samo sunce, koje je ipak toliko toga na svetu videlo, divilo kad god bi obasjalo njeno lice.

Pored samog kraljevog zamka bila je velika tamna šuma, a u njoj, pod jednom starom lipom, nalazio se bunar. Za vrelih letnjih dana kraljeva kći je odlazila u šumu i sedela pored hladnog bunara. I kad bi joj bilo dosadno, uzimala je svoju zlatnu loptu, bacala je uvis i hvatala; to joj bejaše najdraža igra.

Ali jednom se desi da svoju zlatnu loptu kraljeva kći nije uhvatila: ona mimoiđe njene uvis ispružene ruke, pade na zemlju, odskoči i otkotrlja se pravo u vodu. Princeza pritrča bunaru i vide kako lopta potonu. A bunar je bio toliko dubok da mu se dno nije videlo. Tad ona briznu u plač i plakala je sve više i uopšte se nije mogla utešiti. I dok je ona tako jadikovala, neko joj odnekud doviknu:

»Šta ti je, kraljeva kćeri? Ti toliko ridaš da bi se i kamen morao sažaliti?«

Ona okrete glavu da vidi odakle to glas dolazi i ugleda jednu žabu koja svoju debelu ružnu glavu beše pomolila iz vode.

»Ah, to si ti, staro vodeno brčkalo«, reče. »Ja plačem za svojom zlatnom loptom koja mi je pala u bunar.«

»Smiri se i ne plači«, nato će žaba. »Ja ću ti svakako pomoći, ali šta ćeš mi dati kao nagradu kad izvadim tvoju igračku?«

»Što god hoćeš, draga žabo«, odgovori ona. »Daću ti moje haljine, moje bisere i drago kamenje, čak i zlatnu krunu koju nosim.«

Žaba reče:

»Ne želim tvoje haljine, neću ni tvoje bisere i drago kamenje, niti tvoju zlatnu krunu. Ali ako mi obećaš da ćeš me voleti, da ću ti biti prijatelj i drug u igri, da ću sedeti za tvojim stočićem, pored tebe, da ću jesti iz tvog tanjirića, da ću piti iz tvog malog pehara i spavati u tvom krevetiću — ako mi sve to obećaš, spustiću se na dno bunara i izneti tvoju zlatnu loptu.«

»O, da«, reče ona, »obećavam ti sve što želiš, samo ako mi doneseš loptu.«

Ali u sebi ona pomisli: 'Šta to brblja ta glupa žaba; ona živi u vodi sa sebi ravnima i tamo krekeće i ne može biti drug čoveku.'

Kad je kraljeva kći na sve pristala, žaba zaroni, zaroni duboko preduboko, i za tili čas izroni na površinu plivajući: u ustima je držala loptu, koju hitnu u travu. Kraljeva kći se silno obradova kad ugleda svoju omiljenu igračku, podiže je i s njom otrča.

»Čekaj, čekaj me!« povika žaba. »Povedi me, ja ne mogu trčati kao ti!«

Ali šta joj je vredelo što je kreketala iz sve snage! Ništa joj to, ama baš ništa nije pomoglo! Kraljeva kći se na njeno zapomaganje nije osvrtala, već je požurila kući

i ubrzo zaboravila jadnu žabu, koja se ponovo morala vratiti dole u bunar.

Narednog dana, kad je s kraljem i sa svim dvoranima sela za trpezu i počela da jede iz svog zlatnog tanjirića, neko šljip-šljap, šljip-šljap stade da se penje uz mramorne stepenice i kada se pope gore, zakuca na vrata i povika:

»Kraljeva kćeri najmlađa,
otvori mi vrata!«

Radoznala da vidi ko je to što kuca i zove je, ona potrča, ali kad otvori vrata i ugleda žabu, ona ih brže-bolje zalupi i ponovo sede za sto sva obuzeta velikim strahom. Kralj primeti kako joj srce snažno lupa i reče:

»Dete moje, od čega si se tako uplašila? Da nije pred vratima kakav div koji hoće da te odnese?«

»Ah, ne«, odgovori ona, »nije to nikakav div, već jedna ružna žaba.«

»Pa šta ona hoće od tebe?«

»Ah, dragi oče«, odgovori mu princeza, »kad sam juče u šumi sedela kraj bunara i igrala se, pala mi je zlatna lopta u vodu. I pošto sam toliko plakala, žaba mi je loptu iznela. A kako je to uporno zahtevala, obećah joj da će mi biti drug. No ja ni za trenutak nisam pomislila da je ona kadra da izađe iz vode. Sad je pred vratima i želi da uđe.«

U taj mah ponovo se začu kucanje i poziv:

»Kraljeva kćeri najmlađa,
otvori mi vrata;
zar ne znaš šta si juče
meni obećala
kraj studene vode?
Kraljeva kćeri najmlađa,
otvori mi vrata.«

Kad to kralj ču, reče:

»Ono što si obećala moraš i ispuniti; odmah ustani i otvori joj vrata.«

Na očev prekor kraljeva kći se diže i otvori vrata, a žaba, jednako za njenim petama, doskakuta sve do princezine stolice. Tad stade i reče:

»Podigni me k sebi.«

Kraljeva kći se ustezala sve dok joj kralj ne naredi da to učini. Tek što se žaba našla na stolici, ona ushte i na sto. A kada se i tamo smesti, obrati se princezi rečima:

»Sad mi primakni svoj zlatni tanjirić da zajedno jedemo.«

Istina, princeza to učini, ali se lepo videlo da joj to nije bilo milo. Žaba se dobro ugosti, dok je kraljevoj kćeri gotovo svaki ma i najmanji zalogaj zapinjao u grlu. Najzad žaba reče:

»Lepo sam se najela. Sad sam umorna; zato me ponesi u svoju sobicu. Kad raspremiš svoj svileni krevetac zajedno ćemo leći da spavamo.«

Princeza poče plakati, plašeći se hladne žabe koju se nije usuđivala čak ni dotaći, a kamoli da sad s njom spava u njenom lepom i čistom krevetu. No kralj se razgnevi i reče:

»Onoga ko ti je pomogao dok si bila u nevolji, ne smeš prezirati.«

Posle tih reči, ona uhvati žabu s dva prsta i ponese je gore u sobu. Nju stavi u jedan ugao, a ona leže u krevet. Tad žaba doskakuta i reče joj:

»Umorna sam i želim da spavam tako lepo kao i ti — podigni me ili ću te tužiti tvom ocu.«

Ali tada princeza prosto pobesne, zgrabi žabu i svom snagom je tresnu o zid, uzviknuvši:

»Sada ćeš se smiriti, odvratna žabo!«

Ali kada ona pade na pod to više ne beše žaba, već kraljević lepih i toplih očiju.

Potom je po želji kralja, princezinog oca, on postao njen dragi drug i muž. On je ispričao kako ga je začarala neka zla veštica pretvorivši ga u žabu i kako ga niko iz bunara nije mogao izbaviti sem nje, i još joj reče kako će sutra zajedno krenuti u njegovo kraljevstvo. Tad zaspaše.

Sutradan, kad ih je sunce probudilo, već su bile prispele pred zamak kočije u koje beše upregnuto osam belaca, sa zlatnim amovima i nojevim perjem na glavi. Na kočiji pozadi stajao je sluga mladog kraljevića, njegov verni Hajnrih. Kad mu je gospodar bio pretvoren u žabu, verni Hajnrih se toliko rastužio da je oko srca, da mu ne bi prepuklo od tuge i jada, morao da postavi tri gvozdena obruča. Kočije su sada čekale da odvezu mladog kraljevića u njegovo kraljevstvo. Verni Hajnrih pomože oboma da se popnu, a on opet zauze mesto pozadi, neizmerno srećan što mu se gospodar spasao.

Kad su odmakli jedan deo puta, kraljevom sinu se učini kao da iza njega nešto puče, kao da se nešto slomilo. Tad se okrenu i povika:

»Hajnriče, da li se kočije to lome?«

A Hajnrih odgovori:

»*Ne, gospodaru, ni govora o tome;*
To je samo obruč oko moga srca,
i on nakon duboke boli sad puca,
boli koju poznah dok si u bunaru bio
i u vodi se hladnoj kao žaba krio.«

Dok su se tako vozili prema njihovom kraljevstvu još u dva navrata začu se prasak. Kraljević je svaki put po-

mislio da to pucaju kočije. Ali ne, to su bili samo gvozdeni obruči koji su s praskom otpadali sa srca vernog Hajnriha koji nije bio više tužan jer je sad njegov gospodar bio spasen i srećan.

2.

Mačka i miš u društvu

Neka mačka upozna jednog miša i toliko mu napriča o velikom prijateljstvu i ljubavi koje gaji prema njemu da miš konačno pristade da stanuju u istoj kući i vode zajedničko domaćinstvo.

»Ali moramo se pobrinuti za zimu, inače nastradasmo od gladi«, reče mačka. »Ti se, mišiću, ne možeš kretati unaokolo jer ćeš mi na kraju upasti u neku klopku.«

Dobar savet bio je najzad prihvaćen, te je kupljen lončić s mašću. No oni nisu znali gde da ga sakriju i posle dugog razmišljanja mačka reče:

»Ne znam ni za jedno mesto gde bismo ga mogli sakriti bolje nego u crkvi; niko se ne usuđuje da odatle išta uzme; stavićemo ga pod oltar i nećemo ga taći sve dok nas na to ne prisili nužda.«

Lončić tako smestiše na sigurno mesto, ali ne potraja dugo i mački se prohte mast pa reče mišu:

»Baš sam ti htela reći, mišiću, da me je jedna moja rođaka zamolila da joj budem kuma. Rodila je sinčića, belo mače sa mrkim pegama, i ja treba da ga krstim. Pusti me zato da danas izađem, a ti se sam pobrini za kuću.«

»Dobro, dobro«, nato će miš, »idi slobodno i ako nešto dobro budeš jela, seti me se, i ja bih rado popio koju kap slatkog rujnog vina u porodiljino zdravlje.«

Ali ništa od toga nije bilo istina. Mačka nije imala rođaku i nije je niko zamolio da mu bude kuma. Ona se uputi pravo ka crkvi, došunja se do lončića, poče ga lizati i smaza dobar deo — debelu koru. Zatim prošeta po gradskim krovovima, osmotri okolinu i ispruži se na suncu, trljajući zadovoljno bradu kad god bi pomislila na lončić s mašću. Tek uveče vrati se kući.

»Dakle, vratila si se«, reče miš. »Mora da ti je danas bilo lepo.«

»Pa, nije bilo loše«, odgovori mačka.

»A kakvo ime je dobilo dete?« upita miš.

»*Kora-dole*«, odvrati mačka nekako preko volje.

»Kora-dole!« uzviknu miš. »To je čudno i neobično ime; da li je ono uobičajeno u vašoj porodici?«

»Šta tu ima čudno«, odgovori mačka, »ono nije gore od Kradi-mrva, kako se nazivaju tvoji kumovi.«

Ubrzo zatim mačku ponovo obuze želja za mašću. Ona reče mišu:

»Moraš mi učiniti uslugu i još jednom se sam pobrinuti za domaćinstvo; ponovo sam zamoljena da budem kuma, i kako dete ima belu prugu oko vrata ne mogu odbiti.«

Dobri miš se saglasi, ali se mačka iza gradskih zidina odšunja pravo u crkvu i pojede pola lonca masti. 'Ništa ne prija bolje', pomisli ona, 'nego kada jedeš sam', i beše potpuno zadovoljna ovim svojim danom.

Kad se vrati kući, upita je miš:

»Kako je kršteno ono dete?«

»*Upola-gotovo*«, odgovori mačka.

»Upola-gotovo!« nato će miš. »Ta šta kažeš! Ta to ime još u svom životu nisam čuo i kladim se da se ne nalazi ni u kakvom kalendaru.«

Mački uskoro ponovo pođe voda na usta za onom skrivenom poslasticom.

»Tri puta bog pomaže«, reče ona mišu. »Treba ponovo da budem kuma, dete je potpuno crno, bez ijedne bele dlake na čitavom telu, ima samo bele šape; to se svake druge godine sreće samo jednom; valjda ćeš mi dozvoliti da izađem?«

»Kora-dole! Pola-gotovo!« odgovori miš, »ta tako čudna imena me nagone na ozbiljna razmišljanja.«

»Ti po ceo dan sediš tu kod kuće u tom svom pepeljastom čupavom vunenom kaputiću i sav zarastao u dugu dlaku«, reče mačka, »pa si postao mušičav jer danju nikud ne izlaziš.«

I mačka ode. Dok je ona bila odsutna miš je dovodio u red i počistio kuću. A to vreme je bilo dovoljno oblapornoj mački da do kraja slisti mast iz lonca.

'Tek kad se sve dokrajči, čovek se smiri', reče ona u sebi pa se tek noću — sita i debela — vrati kući. Miš odmah upita kakvo je ime ovo treće dete dobilo.

»Svakako ti se ni ono neće dopasti«, odgovori mačka, »to ime glasi: *Potpuno-gotovo.*«

»Potpuno-gotovo!« uzviknu miš. »To je najsumnjivije ime. Nikad takvo ime nisam video ni odštampano. Potpuno-gotovo! Šta to znači?«

Ali mačka samo zavrte glavom, sklupča se i prepusti snu.

Otada niko više nije hteo da zove mačku za kumu. Ali kad je došla zima i napolju se više ništa nije moglo naći za hranu, miš se seti njihove zalihe i reče:

»Hajde, maco, pođimo do našeg lonca s mašću koji smo prištedeli, sad će nam prijati.«

»Dabome«, reče mačka, »prijaće ti kao kad svoj nežni jezik ispružiš kroz prozor.«

Oni se uputiše ka crkvi i kad stigoše, nađoše lonac. On je, doduše, još stajao na svom mestu, ali je bio prazan.

»Ah!« reče miš, »sad vidim šta se dogodilo, sad sve izlazi na videlo! I ti si mi dobra prijateljica. Smazala si sve dok si kumovala: prvo koru, zatim sve do polovine, zatim...«

»Hoćeš li umuknuti!« povika mačka, »još samo jedna reč i tebe ću prožderati.«

»Potpuno gotovo«, izlete jadnom mišu sa jezika. Ali čim je ta reč izletela, mačka ga u jednom skoku zgrabi i proguta.

Vidiš li, kako je to u svetu.

3.

Marijino dete

Jednom živeo neki drvoseča sa svojom ženom ispred neke velike šume. Imao je samo jedno dete i to trogodišnju devojčicu. Ali oni su bili toliko siromašni da nisu imali čak ni za hleb nasušni, niti znali šta bi devojčici dali da jede.

Jednog jutra, veoma zabrinut, uputi se drvoseča u šumu na svoj posao, i dok je obarao drveće najednom pred njim iskrsnu neka lepa visoka žena sa krunom od svetlećih zvezda na glavi i reče mu:

»Ja sam Devica Marija, Hristova majka, ti si siromašan i ubog, dovedi mi svoje dete, poneću ga sa sobom, biću mu majka i brinuću se za njega.«

Drvoseča posluša, dovede svoje dete i predade ga Devici Mariji, koja ga ponese sa sobom u nebo. Tu je detetu bilo dobro, jelo je kolače i pilo slatko mleko, njegova odeća bila je zlatna a anđelčići su se igrali sa njim. Kada je devojčica napunila četrnaest godina, pozva je jednom Devica Marija i reče:

»Drago dete, meni predstoji veliko putovanje. Evo

ti, uzmi na čuvanje ključeve od trinaestoro vrata nebeskog carstva, dvanaestoro od njih možeš otključati i posmatrati divote koje se iza njih nalaze, ali trinaesta, kojima odgovara ovaj mali ključ, tebi su zabranjena: čuvaj se da ih ne otvoriš jer ćeš inače postati nesrećna.«

Devojčica obeća da će biti poslušna, a kada se Devica Marija izgubi, započe ona razgledati odaje nebeskog carstva; svakog dana je otvarala po jednu odaju dok nije obišla i dvanaestu. Ali u svakoj od njih sedeo je jedan apostol, okružen velikim sjajem, i ona se svuda divila raskoši i lepoti, a anđelčići, koji su je uvek pratili, radovali su se sa njom. Na kraju su ostala još samo zabranjena vrata, i tada ona oseti veliku želju da sazna šta se iza njih može kriti, pa reče anđelčićima:

»Neću ih potpuno otvoriti i neću ući, već ću ih otključati da provirimo kroz odškrinuta vrata.«

»Ah, ne«, rekoše anđelčići, »to bi bio greh; Devica Marija je to zabranila i iz toga bi se lako mogla izroditi tvoja nesreća.«

Nato ona ućuta, ali se žudnja u njenom srcu nije utišala, nego ju je stalno nagrizala i podsticala da se toga prihvati. I kad su jednom svi anđelčići bili izašli, ona pomisli: 'Sada sam potpuno sama i mogla bih zaviriti a da niko ne sazna kada sam to učinila'. Ona potraži ključ, i kada joj se našao u ruci, gurnu ga u bravu i okrete. Tad se vrata naglo otvoriše i ona ugleda kako Sveto trojstvo sedi u vatri i sjaju. Devojka se na trenutak zadrža, posmatrajući sve sa divljenjem, a kad malo prstom dodirnu sjaj, prst joj se od toga pozlati. Odmah oseti veliki strah, snažno zalupi vrata i odjuri. Ma šta da je pokušavala, strah je nikako nije napuštao, a srce joj je besno tuklo i nije htelo da se primiri. A zlato je ostajalo na njenom prstu i nije htelo da se skine ma koliko ga prala i trljala.

Uskoro se zatim Devica Marija vrati sa svog putovanja. Ona pozva devojku i zatraži od nje nebeske ključeve. Kada devojka pruži svežanj, Devica joj pogleda u oči i upita:

»Da li si otvarala i trinaesta vrata?«

»Ne«, odgovori ona.

Tada Devica stavi ruku na njeno srce i oseti kako besno udara, i lepo primeti da je prekršila naredbu i da je vrata otključala. Zatim još jednom upita:

»Zaista, nisi li to učinila?«

»Ne«, odgovori devojka po drugi put.

Tada Devica ugleda prst koji se od dodira nebeske vatre pozlatio, sasvim jasno zapazi da je zgrešila i upita je po treći put:

»Nisi li ih otvarala?«

»Ne«, odgovori devojka po treći put.

Tada Devica Marija reče:

»Nisi me poslušala, a uz to si lagala i nisi više dostojna da budeš na nebu.«

Posle toga devojka utonu u dubok san, i kada se probudi ležala je na zemlji, usred neke divljine. Htela je da vikne, ali nikakav glas nije iz nje izlazio, pa skoči na noge i htede nekud da odjuri, ali ma kuda bi se uputila zadržavala bi je gusta živica od trnja kroz koju se nije mogla probiti. U pustoši u kojoj je bila zatočena nalazilo se jedno staro šuplje drvo koje silom prilika morade postati njeno sklonište. Kada se spustila noć, ona se u njega uvuče i zaspa. Uvek kada bi napolju besnela bura i padala kiša, nalazila bi u njemu utočište; ali to je bio jadan život, i kada bi pomišljala na to kako joj je bilo lepo na nebu i kako su se anđeli sa njom igrali, gorko bi plakala. Korenje i borovnice bili su joj jedina hrana i ona bi ih tražila dokle god bi mogla dopreti. U jesen prikupi opale orahe i lišće te ih unese u šupljinu. Orasi

su zimi bili njena hrana, a kad je započeo da pada sneg i da se mrzne, ona se, kao neka jadna životinjica, zavlačila u lišće da ne bi zebla. Ne potraja dugo, i haljina joj se pocepa; ona je u ritama visila na njenom telu. Čim zatim sunce ponovo toplo ogranu, izađe i sede pred drvo, a njena duga kosa prekrivaše je sa svih strana kao neki ogrtač.

Tako je više godina živela u šumi i osećala jad i bedu života.

Jednom kad se drveće ponovo beše odenulo u sveže zelenilo, dođe u tu šumu u lov na srne kralj toga kraja. Goneći srnu on vide kako mu ona umače u žbunje koje je opkoljavalo celo šumsko područje, sjaha s konja i razgrnu mačem grmlje, probijajući tako sebi put. Kad se kroz njega probio, ugleda čudesno lepu devojku kako sedi pod drvetom; ona je sedela a zlatna kosa prekrivala ju je sve do nožnih prstiju. Kralj zastanu, posmatrajući je nemo, pun divljenja, a zatim joj se obrati, upitavši je:

»Ko si ti? Zašto sediš ovde u ovoj pustoši?«

Ali devojka ne odgovori ništa jer nije bila u stanju ni da otvori svoja usta.

Kralj nastavi:

»Hoćeš li da pođeš sa mnom u moj zamak?«

Nato ona jedva klimnu glavom. Kralj je uze u naručje, stavi na konja i odjaha sa njom kući. Kada prispeše u kraljevski dvor, naredi da joj dadu lepe haljine da se odene i pored toga još mnogo štošta. I mada odmah nije mogla govoriti, ipak je bila toliko lepa i dražesna da je kralj od srca zavole, i ne potraja dugo pa se njome i oženi.

Negde po isteku jedne godine rodi kraljica sina. Kad je jednom noću sama ležala u svom krevetu pojavi joj se Devica Marija i reče:

»Doista ću ti ako kažeš i priznaš da si otvarala zabranjena vrata razvezati jezik i vratiti govor; ali ako ustraješ u grehu i uporno budeš poricala, oduzeću ti novorođenče.«

Kraljici bi sada dopušteno da odgovori, ali ona osta jogunasta i reče:

»Ne, nisam otvarala zabranjena vrata.«

Nato joj Devica Marija oduze novorođenče iz naručja i sa njim se izgubi.

Sutradan, kada se dete nije moglo nigde naći, poče se među ljudima govorkati kako je kraljica ljudožderka i da je ubila vlastito dete. Ona je sve to slušala i nije mogla ništa da kaže protiv toga, ali kralj nije hteo da u to poveruje jer ju je bezgranično voleo.

Posle jedne godine kraljica ponovo rodi sina. Noću joj se opet pojavi Devica Marija i reče:

»Ako priznaš da si otvarala zabranjena vrata, dobićeš svoje dete natrag i razdrešiću ti jezik. Ali, ako ustraješ u grehu i to porekneš, oduzeću ti i to drugo novorođenče!«

Tad kraljica ponovo isto odgovori:

»Ne, nisam otvarala zabranjena vrata.«

Devica joj oduze dete iz naručja i odnese ga na nebo.

Sutradan, kada videše da dete beše ponovo nestalo, rekoše ljudi već sasvim glasno da ga je kraljica proždérala, a kraljevi savetnici postaviše zahtev da joj se sudi. No kralj je ženu toliko voleo da u to nije hteo da poveruje i naredio je savetnicima pod pretnjom telesne i smrtne kazne da više o tome ne govore.

Naredne godine rodi kraljica lepu kćerkicu i po treći put joj se noću pojavi Devica Marija i reče:

»Prati me!«

Devica je uze za ruku i povede je na nebo i tu joj pokaza njena oba starija deteta; deca joj se osmehnuše,

igrajući se sa zemaljskom loptom. Kraljica se tome obradova, a Devica Marija upita:

»Da li ti je srce omekšalo? Ako priznaš da si otvarala vrata, vratiću ti oba sinčića.«

Ali kraljica po treći put odgovori:

»Ne, nisam otvarala zabranjena vrata.«

Tad je Devica ponovo spusti na zemlju i oduze joj i treće dete.

Narednog jutra to se razglasi i svi ljudi povikaše:

»Kraljica je ljudožderka, moramo joj suditi!«

Kralj više nije mogao odbijati svoje savetnike. Održali su joj suđenje i kako nije mogla odgovarati i braniti se, bila je osuđena da umre na lomači. Drva su bila prikupljena, i kad su je privezali za stub i vatra unaokolo počela goreti, otopi joj se led ponosa sa srca, oseti kajanje i pomisli: 'Kada bih samo pred smrt mogla priznati da sam otvarala vrata!' I tu joj se u taj mah povrati glas, pa uzviknu:

»Da, Marijo, ja sam to učinila!«

I odmah potom s neba započe kiša, ugasi vatru, nad njom izbi svetlost, a Devica Marija se spusti s neba u pratnji oba sinčića, dok je novorođenu kćerkicu držala u naručju.

Devica joj ljubazno reče:

»Greh se prašta onome ko se pokaje i prizna svoje grehove.«

Tad joj pruži sve troje dece, razreši joj jezik i dade sreću za čitav život.

4.

Bajka o mladiću koji je krenuo u svet da nauči šta je strah

U jednog oca bila dva sina. Stariji je bio mudar i pametan i svemu se dobro znao prilagođavati, a mlađi je bio glup i ništa nije mogao da shvati i nauči. Kada bi ga ljudi sretali, govorili bi:

»S ovim će otac imati još grdnih muka!«

I kad je nešto trebalo da se uradi, stariji sin bi uvek to morao obaviti. No, kada bi njemu otac naložio da kasno ili čak noću nešto donese, a put je pri tom vodio preko groblja ili nekog sličnog jezivog mesta, on bi, jer se plašio, uvek odgovarao:

»Ah ne, oče, neću tamo, hvata me jeza!«

Ili ako bi se uveče uz vatru kazivale priče od kojih čoveka podilaze žmarci, slušaoci bi ponekad govorili:

»Ah, hvata nas jeza!«

Mlađi sin je sedeo u svom uglu i sa ostalima sve to slušao, ali nikako nije mogao da shvati šta to treba da znači.

»Oni uvek govore: 'Hvata nas jeza! Hvata nas jeza!' Mene ona ne hvata — biće to svakako nekakva veština koju ja niti znam, niti se u nju razumem.«

No jednom mu se otac obrati:

»Čuj ti, u uglu, postaješ velik i snažan; i ti moraš nešto naučiti čime ćeš zarađivati svoj hleb. Vidiš li kako se tvoj brat trudi. Ali od tebe izgleda neće biti nikad ništa.«

»Oh, oče«, odgovori mlađi sin, »rado bih nešto naučio. Čak bih, ako je to ikako moguće, hteo da naučim da me hvata jeza, u to se još nikako ne razumem.«

Stariji se, kada to ču, nasmeja i pomisli: 'Dragi bože,

kakav je glupan moj brat, od njega čitavog života ništa neće biti: po jutru se dan poznaje'.

Otac uzdahnu i reče:

»Već ćeš, ne boj se, naučiti da te hvata jeza, ali time, sinko, svoj hleb nećeš zarađivati.«

Uskoro im zvonar dođe u posetu i tu mu se otac požali na svoju nevolju i ispriča kako se njegov mlađi sin ni u šta ne razume, kako ništa ne zna i ništa ne želi da nauči.

»Zamislite, kad sam ga upitao šta da nauči kako bi mogao svoj hleb zarađivati, on je tražio da nauči kako da ga hvata jeza.«

»Ako je samo to u pitanju«, odgovori zvonar, »on to kod mene može naučiti; samo ga vi meni dajte i ja ću ga već doterati.«

Otac se zadovolji jer pomisli: 'Momka će ipak malo okresati.' Zvonar ga, dakle, povede kući i mladić je kod njega morao zvoniti. Posle nekoliko dana zvonar ga probudi u ponoć, naredi mu da ustane, da se popne na crkveni toranj i da zvoni.

'Već ti je vreme da naučiš šta je jeza', pomisli zvonar i potajno se išunja i pope gore pre mladića.

Kad se ovaj gore našao, okrenuo i hteo da uhvati uže zvona, ugleda na stepenicama, nasuprot otvora na zvoniku, kako stoji neka bela prilika.

»Ko je to?« povika mladić; no prilika ne odgovori i ne pokrenu se.

»Odgovori!« opet će on, »ili ću se ja postarati da nestaneš. Nemaš ti šta ovde noću da tražiš!«

Zvonar se, međutim, ne pomače kako bi mladić poverovao da je to neka avet. Mladić po drugi put povika:

»Šta tražiš ovde, govori ako si valjan momak, ili ću te baciti niz stepenice!«

Zvonar pomisli: 'To on ipak ne misli tako ozbiljno',

te ne dade od sebe glasa, stojeći i dalje kao da je od kamena.

Tad mladić oslovi avet po treći put, i kako i to bi takođe uzalud, zalete se i gurnu je niz stepenice da ova pade desetak stepenika niže i osta ležeći u jednom uglu. Mladić potom zazvoni, a onda se uputi kući i ne rekavši nikom ni reči leže u krevet i zaspa.

Zvonareva žena je dugo čekala svog muža, ali ovaj nikako da se vrati. Tad je konačno obuze strah, probudi mladića i upita ga:

»Da ne znaš gde je ostao moj muž? On se pre tebe popeo na toranj.«

»Ne, ne znam gde je«, odgovori mladić, »ali neko je stajao na stepenicama nasuprot otvora na zvoniku a nije hteo ni da odgovori ko je, ni da ode; mislio sam da je mangup i gurnuo sam ga dole. Pođite samo tamo i po-

gledajte da nije to zvonar; ako je bio vaš muž — meni će biti žao.«

Žena odjuri i nađe svog muža kako leži na zaokretu stepenica u jednom uglu i kuka jer mu je noga bila slomljena.

Ona ga snese i zatim, udarivši u kuknjavu, odjuri mladićevom ocu.

»Vaš sin«, povika, »izazvao je veliku nesreću; uklonite dangubu iz naše kuće.«

Otac se uplaši, dojuri i izgrdi mladića.

»Kakve su to bezbožne vragolije, na njih te je đavo morao podstaći.«

»Oče«, odgovori mladić, »čujte, ja sam potpuno nevin; on je noću gore stajao kao neko ko zlo smera. Nisam znao ko je to bio, tri puta sam ga opomenuo da odgovori ili da ode.«

»Ah, zlosrećni sine«, reče otac, »s tobom doživljavam samo nevolje. Gubi mi se s očiju, neću više da te vidim.«

»Dobro, oče, rado ću vas poslušati, pričekajte samo dok ne svane, pa ću otići u svet i valjda naučiti šta je to jeza. Tada ću ipak shvatiti jednu veštinu koja će moći da me hrani.«

»Uči što ti je god volja«, uzvrati otac, »meni je svejedno. Evo ti pedeset talira, pođi s njima u beli svet i nemoj govoriti nikome odakle si i ko ti je otac da te se ne moram stideti.«

»Da, oče, biće kako vi želite. Ako vam više nisam potreban, onda mogu slobodno otići.«

Kad svanu, mladić stavi svojih pedeset talira u džep, izađe na veliki drum, stalno govoreći za sebe: 'Kad bih samo mogao osetiti jezu! Kad bih samo mogao osetiti jezu!' Tu mu, čuvši razgovor koji je mladić vodio sa samim sobom, priđe neki čovek i kad zajedno idući

odmakoše deo puta i dođoše do jednog mesta odakle su se mogla videti vešala, čovek mu reče:

»Vidiš li, tamo je drvo gde su sedmorica s užarevom kćeri slavila svadbu i sad uče da lete; sedi ispod njega i sačekaj dok ne padne mrak, a onda ćeš već naučiti šta je jeza.«

»Ako je to sve«, uzvrati mladić, »onda je to lako. A ti ćeš, ako tako brzo naučim šta je jeza, dobiti od mene kao nagradu mojih pedeset talira; dođi samo k meni sutra rano.«

Zatim se mladić uputi vešalima, sede ispod njih i sačeka dok se ne spusti veče. Pošto mu je bilo zima, on zapali vatru; ali oko ponoći je duvao tako hladan vetar da se ni pored vatre nije mogao zagrejati. I kako je vetar silno duvao, a obešeni su se tamo-amo klatili i udarali jedni o druge, on pomisli: 'Ti zebeš dole šćućuren kraj

vatre, a kako li je tek onima gore hladno, a još se njišu?' I kako je bio samilosna srca, nasloni merdevine na drvo, pope se, otkači jednog po jednog i spusti svu sedmoricu na zemlju. Zatim je jače raspirio i razgoreo vatru, a ovu sedmoricu postavio oko nje kako bi se zagrejala. Ali, oni su sedeli i nisu se micali te vatra zahvati njihove prnje. Tad mladić reče:

»Čuvajte se inače ću vas opet obesiti!«

No mrtvi nisu ništa čuli, ćutali su i nisu branili da im njihovi dronjci i dalje gore. Tad se on razljuti i reče:

»Ako nećete da se čuvate, ne mogu vam pomoći; ja ne želim da s vama izgorim.«

I ponovo ih jednog po jednog podiže na vešala. Zatim sede uz svoju vatru i zaspa.

Narednog jutra dođe mu onaj čovek koji je hteo da se lako dokopa pedeset talira i upita ga:

»No, znaš li sad šta je jeza?«

»Ne«, odgovori mladić, »otkud bih to znao; oni tamo gore nisu otvorili svoje gubice, bili su tako glupi da su dopustili da im izgori ono nekoliko starih krpa koje su na sebi imali.«

Tad čovek vide dobro da neće ovog puta poneti onih pedeset talira i ode, govoreći:

»Takvog još nisam video.«

I mladić pođe svojim putem i ponovo poče govoriti sebi u bradu: 'Ah, kad bi me samo hvatala jeza! Ah, kad bi me samo hvatala jeza!' To ču neki kočijaš koji je išao iza njega i upita ga:

»Ko si ti?«

»Ne znam«, odgovori mladić.

Kočijaš je dalje pitao:

»Odakle si?«

»Ne znam.«

»Ko ti je otac?«

»To ne smem reći.«

»Šta to stalno mrmljaš sebi u bradu?«

»Ah«, odgovori mladić, »hteo bih da me hvata jeza, ali me niko ne može poučiti u tome.«

»Okani se svog glupog brbljanja«, reče kočijaš, »nego pođi sa mnom, gledaću da ti nađem konak.«

Mladić pođe s kočijašem i uveče prispeše u jednu gostionicu gde su nameravali da prenoće. Ulazeći u sobu, mladić ponovo sasvim glasno reče:

»Samo kada bi me hvatala jeza! Samo kada bi me hvatala jeza!«

Gostioničar, koji to ču, nasmeja se i reče:

»Ako to priželjkuješ, ovde ćeš svakako za to imati prilike.«

»Ah, umukni«, nato će gostioničarka, »mnogi nametljivi radoznalac je već izgubio svoj život, i bila bi grdna šteta za ovako lepe oči kad više ne bi ugledale beli dan.«

Ali mladić reče:

»Ma koliko bilo teško, hoću jednom i to da upoznam. Zato sam i krenuo u svet.«

On gostioničaru ne dade mira dok mu ovaj ne ispriča kako se nedaleko odatle nalazi neki ukleti zamak u kome čovek svakako može naučiti šta je to jeza ako u njemu probdi samo tri noći. Zatim reče:

»Kralj je onome ko se usudi obećao svoju kćer za ženu, a to je najlepša devojka koju je sunce ikad obasjavalo. U ukletom zamku se nalazi veliko blago koje čuvaju zli duhovi. Toliko je blaga da, bi kad bi se oslobodilo, od svakog siromaška načinilo bogataša. Mnogi su, doduše, tamo već ulazili, ako niko se odatle još nije vratio.«

Narednog jutra mladić izađe pred kralja i obrati mu se:

»Ako mi dopuštate, ja bih tri noći probdeo u ukletom zamku.«

Kralj ga pogleda i, pošto mu se dopade, uzvrati:

»I još tri stvari možeš izmoliti i poneti ih sa sobom u zamak, ali one ne smeju biti ništa živo.«

Nato mladić reče:

»Dajte mi vatru, strug i rezbarski sto s nožem!«

Kralj naredi da mu se sve to za dana unese u zamak. Kad je počela da se spušta noć, mladić se pope u zamak, raspali u jednoj sobi vatru, postavi rezbarski sto, stavi nož pored sebe i sede za strug.

»Ah, kada bi me samo hvatala jeza!« reče, »ali izgleda ni ovde ja neću ništa naučiti.«

Oko ponoći je naumio da razbukti vatru; i dok je raspirivao, iznenada se iz jednog ugla ču cika:

»Au, mijao! Kako nam je zima.«

»Budale«, poviče on, »što se derete? Ako vam je zima, dođite i sedite pokraj vatre i ogrejte se!«

I samo kako to reče, dve velike crne mačke u golemim skokovima priskočiše, sedoše mu sa strane i osmotriše ga strašno i divlje svojim vatrenim očima. Brzo se zgrejaše, a onda ga upitaše:

»Prijatelju, hoćeš li da se kartamo?«

»Zašto da ne«, odgovori mladić, »ali pokažite mi prvo vaše šape!«

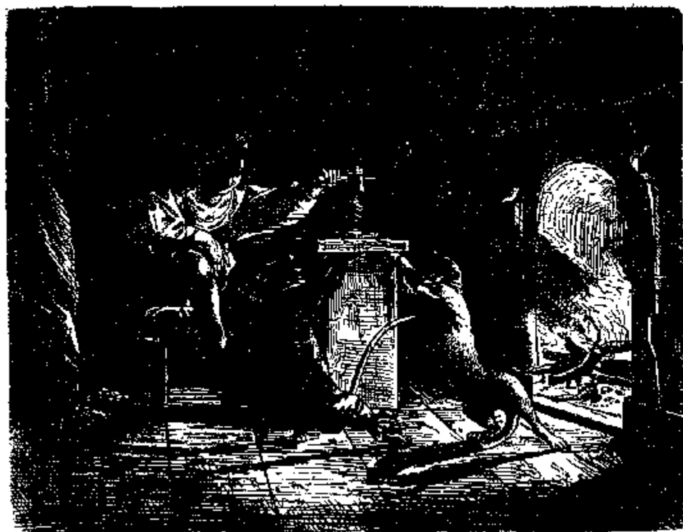
Tad one izbaciše kandže.

»A-a«, reče on, »kako imate dugačke nokte! Pričekajte, njih vam prvo moram podrezati.«

Rekavši to, zgrabi ih za vrat, podiže na rezbarski sto i utegnu im vijkom šape.

»Nije mi promaklo ko ste vi«, reče mladić, »stoga me prolazi volja za kartanjem.«

Onda ih ubi i baci napolje u vodu. Ali tek što je ove dve mačke smirio i hteo da ponovo sedne kraj svoje

vatre, kad iz svih uglova i prikrajaka iziđoše crne mačke i crni psi na užarenim lancima. Njih je bilo sve više i više tako da se mladić i da je hteo sada ne bi mogao odbraniti; oni su užasno urlali, približavali se ognjištu, razvlačili razgorela drva i hteli da ugase vatru. Mladić je to neko vreme mirno posmatrao, no kad mu to isuviše dozlogrdi, zgrabi svoj rezbarski nož i povika:

»Gubite se, poganijo!« i poče da udara po njima. Jedan deo se razbeža, drugi on ubi i izbaci u ribnjak. Kad se vratio, iz žiške ponovo raspali vatru i ogreja se. I dok je tako sedeo, oči počeše da mu se sklapaju te požele da zaspi. Baci pogled oko sebe i vide u jednom uglu veliki krevet.

»Taj mi je potaman«, reče i leže u njega. Ali, taman kad htede da sklopi oči, krevet poče sam od sebe da se kreće i to po čitavom zamku.

»Baš mi je lepo«, uzviknu mladić, »samo neka tako potraje.«

Tad se krevet kao da je na točkovima poče kotrljati preko pragova i stepenica, gore-dole, kao da je u njega šest konja bilo upregnuto. Odjednom, hop-cup, krevet se prevrnu tumbe tako da se kao kakav breg navali na mladića. No on razbaca ćebad i jastuke, izvuče se ispod njega i reče:

»Sad neka se vozi ko voli«, pa leže kraj vatre i spavaše dok se nije razdanilo.

Ujutro dođe kralj i kada ga vide gde leži na podu, pomisli da su ga duhovi ubili i da je mrtav. Tad reče:

»Šteta za tako lepog čoveka.«

To ču mladić, ustade i progovori:

»Do toga još nije došlo!«

Nato se kralj začudi, ali se i obradova pa ga upita kako je prošao.

»Pa dobro«, odgovori mladić, »jedna noć je prošla, proći će i dve naredne.«

Kad stiže kod gostioničara, ovaj od čuda razrogači oči.

»Nisam mislio«, reče on, »da ću te ponovo ugledati živog; no jesi li naučio šta je jeza?«

»Ne«, odgovori mladić, »sve je uzalud; samo kad bi mi neko to mogao reći!«

Naredne noći on se opet pope u stari zamak, sede kraj vatre i ponovo započe svoju staru pesmu:

»Kada bi me samo hvatala jeza!«

Malo pre ponoći ču se nakakva buka i lupnjava, prvo prigušeno, zatim sve jače. Potom neko vreme vladaše tišina, dok se konačno uz glasan krik, kroz dimnjak ne spusti jedna polovina čoveka i pade pred njega.

»Hej!« povika mladić, »još jedna polovina pripada ovome; ovo je premalo!«

Tada se ponovo začu buka, nešto je besnelo i urlalo, a zatim pade dole i druga polovina.

»Čekaj!« reče mladić, »hoću prvo malo da potpirim vatru.«

Dok je to učinio i ponovo se okrenuo, oba dela su se spojila i na njegovom mestu za tezgom sedeo je neki grdan čovek.

»Tako se nismo pogodili«, reče mladić, »tezga je moja.«

Čovek ga guraše, ali mladić to ne otrpe, odgurnu ga snažno i sede ponovo na svoje mesto. Tad kroz dimnjak pade još dosta ljudi, sve jedan za drugim; oni donesoše devet mrtvačkih kostiju i dve lobanje, postaviše ih na pod i započeše da se kuglaju. I mladiću se prohte da igra, pa upita:

»Čujete li, mogu li i ja da tu učestvujem?«

»Da, ako imaš para.«

»Dovoljno para imam«, odgovori on, »ali vaše kugle nisu baš okrugle.«

Nato uze lobanje, stavi ih na strug i zaobli.

»Tako, sad će se bolje kotrljati«, reče mladić. »Haj, haj! Sad je veselo!«

Igrao je s njima i izgubio nešto svog novca, ali kad izbi ponoć sve iščeze na njegove oči. Onda on leže i mirno zaspa.

Sutradan dođe kralj i htede da vidi kako je bilo.

»Kako si ovog puta prošao?« zapita.

»Kuglao sam se«, odgovori mladić, »i izgubio sam nekoliko groša.«

»Nije li te hvatala jeza?«

»Oh, šta«, reče mladić, »veselo sam se proveo. Kad bih samo znao šta je jeza?«

Treće noći mladić ponovo sede na svoju tezgu i reče sav zlovoljan:

»Kad bi me samo hvatala jeza.«

U pozne sate dođoše šestorica golemih ljudi i unesoše mrtvački kovčeg. Tad mladić reče:

»Ha, ha, ha, to je sigurno onaj moj rođak koji je umro tek pre neki dan.« Mladić dade prstom znak i povika: »Dođi, rođače, dođi!«

Kad oni spustiše kovčeg na pod, mladić mu priđe i skide poklopac — u njemu je ležao mrtvac. On ga opipa po licu, ali leš je bio hladan kao led.

»Čekaj«, reče mladić, »zagrejaću te malo«.

On ode do vatre, zagreja svoju ruku i stavi je lešu na lice, ali mrtvac osta i dalje hladan. Tad ga izvadi iz kovčega, pa sede uz vatru i metnu ga u svoje krilo; trljao mu je ruke ne bi li mu ponovo proradio krvotok. Ali kad ni to nije pomoglo, pade mu na pamet: 'Kad dvojica leže zajedno u krevetu, onda se uzajamno greju'. Mladić ga

stavi u krevet, pokri ga i leže pored njega. Posle nekog vremena mrtvac se ugreja i poče se micati. Tad mladić reče:

»Vidiš li, rođače, zar te nisam ipak ugrejao.«

No mrtvac se podiže i povika:

»Sad ću te zadaviti.«

»Šta!« reče mladić, »i to mi je zahvalnost! Odmah ćeš ponovo u svoj kovčeg.«

Mladić ga uze, ubaci u kovčeg i brzo zatvori poklopac; zatim dođoše ona šestorica i odnesoše ga.

»Neće da me hvata jeza«, prozbori mladić, »ovde to za svoga života neću naučiti.«

Naposletku uđe neki čovek, veći od svih ostalih, strašno je izgledao ali je, međutim, bio star i imao dugu belu bradu.

»O, ti mali ugursuze!« povika. »Sad ćeš brzo naučiti šta je jeza jer ti valja umreti.«

»Ne tako brzo«, uzvrati mladić, »a ako treba da umrem moram i ja prisustvovati«.

»Sad ću te ščepati«, reče čudovište.

»Polako, polako, ne kočoperi se toliko, i ja sam isto tako snažan kao i ti, ako ne još i snažniji.«

»To ćemo videti«, reče starac, »ako si snažniji od mene, pustiću te da odeš; a sad dođi da se ogledamo!«

Nato ga starac kroz mračne hodnike odvede do jednog kovačkog ognjišta, uze sekiru i jednim udarcem satera nakovanj u zemlju.

»Ja to umem još bolje«, reče mladić i pođe drugom nakovnju; starac stade pored njega i želeći da bolje osmotri, čučnu a njegova bela brada poleže po nakovnju. Mladić tad brzo zgrabi sekiru, raspolovi nakovanj jednim zamahom, no njime u nakovanj uglavi i starčevu bradu.

»Sad te imam u svojim rukama«, povika mladić, »sad je na tebe red da umreš!«

Zatim zgrabi neku gvozdenu šipku i udaraše njome po starcu sve dok ovaj ne procvile i ne zamoli da prestane, govoreći da će mu dati veliko bogatstvo. Mladić izvuče sekiru i pusti ga. Starac ga povede u zamak i pokaza mu tri kovčega puna zlata.

»Od toga«, reče on, »jedan je za sirotinju, drugi za kralja, a treći je tvoj.«

Uto izbi ponoć i duh se izgubi, a mladić se nađe sam u pomrčini.

»Ipak ću moći da se izvučem«, kaza on pa opipa oko sebe, pronađe put u svoju sobu i usni kraj vatre.

Narednog jutra dođe kralj i zapita:

»Da li si sad naučio šta je jeza?«

»Ne«, odgovori mladić, »šta je to, u stvari? Ovde je bio moj mrtvi rođak, onda je došao neki bradonja koji mi je tu dole pokazao puno novca, ali šta je jeza — to mi niko nije rekao.«

Tad reče kralj:

»Ti si oslobodio zamak i oženićeš se mojom kćeri.«

»Sve je to krasno i dobro«, odgovori mladić, »ali ja još uvek ne znam šta je jeza.«

Zatim je izneseno zlato i proslavljena svadba, ali mladi kralj, ma koliko da je voleo svoju ženu i bio srećan, još uvek je govorio:

»Samo kad bi me hvatala jeza, samo kad bi me hvatala jeza!«

To kraljevoj kćeri najzad dodija. Njena sobarica reče:

»Ja ću vam već pomoći; sad će on naučiti šta je jeza!«

Sobarica izađe i iz potoka što je proticao kroz vrt izvadi puno vedro vode navršeno ribicama krkušama. Onda uveče, dok je mladi kralj spavao, njegova žena mu smače pokrivač i pljusnu na njega odjednom puno

vedro hladne vode i ribica krkuša koje su se svud oko njega zapraćakale. Tu se on probudi i uzviknu:

»Ah, draga ženo, kako me hvata jeza, kako me hvata jeza! Eto, sad i ja znam šta je jeza!«

5.

Vuk i sedam jarića

Bila jednom neka koza koja je imala sedam jarića i koje je volela tako kao što svaka majka voli svoju decu. Jednog dana koza naumi da pođe u šumu da donese hrane, pa pozva sve sedmoro jarića i reče im:

»Draga deco, hoću da odem u šumu, a vi se dobro čuvajte vuka. Ako on uđe, od vas ništa neće ostati. Zlikovac ume često da se pretvara i prerušava, ali vi ćete ga odmah prepoznati po njegovom promuklom glasu i crnim šapama.«

Jarići odgovoriše:

»Draga majko, mi ćemo biti oprezni; samo ti idi bez brige.«

Tad koza zameketa u znak pozdrava i spokojno ode.

Ne potraja dugo, kad neko zakuca na kućna vrata i povika:

»Otvorite, draga deco, to sam ja, vaša majka. Vratila sam se i svakome od vas ponešto donela.«

Ali jarad po promuklom glasu osetiše da je to vuk.

»Nećemo ti otvoriti«, povikaše, »ti nisi naša majka; ona ima tanak i prijatan glas, a tvoj je promukao. Ti si vuk!«

Kad to začu vuk ode nekom trgovčiću i kupi veliki komad krede i pojede ga da bi time omekšao glas. Potom se vrati, zakuca na kućna vrata i reče tankim glasom:

»Otvorite, draga deco, to sam ja, vaša majka. Vratila sam se i svakome od vas ponešto donela.«

Ali kako vuk beše stavio svoju crnu šapu na prozor, to deca kad je opaziše povikaše:

»Ne otvaramo. Naša majka nema crnu nogu: ti si vuk!«

Tad vuk odjuri pekaru i reče mu:

»Povredio sam nogu, premaži mi uboj testom!«

I kad mu pekar to učini, vuk požuri mlinaru.

»Pospi mi belog brašna po šapi.«

Mlinar pomisli kako vuk smera nekog da prevari te se ustezaše, no vuk reče:

»Ako to ne učiniš — prožderaću te!«

Ovaj se uplaši i obeli mu šapu. Da, takvi su ljudi!

Sad se zlikovac po treći put uputi kućnim vratima, zakuca i reče:

»Otvorite mi. deco, to sam ja, vaša draga majčica. Vratila sam se i svakome ponešto iz šume donela.«

»Pokaži nam prvo svoju šapu kako bismo znali da li si doista naša draga majčica.«

Tad vuk stavi onu šapu na prozor i kad jarići videše da je bela, poverovaše da je to uistinu njihova majka i otvoriše vrata. Ali onaj što je ušao ne beše niko drugi do vuk. Jarići se uplašiše i jurnuše da se kud koji sakriju. Jedno jare se zavuče pod sto, drugo skoči u krevet, treće u peć, četvrto šmugnu u kuhinju, peto uskoči u ormar, šesto se sakri pod umivaonik, a sedmo u sanduče od zidnog sata. No vuk ih sve pronađe i nije mnogo oklevao; jedno za drugim ih sve proguta; samo ne pronađe ono najmlađe u sandučetu od zidnog sata. Kad se vuk tako dobro najede. jedva se odvuče do jednog drveta nasred zelene livade gde leže i zaspa.

Ubrzo posle ovoga se vrati koza iz šume. Ah, šta je videla! Kućna vrata behu širom otvorena; sto, stolice i

klupe ispreturane, umivaonik prevrnut, i sve s njega razbijeno u paramparčad, a pokrivači i jastuci svučeni i zbačeni s kreveta. Koza odmah pozva i potraži svoju decu, no nijedno ne nađe. Zvala ih je redom poimence jedno za drugim, ali nijedno se ne odazva. Najzad, kad dođe do najmlađeg, začu se nežan glasić:

»Mila majko, ovde sam u kutiji od zidnog sata.«

Kad ga koza izvadi ono joj ispriča kako je došao vuk, kako ih je prevario i na kraju prožderao. Možete misliti kako je koza plakala za svojim jadnim jarićima.

Potom koza, neutešna u svom bolu, izađe, a najmlađe jare za njom potrča. Kad dođoše na livadu videše pored drveta vuka kako leži i tako hrče da su se grane njihale. Ona ga osmotri sa svih strana i opazi da se u njegovom prepunom stomaku nešto pokreće i koprca.

'Ah, bože', pomisli ona, 'da nisu još živa moja jadna deca, koju je on za večeru progutao?'

Tad koza naredi najmlađem jaretu da otrči do kuće i donese makaze, iglu i konac. Zatim čudovištu raspori trbušinu, i tek što je zasekla, već jedno jare pomoli svoju glavu; ali što je dalje sekla sve se više glava pomaljalo, dok na kraju ne iskočiše svih šestoro jarića — još uvek živi i čitavi pošto ih je čudovište u svojoj pohlepi cele progutalo. O, kakva je to bila radost! Jarići su grlili svoju dragu majku i skakutali kao onaj krojač kad proslavlja svoju svadbu.

No koza reče:

»Sad pođite i potražite dosta velikog kamenja, njime ćemo bezočnoj životinji napuniti stomak dok još spava.«

Tad sedmoro jarića brže-bolje dovukoše kamenje i natrpaše ga vuku u stomak toliko koliko je samo moglo da stane. Zatim mu koza, što je brže mogla, zaši stomak tako da on ništa nije osetio, pa se čak nije ni pomerio.

Kad se vuk konačno naspavao, on se podiže na noge, ali kako mu je ono kamenje izazvalo veliku žeđ, naumi da ode do bunara i da se napije vode. Ali kad poče da ide zanoseći se levo-desno, kamenje je samo udaralo jedno o drugo i zveketalo. Tad vuk poviče:

»Šta to lupka i cupka
po stomaku mome?
Mišljah šest jarića da je tamo,
a ono, gle — sve kamenje samo.«

A kad dospe nekako do bunara i nagnu se nad vodu da pije, teško kamenje ga povuče u dubinu, on bedno skonča — udavi se. Čim to opaziše, sedmoro jarića dojuriše i povikaše na sav glas:

»Vuk je mrtav! Vuk je mrtav!«

Zatim od radosti zaigraše sa svojom majkom oko bunara.

6.

Verni Johanes

Živeo je jednom neki stari kralj koji je, budući veoma bolestan ovako razmišljao: 'Biće da mi je ovo samrtna postelja sa koje neću više ustati.' Tad on reče:

»Pozovite mi vernog Johanesa.«

A to je bio njegov najdraži sluga koga je nazivao tako jer je kralju za čitavog njegovog života služio odano i verno. Kad Johanes priđe krevetu kralj mu reče:

»Najverniji Johanese, osećam da mi se bliži kraj. Brinem jedino za mog sina; on je još mlad, u tim godinama čovek ne zna uvek sebi da pomogne. Ako mi ne obećaš da ćeš ga poučavati u svemu što on mora u životu znati

i da ćeš mu biti poočim, neću s mirom moći da sklopim oči.«

Zakle se verni Johanes:

»Neću ga nikad napustiti i verno ću ga služiti, makar me to stajalo i života.«

Tad stari kralj reče:

»Onda ću spokojno i mirno umreti.«

I dodade:

»Posle moje smrti pokaži mu čitav zamak, sve sobe, dvorane i podzemne svodove i sve blago koje se u njima nalazi. Ali u dugačkom hodniku ne treba da mu pokažeš poslednju sobu jer je u njoj skrivena slika 'kraljeve kćeri zlatnog krova'. Ako ugleda tu sliku, osetiće prema njoj vatrenu ljubav, onesvestiće se i zbog nje će se naći u velikoj opasnosti; od toga treba da ga sačuvaš.«

A kad se verni Johanes još jednom u to zakleo, kralj se smiri, spusti glavu na jastuk i izdahnu.

A kad su starog kralja nosili ka grobu, verni Johanes mladom kralju ispriča ono što je njegovom ocu obećao kraj samrtničke postelje, dodavši:

»Toga ću se savesno pridržavati i verno ću te služiti, kao što sam i njega služio, makar me to stajalo života.«

Kad je prošla žalost verni Johanes reče mladom kralju:

»Došlo je vreme da vidiš svoje nasledstvo — pokazaću ti očev zamak!«

Zatim ga je svuda vodio i omogućio mu da vidi sva blaga i raskošne odaje; samo nije otvarao jednu odaju u kojoj se nalazila za mladog kralja opasna slika. A slika je, međutim, bila tako postavljena da bi svačiji pogled, kad god bi se vrata otvorila, odmah na nju pao, a kraljeva kći je bila tako divno naslikana da bi svako poverovao kako je živa i kako na celom svetu nije bilo nikoga tako ljupkog i lepog.

Ali mladom kralju ne promače kako verni Johanes uvek prolazi pored jednih vrata i ne otvara ih, pa zapita:

»Zašto mi ova nikad ne otvaraš?«

»Iza njih se nalazi nešto«, odgovori Johanes, »čega ćeš se uplašiti.«

Ali kralj reče:

»Pošto sam video čitav zamak, hoću da znam šta se i tu nalazi«, pa pođe i pokuša da silom otvori vrata, ali ga verni Johanes zadrža i reče:

»Obećao sam tvome ocu kad je bio na samrti da nećeš videti šta se nalazi u toj odaji: iz toga bi se za tebe i mene mogla izroditi velika nesreća.«

»Ah, ne«, uzviknu mladi kralj, »ako u nju ne uđem, znaj da sam sigurno propao jer neću imati mira ni danju ni noću sve dok je lično svojim očima ne vidim. Sad se neću maći dok mi vrata ne otvoriš.«

Tada verni Johanes vide da se tu ne može ništa izmeniti i, teška srca i stalno uzdišući, u velikom svežnju potraži ključ. Kad otvori vrata on uđe prvi jer je bio naumio da prekrije sliku kako je kralj ne bi opazio. Ali šta je to vredelo. Mladi kralj iza njega stade, prope se na prste i pogleda preko Johanesova ramena. I kad ugleda sliku devojke, koja je bila toliko divna i blistala od zlata i dragog kamenja, on se onesvešćen sruči na pod. Verni Johanes ga podiže, odnese u njegov krevet i pun teške brige pomisli: 'Gospode, dogodila se nesreća, šta li će se iz toga izroditi!' Zatim je mladog kralja krepio vinom sve dok se nije povratio. Prve reči koje je kralj izgovorio bile su:

»Ah, ko je to na onoj divnoj slici?«

»To je 'kraljeva kći zlatnog krova', odgovori verni Johanes.

Mladi kralj nastavi:

»Moja ljubav prema njoj je tako velika da i kada bi sve

lišće koliko ga ima na drveću moglo govoriti ono to ne bi moglo iskazati. Staviću svoj život na kocku samo da je osvojim. Ti, moj najverniji Johanesu, ti mi moraš pomoći.«

Verni sluga dugo je razmišljao kako da pomogne mladom kralju, jer je bilo vrlo teško doći i pred samo lice kraljeve kćeri. Konačno smisli nešto i reče mu:

»Sve ono što se oko nje nalazi jeste od zlata: stolovi, stolice, činije, pehari, zdele i sve ostalo pokućstvo; ti imaš u svom blagu pet tovara zlata, daj da od jednog tovara zlatari kraljevstva ti izrade svakojake posude i pribore, ptice, divljač i čudesne životinje; to će joj se dopasti. Tek tada možemo tamo krenuti i potražiti tvoju sreću.«

Mladi kralj naredi da se pozovu svi zlatari koji su morali danonoćno raditi dok najzad ne napraviše najdivnije stvari. Tad ih ukrcaše na jednu lađu, a verni Johanes i kralj se preobukoše u trgovce kako ih niko ne bi prepoznao. Onda se uputiše preko mora i putovali su toliko dugo sve dok konačno ne prispeše u grad u kom je živela 'kraljeva kći zlatnog krova'.

Verni Johanes reče kralju da ostane na lađi i da ga tu pričeka.

»Možda ću«, reče, »dovesti kraljevu kćer na lađu da vidi izloženo zlatno posuđe i ukrase na čitavoj lađi.«

Zatim on u jednu pregaču skupi raznorazne zlatne predmete, iskrca se i pođe pravo ka kraljevskom zamku. Kad je dospeo u dvorište zamka vide kako kraj bunara stoji lepa devojka i sa dva zlatna vedra vadi vodu. Kad je htela da ponese svetlucavu vodu, ona se okrenu i, ugledavši stranca, zapita ko je on. Ovaj odgovori:

»Ja sam trgovac«, i odmah joj otvori svoju pregaču i dopusti da pogleda što se u njoj nalazi.

»Ah, kakve lepe zlatne stvari!« uzviknu ona pa spusti vedra, razgledajući svaki predmet jedan za drugim. Zatim devojka reče:

»To mora videti kraljeva kći koja se toliko raduje stvarima od zlata da će vam ih sigurno sve otkupiti.«

Uze ga za ruku i povede gore u zamak, jer je ona bila sobarica. Kad kraljeva kći vide trgovčevu robu, veoma se obradova:

»To je tako lepo izrađeno da želim sve to da otkupim.«

Ali verni Johanes odvrati:

»Ja sam samo sluga jednog bogatog trgovca; to što ovde imam nije ništa prema onome što moj gospodar ima na svojoj lađi, a to su najdragocenije umetničke stvari koje su ikad izrađene od zlata.«

A kad ona požele da joj se sve to donese, Johanes reče:

»Za to bi trebalo više dana, toliko toga ima, a i veoma mnogo odaja da bi se sve izložilo, a vaš dvor nema za to prostora.«

To još više podstače njenu radoznalost i produbi želju, tako da konačno reče:

»Povedi me na lađu da sama pogledam blaga tvog gospodara.«

Tad je, sav srećan, verni Johanes povede na lađu. Mladi kralj kad je ugleda odmah vide kako je njena lepota još veća od one koju je prikazivala slika i sve mu se činilo da će mu prepući srce. Kad se ona pope na brod i kralj je povede unutra, verni Johanes ostade kod kormilara i naredi mu da lađa podigne sidro.

»Razapnite sva jedra«, naloži on, »da lađa plovi kao što leti ptica u vazduhu.«

Dotle joj je kralj pokazivao zlatno posuđe, svako posebno: činije, pehare, zdele i razne ptice, divljač i čude-

sne životinje. Prošlo je mnogo časova dok ona nije sve videla ne opazivši u svojoj radosti kako se lađa otisnula od obale. Kad se nagledala svega dosta, ona zahvali trgovcu i požele da ode kući, ali kad dođe do ivice lađe vide kako je ova daleko od kopna i već isplovila na debelo more i leti punih jedara.

»Ah«, uzviknu ona uplašeno, »prevarili ste me i oteli. Sada sam pala pod vlast jednog trgovca; više bih želela da umrem!«

Nato je mladi kralj uhvati za ruku i reče:

»Nisam ja nikakav trgovac već kralj i to nimalo neznatnijeg roda od tvoga. To što sam se lukavo oteo, moralo se dogoditi zbog moje prevelike ljubavi. Prvi put kad sam ugledao tvoju sliku pao sam onesvešćen na pod.«

Kad je 'kraljeva kći zlatnog krova' to čula, utešila se i poklonila mu svoje srce, pristavši rado da mu postane žena.

Ali dok su plovili po debelom moru, desilo se da je verni Johanes, dok je sedeo na pramcu lađe i svirao, zapazio kako u vazduhu kruže tri gavrana koji potom sleteše na lađu. Tad on prestade da svira i oslušnu šta oni među sobom govore, jer se u to dobro razumevao.

»Ah«, reče jedan, »vidiš li kako mladi kralj odvodi svojoj kući 'kraljevu kćer zlatnog krova'?«

»Je li«, reče drugi, »ali je još nema.«

Treći će nato:

»Kako da nema; eno je gde sedi kraj njega u lađi.«

Tad opet započe prvi i uzviknu:

»Ah, šta mu to vredi! Kad prispeju na kopno, iskočiće mu u susret jedan konj riđan; mladi kralj će poželeti da se na njega vine, i ako to učini, konj će naglo pojuriti i poleteti u nebo tako da ovaj nikad više neće videti svoju devojku.«

Drugi reče:

»Zar mu nema spasa?«

»Ima ako neko drugi brzo konja uzjaše, izvadi pušku, koja mora da je iza ulara i njome ubije riđana; na taj način bi se mogao spasti mladi kralj. Ali ko to zna! A onaj ko to zna i kaže mu, okameniće se od nožnih prstiju do kolena.«

Tad reče drugi:

»Ja znam još više: ako i ubije konja, mladi kralj ipak neće dobiti svoju nevestu. Kad dođu u zamak, tamo će u jednoj plitici ležati svadbena košulja i izgledaće kao da je izatkana od zlata i srebra, ali će ona biti od sumpora i smole; onaj ko je dotakne izgoreće do kostiju i srži.«

»Zar nikako ne može da se spase?« upita treći.

»Može«, odgovori drugi, »ako neko brzo rukavicama zgrabi košulju i baci je u vatru da izgori — mladi kralj je spasen. Ali šta to pomaže! Onome ko to zna i prenese mu — skameniće se pola tela, od kolena do srca.«

Tad reče treći:

»Ja znam najviše; ako se svadbena košulja i spali, mladi kralj ipak neće dobiti svoju nevestu; kad posle svadbe započne ples i mlada kraljica zaigra, ona će iznenada prebledeti i pasti kao mrtva, i ako je neko ne podigne i iz njene desne dojke ne isisa tri kapi krvi i ispljune ih, ona će umreti. Ali, ako neko ko je upućen u ovo izda tajnu, okameniće se od glave do pete za ceo život.«

Završivši razgovor, gavranovi odleteše. Verni Johanes je sve to dobro razumeo, ali otad je bio tih i tužan jer ako bi prećutao svom mladom gospodaru šta je čuo ovaj bi postao nesrećan, a ako bi mu to otkrio, morao bi žrtvovati svoj život. On, najzad, u sebi reče: 'Spasiću svog gospodara pa makar me to i života koštalo'.

Kad su se iskrcali dogodi se ono što je prvi gavran predskazao: iskoči pred njega jedan divan konj riđan.

»Napred«, reče kralj, »on će me odneti u moj zamak«, i taman htede da ga uzjaše, ali verni Johanes ga preduhitri, vinu se brzo na konja, izvadi pušku iza ulara i ubi ga. Tad povikaše kraljeve sluge koje vernom Johanesu nisu bile naklonjene:

»Kakva sramota! Ubiti lepu životinju koja je kralja imala da odnese u njegov zamak!«

Ali kralj će nato:

»Ućutite i pustite ga s mirom, to je moj najverniji Johanes! Ko zna zašto je to dobro!«

Zatim pođoše u zamak i tu u dvorani beše, kao što reče drugi gavran, jedna plitica a u njoj izvezena svadbena košulja. Mladi kralj se ka njoj uputi i htede da je uzme, ali verni Johanes ga odgurnu, zgrabi košulju rukavicama, odnese je, baci brzo u vatru i spali. Ostale sluge započeše opet da gunđaju i rekoše:

»Vidite, vidite, sad spaljuje čak kraljevu svadbenu košulju!«

Ali mladi kralj odvrati:

»Ko zna zašto je to dobro, pustite ga s mirom, on je moj najverniji Johanes.«

Zatim je bila svadba; započe ples pa i nevesta htede da se u njega uključi. Ali verni Johanes je bio na oprezu, gledajući je u lice. Odjednom ona, kao što reče treći gavran, preblede i sruči se kao mrtva na pod. Tad on hitro priskoči, podiže je i ponese u jednu odaju, spusti je na krevet, kleče i iz njene desne dojke isisa tri kapi krvi koje zatim ispljunu. Uskoro ona poče disati i oporavi se. Ali se mladi kralj, koji beše sve to video a ne znajući zašto je to verni Johanes učinio, razgnevi i uzviknu:

»Bacite ga u tamnicu!«

Sledećeg jutra osudili su vernog Johanesa i poveli ga

na vešala. I kad se pod njima našao i kad je trebalo da se izvrši presuda, on reče:

»Svako ko mora da umre sme pre svoje smrti još jednom da govori; da li ću i ja imati to pravo?«

»Da«, odgovori kralj, »biće ti dopušteno.«

Tad verni Johanes nastavi:

»Nepravedno sam osuđen jer sam ti uvek bio odan«, pa ispriča kako je na moru čuo razgovor gavranova i kako je, da bi spasao svog gospodara, sve to morao da učini.

Nato kralj uzviknu:

»O, moj najverniji Johanesu, darujem ti milost! Milost! Skidajte ga!«

Ali je verni Johanes, kad je poslednju reč izgovorio, pao kao mrtav i okamenio se.

Zbog toga su kralj i kraljica veoma tugovali, te kralj reče:

»Ah, kako sam veliku vernost tako loše nagradio!« i naredi da se kameni kip podigne i postavi u njegovom dvoru. Uvek kada bi ga pogledao plakao bi i govorio:

»Ah, kada bih te mogao oživeti, moj najverniji Johanesu!«

Prođe neko vreme, a kraljica rodi dvojke, dva sinčića, koji su rasli i bili njena radost. Jednom, kada je kraljica bila u crkvi a deca sedela kraj oca i igrala se, pogleda kralj opet pun tuge kameni kip, uzdahnu i uzviknu:

»Ah, kada bih te mogao oživeti, moj najverniji Johanesu!«

Tada kamen progovori:

»Da, možeš me oživeti ako žrtvuješ ono što ti je najmilije.«

Nato će kralj:

»Sve što na svetu imam daću za tebe.«

Kamen nastavi:

»Ako vlastitom rukom svojoj deci odrubiš glave i njihovom me krvlju poškropiš, ja ću oživeti.«

Kralj se prepadne kada ču kako treba sam da ubije svoju premilu decu; ipak, kad se seti Johanesove velike vernosti i da je verni sluga umro za njega, on izvuče mač i vlastitom rukom odrubi deci glave. I kada njihovom krvlju poškropi kamen, vrati se život u kip i verni Johanes je ponovo stajao pored njega čio i zdrav. On reče kralju:

»I tvoja vernost ne treba da ostane nenagrađena«, pa uze dečje glave, stavi ih na tela i premaza rane njihovom krvlju, i od toga za trenutak ona ponovo oživeše i nastaviše da se igraju kao da se ništa nije dogodilo. Sada je kralj bio sav srećan, pa kada je video da kraljica dolazi, sakri vernog Johanesa i decu u veliki ormar. Čim je ušla, on joj se obrati:

»Da li si se molila u ckrvi?«

»Da«, odgovori ona, »ali sam stalno mislila na vernog Johanesa koga smo toliko unesrećili«.

Tada on reče:

»Draga ženo, mi mu možemo vratiti život, ali to će nas stajati naša dva sinčića, koja moramo žrtvovati.«

Kraljica preblede i prepade se, ali ipak reče:

»Mi mu to dugujemo za njegovu veliku vernost«.

Tada se on obradova što je mislila kao i on, uputi se prema ormaru, otvori ga, izvadi decu i vernog Johanesa i reče:

»Hvala bogu, on je izbavljen, i svoju decu ponovo imamo«, i ispriča joj kako se sve odigralo.

Otada su živeli zajedno i srećno sve do svoje smrti.

7.
Dobar posao

Neki seljak poterao svoju kravu na pijacu i prodao je za sedam talira. Vraćajući se kući, a morao je proći pored jednog ribnjaka, već izdaleka začu kako žabe krekeću:

»Kre-kre-kre-kre.«

»Da, kako ne!« reče on za sebe misleći da žabe kažu 'deset'. »Vaše krekentanje čuje se čak do zobišta; sedam talira sam dobio, a ne deset.« Kako se približio vodi, doviknu:

»Glupi stvorovi, eto šta ste vi! Pa zar ni toliko ne znate? Dobio sam sedam talira a ne deset.«

Ali žabe ostadoše pri svom:

»Kre-kre-kre-kre.«

»No, ako mi nećete poverovati, mogu ih pred vama izbrojati.«

Seljak nato izvadi novac iz džepa i izbroja sedam talira, uvek dvadeset i četiri groša za jedan. Žabe se, međutim, ne osvrtoše na njegovo računanje i ponovo zakreketaše:

»Kre-kre-kre-kre.«

»Oh«, uzviknu rasrđeni seljak, »ako vi to bolje znate, evo vam pa brojte same!« — i baci im sav novac u vodu.

On postoja čekajući dok one ne budu gotove s brojanjem talira i dok mu ne vrate, ali žabe nisu hajale ni za šta već su stalno kreketale:

»Kre-kre-kre-kre« — i ne vratiše mu ni novac.

Seljak je čekao još dugo, sve dok se nije spustilo veče, kad se morao vratiti kući. Tad izgrdi žabe rekavši:

»Vi vodena brčkala, vi debeloglave, buljooke, imate veliku gubicu i možete da krekećete po vazdan da čoveka zabole uši, ali sedam talira ne možete da izbrojite;

mislite li da sam lud i da ću ovde stajati dok se vi ne smilujete da završite?«

Zatim on ode, ali žabe su još uvek kreketale za njim: »Kre-kre-kre-kre«, tako da se on veoma zlovoljan vratio kući.

Posle izvesnog vremena iscenjka on opet negde jednu kravu, zakla je i po računici koju je napravio on bi, ako meso dobro proda, mogao izvući toliko novca koliko su vredele obe krave, a uz to bi mu ostala i koža pride. No, kad je noseći meso došao u grad, pred kapijom se beše sjatio veliki čopor pasa, a pred svima je stajao jedan krupan hrt; on je oko mesa skakao, njuškao i lajao:

»Vau-vau-vau-vau.«

Kako uopšte nije hteo prestati, a seljaku se učinilo da on kaže 'daj', on mu reče:

»Jeste, dobro vidim, ti kažeš: daj, daj, jer ti se prohtelo mesa, ali ja bih se tu lepo proveo ako bih ti ga dao.«

Pas ne odgovori ništa sem:

»Vau-vau.«

»Da ti dam? Samo da mi ti meso nećeš pojesti, i da li mi jamčiš i za svoje drugare?«

»Daj, daj«, opet on ču da reče pas.

»Pa dobro, kad si u tome tako uporan, to ću ti dopustiti, dobro te poznajem i znam mesara kome služiš. Ali ti kažem da dobro zapamtiš: za tri dana moram imati svoj novac, inače će biti zlo; samo mi ga ti možeš izvući.«

Zatim istovari meso i krenu natrag, a psi pohlepno jurnuše na meso, lajući:

»Vau-vau.«

Seljak koji je to izdaleka čuo, reče u sebi: 'Čuj, sad svi nešto traže, ali neka, veliki mora da mi jamči.'

Nakon tri dana, veoma zadovoljan, seljak pomisli:

'Večeras češ imati svoj novac u džepu.' Ali niko ne dođe da mu plati meso.

»Ni u koga se više ne možeš pouzdati«, reče seljak i kad ga konačno napusti strpljenje, on se uputi u grad mesaru i zatraži svoj novac. Mesar pomisli da je to neka šala, ali seljak reče:

»Šala nastranu, ja želim svoj novac! Zar ti veliki pas pre tri dana nije u kuću doneo celu-celcatu zaklanu kravu?«

Tad se mesar razljuti, uze dršku od metle i istera ga.

»Čekaj ti samo«, povika seljak, »ima još pravde na ovom svetu!«

On pođe u kraljevski dvor i izmoli da ga kralj primi. Kad ga izvedoše pred kralja koji je na prestolu sedeo sa svojom kćerkom, kralj upita seljaka kakva ga je nevolja pritisla.

»Ah«, odgovori on, »žabe i psi su uzeli svu moju imovinu, a mesar mi je za sve to platio štapom«, i opširno ispriča kako se sve to dogodilo.

Nato kraljeva kćer započe da se glasno i slatko smeje, a kralj mu reče:

»Tu ti ne mogu dati za pravo, ali zato treba da se oženiš mojom kćeri; dosad još nikome nije pošlo za rukom da je zasmeje već baš tebi, a ja sam je za ženu obećao onome ko je zasmeje. Možeš bogu zahvaliti za svoju sreću.«

»Ah«, odvrati seljak, »ja je uopšte ne želim; ja kod kuće imam samo jednu a i ta mi je previše; kad se vratim kući, osećam se tako kao da se u svakom uglu po jedna nalazi.«

Tad se kralj razljuti i reče:

»Ti si grubijan.«

»Ah, gospodaru kralju«, odvrati seljak, »šta možete od jednog vola drugo očekivati sem govedine!«

»Čekaj«, uzviknu kralj, »dobićeš drugu nagradu. Sad se gubi, ali za tri dana se vrati, tad će ti biti isplaćeno u gotovom pet stotina.«

Čim je seljak izašao pred vrata, stražar mu reče:

»Zasmejao si kraljevu kćer, mora da si za to nešto čestito dobio.«

»Da, rekao bih«, odgovori seljak, »biće mi isplaćeno pet stotina.«

»Čuj pobratime!« reče vojnik, »daj mi nešto od toga bogatstva! Šta će tebi toliko i šta ćeš započeti sa svim tim novcem!«

»Pošto si ti u pitanju«, nato će seljak, »dajem ti dve stotine. Prijavi se za tri dana kod kralja i zatraži da ti se isplati.«

Neki Jevrejin, koji je stajao u blizini i slušao razgovor, pritrča seljaku, uhvati ga za peš i reče:

»Zaboga, kakav si ti srećnik! Ja ću ti to blago zameniti. Promeniću ga u sitan novac. Šta bi ti mogao da započneš sa zvečećim talirima?«

»Čivutine«, odgovori seljak, »možeš dobiti samo tri stotine jer mi je to ostalo. Daj mi odmah sitan novac, a ti ćeš od danas za tri dana biti za toliko kod kralja isplaćen.«

Jevrejin se obradova ne baš poštenoj zaradi i donese mu toliko para u rđavim groševima, gde su tri groša isto toliko vredela koliko dobra dva.

Kad istekoše tri dana, shodno kraljevoj zapovesti, seljak izađe pred njega.

»Skinite mu taj njegov pocepani gunj«, reče kralj, »on treba da dobije svojih pet stotina.«

»Ah, čestiti kralju«, reče seljak, »te pare više nisu moje, dve stotine sam poklonio stražaru, a tri stotine mi je razmenio Jevrejin; ako je po pravdi, onda mi više ništa ne pripada.«

Uto uđoše vojnik i Jevrejin zahtevajući svoj deo što su dobili od seljaka, ali obojica behu dobro izbatinani. Vojnik strpljivo otrpe, znajući već odavno kako to prija; Jevrejin se pak ponese jadno, kukajući naglas:

»Jao, jao! Pa zar su to moji zvečeći taliri?«

Kralj se morao nasmejati seljaku i njegovim dužnicima i kad ga prođe gnev reče:

»Pošto si svoju nagradu izgubio još pre nego što ti je i pripala, daću ti bolju naknadu: idi u moju riznicu i uzmi novca koliko god želiš.«

Seljaku nije bilo potrebno da mu se to još jednom kaže, pa ispuni svoje široke džepove koliko god je u njih moglo da stane. Zatim se uputi u gostionicu da prebroji svoj novac. Jevrejin mu se beše prikrao i ču kako seljak sebi u bradu mrmlja: »Dakle, ovaj obešenjak od kralja me je ipak prevario! Da mi je sam dao novac, znao bih šta imam, a kako sad mogu znati da li je pravo to što sam ja nasumice srpao u džep!«

»Sačuvaj me bože!« reče Jevrejin u sebi, »kako taj bez ikakvog poštovanja govori o našem gospodaru; otrčaću do dvora i potkazati seljaka, za to ću sigurno biti nagrađen, a on će pored toga biti kažnjen.«

Kad kralj ču šta je za njega pričao seljak, razjari se i naredi Jevrejinu da privede grešnika. Jevrejin dotrča seljaku, rekavši:

»Treba odmah da izađeš pred kralja i da mu kažeš kako si.«

»Znam ja bolje kako se pristoji«, odgovori seljak. »Prvo ću dati da mi se sašije novi kaput; misliš li, čoveče, da neko koji ima toliko novca u džepu treba tamo da ode u prnjama?«

Jevrejin, kad vide da seljaka bez novog kaputa ne može odvesti, a plašio se da će, kad se kralj smiri, ostati bez svoje nagrade dok seljak neće biti kažnjen, reče:

»Dobro, za kraće vreme, iz čistog prijateljstva, pozajmiću ti jedan lep kaput; šta sve čovek ne čini iz prijateljstva i ljubavi!«

Seljak na to pristade, obuče kaput koji mu dade Jevrejin i pođe s njim. Kralj ponovi seljakove ružne reči koje mu je Jevrejin bio dostavio.

»Ah, čestiti kralju«, reče seljak, »nemoj verovati nikako Jevrejinu kad priča; iz njegovih usta nikad ne izlazi nijedna istinita reč. Kladim se da je taj prefriganac što stoji tu u stanju da tvrdi kako sam obukao njegov kaput!«

»Ah, šta mi je sve to trebalo?« uzviknu Jevrejin. »Pa zar kaput nije moj? Nisam li ti ga pozajmio iz čistog prijateljstva kako bi mogao uljudno stupiti pred gospodara kralja?«

Kad kralj to ču, reče:

»Jevrejin je jednoga svakako prevario — mene ili seljaka«, i naredi da se seljaku još novca doda u zvečećim talirima.

Seljak, srećan i zadovoljan, u novom kaputu i s dobrom sumom novca u džepu pođe kući i reče:

»E, ovog puta sam dobro prošao.«

8.

Čudesni svirač

Bio jednom neki čudesan svirač koji je idući kroz šumu potpuno sam premišljao o raznim stvarima i kada više ni o čemu nije imao šta da misli, reče u sebi: 'Meni ovde samom u šumi postaje dosadno, hteo bih da nađem dobrog prijatelja.' Tad skinu s leđa violinu i zagudi tako da je kroz celu šumu odjekivalo. Ne potraja dugo, kad kroz čestar dokasa vuk.

»Ah, evo vuka! Nisam baš za njim čeznuo«, reče svirač, ali vuk mu se približi i kaza:

»Oh, dragi sviraču, kako ti lepo gudiš! I ja bih hteo to da naučim.«

»Ništa lakše od toga«, odvrati svirač, »samo moraš činiti sve što ti naredim.«

»O, sviraču«, nato će vuk, »slušaću te kao što učenik sluša svog učitelja.«

Svirač ga pozva da mu se pridruži i kad prevališe deo puta oni stigoše do jednog starog hrasta koji je iznutra bio šupalj, a po sredini rascepljen.

»Gledaj ovamo«, reče svirač, »ako želiš da naučiš guditi, stavi prednje šape u ovaj procep.«

Vuk ga posluša, ali svirač brzo podiže kamen i prištinu mu obe šape jednim udarcem tako čvrsto da je vuk ostao prikovan uz hrast kao zarobljenik.

»Pričekaj tu dok se ne vratim«, reče svirač i pođe svojim putem.

Posle nekog vremena svirač poče ponovo govoriti u sebi: 'Meni ovde u šumi postaje dosadno, potražiću drugog prijatelja', te uze svoju violinu i ponovo poče da gudi.

Ne potraja dugo kad se kroz drveće došunja lisica.

»Ah, evo lisice!« reče svirač, »nisam baš za njom čeznuo.«

Lisica mu se približi i kaza:

»O, dragi sviraču, kako li lepo gudiš! I ja bih htela to da naučim.«

»Ništa lakše od toga«, odvrati svirač, »samo moraš činiti sve što ti naredim.«

»O, sviraču«, odvrati lisica, »slušaću te kao što učenik sluša svog učitelja.«

»Pođi za mnom«, reče svirač; i kad prevališe deo puta i izađoše na jednu stazu sa čije je obe strane raslo povi-

soko grmlje, tu svirač zastade. Na jednu stranu savi leskovo stabaoce do zemlje i stade nogom na vrh, a zatim na drugu stranu savi još jedno stabaoce i reče:

»Hajde, lijo, ako nešto hoćeš da naučiš, pruži mi svoju levu prednju šapu.«

Lisica posluša, a svirač joj priveza šapu za levo stabaoce.

»Lijo«, reče svirač, »daj mi sad desnu«, a kad ona to učini, on joj priveza šapu za desno stabaoce. I pošto proveri da li su konopci i čvorovi dovoljno čvrsti, pusti stabaoca a ona poleteše i izbaciše lisicu uvis, tako da je u vazduhu lebdela i koprcala se.

»Pričekaj dok se ne vratim«, reče svirač i pođe svojim putem.

Ponovo je govorio u sebi: 'Meni ovde u šumi postaje dosadno; hteo bih da nađem drugog prijatelja.' On uze svoju violinu i zvuk se razleže kroz šumu. Tad doskakuta jedan zečić.

»Ah, evo zeca!« reče svirač, »ni on mi nije potreban.«

»O, dragi sviraču«, kaza zečić, »kako li lepo gudiš i ja bih hteo to da naučim.«

»Ništa lakše od toga«, nato će svirač, »moraš samo činiti sve što di naredim.«

»O, sviraču«, odvrati zečić, »slušaću te kao učenik svog učitelja.«

Oni zajedno prevališe deo puta dok ne dođoše do jednog proplanka u šumi na kojem je rasla jedna jasika. Svirač uze dugački konopac te veza zečića oko vrata, a drugi kraj pričvrsti za drvo.

»Veselo, zečiću, sad mi dvadeset puta optrči oko drveta«, doviknu svirač, a zečić posluša; i kad je dvadeset puta optrčao, konopac se isto toliko puta ovijao oko debla, te je zečić bio zarobljen. Mogao je vući i trzati

koliko god je hteo, konopac se samo sve više usecao u meki vrat.

»Pričekaj dok se ne vratim«, reče svirač i pođe dalje.

Vuk je u međuvremenu cimao, vukao, grizao kamen i toliko se dugo mučio dok nije konačno oslobodio šape i izvukao ih iz procepa. Pun gneva i besa, vuk požuri tragom svirača u nameri da ga rastrgne. Kad ga lisica ugleda kako juri, udari u kuknjavu i kriknu iz sve snage:

»Brate vuče, pomozi mi, svirač me je prevario.«

Vuk savi nadole stabaoca, pregrize konopce i oslobodi lisicu, koja mu se pridruži u nameri da se i ona osveti sviraču. Zatekoše i zavezanog zečića koga takođe oslobodiše, a zatim svi krenuše da potraže svog neprijatelja.

Svirač je uz put ponovo zasvirao na svojoj violini, no ovog puta je bio bolje sreće. Zvuci su doprli do ušiju jednog siromašnog drvoseče koji je odmah, hteo ne hteo, napustio svoj posao i onako sa sekirom u ruci došao da posluša muziku.

»Konačno, evo pravog prijatelja«, reče svirač, »jer sam ja tražio čoveka a ne divlje životinje.«

On poče da svira i svirao je tako lepo i umilno da je siromašak stajao kao opčinjen a srce mu se topilo od miline. I dok je tako stajao, dođoše vuk, lisica i zečić, no on dobro zapazi kako oni neko zlo smeraju. Tad podiže svoju blistavu sekiru i stade ispred svirača kao da je hteo reći: »Ako se neko drzne na njega, neka se pričuva da ne bi sa mnom imao posla.« Tu se životinje uplašiše i pobegoše natrag u šumu, dok svirač još jednom nešto odsvira drvoseči u znak zahvalnosti i zatim nastavi svojim putem.

9.
Dvanaestorica braće

Bili jednom kralj i kraljica koji su složno živeli i imali dvanaestoro dece, ali sve same dečake. Jednog dana kralj reče svojoj ženi:

»Ako trinaesto dete koje rodiš bude devojčica, dvanaest dečaka treba da umre kako bi se njeno bogatstvo uvećalo i kraljevstvo jedino njoj pripalo.«

On naredi da se napravi dvanaest mrtvačkih kovčega koje ispuniše strugotinom, a u svakom se nalazilo mrtvačko jastuče, i naredi da se kovčezi odnesu i zaključaju u jednu odaju, pa dade kraljici ključ i zapovedi joj da nikome o tome ništa ne govori.

Ali majka je sedela čitave dane i tugovala, tako da joj se najmlađi sin, koji je uvek bio kraj nje i koga je ona po Bibliji nazvala Venjamin, odjednom obrati rečima:

»Draga majko, zašto si tako tužna?«

»Predrago moje dete«, odgovori ona, »to ti ne smem reći.«

Ali on je ne ostavi na miru sve dok ona ne pođe i ne otključa odaju te mu pokaza dvanaest strugotinom ispunjenih kovčega. Zatim reče:

»Moj najdraži Venjamine, tvoj otac je naredio da se ovi kovčezi naprave za tebe i jedanaestoricu tvoje braće, jer ako rodim devojčicu, svi vi treba da budete ubijeni i u njima sahranjeni.«

I dok je pominjući to plakala, sin ju je tešio govoreći:

»Ne plači, draga majko, mi ćemo već sebi naći pomoći i otići.«

Ali ona će nato:

»Pođi sa svojih jedanaestoro braće u šumu i neka jedan uvek bude na najvišem drvetu koje se može naći i neka čuva stražu, uvek posmatrajući kulu u zamku.

Ako rodim sinčića, istaći ću belu zastavu te se tad možete vratiti; rodim li kćerkicu, istaći ću crvenu, a tad bežite što brže možete i neka vam dobri bog bude u pomoći. Svake noći ću ustajati i moliti se za vas; zimi da se kod neke vatre negde ogrejete, leti — da ne skapate od vrućine.«

Pošto je blagoslovila svoje sinove, oni izađoše i uputiše se u šumu. Jedan za drugim smenjivali su se na straži, sedeći na najvišem hrastu i posmatrajući kulu. Kad je prošlo jedanaest dana i došao red na Venjamina, on ugleda kako je istaknuta zastava: nije bila bela već crvena, krvava zastava koja je značila da svi oni treba da umru.

Kad to braća čuše, razgneviše se i rekoše:

»Zbog jedne devojčice treba da umremo! Kunemo se da ćemo se osvetiti: gde god nađemo neku devojčicu, poteći će njena crvena krv.«

Zatim pođoše dublje u šumu, kad tamo, usred nje gde je bilo najmračnije, naiđoše na jednu praznu i ukletu kućicu. Tad oni rekoše:

»Ovde ćemo sad živeti, a ti, Venjamine, kao najmlađi i najslabiji, ostajaćeš kod kuće i voditi domaćinstvo, dok ćemo mi izlaziti i donositi hranu.«

I tako su oni odlazili u šumu u lov, ubijali zečeve, divlje srne, ptice i golubove i sve što se moglo jesti; ulov su donosili Venjaminu koji im je sve to morao pripremiti da bi mogli utoliti svoju glad. U toj kućici su živeli deset godina zajedno a da nisu ni osetili kako je vreme proletelo.

Devojčica koju je rodila njihova majka kraljica beše već porasla; ona je bila dobrog srca i lepog lika i imala je zlatnu zvezdu na čelu. Jednom kad je na dvoru bilo veliko pranje, ona među ostalim rubljem ugleda dvanaest košulja i upita majku:

»Kome pripadaju ovih dvanaest košulja, ocu su ipak premalene?«

Tad majka teškog srca odgovori:

»Drago dete, one pripadaju dvanaestorici tvoje braće.«

Devojčica upita:

»Gde su oni sada, ja još nikad ništa o njima nisam čula.«

Majka uzdahnu i reče:

»Bog zna gde su sada; oni lutaju po svetu.«

Zatim ona povede devojčicu, otključa sobu i pokaza joj dvanaest kovčega sa strugotinom i mrtvačkim jastucima.

»Ovi kovčezi«, reče, »bili su namenjeni tvojoj braći, ali oni su potajno otišli pre nego što si se ti rodila«, i ispriča joj kako se sve to odigralo.

Nato devojčica reče:

»Draga majko, ne plači, ja ću poći u svet i potražiti svoju braću.«

Devojčica uze dvanaest košulja i pođe pravo u veliku šumu. Hodala je čitav dan i uveče došla do usamljene, uklete kućice. Tad uđe u nju i zateče jednog dečaka koji je upita:

»Odakle dolaziš i šta tražiš?« i začudi se što je toliko lepa, što nosi kraljevsku haljinu i ima zvezdu na čelu. Ona odgovori:

»Ja sam kraljeva kći, tražim dvanaestoricu svoje braće i ići ću toliko daleko dokle je nebo plavo, sve dok ih ne nađem.«

Pokaza mu dvanaest košulja koje su im pripadale. Tad Venjamin vide da je to njegova sestra i reče:

»Ja sam Venjamin, tvoj najmlađi brat.«

Ona započe plakati od sreće, a i Venjamin, i ljubljahu se i grljahu iz velike ljubavi. I zatim on reče:

»Draga sestro, postoji tu još jedna prepreka; mi smo se dogovorili da svaka devojčica koju sretnemo treba da umre jer smo zbog devojčice morali napustiti naše kraljevstvo.«

Nato će ona:

»Rado ću umreti ako time mogu spasti dvanaestoricu svoje braće.«

»Ne«, odgovori on, »ti ne treba da umreš, sedi ispod ovog čabra dok ne dođe ostalih jadanaest brata, tad ću se već s njima sporazumeti.«

Ona tako učini; i kad se smrklo, dođoše ostali iz lova, a večera već beše spremljena. I kad posedaše za sto i počeše da jedu, zapitaše:

»Šta ima novo?«

Venjamin odvrati:

»Zar ne znate?«

»Ne«, odgovoriše oni.

On doda:

»Bili ste u šumi a ja sam ostao kod kuće, pa ipak znam više od vas.«

»Onda nam ispričaj«, povikaše oni.

Venjamin odgovori:

»Obećajte mi onda da prva devojčica koju sretnemo neće biti ubijena.«

»Obećavamo«, povikaše svi, »ona će biti pošteđena, samo nam pričaj.«

Tad on reče:

»Naša sestra je tu«, podiže čabar i princeza izađe u svojoj kraljevskoj haljini, sa zlatnom zvezdom na čelu i beše toliko lepa, blaga i nežna. Tad se svi obradovaše, padoše joj oko vrata, izljubiše je i zavoleše od sveg srca.

Otada ona ostade u kući, pomažući Venjaminu u radu. Njih jedanaestorica su odlazili u šumu, lovili divljač, srne, ptice i golubove da bi imali šta da jedu, a se-

stra i Venjamin su se brinuli da to bude sve zgotovljeno kako treba. Ona je tražila drva na kojima će kuvati i bilje kao povrće, i pristavljala je lonce na vatru, tako da je jelo uvek bilo gotovo kad bi se jedanaestoro braće vratilo. Takođe je održavala red u kući i tako nameštala krevetiće da su bili uvek lepi, beli i čisti, a braća behu uvek zadovoljna živeći s njom u velikoj slozi.

Jednom su njih dvoje kod kuće bili pripremili dobar obrok, i kako su svi bili zajedno, sedeli su, jeli, pili i mnogo se veselili. No postojala je pored uklete kućice jedna baštica u kojoj je raslo dvanaest krinova, koji se nazivaju i ljiljani, pa ona požele da obraduje svoju braću te otkide dvanaest cvetova, pomišljajući da svakome uz jelo po jedan pokloni. Ali čim je to učinila, dvanaestero braće se pretvoriše u dvanaest gavranova i odleteše preko šume, a i kuća sa baštom odjednom nestade. Jadna devojka sad ostade sama u divljoj šumi, i kad se okrenu — kraj nje je stajala starica koja joj reče:

»Dete moje, šta si učinila? Zašto nisi ostavila dvanaest belih cvetova? To su bila tvoja braća koja su zauvek pretvorena u gavranove.«

Devojka, plačući, zapita:

»Zar nema načina da se oni spasu?«

»Ne«, odvrati starica, »ne postoji na čitavom svetu ništa sem jedno jedino, ali to je toliko teško da ih nikako nećeš uspeti osloboditi jer sedam godina moraš biti nema, ne smeš govoriti, niti se smejati, i ako izgovoriš i jednu jedinu reč i bude li nedostajao samo jedan čas do sedam godina, sve će biti uzalud, a tvoju braću će ubiti prva reč.«

Tad devojka pomisli u svom srcu: 'Znam sigurno da ću ja spasti moju braću', pa pođe i potraži jedno visoko drvo, pope se na njega i sede na granu, premišljajući. Nije govorila niti se smejala. Ali dogodi se da je neki

kralj lovio u toj šumi; njegov veliki hrt pojuri do drveta na kome je devojka sedela, skakaše oko njega i podigavši glavu lajaše. Ubrzo se tu stvori kralj i kad vide lepu kraljevu kćer sa zlatnom zvezdom na čelu bi toliko očaran njenom lepotom, pa je upita želi li postati njegova žena. Ona ne odgovori, ali tek jedva klimnu glavom. Nato se i on popne na drvo, spusti je na zemlju, stavi na svog konja i odvede kući. Svadba se proslavi veoma blistavo i veselo; ali nevesta niti progovori niti se nasmeja.

Pošto nekoliko godina zadovoljno proživeše, kraljeva majka, koja je bila zla žena, poče klevetati mladu kraljici i reče kralju:

»Doveo si običnu prosjakinju, ko zna kakve pakosti ona potajno smišlja. Ako je nema i ne može govoriti, mogla bi ipak da se jednom nasmeje, ali onaj koji se ne smeje, ima nečistu savest.«

Kralj u početku nije hteo u to da poveruje, ali stara kraljica je toliko dugo to ponavljala i mladu kraljicu optuživala za tolika zla da ja na kraju ubedila kralja da je on osudi na smrt.

Tad u dvorištu zapališe veliku vatru u kojoj je kraljicu trebalo spaliti. Kralj je stajao gore na prozoru i posmatrao prizor uplakanih očiju, jer ju je još uvek mnogo voleo. A baš kad su je vezali za stub i kad je vatra crvenim jezičcima počela lizati njenu haljinu, beše upravo istekao poslednji trenutak onih sedam godina. Tad se u vazduhu začu neki neobičan šum i dvanaest gavranova dolete i spusti se na zemlju. I čim dodirnuše zemlju, gavranovi se pretvoriše u dvanaestoricu njene braće koju je ona spasla. Braća rasturiše drva s vatre, ugasiše plamen i oslobodiše svoju dragu sestru koju zatim ljubljahu i grljahu. Ali ona, sada kada je smela da otvori usta i da govori, ispriča kralju zašto je bila nema i zašto se

nikad nije nasmejala. Kralj se obradova kad ču da je kraljica bila nevina i otada su živeli svi složno sve do svoje smrti.

Zlu maćehu izvedoše pred sud i staviše u jedno bure ispunjeno ključalim uljem i otrovnim zmijama, gde ona skonča teškom smrću.

10.

Probisveti

Petlić reče kokici:

»Sad je vreme kad sazrevaju orasi, poći ćemo na brdo i jednom se i mi siti najesti pre nego što veverica sve odnese.«

»Da«, složi se kokica. »E pa, hajde, zajedno ćemo se nauživati.«

Zatim pođoše oboje na brdo i, pošto bi vedar dan, ostadoše sve do večeri. Sada ne znam da li su se toliko najeli ili su postali toliko obesni, tek, ukratko: oni nisu

hteli da se pešice vrate kući i petlić je od orahovih ljuski morao da napravi kolica. Kad su kolica bila gotova, kokica u njih sede i reče petliću:

»Sad se ti samo upregni!«

»Baš ti znaš šta treba!« nato će petlić, »radije ću pešice poći kući negoli da se upregnem. Ne, tako se nismo pogodili. Kočijaš ću rado biti i sedeti na njegovom mestu, ali sam da vučem — to neću.«

Dok su se tako prepirali, dogega, gačući, jedna patka.

»Ko vas je, lopovi, pozvao među moje orahe na brdo? Čekajte, to će vas skupo koštati!« reče i otvorena kljuna nasrnu na petlića. Ali ni petlić ne bi lenj i svojski kidisa na patku; konačno je izudara svojim mamuzama tako strašno da ona zamoli za milost i za kaznu morade pristati da je upregnu u kolica. Petlić sad sede na kočijaško sedište, a zatim krenuše u trk:

»Patko, juri koliko te samo noge nose!«

Kad odmakoše deo puta, sretoše dva pešaka, jednu iglu pribadaču i jednu šivatku. One povikaše:

»Stoj! Stoj!«

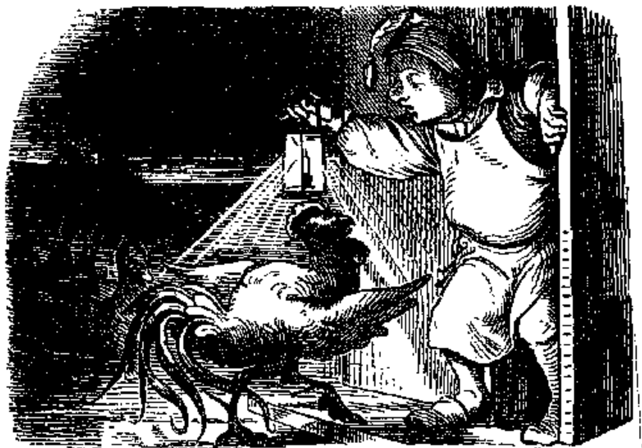
Onda rekoše da će tek što nije pao mrkli mrak, a tad neće moći ni koraka dalje, a i da je toliko prljavo na drumu pa — da li bi mogle da se popnu u kolica. Rekoše da su bile u krojačkoj krčmi pred gradskom kapijom i da su uz pivo okasnile. Kako su bile mršav svet koji ne zauzima mnogo mesta, petlić im dopusti da se popnu,

ali su morale obećati da njemu i njegovoj kokici neće gaziti na noge.

Kasno uveče dospeše do jedne krčme, i kako noću nisu hteli dalje putovati, a ni patku nisu dobro služile noge no se rušila s jedne strane na drugu, svratiše u krčmu. Krčmar je u početku stao da se izgovara, tvrdeći

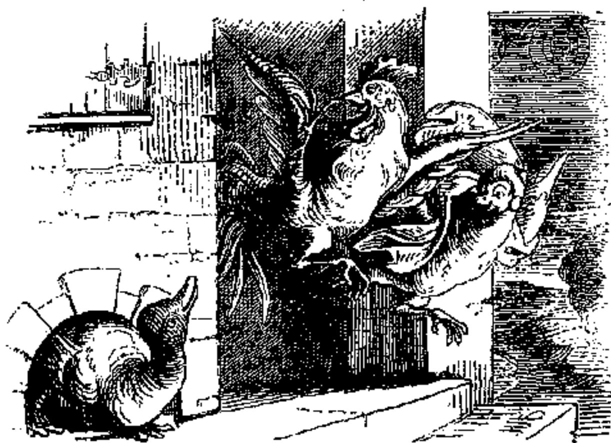
kako mu je kuća već puna, a i pomišljajući da oni nisu nikakva otmena gospoda; no konačno, pošto su bili slatkorečivi i umiljavali se govoreći mu kako će dobiti jaje što je kokica uz put snela a i da može zadržati patku koja svakog dana po jedno snese, krčmar najzad pristade i reče da mogu prenoćiti. Tad oni poručiše da im se iznese jelo na sto, terajući brigu na veselje.

Rano ujutro, kad je svanjivalo i sve živo još spavalo, petlić probudi kokicu, uze jaje, kljucanjem ga probi, pa ga onda zajedno lepo pojedoše, a ljusku baciše na ognjište. Zatim pođoše šivatki, koja je još spavala, uhvatiše je za ušku i zatakoše je u jastuče na krčmarevoj naslonjači, a pribadaču u ubrus i na kraju, kao da ništa nije bilo, odleteše, preko livade.

Patka, koja je inače rado spavala pod vedrim nebom pa je i ostala u dvorištu, ču kako se kokica i petlić, ne platívši, iskradaju, rasani se i nađe potok niz koji otpliva brže negoli kad je vukla kolica.

Tek posle nekoliko časova, krčmar se izvuče ispod perine, umi se i uze peškir da se obriše, no tad mu se

pribadača zapara preko lica i ostavi crveni trag od jednog do drugog uveta. On zatim pođe u kuhinju i htede da zapali lulu pa se primače ognjištu, no tad mu skočiše ljuske od jajeta u oči.

»Jutros mi se sve obija o glavu«, reče i zlovoljno sede na svoju veliku naslonjaču, ali brzo opet polete uvis kriknuvši:

»Jaoj!« — jer ga je šivatka ubola još gore, i to ne u glavu. Sad se bio baš sasvim naljutio i počeo sumnjati na goste koji su tako kasno sinoć došli. Ali kad ih je potražio, od njih više nije bilo ni traga ni glasa. Tad se zakle da više u svoju krčmu neće primati nikakve probisvete koji em mnogo pojedu, em ništa ne plate, a povrh toga, i to mi je neki znak zahvalnosti, zbijaju neslane šale.

11.

Bratac i sestrica

Bratac uze sestricu za ruku i reče joj:

»Otkako nam je umrla majka nemamo baš nijednog lepog trenutka; maćeha nas bije svakog dana, a kad god joj priđemo ona nas gura nogama. Suve korice hleba što preostanu naša su hrana. Bolje je i psiću pod stolom: njemu ipak ponekad baci dobar zalogaj. Sačuvaj bože, kad bi to znala naša majka! Hajde da pođemo u dalek svet.«

Išli su čitav dan preko livada, polja i stenja, i kad započe kiša, sestrica reče:

»Bog i naša srca plaču zajedno.«

Uveče prispeše u jednu veliku šumu. Bili su toliko umorni od jada, gladi i dugog puta da se uvukoše u jedno šuplje drvo i zaspaše.

Sutradan kad su se probudili, sunce je već visoko stajalo na nebu i podobro zagrejalo drvo. Tad bratac reče:

»Sestrice, žedan sam; kad bih našao nekakav izvorčić, pošao bih do njega i napio se vode; mislim da ga čujem kako žubori.«

Bratac ustade, uze sestricu za ruku i pođoše da potraže izvorčić. Ali zla maćeha je bila veštica i dobro je videla kako su oba deteta otišla; potajno im se prišunjala, kao što se veštice šunjaju, i uklela sve izvore u šumi.

Kad nađoše izvorčić koji je, presijavajući se, oticao preskačući kamenje, bratac htede da se iz njega napije. Ali sestrica ču reči u žuborenju:

»Ko iz mene pije postaće tigar! Ko iz mene pije postaće tigar!«

Tad sestrica uzviknu:

»Molim te, braco, nemoj piti jer ćeš postati divlja životinja i rastrgnućeš me.«

Bratac nije pio, mada je osećao veliku žeđ, i reče:

»Sačekaću do najbližeg izvora.«

Kad su došli do drugog izvorčića, sestrica ču kako i ovaj govori:

»Ko iz mene pije, postaće vuk! Ko iz mene pije, postaće vuk!«

Tad sestrica opet uzviknu:

»Braco, molim te, nemoj piti, jer ćeš postati vuk i prožderaćeš me.«

Bratac ne popi vodu, već reče:

»Pričekaću dok ne dođemo do sledećeg izvora, ali tad moram piti ma šta ona govorila, moja žeđ je pregolema.«

I kad dođoše do trećeg izvorčića, sestrica ču kako i on žuboreći govori:

»Ko iz mene pije, postaće srna! Ko iz mene pije postaće srna!«

Sestrica reče:

»Ah, braco, molim te, nemoj piti, jer ćeš postati srna i pobeći ćeš mi.«

Ali bratac već beše klekao pored izvorčića, nagnuo se i počeo piti, i čim prve kapi dotakoše njegove usne, pretvori se u srndaća.

Sad je sestrica plakala zbog jadnog i ukletog brace, a i srndać je plakao i tako tužan ležao pored nje. Napokon devojčica reče:

»Smiri se, dragi srndaću, nikad te neću napustiti.«
Tad odveže svoju zlatnu podvezicu i stavi je srndaću oko vrata, pa načupa rogoza i od njega isplete meko uže. Njime zaveza životinjicu i povede je dalje, zalazeći sve dublje u šumu. Posle dugog, dugog hoda dođoše najzad do jedne kućice. Devojčica proviri u nju i, kako

je bila prazna, pomisli: 'Ovde možemo ostati i živeti.' Odmah za srndaća potraži lišće i mahovinu za mek ležaj. Tako bi svako jutro izlazila iz kuće i skupljala za sebe korenje, jagode i orahe, a srndaću bi donosila nežnu travu koju je on grickao iz njene ruke. Srndać je bio zadovoljan i igrao se oko nje. Uveče, kad bi se sestrica zamorila i pomolila se, naslanjala bi glavu na srn-

daćeva leđa — to je bio njen jastuk na kome bi mirno zaspala. I samo da je bratac imao ljudski lik, bio bi to divan život.

Potraja neko vreme da su tako sami živeli u divljini. No dogodi se da je kralj te zemlje priredio veliki lov u šumi. Kroz drveće se razlegao zvuk lovačkog roga,

pseći lavež i veseli povici lovaca; a i srndać je to čuo i čak poželeo da i on učestvuje.

»Ah«, reče sestrici, »pusti me napolje u lov, ne mogu više da izdržim«, i molio ju je toliko dugo dok ona ne pristade.

»Ali«, reče mu sestrica, »vrati mi se večeras; zatvoriću vratašca pred divljim lovcima, a da bih te prepozna-

la, zakucaj i ovako reci: 'Sestrice moja, pusti me da uđem'. Ako ne budeš tako govorio, neću otvoriti vratašca.«

Tad srndać iskoči. Bilo mu je toliko lepo i bio je toliko veseo na slobodi. Kralj i njegovi lovci opaziše lepu životinju i krenuše za njom u poteru, ali je nisu mogli

stići, i kad su već mislili da je sigurno imaju u rukama, ona preskoči grmlje i iščeze. Kad se smrklo, srndać dojuri do kućice, zakuca i reče:

»Sestrice moja, pusti me da uđem.«

Tada mu se vratašca otvoriše, a on uskoči i otpočinu čitavu noć na svom mekom ležaju.

Sutradan započe lov ponovo, i kad srndać iznova ču

lovački rog i ono: 'Ho ho!' lovaca, nije više imao mira te reče:

»Sestrice, otvori mi, moram napolje.«

Sestrica mu otvori vrata i reče:

»Ali večeras moraš opet biti ovde i izgovoriti onu svoju lozinku.«

Kad kralj i njegovi lovci ponovo ugledaše srndaća sa zlatnom ogrlicom, počeše svi da ga gone, ali je on za njih bio prebrz i previše okretan. To hvatanje potraja čitav dan, no najzad pred veče lovci ga opkoliše i jedan ga lako rani u nogu. Srndać je sad hramao i kad je umakao polako se kretao. Tad se za njim odšunja jedan lovac sve do kućice i ču kako je srndać uzviknuo: »Se-

strice moja, pusti me da uđem«, i vide da su mu se vrata brzo otvorila i odmah zatim zatovrila. Lovac sve to dobro zapamti, pa ode kralju i ispriča šta je video i čuo.

Nato će kralj:

»Sutra ćemo još jednom u lov.«

Sestrica se, međutim, veoma uplaši kad vide da je njen srndać ranjen. Ona mu spra krv, stavi trave na ranu i reče:

»Pođi sad na svoj ležaj, dragi srndaću, to će ti pomoći da ozdraviš.«

Ali rana je bila toliko laka da je srndać ujutro više nije ni osećao. I kad opet ču da spolja dolaze radosni lovački povici, reče:

»Ne mogu izdržati, moram da budem tamo; neće mene tako brzo niko uhvatiti.«

Sestrica zaplaka i reče:

»Ovog puta lovci će te ubiti, a ja ću ostati ovde u ovoj šumi sama i napuštena od čitavog sveta; neću da te pustim.«

»Onda znaj da ću ti ovde umreti od tuge«, odgovori srndać, »jer čim čujem lovački rog, čini mi se da moram odmah skočiti!«

Tu sestrica nije mogla ništa drugo nego mu teška srca otvori vrata, a srndać čilo i veselo odjuri u šumu. Kad ga kralj ugleda, reče svojim lovcima:

»Lovite ga sada čitav dan sve do noći, ali neka mu niko ne učini ništa nažao.«

Čim sunce zađe kralj reče onom lovcu:

»Sad hajde i pokaži mi šumsku kućicu.«

Kad se nađe pred vrataščima, kralj zakuca i poviče:

»Draga sestrice, pusti me da uđem.«

Tad se vrata otvoriše i kralj stupi unutra; a tu je stajala jedna devojka koja je bila takva lepotica kakvu još nikad nije sreo. Ona se uplaši kad vide da to nije ušao srndać

nego neki čovek sa zlatnom krunom na glavi. No kralj je pogleda ljubazno, pruži joj ruku i reče:

»Hoćeš li da pođeš sa mnom u moj zamak i da mi budeš draga žena?«

»Hoću«, nato će devojka, »ali sa mnom mora i srndać koga neću da napustim.«

Kralj reče:

»Neka ostane s tobom dok god budeš živa i ništa mu neće nedostajati.«

U taj mah i srndać ulete te ga sestrica opet priveza za rogozovo uže koje sama uze u ruku i s njim napusti šumsku kućicu.

Kralj lepu devojku stavi na svog konja i povede je u

zamak gde se u velikom sjaju proslavi svadba, i ona sad postade gospođa i kraljica. Oni su dugo zadovoljno živeli; srndać je bio mažen i pažen i skakutao je po dvorskoj bašti.

Zla maćeha, zbog koje su se deca otisnula u svet, bila je ubeđena da su sestricu rastrgle divlje zveri, a da su

bracu, kao srndaća, ubili lovci. No kad ču da su toliko srećni i da su tako dobro, probudiše se u njenom srcu zloba i zavist i ne dadoše joj mira. Mislila je samo na to kako da im opet napakosti. Njena rođena kći koja je bila ružna poput noći i ćorava, prebacivala joj je, govoreći:

»Meni je trebalo da pripadne ta sreća i da ja postanem kraljica.«

»Samo budi mirna«, reče starica, »kad dođe vreme ja ću ti već biti pri ruci.«

Dakle, kad kraljica donese na svet lepog dečačića a kralj upravo beše u lovu, veštica se preobrazi u sobaricu, uđe u kraljičinu sobu i reče porodilji:

»Hajdete, kupatilo je spremno; kupanje će vam pri-

jati i povratiti vam snagu: brzo, pre nego što se voda ohladi.«

Njena kći bila joj je takođe pri ruci; one ponesoše onemoćalu kraljicu u kupatilo i položiše je u kadu; zatim zatvoriše vrata i brzo se izgubiše odatle. Ali u kupatilu su naložile pravu paklenu vatru da se lepa mlada kraljica ubrzo morala ugušiti.

Kad je to bilo obavljeno, starica uze svoju kćer, stavi joj kapu na glavu i položi je u krevet na kraljičino mesto. Takođe joj dade lik i izgled kraljičin; samo joj nije mogla povratiti izgubljeno oko. No da kralj to ne bi opazio, morala je ležati postrance gde joj je nedostajalo oko. Uveče, kad se kralj vratio kući i čuo da mu se rodio

sinčić, obradovao se od srca i požele da što pre priđe krevetu svoje drage žene i da pogleda šta radi. Tad starica brzo poviče:

»Nipošto ne razmičite zavese, kraljica još ne sme da gleda u svetlost i potreban joj je mir.«

Kralj se povuče, ne znajući da je u krevetu ležala lažna kraljica.

Ali u ponoć kad je sve spavalo, dadilja koja je u dečjoj sobi sedela pokraj kolevke i jedina još bila budna, vide kako se otvoriše vrata i u sobu uđe prava kraljica. Kraljica uze dete iz kolevke, privi ga na grudi i podoji. Zatim protrese njegovo jastuče, vrati ga u kolevku i pokri ga jorgančićem. Ali ne zaboravi ni srndaća, pođe

u ugao gde je ležao i pomilova ga po leđima. Zatim ćutke izađe. Sutradan dadilja upita stražare da li je preko noći iko ulazio u zamak, ali oni odgovoriše:

»Ne, nikog nismo videli.«

Tako je kraljica dolazila mnoge noći, ali nikad nije izgovorila nijednu reč. Dadilja ju je stalno viđala, ali se nije usuđivala da bilo kome išta o tome kaže.

Kad tako prođe neko vreme, jedne noći kraljica progovori:

»Šta radi moje dete? Da li mi srndać diše?
Doći ću još dvaput, a onda nikad više.«

Dadilja joj ne odgovori, ali kad se kraljica ponovo izgubi, pođe kralju i sve mu ispriča. Kralj reče:

»Ah, bože? Naredne noći ja ću bdeti kraj deteta.«

Uveče on ode u dečju sobu, a u ponoć ponovo se pojavi kraljica i reče:

»Šta radi moje dete? Da li mi srndać diše?
Doći ću još jednom, a onda nikad više.«

Zatim se kraljica pobrinu za dete, kao što je obično činila pre nego što bi iščezla. Kralj se ne usudi da je oslovi, ali je bdeo i sledeće noći. A kraljica ponovo reče:

»Šta radi moje dete? Da li mi srndać diše?
Još ovog puta tu sam, a onda nikad više.«

Tu se kralj više nije mogao uzdržati, priskoči joj i reče:

»Ti ne možeš biti niko drugi do moja draga žena!«

A ona će nato:

»Da, ja sam tvoja draga žena«, i božjom milošću istog trenutka ponovo ožive i posta sveža, rumena i zdrava. Potom ispriča kralju zločin koji su nad njom počinile zla veštica i njena kći. On naredi da se obe izvedu pred sud, pa im se izreče presuda. Kćer odvedoše u šumu gde je rastrgoše divlje zveri, a zla veštica bi bačena u vatru gde je u mukama izgorela. I čim se pretvorila u pepeo, srndać se preobrazi i ponovo dobi ljudski lik.

Bratac i sestrica poživeše posle toga još dugo i srećno, sve do svoje smrti.

12.
Motovilka

Behu jednom muž i žena koji su već dugo uzalud priželjkivali dete. Na kraju se žena ponada da će joj sam dragi bog ispuniti želju.

Oni su u svojoj dvorišnoj kući imali mali prozor kroz koji se mogla gledati divna bašta puna najlepšeg cveća i lekovitog bilja. No bašta beše opasana visokim zidom, i niko se nije usuđivao da u nju uđe jer je pripadala nekoj čarobnici od čije se velike moći čitav svet plašio.

Jednog dana žena zastade kraj tog prozora i baci pogled u baštu gde ugleda jednu leju zasađenu najlepšom poljskom salatom zvanom motovilka. A ona je izgledala tako sveže i zeleno da za njom žena zažudi i oseti najveću želju da je jede. Želja je svakim danom bivala sve veća, i kako je znala da nijedan struk motovilke iz te bašte ne može dobiti, veoma smrša, posta bleda i izgledaše jadno. Tad se muž uplaši i zapita:

»Šta ti nedostaje, draga ženo?«

»Ah«, odgovori ona, »ako ne budem jela motovilke iz bašte što je iza naše kuće, ja ću umreti.«

Muž koji ju je voleo, pomisli: 'Pre nego što ti žena umre, donesi joj pošto-poto motovilke.' U prvom večernjem sumraku on se prebaci preko zida u čarobničinu baštu, nabra što brže moga pregršt motovilke i donese je svojoj ženi. Ona od toga odmah napravi salatu i pojede je veoma pohlepno. Ali salata joj je toliko, toliko prijala da se narednog dana žudnja još utrostruči. Da bi se smirila, njen muž morade još jednom da se prebaci u baštu. On se, dakle, čim pade prvi sumrak opet spusti u baštu, no kad beše prepuzao zid veoma se uplaši jer se pred njim stvori čarobnica.

»Kako si se usudio«, upita ljutito ga gledajući, »da se

spustiš u moju baštu i da mi kao lopov kradeš motovilke? To će te skupo stajati.«

»Ah«, nato će on, »smilujte se, samo iz nevolje sam se ja na to odlučio; moja žena je s prozora ugledala vaše motovilke i osetila tako veliku žudnju za njima da je rekla kako će umreti ako ih ne bude jela.«

Tad se, kad to ču, smanji čarobničin gnev i ona mu reče:

»Ako je tako kao što kažeš dozvoliću ti da uzimaš motovilke koliko želiš, ali samo pod jednim uslovom: moraš mi dati dete koje će tvoja žena roditi. Biće mu dobro i brinuću se za njega kao majka.«

Čovek u strahu na sve pristade i kad žena oseti porođajne bolove, čarobnica se odmah pojavi, nadene detetu ime Motovilka i ponese ga sa sobom.

Motovilka postade najlepše dete na svetu. Kad napuni dvanaest godina čarobnica je zatvori u jednu kulu koja se nalazila u šumi a nije imala ni stepenica ni vrata; jedino sasvim gore nalazio se neugledan prozorčić. Ako bi čarobnica htela da uđe, stala bi pod kulu i povikala:

»Motovilko, Motovilko moja,
neka se kosa spusti tvoja.«

Motovilka je imala dugu divnu kosu, finu kao od zlata ispredenu. I kad bi čula čarobničin glas, rasplela bi svoje pletenice, obmotala bi ih oko prozorske kuke, a zatim bi za dvadeset lakata kosa pala nadole i po njoj bi se popela čarobnica.

Posle nekoliko godina dogodilo se da je neki kraljević jahao kroz šumu i prošao pored kule. Tu je začuo pesmu koja je bila toliko umilna da se primirio i oslušnuo. To je bila Motovilka koja je u svojoj samoći prekraćivala vreme time što je pevala svojim slatkim glasom. Kraljević požele da se do nje popne i potraži vrata

na kuli, ali ih nije mogao naći. Odjaha kući, ali pesma ga toliko dirnula u srce da je svaki dan dolazio u šumu i slušao. Kad je jednom tako stajao iza drveta vide kako dođe čarobnica i ču kako ona podigavši glavu povika:

»Motovilko, Motovilko moja,
neka se kosa spusti tvoja.«

Tad Motovilka spusti pletenice i čarobnica se pope.

'Ako su to lestve po kojima se može čovek uspeti, onda ću i ja okušati svoju sreću!' pomisli kraljević. I sutradan, kad se počelo smrkavati, on ode do kule i poviče:

»Motovilko, Motovilko moja,
neka se kosa spusti tvoja.«

Čim pade kosa kraljević se pope.

U početku se Motovilka strašno uplaši kad joj uđe čovek kakvog njene oči još nikad nisu videle, ali kraljević poče s njom veoma ljubazno da razgovara i ispriča joj kako je njena pesma snažno uzbudila njegovo srce da mu nije dala mira dok nije i nju samu video. Tad se Motovilka oslobodi od straha i kad je on upita da li hoće da mu bude žena, a ona vide da je mlad i lep, pomisli: 'On će me više voleti od stare gospođe Gotel'. Stoga se saglasi pruživši mu ruku. Zatim reče:

»Rado bih s tobom pošla, ali ne znam kako da siđem. Kad budeš dolazio, donosi svaki put jednu svilenu nit, od toga ću isplesti lestve, i kad one budu gotove, sići ću i ti ćeš me metnuti na svog konja.«

Dogovoriše se da dotle svako veče njoj dolazi, jer je preko dana dolazila starica. Čarobnica ništa od toga ne primeti, dok jednom Motovilka sama ne započe i reče:

»Recite mi ipak, gospođo Gotel, kako to biva da mi je

znatno teže da vas izvlačim gore od mladog kraljevića koji će se za trenutak stvoriti kraj mene.«

»Ah, ti nevaljalo dete«, povika čarobnica, »šta sve neću da čujem od tebe: mislila sam da sam te odvojila od čitavog sveta, a ti si me ipak prevarila!«

U svom besu ščepa lepu Motovilkinu kosu, omota je nekoliko puta oko leve ruke, uze makaze u desnicu i štric-štric, ona beše odsečena i lepe pletenice padoše na pod. I beše toliko nemilosrdna da jadnu Motovilku odvede u neku pustinju gde je morala da živi u velikoj bedi i jadu.

Međutim, istog dana kad je najurila Motovilku, čarobnica uveče pričvrsti odsečene pletenice i, kad kraljević dođe i povika:

»Motovilko, Motovilko moja,
neka se kosa spusti tvoja«,

ona spusti kosu. Kraljević se pope, ali gore ne zateče svoju najdražu Motovilku već čarobnicu koja na njega baci zao i otrovan pogled.

»Aha«, uzviknu ona rugajući se, »hoćeš da odvedeš najdražu ženu, ali ptica ne sedi i ne peva više u svom gnezdu; mačka je nju odnela, a tebi će još iskopati oči. Za tebe je Motovilka izgubljena i nikad je više nećeš ugledati«.

Kraljević van sebe od boli i u očajanju skoči s kule, ali pade u trnje koje mu se zabode u oči. Zatim je slep lutao po šumi, hranio se jedino korenjem i jagodama i samo je kukao i plakao zbog gubitka svoje najmilije žene.

Tako se nekoliko godina u bedi skitao dok na kraju nije dospeo u pustinju u kojoj je Motovilka u krajnjoj oskudici živela s blizancima koje je rodila, s dečakom i s devojčicom. On ču jedan glas koji mu se učini poznat; tad pođe u pravcu odakle je glas dopirao i kako priđe —

Motovilka ga prepozna, baci mu se oko vrata i zaplaka. No dve njene suze kanuše mu u oči, koje opet postaše bistre i sad je njima kao i ranije mogao gledati. On je odvede u svoje kraljevstvo gde ga s radošću dočekaše, i oni su još dugo živeli srećno i zadovoljno.

13.

Tri čovečuljka u šumi

Bio jedan čovek kome umre žena i bila jedna žena kojoj umre muž. A čovek je imao jednu kćer, a i žena je imala jednu kćer. Devojke su se poznavale, izlazile zajedno u šetnju i vraćale se zatim u ženinu kuću.

Jednog dana žena reče udovčevoj kćeri:

»Čuj, reci svom ocu da bih htela da se udam za njega; tad ćeš ti svakog dana moći da se mlekom miješ i vino piješ, a moja ćerka će se vodom miti i vodu piti.«

Devojka pođe kući i ispriča ocu šta joj je žena kazala. On upita:

»Šta da radim? Ženidba je radost ali i muka.«

Konačno, jer se nije mogao odlučiti, izu svoju čizmu i reče:

»Uzmi ovu čizmu, ona na đonu ima rupu, ponesi je na tavan, obesi je o veliki klin i zatim u nju nali vodu. Ako se voda zadrži, ponovo ću se oženiti, ali ako iscuri — neću.«

Devojka učini kako joj je bilo naređeno, ali voda skupi rupu i čizma osta puna do vrha. Ona obavesti svog oca šta se desilo. Tad se i on sam pope na tavan i kad vide da je to tačno, pođe udovici i oženi se njome, priredivši svadbu.

Sutradan kad su se podigle obe devojke, pred udovčevom kćerkom nalazilo se mleko da se mije i vino da

pije, a pred ženinom kćerkom, međutim, stajaše voda da se umije i voda da pije. Drugog jutra pred obema se nalazila voda da se umiju i voda da piju. A trećeg jutra pred udovčevom kćerkom bila je voda da se umije i voda da pije, a pred ženinom kćerkom — mleko da se umije i vino da pije. I tako to i ostade. Žena je prema pastorki bila veoma neprijateljski raspoložena i iz dana u dan smišljala je kako da joj što više zagorča život. Takođe joj je zavidela jer je njena pastorka bila lepa i ljupka, a njena rođena kćerka ružna i odvratna.

Jednom zimi, kad se sve smrzlo do kosti, a breg i dolina bili zavejani, žena skroji haljinu od papira, pozva devojku i reče:

»Obuci sada tu haljinu, idi u šumu i donesi mi korpicu punu jagoda; ja sam ih se silno zaželela.«

»Pobogu«, reče devojka, »zimi ne rastu jagode, zemlja je smrznuta, a i sneg je sve prekrio. A zašto da idem u papirnoj haljini? Napolju je tako hladno da se i sam dah ledi; vetar do kosti probija, a i trnje će mi haljinu strgnuti s tela.«

»Dokle ćeš da mi još protivrečiš?« reče maćeha. »Gubi se i ne dolazi pre nego što budeš nabrala punu korpicu jagoda.«

Zatim joj dade još jedno parče suvog hleba i reče:

»To će ti biti dosta za čitav dan«, a u sebi pomisli: 'Napolju će se ona smrznuti i umreti od gladi te mi više nikad neće izlaziti na oči.'

Devojka posluša, obuče haljinu od papira i izađe s korpicom. Svuda kud je pogled dopirao bio je samo sneg i nigde nije se mogla videti ni jedna jedina zelena travka. Kad je stigla u šumu ugleda kućicu iz koje su izvirivala tri čovečuljka. Ona im požele dobar dan i skromno zakuca na vrata. Oni povikaše:

»Napred!«

Ona uđe u sobu i sede na klupu pored peći gde htede da se ogreje i pojede svoj doručak. Čovečuljci rekoše:

»Daj i nama nešto od toga.«

»Rado«, reče devojka, prelomi komadić hleba i dade im polovinu. Oni je upitaše:

»Šta zimi tražiš u toj svojoj tankoj haljinici ovde u šumi?«

»Ah«, uzdahnu ona, »treba da naberem korpicu punu jagoda i ne smem da se vratim kući pre nego što ih ne donesem.«

Kad je pojela hleb, dadoše joj metlu u ruke i rekoše:

»Počisti njom sneg pred zadnjim vratima.«

Ali kad je ona izašla napolje, tri čovečuljka počeše da se dogovaraju, govoreći jedan drugom:

»Šta da joj poklonimo jer je toliko valjana i dobra da je podelila svoj hleb sa nama?«

Tada će prvi:

»Moj poklon će biti da svakim danom postaje sve lepša i lepša.«

Drugi reče:

»Moj poklon će biti da joj iz usta ispada zlatnik kad god progovori.«

Treći završi:

»Moj poklon će biti da kralj dođe i da je uzme za ženu.«

Devojka učini ono što su čovečuljci naložili: počisti sneg metlom iza kućice, i šta mislite da je našla ispod snega? Sve same zrele jagode koje su se, posve tamnocrvene, pomolile iza njega. Tad u svojoj radosti natrpa punu korpicu, zahvali malenim ljudima, sa svakim se rukova i odjuri kući, verujući da maćehi donosi ono što je ova zaista priželjkivala.

Čim je ušla i progovorila: »Dobro veče!« ispade joj zlatnik iz usta. Potom ispriča šta joj se dogodilo u šumi,

ali kod svake izgovorene reči ispadali bi joj zlatnici iz usta, tako da je uskoro gotovo čitava soba bila njima prekrivena.

»Ali je neko obestan!« povika polusestra, »tako razbacivati novac«; ali joj je potajno zavidela i htela je takođe da ode u šumu da potraži jagode. Majka ju je odvraćala:

»Ne, moja draga kćerkice, hladno je, možeš mi se prehladiti.«

No pošto je kćer nije ostavljala na miru, najzad popusti. Saši joj divan krzneni kaput toplo da se obuče, i dade joj hleb s maslom i kolač da ponese na put.

Devojka se uputi u šumu i naiđe upravo na onu kućicu. Tri čovečuljka ponovo izviriše, ali ona ih ne pozdravi i, ne osvrćući se na njih i bez »Dobar dan!« spotičući se upade u sobu, sede pored peći i poče jesti svoj hleb s maslom i kolač.

»Daj nam nešto od toga!« povikaše patuljci, ali ona odgovori:

»Ni meni samoj nije dovoljno, kako to mogu još s drugim da delim?«

Kad je bila gotova s jelom, oni rekoše:

»Evo ti metla, počisti nam sneg pred zadnjim vratima!«

»Ta nije valjda, počistite sami!« nato će ona, »ja nisam vaša sluškinja.«

Kad vide da joj ništa neće pokloniti, izađe.

Tad se tri čovečuljka počeše među sobom dogovarati:

»Šta ćemo njoj pokloniti kad je bila toliko neuljudna i kad ima zlo, zavidljivo srce koje nikom ništa ne poklanja?«

Prvi reče:

»Moj poklon će biti da svakim danom postaje sve ružnija.«

Drugi reče:

»Moj poklon će biti da joj kod svake reči iz usta iskače žaba krastača.«

Na kraju će treći:

»Moj poklon će biti da skonča nesrećnom smrću.«

Devojka napolju potraži jagode, ali kad nijednu ne nađe, ljutita se vrati kući. I čim je otvorila usta i majci htela ispričati šta joj se dogodilo u šumi, kod svake reči iskakala joj po jedna žaba krastača iz usta, tako da se svi na nju zgadiše.

Sad se maćeha još daleko više naljuti, pomišljajući samo na to kako da svojoj pastorki zada što više jada, jer je njena lepota svakim danom postajala sve veća. Konačno namisli i uze jedan kotao i u njemu oboji pređu. Iskuvanu pređu natovari jadnoj devojci na leđa i dade joj uz to sekiru s kojom je posla da ode na zaleđenu reku da probije rupu u ledu i ispere pređu. Ona posluša, pođe i poče da probija rupu u ledu i baš dok je to radila dođoše blistave kočije u kojima je sedeo kralj. Kočije se lagano zaustaviše i kralj zapita:

»Dete moje, ko si i šta tu radiš?«

»Ja sam sirota devojka i ispiram pređu.«

Kralj se sažali i kad vide da je toliko lepa, upita je:

»Hoćeš li da pođeš sa mnom?«

»Hoću, veoma rado«, odgovori ona jer je bila srećna što će se majci i sestri skloniti s očiju.

Ona se, dakle, pope u kočije i odveze se s kraljem kome se mnogo dopala, i kad stigoše u njegov zamak, proslavi se velelepna svadba, onako kako su čovečuljci poklonili devojci.

Posle godinu dana mlada kraljica rodi sina, a kad maćeha ču za veliku sreću, dođe sa svojom kćerkom u zamak, praveći se kao da ide u posetu. No kad je kralj jednom bio izašao i niko nije bio prisutan, zla žena uh-

vati kraljicu za glavu, a njena kći je zgrabi za noge pa je podigoše iz kreveta i baciše kroz prozor u reku koja je pored zamka proticala. Zatim njena ružna kćer leže u krevet i starica je pokri preko glave. Kad se kralj vratio i hteo da razgovara sa svojom ženom, starica poviče:

»Tiho, tiho, sad se ne može, ona se kupa u znoju. Morate je danas ostaviti na miru.«

Pri tom kralj ne primeti ništa loše i vrati se tek sledećeg jutra. I dok bi razgovarao sa svojom ženom i ona odgovarala, iskakala bi joj kod svake reči po jedna žaba krastača iz usta, dok je inače ranije ispadao zlatnik. Tad kralj zapita šta je to, ali starica reče da to dolazi od velikog preznojavanja i da će to već prestati.

Ali te noći kuhinjsko momče vide kako kanalom dolazi jedna patka koja reče:

»Kralju, šta sad radiš,
spavaš li ili bdiš?«

I kad ona ne dobi odgovor, upita:

»Šta moji gosti rade?«

A kuhinjsko momče odgovori:

»Oni se spavanjem slade.«

Ona dalje upita:

»A šta je sa mojim sinom?«

Momče će nato:

»U kolevci je, spava s mirom.«

Tad se ona u liku kraljice pope, podoji dete, protrese i prostre njegov krevetić, pokri ga i ponovo kao patka otpliva kroz kanal. Tako je dolazila dve noći, a treće reče kuhinjskom momčetu:

»Idi i reci kralju da uzme svoj mač i neka na pragu tri puta nada mnom zamahne.«

Tad kuhinjsko momče otrča i to saopšti kralju koji se pojavi s mačem i tri puta zamahne preko duha; a pri trećem zamahu pred njim se pojavi njegova žena, čila, živa i zdrava, kao što je bila ranije.

Sad se kralj veoma obradovao, ali je kraljicu krio u jednoj odaji sve do nedelje kad je dete trebalo da bude kršteno. I kad to bi obavljeno, on upita da svi čuju:

»Šta zaslužuje onaj ko drugog izvlači iz kreveta i baca u vodu?«

»Ništa bolje«, odgovori starica, »nego da se zlotvor stavi u bure u koje su zabijeni ekseri s vrhom unutra i da se niz brdo otkotrlja u vodu.«

Nato će kralj:

»Izrekla si svoju presudu«, pa naredi da se takvo bure donese i da se u njega stave starica i njena kći. Onda zakucaše poklopac bureta pa ga pustiše da se niz brdo otkotrlja u reku.

14.

Tri prelje

Bila jedna lenja devojka koja nije htela da prede i ma šta da joj majka govorila, nije je mogla na predenje navesti. Konačno, kad njenom strpljenju dođe kraj, majku jednom obuze takav bes te kćer izudara, zbog čega devojka glasno zaplaka. No baš tad se pored kuće vozila kraljica i kad začu plač i lelek naredi da se kočije zaustave, uđe u kuću i upita majku zašto bije toliko kćerku da se na ulici čuje dernjava. Tad ženu obuze stid što je trebalo da oda lenjost svoje kćeri te reče:

»Ne mogu je nikako odvratiti od predenja; ona stalno želi da prede, a ja sam siromašna i ne mogu dobaviti toliko lana.«

Nato će kraljica:

»Ništa mi nije milije od predenja, nikad nisam zadovoljnija nego kad čujem kako zuji točak predilice; dajte mi vašu kćer da je povedem u zamak. Imam dovoljno lana, pa tamo ona može da prede do mile volje.«

Majci to bi vrlo milo, i kraljica odvede devojku. Kad dođoše u zamak, kraljica se sa njom pope i pokaza joj tri odaje od poda do tavanice ispunjene najlepšim lanom.

»Ispredi mi ovaj lan!« reče kraljica, »i kad budeš gotova, dobićeš mog najstarijeg sina za muža. Ma koliko da si siromašna, ja na to ništa ne polažem, tvoja neumorna vrednoća dovoljna je oprema.«

Devojka se u dnu duše uplaši jer nije bila kadra da isprede toliko lana pa da poživi i trista godina a da za predilicom sedi svakog dana od jutra do mraka. I kad ostade sama, poče plakati i sedela je tako tri dana, ne mrdnuvši ni prstom. Trećeg dana dođe kraljica i kad vide da još ništa nije ispredeno, začudi se, ali se devojka izvini, rekavši da zbog velike tuge što je daleko od majčine kuće još nije mogla početi s predenjem. Kraljica se time zadovolji, no odlazeći reče:

»Sutra moraš početi s radom!«

Kad devojka ponovo ostade sama, nije znala šta da čini i kako da sebi pomogne i u svom jadu izađe pred prozor. Tad vide kako dolaze tri žene: jedna od njih je imala široko, nezgrapno stopalo, druga — tako golemu donju usnu da joj je visila čak preko brade, dok je treća imala širok palac. One se zaustaviše pred prozorom, pogledaše nagore i upitaše devojku šta joj je. Ona se požali na svoju nevolju; tad joj one ponudiše pomoć rekavši:

»Ako nas pozoveš na svadbu i ne budeš nas se stidela no nas nazoveš svojim rođakama i ako budemo sedele za tvojim stolom, ispredemo ti lan i to začas.«

»Vrlo rado«, složi se devojka, »uđite samo i odmah se latite posla.«

Tad pusti da uđu te tri čudne žene, a u prvoj odaji napravi malo mesta gde one posedaše i počeše presti. Jedna je izvlačila vlakno i nogom okretala točak, druga je kvasila vlakno, a treća ga je sukala i udarala prstom o sto, i čim bi udarila, padala bi na zemlju gotova pređa, a ona je bila najtanje ispredena. Devojka je krila tri prelje, pred kraljicom i pokazivala bi joj kad god bi došla sve veću gomilu gotove pređe, tako da je ova nije mogla nahvaliti. Kad se ispraznila prva odaja, došla je na red druga, a konačno i treća, ali je i ona bila brzo ispražnjena. Tad se tri žene oprostiše i devojci rekoše:

»Ne zaboravi svoje obećanje, to će biti tvoja sreća.«

Kad devojka kraljici pokaza prazne odaje i gomilu pređe, ova priredi svadbu, a mladoženja se radovao što je dobio tako spretnu i vrednu ženu te ju je prekomerno hvalio.

»Imam tri rođake«, reče devojka, »i kako su mi mnogo dobroga učinile, ne bih želela da ih zaboravim u svojoj sreći; dozvolite mi svakako da ih pozovem na svadbu i da sede za stolom.«

Kraljica i mladoženja se začudiše:

»Zašto ti ne bismo dozvolili?«

I kad, dakle, započe slavlje, pojaviše se tri prelje u divnim haljinama, a nevesta reče:

»Dobro došle, drage rođake!«

»Oh«, umeša se mladoženja, »kako li si samo našla tako odvratno društvo?«

Uto on priđe onoj širokog i nezgrapnog stopala te je zapita:

»Od čega vam je stopalo toliko široko?«

»Od gaženja kad predem«, reče mu ona, »od gaženja.«

Tad priđe drugoj i upita:

»Zašto vam donja usna tako visi?«

»Od vlaženja kad predem«, odgovori ona, »od vlaženja.«

Na kraju zapita treću:

»Od čega vam je tako širok palac?«

»Od sukanja kad predem«, uzvrati ona, »od sukanja.«

Tu se kraljević uplaši i reče:

»Kad je tako, tad moja lepa nevesta nikad više neće dotaći predilicu.«

I tako odvratnom predenju lana dođe kraj.

15.

Hans i Gretica[1]

Živeo jednom pred nekom velikom šumom neki siromašan drvoseča sa svojom ženom i svoje dvoje dece; dečak se zvao Hans, a devojčica Gretica. Jedva da su imali šta da jedu, a jednom se desi, kad je u zemlji zavladala velika skupoća, da drvoseča nije mogao da zaradi ni za nasušni hleb. Tad jedne večeri, dok je u krevetu razmišljao i u brizi se prevrtao, uzdahne i svojoj ženi reče:

»Šta će s nama biti? Kako možemo svoju jadnu decu da hranimo kad ni sami više nemamo ništa?«

»Znaš li šta, čoveče«, odgovori žena, »sutra ćemo pre no što svane odvesti decu u šumu tamo gde je najgušće; naložićemo vatru i svakome dati još komadić hleba, a zatim ćemo poći na posao i njih ostaviti same. Ona neće umeti da se vrate i tako ćemo ih se osloboditi.«

[1] Ova bajka je u nas odomaćena pod naslovom *Ivica i Marica*. (Prim. ured.)

»Ne, ženo«, reče čovek, »to neću učiniti. Kako da mirne duše svoju decu ostavim samu u šumi; ubrzo bi ih rastrgnule divlje zveri.«

»O, ti budalo«, reče ona. »Tad ćemo svi četvoro skapati od gladi, možeš odmah da istešeš daske za mrtvačke kovčege«; i ne dade mu mira dok ne pristade.

»Ali ipak mi je žao jadne dece«, reče čovek.

Ni deca nisu mogla zaspati od gladi i čula su šta je maćeha kazala ocu. Gretica proli gorke suze i šapnu Hansu:

»Sad je gotovo s nama.«

»Tiho, Gretice«, reče Hans, »ne tuguj, ja ću nama oboma već pomoći.«

I kad stari zaspaše, on ustane, obuče svoj kaputić, otvori zadnja vrata i išunja se. Bila je sjajna mesečina i beli obli kamenčići pred kućom presijavali su se kao srebrnjaci. Sagnuvši se, Hans nakupi toliko oblutaka koliko je samo moglo stati u džepić njegova kaputića. Zatim se vrati i Gretici reče:

»Ne brini, sestrice, samo mirno spavaj. Bog nas neće napustiti«, i ponovo leže u svoj krevet.

Kad osvanu dan, još pre nego što se sunce pomolilo, dođe maćeha i probudi decu, govoreći:

»Ustajte lenštine, idemo u šumu po drva!«

Svakom zatim dade komadić hleba i reče:

»Tu imate nešto za ručak, ali nemojte to pojesti ranije jer više ništa nećete dobiti.«

Gretica stavi hleb pod pregaču, jer je Hans imao kamenje u džepu. Zatim svi krenuše u šumu. Pošto su neko vreme hodali, Hans se zaustavi i obazre prema kući, a to je stalno posle činio. Otac ga upita:

»Hanse, što se jednako osvrćeš i zaostaješ, pazi i ne zaboravi na svoje noge.«

»Ah, oče«, uzvrati Hans, »posmatram moju belu

mačkicu koja sedi na krovu i hoće da mi kaže 'zbogom'.«

Maćeha reče:

»Budalo, to nije tvoja mačkica, već jutarnje sunce što obasjava dimnjak.«

No Hans u stvari nije posmatrao mačkicu, već je zaostajao da bi iz svog džepa krišom izbacivao na put sjajne oblutke.

Kad se nađoše usred šume, otac reče:

»Deco, sad nakupite drva a ja ću zapaliti vatru da ne zebete.«

Hans i Gretica naslagaše čitavo malo brdo suvaraka. Pruće upališe i kad se vatra dobro rasplamsa maćeha reče:

»Deco, sedite sad ovde pored vatre i odmorite se; mi ćemo otići u šumu da nasečemo drva. Kad budemo gotovi, vratićemo se po vas.«

Hans i Gretica su sedeli kraj vatre i u podne pojedoše po komadić hleba. I onda čuše udarce sekire, pa pomi-

sliše da je otac u blizini. Ali to nije bila sekira već grana koju je otac privezao za jedno osušeno drvo i koja je udarala tamo-amo. I kako su deca dosta dugo sedela, sklopiše im se oči od umora i oni čvrsto zaspaše. Kad se najzad probudiše, beše već mrkla noć. Gretica započe plakati i upita:

»Kako ćemo sad izaći iz šume?«

Ali Hans je uteši, govoreći:

»Pričekaj još malo dok mesec ne izađe, a onda ćemo već put naći.«

I kad je izašao pun mesec Hans uze sestricu za ruku i povede je sledeći oblutke što se presijavahu kao tek iskovani srebrnjaci i pokazivahu im put. Išli su tako čitavu noć i kad je svitalo, stigoše do očeve kuće. Pokucaše na vrata i čim im maćeha otvori i vide da su to Hans i Gretica, ona reče:

»Nevaljala deco, toliko ste dugo spavali u šumi, mislili smo da se uopšte nećete vratiti.«

Ali otac im se obradova jer mu je bilo teško što ih je tamo same ostavio.

Uskoro zatim opet zavlada nestašica i beda, i deca su opet čula kako je maćeha noću u krevetu ocu govorila:

»Sve smo opet pojeli i imamo samo pola vekne hleba, a onda je svemu kraj. Deca moraju da odu; odvešćemo ih dublje u šumu da ne pronađu put; inače nam nema spasa.«

Ocu to teško pade na srce, te pomisli: 'Bilo bi bolje da poslednji zalogaj podelim sa svojom decom', pa ženi reče da ne pristaje. No žena uopšte nije slušala što je on govorio, grdila ga je i prebacivala mu.

Ko se u kolo uhvati, mora i da igra, i pošto je prvi put popustio, morao je i po drugi put.

Ali deca još behu budna i čuše razgovor. Kad stari zaspaše, Hans ponovo ustade da napolju, kao i prošli put, sakupi oble kamenčiće, ali žena beše zaključala vrata pa ne mogaše izaći. No on svoju sestricu uteši, govoreći:

»Ne plači, Gretice, i samo mirno spavaj. Dragi bog će nam već pomoći.«

Rano u zoru dođe maćeha i podiže decu iz kreveta. Dobiše svoj komadić hleba, ali on bejaše još manji nego prošli put. Putem u šumu Hans ga je drobio, zaustavljao se i bacao mrvicu po mrvicu na zemlju.

»Hanse, što zaostaješ i stalno se osvrćeš?« upita otac, »idi lepo svojim putem!«

»Posmatram moga goluba koji stoji na krovu i želi da mi kaže 'zbogom'«, odgovori Hans.

»Budalo«, nato će maćeha, »to nije tvoj golub već jutarnje sunce što obasjava dimnjak.«

Ipak, Hans je malo-pomalo sve mrvice uz put razbacao.

Maćeha povede decu još dublje u šumu gde još nikad nisu bila. Tad opet zapališe veliku vatru i maćeha reče:

»Sedite tu deco i, ako ste umorni, možete malo odspavati; mi idemo u šumu i obaraćemo drveće, a uveče kad budemo gotovi doći ćemo i povesti vas.«

Kad bi podne, Gretica podeli svoj hleb s Hansom jer je on svoje parče izdrobio po putu. Zatim zaspaše i prođe veče, ali niko da dođe po jadnu decu. Ona se probudiše sama u mrkloj noći.

Hans je tešio svoju sestricu, govoreći:

»Pričekaj, Gretice, dok ne izađe mesec, tad ćemo ugledati mrvice od hleba koje sam rasuo i one će nam pokazati put kući.«

Kad se pomolio mesec oni krenuše, ali ne mogahu naći nigde ni jedne mrvice: njih su bile pozobale ptice što ih sijaset unaokolo po šumi i polju leti. Hans reče Gretici:

»Ipak ćemo nekako naći put.«

No puta ne nađoše. Hodali su čitavu noć i još jedan dan od jutra do mraka, ali iz šume nikako da izađu, a

bili su veoma gladni jer su pojeli samo nekoliko jagoda što su tamo-amo po šumi rasle. I pošto su bili toliko umorni da ih noge nisu više mogle nositi, legoše pod jedno drvo i zaspaše.

Sad je već bilo treće jutro otkako su napustili očinsku kuću. Ponovo su dugo hodali, ali su sve dublje ulazili u šumu i, da uskoro ne dođe pomoć, morali bi propasti. U podne ugledaše jednu lepu, snežnobelu ptičicu kako sedi na grani i peva tako divno da zastadoše da bi je poslušali. I kad ona prestade pevati, zamahnu krilima i polete pred decom koja su je sledila; dok konačno ne dospeše do jedne kućice na čiji krov ptičica slete i ugnezdi se. A kad se deca bolje približiše kućici, videše, da je ona načinjena od hleba i prekrivena kolačima, dok su prozori bili od providnog šećera.

»Prihvatimo se toga«, reče Hans, »i siti se najedimo. Ja ću pojesti komadić krova, a ti, Gretice, možeš uzeti deo prozora koji je sladak.«

Hans poseže rukom uvis i odlomi delić krova da proba kako prija, dok je Gretica prišla oknima i počela ih grickati.

Tad jedan umiljat glas poviče iz sobe:

»Grickaj, grickaj, lomi!
Ko mi se na kućicu okomi?«

A nato će deca:

»Vetar, vetar, vetar to radi,
nebesko dete se sladi«,

te nastaviše da jedu, ne zbunjujući se. Hans kome je veoma prijao krov, otkine od njega dobar komad, a Gretica izvali okruglo prozorsko okno, sede na zemlju i lepo se ugosti poslasticom.

Tad se vrata odjednom otvoriše i kroz njih izviri jedna starica sa štakom. Hans i Gretica se toliko upla-

šiše da ispustiše ono što su držali u rukama. Ali starica klimnu glavom i progovori:

»Ej, draga deco, ko vas je amo doveo? Uđite i ostanite kod mene, neće vam se ništa loše dogoditi.«

Ona ih oboje uhvati za ruke i uvede u svoju kućicu. Iznese im dobra jela: mleko i uštipke sa šećerom, jabuke i orahe. Zatim prostre dva lepa krevetića i Hans i Gretica legoše, misleći da se nalaze na nebu.

No starica se samo pretvarala da je tako ljubazna, jer je to bila zla veštica koja vreba decu te je načinila kućicu od hleba jedino da bi ih primamljivala. Kada bi joj neko od njih pao u ruke, ubijala bi ga, kuvala i jela, i to je za nju bio praznik. Veštice imaju crvene oči i ne mogu daleko da vide, ali imaju fin njuh poput životinja i osećaju kad im se ljudi približe. Tako se, kad su joj se Hans i Gretica približli, ona zlobno nasmejala i, podrugujući se, rekla:

»Eh, imam ih u rukama, neće mi se nikako moći izmigoljiti.«

Veštica ustade rano ujutru, pre nego što se deca probudiše. Kad ih vide kako ljupko počivaju punih i rumenih obraza, promrmlja u sebi: 'To će biti dobar zalogaj!' Zatim svojom mršavom rukom zgrabi Hansa i odnese ga u stajicu, te ga zatvori rešetkastim vratima. Ma koliko da je vikao, ništa mu nije pomagalo. Potom priđe Gretici, prodrma je i poviče:

»Ustaj, lenjivice, donesi vodu i skuvaj svome bratu nešto lepo za jelo. On je napolju, u staji, i treba da se ugoji. A kad odeblja, ja ću ga pojesti.«

Gretica poče gorko da plače, ali sve joj beše uzalud; morala je činiti ono što je veštica zahtevala.

Hansu je uvek bila kuvana najbolja hrana, a Gretica bi dobijala samo ljušturu od raka. Starica bi svakog jutra odlazila u stajicu i uzvikivala:

»Hanse, pruži prst kroz rešetku da vidim da li si se dovoljno ugojio!«

Hans bi joj, međutim, isturao koščicu, a starica, koja je slabo videla, nije to mogla primetiti te je mislila kako su to Hansovi prsti i čudila se što se još nije ugojio. Kad prođoše četiri nedelje, A Hans ostade još uvek 'mršav', posta ona nestrpljiva i ne htede više da čeka.

»Ej, Gretice!« doviknu veštica devojčici, »požuri te donesi vodu! Bio Hans debeo ili mršav, sutra ću ga zaklati i skuvati.«

Kako je kukala jadna sestrica noseći vodu i kako su joj niz obraze tekle suze!

»Dragi bože, pomozi mi!« uzviknu Gretica. »Bolje bi bilo da su nas u šumi požderale divlje zveri jer bismo bar zajedno umrli!«

»Nemoj toliko da kukaš«, nato će stara, »sve ti to brbljanje ipak ništa neće pomoći.«

Rano ujutru Gretica je morala napolju da okači kotao s vodom i da zapali vatru.

»Prvo ćemo ispeći hleb«, reče stara, »već sam založila peć i umesila testo!«

Ona izgura jadnu Greticu do peći iz koje su već lizali plameni jezici.

»Uvuci se u peć«, reče veštica, »i pogledaj da li se vatra dobro razgorela da možemo ubaciti hleb.«

Da se Gretica prevarila i ušla u peć, starica bi vrata peći zatvorila, i Gretica bi se tu ispekla te bi i nju pojela. No Gretica opazi šta starica ima na umu i zapita:

»Ne znam šta treba da radim: kako da uđem?«

»Glupa gusko«, odvrati stara, »otvor je dovoljno velik, dobro to vidiš, i sama bih mogla ući.«

Zatim se dovuče i stavi glavu u peć. Tad je Gretica tako jako gurnu da veštica ulete duboko u peć, pa brzo zatvori gvozdena vratašca i namaknu rezu.

»Uh!« reče veštica i poče se užasno derati.

No Gretica odjuri, pa je bezdušna veštica morala bedno izgoreti.

Kako Gretica dotrča Hansu, ona mu odmah otvori stajicu i viknu:

»Hanse, spaseni smo! Stara veštica je mrtva!«

Tad Hans iskoči iz stajice kao ptica iz kaveza kad joj se otvore vrata. Kako li su se radovali, padali jedno drugom oko vrata, veselo poskakivali i ljubili se. I pošto se više nisu imali koga bojati, uđoše u vešticinu kuću, gde su se po svim uglovima nalazili ormari sa biserima i dragim kamenjem.

»Ovi su još bolji od mojih oblutaka«, reče Hans, i njima pun-puncato napuni svoje džepove.

Gretica dodade:

»I ja hoću da nešto ponesem kući«, te do vrha napuni svoju pregaču.

»Ali sad ćemo poći«, reče Hans, »i izaći iz veštičje šume.«

Posle nekoliko časova hoda, prispeše do jedne velike vode.

»Ne možemo da pređemo«, reče Hans, »ne vidim da ima igde ni brvno ni most.«

»Ovde nema ni lađice«, dodade Gretica, »ali, eno gde pliva bela patka; ako je zamolim, pomoći će nam da pređemo.«

Zatim povika:

»Patkice, patkice,
evo Hansa i Gretice.
Nikakvog prelaza nema, ni mosta,
al' biće nam i tvoja leđa dosta.«

Patkica se približi, a Hans sede i zamoli svoju sestricu da mu se pridruži.

»Ne«, odvrati Gretica, »to će patkici biti preteško; neka nas jedno za drugim prenese.«

Dobra životinjica to i učini i pošto su još neko vreme išli, šuma im postajaše sve poznatija i poznatija, dok konačno izdaleka ne ugledaše kuću svog oca. Tad potrčaše, jurnuše u sobu i padoše svom ocu oko vrata. Otac nije imao mirnog trenutka otkako je decu ostavio u šumi; maćeha je, međutim, umrla. Gretica istrese svoju pregaču iz koje se po sobi razleteše biseri i drago kamenje, a i Hans je iz svog džepa bacao pregršti jednu za drugom. Tako svim brigama dođe kraj i oni su dalje živeli zajedno u pravoj radosti.

Mojoj bajci kraj dođe, tamo jedan miš jureći prođe, i ko ga uhvati, veliku će, veliku krznenu kapu od njega imati.

16.

Tri zmijina lista

Bio jednom neki toliko siromašan čovek koji svog sina nije više mogao hraniti. Sin mu reče:

»Dragi oče, vama je toliko teško, padam vam na teret, bolje je da odem u svet i pogledam kako da sam zaradim svoj hleb.«

Tu ga otac blagoslovi i u velikoj tuzi se s njim oprosti.

U to vreme je kralj jednog moćnog kraljevstva vodio rat. Mladić stupi kod njega u službu te tako krenu na bojno polje. I kako je stigao pred neprijatelja, ono se uveliko odigravala bitka i bilo je veoma opasno: padala je prava kiša od kuršuma da su njegovi drugovi ginuli na sve strane. Kad je pao i starešina, preživeli htedoše da pobegnu, ali mladić istupi, osokoli ih i povika:

»Nećemo dopustiti da propadne naša otadžbina!«

Tu mu se priključiše ostali te on načini prodor i potuče neprijatelja.

Kad kralj ču da samo njemu može zahvaliti za pobedu, izdiže ga nad ostalima, dade mu veliko blago i učini ga prvim u svom kraljevstvu.

Kralj je imao veoma lepu kćer, ali je ona bila i veoma čudna. Zavetovala se da za gospodara i muža neće uzeti nikog doli onog ko joj obeća da će, ako ona prva umre, pristati da ga živog zajedno sa njom sahrane.

»Ako me od srca voli«, govorila bi, »šta će mu onda život.«

Zauzvrat, bila je voljna da to isto učini, i ako bi on prvi umro, pošla bi zajedno s njim u grob.

Ovaj čudan zavet do sada je zastrašivao sve prosce, no mladića osvoji toliko njena lepota da ni na šta nije obraćao pažnju, već se uputi pravo njenom ocu da je zaprosi.

»Znaš li, takođe«, upita kralj, »šta moraš obećati?«

»Moram sa njom otići u grob«, uzvrati mladić, »ako je nadživim, no moja ljubav je toliko velika da se ne osvrćem na opasnost.«

Tad se kralj složi i svadba se proslavi u velikom sjaju.

Živeli su neko vreme srećno i zadovoljno, ali se dogodi da mlada kraljica teško obole i da joj nijedan lekar nije mogao pomoći. I kad ona preminu, kraljević se seti šta je morao obećati te mu bi strašno što mora živ leći u grob. Ali nije bilo izlaza: kralj je na sve kapije postavio stražu i nije se moglo umaći sudbini. Kad dođe dan da se leš položi u kraljevsku grobnicu, njega takođe spustiše u nju, a zatim vrata zamandališe i zaključaše.

Pored kovčega nalazio se jedan sto a na njemu četiri sveće, četiri vekne hleba i četiri boce vina. Čim se ova zaliha iscrpe morao je kraljević umreti. Tako on je u velikom bolu i tuzi tamo sedeo i svakog dana jeo komadić hleba, pio samo po gutljaj vina, a ipak je video kako mu se smrt sve više približava. Dok je tako ukočeno gledao preda se, opazi kako iz ugla grobnice izlazi jedna zmija i kako se približava kraljičinom lešu. I pošto pomisli da dolazi da bi njega ujela, on izvadi svoj mač i reče:

»Dok sam ja živ, nećeš je dotaći«, i iseče je na tri komada.

Malo potom izgmiza i druga zmija, no kad vide da prva leži mrtva i raskomadana, povuče se, držaći tri zelena lista u ustima. Pre nego što se vratila, ona uze sva tri komada prve zmije, sastavi ih kao što odgovara i sleduje, a na svaku ranu stavi po jedan list. Uskoro se ona razdvojena mesta spojiše, zmija se pokrenu i ponovo ožive pa obe brzo odgmizaše. Listovi ostaše na zemlji, a nesrećnik, koji je sve to video, pomisli da li čudesna moć listova što je oživela zmiju može i čoveku pomoći. On, dakle, podiže listove i stavi jedan na pokojničina

usta, a ostala dva na njene oči. I tek što se to desilo, prostruja joj krv u žilama, poteče joj u bledo lice i ponovo ga učini rumenim. Zatim ona uzdahnu, otvori oči i upita:

»Ah, bože, gde sam?«

»Uz mene si, draga ženo«, nato će on i ispriča kako se sve odigralo i kako ju je oživeo.

Zatim joj pruži malo vina i hleba i kad joj se opet povrati snaga, ona se podiže te se uputiše vratima i zalupaše jako uzvikujući tako glasno da je straža čula i javila kralju. Sam se kralj spusti u grobnicu i otvori vrata te ih tu zateče oboje sveže i zdrave, pa se s njima radovaše što su prebrodili sve nevolje. A kraljević uze tri zmijina lista dade ih svom sluzi i reče:

»Pažljivo ih čuvaj i nosi ih uvek uza se; ko zna u kakvoj će nam nevolji još zatrebati.«

No otkako se povratila u život sa ženom se desila promena: izgledalo je kao da je iz njenog srca iščilila sva ljubav prema mužu. Kad se desi da posle nekog vremena on htede da preko mora otputuje do svog starog oca, i kad se ukrcaše na lađu, ona zaboravi na veliku ljubav i vernost koju joj on dokaza i kojom je otrgnu od smrti, i oseti zlu ljubav prema lađaru. I kad je jednom mladi kraljević ležao i spavao, ona dozove lađara te usnulog muža uhvate ona za glavu a lađar za noge, pa ga baciše u more. Pošto su obavili ovo sramno delo, ona će lađaru:

»Vratimo se sada kući i kažimo da je mladi kraljević uz put preminuo. Ja ću te već pred svojim ocem toliko nahvaliti i uzdići da će te sa mnom oženiti i odrediti za naslednika svoje krune.«

Ali verni sluga, koji je sve to video, neprimetno oslobodi jednu malu brodicu od velike lađe, sede u nju i odbrodi svom gospodaru, pustivši izdajice da otplove.

Uhvati mrtvaca i pomoću tri zmijina lista, što ih je uza se stalno nosio i koja mu je stavio na oči i usta, povrati svog gospodara srećno u život.

Obojica su danonoćno svim snagama veslala i njihova brodica je jurila tako brzo da pre velike lađe stigoše do kralja. Kad ih ugleda same, začudi se i zapita šta im se dogodilo. A kad ču za zlodelo svoje kćeri, reče:

»Ne mogu da verujem da je tako rđavo postupila, ali će istina ubrzo izaći na videlo.«

Tu im on naredi da se povuku u jednu tajnu odaju i da se pred svakim kriju.

Uskoro doplovi velika lađa i bezočna žena, tužnog lica, izađe pred oca. On je upita:

»Zašto se sama vraćaš? Gde ti je muž?«

»Ah, dragi oče«, odgovori ona, »vraćam se kući u velikoj tuzi. Moj muž se za vreme plovidbe iznenada razboleo pa je preminuo i da ne bi pomoći dobrog lađara, loše bi prošla. Kad je moj muž umirao on je bio prisutan pa vam može sve ispričati.«

Nato će joj kralj:

»Oživeću pokojnika«, te otvori odaju i pozva obojicu da izađu.

Kad ugleda svog muža, ženu kao da udari grom pa pade na kolena i zamoli ga za milost.

»Tu nema milosti«, odvrati kralj, »on je bio spreman da za tebe umre, i oživeo te je, a ti si ga u snu pogubila i treba da dobiješ zasluženu kaznu.«

Zatim je sa njenim saučesnikom staviše u jednu izbušenu lađu koju otisnuše na more gde se uskoro udaviše u talasima.

17.
Bela zmija

Davno je to bilo kad je živeo jedan kralj čija je mudrost bila čuvena u čitavoj zemlji. Nema toga što on ne bi saznao i ništa mu nije ostajalo nepoznato. Prosto se činilo kao da su mu vesti o najskrivenijim stvarima dolazile vazduhom. Međutim, imao je jedan čudan običaj. Posle svakog ručka, čim bi se sa trpeze sve odnelo i niko ne bi bio prisutan, morao je poverljiv sluga izneti na sto još jednu činiju. No ona je bila tako poklopljena da ni sam sluga, a još manje neko drugi, nije znao šta se u njoj nalazi jer kralj nije s činije skidao poklopac niti iz nje jeo pre nego što bi ostao potpuno sam.

To je tako već dugo trajalo, sve dok jednog dana slugu koji je činiju donosio i odnosio ne poče kopkati radoznalost. Tako jednom nije mogao odoleti no činiju odnese u svoju sobu. Zatvori pažljivo vrata, podiže poklopac i ugleda kako u činiji leži sklupčana jedna bela zmija. Spazivši je, nije mogao potisnuti želju da je ne proba pa odseče od nje komadić i stavi ga u usta. Ali tek što taj komadić dodirnu njegov jezik, on začu kako pred njegovim prozorom neki tanki glasići čudno šapuću. On se uputi prema prozoru i oslušnu, kad tamo, on opazi da su to bili vrapci koji su razgovarali i pričali o svemu i svačemu što su videli u polju i šumi. Znači, okusivši zmiju, sluga je stekao moć da razume jezik životinja.

No dogodilo se da je kraljici baš istog dana nestao najlepši prsten pa je na poverljivog slugu, koji je svuda inače imao pristupa, pala sumnja da ga je on ukrao. Kralj naredi da se pred njim pojavi i, oštro ga koreći, pripreti mu da će, ako do jutra ne pronađe onoga ko je to učinio, sam biti smatran krivcem i da će mu se suditi.

Ništa mu nije pomagalo što se kleo u svoju nevinost; kako kralj reče tako i ostade.

Uznemiren i u strahu, sluga siđe u dvorište stalno razmišljajući kako da se izvuče iz nevolje. Tu vide patke na potoku, koje su odmarajući se, mirno sedele jedna pored druge, čistile se svojim kljunovima i vodile poverljiv razgovor. Sluga zastade i posluša. Pričale su kako su se čitavo jutro unaokolo gegucale i kakvu su dobru hranu pronašle i tad jedna ljutito reče:

»A meni je u stomaku tako teško; u žurbi sam progutala jedan prsten koji se našao pod kraljičinim prozorom.«

Tu je sluga odmah zgrabi za šiju, odnese je u kuhinju i reče kuvaru:

»Ovu zakolji, dobro je uhranjena.«

»Da, da«, odvrati kuvar i odmeri je u ruci, »nije izgleda štedela truda da se utovi i već je dugo čekala da se ispeče.«

Prereza joj šiju i, kad joj izvadi iznutricu, u njenom želucu se pronađe kraljičin prsten.

Sluga je sad pred kraljem lako mogao dokazati svoju nevinost. Kako je kralj svoju nepravičnost hteo da ispravi, dozvoli mu da za sebe zamoli koju god hoće milost, obećavajući mu najviši počasni položaj koji bi želeo da zauzme na njegovom dvoru.

Sluga sve odbi i zamoli da mu daju samo jednog konja i koliko treba za putni trošak jer je želeo da upozna svet i da neko vreme njime proputuje. Kad mu želja bi ispunjena, krenu na put.

Tako on jednog dana prođe kraj nekog ribnjaka u kome primeti tri ribe kako se behu zarobile u trsci pa ne mogu da se vrate u vodu. Mada se kaže da su ribe neme, on ipak ču njihovu žalopojku što tako jadno moraju skončati. I pošto je imao milostivo srce, sjaha s konja,

oslobodi iz trske tri zarobljenice i pusti ih opet u vodu. One se zaprаćakaše od radosti, izbaciše glave i rekoše:

»Mislićemo na tebe i odužićemo ti se zato što si nas spasao.«

On nastavi da jaše i posle nekog vremena učini mu se kao da pod konjskim nogama u pesku čuje neki glas. Tad bolje oslušnu i začu kako kralj mrava jadikuje:

»Samo kad bi nas ljudi i njihove nespretne životinje ostavili na miru! Sad mi, eto, glupi konj svojim teškim potkovicama nemilosrdno gazi moje podanike!«

Tad sluga skrenu na sporedni put, a kralj mrava mu doviknu:

»Pamtićemo ti to i odužićemo ti se.«

Put ga je dalje vodio u šumu; tu on ugleda gavrana i njegovu ženku kako iz svog gnezda izbacuju mladunčad.

»Napolje, vi lupeži jedni!« kreštali su, »ne možemo više da vas zasitimo; dovoljno ste veliki i možete sami da se hranite!«

Jadna mladunčad je ležala na zemlji, lepršala svojim krilima i piskala:

»Mi, bespomoćni ptići, treba sami da se hranimo, a još ne umemo ni da letimo! Šta nam preostaje doli da umremo od gladi!«

Tad sluga, budući dobar mladić, sjaha, svojim mačem ubi konja i ostavi ga mladim gavranovima za hranu. Oni doskakutaše, zasitiše se i povikaše:

»Pamtićemo ti ovo i odužićemo ti se.«

Sad je sluga morao da nastavi put vlastitim nogama, i posle dugog hoda dospe u jedan veliki grad. Tu je bila neka velika gužva i buka po ulicama. Uto neko dojaha na konju i obnarodova kako kraljeva kći traži muža, no da svaki onaj ko želi da je zaprosi mora prvo da obavi težak zadatak, i da će, ako ga srećno ne izvrši, izgubiti

život? Mnogi su to već pokušavali, ali su svoj život uzalud stavljali na kocku. Kad ugleda kraljevu kćer, mladića toliko zaslepi njena velika lepota da odmah zaboravi na sve opasnosti, pa stupi pred kralja i prijavi se kao prosac.

Ubrzo momka izvedoše na morsku obalu i pred njegove oči baciše zlatan prsten u vodu. Tad mu kralj naredi da taj prsten izvadi s morskog dna i dodade:

»Ako s njim ne izroniš, stalno će te bacati u vodu sve dok se ne udaviš u talasima.«

Svi se sažališe na lepog mladića, a zatim ga samog ostaviše kraj mora. Stajao je na obali i razmišljao šta da uradi, kad odjednom ugleda kako doplivaše tri ribe, a to su bile baš one kojima je život spasao. Srednja od njih držala je u ustima školjku koju izbaci na obalu kraj mladićevih nogu, i kad je on podignu i otvori, ugleda u njoj zlatan prsten. Sav radostan donese ga kralju, očekujući da mu pripadne obećana nagrada. Ali kad ohola kraljeva kći ču da joj nije ravan po rođenju, prezrivo ga odbi i zatraži da pre ženidbe reši i drugi zadatak. Ona siđe u vrt i sama po travi rasu deset vreća punih prosa.

»On to do sutra, pre nego što sunce ograne, mora pokupiti«, reče ona, »ali ne sme nedostajati ni jedno jedino zrno.«

Mladić je sedeo u vrtu razmišljajući kako bi bilo moguće da obavi zadatak, ali nije mogao ništa da smisli; sedeo je veoma tužan i očekivao da sutra u zoru bude izveden na pogubljenje. Ali kad su prvi sunčevi zraci obasjali vrt, ugleda kako deset vreća punih prosa stoje jedna do druge i kako ne nedostaje ni jedno jedino zrno. Kralj mrava je sa hiljadama i hiljadama mrava noću prispeo u vrt te su zahvalne životinje proso najpriležnije prikupile i stavile u vreće.

Kad je kraljeva kći ujutro sišla u vrt ona je sva zapa-

njena videla da je mladić obavio sve ono što mu je bilo naloženo. Ali ni tada nije mogla savladati svoje oholo srce pa reče:

»Ako je i rešio oba ova zadatka, neće postati moj muž pre nego što mi donese jabuku s drveta života.«

Mladić nije znao gde se nalazilo to drvo života; on se zaputi idući kud ga oči vode i noge nose, mada nije imao nikakve nade da će ga ikad naći. Kad je već prokrstario preko tri kraljevstva i jedne večeri došao u šumu, on sede pod jedno drvo s namerom da zaspi; tad u granama začuje neki šum i jedna zlatna jabuka padne mu u ruku. Uto sleteše i tri gavrana, posadiše se na njegova kolena i rekoše:

»Mi smo ona tri mlada gavrana koje si ti spasao da ne skapaju od gladi. Kad smo odrasli i čuli da tražiš zlatnu jabuku, leteli smo preko mora do kraja sveta gde se nalazi drvo života i doneli smo ti jabuku.«

Sav srećan, mladić krenu nazad i donese zlatnu jabuku lepoj kraljevoj kćeri kojoj više nikakav izgovor nije pomagao. Oni podeliše jabuku života i zajedno je pojedoše. Tad se i njeno srce ispuni ljubavlju prema njemu i oni u nepomućenoj sreći doživeše duboku starost.

18.

Slamka, žeravica uglja i zrno pasulja

U nekom selu živela jedna sirota žena koja beše nakupila zdelu pasulja da skuva. Ona, dakle, sve pripremi da založi svoje ognjište, a da bi se vatra što brže razgorela, zapali je pomoću pregršti slame. Dok je protresala lonac s pasuljem, neopazice joj iskoči iz lonca jedno zrno koje se na podu zaustavi pored jedne slamke, a

uskoro im se pridruži, iskočivši iz ognjišta, jedna žeravica uglja.

Tad slamka prva progovori i upita:

»Dragi prijatelju, odakle dolazite?«

Ugalj će nato:

»Ja sam se na svoju sreću izvukao iz vatre i da to silom nisam sproveo, smrt bi mi bila sigurna: pretvorio bih se u pepeo.«

Zrno pasulja reče:

»I ja sam jedva izvukao živu glavu, jer me je stara strpala u lonac, gde bih bez milosti bio skuvan u kašu kao i ostali moji drugovi.«

»Da li bi i mene zadesila bolja sudbina?« upita slamka. »Sve moje sestre stara je pretvorila u vatru i dim: njih šezdeset je odjednom zgrabila i lišila života. Na svoju sreću, ja sam joj se provukla kroz prste.«

»Ali šta ćemo sad da započnemo?« upita ugalj.

»Mislim da je najbolje«, nato će pasulj, »pošto smo tako srećno izmakli smrti, da se držimo jedno drugog kao dobri drugari, i da nas ne bi sustigla neka nova nesreća, zajedno ćemo odavde izaći i krenuti u neku drugu zemlju.«

Predlog se drugima dvoma dopadne te zajedno krenuše na put. Ali ubrzo stigoše do jednog potočića i kako tu nije bilo ni mosta ni brvna, nisu znali kako da pređu. Slamka nađe leka i reče:

»Ja ću se položiti popreko i tako ćete preko mene moći preći kao preko mosta.«

Slamka se, dakle, opruži od jedne obale do druge, a ugalj, koji je od vatre još bio vreo, cupkajući, kočoperno se pope na novosagrađeni most. No kad dođe do sredine i začu kako pod slamkom žubori voda, on se ipak uplaši; zaustavi se, ne usuđujući se dalje da krene. Slamka, međutim, poče goreti, prelomi se na dva dela i

pade u potok; za njom skliznu žeravica uglja, zašišta čim dospe u vodu i ispusti svoju dušu.

Zrno pasulja koje je iz opreza bilo ostalo na obali, ovoj se nezgodi smejalo, smejalo i ne znajući da prestane — od smeha je tako na kraju prsnulo. Sad bi i njemu došao kraj da se na sreću tu kraj potoka nije našao jedan krojač koji se odmarao od putovanja. Kako je imao milostivo srce, on je iz džepa izvadio iglu i konac i ušio zrno pasulja, našta mu je pasulj najlepše zahvalio. No kako je krojač upotrebio crn konac, otad sva zrna pasulja imaju po jednu crnu nit.

19.

O ribaru i njegovoj ženi

Bejahu jednom jedan ribar i njegova žena, koji življahu u staroj kolibici uz samo more, i ribar je svaki dan odlazio na more da bi pecao; i pecao je i pecao.

Tako je on opet jednom bacio udicu i stalno gledao u bistru vodu; i sedeo je i sedeo.

U jedan mah udica polete do dna, veoma duboko, i kad je izvadi, na njoj je bio veliki obliš. Riba mu reče:

»Čuj, ribaru, molim te, ostavi me u životu. Ja nisam prava riba već opčinjeni princ. Kakva će ti biti korist ako me ubiješ? Ionako ti ne bih mogao prijati; vrati me u vodu i pusti da otplivam.«

»Pa«, reče čovek, »ne moraš baš da dižeš tako veliku buku; svakako ću ribu koja ume da govori pustiti da otpliva.«

Zatim ribu vrati u bistru vodu, a ona zapliva ka dnu i za sobom ostavi dugu krvavu prugu. Sad ribar ustade i pođe svojoj ženi u kolibu.

»Čoveče«, poviče žena, »zar danas ništa nisi uhvatio?«

»Nisam«, nato će on, »uhvatio sam bio samo jednu ribu koja reče da je u stvari opčinjeni princ, te sam je pustio da otpliva.«

»Zar ništa sebi nisi poželeo?« upita ona.

»Nisam«, odvrati čovek, »šta da poželim?«

»Ah«, uzdahnu žena, »kako je loše stanovati ovde u ovoj kolibici: odvratno je i smrdi. Mogao si bar poželeti neku kućicu. Stoga pođi još jednom do mora pa je pozovi i reci da bismo radi imali neku kućicu; ona će to sigurno učiniti.«

»Ah«, nato će čovek, »kako mogu opet da idem?«

»Eh kako«, dodade žena, »lepo, pa ti si je ipak uhvatio i pustio da otpliva; ona će to sigurno učiniti. Pođi odmah tamo.«

Čoveku se zapravo i nije išlo, ali ne htede da protivreči ženi, pa pođe na obalu.

Kada je ribar tamo prispeo, more beše sasvim zeleno i žuto i uopšte ne više tako bistro kao pre. On stade na obalu pa povika:

»Hej, čuješ li, riblji stvoru,
obliš ribo, ti u moru,
Ilzebil mi žena veli
neće ono što ja želim.«

Tad riba dopliva i upita:

»No šta ona hoće?«

»Oh«, odvrati čovek, »konačno ja sam te ipak bio uhvatio, pa moja žena veli da je trebalo nešto i da poželim. Ona više neće da živi u kolibici: htela bi da ima kućicu.«

»Idi ti samo«, reče riba, »ona je već ima.«

Kad se čovek vratio, a tamo njegova žena više nije bila u kolibici, nego se tu namesto nje nalazila kućica, a ona je sedela na klupi pred vratima. Tad ga uze za ruku pa reče:

»Uđi samo, pogledaj, nije li ipak mnogo bolje.«

Tad uđoše a u kućici bijaše maleno predsoblje, divna soba i sobica gde je svako imao svoj krevet, kuhinja i trpezarija, sve sa najboljim nameštajem i najlepše doterano, s raznim stvarima i posuđem od kalaja i mesinga i svim što već tu treba da spada. Pozadi je bilo malo dvorište sa pilićima i patkama i baštica sa povrćem i voćem.

»Pogledaj«, reče žena, »zar to nije lepo?«

»Da«, odvrati čovek, »tako stalno treba da ostane, sada ćemo baš lepo živeti.«

»O tome ćemo još razmisliti«, nato će ona.

Potom su večerali i otišli na počinak.

Tako prođe osam ili četrnaest dana kad žena reče:

»Čuj, čoveče, kućica je ipak tesna, a dvorište i bašta su premali; riba je baš mogla da nam pokloni veću kuću. Rado bih živela u velikom kamenom zamku. Pođi ribi i neka nam pokloni zamak.«

»Ah zaboga, ženo«, uzvrati čovek, »pa ova kućica je dovoljna za nas; što da stanujemo u zamku!«

»Kako što«, žena će, »idi ti samo tamo, riba to može učiniti.«

»Ne, ženo«, reče čovek, »riba tek što nam je dala kućicu, pa ne bih želeo da ponovo idem, to bi joj moglo dojaditi.«

»Idi ti samo«, reče žena, »riba to može i sigurno će rado učiniti; samo ti pođi tamo.«

Čoveku je bilo teško u duši i nije mu se išlo da opet moli, govoreći u sebi: 'To nije u redu'; no ipak se tamo zaputi.

Kad je ribar prispeo na obalu, voda beše sasvim ljubi-

časta i tamnoplava, siva i tamna, a ne više kao pre zelena i žuta, no još uvek mirna. Tad on stade kraj mora pa povika:

»Hej, čuj me, riblji stvoru,
obliš ribo, ti u moru,
Ilzebil mi žena veli
neće ono što ja želim.«

»No šta hoće?« upita riba.

»Oh«, odvrati čovek ne baš raspoložen. »Želi da stanuje u velikom kamenom zamku.«

»Vrati se samo, ona stoji pred vratima zamka«, reče riba.

Tad čovek pođe natrag, misleći da ide kući; ali, kad je tamo prispeo, ugledao je veliku kamenu palatu i svoju ženu koja je bila na stepenicama i htela da uđe; uto ga ona uze za ruku i reče:

»Samo uđi.«

I tako on s njom uđe.

U zamku beše dugačak hodnik s mramornim pločnikom; mnogo posluge koja je otvarala velika vrata. Svi zidovi su bili blistavi i sa lepim tapetima, a u sobama zlatne stolice i zlatni stolovi, dok su kristalni lusteri visili sa tavanice, i u svim sobama i sobicama bile su zastirke. Jela i najbolja vina stajali su na stolovima, toliko da su gotovo padala s njih. A iza palate je bilo takođe veliko dvorište sa stajama za konje i krave; u njemu su se nalazile i najbolje kočije; zatim tu je bila velika, divna bašta sa najlepšim cvećem i finim voćkama, te šumarak, svakako pola milje dug, sa jelenima, srnama, zečevima i svim onim što se samo može poželeti.

»No«, upita žena, »nije li sad lepo?«

»Pa da«, nato će čovek, »tako treba i da ostane; sad ćemo u lepom zamku stanovati i biti zadovoljni.«

»O tome ćemo još razmisliti«, žena će, »a odlučićemo tek sutradan.« Zatim odoše na počinak.

Narednog jutra žena se prva probudi. Upravo beše svanulo i svako iz svog kreveta vide kako pred njima puca divan predeo. Čovek se još protezao, kad ga žena udari laktom u bok, govoreći:

»Čoveče, ustaj i pogledaj kroz prozor! Pomisli: ne bismo li mogli kraljevati nad čitavim ovim krajem? Pođi ribi — želimo biti kralj i kraljica.«

»Ah, ženo, što da budemo kralj i kraljica! Ja ne želim da budem kralj.«

»Eh«, ljutnu se ona, »ako ti ne želiš da budeš kralj, ja želim da budem kraljica. Otidi ribi — hoću da postanem kraljica.«

»Ah zaboga«, nato će on, »ne mogu joj reći da želiš postati kraljica.«

»Zašto da ne?« odvrati žena, »pođi odmah do obale, ja moram postati kraljica.«

Tad čovek pođe i beše ojađen što je njegova žena htela postati kraljica. 'To ipak nije u redu, i nije u redu', pomisli on. Nije mu se išlo, ali ipak ode.

A kad je ribar prispeo do mora ono beše sasvim crnosivo, a voda je iznutra toliko ključala i mirisala na pravu trulež. Tad on stade na obalu pa povika:

»Hej, čuj me, riblji stvoru,
obliš ribo, ti u moru,
Ilzebil mi žena veli
neće ono što ja želim.«

»No šta ona hoće?« upita riba.

»Ah«, odvrati jadan čovek, »ona bi htela da postane kraljica.«

»Vrati se samo kući, ona je već kraljica«, reče riba.

Tad se čovek vrati, i kada dođe do palate ima šta da vidi: ona beše mnogo veća, sa velikom kulom i divnim ukrasom na njoj; straža stajaše pred kapijom, i tu beše mnoštvo vojnika s bubnjevima i trubama. Kad uđe u kuću, sve beše od čistog mramora sa zlatom, vide plišane pokrivače i velike zlatne rese. Tad se otvoriše vrata dvorane gde je bila čitava svita, dok je njegova žena sedela na visokom prestolu od zlata i dijamanata, sa velikom zlatnom krunom na glavi i žezlom u ruci od čistog zlata i dragog kamenja, a sa obe njene strane je stajalo šest devica u jednom redu, svaka za glavu niža od druge.

Tad on istupi i upita:

»Ah, ženo, pa jesi li sad kraljica?«

»Da«, nato će ona, »sad sam kraljica.«

Tad on ustane i pogleda je, i pošto je tako neko vreme posmatraše, reče:

»Ah, ženo, kako je lepo što si kraljica! No sad više ništa nećemo želeti.«

»Ne, čoveče«, žena će nato, pa se sva uznemiri, »meni je tako dosadno. Ne mogu više da izdržim. Pođi ribi, ja jesam kraljica, ali sad moram postati carica.«

»Ah, ženo«, odvrati čovek, »zašto hoćeš da postaneš carica?«

»Čoveče«, poviče ona, »idi ribi, hoću da postanem carica.«

»Oh, ženo«, opet će on, »caricom te ona ne može stvoriti, to ribi ne mogu reći; postoji samo jedan car u čitavom carstvu. Caricu ona ne može stvoriti, to ne može i neće.«

»Šta«, poviče žena, »ja sam kraljica, a ti si samo moj muž; da si odmah pošao! Pođi smesta na obalu; ako može stvoriti kraljicu — može i caricu. Sad želim da budem carica. Smesta pođi!«

Tako je muž morao poći. Ali kad krenu, obuze ga ve-

liki strah, i dok je tako išao, mislio je: 'To se nikako neće dobro svršiti. Hteti postati carica — to je previše i predrsko, ribi će na kraju sve to dosaditi.'

Tako misleći dođe on do mora. A ono beše sasvim crno i neprozirno. Poče iznutra da previre i izbacuje sve same mehure; a zatim se podiže vetar koji more uzburka da čoveka obuze jeza. Čovek stade na obalu pa povika:

»Hej, čuj me, riblji stvoru,
obliš ribo, ti u moru,
Ilzebil mi žena veli
neće ono što ja želim.«

»No šta hoće?« upita riba.

»Eh, ribo«, nato će on, »moja žena hoće sad da postane carica.«

»Samo ti idi kući«, uzvrati riba, »ona je već carica.«

Tad čovek pođe natrag i kad tamo prispe, čitav zamak beše od poliranog mramora sa figurama od alabastera i zlatnim nakitom. Pred kapijom su marširali vojnici, duvali u trube i udarali u talambase i bubnjeve. A po kući su se baroni, grofovi i vojvode motali tamo-amo, ali samo kao posluga; oni su mu otvarali vrata koja bejahu od žeženog zlata. A kad uđe, vide kako mu žena sedi na prestolu koji bejaše iz jednog komada zlata, a visok šest lakata. Na glavi je imala veličanstvenu, veliku zlatnu krunu, optočenu brilijantima i alem-kamenovima. U jednoj ruci je držala žezlo, a u drugoj — carsku jabuku, dok su u dva reda stajali pratioci, uvek jedan manji od drugog, od najvećeg diva visokog preko šest lakata, do najmanjeg patuljka koji ne beše veći od mog malog prsta. A pred njom su stajali toliki kneževi i vojvode. Čovek pred nju bojažljivo stupi pa upita:

»Ženo, pa jesi li sad carica?«

»Da«, odgovori ona, »carica sam.«

Tu joj se on približi i dobro je osmotri. Pošto je tako neko vreme posmatraše, reče:

»Ah, ženo, kako je lepo što si carica!«

»Čoveče«, poviče ona, »što tu stojiš? Carica sam, a sad želim biti i papa; pođi ribi!«

»Ah, ženo«, odvrati čovek, »šta sve ti nećeš poželeti! Ali papa ne možeš postati. Samo je jedan papa u celom hrišćanskom svetu. Riba te ipak ne može učiniti papom.«

»Čoveče«, reče ona, »hoću da postanem papa; smesta pođi ribi. Još danas moram postati papa.«

»Ne, zaboga, ženo«, nato će on, »to ne mogu reći; neće biti dobro, to je isuviše grubo, riba ne može stvoriti papu.«

»Čoveče, kakve su to sad gluposti!« reče žena. »Ako može stvoriti caricu, može i papu. Smesta pođi na obalu. Ja sam carica, a ti — samo moj muž. Da li ćeš već poći!«

Tad se on uplaši i krenu, ali se osećao sasvim jadno: drhtao je i tresao se, a kolena su mu klecala.

Potom je nad tim krajem silno zaduvao vetar, i oblaci su se kovitlali da bi pred veče postalo sasvim tmurno. Lišće je opadalo, a voda je šumela i bučala kao da ključa, i zapljuskivala je obalu. U daljini je video lađe. One su se u nevolji propinjale i skakale po talasima koji su se njima igrali. Nebo je u sredini bilo još pomalo plavo, ali se sa strane dizalo nešto uvis kao velika oluja. Tad on, uplašen i veoma obeshrabren, stade na obalu pa povika:

»Hej, čuj me, riblji stvoru,
obliš ribo, ti u moru,
Ilzebil mi žena veli
neće ono što ja želim.«

»No šta ona hoće?« upita riba.

»Ah«, čovek će, »želi da postane papa.«

»Vrati se samo, ona je već papa«, reče riba.

Tad on krenu natrag i kad prispe vide veliku crkvu okruženu samim palatama. Tu se progura kroz narod. Unutra sve beše obasjano hiljadama i hiljadama sveća, a njegova žena beše obučena u samo zlato i sеđaše na jednom mnogo višem prestolu. Na glavi je imala tri velike zlatne krune, a oko nje je bila golema duhovnička svita, dok su sa strana stajala dva reda sveća: najveća toliko debela i visoka kao najviša kula, najmanja — kao kuhinjska sveća. A svi carevi i kraljevi klečahu pred njom i ljubljahu joj papuču.

»Ženo«, poče čovek i dobro je osmotri, »pa jesi li sad papa?«

»Da«, nato će ona, »papa sam.«

Tad on istupi i dobro je pogleda, pa mu se učini kao da gleda u jarko sunce. Pošto je neko vreme tako posmatrao, reče:

»Ah, ženo, kako je to lepo što si papa!«

Ali ona sеđaše sasvim kruto kao panj pa niti se pomeri niti se pokrenu.

Tad će on:

»Ženo budi zadovoljna, sad si papa, te ne možeš ništa više postati.«

»O tome ću razmisliti«, uzvrati ona.

Zatim oboje krenuše na počinak. No žena nije bila zadovoljna i pohlepa joj nije dala da spava; čitave se noći prevrtala i stalno mislila samo na to šta bi još mogla postati, a ipak ništa joj više nije padalo na pamet.

A čovek je veoma dobro i čvrsto spavao, jer je čitav dan trčao.

Ležeći tako ona se, kad ugleda jutarnje rumenilo, podiže u krevetu i pogleda kroz prozor pa pošto vide

kako sunce izlazi, pomisli: 'Zar ne bih i ja mogla odlučivati o izlasku sunca i meseca?'

»Čoveče«, poviče ona, i gurnu ga laktom u rebra, »probudi se, pođi ribi, želim da budem isto što i dragi bog.«

Čovek beše još u polusnu, ali se od tih reči toliko uplaši da ispade iz kreveta. Pomisli da je prečuo, te protrlja oči i upita:

»Ah, pobogu, ženo, šta to kaza?«

»Čoveče«, nato će ona, »ako ja ne mogu da odlučujem kad će izaći sunce i mesec nego ih samo moram posmatrati kako izlaze, neću moći niti izdržati, niti ću imati mirnog trenutka dok mi se ta želja ne ispuni.«

Tad ga ona toliko čudno pogleda da njega prođoše žmarci.

»Idi odmah na obalu, hoću da budem isto što i dragi bog.«

»Ah, zaboga, ženo«, povika čovek i pade pred njom na kolena, »to riba ne može: cara i papu još može stvoriti; molim te, priberi se i ostani papa.«

Tad ona pade u jarost, kosa joj se tako divlje uzvitla oko glave, razdera na sebi jeleče, udari ga nogom pa povika:

»Ne mogu više izdržati, i to više neću! Hoćeš li odmah poći!«

Tad se on što je brže mogao uvuče u pantalone i sav van sebe odjuri.

Ali napolju beše bura i hujalo je da se jedva mogao održati na nogama. Vetar je obarao kuće i drveće, brda su podrhtavala, stene su se odronjavale u more, nebo beše crno kao smola, grmelo je i sevalo, more se dizalo u talasima tako visokim kao crkveni tornjevi i svi talasi su na vrhu imali belu krunu od pene. Tad čovek poviče, ne mogavši da čuje vlastite reči:

»Hej, čuj me, riblji stvoru,
obliš ribo, ti u moru,
Ilzebil mi žena veli
neće ono što ja želim.«

»No šta ona hoće?« upita riba.

»Ah«, odvrati čovek, »ona hoće da postane isto što i dragi bog.«

»Vrati se samo, ona već sedi u staroj kolibici.«

Još i danas u njoj sede.

20.

Hrabri krojač

Jednog letnjeg jutra, dobro raspoložen, sedeo je neki krojač za svojim stolom kraj prozora i šio ne žaleći snage. Tad ulicom naiđe jedna seljanka i poviče:

»Evo dobrog pekmeza na prodaju! Evo dobrog pekmeza na prodaju!«

To krojaču nekako prijatno odjeknu u ušima, pa proturi svoju nežnu glavu kroz prozor i doviknu:

»Ovamo gore, dobra ženo, ovde ćete prodati svoju robu.«

Sa svojom teškom korpom žena se pope uz tri stepenika do krojača i onda morade sve lonce pred njim raspakovati. On ih je sve zagledao, podizao mirišući svaki i na kraju reče:

»Izgleda mi da je pekmez dobar, odmeri mi za jedno četiri lota. Ako bude i četvrt funte, za mene ne igra nikakvu ulogu.«

Žena, koja se nadala da će imati dobru prođu, nemade kud nego mu dade ono što je zahtevao, ali izađe vrlo ljuta i gunđajući.

»Neka je blagosloven pekmez«, reče krojač, »i neka me okrepi i ojača.«

Nato on skoči i izvadi hleb iz ormara, odseče jedno poveliko parče preko cele vekne i premaza ga pekmezom.

»Ovo će mi dobro prijati«, reče, »ali ću, pre nego što počnem da se sladim, prvo završiti prsluk.«

Stavio je hleb pored sebe i nastavio da bodro šije dalje praveći sve brže bodove. Međutim, miris slatkog pekmeza rasprostro se svuda, pa i do zidova gde je bilo na gomile muva, tako da ih je pekmez primamio i one su se na njega u rojevima bacile.

»Eh, ko vas je zvao?« povika krojač pa otera nepozvane goste. No muve naravno nisu razumele ljudski govor i nisu se dale oterati već su se u sve većem broju vraćale. Najzad se, kako se to obično kaže, krojač strašno razgoropadi, pa iz korpe za otpatke koja je bila pored njegove krojačke tezge izvadi neku suknenu krpu i nemilosrdno po njima raspali govoreći:

»Čekajte, sad ću vam pokazati!«

Kad one što preživeše odleteše a on izbroja koliko ih je ostalo — pred njim je bilo ni manje ni više već sedam mrtvih muva ispruženih nožica.

»Ala si ljudina!« reče krojač sam sebi, diveći se svojoj hrabrosti. »Za ovo treba da sazna čitav grad.«

I na brzinu krojač odseče parče sukna, skroji i saši sebi pojas, pa onda velikim slovima izveze na njemu: *Sedam jednim udarcem*.

»Ej, kakav grad!« nastavi, »čitav svet treba za to da sazna!«

I njegovo srce od radosti zaigra kao jagnjeći repić.

Krojač stavi pojas oko struka i odluči da krene u svet, misleći da je krojačka radionica premalena za toliku njegovu hrabrost. Pre nego što će krenuti, pretrese sve po kući tražeći da li ima štogod da ponese, ali nađe samo jedno parče starog sira i strpa ga u džep.

Pred gradskom kapijom primeti jednu pticu kako se bila zaplela u šiblje. On je oslobodi, pa se i ona pridruži siru u njegovom džepu. Potom hrabro uze put pod noge i kako je bio lak i hitar, nije osećao nikakav umor. Put ga je vodio preko jednog brda, i kad je dospeo na njegov najviši vrh, on naiđe tamo na jednog moćnog diva koji je sedeo i spokojno se osvrtao oko sebe. Krojač mu se odvažno uputi i oslovi ga:

»Dobar dan, prijatelju. Ti, zar ne, sediš tu i posmatraš široki beli svet? I ja sam isto krenuo u svet jer sam

naumio da se okušam. Ako si voljan, možeš da mi se pridružiš?«

Div prezrivo pogleda krojača pa uzviknu:

»Ti goljo! Ti bedna propalice!«

»Vidi, vidi!« nato će krojač pa otkopča kaput i pokaza divu pojas:

»Ovde možeš pročitati kakav sam ja čovek.«

Div pročita: *Sedam jednim udarcem,* i kako pomisli da su to bili ljudi koje je krojač pobio jednim udarcem, on oseti malo više poštovanja prema ovom čovečuljku. Ali je ipak prvo hteo da ga iskuša, pa uze kamen u šaku i stisnu ga toliko da iz njega prokapa malo vode.

»To mi ponovi«, reče div, »ako si jak.«

»E pa, ako je samo to u pitanju?« nato će krojač, »to je za nekog kao što sam ja — igračka.«

Maši se rukom u džep, izvadi otud mek sir i stisnu ga tako da pocure surutka.

»Je li«, upita, »zar ovo nije bilo nešto malo bolje?«

Div nije znao šta da kaže ali prosto nije hteo verovati da je to ovaj čovečuljak učinio. Zato div podiže jedan kamen i hitnu ga tako visoko da se jedva mogao videti, pa reče:

»Sad i ti, pače nikakvo, to isto uradi!«

»Dobro si ga bacio«, odvrati krojač, »ali tvoj kamen će ipak morati da padne na zemlju. A ja ću baciti kamen koji se neće nikad vratiti!«

Maši se džepa, rukom uze pticu i hitnu je uvis. Radosna što se našla na slobodi, ptica prhnu, odlete i ne vrati se više.

»A šta na ovo kažeš, prijatelju?« upita krojač.

»Umeš dobro da bacaš«, odgovori div, »ali sad ćemo videti jesi li u stanju da valjan teret poneseš.«

On odvede krojača do jednog ogromnog hrasta koji je tu oboren na zemlji ležao i reče:

»Ako si snažan, pomozi mi da iznesem ovo drvo iz šume!«

»Rado«, nato će čovečuljak, »samo ti stavi stablo na rame, a ja ću podići i nositi grane s krunom; to je ipak teže.«

Div podiže stablo i stavi ga na rame, a krojač sede na jednu granu te je div, koji se nije mogao osvrtati, tako nosio čitavo drvo, a uz to i krojača pride. A ovaj je sedeći tu pozadi bio vrlo veseo i dobro raspoložen i zviždukao je pesmicu *Izjahaše tri krojača kroz kapiju gradsku* kao da je nošenje drveta dečja igra. Div je jedan deo puta vukao težak teret, pa pošto više nije mogao dalje, on povika:

»Čuj, moram da spustim ovo drvo.«

Krojač hitro skoči na zemlju, uhvati drvo obema rukama praveći se kao da ga je tobože sve dotle nosio, pa reče:

»Takva si ljudina a ne možeš čak ni ovako jedno drvo da nosiš.«

Potom oni zajedno nastaviše put, a kad su prolazili pored jedne trešnje div zgrabi njenu krunu, po kojoj je visilo puno zrelih plodova, pa je savi i dade krojaču da je uhvati i da se najede. No krojač beše preslab da drži savijeno toliko drvo, pa kad ga div pusti, trešnja se ispravi, povuče i odbaci krojača uvis. Kad se krojač nepovređen opet našao na zemlji, div ga upita:

»Šta je, zar nemaš snage da držiš ni ovaj slabi prut?«

»Ne radi se o snazi«, odgovori krojač. »Misliš da bi to bilo nešto za onoga ko je sedam ubio jednim udarcem? Ja sam preskočio drvo jer sam video da lovci tu dole u grmlju pucaju. Preskoči i ti ako možeš!«

Div pokuša, ali ne mogade preskočiti drvo već ostade da visi u granama. Tako se, znači, i ovde krojač pokaza nadmoćniji. Posle toga div mu reče:

»Ako si tako hrabar momak, pođi sa mnom u našu pećinu i kod nas prenoći.«

Krojač pristade i pođe za njim. Kad su prispeli u pećinu, u njoj je kraj vatre sedelo još nekoliko divova i svaki je u ruci držao po pečenu ovcu i jeo. Krojač se obazre po pećini i pomisli: 'Zbilja je ovde mnogo prostranije nego u mojoj radionici'. Div krojaču pokaza jedan krevet i reče mu da legne i da se dobro ispava. No krojaču je krevet bio isuviše veliki te on ne leže u njega već se zavuče u jedan ugao. Kad bi oko ponoći div, pomislivši da krojač spava dubokim snom, ustade, uze jednu veliku gvozdenu šipku i snažnim udarcem smrvi krevet, misleći da je zauvek smrsio konce tom skakavcu. Ujutro, dok se još čestito nije ni razdanilo, divovi odoše u šumu, potpuno zaboravljajući na krojača, kad se on odjednom, veselo i drsko do njih došeta. Kad ga videše, divovi se zaprepastiše, pa pobojavši se da će ih sve pobiti, navrat-nanos pobegoše.

Krojač onda krenu dalje, sledeći svoj šiljati nos. Posle dugog putovanja dođe do jedne kraljevske palate i, kako oseti veliki umor, on uđe u njeno dvorište, leže u travu i zaspa.

Dok je on tu ležao, dolazili su neki ljudi i sa svih ga strana osmatrali i na pojasu čitali: *Sedam jednim udarcem.*

»Ah«, rekoše, »šta li takav veliki ratnik i junak ovde usred mira ima da traži? To mora da je neki moćan gospodar.«

Oni onda odoše i javiše kralju, misleći da bi, ako rat izbije, to bio važan i koristan čovek pa da mu ni po koju cenu ne bi smeli dopustiti da ode. Kralju se dopade taj savet i posla jednog od svojih dvorana koji će krojaču čim se ovaj probudi ponuditi da stupi u kraljevu vojnu službu. Kraljev izaslanik je tako stajao pored usnulog

krojača i čekao sve dok on ne proteže udove i ne otvori oči, pa mu tada iznese kraljev predlog.

»Baš sam radi toga ovamo i došao«, odgovori krojač. »Spreman sam da stupim u kraljevu službu.«

Njega dočekaše s počastima i ponudiše mu poseban stan.

Međutim, ostali kraljevi ratnici su bili kivni na krojača i najradiji bi bili da mu se izgubi svaki trag i glas.

»Šta će biti s nama ako se s njim sporečkamo?« govorili su oni među sobom«, i ako on udari, svakim udarcem će sedmoricu pobiti! Tu ne bi mogao opstati niko.«

Tu se oni, dakle, dogovoriše da se svi zajedno upute kralju i da ga zamole da ih oslobodi službe.

»Nismo mu dorasli«, rekoše. »Ne možemo da izdržimo pored čoveka koji sedmoricu ubija jednim udarcem.«

Kralj se ražalosti što će zbog jednog čoveka izgubiti sve svoje verne sluge, zažali što su ga njegove oči ikad videle pa naumi da ga se što pre otarasi. Ali kralj se nije usuđivao da ga otpusti, plašeći se da ovaj i njega zajedno s čitavim njegovim narodom ne poubija i onda se popne na kraljevski presto. Dugo je, nagađajući, razmišljao, i na kraju mu se učini da je našao izlaz. On pošalje krojaču glasnika da mu prenese kako mu kralj nešto predlaže pošto je on tako velik junak. U jednoj šumi njegovog kraljestva, govorio je izaslanik, žive dva diva koji mu nanose velike štete jer stalno pljačkaju, ubijaju, premlaćuju i pale sve što im pod ruku dođe. Niko se ne usuđuje da im se približi a da se ne izloži životnoj opasnosti. Ako on savlada ova dva diva, kralj će mu dati svoju kćer jedinicu za ženu i pola kraljevstva u miraz.

'To bi tek bilo nešto za čoveka kao što si ti', pomisli krojač. 'Lepa kraljevska kćer i polovina kraljevstva ne nude se čoveku svakog dana.'

»Pa dobro«, odgovori krojač. »Divove ću sam savladati. Zato mi nije potrebno sto konjanika: onaj ko jednim udarcem ubija sedam ne treba da se plaši dvojice.«

Krojač krenu, a za njim i pratnja od sto konjanika. Kad je došao do ivice šume, on reče svojim pratiocima:

»Zaustavite se i ostanite ovde, sam ću izaći nakraj s divovima.«

Zatim odjaha sam u šumu, pa poče da se osvrće levo-desno. Ne prođe vremena više no tren kad on opazi oba diva; ležali su ispod jednog drveta, spavali i pri tom hrkali toliko da su se grane povijale. Krojač ne

bi lenj, no brzo uvrh napuni oba džepa kamenčićima pa se pope na drvo. Pentrao se do sredine drveta, pa se onda uspuza uz jednu granu nameštajući se sve dok se konačno ne posadi baš iznad zaspalih divova, pa jednom od njih poče bacati kamen po kamen na grudi. Div zadugo ništa nije osećao, ali se najzad probudi, gurnu svog druga i upita:

»Što me udaraš?«

»Ti to sanjaš«, uzvrati drugi, »ja te ne udaram.«

Oni ponovo legoše i nastaviše da spavaju, kad krojač baci kamen na drugoga:

»Šta je to?« povika ovaj. »Zašto se bacaš na mene?«

»Ne bacam se ja na tebe«, nato će prvi i promumla nešto.

Oni se oko toga malo sporečkaše, no kako behu umorni, smiriše se i oči im se ponovo sklopiše.

Uto krojač iznova poče svoju igru: potražio je najveći kamen i svom snagom ga hitnuo prvom divu na grudi.

»To je već previše!« povika on pa skoči kao pomahnitao i svog drugara tako tresnu o drvo da se ono celo zatreslo. Drugi mu vrati istom merom, i obojica padoše u takvu jarost da su čupali drveće i jedan drugog toliko dugo udarali dok na kraju obojica mrtva ne padoše na zemlju.

Tad krojač skoči s drveta.

»Sreća je samo«, reče, »što nisu iščupali i drvo na kome sam ja bio, jer bih inače kao veverica morao da skočim na neko drugo; ali ja sam brz!«

Potom on izvuče mač pa svakom divu zada nekoliko dobrih udaraca u grudi. Zatim je otišao konjanicima i rekao:

»Posao je obavljen, obojici sam smrsio konce; mada to nije bilo lako. Oni su u nevolji čupali drveće i branili se, ali im ipak ni to ništa nije pomoglo kad se pojavio

čovek koji, kao što sam ja, njih sedam ubija jednim udarcem.«

»Zar se niste ni povredili?« upitaše konjanici.

»Ne fali mi ništa, ne treba da brinete«, odgovori krojač. »Ni prstom me nisu dotakli.«

Konjanici mu nisu hteli verovati nego odjahaše u šumu i tamo stvarno nađoše divove kako plivaju u sopstvenoj krvi, dok je svud naokolo bilo razbacano iščupano drveće.

Krojač od kralja zatraži obećanu nagradu, ali ovaj se beše već pokajao što mu je dao obećanje pa je ponovo stao smišljati šta da učini kako bi ovog junaka skinuo s vrata.

»Pre nego što dobiješ moju kćer i polovinu kraljevstva«, reče kralj krojaču, »moraš izvršiti još jedno junačko delo. U šumi juri jednorog koji pričinjava velike štete mom kraljevstvu; prvo njega moraš uhvatiti.«

»Jednoroga se bojim manje nego dvojice divova; sedam jednim udarcem — u to se ja razumem.«

Krojač ponese sa sobom konopac i sekiru i pođe u šumu a onima koji su mu bili dodeljeni kao pratnja ponovo naredi da ga ispred šume sačekaju. Nije trebalo dugo da čeka, uskoro se jednorog pojavi i skoči pravo na krojača, kao da je hteo da ga odmah probode onim rogom.

»Polako, polako«, reče krojač, »to ne ide tako brzo.« On stade i mirno stojeći pričeka dok se životinja sasvim ne približi, a tad hitro skoči iza drveta. Jednorog se iz sve snage zalete i u drvo svoj rog zabi tako silno da ga više nikako nije mogao iščupati te tako beše uhvaćen.

»Sad te imam u rukama, ptičice«, reče krojač i izađe iza drveta. Stavi mu konopac oko vrata, a zatim mu sekirom odrubi rog i, kad je sve bilo gotovo, povede životinju i predade je kralju.

Kralj još nije hteo da mu da obećanu nagradu nego mu postavi i treći zahtev. Sad je trebalo da mu krojač uhvati divlju svinju koja je u šumi pravila velike štete, a lovci su imali naređenje da mu pružaju svu pomoć.

»Rado«, nato će krojač, »to je za mene obična dečja igra.«

On opet nije lovce poveo u šumu i oni time behu veoma zadovoljni jer ih je divlja svinja već u više navrata tako dočekivala da više nikako nisu imali volje da joj ponovo postave zamku. Kad svinja ugleda krojača, ona

zapenušene njuške i oštrih kljova pojuri na njega hoteći da ga obori. Ali naš brzi junak uskoči u jednu kapelu, koja se nalazila u blizini, i odmah zatim, u jednom skoku, iskoči kroz prozor. Svinja ujuri za njim, ali on napolju optrča kapelu i za svinjom brzo zalupi vrata; tako je razjarena životinja bila zarobljena jer je bila preteška da bi mogla iskočiti kroz prozor. Krojač dozva lovce da vide zarobljenicu vlastitim očima a on se sam, međutim, uputi kralju koji je sad, hteo to ili ne, morao održati svoje obećanje i dati svoju kćer i polovinu kraljevstva.

Kako bi tek teško kralju palo da je znao da se pred njim ne nalazi nikakav junak, već običan krojač!

Svadba bi ipak, dakle, obavljena u velikom sjaju i hrabri krojač postade kralj.

Posle izvesnog vremena mlada kraljica ču kako njen muž noću u snu govori:

»Momče, napravi mi prsluk i zakrpi pantalone ili ću te inače opaliti aršinom preko ušiju!«

Tad je ona shvatila kakvog je porekla njen mladi gospodar, pa se sutradan potuži svom ocu i zamoli ga da je oslobodi od takvog muža koji je u stvari samo jedan običan krojač. Kralj stade da je teši i reče:

»Doveče ostavi otvorena vrata od ložnice. Moje sluge će se nalaziti pred njom i, kad on zaspi, ući će u sobu, vezaće ga i odneti na lađu koja će ga odvesti u beli svet.«

Mlada žena se time zadovolji. Ali kraljev oružnik — štitonoša, koji je sve to o zaveri čuo, a bio inače sklon

mladom gospodaru, dostavio mu je krišom celu kraljevu nameru.

»Doskočiću ja njima«, reče krojač.

Uveče, u uobičajeno vreme on leže sa svojom ženom u krevet. Kad joj se učinilo da je zaspao, ona ustade, otvori vrata i ponovo leže. A krojač, koji se samo pretvarao da spava, poče iz sveg glasa vikati:

»Momče, napravi mi prsluk i zakrpi pantalone ili ću te inače opaliti aršinom preko ušiju! Ja koji sam sedam pobio jednim udarcem, ubio dva diva, savladao jednoroga i uhvatio divlju svinju, zašto bih se plašio onih koji stoje pred vratima!«

Kad ovi čuše da krojač tako govori, obuze ih veliki strah i pobegoše kao da im se neka razjarena vojska nalazila za petama i niko se više ne usudi da na njega udari.

Tako, dakle, krojač postade i ostade do svoje smrti kralj.

21.

Pepeljuga

Jednom čoveku razbole se žena koja kad oseti da joj se primiče kraj, pozva svoju kćer jedinicu do kreveta i reče joj:

»Drago dete, budi smerna i dobra pa će ti dragi bog pomagati, a ja ću s neba gledati na tebe i biću s tokom.«

Potom sklopi oči i preminu.

Devojka je svaki dan odlazila na majčin grob i tamo dugo plakala; i ostala je smerna i dobra. Kad dođe zima, sneg prostre beli pokrov po grobu, a kad ga je u proleće sunce skinulo, otac uze drugu ženu.

Žena je u kuću dovela svoje dve kćeri, koje behu lepa i

bela lica, ali gadna i opaka srca. Tad naiđoše teški dani za jadnu pastorku.

»Glupa gusko, ti ne smeš s nama da sediš u sobi«, govorile su njene polusestre.

»Ko hoće da jede hleb, mora ga i zaraditi. Napolje sa sluškinjom!«

One joj oduzeše lepe haljine, obukoše joj sivu, staru bluzu i dadoše drvene cipele.

»Pogledajte samo ponositu princezu kako je doterana!« povikaše one, nasmejaše se i oteraše je u kuhinju. Tu je ona morala od jutra do mraka obavljati teške poslove, rano pre svitanja ustajati, donositi vodu, ložiti vatru, kuvati i prati. Pored toga, polusestre su joj zadavale svaki mogući jad što se samo može zamisliti, rugale su joj se i prosipale joj grašak i sočivo u pepeo, tako da je morala u pepelu klečati i skupljati ih. Uveče, posle zamornoga rada, nije odlazila u krevet, već je sirota devojka morala leći u pepeo kraj ognjišta. I zato što je uvek bila prašnjava i pepeljava nazvaše je *Pepeljuga*.

Jednom kad je otac kretao na vašar, on obe pastorke zapita šta žele da im donese.

»Lepe haljine«, odgovori jedna.

»Bisere i drago kamenje«, nato će druga.

»A ti, Pepeljugo«, upita je otac, »šta ti želiš da dobiješ?«

»Oče, meni odlomite prvu grančicu koja dotakne vaš šešir kad se budete vraćali kući.«

Tako on na vašaru obema pastorkama kupi lepe haljine, bisere i drago kamenje, a kad se vraćao kući — dok je jahao kroz neki čestar — okrznu ga jedna leskova grančica i obori mu šešir. Tad je on odlomi i ponese. Vrativši se, pastorkama dade ono što su želele, a Pepeljugi — leskovu grančicu. Pepeljuga mu se zahvali, pođe na majčin grob na kome zasadi grančicu, i plakaše toliko da su suze padale na zemlju i kvasile je. U međuvremenu, grančica se primila, porasla i postala lepo drvo. Pepeljuga je svakog dana tri puta odlazila na majčin grob, plakala i molila se, i svaki put bi jedna bela pti-

čica sletela na drvo, i kad bi izrazila neku želju, ptičica bi joj bacala na zemlju ono što bi poželela.

Ali dogodilo se da je kralj tada priredio veliku svečanost koja je trebalo da traje tri dana i na koju su bile pozvane sve lepe devojke u kraljevstvu da bi njegov sin izabrao sebi nevestu.

Kad dve polusestre čuše da i one treba da idu tamo, mnogo se obradovaše, pozvaše Pepeljugu i rekoše joj:

»Očešljaj nas, očisti nam cipele i pričvrsti kopče, idemo na svečanost u kraljevski zamak!«

Pepeljuga posluša, ali se zaplaka pošto je i ona želela da pođe na igranku, pa zamoli maćehu da i njoj dopusti da ide.

»Ti, Pepeljugo?« reče ona, »sva si prašnjava i prljava, a hoćeš na svečanost. Nemaš ni haljine ni cipela, a želiš da igraš!«

Ali kako je maćehu dugo tako molila, ona najzad popusti i reče:

»Prosula sam ti činiju sočiva u pepeo. Ako za dva sata stigneš sve da pokupiš, poći ćeš s nama.«

Pepeljuga brzo kroz zadnja vrata izađe u baštu i povika:

»Pitomi golubići, vi grličice, sve ptičice pod nebom, dođite i pomozite mi da pokupim zrna:

Dobra u lončić da bude pun,
loša strpajte u svoj kljun!«

Tad kroz prozor uleteše dva goluba, zatim grličice i najzad sjatiše se sve ptice pod nebom pa ulepršaše i spustiše oko pepela. A golubovi klimajući glavicama započeše ono: kljuc, kljuc, kljuc, kljuc; tad i ostale započeše: kljuc, kljuc, kljuc, pa skupiše sva dobra zrna u činiju. Jedva da je prošao jedan čas, a one već behu gotove te

opet sve izleteše. Devojka se obradova i odnese maćehi činiju verujući da će s njima sad moći da ode na svečanost. Ali maćeha reče:

»Ne, Pepeljugo, ti nemaš haljine, a ne umeš ni da plešeš; samo će te ismejati!«

Kad Pepeljuga zaplaka, maćeha će:

»Ako mi za jedan sat mogneš iz pepela probrati i napuniti dve činije sočiva, poći ćeš s nama.«

A u sebi pomisli: 'To ona nikad neće moći.'

Pošto je maćeha prosula u pepeo dve činije sočiva, devojka kroz zadnja vrata izađe i poviče:

»Pitomi golubići, vi grličice, sve ptičice pod nebom, dođite i pomozite mi da pokupim zrna:

Dobra u lončić da bude pun,
loša strpajte u svoj kljun!«

Tad kroz kuhinjski prozor uleteše dva bela goluba, a zatim grličice i najzad sjatiše se sve ptice pod nebom, ulepršaše i spustiše oko pepela. I golubovi klimajući glavicama započeše ono: kljuc, kljuc, kljuc, kljuc, a tad i ostale počeše: kljuc, kljuc, kljuc, kljuc, pa sva dobra zrna skupiše i napuniše obe činije. I pre no što će proći pola časa, one već behu gotove i opet sve izleteše. Devojka se obradova i odnese maćehi činije, verujući da će s njima smeti sad ići na svečanost. Ali maćeha reče:

»Sve ti to ništa ne pomaže; nećeš s nama jer nemaš haljine i ne umeš ni da igraš; morale bismo se zbog tebe stideti.«

Zatim joj okrenu leđa i žurno pođe sa svojim oholim kćerima.

No kad više nikoga nije bilo u kući Pepeljuga ode na majčin grob pod leskovo drvo i uzviknu:

»Drvce, prodrmaj se i zatresi grane,
nek zlato i srebro preko mene padne!«

Tu joj ptica baci jednu haljinu od zlata i srebra i svilom i srebrom izvezene cipelice. Brže-bolje ona obuče haljinu i uputi se na svečanost. No njene sestre i maćeha ne prepoznaše je misleći da je to kći nekog kralja iz neke druge zemlje: tako je lepo izgledala u zlatnoj haljini. Za Pepeljugu uopšte nisu hajale verujući da ona kod kuće sedi u prljavštini i iz pepela skuplja sočivo. Kraljević joj izađe u susret, uhvati je za ruku i s njom zaigra. Inače više ni sa kojom drugom devojkom nije hteo da igra i celo vreme nije ispuštao njenu ruku. A kad bi neko prišao i zamolio je za igru, kraljević bi rekao:

»To je moja igračica.«

Igrala je Pepeljuga sve do večeri, a tad reče da hoće kući. Nato joj se kraljević obrati rečima:

»Poći ću s tobom i otpratiću te.«

U stvari, on je hteo da vidi čija je ta lepa devojka. Ali ona mu vešto umače i uskoči u golubinjak. Kraljević sačeka dok se ne vrati otac pa mu reče da je neka nepoznata devojka uskočila u golubinjak. Stari pomisli: 'Da to nije Pepeljuga?'

Morali su mu doneti sekiru i trnokop da bi mogao rasturiti golubinjak; ali u njemu nikog ne beše.

Kad je maćeha sa svojim kćerima posle svečanosti ušla u kuću, Pepeljuga je u svojim dronjavim haljinama ležala u pepelu, dok je jedna čkiljava petrolejka gorela

pored dimnjaka; jer je Pepeljuga, bežeći od kraljevića, sa druge strane golubinjaka skočila na zemlju i otrčala do leske; tamo je svukla lepu haljinu i stavila je na grob, a ptica ju je uzela; zatim je u kuhinji, u svojoj sivoj bluzici, sela kraj pepela.

Narednog dana, kad se svečanost nastavila a roditelji i polusestre ponovo behu otišli, Pepeljuga ode do leske i reče:

»Drvce, prodrmaj se i zatresi grane,
nek zlato i srebro preko mene padne!«

Nato joj ptica baci još raskošniju haljinu nego prošlog dana. I kad se u toj haljini pojavila na svečanosti, svako se divio njenoj lepoti. A kraljević je čekao samo nju i nije igrao dok ona nije došla; odmah je uze za ruku i samo s njom igraše. Kad su drugi dolazili i pozivali je da s njima igra, kraljević bi odgovarao:

»To je moja igračica.«

No kad se spustilo veče, a ona htede da ode, kraljević ju je pratio pošto je imao nameru da vidi u koju će kuću ući. Ali ona od njega odskakuta u baštu iza kuće. U njoj je bilo jedno lepo visoko kruškino drvo puno najdivnijih plodova; ona se hitro kao veverica uzvera i provuče kroz granje, te kraljević nije znao kuda beše otišla. On sačeka dok otac ne dođe, a onda mu reče:

»Nepoznata devojka mi je umakla, i verujem da se uspela na krušku.«

Otac pomisli: 'Da to nije Pepeljuga?' pa naredi da mu se donese sekira i obori drvo, ali na njemu ne beše niko.

A kad maćeha sa kćerima uđe u kuhinju, Pepeljuga je ležala u pepelu, kao i obično, jer je ona s druge strane drveta skočila na zemlju, zatim ptici na leski vratila lepu haljinu i obukla svoju sivu bluzicu.

Trećeg dana, kad su roditelji i polusestre otišli, Pepeljuga ponovo pođe majčinom grobu i reče drvcetu:

»Drvce, prodrmaj se i zatresi grane,
nek zlato i srebro preko mene padne!«

Tad joj ptica baci haljinu, toliko sjajnu i blistavu kakvu još niko nije imao, a cipelice behu od suvog zlata. Kad se u toj haljini pojavila na kraljevoj svečanosti, niko od divljenja nije znao šta da kaže. Kraljević je opet igrao

jedino s njom, i kad bi je neko pozvao da s njim zaigra, on bi odgovorio:

»To je moja igračica.«

Kad se spustilo veče i Pepeljuga htela da ode, kraljević je opet isprati hoteći da vidi kud će, no ona mu izmaknu tako brzo da je nije mogao slediti. Kraljević je, međutim, bio pribegao lukavstvu — bio je naredio da se čitavo stepenište premaže smolom. Tu joj se, dok je trčala niza stepenice, zalepila leva cipelica. Kraljević je podiže. Ona beše malena, sva nakićena i od suvog zlata.

Sledećeg jutra kraljević s cipelicom dođe Pepeljuginom ocu te mu reče:

»Oženiću se samo onom čijoj nozi pristaje ova cipelica.«

Tad se obe polusestre obradovaše jer su imale lepa stopala. Starija s cipelicom ode u sobu i htede da je proba, a i majka se tu nalazila, no cipelica beše premalena, pa s nožnim palcem nije mogla u nju da uđe. Tad joj majka pruži nož, govoreći:

»Odseci palac; kad postaneš kraljica nećeš morati da ideš pešice.«

Devojka odseče palac, u cipelicu ugura stopalo, stisnu zube od bola pa izađe pred kraljevića. Ovaj je tad kao svoju nevestu uze na konja i s njom odjaha. Ali put ih je vodio pored groba gde su na leskovom drvcetu sedela dva golubića koji povikaše:

»Trgni se i pogled baci,
cipelicu krv joj kvasi:
cipela joj premalena,
prave neveste još nema.«

Tad kraljević pogleda njenu nogu i vide kako curi krv. On okrete konja i lažnu nevestu vrati kući, pa reče

da to nije prava, nego neka druga sestra obuje cipelicu. Zatim ova ode u sobu i lako i srećno uđe prstima u cipelicu, no peta beše prevelika. Tad joj majka pruži nož, govoreći:

»Odseci deo pete; kad postaneš kraljica nećeš više morati da ideš pešice.«

Devojka odseče deo pete, ugura stopalo u cipelicu, stisnu zube od bola, pa izađe pred kraljevića. Ovaj je tad kao nevestu uze na konja i s njom odjaha. Kad su prolazili pored leskova drveta, na njemu su sedela dva golubića koji povikaše:

»Trgni se i pogled baci,
cipelicu krv joj kvasi:
cipela joj premalena,
prave neveste još nema.«

On spusti pogled do njenih stopala i vide kako krv curi iz cipelice i kako je potpuno okrvavila njenu belu čarapu. Tad okrete svog konja, pa opet vrati lažnu nevestu kući.

»Ni ova nije prava«, reče kraljević, »imate li još koju kćer?«

»Ne«, odgovori otac, »samo je od moje pokojne žene ostala još mala prljava Pepeljuga; ali ona nikako ne može biti nevesta.«

Kraljević mu naredi da je pozove, ali se maćeha umeša i reče:

»Ah, ne, ona je suviše prljava; ne sme nikom na oči.«

No kraljević je izričito zahtevao da je vidi pa su tako Pepeljugu morali pozvati. Ona brzo opra ruke i lice, pa pođe gore i pokloni se pred kraljevićem koji joj pruži zlatnu cipelicu. Zatim ona sede na klupicu, izvuče nogu iz teške klompe i stavi je u cipelicu koja joj je pristajala

kao salivena. I kad ustade, kraljević je pogleda u lice, prepozna lepu devojku koja je s njim igrala te uzviknu:

»To je prava nevesta!«

Maćeha i obe polusestre se iznenadiše i prebledeše od ljutnje; ali on uze Pepeljugu na konja i s njom odjaha. Kad su prolazili pored leskovog drvceta, dva bela golubića povikaše:

»Trgni se i pogled baci,
krv cipelu sad ne kvasi:
cipela joj odgovara,
jer nevesta to je prava.«

I uzviknuvši to, oba sleteše i posadiše se Pepeljugi na ramena: jedan s desne a drugi s leve strane i ostadoše tu da sede.

Kad je trebalo da se održi svadba, dođoše obe neiskrene sestre da se ulaguju i, kao bajagi, da učestvuju u

njenoj sreći. A kad mladenci pođoše u crkvu, starija se nađe s desne a mlađa — s leve strane; tad golubovi svakoj iskopaše po jedno oko. Zatim, kad su izlazili, starija stade s leve, a mlađa — s desne strane; golubovi tad iskopaše svakoj i drugo oko.

Tako su, dakle, za svoju zloću i pokvarenost bile kažnjene da do kraja života ostanu slepe.

22.

Zagonetka

Beše jednom neki kraljević koji reši da prokrstari svetom i povede samo svog vernog slugu. Jednog dana dospe on u veliku šumu gde kad se spusti veče nije mogao da nađe nikakav konak. Dok se tako osvrtao i tražio mesto gde bi mogao da prenoći, on odjednom

ugleda devojku kako ide prema jednoj kućici. Kad joj se približi, vide da je devojka mlada i lepa. On je oslovi, rekavši:

»Dobra devojko, da li ja i moj sluga možemo prenoćiti u ovoj kućici?«

»Ah, da«, odgovori devojka tužnim glasom, »to svakako možete, ali vam ne bih savetovala. Bolje ne ulazite u nju!«

»A zašto da ne ulazimo?« upita kraljević.

Devojka uzadhnu i odgovori:

»Moja se maćeha bavi čarolijama i nikakvo dobro ne želi bilo kome ko dođe sa strane.«

Tad on lepo primeti da je naišao na veštičinu kuću. Ipak, pošto se bilo smrklo i nije mogao dalje, a nije se ni plašio — uđe u kuću. Starica je sedela u naslonjači kraj vatre. Ona svojim crvenim očima pogleda stranca.

»Dobro veče«, promumla veštica ali se poče pretvarati i sasvim ljubazno govoriti: »sedite i odmorite se!«

Ona dunu u ugljevlje na kome je u lončiću nešto kuvala. Pastorka je opomenula obojicu da budu oprezni, da ništa ne jedu i ne piju, jer starica kuva neke opasne napitke. Oni su mirno spavali do ranog jutra. Kad su se spremili na odu, a kraljević je već bio na konju, starica reče:

»Pričekajte za trenutak, hoću da vam dam napitak za rastanak.«

Kad se zla veštica vratila s napitkom, kraljević već beše odjahao. Ispred kuće je bio jedino sluga, koji je morao da stavi i pritegne svoje sedlo.

»Ovo ponesi svom gospodaru!«

Taman ona to reče, kad istog trenutka polete čaša i konja poprska otrov iz nje a on je bio toliko jak da se životinja odmah sruši mrtva. Sluga namah potrča za svojim gospodarem i ispriča mu šta se zbilo, ali kako mu je

žao bilo da sedlo ostavi, on odjuri natrag da ga uzme. Ali kad se vratio, već je jedan gavran bio sleteo na mrtvog konja i žderao ga.

»Ko zna da li ćemo i mi danas naći nešto bolje«, reče sluga, ubi gavrana i ponese ga.

Čitav dan su jahali kroz šumu, ali nikako iz nje da izađu. U predvečerje naiđoše na jednu kuću pa misleći da je to krčma, uđoše u nju. Sluga krčmaru predade gavrana da im ga pripremi za večeru. No, oni su bili zabasali u razbojničku jazbinu i, kad se smrklo, tu dođe dvanaest ubica želeći da strance smaknu i opljačkaju. No pre nego što će se toga poduhvatiti, posedaše za sto i tu im se pridružiše krčmar i veštica te su iz činije svi zajedno jeli supu u kojoj je bilo iseckano gavranovo meso. Ali taman što su progutali nekoliko zalogaja, popadaše svi mrtvi pošto je otrov iz konjskog mesa ušao u gavrana. Tako niko više nije ostao u kući, sem krčmareve kćeri koja je bila dobra devojka i koja nije učestvovala u tim nevaljalim stvarima. Ona strancima namernicima otvori sva vrata i pokaza im nagomilano razbojničko blago. No kraljević reče da sve to zadrži, da on ništa od toga neće, te sa svojim slugom odjaha.

Pošto su dugo tumarali oni dođoše u neki grad u kome je živela lepa ali obesna kraljeva kći. Ona je razglasila da će onaj ko joj postavi zagonetku, a ona ne bude mogla da je reši, postati njen muž, ali ako je pogodi — da će biti pogubljen. Kraljeva kći mogla je samo tri dana da razmišlja da bi zagonetku odgonetnula, no ona je bila toliko mudra da je uvek postavljenu zagonetku daleko pre određenog vremena rešavala. Već je devetoricu to stajalo glave pre nego što je došao kraljević koji se, zaslepljen njenom velikom lepotom, rešio da oproba i svoj život stavi na kocku. Tad on izađe pred nju i postavi joj zagonetku:

»Šta je to«, poče, »jedan nije ubio nikoga, a pogubio je ipak dvanaestoricu?«

Ona nije znala šta bi to moglo biti, razmišljala je i razmišljala, ali nikako da odgonetne. Otvarala je svoje knjige o zagonetkama, no u njima se o tome nije nalazilo ništa: ukratko — njenoj mudrosti dođe kraj. Kako sebi nije znala da pomogne, ona se doseti da svojoj devojci naredi da se ušunja kraljeviću u spavaću sobu i da tu skrivena ostane celu noć, misleći da on možda u snu govori pa će odati zagonetku. No mudri sluga beše umesto svog gospodara legao u krevet i kad devojka uđe, on joj strgnu ogrtač u koji se uvila, te je šibama najuri.

Druge noći kraljeva kći posla drugu svoju devojku da osluškuje nadajući se da će joj osluškivanje bolje poći za rukom, ali sluga i njoj oduze ogrtač i šibama najuri.

Konačno njegov gospodar pomisli da će treće noći biti siguran i leže u svoj krevet, kad eto ti same kraljeve kćeri koja se pojavi u maglenosivom ogrtaču i pored njega sede. I kad je mislila da on spava i sanja, obrati mu se, nadajući se da će joj u snu odgovarati kao što to mnogi čine; ali on beše budan i sve dobro shvati i ču. Tad ga ona upita:

»Jedan nikog nije ubio, šta je to?«

On odgovori:

»Gavran koji je žderao mrtvog i otrovanog konja i od toga skapao.«

Zatim ona upita:

»I pogubio ipak dvanaestoricu, šta je to?«

»To je dvanaest ubica koji su pojeli gavrana i od njega se otrovali.«

Kad je saznala rešenje zagonetke, htede se nečujno odšunjati, ali on je čvrsto zgrabi za ogrtač te ga ona morade ostaviti da bi se izvukla.

Sutradan kraljeva kći razglasi kako je rešila zagonetku, pa naredi da se pozove dvanaest sudija i zagonetku reši pred njima. No mladić zamoli da bude saslušan i reče:

»Ona se noću kod mene ušunjala i ispitala me u snu, jer inače zagonetku ne bi rešila.«

Nato će sudije:

»Daj nam za to dokaze!«

Tad njegov sluga donese tri ogrtača, i kad sudije ugledaše onaj maglenosivi, koji je kraljeva kći obično nosila, rekoše:

»Neka se ogrtač izveze zlatom i srebrom; to će vam biti vaš svadbeni plašt.«

23.

O mišiću, ptičici i kobasici

Jednom se mišić, ptičica i kobasica behu združili da bi vodili zajedničko domaćinstvo, pa su dugo, lepo i u slozi živeli i znatno uvećali svoje imanje. Ptičica je bila zadužena da svaki dan leti u šumu i donosi drva; miš je morao da nosi vodu, loži vatru i postavlja sto, a kobasica je imala da kuva.

Odvajkada je tako da onaj kome ide dobro uvek priželjkuje nešto novo! Dakle, jednog dana ptičica leteći tako uz put nalete na drugu pticu, kojoj ispriča kako su joj izvanredne prilike u kojima živi i njima se pohvali. Ali umesto da joj zavidi, druga ptica je izgrdi, rekavši joj da je jadnica koja vuče veliki posao, dok ono dvoje kod kuće uživa. Jer, podsmehnu se slučajna poznanica, pošto miš založi vatru i donese vodu, on odlazi u svoju sobicu i tamo se izležava sve dok ga ne pozovu da postavi sto. Kobasica je lepo ostajala kod lonca, gledala bi

da li se jelo dobro kuva, i kad bi se primaklo vreme ručka, ona bi se četiri puta provukla kroz kašu ili povrće pa je tako ono bilo zamašćeno, posoljeno i pripremljeno. Kad bi se sirota ptičica vratila i skinula svoje teško breme, oni bi odmah posedali za sto i čim bi ručali legli bi da se dobro ispavaju sve do sledeceg jutra; dabome, za te lenštine beše to divan život!

Podbunjena tako, ptičica sutradan više nije htela ići po drva, govoreći da je dugo bila budala i da je tako reći morala postati njihov sluga, te da je vreme da promene uloge i pokušaju živeti na drugi, za ptičicu bolji način. I premda je ptičica mišića i kobasicu silno za to molila i nagovarala — u čemu je ipak bila pravi majstor — nije uspela nego se moralo rizikovati. Tada oni baciše kocku koja odluči da kobasica donosi drva, da miš postane kuvar, dok će ptičica nositi vodu.

Šta se dalje dogodilo? Kobasica krenu po drva, ptičica založi vatru, miš postavi lonac, te su sad samo čekali da se kobasica vrati i donese drva za naredni dan. Ali kobasica se toliko dugo zadržala na putu da joj — pošto ništa dobro nisu slutili — ptičica jedan deo puta odlete ususret. Ali ona ubrzo nedaleko na putu naiđe na jednog psa koji je jadnu kobasicu, kao dobrodošao plen, zgrabio i zaklao. Ptičica se na takvo javno razbojništvo svima veoma požali na psa, ali nijedna njena reč ne pomože, jer pas na sve to kaza kako je kod kobasice našao lažne isprave i da je ona samo zbog toga platila životom.

Ožalošćena ptičica ponese drva i ispriča mišiću šta je videla i čula. Oni behu veoma potišteni, no odlučiše da učine najbolje što se može činiti — da ostanu zajedno. Zato ptičica postavi sto, a miš pripremi jelo, stavi ga na vatru da se zgotovi, pa htede da se, kao ranije kobasica, u loncu četiri puta provuče kroz povrće i pošto jelo za-

masti, izvuče; ali kako je, siromah, ušao u lonac on je tu i ostao. Kuvanje je morao platiti glavom.

Kad je ptičica došla i htela da iznese jelo, kuvara nigde više nije bilo. Veoma zabrinuta, razbacala je drva tamo-amo, gledajući da nije ispod njih propao, zvala ga je i tražila, ali svog kuvara više nije mogla naći. Zbog njene nepažnje vatra zahvati drva tako da dođe do požara; ptičica požuri po vodu, ali tu joj u brzini pade vedro u bunar, a i ona s njim. Kako beše veoma duboko, ona se nije mogla izvući pa se morade udaviti.

24.

Baba Hola

Jedna udovica je imala dve kćeri, od kojih je jedna bila lepa i vredna, a druga — ružna i lenja. No ona je mnogo više volela ružnu i lenju, jer je to bila njena rođena kći, dok je druga morala obavljati sav posao i u kući biti prava pepeljuga. Pored toga, jadna devojka morala je svaki dan sedeti kraj bunara na velikom drumu i toliko presti dok joj krv ne bi izbila iz prstiju. Tako se dogodi da je kalem jednom bio sav krvav; tad ona uze kalem i nagnu se nad bunar da ga opere, ali on joj izmače iz ruke i pade unutra. Ona zaplaka, odjuri maćehi i ispriča kakva joj se nesreća desila. No ova je izgrdi tako oštro i beše toliko nemilosrdna da reče:

»Ako si ispustila kalem, ti ga i izvadi!«

Tad se devojka vrati na bunar, ne znajući šta da radi. Na kraju u velikom strahu i zebnji skoči u njega da izvadi kalem. Ona se obeznani, a kad se opet probudi i dođe svesti, nađe se na jednoj lepoj suncem obasjanoj livadi na kojoj je raslo na hiljade divnih cvetova. Ona se

prošeta po toj livadi i kad pođe malo dalje prispe do jedne peći pune hleba. Uto hleb poviče:

»Ah, izvadi me, izvadi, jer ću izgoreti: već odavno sam pečen.«

Tad ona priđe i lopatom za hleb sve ih redom povadi.

Zatim krenu dalje i dođe do jednog drveta punog jabuka koje joj poviče:

»Ah, zatresi me, zatresi, moje jabuke su sve već uzrele!«

Ona zatrese drvo, a jabuke padahu kao kiša, i tresla je dok nijedna ne preostade. I pošto ih prikupi na jednu gomilu, pođe dalje.

Najzad je prispela do jedne kućice iz koje izviri neka starica, ali kako je ova imala toliko velike zube, devojka se uplaši i htede da pobegne. No starica joj doviknu:

»Čega se plašiš, drago dete? Ostani kod mene. Ako sve poslove u kući budeš uredno obavljala, biće ti dobro. Ali najviše moraš paziti na to da mi lepo nameštaš postelju i da je uvek tako dobro protresaš da perje leti na sve strane, jer tad sneg sipa u svetu. Ja sam baba Hola.«

Zato što ju je starica tako ljubazno i lepo oslovila, devojka se osmeli i pristade da stupi u njenu službu. Sve je poslove obavljala tako da je baba bila zadovoljna i postelju bi joj uvek dobro protresla da je perje letelo kao snežne pahuljice; zato je devojka lepo kod nje živela, nije čula nijednu ružnu reč i imala je svakog dana kuvanih jela.

Pošto je tako neko vreme provela kod babe Hole, ona postade tužna, u početku ne znajući ni sama šta joj nedostaje, dok na kraju ne primeti da je to čežnja za kućom. Mada joj je ovde bilo neuporedivo bolje nego kod kuće, ipak je za domom čeznula. Onda jednog dana reče babi Holi:

»Obuzela me je čežnja za kućom, i mada mi je ovde toliko dobro, ja ipak ne mogu više ostati, moram gore svojima.«

Nato će baba Hola:

»Dopada mi se što želiš kući, a zato što si mi toliko verno služila, sama ću te izvesti na gornji svet.«

Rekavši to uhvati je za ruku i izvede pred veliku kapiju. Kapija se otvori i kad se devojka upravo pod njom nađe, pade jaka zlatna kiša i sve zlato ostade na njoj da visi, tako da je bila njime sva prekrivena.

»To si zaslužila jer si bila toliko vredna«, reče baba Hola i vrati joj kalem što beše pao u bunar.

Zatim se kapija zatvori i devojka se nađe gore na svetu, nedaleko od maćehine kuće. I kad uđe u dvorište vide petla na bunaru koji kukuriknu:

»Kukuriku,
naša zlatna devojka je opet tu.«

Zatim ona ode svojoj maćehi i, pošto se vratila tako prekrivena zlatom, ona i polusestra lepo je dočekaše.

Devojka ispriča sve što joj se dogodilo i kad maćeha ču kako je došla do velikog bogatstva, ona zažele da i drugoj — ružnoj i lenjoj — kćeri priušti istu sreću. Zato ju je naterala da sedi kod bunara i prede. A da bi joj kalem bio krvav, reče joj da se ubode u prst o trnovu ogradu. Potom devojka sama baci kalem u bunar i onda za njim skoči unutra. Kao i prva, nađe se i ona na lepoj livadi i krećući se stazom dođe do one peći. Tad hleb ponovo poviče:

»Ah, izvadi me, izvadi, jer ću izgoreti, odavno sam već pečen!«

Ali lenjivica odgovori:

»Baš mi treba da se prljam«, i pođe dalje.

Uskoro dođe do jabuke koja poviče:

»Ah, zatresi me, zatresi, moje jabuke su sve uzrele!«

Ali ona će nato:

»Baš mi to treba! Mogla bi neka da mi padne na glavu«, pa pođe dalje.

Kad prispe pred kuću babe Hole ne uplaši se jer je već čula za njene velike zube, pa se odmah s njom pogodi za posao. Prvog dana prinudi sebe: beše vredna i slušala je sve što joj je baba Hola govorila, jer je stalno mislila na gomilu zlata koju će joj pokloniti. Ali već narednog dana devojka poče da lenstvuje, tako da trećeg dana ujutru nije htela čak ni ustati. Takođe nije babi Holi nameštala krevet kao što je trebalo, niti ga protresala da perje leti na sve strane. To babi Holi ubrzo dosadi pa joj otkaza službu. Lenjivica je time bila sasvim zadovoljna, misleći da će sad početi da pada zlatna kiša. Baba Hola i nju povede prema kapiji, ali kad se pod njom našla, na nju se umesto zlata izruči veliki kotao pun smole.

»To ti je nagrada za tvoju službu«, reče baba Hola i zatvori kapiju.

Lenjivica se sva prekrivena smolom vrati kući, a petao na bunaru, kada je vide, kukuriknu:

»Kukuriku,
naša prljava devojka opet je tu.«

Smola ostade na lenjivici i sve dok je bila živa ne htede da spadne.

25.

Sedam gavranova

Jedan čovek imao sedam sinova, ali je žarko želeo da dobije kćerkicu. Žena mu ponovo probudi nadu kad mu saopšti da će roditi dete, i zaista kad se ono rodi, bila

je baš devojčica. Radost je bila velika, no dete je bilo mršavo i malo i zbog svoje slabosti moralo je da bude odmah kršteno. Otac jednog od sinova žurno posla na izvor da donese vodu za krštenje; ostala šestorica potrčaše s njim, i kako je svaki od njih hteo prvi da izvadi vodu, pade im krčag u bunar. Tu oni stadoše i stajali su tako i nisu znali šta da rade, i niko se nije usuđivao da se vrati kući. Kako se nikako nisu vraćali, otac postade nestrpljiv pa reče:

»Mora da su se nevaljalci opet zaigrali.«

On se uplaši da će devojčica umreti nekrštena te ih u ljutnji prokle:

»Neka se svi premetnu u gavranove!«

Tek što je te reči izustio, ču neki šum u vazduhu iznad svoje glave, pogleda uvis i vide sedam kao ugalj crnih gavranova kako uzleću i kako se gube u daljini.

Siroti roditelji nisu mogli da skinu svoje prokletstvo, i ma koliko da su bili tužni zbog gubitka svojih sedam sinova, ipak su se donekle tešili svojom dragom kćerkicom koja je ubrzo ojačala i svakim danom bivala sve lepša. Ona zadugo čak nije znala da je imala braću jer su se roditelji dobro čuvali da joj to pomenu, dok jednog dana slučajno ne ču kako ljudi govore da ona jeste doista lepa, ali da je ipak kriva za zlu kob svojih sedam bratova. Tad se ona sasvim rastuži pa se uputi ocu i majci te ih upita da li je imala braću i šta se desilo s njima. Sad roditelji nisu više mogli prikrivati tajnu, rekoše joj da je to božja volja i da je njeno rođenje bilo samo bezazlen povod za njihovu zlu sudbinu. Ali devojku je iz dana u dan zbog toga sve više bolela duša i stalno je mislila kako će osloboditi svoju braću. Nije imala ni mira ni spokoja dok se nije potajno spremila i pošla u daleki svet da negde svoju braću pronađe i oslobodi po svaku cenu. Sa sobom je ponela samo jedan prstenčić kao

uspomenu na roditelje, nešto hleba da utoli glad, mali krčag s vodom da ugasi žeđ i stoličicu da sedne kad se umori.

Ne znajući kud bi, ona je išla samo napred, sve dalje i dalje, do na kraj sveta. Tako dođe do sunca, ali ono beše prevruće i strašno i proždiralo je malu decu. Žurno od njega uteče i pojuri mesecu, ali on beše suviše hladan, isto tako jeziv i zao, i kad primeti dete viknu:

»*Miriše mi ljudsko meso.*«

Devojčica se zatim brzo izgubi i dođe zvezdama. One behu ljubazne i dobre i svaka je sedela na svojoj posebnoj stoličici. Ali zvezda Danica ustade, dade joj pileću koščicu i reče:

»Uzmi, ako nemaš koščicu nećeš moći otvoriti stakleno brdo u kome se nalaze tvoja braća.«

Devojčica uze koščicu, uvije je dobro u maramicu i zaputi se dalje dok ne dođe do staklenog brda. Kapija beše zaključana i ona htede da izvadi koščicu, ali kad je razmotala maramicu vide da je prazna. Bila je izgubila poklon dobrih zvezda! Šta sad da radi? Htela je da oslobodi svoju braću, a nije imala ključ za stakleno brdo! Dobra sestrica uze nož, odseče mali prst, ugura ga u kapiju i srećno otvori. Kad uđe, ususret joj izađe jedan patuljak koji je upita:

»Dete moje, koga tražiš?«

»Tražim svoju braću, sedam gavranova.«

A patuljak reče:

»Gospoda gavranovi nisu kod kuće; ali ako želiš da ih sačekaš dok se ne vrate, uđi.«

Potom patuljak iznese hranu za gavranove na sedam tanjirića i piće u sedam peharčića. Sestrica iz svakog tanjirića pojede po mrvicu a iz svakog peharčića popi po gutljajčić; u zadnji peharčić, međutim, spusti prstenčić koji sa sobom beše ponela.

Odjednom se u vazduhu začu šum i nekakvo duvanje. Patuljak tad reče:

»Sad kući doleću gospoda gavranovi.«

Uto oni dođoše i sedoše za sto da jedu i piju, te potražiše svoje tanjiriće i peharčiće. Pri tom redom jedan za drugim upitaše:

»Ko je jeo iz mog tanjirića? Ko je pio iz mog peharčića? To su bila ljudska usta.«

I kad je sedmi ispio do dna peharčić, iskotrlja mu se zlatni prstenčić. On ga pogleda i prepozna prsten svog oca i majke pa reče:

»Daj bože da je naša sestrica ovde, bili bismo spaseni.«

Kad je devojčica koja se nalazila iza vrata i prisluškivala čula to, ona izađe i tad svi gavranovi ponovo dobiše ljudski lik. Tu se oni grliše i ljubiše, a zatim veselo krenuše kući.

26.

Crvenkapa

Bila jednom jedna mala devojčica koja je bila tako slatka da ju je svako ko god bi je pogledao zavoleo; no najviše ju je volela njena baka koja nije znala šta ne bi sve za nju učinila. Jednom joj pokloni kapicu od crvenog somota i kako joj je toliko lepo stajala i ništa drugo više nije htela da nosi, nazvali su je — *Crvenkapa.*

Jednog dana majka joj reče:

»Dođi, Crvenkapo. Treba da me poslušaš. Ove kolače i flašu vina odnesi baki; ona je bolesna i slaba pa će je to okrepiti. A ti pođi pre nego što sunce upeče, i kad izađeš — idi lepo i pristojno i ne skreći s puta da ne padneš i razbiješ flašu, pa bakici nećeš imati šta poneti. A

kad uđeš u njenu sobu, ne zaboravi da joj poželiš dobro jutro; i ne zveraj odmah po svim uglovima.«

»Sve ću uraditi kako si rekla«, reče majci Crvenkapa i uze zavežljaj što joj pruži majka pa krenu baki. Ali ona je živela čak, u šumi, na pola časa hoda od sela.

Kad je Crvenkapa došla u šumu, sretne je vuk. No ona nije znala kako je to zla životinja pa se nje nije bojala.

»Dobar dan, Crvenkapo«, reče on.

»Dobar dan, vuče«, uzvrati ona.

»Kuda tako rano, Crvenkapo?«

»Idem bakici.«

»Šta nosiš pod pregačom?«

»Kolače i vino: juče smo ih pekli, time će se bolesna i slaba baka malo počastiti i tako okrepiti.«

»Crvenkapo, a gde stanuje tvoja baka?«

»Bakina kuća je još dobrih četvrt časa hoda dalje u šumi, ispod tri velika hrasta. Ispred je orahova živica, nju već poznaješ«, odgovori Crvenkapa.

No vuk je u sebi mislio: 'Mlad, nežan stvor, to je mastan zalogaj; ona će mi više prijati od starice. Moram lukavo započeti igru da bi ih obe ščepao.' Išao je neko vreme pored Crvenkape, a zatim reče:

»Crvenkapo, zašto se malo ne osvrneš oko sebe i ne pogledaš lepo cveće što unaokolo raste? Verujem da uopšte ne čuješ ni kako ptice ljupko pevaju? Ideš nekako sama za sebe, kao da ćeš u školu, a tako je veselo ovde u šumi.«

Crvenkapa širom otvori oči i kad vide kako sunčevi zraci tamo-amo poigravaju probijajući se kroz drveće i kako je sve unaokolo prekriveno lepim cvećem, pomisli: 'Ako baki donesem svež buket cveća, svakako će

se obradovati; još je toliko rano da ću ako se malo zadržim ipak stići na vreme', pa strča s puta u šumu i poče da traži cveće. I kad bi otkinula neki cvet, odmah bi joj se učinilo kako se dalje nalazi još lepši te bi za njim potrčala, i tako je sve dublje zalazila u šumu.

A vuk se uputi pravo bakinoj kući i zalupa na vrata.

»Ko je?« upita baka.

»Crvenkapa, bako! Donosim ti kolače i vino, otvori vrata.«

»Pritisni samo kvaku«, poviče baka, »suviše sam slaba i ne mogu ustati.«

Vuk pritisnu kvaku, vrata se otvoriše pa on, ne govoreći ni reči, pođe pravo bakinom krevetu i proguta je. Posle obuče njene haljine, stavi na glavu njenu kapu, legne u krevet i navuče krevetske zavese.

Ali Crvenkapa je jurila za cvećem, i kad ga je toliko mnogo nabrala da više nijedan cvet nije mogla poneti, ona se onda setila svoje bake pa je žurno krenula njoj. Začudila se kad je stigla što su vrata stajala otvorena, i čim je stupila u sobu, učini joj se sve tako čudno. Ona reče u sebi: 'Ah, bože moj, kako me danas ovde obuzima strah, a inače sam tako rado kod bake!' pa onda glasno uzviknu:

»Dobar dan«, ali niko ne odgovori.

Zatim pođe krevetu i podiže zavese: tu je ležala baka, navukla je kapu duboko preko lica i tako je čudno izgledala.

»Ah, bako, zašto imaš tako velike uši?«

»Da te bolje čujem.«

»Ah, bako, zašto imaš tako velike oči?«

»Da te bolje vidim.«

»Ah, bako, zašto imaš tako velike ruke?«

»Da te bolje ščepam.«

»Ali, bako, zašto imaš tako užasno veliku njušku?«

»Da te bolje prožderem.«

Čim je to izgovorio, vuk jednim skokom đipi iz kreveta i proguta jadnu Crvenkapu.

Kad je vuk utolio svoju pohlepu, on legne ponovo u krevet, zaspe i počne bučno hrkati. Lovac je upravo prolazio pored kuće, pa pomisli: 'Kako starica hrče? Moram ipak pogledati da li joj nešto ne nedostaje.' Ušao je i kad se približio krevetu, u njemu je video vuka.

»Tu si mi ti, stari grešniče!« reče, »dugo sam te tražio.«

Htede odmah nanišaniti, ali mu pade na pamet da je vuk mogao progutati baku i da se ona još može spasiti. Zato ne opali, već uze makaze i započe vuku koji je tako čvrsto spavao parati stomak. Čim je malo reznuo, odmah vide kako se svetluca crvena kapica, i posle nekoliko rezova iskoči devojčica i uzviknu:

»Uh, kako sam se uplašila, kako je bilo mračno u vukovom stomaku!«

A zatim izađe i baka, koja je takođe bila još živa ali je jedva još disala. Potom Crvenkapa brzo donese veliko kamenje pa njime vuku napuniše stomak; i kad se on probudi i htede pobeći, kamenje beše toliko teško da se vuk sruši i izdahnu.

Sad su sve troje bili zadovoljni: lovac vuku odra kožu i pođe s njom kući, baka je jela kolače i pila vino koje je Crvenkapa donela, te se okrepila i ubrzo ozdravila, ali Crvenkapa je mislila: 'Dok si živa više nećeš skretati s puta u šumu, kad ti je majka to zabranila.'

Priča se takođe da se Crvenkapi, kad je jednom staroj baki ponovo nosila kolače, obratio neki drugi vuk i nagovarao je da skrene s puta. Ali ona se dobro čuvala, pa je produžila pravo svojim putem. Čim je stigla ispričala je baki kako je srela vuka koji joj je poželeo dobar dan, ali je tako zlo gledao:

»Da se nisam nalazila na otvorenom drumu, prožderao bi me.«

»Dođi ovamo«, reče baka, »zaključaćemo vrata da ne može ući.«

Uskoro vuk zalupa i povika:

»Otvori, bako, to sam ja, Crvenkapa, nosim ti kolače.«

Ali one su ćutale i nisu otvarale vrata. Tad se sedoglavi nekoliko puta promuva oko kuće, najzad skoči na krov da tamo pričeka dok Crvenkapa uveče ne pođe kući, kad bi joj se prikrao i u pomrčini je prožderao. Ali baka primeti šta je vuk nameravao. Pred kućom se nalazio veliki kameni valov, pa ona detetu reče:

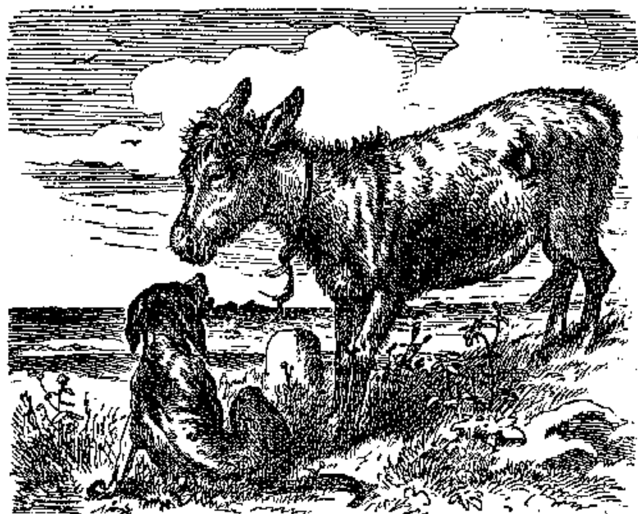
»Juče sam kuvala kobasice, Crvenkapo. Uzmi vedro pa vodu u kojoj su se kuvale izruči u valov.«

Devojčica je nosila vodu sve dotle dok se veliki valov nije napunio. Miris kobasice dopre do vukovog nosa, njušio je i gledajući dole toliko je ispružio vrat da se više nije mogao održati na krovu već poče da se kliza; tako sa krova sklíznu baš u veliki valov i udavi se. Crvenkapa, međutim, veselo ode kući i niko joj više ne učini ništa nažao.

27.

Bremenski muzikanti

Imao neki čovek magarca koji je dugi niz godina neumorno nosio vreće u mlin, ali su mu se snage počele primicati kraju, tako da je za rad postajao sve manje i manje sposoban. Tad njegov gazda namisli da ga više ne hrani ne bi li ga se otarasio; no magarac primeti odakle vetar duva, pa uteče i zaputi se prema gradu Bremenu: nadao se da će tamo moći postati gradski muzikant.

Kad je malo odmakao naiđe na lovačkog psa koji je ležao na putu i dahtao kao neko ko se premorio od trčanja.

»Što dahćeš, psino?« upita magarac.

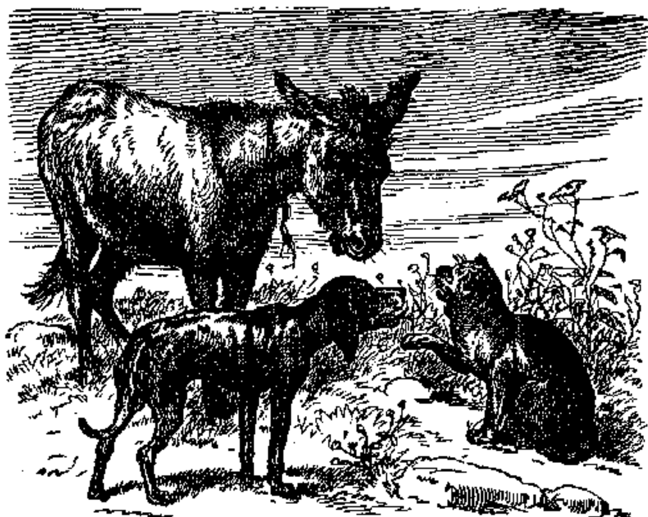
»Ah«, nato će pas, »zato što sam star i svakim danom bivam sve slabiji, pa nisam više ni za lov. Zbog toga je moj gazda hteo da me ubije, ali sam uspeo da pobegnem od njega; ali kako ću sad da zaradim svoj hleb?«

»Znaš šta«, prihvati magarac, »ja idem u grad Bremen da postanem gradski muzikant; pođi sa mnom pa se i ti zaposli kao muzikant. Ja ću svirati na gitari, a ti ćeš udarati u doboš.«

Pas pristane i oni tako pođoše zajedno.

Ne potraje dugo, kad videše mačku kako pored puta sedi tužna kao tmurni kišni dan.

»No, kakve tebe muke more, stari brkolišče?« upita magarac.

»Ah, kome je do veselja kad mu se radi o glavi«, odgovori mačka. »Zašla sam bogme u godine i zubi mi postali tupi, pa radije sedim iza peći i predem nego što lovim miševe. Zato je moja gazdarica nameravala da me udavi. Ja sam doduše pobegla, ali sad vidim koliko bi mi dobar savet para vredeo: šta ću i kuda ću sada?«

»Hajde, pođi i ti s nama u Bremen; ti se bar dobro razumeš u noćnu muziku, pa i ti možeš postati gradski muzikant.«

Mački se predlog svide i pođe s njima. Idući tako ova tri seoska begunca dođoše do jednog dvorišta na čijoj je kapiji stajao jedan petao i kukurikao iz sveg glasa.

»Šta smeraš tim tolikim deranjem, hoćeš uši da nam probijaš?« upita magarac.

»Predskazao sam lepo vreme«, nato će petao, »jer je sutra praznik, dan kad je naša draga Bogorodica Hristu oprala košuljicu i htela da je osuši. No ništa mi to ne

vredi, gazdarica nema prema meni milosti. Kuvarici je rekla, pošto u nedelju dolaze gosti, kako želi baš mene sutra da pojede u čorbi. Večeras se spremaju da mi prerežu šiju. Zbog toga se derem iz sveg glasa, dok to još mogu.«

»Ah, šta čujemo, crvenokrestiću«, uzvrati magarac, »bolje ti je da pođeš s nama u Bremen; ah, svuda ćeš naći nešto bolje od smrti koju su ti namenili. A glas ti je lep i kad zajedno budemo muzicirali, biće to divno.«

Petlu se dopadne predlog te učetvoro krenuše dalje. Ali za jedan dan nisu mogli stići do Bremena i noć ih zateče u jednoj šumi i odlučiše da tu prenoće. Magarac i pas legoše pod jedno veliko drvo, mačka i petao se popeše na njegove grane, a petao tražeći za sebe najsigurnije mesto, odlete na sam vrh. Pre nego što će zaspati,

petao baci pogled na sve četri strane i tad mu se učini da u daljini svetli nekakva iskrica pa doviknu dole svojim drugarima da u blizini svakako mora biti nekakva kuća, jer se vidi svetlost.

»Onda moramo poći tamo jer je ovde, bogme, ovaj konak loš, reče magarac.«

Pas pomisli da mu ne bi bilo na odmet nekoliko dobrih kostiju i malo mesa pa i on pristade da krenu. Dakle, krenuše dalje u pravcu odakle je svetlost dopirala; uskoro ona postade jasnija, svetlucajući i bivajući sve jača. Tako idući oni stigoše do jedne blistavo osvetljene razbojničke kuće.

Kao najviši, magarac joj se prvi približi i pogleda kroz prozor.

»Šta tamo vidiš, sivko?« upita ga petao.

»Šta vidim?« odgovori magarac. »Vidim sto postav-

ljen s lepim jelom i pićem i razbojnike kako za njim sede i uživaju gosteći se.«

»To bi bilo nešto za nas«, reče petao.

»Da, da, kada bismo samo mi tamo bili!« reče magarac.

Tad se drugari počeše savetovati šta im valja činiti da bi razbojnike isterali iz kuće. Konačno nešto dobro i smisliše. Magarac će prednje noge staviti na prozor, pas će skočiti na magarčeva leđa, mačka će se uspuzati na psa i, najzad, petao će uzleteti i posaditi se mački na glavu. Kad sve to učiniše i namestiše se, na jedan znak svi najednom počeše svoju muziku: magarac je njakao, pas lajao, mačka mijaukala, a petao kukurikao; zatim kroz prozor svi najednom upadoše u sobu da sva okna

samo zazvečaše. Na tu užasnu dernjavu razbojnici poskakaše, pomislivši kako to ulazi sam zao duh i u najvećem strahu pobegoše u šumu. A sad četiri drugara posedaše za sto i sa zadovoljstvom se prihvatiše onoga što

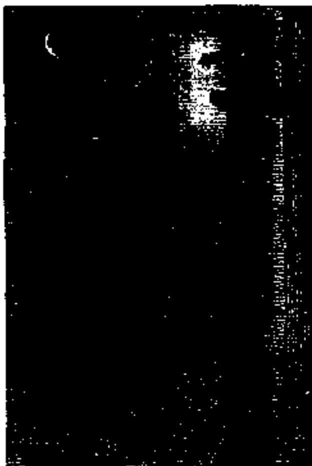
je preostalo, te su jeli kao da će četiri nedelje morati gladovati.

Kad se četiri muzikanta najedoše oni ugasiše sveće i potražiše, već svako prema svojoj prirodi i volji, mesto gde će leći. Magarac leže na đubre u dvorištu, pas iza vrata, mačka na ognjište pored toplog pepela, a petao na poprečnu gredu pod slemenom. I pošto behu umorni od dugog puta, ubrzo zaspaše.

Negde posle ponoći razbojnici iz daleka videše da u kući više ne gori svetlo, a i da sve izgleda mirno, pa harambaša reče:

»Ipak nismo smeli dozvoliti da nas sateraju tek tako u mišiju rupu.«

On naredi te poslaše jednog razbojnika da vidi ima li koga u kući. Kad razbojnik stiže on zateče sve u miru i

tišini, pa uđe u kuhinju da upali sveću, i pošto mu se od mačkinih očiju, koje su se presijavale kraj ognjišta učini da vidi žeravicu, primače im šibicu da je zapali. No mačka, ne znajući za šalu, skoči mu u lice, zafrkta i iz-

greba ga. Tad se on smrtno uplaši, pa jurnu i htede da izađe na zadnja vrata, ali tu ga dočeka pas, koji je tu ležao, skoči na njega i ujede za nogu. A kad je bežao preko dvorišta naiđe pored đubreta na magarca koji ga još dobro potkači zadnjim kopitama; uto i petao, koga buka trgnu iza sna, živnu te, sa grede iz svega glasa povika:

»Kukuriku!«

Tad razbojnik kao bez duše i što je brže mogao odjuri svom harambaši i reče:

»Ah, u kući je jedna strašna veštica, ona je huknula na mene i svojim dugim noktima izgrebla mi lice; a pored vrata stoji čovek s nožem, on me je ubo u nogu; dok u dvorištu leži nekakvo crno čudovište koje me je tresnulo drvenom toljagom, dotle gore na krovu sedi su-

dija koji je vikao: 'Drž'te lopova!' Jedva sam uspeo da pobegnem.«

Od toga dana razbojnici se nisu više usuđivali da ulaze u kuću, ali se onoj četvorici bremenskih muzikanata toliko kuća dopade da ne htedoše više iz nje nikud izlaziti.

A onoga ko je to poslednji ispričao, još bridi jezik.

28.

Kost što peva

Jednom je u nekoj zemlji divlja svinja pravila pomor, pa su svi zbog nje mnogo kukali. Ona je seljacima rila i gazila njive i ubijala stoku, a često je napadala i ljude para-

jući im telo svojim oštrim očnjacima. Dosadi kralju to kukanje pa onome ko bi zemlju oslobodio od te bede obeća veliku nagradu. No neman beše toliko velika i snažna da se niko nije usuđivao ni da se približi šumi u kojoj je ona boravila. Na kraju, kralj razglasi da će onaj ko divlju svinju ulovi ili ubije dobiti njegovu kćer jedinicu za ženu.

A u toj zemlji su živela dva brata, sinovi jednog siromaška. Oni se prijaviše ne bojeći se da svoj život stave na kocku. Stariji, koji beše prepreden i mudar, učini to iz oholosti, a mlađi, koji beše bezazlen i priprost — zato što je bio mnogo dobar po duši pa mu je žao bilo da narod pati.

»Da biste što pre i sigurno našli životinju«, reče im kralj, »krenite u šumu sa suprotnih strana.«

Braća ga poslušaše i stariji u šumu uđe sa zapadne, a mlađi sa istočne strane. I pošto je mlađi neko vreme hodao šumom, priđe mu jedan čovečuljak koji je držao crno koplje u ruci pa reče:

»Dajem ti ovo koplje jer ti je srce bezazleno i dobro; njime možeš spokojno krenuti u lov na divlju svinju jer ti ona neće moći naneti nikakve ozlede.«

On zahvali čovečuljku, uze koplje, zabaci ga na rame i neustrašivo pođe dalje. Ne potraja dugo kad evo životinje koja se na njega, kad ga ugleda, divlje ustremi. Međutim, on prema njoj samo isturi svoje koplje, a ona se svom silinom u svom slepom besu na njega tako snažno nabode da joj se srce prepolovi. Tad on čudovište natovari na svoja leđa pa krenu da ga što pre donese kralju. Kad je izašao iz šume on vide da je izbio na njenu drugu stranu. Tu se na samom ulazu u nju nalazila nekakva kuća u kojoj su se ljudi veselili i igrali pijući vino. Njegov stariji brat, koji se bio zaputio u šumu s te strane, beše tu ušao, misleći kako mu divlja svinja

ionako neće umaći, jer je prvo hteo da se ohrabri vinom. Kad je ugledao mlađeg brata koji je natovaren plenom došao iz šume, njegovo zavidljivo i zlo srce nije mu nikako davalo mira. On ga pozva:

»Ta uđi, dragi brate, odmori se i okrepi peharom vina.«

Ne sluteći nikakvo zlo, mlađi brat uđe i ispriča mu kako mu je dobri čovečuljak dao koplje da njime lako usmrti svinju. Stariji ga tu zadrža sve do večeri, a zatim se zajedno uputiše kralju. Ali kad su noću prispeli do jednog mosta preko nekakvog potoka, stariji brat propusti mlađeg napred i, kad se nađoše nasred vode, on ga odpozadi udari da ovaj mrtav pade. Zakopa ga pod mostom, uze divlju svinju i donese je kralju, rekavši kako ju je on ubio. Potom dobije kraljevu kćer za ženu. Kako se mlađi brat nikako nije vraćao, on reče:

»Verovatno ga je svinja rastrgla«, i u to svako poverova.

Ali kako se pred bogom ništa ne da sakriti, i to mračno delo moralo je izaći na videlo. Pošto je prošlo više godina, desilo se da je jedan pastir gonio svoje stado preko mosta i dole u pesku ugledao snežnobelu koščicu, pa pomislio da će mu to biti dobar pisak za njegov pastirski rog. Tad se on spustio do vode, podigao koščicu i od nje izdeljao zaista dobar pisak. Kad je prvi put u njega dunuo, na veliko pastirovo čuđenje, sama je koščica počela pevati:

»Ah, pastirčiću, kog li jada,
na koski mi sviraš sada,
umori me brat mi zao,
pod mostom me pokopao,
to učini radi svinje
i kraljeve kćeri fine.«

'Gle, kakav čudesan mali rog?' reče u sebi pastir. 'On sam od sebe peva; moram ga odneti našem gospodaru kralju.'

Tako se on uputi kralju i kad je izašao pred njega, roščić ponovo započe svoju pesmicu. Kralj odmah sve to lepo shvati te naredi da se zemlja pod mostom prekopa i ne potraja mnogo kad pronađoše čitav kostur ubijenog mlađeg brata. Stariji brat sad ne mogaše svoje zlodelo poreći. Zašiše ga u jednu vreću pa ga živog udaviše, a kosti ubijenog preneše na groblje kraj crkve i položiše u jedan dostojan grob, gde one i danas počivaju.

29.

Đavo sa tri zlatne dlake

Bila jednom neka sirota žena koja rodi sinčića kome zato što je rođen u košuljici predskazaše da će u četrnaestoj godini dobiti kraljevu kćer za ženu. Dogodi se da je kralj uskoro potom došao u to selo prerušen tako da niko nije znao da je to kralj, i kad je ljude pitao šta ima novo, oni su odgovarali:

»Ovih dana je rođeno dete u košuljici. To je dobar znak — sve što ono bude radilo, polaziće mu za rukom. Takođe mu je predskazano da će u četrnaestoj godini dobiti kraljevu kćer za ženu.«

Kralj, koji je imao zlo srce i koga je proročanstvo ljutilo, pođe roditeljima pa praveći se veoma ljubazan, reče:

»Vi dobri ljudi, puki ste siromasi, dajte mi vaše dete i ja ću ga zbrinuti.«

U početku oni se ustezahu, no pošto je stranac za to ponudio suvo zlato, oni pomisliše:

'To je znak da je naše dete čedo sreće, i mora da će ispasti na njegovo najveće dobro', pa se saglasiše na kraju i predadoše mu dete.

Ali kralj dete stavi u jednu kutiju i s njim odjaha, pa kad stiže do jedne duboke vode, baci u nju kutiju, pomislivši:

'Svojoj kćeri sam pomogao da se oslobodi neočekivanog prosca.'

Ali kutija nije potonula već je plovila kao lađica, a nije takođe nijedna kap vode prodrla u nju. Tako ploveći doplivala je do na dve milje od kraljeve prestonice. Tu beše nekakva vodenica na čijoj brani ostade da visi. Mlinarski momak, koji je srećom tu stajao i primetio kutiju, izvuče je kukom, misleći da će naći veliko blago. No kad je otvori, u njoj ležaše lep dečak koji beše zdrav i živahan. On ga odnese mlinaru i mlinarici koji se, kako behu bez dece, obradovaše i rekoše:

»To nas je darovao bog.«

Oni lepo negovahu nahoče i ono odraste sa svim vrlinama.

No dogodi se da je kralj jednom za vreme oluje ušao u vodenicu i mlinara i njegovu ženu upitao da li je to njihov sin.

»Ne«, odgovoriše oni, »to je nahoče koje je pre četrnaest godina u nekakvoj kutiji doplovilo do brane, a mlinarski momak ga je izvukao iz vode.«

Tad kralj vide da to nije niko drugi do ono čedo sreće što ga je on bacio u vodu, pa im reče:

»Dobri ljudi, bi li mi mladić s vašim dopuštenjem mogao odneti jedno pismo gospođi kraljici; nagradiću ga sa dva zlatnika.«

»Kako gospodar kralj naredi«, nato će ljudi i pozvaše mladića da se spremi. Tad kralj napiše kraljici pismo u kojem je stajalo:

»Čim mladić s ovim pismom prispe, treba da ga ubijete i pokopate i sve to uradite pre nego što se vratim.«

Dečak s tim pismom krenu na put, ali se desi da zaluta i uveče se sam nađe u jednoj velikoj šumi. U pomrčini odjednom ugleda slabu svetlost pa pođe prema njoj i tako dospe do jedne kućice. Kad on uđe, vide da jedna starica potpuno sama sedi kraj vatre. Ona se uplaši kad iznenada ugleda dečaka, i upita ga:

»Odakle dolaziš i kuda si krenuo?«

»Dolazim iz vodenice«, odgovori, »i idem gospođi kraljici da joj predam pismo; ali kako sam u šumi zalutao, rado bih ovde prenoćio.«

»E moj jadni mladiću«, reče žena, »ti si dospeo u razbojničku jazbinu, i bojim se da će te, kad se vrate kući, razbojnici pogubiti.«

»Neka dođe ko hoće«, reče mladić, »ja se ne plašim, a i toliko sam umoran da ne mogu dalje«, pa se ispruži na jednu klupu i zaspa.

Uskoro potom dođoše razbojnici i ljutito zapitaše babu kakav to nepoznat dečak tu leži.

»Ah«, odgovori starica, »to bezazleno dete je zalutalo u šumi, a ja sam ga iz samilosti primila; ono treba da odnese pismo gospođi kraljici.«

Razbojnici, kad to čuše, otvoriše pismo i pročitaše ga. Ali kad videše da u njemu stoji da se dečak odmah čim dođe ubije, čak i nemilosrdni razbojnici osetiše sažaljenje. Onda njihov harambaša pocepa pismo i napiše drugo u kojem je stajalo da dečaka čim dođe treba oženiti kraljevom kćeri. Zatim ga pustiše da do narednog jutra leži na klupi, a kad se probudi, dadoše mu pismo i pokazaše pravi put.

Kraljica, primivši i pročitavši pismo, učini kako je u njemu stajalo; naredi da se napravi velelepna svadba te

se kraljeva kći tako udade za čedo sreće. A kako je mladić bio lep i mio, živela je ona s njim veselo i zadovoljno.

Posle izvesnog vremena kralj se vrati u svoj zamak, vide kako se proročanstvo ispunilo i kako se čedo sreće oženilo njegovom kćerkom.

»Kako se to dogodilo?« upita. »Ja sam u svom pismu izdao sasvim drugačije naređenje.«

Tad mu kraljica pruži pismo, rekavši da sam pogleda šta se u njemu nalazi. Kralj ga pročita i lepo primeti da je zamenjeno drugim. On upita mladića šta se dogodilo s pismom koje mu je poverio, zašto je umesto njega doneo drugo.

»Ne znam ništa za to«, nato će mladić. »Sigurno mi je zamenjeno noću dok sam u šumi spavao.«

Sav gnevan, kralj reče:

»Tako lako ipak neće ići, onaj ko želi da ima moju kćer mora mi iz pakla doneti tri zlatne dlake sa đavolove glave; ako mi doneseš to što zahtevam, možeš i dalje zadržati moju kćer.«

Time se kralj ponada da će ga se zauvek osloboditi. Ali čedo sreće odgovori:

»Zlatne dlake ću svakako doneti. A đavola ja se ne plašim.«

On se zatim oprosti i započe svoje putovanje.

Put ga nanese u jedan velik grad gde ga stražar zaustavi i zapita u kakav se zanat razume i šta zna.

»Znam sve«, nato će čedo sreće.

»Onda nam učini uslugu«, reče stražar, »pa kaži zašto je naša česma na trgu, iz koje je inače teklo vino, presušila pa više nema čak ni vode.«

»To ćete saznati«, uzvrati mladić, »ali samo pričekajte dok se ne vratim.«

Zatim krenu dalje i dođe pred neki drugi grad gde ga

stražar pred kapijom opet upita u kakav se zanat razume i šta zna.

»Znam sve«, odgovori mladić.

»Onda nam učini uslugu pa kaži zašto drvo u našem gradu, koje je inače rađalo zlatne jabuke, sad neće čak ni da lista?«

»To ćete saznati«, nato će mladić, »ali samo pričekajte dok se ne vratim.«

Zatim se zaputi dalje i idući tako prispe do jedne velike vode preko koje je morao preći. Skeledžija ga upita u kakav se zanat razume i šta zna.

»Znam sve«, odgovori mladić.

»Onda mi učini uslugu«, uzvrati skeledžija, »pa mi kaži zašto vazda moram da prevozim tamo i amo, i da nikad nemam počinka.«

»To ćeš saznati«, odvrati mladić, »ali samo pričekaj dok se ne vratim.«

Kad je prešao vodu, nađe ulaz u pakao. U njemu beše sve crno i čađavo, ali đavola ne beše kod kuće već samo njegova majka koja, kad on naiđe sedaše u širokoj udobnoj naslonjači.

»Sta hoćeš?« upita ga, ali ne izgledaše toliko zla.

»Hteo bih tri zlatne dlake sa đavolove glave«, odgovori mladić, »inače neću moći zadržati svoju ženu.«

»Ti mnogo tražiš«, nato mu reče ona. »Kad se đavo vrati kući i zatekne te, radiće ti se o glavi; ali kako mi te je žao, videću da li ti mogu što pomoći.«

Ona ga pretvori u mrava i reče:

»Uvuci se u nabor moje suknje, tu ćeš biti siguran.«

»Dobro«, odgovori on, »sve je to lepo, ali rado bih hteo saznati za još tri stvari: zašto je presušila jedna česma iz koje je inače teklo vino a sad više nema čak ni vode; zašto jedno drvo, koje je inače rađalo zlatne jabuke, sad više čak i ne lista; i zašto jedan skeledžija mora

stalno da prevozi s jedne na drugu obalu i nikada nema počinka.«

»To su teška pitanja«, nato će starica, »ali budi samo tih i miran i pazi šta đavo govori kad mu budem čupala tri dlake.«

Kad se spusti veče, đavo se vrati kući. Tek što uđe, primeti da vazduh nije čist.

»Osećam, osećam... ljudsko meso«, reče. »Ovde nešto nije u redu.«

Tad tražeći zaviri u sve uglove, ali ništa nije mogao naći. Majka ga izgrdi:

»Upravo je počišćeno i sve dovedeno u red, a sad mi opet praviš darmar; uvek imaš ljudsko meso u nosu; sedi i pojedi svoju večeru!«

Kad se najeo i napio, a bio je umoran, on položi majci glavu u krilo i reče joj da ga malo bište. Ne potraja dugo, a on zaspa, te duvaše i hrkaše. Tad starica uhvati jednu zlatnu dlaku, iščupa je i stavi pored sebe.

»Auu«, uzviknu đavo, »šta li smeraš?«

»Imala sam neki težak san«, nato će majka, »tad sam te od straha uhvatila za kosu.«

»A šta si sanjala?« upita đavo.

»Sanjala sam kako je jedna česma na trgu, iz koje je inače teklo vino, presahnula da sad ne teče čak ni voda; šta je tu posredi?«

»Eh, kad bi oni to znali!« odgovori đavo. »U česmi pod jednim kamenom sedi žaba krastača, ako je ubiju, vino će opet poteći.«

Majka nastavi da ga bište i dalje dok đavo ne zaspa i ne zahrka tako da su se prozori tresli. Tad mu ona otkide drugu dlaku.

»Uh, šta to radiš?« poviče ljutito đavo.

»Ne srdi se«, nato će ona, »to sam učinila u snu.«

»Šta si opet sanjala?« upita on.

»Sanjala sam kako se u jednom kraljevstvu nalazi jedna voćka koja je inače rađala zlatne jabuke, a sad čak i ne lista. Šta li je tome uzrok?«

»Eh, kad bi oni to znali!« uzvrati đavo. »Koren joj nagriza jedan miš. Ako ga ubiju, ponovo će to drvo rađati zlatne jabuke, ali ako i dalje bude nagrizao, ono će se potpuno sasušiti. Ali ostavi me s tim snovima na miru, ako me još jednom dok sam u snu uznemiriš, udariću te.«

Majka ga zamoli da se ne ljuti, i ponovo ga je biskala dok ne zaspa i zahrka. Tad brže povuče treću zlatnu dlaku i iščupa je. Đavo poskoči, povika i ovog puta htede prema njoj grubo da postupi, ali ona ga još jednom umiri, govoreći:

»Šta ću? Ko se može boriti protiv ružnih snova!«

»Pa šta si sad opet sanjala?« upita đavo, pošto je ipak bio radoznao.

»Sanjala sam jednog skeledžiju koji se žalio što uvek mora prevoziti tamo i amo, a da nikad nema počinka. Šta je tu posredi?«

»Eh, baš je pravi glupan!« uzvrati đavo. »Kad bi on znao da onom prvom što dođe i hoće da se preveze da odmah onu motku u ruke! Tad će taj drugi morati dâ prevozi a skeledžija će biti oslobođen.«

Kako je majka đavolu iščupala tri dlake, a on uz to odgovorio na sva tri pitanja, ona ostavi starog zmaja na miru i on spavaše dok ne svanu.

Čim sutradan đavo ode od kuće, starica izvadi mrava iz nabora suknje i vrati čedu sreće ljudski lik.

»Evo ti tri zlatne dlake«, reče ona. »A svakako si čuo da je đavo odgovorio na ona tri tvoja pitanja.«

»Da«, nato će on, »čuo sam i dobro ću zapamtiti.«

»Tako, kad sam ti pomogla«, reče starica, »ti sad možeš krenuti svojim putem.«

On se starici zahvali za pomoć u nevolji, a zatim napusti pakao. On beše vrlo zadovoljan što mu je sve tako srećno pošlo za rukom.

Kad dođe do skeledžije, on mu odmah zatraži obećani odgovor.

»Prvo me prevezi«, reče čedo sreće, »a onda ću ti kazati kako da se oslobodiš«; pa mu, kad je prispeo na drugu stranu reke, dade đavolov savet:

»Ako ponovo neko dođe i poželi da se preveze, ti mu samo daj motku u ruke.«

On zatim pođe dalje i prispe u grad u kome se nalazilo neplodno drvo. Čim ga vide kako ide, stražar takođe zaželi da dobije odgovor. Tad mu mladić reče šta je od đavola čuo:

»Ubijte miša koji nagriza njegov koren, a onda će opet rađati zlatne jabuke.«

Tad mu stražar zahvali i kao nagradu dade dva zlatom natovarena magarca, koji su sad morali da idu za njim.

Na kraju prispe u grad čija je česma presušila. Zatim reče stražaru kako mu je đavo govorio:

»U česmi pod jednim kamenom sedi žaba krastača; nju morate pronaći i ubiti, pa će opet biti vina u izobilju.« Stražar mu se zahvali pa mu i on dade još dva zlatom natovarena magarca.

Čedo sreće se najzad vrati svojoj ženi koja se od srca obradova kad ga ponovo ugleda i kad ču kako mu je sve lepo išlo od ruke. Kralju donese ono što je tražio — tri zlatne đavolove dlake. On je bio veoma zadovoljan, naročito kad ugleda i četiri magarca natovarena zlatom.

»Sad su svi uslovi ispunjeni i možeš zadržati moju kćerku«, reče on zetu. »Ali, dragi zete, možeš li mi reći odakle ti toliko zlata? Pa to je ogromno blago!«

»Prevezao sam se preko jedne reke«, odgovori mladić, »i uzeo ga; leži tamo umesto peska na obali.«

»Mogu li i ja uzeti?« upita kralj veoma pohlepno.
»Koliko god želite«, nato će mladić, »na reci se nalazi skeledžija, neka vas on preveze, a onda možete tamo preko napuniti svoje vreće.«
Gramzivi kralj navrat-nanos krenu na put, i kad dođe do reke, mahnu skeledžiji da ga preveze. Skeledžija dođe i reče mu da uđe na skelu, a kad prispeše na drugu obalu, on kralju brzo tutnu motku u ruke i iskoči. Odsad je kralj morao da prevozi, što je bila kazna za njegove grehove.

»Da li još prevozi?«
»A zašto da ne? Nikome nije baš do toga stalo da mu oduzme motku.«

30.

Vaškica i buvica

Vaškica i buvica življahu zajedno u jednom domaćinstvu i pivo variše u ljusci od jajeta. Tad vaškica u nju upade i izgore. Zbog toga buvica udari u dreku. Kad čuše viku vratašca zapitaše:
»Zašto se dereš, buvice?«
»Zato što je vaškica izgorela.«
Tad vratašca zaškripaše. Nato metlica u uglu zapita:
»Zašto škripite, vratašca?«
»Zašto da ne škripim?

Vaškice nema više,
buvica uzdiše.«

Tad metlica poče pomamno da mete. Uto prođoše jedna kolica pa upitaše:

»Što meteš, metlice?«
»Zašto da ne metem?

Vaškice nema više,
buvica uzdiše,
vratašca škripe.«

Tad rekoše kolica:

»Onda ću juriti«, i počeše pomamno da jure. Tad ih đubrence, pored kojeg projuriše kolica, zapita:

»Zašto jurite, kolica?«

»A zašto da ne jurim?

Vaškice nema više,
buvica uzdiše,
vratašca škripe,
metlica mete.«

Tad reče đubrence:

»Tako ću užasno da gorim«, i razgore se kao buktinja. Tu pored đubrenceta nalazilo se jedno drvo koje zapita:

»Zašto goriš, đubrence?«

»A zašto da ne gorim?

Vaškice nema više,
buvica uzdiše,
vratašca škripe,
metlica mete,
kolica lete.«

Tad reče drvence:

»Onda ću se tresti«, i tako se zatrese da mu sve lišće opade.

To vide jedna devojčica koja je prilazila sa svojim malim krčagom za vodu, pa zapita:

»Zašto se treseš, drvence?«
»A zašto se ne bih treslo?

Vaškice nema više,
buvica uzdiše,
vratašca škripe,
metlica mete,
kolica lete,
đubrence gori.«

Tad reče devojčica:

»Onda ću razbiti svoj mali krčag za vodu«, pa ga razbi.

Tad izvorčić, iz koga je izvirala voda, zapita:

»Devojčice, zašto si razbila svoj mali krčag za vodu?«

»A zašto ne bih razbila svoj mali krčag za vodu?

Vaškice nema više,
buvica uzdiše,
vratašca škripe,
metlica mete,
kolica lete,
đubrence gori,
drvence se trese.«

»Eh«, reče izvorčić, »onda ću i ja početi da tečem«, pa užasno poteče. I u vodi sve se udavi: devojčica, drvence, đubrence, kolica, metlica, vratašca, buvica i vaškica — svi skupa.

31.
Devojka bez ruku

Jednog mlinara stalno je pratila oskudica, a imao je samo svoj mlin i veliku jabuku iza kuće. Jednom kad je otišao u šumu po drva priđe mu neki starac koga još nikad nije video i koji mu reče:

»Što se mučiš cepajući drva. Ja ću te obogatiti ako mi obećaš ono što se nalazi iza tvog mlina.«

'Šta to može biti drugo do moja jabuka?' pomisli mlinar, pa pristade i to napismeno obeća starcu. No ovaj se podrugljivo nasmeja i dodade:

»Posle tri godine doći ću po ono što mi pripada«, te otide.

Kad se mlinar vrati kući, žena mu pođe ususret, govoreći:

»Reci mi, mlinaru, odakle iznenadno bogatstvo u našoj kući; odjednom su se svi sanduci i ormari napunili, a niko to nije uneo i ne znam kako se to zbilo.«

»To potiče od jednog starca koji me je sreo u šumi i obećao mi veliko blago«, uzvrati on ženi. »Ja sam mu zauzvrat obećao ono što se nalazi iza mlina: veliku jabuku svakako za to možemo dati.«

»Kuku, čoveče«, uzviknu žena zaprepašćeno, »to je bio đavo: on nije mislio na jabuku već na našu kćer koja se nalazila iza mlina i čistila dvorište.«

Mlinareva kći beše lepa i smerna devojka i živela je te tri godine u strahu božjem i bez greha. I kad su protekle te tri godine i došao dan kad je đavo trebalo da je odvede, ona se opra i kredom načini krug oko sebe. Đavo se pojavi sasvim rano, ali ne mogaše da joj se približi. Tad ljutito reče mlinaru:

»Ukloni od nje svu vodu da se više ne može prati, jer inače nije u mojoj moći.«

Mlinar se uplaši i to učini.

Sutradan se đavo opet pojavi, ali ona plakaše i suze su joj lile na ruke te one behu potpuno čiste. Tako joj se đavo opet ne mogaše približiti pa u besu reče mlinaru:

»Odseci joj obe ruke jer joj inače ništa ne mogu.«

»Kako bih mogao svom rođenom čedu odseći ruke!« užasnu se mlinar.

»Ako to ne učiniš, moj si i tebe samog ću odvesti«, reče đavo i pripreti mu.

Otac se uplaši i obeća da će poslušati. Tad se uputi devojci pa joj kaza:

»Dete moje, ako ti ne odsečem obe ruke, odvešće me đavo. Ja sam mu u strahu to obećao. Pomozi mi, molim te, u mojoj nevolji i oprosti mi što ti nanosim zlo.«

»Dragi oče«, nato će ona »činite sa mnom što hoćete, ja sam vaše dete.«

Potom ispruži ruke i pusti da joj se odseku.

Kad se đavo pojavi po treći put, ona je toliko dugo i mnogo plakala da su suze padale na noge te su joj one bile sasvim čiste. Tad se đavo morade povući jer izgubi na nju svako pravo.

Mlinar reče svojoj kćeri:

»Zahvaljujući tebi stekao sam ovako veliko imanje; dok sam živ najlepše ću te čuvati i paziti.«

Ali devojka odgovori:

»Ovde ne mogu ostati; želim da odem. Milosrdni ljudi će mi već nešto dati kad mi zatreba.«

Potom zamoli da joj se osakaćene ruke vežu na leđa, te čim sunce izađe zorom krenu na put i hodaše čitav dan dok se ne spusti noć. Tad dođe do jedne kraljevske bašte i po mesečini vide da su se u njoj nalazile voćke pune najlepših plodova. No ona nije mogla ući pošto je unaokolo bila voda. I kako je čitav dan hodala i nije okusila ni zalogaj, a glad je morila, pomisli:

'Ah, kad bih mogla da budem tamo da okusim makar jedan plod, inače ću propasti.'

Tad se baci na kolena i moljaše se prizivajući Gospoda boga. Odjednom se tu stvori anđeo i on zatvori branu u vodi, tako da jarak postade suv te ga ona mogaše preći. Tad ona pođe u baštu, a sa njom i anđeo. Njoj se svide jedno drvo s voćem: to behu lepe kruške, ali sve — označene. Ona ipak priđe drvetu i ustima zagrize samo jednu krušku kako bi utolila glad. Baštovan je video, no pošto je uz nju stajao anđeo, uplaši se i pomisli kako je devojka duh. Zato oćuta i ne usudi se da viče ili da duha oslovi. Kad je pojela krušku i nasitila se, ode i sakri se u žbunje. Kralj, čija je bašta to bila, dođe narednog jutra, izbroja plodove, pa kad vide da jedna kruška nedostaje, upita baštovana kuda se dela: nije pala pod drvo, a ipak je nema.

»Prošle noći«, odgovori baštovan »ušao je neki duh bez ruku i ustima pojeo jednu krušku.«

Nato će kralj:

»Kako je duh prešao preko vode? Kuda je otišao pošto je pojeo krušku?«

»Neko se u snežnobelom ruhu spustio s neba, zatvorio branu i zajazio vodu kako bi duh mogao preći preko jarka. I kako mora da je to bio anđeo, plašio sam se, ništa nisam pitao i nisam vikao. Kad je duh pojeo krušku, anđeo se ponovo vratio.

»Ako je tako kao što kažeš, ja ću ove noći stražariti zajedno s tobom«, reče kralj.

Kad se spusti veče kralj dođe u baštu i dovede jednog sveštenika da se on obrati duhu. Sva trojica su posedala pod drvo, te su motrili unaokolo. U ponoć se devojka izmigolji iz žbunja, priđe drvetu i ponovo ustima pojede jednu krušku: pored nje stajaše anđeo u belom ruhu. Tad sveštenik istupi i upita:

»Da li dolaziš od boga ili si od ovoga sveta? Jesi li duh ili čovek?«

»Nisam duh«, odgovori ona, »već jadan ljudski stvor koga su svi napustili izuzev boga.«

»Ako te je čitav svet napustio«, reče joj kralj, »ja te neću napustiti.«

On je povede u svoj kraljevski zamak, i pošto je bila toliko lepa i smerna, zavole je iskreno. Potom naredi da joj se načine srebrne ruke te je uze za ženu.

Kad je prošla godina dana kralj se morao krenuti u ratni pohod. On mladu kraljicu poveri svojoj majci, govoreći:

»Kad se porodi lepo je pazite i negujte i odmah mi o svemu napišite pismo.«

Kraljica rodi lepog sina. Tad stara majka žurno napiše pismo da javi kralju veselu vest. Ali se glasnik, koji je pismo nosio, zaustavi da se malo odmori kraj nekog potoka uz put ali, kako se od duga puta beše umorio, zaspa. Tad dođe đavo, koji je smernoj kraljici želeo da napakosti, pa majčino pismo zameni drugim u kome je stajalo da je kraljica donela na svet čudovište. Kad kralj pročita pismo, veoma se uplaši i ražalosti, ali otpisa da kraljicu dobro paze i neguju dok se on ne vrati. Glasnik krenu s pismom, opet se malo odmori na istom mestu i ponovo zaspa. Tad se i đavo opet pojavi i stavi mu u džep drugo pismo u kome je pisalo da kraljicu i njeno dete ubiju. Stara majka se veoma uplaši kad primi pismo, i ne mogavši u to poverovati, ona još jednom napiše kralju pismo, ali primi isti takav odgovor. Đavo, koji je glasniku svaki put podmetao lažno pismo, udesio je u poslednjem pismu da još stoji da se kao dokaz da je kraljica ubijena sačuvaju njene oči i jezik.

Stara majka je plakala što je nevinu krv trebalo proliti. Stoga je naredila da se noću dovede jedna košuta, pa

je njoj iščupala jezik i iskopala oči i sačuvala ih. Zatim se obrati mladoj kraljici:

»Ne mogu dopustiti da te ubiju iako to kralj naređuje, ali ovde više ne smeš ostati; pođi sa svojim detetom u beli svet i nikad se više ne vraćaj.«

Ona joj dete priveza na leđa te jadna žena ode uplakanih očiju. Dođe u neku veliku divlju šumu, tu pade na kolena pa se moljaše bogu. Tad se pojavi anđeo gospodnji i povede u jednu kućicu na kojoj se nalazila tablica sa natpisom: *Ovde živi svako slobodno*. Iz kućice izađe snežnobela devica koja joj reče:

»Dobro došla, gospođo kraljice«, i uvede je unutra.

Zatim joj odveže s leđa malog dečaka i stavi joj na grudi da ga podoji, a zatim ga položi u lepo namešten krevetac.

Tad jadna žena upita:

»Kako znaš da sam bila kraljica?«

»Ja sam anđeo koga je poslao bog da neguje tebe i tvoje dete«, odgovori bela devica.

Tako kraljica ostade u toj kući sedam godina, gde beše lepo negovana i gde joj, božjom milošću a zbog njene smernosti, izrastoše odsečene ruke.

Najzad se s bojnog polja kralj vrati kući, i prvo je hteo videti svoju ženu i dete. Tad stara majka zaplače, govoreći:

»Zli čoveče, što si mi pisao da dve nevine duše pogubim!« pa mu pokaza oba ona pisma koja je đavo krivotvorio.

»Učinila sam onako kako si naredio«, nastavi ona i kao znamenje pokaza mu jezik i oči.

Tad kralj još jače zaplače zbog svoje jadne žene i sinčića, pa se stara majka sažali i reče:

»Budi srećan, ona je još živa. Sažalila sam se na nevina bića pa sam naredila da se potajno zakolje košuta i

da joj se iščupa jezik i izvade oči, a tvojoj ženi sam vezala dete za leđa i rekla joj da pođe u beli svet. Ona je morala obećati da se ovamo nikad više neće vraćati jer si ti toliko na nju bio gnevan.«

»Ići ću«, reče kralj, »toliko daleko dokle je nebo plavo i ništa neću jesti ni piti sve dok ne nađem svoju dragu ženu i dete, ukoliko u međuvremenu nisu nastradali ili skapali od gladi.«

Tako je kralj sedam godina tumarao i tražio ih po svim grebenima i pećinama, ali ih nije našao pa je pomišljao da su netragom propali. Za sve to vreme nije jeo ni pio, ali bog ga je održao u životu. Konačno dođe u jednu veliku šumu i u njoj ugleda kućicu na kojoj je stajala tablica s natpisom: *Ovde živi svako slobodno*. Tad izađe bela devica, uze ga za ruku, uvede i reče:

»Dobro došao, gospodaru kralju«, i upita ga odakle dolazi.

»Sedam godina sam« odgovori on, »tumarao i još uvek tražim svoju ženu sa detetom, ali ne mogu ih naći.«

Anđeo mu ponudi jelo i piće, ali on to ne uze nego pristade da se samo malo odmori. Ali umor ga savlada pa leže da malo odspava i pokri se maramom preko lica.

Potom se anđeo uputi u sobu gde je sedela kraljica sa svojim sinom koga je obično zvala Tugoslav, i reče joj:

»Izađi s detetom, muž ti je došao.«

Tad se ona zaputi tamo gde je on ležao, a marama mu pade s lica. Nato će ona:

»Tugoslave, podignu očevu maramu i pokri mu lice.«

Dete podigne maramu i ponovo mu prekri lice. Ali u polusnu čuje to kralj pa sav radostan pusti da mu marama još jednom padne. Tada dečačić postade nestrpljiv pa upita:

»Draga majko, kako da svom ocu pokrijem lice; ta ja

nemam oca na ovom svetu. Naučio sam da se molim: *Oče naš, koji si na nebu.* Ti si rekla da mi je otac na nebu i da je to dragi bog. Kako to da sad ovog neznanca priznam za oca? To nije moj otac!«

Kad kralj to ču, podiže se i upita ko je ona.

Nato će kraljica:

»Ja sam ti žena, a ovo je tvoj sin Tugoslav.«

No kad on ugleda u nje žive ruke, on reče:

»U moje žene ruke su bile od srebra.«

»Milostivi bog je« odvrati kraljica, »učinio da mi narastu nove prave ruke«, i anđeo uđe u sobu, donese srebrne ruke i pokaza mu ih. Tek sada on postade potpuno siguran da je to njegova draga žena i dragi sin. On ih ljubljaše i beše radostan pa reče:

»Težak kamen spao mi je sa srca.«

Potom ih božji anđeo još jednom pogosti hranom, a zatim oni pođoše u kraljev dvor, njegovoj staroj majci. Tad svuda beše velika radost i kralj i kraljica održaše još jednom svadbu i tako zadovoljno življahu sve do svoje blažene smrti.

32.

Promućurni Hans

»Kuda, Hanse?« upita majka Hansova.

»Greti,« odgovori Hans.

»Budi dobar, Hanse.«

»Biće već dobro. Zbogom, majko.«

»Zbogom, Hanse.«

Hans dolazi Greti:

»Dobar dan, Greto.«

»Dobar dan, Hanse. Šta lepo donosiš?«

»Ništa. Sve sam razdelio.«

Greta mu poklanja iglu.
»Zbogom, Greto,« kaže Hans.
»Zbogom, Hanse.«
Hans uzima iglu, stavlja je u kola sa senom i za njima ide kući.
»Dobro veče, majko.«
»Dobro veče, Hanse. Gde si bio?«
»Kod Grete.«
»Šta si joj odneo?«
»Ništa. Ona mi je nešto dala.«
»Šta ti je dala?«
»Iglu.«
»Gde ti je igla, Hanse?«
»U kolima sa senom.«
»To si glupo učinio, Hanse. Iglu si morao zadenuti u rukav.«
»Nema veze, biće bolje.«
»Kuda, Hanse?«
»Greti, majko.«
»Budi dobar, Hanse.«
»Biće već dobro. Zbogom, majko.«
»Zbogom, Hanse.«
Hans dolazi Greti:
»Dobar dan, Greto.«
»Dobar dan, Hanse. Šta lepo donosiš?«
»Ništa. Sve sam razdelio.«
Greta mu poklanja nož.
»Zbogom, Greto.«
»Zbogom, Hanse.«
Hans uzima nož, zadeva ga u rukav i odlazi kući.
»Dobro veče, majko.«
»Dobro veče, Hanse. Gde si bio?«
»Kod Grete.«
»Šta si joj odneo?«

»Ništa. Ona mi je nešto dala.«

»Šta ti je dala?«

»Nož.«

»Gde ti je nož, Hanse?«

»Zadenuo sam ga u rukav.«

»To si glupo učinio, Hanse. Nož si morao staviti u džep.«

»Nema veze, biće bolje.«

»Kuda, Hanse?«

»Greti, majko.«

»Budi dobar, Hanse.«

»Biće već dobro. Zbogom, majko.«

»Zbogom, Hanse.«

Hans dolazi Greti.

»Dobar dan, Greto.«

»Dobar dan, Hanse. Šta lepo donosiš?«

»Ništa. Sve sam razdelio.«

Greta mu poklanja kozicu.

»Zbogom, Greto.«

»Zbogom, Hanse.«

Hans uzima kozu, vezuje joj noge i stavlja je u džep. Kad se vratio kući, koza se već ugušila.

»Dobro veče, majko.«

»Dobro veče, Hanse. Gde si bio?«

»Kod Grete.«

»Šta si joj odneo?«

»Ništa. Ona mi je nešto dala.«

»Šta ti je dala?«

»Kozu.«

»Gde ti je koza, Hanse?«

»Stavio sam je u džep.«

»To si glupo učinio, Hanse. Kozu si morao vezati za uže.«

»Nema veze, biće bolje.«

»Kuda, Hanse?«
»Greti, majko.«
»Budi dobar, Hanse.«
»Biće već dobro. Zbogom, majko.«
»Zbogom, Hanse.«
Hans dolazi Greti.
»Dobar dan, Greto.«
»Dobar dan, Hanse. Šta lepo donosiš?«
»Ništa. Sve sam razdelio.«
Greta mu poklanja komad slanine.
»Zbogom, Greto.«
»Zbogom, Hanse.«

Hans uzima slaninu, vezuje za uže i vuče za sobom. Dolaze psi i požderu slaninu. Kada dođe kući, uže mu je u ruci, a na užetu — ništa.

»Dobro veče, majko.«
»Dobro veče, Hanse. Gde si bio?«
»Kod Grete.«
»Šta si joj odneo?«
»Ništa. Ona mi je nešto dala.«
»Šta ti je dala?«
»Komad slanine.«
»Gde ti je slanina, Hanse?«
»Vezao sam je za uže, vukao kući, no psi su je pojeli.«
»To si glupo učinio, Hanse. Slaninu si morao nositi na glavi.«
»Nema veze, biće bolje.«
»Kuda, Hanse?«
»Greti, majko.«
»Budi dobar, Hanse.«
»Biće već dobro. Zbogom, majko.«
»Zbogom, Hanse.«
Hans dolazi Greti.
»Dobar dan, Greto.«

»Dobar dan, Hanse. Šta lepo donosiš?«
»Ništa. Sve sam razdelio.«
Greta mu poklanja tele.
»Zbogom, Greto.«
»Zbogom, Hanse.«
Hans uzima tele, stavlja ga na glavu, a ono mu unakazi lice.
»Dobro veče, majko.«
»Dobro veče, Hanse. Gde si bio?«
»Kod Grete.«
»Šta si joj odneo?«
»Ništa. Ona mi je nešto dala.«
»Šta ti je dala?«
»Tele.«
»Gde ti je tele, Hanse?«
»Stavio sam ga na glavu pa mi je unakazilo lice.«
»To si glupo učinio, Hanse. Morao si ga dovesti i privezati za jasle.«
»Nema veze, biće bolje.«
»Kuda, Hanse?«
»Greti, majko.«
»Budi dobar, Hanse.«
»Biće već dobro. Zbogom, majko.«
»Zbogom, Hanse.«
Hans dolazi Greti.
»Dobar dan, Greto.«
»Dobar dan, Hanse. Šta lepo donosiš?«
»Ništa. Sve sam razdelio.«
Nato će Greta:
»Idem s tobom.«
Hans uzima Gretu, stavlja joj uže, vodi je i privodi jaslama pa je čvrsto vezuje. Potom odlazi majci.
»Dobro veče, majko.«
»Dobro veče, Hanse. Gde si bio?«

»Kod Grete.«

»Šta si joj odneo?«

»Ništa.«

»Šta ti je Greta dala?«

»Ništa. Pošla je sa mnom.«

»Gde si je ostavio?«

»Doveo sam je na užetu, vezao za jasle i bacio pred nju seno.«

»To si glupo učinio, *Hanse*. Morao si na nju lepo baciti oko.«

»Nema veze, biće bolje.«

Hans se uputi u staju, svoj teladi i svim ovcama iskopa oči i baci ih Greti u lice. Tad se ona razljuti, prekine uže i pobegne, a trebalo je da bude Hansova nevesta.

33.

Tri jezika

U Švajcarskoj jednom živeo neki stari grof koji je imao samo sina jedinca, ali ovaj, siromah, beše glup i ne mogaše ništa da nauči. Tad otac reče:

»Čuj me, sine moj. Ja ne mogu ništa da ti utuvim u glavu, ma šta da sam dosad pokušavao. Moraš sad da odeš jednom čuvenom majstoru. Njemu ću te predati i on će pokušati da te nečem nauči.«

Mladića tako poslaše u neki strani grad gde kod toga majstora ostade čitavu godinu. Po isteku tog vremena, on se vrati kući, pa ga otac upita:

»No, sine moj, šta si naučio?«

»Oče, naučio sam šta psi laju«, odgovori on.

»Blagi bože!« povika otac, »je li to sve što si naučio? Poslaću te u drugi grad jednom drugom majstoru.«

Mladića odvedoše pa on kod tog majstora provede takođe godinu dana. Kad se vrati, otac ga ponovo upita:

»Sine moj, šta si naučio?«

On mu odgovori:

»Oče, naučio sam šta ptice govore.«

Tada oca obuze bes pa reče:

»O, ti izgubljeni stvore. Proćerdao si toliko dragoceno vreme a ništa nisi naučio. Čak se ne stidiš da mi izađeš na oči! Poslaću te trećem majstoru, no ako i ovog puta ništa ne naučiš, neću ti više biti otac.«

Sin i kod trećeg majstora ostade isto tako čitavu godinu, i kad se ponovo vrati kući, otac ga upita:

»Sine moj, šta si naučio?«

»Dragi oče«, odgovori »ove godine sam naučio šta žabe krekeću.«

Tad otac pade u krajnje očajanje i jarost, pozva sve svoje sluge i reče:

»Ovaj ovde odsad više nije moj sin, izbacujem ga i naređujem vam da ga izvedete u šumu i pogubite.«

Oni poslušaše i izvedoše ga, no kad je trebalo da ga ubiju, nisu imali srca da to učine nego su se smilovali i pustili ga da ode. Onda sluge uhvatiše jednu srnu i izvadiše joj oči i jezik da bi ih mogli starcu poneti kao dokaz.

Mladić je produžio dalje da ide kroz šumu i posle izvesnog vremena došao je do nekog zamka, gde je zamolio da ga prime na prenoćište.

»Da«, reče gospodar zamka, »ako hoćeš da prenoćiš tu dole u staroj kuli, spusti se onda u nju. Ali ja te opominjem da je to opasno po život jer je kula puna divljih pasa što stalno laju i zavijaju i kojima se mora u određenim časovima dati po jedno ljudsko biće koje odmah proždiru.«

Čitav ovaj kraj je zbog toga bio u velikoj tuzi i jadu, i

nije se niko našao ko bi im mogao pomoći. Ali mladić se ne uplaši nego mu reče:

»Pustite vi mene samo dole do tih pasa što laju i dajte mi nešto što pred njih mogu baciti; meni neće ništa učiniti.«

No kako za sebe nije ništa želeo, oni mu dadoše samo nešto jela za divlje životinje, pa ga spustiše u kulu. Kad je sišao u nju, psi nisu zalajali na njega, već su prijateljski mahali repovima. Proždrali ono što im je doturao, a njemu nisu takli ni dlačicu na glavi. Narednog jutra on se pojavi zdrav i čitav, na opšte zaprepašćenje. Tad on gospodaru zamka reče:

»Psi su mi na svom jeziku otkrili zašto su u kuli i zašto celom ovom kraju nanose toliku štetu i zlo. Oni su ukleti i moraju čuvati veliko blago koje se nalazi dole u kuli te se neće smiriti pre nego što se ono iznese. Na koji način se to mora izvesti — takođe sam i to saznao iz njihovog razgovora.«

Tad se svi koji su to čuli obradovaše, a gospodar zamka reče kako će ga usiniti ako taj podvig srećno obavi.

Mladi grof se ponovo spusti, i pošto je znao šta mu valja činiti jer je razumeo pseći jezik, iznese jednu škrinju punu zlata. Strašni lavež divljih pasa više se nije čuo; oni se nekud izgubiše, a ceo kraj se tako oslobodi bede.

Pošto je prošlo neko vreme, pade mladom grofu na pamet da pođe u Rim. Put ga je naneo pored jedne močvare u kojoj su bile mnoge žabe i kreketale. On oslušnu, i kad ču šta su govorile, veoma se zamisli i rastuži. Nastavi put i najzad prispe u Rim, gde upravo beše preminuo papa, a među kardinalima vladaše velika nedoumica koga da izaberu za naslednika. Na kraju se složiše da postane papa onaj na kome se pokaže neko božansko znamenje. I taman oni to odlučiše, kad u istom tre-

nutku mladi grof stupi u crkvu i najednom dva snežnobela goluba sleteše na njegova ramena i tu ostadoše. Sveštenstvo u tome prepozna božanski znak pa ga upita hoće li postati papa. On beše neodlučan, ne znajući da li bi toga bio dostojan, ali ga golubovi, čiji ptičji jezik je razumeo, nagovoriše da pristane.

»Hoću,« reče konačno.

Tad ga pomazaše i posvetiše, i tako se ispuni ono što je uz put od žaba čuo i što ga je toliko zaprepastilo: da će postati sveti otac. Kad je zatim morao otpevati i odslužiti jednu misu, a on od nje nije znao ni reči, njemu su dva goluba, koja su stalno sedela na njegovim ramenima, govorila sve što treba u uvo.

34.

Mudra Elza

Beše jednom neki čovek koji je imao kćer koju su svi znali po imenu mudra Elza. I kad je odrasla, otac reče:

»Udaćemo je.«

»Eh, da«, reče majka, »kad bi samo neko došao ko bi je zaprosio.«

Najzad jednog dana dođe odnekud iz daleka jedan čovek koji se zvao Hans i zaprosi devojku, ali pod uslovom da mudra Elza bude doista i — pametna.

»O«, reče otac, »zna ta šta radi.«

»Ah«, dodade majka, »ona vidi kako vetar juri po sokaku i čuje muve kako kašlju.«

»Da, to je dobro«, reći će Hans, »ali ako doista nije pametna, neću je uzeti.«

I onda sedoše za sto pa kad se najedoše, majka reče:

»Elzo, pođi u podrum i donesi piva.«

Tad mudra Elza sa zida skide vrč i krenu u podrum, uz put snažno kloparajući poklopcem kako joj ne bi bilo dosadno. Kad se nađe u podrumu, uze jednu stoličicu i stavi je pred bure pa sede da se ne bi morala saginjati da je slučajno ne zabole leđa ili da se na neki način neočekivano ne ozledi. Zatim vrč stavi ispred sebe pa otvori slavinu. Kako nije htela da joj oči budu dokone, za to vreme je kružila pogledom i pošto je gledala tamo-amo gore po zidu, ugleda baš iznad sebe pijuk koji su zidari iz nepažnje tu ostavili. Tad mudra Elza poče plakati, govoreći:

»Ako se udam za Hansa i dobijem dete, a ono odraste pa ga pošaljem u podrum da natoči pivo, pašće mu pijuk na glavu i ubiće ga.«

Tako je sedela i plakala i kukala iz sveg glasa zbog predstojeće nesreće. Oni gore čekali su piće, ali mudra Elza nikako da dođe.

»Siđi dole u podrum i pogledaj šta je sa Elzom,« reče žena sluškinji.

Sluškinja ode i zatekne Elzu kako sedi pred buretom i naglas kuka.

»Elzo, zašto plačeš?« upita je.

»Ah«, odgovori Elza, »kako ne bih plakala? Ako se udam za Hansa pa dobijemo dete, a ono poraste, te ga pošaljemo da ovde natoči piće, možda će mu pijuk pasti na glavu i ubiće ga.«

»Kako nam je mudra Elza!« reče sluškinja pa sede pokraj nje te i ona zaplaka zbog te nesreće.

Posle izvesnog vremena, pošto ni sluškinje ne bi, a i nema je da se vrati, a oni gore ožedneli, čovek reče sluzi:

»Siđi dole u podrum i pogledaj šta rade Elza i sluškinja.«

Sluga siđe i zateče mudru Elzu i sluškinju gde sede i obe plaču.

»Zašto plačete?« upita.

»Ah,« odgovori Elza, »kako ne bih plakala? Ako se udam za Hansa i dobijemo dete a ono poraste i pošaljemo ga ovamo da natoči piće, pašće mu onaj pijuk na glavu i ubiće ga.«

»Kako nam je mudra Elza!« i sluga reče i sede pored nje pa i on na sav glas poče kukati.

Oni gore čekaj, čekaj slugu, ali pošto nikako ni on nije dolazio, čovek reče ženi:

»Ipak siđi i ti u podrum i pogledaj šta je sa Elzom?«

Žena se spusti i zateče sve troje u kukanju, pa upita zašto plaču? Tu Elza i njoj ispriča kako će njeno buduće dete kad poraste i kad ga pošalju u podrum po pivo, svakako ubiti onaj pijuk kad padne odozgo.

»Ah, kako nam je mudra Elza!« reče tad i majka, pa im se priključi te i ona udari u lelek i kuknjavu.

Čovek još neko vreme pričeka gore, ali kako mu se žena nikako nije vraćala, a žeđ bivala sve veća, reče:

»Sad moram i sam da pođem u podrum i da vidim šta je sa Elzom.«

Ali kad je došao u podrum i zatekao ih sve četvoro kako sede i plaču, i kad je čuo da je razlog tome plaču Elzino dete koje će ona možda jednom roditi, a koje bi mogao ubiti pijuk ako padne baš u trenutku kada ono bude sedelo ispod njega i točilo pivo, on tada uzviknu:

»Kako nam je mudra Elza!« te sede pa i on zaplaka.

Prosac ostade dugo sam gore, no kako se niko nije vraćao, reče sam sebi:

'Izgleda da te oni dole čekaju, i ti moraš tamo otići i pogledati šta to oni tamo smeraju.'

Kad i on siđe u podrum, zateče sve petoro gde sede i kukaju i nariču žalostivo — sve grdnije jedno od drugoga.

»Kakva se nesreća dogodila?« upita on.

»Ah dragi Hanse«, nato će Elza, »ako bismo se nas dvoje uzeli i dobili dete pa ono poraslo i mi ga, možda, poslali ovamo da natoči piće, mogao bi mu pijuk što je gore ostao, ako bi pao, razbiti glavu i ubiti ga. Pa kako da ne plačemo!«

»No«, reče Hans, »više no toliko pameti nije za moje domaćinstvo potrebno i pošto si, Elzo, tako mudra, ja ću te uzeti za ženu.«

Hans je uhvati za ruku, povede gore i održa svadbu.

Pošto su tako neko vreme živeli zajedno, on reče:

»Ženo, idem da radim i zaradim za nas dvoje novaca, a ti hajde na njivu i požanji žito da bismo imali hleba.«

»Hoću, dragi moj Hanse, to ću učiniti.«

Kad Hans otide, ona sebi skuva dobru kašu i ponese je na njivu. Čim stiže pred njivu, reče u sebi: 'Šta da radim? Da li ću prvo žnjeti ili jesti? E, hajde prvo da jedem.' Ona, dakle, pojede pun lonac kaše i kad se dobro zasiti, ponovo se upita: 'Šta da radim? Da li ću prvo žnjeti ili spavati? E, hajde prvo da odspavam.' Zatim leže u žito i zaspa.

Hans je već odavno bio kod kuće, ali Elza nikako nije dolazila. 'Kako sam srećan što imam mudru Elzu; ona je toliko vredna da neće da dođe kući čak ni da jede', pomisli on.

Ali kako Elze još uvek nije bilo, a spustilo se veče, Hans izađe iz kuće i ode na njivu da vidi koliko je požnjela. Kad tamo, ono ništa ne beše požnjeveno; Elza je ležala u žitu i spavala. Tad Hans brže-bolje potrča do kuće i donese mrežu za ptice na kojoj su visili praporci, i prebaci je preko Elze; ali ona je još uvek spavala. Zatim trkom ode kući, zaključa kapiju, sede na stolicu i lati se posla.

Najzad, kad se već potpuno smračilo, mudra Elza se probudi, i kad ustade oko nje sve zazveketa; praporci su

zveckali pri svakom koraku koji bi načinila. Tad se Elza uplaši, ne znajući da li je ona stvarno mudra Elza ili neko drugi, pa se upita: 'Da li sam ovo ja ili nisam?' No nije znala šta da odgovori, te je neko vreme stajala u nedoumici. Konačno smisli: 'Otići će kući i upitati da li sam ovo ja ili nisam, ili je to neko drugi; oni će već znati.'

Dojuri do svoje kapije, no ova beše zaključana, te zakuca na prozor i povika:

»Hanse, da li je Elza kod kuće?«

»Da«, odgovori Hans, »kod kuće je.«

Tad se ona zaprepasti, govoreći samoj sebi: 'Ah, bože, onda ovo nisam ja', i pođe pred neku drugu kapiju. Ali kad ljudi čuše zveckanje praporaca, ne htedoše da otvore, te nigde nije mogla naći utočište.

Zatim ona potrča, pobeže iz sela i niko je više nije video.

35.

Krojač na nebu

Dogodilo se i to da je dragi Gospod bog jednog lepog dana hteo da prošeta po nebeskom vrtu. Sa sobom je poveo sve apostole i svece, tako da na nebu sem svetoga Petra nije ostao više niko. Gospod je svetom Petru naredio da za vreme njegovog odsustva nikoga ne pušta da uđe; Petar je, dakle, izvršujući božje naređenje stajao na nebeskoj kapiji i držao budno stražu. No ne potraja dugo, kad neko zakuca. Petar upita ko je i šta želi.

»Ja sam, siromašni, čestiti krojač«, odgovori jedan nežan glas, »krojač koji moli da uđe.«

»Da, pošten«, reče Petar, »tako pošten kao lopov na vešalima; ti si imao duge prste i ljudima zakidao na

suknu. Nećeš ući u nebo! Uostalom, Gospod mi je zabranio da bilo koga puštam unutra dok je on odsutan.«

»Budite ipak milosrdni«, uzviknu krojač, »mali parčići i otpaci pri krojenju koji sami padaju sa stola, a koje sam uzeo za zakrpe nisu ukradeni i o njima zaista ne vredi govoriti. Vidite, sveti Petre, ja hramljem i od puta imam plikove i žuljeve na nogama pa ne mogu da se vratim. Pustite me unutra, obavljaću vam sve najgore poslove. Nosiću decu, prati pelene, čistiću i brisaću klupe na kojima su se igrala i krpiću njihova pocepana odela.«

Svetog Petra to ganu pa ćopavom krojaču otvori nebesku kapiju samo toliko da se svojim mršavim telom mogao uvući. Morao je sesti u jedan ćošak iza kapije i da se tamo šćućuri i bude tih i miran kako Gospod, kad se vrati, ne bi ništa primetio i naljutio se. Krojač posluša; ali kad je jednom sveti Petar izašao, on ustade, prošeta se zagledajući na sve strane i po svim uglovima neba da ispita kako stoje tamo prilike. Idući tako dođe do jednog mesta gde su se nalazile mnoge lepe i dragocene stolice, a u sredini beše naslonjača sva od zlata i optočena blistavim dragim kamenjem; ona je bila i mnogo viša nego ostale, a pred njom je bila zlatna klupica za noge.

A to beše naslonjača na kojoj bi Gospod sedeo kad je bio kod kuće i sa koje je mogao videti sve što se na zemlji događa. Krojač tiho stade i dosta dugo posmatraše naslonjaču, pošto mu se ona dopadala više od svih ostalih. Želeo je da isproba kako se u njoj sedi. Konačno, više nije mogao obuzdavati svoju radoznalost pa se pope i sede u nju. Tad vide sve što se na zemlji zbiva i primeti neku ružnu staricu koja je kraj potoka stajala i prala i u jednom trenutku dva vela krišom ostavila nastranu. Krojača taj prizor toliko naljuti da zgrabi zlatnu

klupicu i hitnu je s neba pravo na staru kradljivicu. No kako klupicu više nije mogao podići sa zemlje i vratiti na njeno mesto, oprezno se izvuče iz naslonjače, išunja se neprimetno, sede na svoje mesto iza kapije i napravi se kao da nije ni luk jeo ni luk mirisao.

Kad se Gospod vrati s nebeskom svitom, ne opazi doduše krojača iza kapije, ali kad sede u svoju naslonjaču, odmah vide da nedostaje klupica. Tad upita svetog Petra kud se klupica dela, no ovaj to nije znao. On ga onda dalje upita da li je nekoga puštao da uđe na nebo.

»Ne znam ko bi to mogao učiniti«, odgovori Petar, »ako nije možda ćopavi krojač koji još sedi tamo iza kapije.«

Tad Gospod naredi da mu se krojač dovede pa ga upita da nije on uzeo klupicu i kuda ju je stavio.

»O, Gospode«, odgovori krojač bodro, »ja sam je u besu bacio na zemlju na jednu staricu koju sam video kako perući tuđe rublje krade dva vela.«

»O, ti, šeretu«, povika gnevno Gospod, »ako bih ja presuđivao kao ti, šta misliš da bi se već odavno desilo? Već bih zaboravio da sam imao stolice, klupe, naslonjače, čak i žarač, pošto bih sve to pobacao na grešnike dole na zemlji. Na nebu ti više nema mesta, ne možeš ovde ostati, već odmah izađi pred kapiju. A onda vidi kako ćeš i kuda ćeš. Ovde niko ne sme nikoga da kažnjava, sem mene, Gospoda.«

Sveti Petar je krojača smesta morao izvesti iz neba. On izbaci krojača i zalupi kapiju.

Kako je ovaj siromašak imao pocepane cipele i noge pune plikova, uze štap i krenu prema svratištu *Čekaj malo* gde smerni vojnici sede i vesele se.

36.

Stočiću, postavi se, zlatni magarac i batina iz vreće

Živeo jednom neki krojač koji je imao tri sina i samo jednu kozu. Ali koza, pošto ih je mlekom sve hranila, morala je imati dobru hranu, i svakog dana drugi sin izvodio bi kozu na pašu.

Jednom je najstariji odvede na groblje, gde je rasla najlepša trava, te je pusti da se dobro napase i istrči. Uveče, kad je došlo vreme da se vrati kući, on je upita:

»Kozo, da li si sita?«

Koza odgovori:

»Tako sam sita,
ne želim više ni lista: meee! meee!«

»Onda hajde kući«, reče mladić, uhvati je za uzicu, povede u staju i čvrsto priveza.

»No«, upita stari krojač, »je li koza danas dobro nahranjena?«

»O, kako da ne«, odgovori najstariji sin, »tako je sita da ne želi više ni lista.«

No otac htede da se sam uveri, pa izađe u staju, pomilova dragu životinju i upita:

»Kozo, da li si stvarno sita?«

A ona odgovori:

»No kako bih sita bila?
Tu i tamo bih skočila,
al ne nađoh nigde bilja: meee! meee!«

»Šta ja to čujem!« uzviknu krojač. On brzo izjuri iz staje pa mladiću reče:

»Hej, lažove jedan, veliš da ti je koza sita, a pustio si je da gladuje!« i u besu sa zida skide aršin i, udarajući ga, istera iz kuće.

Sledećeg dana dođe red na drugog, srednjeg sina. On pored baštenskih plotova nađe mesta na kojima je rasla samo dobra, sočna trava i koju koza potpuno slisti. Uveče, kad je hteo da se vrati kući, mladić upita:

»Kozo, da li si sita?«

Na šta će ona:

»Tako sam sita,
ne želim više ni lista: meee! meee!«

»Onda hajde kući«, reče srednji sin pa je povede kući i čvrsto zaveza u staji.

»No«, upita stari krojač, »je li koza danas dobro nahranjena?«

»O kako da ne«, odgovori srednji sin, »tako je sita da ne želi više ni lista.«

Krojač se ne htede u to pouzdati, no se sam uputi u staju te upita:

»Kozo, da li si stvarno sita?«
Ona odgovori:

»No kako bih sita bila?
Tu i tamo bih skočila,
al ne nađoh nigde bilja: meee! meee!«

»Bezočni zlotvor!« povika krojač. »Tako životinju pušta da gladuje!« pa pojuri gore u kuću i, udarajući mladića aršinom, istera ga kroz kapiju i zaključa vrata.

Sad dođe red na trećeg sina koji je ovaj posao hteo zaista dobro da obavi, te potraži grmlje sa najlepšim i najsočnijim lišćem i pusti kozu da ga brsti. Uveče, kad htede da se vrati, upita:

»Kozo, da li si stvarno sita?«
Ona odgovori:

»Tako sam sita,
ne želim više ni lista: meee! meee!«

»Onda hajde kući«, reče mladić, pa je i on uvede u staju i čvrsto zaveza.

»No«, upita stari krojač, »da li je koza imala odgovarajuću hranu?«

»O, kako da ne«, odgovori najmlađi sin, »tako je sita da ne želi više ni lista.«

Krojač u to ne poverova, nego se spusti u staju i upita:
»Kozo, da li si stvarno sita?«
Zlobna životinja odgovori:

»No kako bih sita bila?
Tu i tamo bih skočila,
al ne nađoh nigde bilja: meee! meee!«

»O, lažljivo seme nijedno!« povika krojač. »I ovaj je kao i ona druga dvojica toliko bezočan i nesavestan! Ali više me nećete praviti budalom!«

I sav van sebe od besa pojuri gore i jadnog mladića izbubeta toliko strašno aršinom po leđima da ovaj izlete iz kuće i odluta u svet.

Sad stari krojač ostade sam sa kozom. Narednog jutra ode u staju, pomilova kozu, govoreći:

»Dođi, draga moja kozice, sam ću te izvesti na pašu.«

Uhvati je za uzicu i dovede do zelenog žbuna stolisnika, a što inače koze rado brste.

»Tu se možeš već jednom najesti do mile volje«, reče joj, i pusti je da pase do večeri. Tad upita:

»Kozo, da li si sita?«

Ona odgovori:

»Tako sam sita,
ne želim više ni lista: meee! meee!«

»Onda hajde kući«, reče krojač, pa je povede u staju i čvrsto zaveza.

Pošavši, još jednom se okrete i reče:

»Sada si valjda sita!«

Ali vražja koza ni prema njemu ne bi bolja pa zameketa:

»No kako bih sita bila?
Tu i tamo bih skočila,
al ne nađoh nigde bilja: meee! meee!«

Kad krojač to ču, zaprepasti se i uvide da je svoja tri sina oterao bez razloga.

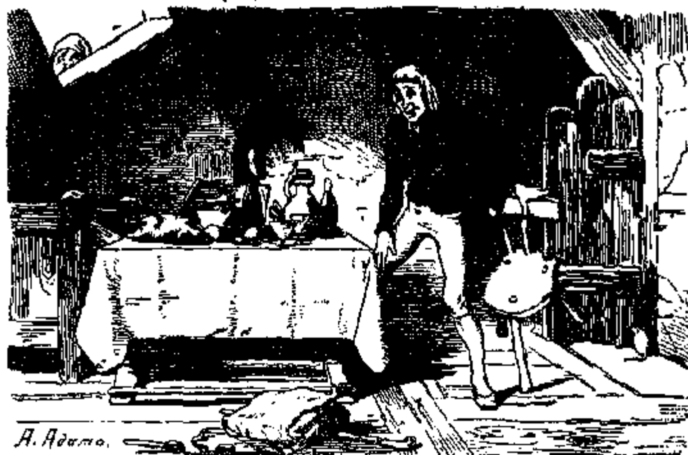
»Čekaj«, poviče, »ti nezahvalni stvore! Samo te izjuriti — premalo je! Ja ću te obeležiti tako da više nećeš smeti da izlaziš pred oči čestitim krojačima.«

Brže-bolje krojač otrča gore, donese svoju britvu, nasapuna kozi glavu i obrija je da osta glatka kao njegov dlan. I kako aršin za nju beše prevelika čast, on donese bič i stade tako da je bije da koza u velikim skokovima uteče.

Kad je tako ostao potpuno sam u kući, krojača obuze velika tuga. On zažali što je pogrešio prema sinovima i požele da mu se oni vrate. Kod svakoga se raspitivao, ali niko nije znao da mu kaže gde su se oni izgubili.

Za vreme dok je izbivao u svetu, najstariji beše otišao na zanat nekom stolaru kod koga je vredno i neumorno učio, i kad mu je došlo vreme da kao kalfa pođe za svojom srećom, majstor mu pokloni jedan stočić koji ne beše baš ništa naročito a uz to i od običnog drveta; no on je imao jednu dobru osobinu. Ako bi se postavio na noge i ako bi se izgovorilo: »Stočiću, postavi se!« dobri stočić bi se odjednom prekrio čistim stolnjakom, i tu bi se, jedno pored drugog, odmah našli: tanjir, nož i viljuška, zatim činija s raznim kuvanim jelima i pečenjem, prekrivajući ga potpuno; a velika čaša rujnog vina tako je blistala da je čoveku igralo srce od radosti. Mladi kalfa pomisli: 'To ti je dovoljno dok si živ', i dobro raspoložen poče tumarati svetom, ne brinući se uopšte da

li je neka krčma u koju bi svratio dobra ili nije, i da li se u njoj može nešto dobiti za jelo. Po svom nahođenju, ako bi mu drago bilo, često uopšte ne bi u krčmu ni svraćao, već bi u polju, šumi ili na kakvoj zgodnoj livadi skidao svoj stočič s leđa, stavljao ga preda se i govorio: »Stočiću, postavi se!« i odmah bi imao sve što mu srce poželi.

Posle nekog vremena on se seti i zaželi svoje kuće, pa se odluči da se vrati ocu, verujući da se onaj njegov gnev povodom koze stišao i da će ga s tim stočićem što se sam postavlja rado primiti. No dogodilo se da je, vraćajući se tako kući, uveče svratio u jednu krčmu punu gostiju. Ovi mu veselo poželeše dobrodošlicu i pozvaše ga da im se u jelu pridruži, govoreći da će inače teško još nešto dobiti.

»Ne«, uzvrati stolar, »tih nekoliko zalogaja neću vam otimati iz usta; bolje da budete vi moji gosti!«

Oni se nasmejaše, pomislivši da sa njima zbija šalu. Ali on nasred sobe postavi na noge svoj drveni stočić i reče:

»Stočiću, postavi se!«

Stočić se istog trena prekri tako dobrim jelima kakve krčmar nikad ne bi mogao pripraviti a njihov prijatan miris dopre i prijatno zagolica nos svih gostiju u krčmi.

»Prihvatite se, dragi prijatelji«, reče stolar.

Kad ovi videše šta je posredi, ne moraše se dvaput moliti no priđoše, izvadiše svoje noževe i junački se baciše na jelo. Najviše su se čudili ovome: kad bi se jedna činija ispraznila, na njeno mesto odmah bi dolazila druga, puna.

Krčmar je stajao u prikrajku i sve to posmatrao. Nije znao šta da kaže, ali je pomislio u sebi: 'Takav kuvar bi ti dobro došao u tvom poslu.'

Stolar i njegovo društvo su se veselili do kasno u noć, pa najzad krenuše na počinak. Mladi kalfa takođe pođe da spava, a svoj čarobni stočić postavi uza sami zid.

Krčmaru, međutim, njegove misli nisu davale mira; pade mu na pamet kako se na njegovom tavanu nalazi jedan stari trošni sto koji izgleda isto kao i ovaj čarobni. On ga sasvim tiho donese i zameni sa čarobnim.

Narednog jutra stolar plati krčmaru prenoćište pa, ne pomišljajući uopšte na to da je lažan, pođe svojim putem. Već u podne stiže do očeve kuće koji ga sav radostan dočeka.

»No, dragi sine, šta si naučio u svetu?« upita ga.

»Oče, postao sam stolar.«

»Dobar zanat«, odvrati stari, »ali šta si doneo sa svog putovanja?«

»Oče, najbolju stvar koju sam mogao doneti je ovaj stočić«.

Krojač ga osmotri sa svih strana, pa reče:

»Po njemu se ne bi reklo da si baš pravi majstor, to je star i loš stočić.«

»Ali to je stočić koji se sam postavlja«, odgovori sin.

»Kad ga postavim na noge i kažem mu da se postavi, odmah se na njemu pojave najbolja jela a uz to i vino koje srce veseli. Pozovite samo sve naše rođake i prijatelje, neka se jednom do mile volje nauživaju i okrepe. Stočić će ih sve zasititi.«

Kad se društvo okupi, on postavi sto nasred sobe pa reče:

»Stočiću, postavi se!«

Ali stočić se ne pokrenu i ostade isto tako prazan kao i svaki drugi sto koji ne razume ljudski govor. Tada jadni kalfa primeti da mu je stočić zamenjen i postide se što je ispao lažov. Rođaci ga ismejaše, te se gladni i žedni moraše vratiti svojim kućama.

Otac onda opet donese svoje krpe i nastavi da kroji i šije, a sin pođe da radi kod nekog majstora.

Drugi sin beše došao do nekog mlinara i kod njega ostade da nauči zanat. Kad je dogurao do kalfe, majstor mu reče:

»Zato što si bio toliko vredan i valjan, poklanjam ti magarca naročitog soja: on ne vuče kola i ne nosi vreće.«

»Pa čemu onda koristi?« upita mladi kalfa.

»On sipa zlato«, odgovori mu mlinar. »Ako prostreš pod njim neki čaršav i kažeš mu: 'Briklebrit', dobra će ti životinja i spreda i odostrag sipati zlatnike.«

»To je lepo«, reče kalfa.

Onda se on zahvali majstoru i pođe u svet. Kad bi mu zatrebalo novca, valjalo mu je samo reći: 'Briklebrit' i kao kiša bi ispadali zlatnici, i čitav njegov trud sastojao bi se u tome da ih pokupi i podigne sa čaršava. Bilo gde da je došao, tražio je uvek najbolje; i što je bilo skuplje to bi ga radije plaćao, jer je uvek imao punu kesu.

Pošto je tako neko vreme putovao po svetu, pomislio je: 'Moraš već jednom potražiti oca; kad se pojaviš sa

zlatnim magarcem zaboraviće na svoj gnev i lepo će te primiti.'

No dogodi se da prispe u istu onu krčmu u kojoj je krčmar njegovom bratu bio zamenio stočić. Svog magarca je vodio na ularu i krčmar htede da mu prihvati i priveže životinju, ali mladi kalfa reče:

»Ne trudite se, svog sivonju ću sam uvesti u staju i sam ću ga privezati, pošto moram znati gde se nalazi.«

Krčmaru to bi čudno pa pomisli u sebi da onaj ko se mora sam brinuti za svog magarca sigurno neće imati mnogo da potroši. Ali kad se stranac maši džepa i izvadi dva zlatnika pa reče da mu nabavi nešto dobro za jelo, krčmar je razrogačio oči i brže-bolje otrčao i potražio sve najbolje što je mogao naći. Posle obeda gost upita koliko je dužan; krčmar mu zaračuna dvostruko i reče da doda još nekoliko zlatnika za magarca u staji. Kalfa se opet maši džepa, ali zlata mu upravo beše nestalo.

»Pričekajte za trenutak, gazda krčmaru«, reče on. »Idem časkom po zlato«.

On se uputi u staju ali ponese i stolnjak. Krčmar nije umeo sebi da objasni šta to znači, pa se, postavši znatiželjan, došunja za njim i, kad gost namače rezu na staju, proviri kroz rupu na dasci. Stranac rasprostre stolnjak ispod magarca pa poviče:

»Briklebrit!« i istog trena životinja i spreda i odostrag poče sipati zlato da je padalo kao kiša.

»Što mu muka«, uzviknu krčmar, »tu se brzo kuju dukati! Takva kesa nije, bogme, na odmet!«

Gost plati račun i pođe na spavanje, ali se krčmar noću kradom odšunja u staju, izvede ovoga kovača novca i na njegovo mesto priveza drugog magarca.

Sledećeg jutra rano zorom ode kalfa sa svojim magarcem, verujući da vodi zlatnog. U podne prispe do oca koji se obradova kad ga ponovo ugleda te ga rado primi.

»Šta si postao, sine moj?« upita stari.
»Mlinar, dragi oče«, odgovori on.
»Šta si doneo sa svog putovanja?«
»Doveo sam jedino magarca.«
»Magaraca ovde ima dovoljno«, uzvrati otac, »pa bi mi bila ipak milija jedna dobra koza.«
»Da«, reče sin, »ali to nije običan već zlatni magarac; kad kažem: 'Briklebrit!' dobra životinja sve samim žutim zlatnicima prekrije čitav čaršav. Samo vi pozovite sve rođake, ja ću ih obogatiti.«
»Kad je tako, moram biti zadovoljan«, reče krojač, »jer tada više neću morati da se mučim sa iglom«, pa sam otrča i pozva rođake. Čim se ovi okupiše, mlinar im reče da naprave mesta da svoj čaršav raširi pa uvede u sobu magarca.
»Sad pazite«, reče uzviknuvši: »Briklebrit!« ali nikakvi zlatnici ne počeše padati, i pokaza se da ova životinja ama baš ništa ne zna o toj veštini. Jer svaki magarac i ne može da dogura toliko daleko! Tad jadni mlinar napravi kiselo lice jer vide da je prevaren, pa zamoli rođake da mu oproste. A ovi tad odoše isto toliko siromašni kao i kad su došli.
Ništa više nije preostajalo, stari krojač se opet morao prihvatiti igle, a mladić se najmi kod nekog mlinara.
Treći brat je došao na zanat kod nekog strugara i, kako je to umetnički zanat, morao je najduže učiti. No njegova braća su mu javila pismom kako su loše prošli i kako ih je krčmar poslednje večeri lišio njihovih lepih čarobnih stvari. Kad je strugar izučio zanat i kad je trebalo da krene na putovanje, majstor mu, kao nagradu što je bio toliko dobar, pokloni jednu vreću govoreći:
»Unutra je batina.«
»Vreću mogu da okačim o rame i može mi nekad

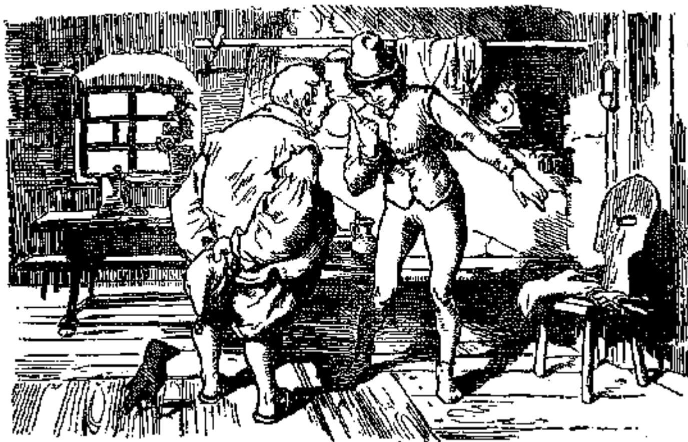

dobro doći, ali šta će batina u njoj? Samo će mi vreća od nje biti teža?«

»Reći ću ti«, odgovori majstor. »Ako ti neko nešto učini nažao, samo poviči: 'Batino, iz vreće!' i batina će iskočiti i tako će se lepo prošetati po leđima tih ljudi da se osam dana neće moći ni pokrenuti ni pomeriti. I ona neće prestati da ih udara sve dok joj ne kažeš: 'Batino, u vreću!'

Kalfa mu zahvali, obesi o rame vreću, i kad god bi mu se neko približio i hteo da na njega nasrne, povikao bi: »Batino, iz vreće!« i ona bi smesta iskočila i odmah po leđima jednom za drugim svakom takvom isprašila kaput ili prsluk, ne čekajući da ih taj prvo skine. A to je išlo takvom brzinom da bi na sledećeg pre nego što bi se i osvrnuo došao red.

Uveče, mladi strugar prispe u istu onu krčmu gde su njegova braća bila prevarena. On svoju torbu spusti preda se na sto i poče da priča kakva je sve čuda — idući po svetu video:

»Da«, reče, »može se naći i stočić koji se sam postavlja, zlatni magarac i tome slično: sve dobre stvari koje ja ne prezirem. Ali to nije ništa u poređenju sa blagom koje sam ja stekao i koje nosim u svojoj vreći.«

Krčmar naćuli uši: 'Šta li je to, za boga miloga!' pomisli. 'Vreća je sigurno puna dragog kamenja i pravo će biti da se i nje dočepam, jer tri put bog pomaže.'

Kad dođe vreme da se počine, gost se opruži na klupi i svoju vreću kao jastuk stavi pod glavu. Kad krčmar pomisli da je gost utonuo u dubok san, on priđe i sasvim polako poče da cima i vuče vreću ne bi li je kako izvukao i podmetnuo drugu. Ali strugar je već dugo na to čekao, pa baš kad krčmar htede da povuče iz sve snage, poviče:

»Batino, iz vreće!«

Batinica smesta izlete i poče krčmara da bubeta po leđima i tako ga dobro presliša da je sve pucalo. Krčmar zakuka za milost, ali što se više derao to ga je batina jače

u taktu udarala po leđima, dok na kraju iscrpljen ne pade na pod.

Tad strugar reče:

»Ako mi ne izneseš stočić koji se sam postavlja i ne predaš zlatnog magarca, batina će ponovo zaigrati.«

»Ah, ne, ne!« poviče krčmar sasvim utanjivši glasom, »sve ću vam rado predati, samo naredite da se ovaj prokleti đavo ponovo uvuče u vreću.«

Nato kalfa reče:

»Pretpostaviću milosrđe pravdi, ali čuvaj se da opet ne nastradaš!«

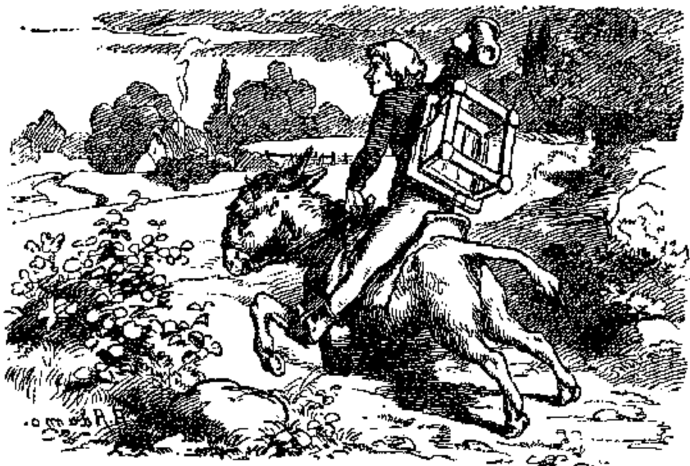
Onda uzviknu:

»Batino, u vreću!« i ostavi ga na miru.

Narednog jutra, strugar sa stočićem koji se sam postavlja i sa zlatnim magarcem krenu svom ocu.

Stari krojač se obradova kad ga ponovo ugleda i upita šta je naučio u tuđini.

»Dragi oče«, odgovori on, »postao sam strugar.«

»To je umetnički zanat«, nato će otac. »A šta si sa putovanja doneo?«

»Dragocenu stvar, dragi oče«, uzvrati sin, »batinu u vreći.«

»Šta«! uzviknu otac, »batinu! To ne vredi truda! Nju možeš odseći od svakog drveta.«

»Ali ovakvu ne, dragi oče. Kad povičem: 'Batino, iz vreće' ona iskoči, i onoga ko mi ne misli dobro počinje valjano da bije i ne prestaje sve dok taj ne padne na zemlju i postane manji od makova zrna. Vidite, ovom batinom sam ponovo došao do stočića koji se sam postavlja i zlatnog magarca, koje je onaj lopov krčmar uzeo mojoj braći. Sad pozovite obojicu, kao i svu rodbinu, hoću da ih ugostim i napojim i da im uz to napunim sve džepove zlatom.«

Stari krojač isprva ne htede baš da poveruje, ali na kraju ipak okupi rodbinu. Tad strugar prostre čaršav nasred sobe, potom uvede zlatnog magarca, pa reče bratu:

»No, dragi brate, evo ti ga. Razgovaraj s njim!«

Mlinar uzviknu:

»Briklebrit!« i istog trena počeše zlatnici sipati na čaršav, kao da udari plaha kiša, i magarac ne prestade pre nego što su svi imali toliko zlata da ga više nisu mogli nositi. (Vidim po tebi da bi i ti tamo rado bio.)

Onda strugar unese stočić, pa reče:

»Dragi brate, evo pa sad razgovaraj s njim.«

I tek što stolar izusti: »Stočiću, postavi se!« ovaj se postavi i prepuni činijama punim najlepših đakonija. Tad se napravi gozba kakvu dobri krojač u svojoj kući nikad nije doživeo. Čitava rodbina ostade na okupu sve do kasno u noć. Svi su bili veseli i zadovoljni.

Krojač zaključa u jedan ormar iglu i konac, aršin i peglu, pa je sa svoja tri sina živeo srećno i u izobilju.

Ali kud se zaputila ona koza koja beše kriva što je krojač oterao svoja tri sina? To ću ti ispripovedati. Ona se stidela što je imala obrijanu glavu te se uvukla u lisičju jazbinu i skrila u njoj. Kad se lisica vratila kući, iz tame prema njoj zaiskriše dva velika oka da se ona uplaši i odjuri kao bez duše. Medved je sretne i, kako lisica beše sva unezverena, upita:

»Šta ti je, sestro lijo, zašto kriviš lice?«

»Ah«, odgovori mu riđodlaka, »u mojoj jazbini je neka besna zivotinja koja se vatrenim očima izbečila na mene.«

»Nju ćemo brzo isterati«, odvrati medved, pođe s njom do jazbine i pogleda unutra. Ali kad ugleda vatrene oči, i njega spopade isto tako veliki strah; ne htede da sa ljutitom životinjom ima bilo kakvog posla, te zaždi odatle.

Medveda sretne pčela i pošto primeti da se on ne oseća baš najbolje u svojoj rođenoj koži, upita:

»Medo, što si tako snuždio lice, gde se dede tvoja veselost?«

»Lako je tebi govoriti!« odgovori medved. »U kući lije riđodlake nalazi se nekakva ljutita životinja buljavih očiju koju nismo mogli najuriti.«

Pčela odvrati:

»Žao mi te je, medo. Ja sam jadno i slabaško stvorenje na koje nećete ni pogleda da bacite, ali ipak verujem da vam mogu pomoći.«

Ona odlete u lisičju jazbinu, slete kozi na glatko obrijanu glavu pa je ubode tako nemilosrdno da ova podskoči i povika:

»Meee! Meee! pa kao luda odjuri u beli svet.

Niko do ovog časa ne zna kud je iščezla.

37.
Palčić

Bio jednom jedan siromašan seljak pa je uveče sedeo kraj ognjišta i raspaljivao vatru, dok je njegova žena sedela i prela. Tad on reče:

»Tužno je i žalosno što nemamo dece! Kod nas je tako tiho, a u drugim kućama — i sama vidiš koliko je bučno i veselo.«

»Da«, odvrati žena i uzdahnu, »bila bih zadovoljna kad bismo dobili bar samo jedno dete. Makar ono bilo i sasvim malo, malecko koliko palac, mi bismo ga od sveg srca voleli.«

No uskoro se dogodi da žena zatrudni pa posle sedam meseci rodi dete koje je bilo zdravo i skladno, ali ne duže od palca. Tad oni rekoše:

»Takvo je kakvo smo zaželeli, i neka onda bude naše drago dete«.

Dete pošto je bilo tako malog rasta nazvaše *Palčić*.

Iako nisu štedeli hranu i dobro ga negovali, dete ne poraste već ostade onakvo kakvo je bilo kad se rodilo. Ali ono je imalo razuma, bistar pogled i uskoro se pokaza kao pametno i okretno stvorenje i kome je sve čega bi se prihvatilo polazilo za rukom.

Jednog dana seljak se spremi da ide u šumu da naseče drva. Tom prilikom on više za sebe reče:

»Eh, što bih voleo da imam nekoga ko bi dovezao kola za mnom u šumu.«

»O, oče«, viknu Palčić, »kola ću ja dovesti. Oslonite se slobodno na mene. Kola će u određeno vreme biti u šumi.«

Čovek se nato nasmeja i reče:

»Kako bi to mogao da izvedeš? Ti si premalen da bi mogao da držiš konje na dizginu.«

»To ništa ne smeta, oče. Samo ako majka hoće da mi upregne konja, ja ću mu sesti u uvo i govoriti kuda treba da ide.«

»Pa«, nato će otac, »hajde da i to jednom pokušamo!«

Kad je došlo vreme, majka upreže konja a Palčića stavi u njegovo uvo, a mališa poče da viče, dovikujući konju kuda treba da ide:

»Đi, đi! Nalevo, nadesno!«

I kola pođoše pravim putem u šumu kao da je u njima sedeo neki vičan kočijaš. Međutim, dogodilo se, baš kad su kola bila na krivini i mališa uzvikivao: »Nalevo, nalevo!« da su naišla dva stranca.

»Blagi bože«, uzviknu jedan, »šta je to? Evo kola idu, a kočijaš dovikuje konju, ali se ipak niko ne vidi.«

»To nisu čista posla«, nato će drugi, »poći ćemo za kolima i videti gde će se zaustaviti.«

Kola, međutim, zađoše duboko u šumu, tačno do mesta gde se obaralo i seklo drvo.

Kad Palčić ugleda oca, doviknu mu:

»Vidiš li, oče, stigao sam s kolima, a sad me samo skini.«

Otac prihvati konja levom rukom, a iz konjskog uha desnom izvadi svog sinčića, koji veselo sede na jednu slamku.

Kad ona dva tuđinca opaziše Palčića, od velikog čuđenja nisu znali šta da kažu. Tad jedan povede drugog na stranu, pa reče:

»Čuj, mogli bismo s tim mališom proći srećno i obogatiti ako bismo ga za novac pokazivali u nekom velikom gradu. Hajde da ga kupimo.«

Oni priđoše seljaku i rekoše mu:

»Prodajte nam ovog mališu, kod nas će mu biti dobro.«

»Ne«, odgovori otac, »on je moj sin, moje mezimče i ne bih ga prodao ni za sve zlato ovog sveta!«

Ali se Palčić, čuvši da se o ponudi radi, brzo uspuza po naborima očevog kaputa, stade mu na rame i šapnu u uvo:

»Oče, samo me ti daj, a ja ću se već vratiti.«

Tad ga otac toj dvojici ljudi prodade za lepe pare.

»Gde bi želeo da sedneš?« upitaše oni Palčića.

»Ah, stavite me na obod svog šešira. Onda ću moći da se šetam tamo-amo i posmatram okolinu, a ipak neću pasti.«

Oni mu učiniše po volji i kad se Palčić oprosti od oca, pođoše s njim. Tako su išli sve dok se nije smračilo, a tad mališa reče:

»Spustite me malo na zemlju; nužda mi je.«

»Samo ti ostani gore«, odvrati mu čovek na čijoj je glavi sedeo, »neće mi od toga ništa biti. I ptice mi ponekad tako štogod spuste na glavu.«

»Ne«, uzvrati Palčić, »ja znam šta je pristojno; samo vi mene spustite brzo.«

Čovek skide šešir i stavi mališu na ivicu jedne njive pored puta. Palčić tada poče skakati tamo-amo i puzati između gruda zemlje, a zatim se hitro uvuče u jednu mišju rupu koju je pronašao.

»Laku noć, gospodo! Sad bez mene pođite kući!« doviknu im ismevajući ih.

Oni pritrčaše, pa stadoše štapovima bosti po zemlji i zavlačiti ih u mišju rupu, no to beše uzaludan trud; Palčić se sve dublje zavlačio, i kako se uskoro potpuno smračilo oni su ljuti i prazne kese morali da krenu kući.

Kad se Palčić uverio da su otišli, ispuza iz podzemnog hodnika.

»Tako je opasno kretati se njivom po mraku«, reče Palčić, »čovek može lako slomiti vrat ili nogu.«

Srećom ubrzo naiđe na jednu praznu puževu kućicu.

»Hvala bogu«, reče, »ovde mogu sigurno prenoćiti«, te se zavuče u nju.

Malo zatim, taman kad je hteo da zaspi, ču kako prolaze dva čoveka i kako jedan od njih reče:

»Kako da bogatom popu najlakše dignemo pare i srebro?«

»To ti ja mogu reći«, u taj mah umeša se u njihov razgovor Palčić.

»Šta to bi?« upita uplašeno jedan lopov, »kao da sam čuo nekoga da govori.«

Oni zastadoše i oslušnuše, a Palčić mu ponovo reče:

»Ako me povedete, ja ću vam pomoći.«

»Gde si ti to?«

»Potražite polako po zemlji i poslušajte odakle moj glas dopire«, odgovori on.

Najzad ga lopovi nađoše i podigoše uvis.

»Ti, kepecu jedan, da nam pomogneš?« povikaše.

»Pazite«, odgovori Palčić, »ja ću se provući kroz gvozdene šipke u popovu sobu i dodavaću vam sve što želite«.

»Pa dobro«, rekoše lopovi, »videćemo šta umeš.«

Kad su stigli do popove kuće, Palčić se uvuče u sobu, ali odmah poviče iz sveg glasa:

»Hoćete li sve što se ovde nalazi?«

Lopovi se uplašiše pa mu rekoše:

»Govori tiho da se ko ne probudi.«

No Palčić se napravi kao da ih nije razumeo, te opet poviče:

»Šta želite? Hoćete li sve što se ovde nalazi?«

Kuvarica, koja je spavala u susednoj sobi, ču glasove, uspravi se u krevetu pa oslušnu. Ali lopovi su se bili, zaplašeni, dali u trk i malo dalje se sakrili. Najzad,

ponovo prikupiše hrabrost, misleći: 'To taj vražji mališa hoće s nama samo da se našali.' Vratiše se pa mu došapnuše:

»Sad budi ozbiljan i dodaj nam nešto.«

A Palčić još jednom povika koliko ga grlo nosi:

»Ta ja ću vam dodavati sve, samo provucite ruke unutra.«

Služavka, koja je još osluškivala, to sasvim jasno ču, pa skoči iz postelje i, posrćući po mraku, napipa vrata i upade u sobu. Lopovi se dadoše u beg i trčali su kao da su im sami đavoli za petama. No služavka, kako ništa nije mogla da vidi po mraku, pođe da nađe sveću. Kad se s njom pojavila, Palčić se neprimetno izvuče napolje i pobeže u ambar. Služavka, međutim, pošto pretraži sve uglove i ništa ne nađe, opet leže u postelju misleći da je otvorenih očiju i ušiju ipak samo sanjala.

Palčić se pentrao po vlatima sena dok nije našao jedno lepo mesto za spavanje. Hteo je tu da se odmori dok ne svane, a zatim da se vrati svojim roditeljima. Ali morao je još mnogo štošta da iskusi! Da, na ovom svetu ima još mnogo nevolja i muka!

Kad je počelo da svanjuje, služavka ustade iz postelje i pođe da nahrani stoku. Najpre uđe u ambar, pa uze dobar naviljak sena, i to baš onaj u kome je Palčić ležao i spavao. Ali on je spavao tako čvrsto da ništa nije osetio i probudio se tek onda kad se našao u gubici krave, koja ga je zgrabila zajedno sa senom.

»Ah, bože«, poviče, »kako li sam dospeo u ovu valjaonicu!«

Ali ubrzo shvati gde se nalazi. Sad mu je valjalo da pazi da ne dospe među zube i bude samleven; no nije mu bilo drugog izlaza, krava ga je s ostalom hranom sručila u svoj burag.

»Zaboravili su da na ovoj sobici postave prozore«,

reče Palčić, »pa u nju sunce ne dopire, a ni sveće nema nigde.«

Uopšte, stan mu se nije nikako dopadao, a najgore je bilo to što novo seno nije prestalo da pristiže kroz vrata i što je njegovo mesto bivalo sve skučenije. Najzad u strahu, on poviče koliko ga je grlo nosilo:

»Ne donosite mi više sveže hrane, ne donosite mi više sveže hrane!«

Služavka je upravo muzla kravu. Kad je čula da neko govori, a ne videći nikoga, a pošto je to bio onaj isti glas koji je čula prošle noći, toliko se uplaši da skliznu sa svoje stoličice i prosu mleko. U najvećoj usplahirenosti odjuri svome gazdi.

»Ah, bože moj«, viknu ona, »gospodine popo, krava je progovorila.«

»Ti si poludela«, odvrati joj pop, ali ipak pođe i sam u staju da vidi i ispita šta se događa.

Tek što je u nju zakoračio, a Palčić ponovo poviče:

»Ne donosite mi više sveže hrane, ne donosite mi više sveže hrane!«

Tad se i sam pop uplaši, pomisli da je možda neki zao duh ušao u kravu i naredi da je zakolju. Zaklaše je, a burag, u kome se nalazio Palčić, baciše na đubrište. Palčić je propatio mnogo muka da se iz njega iskobelja. Kad je ipak nekako uspeo da se gotovo izvuče, i tek što je hteo promoliti glavu — kad eto ti nove nesreće! Odnekud je neki gladan vuk dojurio i na jedan mah progutao ceo burag. Ali Palčić ne izgubi hrabrost.

»Možda će se«, pomisli on, »moći s vukom razgovarati«, pa mu iz utrobe doviknu:

»Dragi vuče, znam gde možeš doći do dobrog zalogaja.«

»A gde se on nalazi?« upita vuk.

»U toj i toj kući. Ali se moraš provući kroz slivnik te

ćeš naći kolača, slanine i kobasica koliko ti srce želi«, i opisa mu tačno kuću svog oca.

Vuku nije bilo potrebno da se to ponavlja. Noću se uvuče unutra, provlačeći se kroz slivnik, a onda se u ostavi najede do mile volje. Kad se dobro zasitio, hteo je da ode, ali je bio toliko odebljao od jela da se nije mogao vratiti istim putem. A Palčić je s tim i računao, te sad u vukovoj utrobi poče dizati veliku buku: urlao je i vikao koliko je god mogao.

»Budi miran«, reče vuk, »probudićeš ljude.«

»Pa šta bi ti hteo?« odgovori mališa, »ti si se sit naž-derao i ja ne smem ni da se veselim.«

Palčić opet iz sve snage poče da viče. Od te buke probudiše se konačno otac i majka, pa potrčaše do ostave i proviriše u nju kroz neku pukotinu. Kad ugledaše u njoj vuka, otrčaše brže-bolje, pa čovek donese sekiru a žena kosu.

»Stani tu pozadi mene«, reče čovek ulazeći u ostavu, »ako, kad mu zadam udarac, vuk još ostane živ, tad ga ti dočekaj i saseci.«

Kad Palčić ču očev glas on uzviknu:

»Dragi oče, ja sam ovde, u vukovom trbuhu.«

Sav srećan, otac uskliknu:

»Hvala bogu, evo našeg dragog deteta«, pa naredi ženi da ostavi kosu kako ne bi Palčića pozledila.

Zatim poteže sekiru i tako udari vuka po glavi da se ovaj skljoka mrtav. Potražiše tada nož i makaze, rasekoše vuku utrobu i izvukoše svog mališu.

»Ah«, reče otac, »kako smo se brinuli za tebe!«

»Da, oče, mnogo sam prošao sveta. Hvala bogu što sad opet udišem svež vazduh!«

»A gde si sve bio?«

»Ah, oče, bio sam u mišjoj rupi, u kravljem buragu i u vučjoj utrobi! Sad ću ostati kod vas.«

»A mi te ne bismo više prodali za sva blaga ovog sveta«, rekoše roditelji grleći i ljubeći svog dragog Palčića.

Dali su mu da jede i pije, a onda su mu skrojili novo odelo jer se staro na putovanju bilo strašno pohabalo.

38.

Svadba gospođe lisice

Prva bajka

Bio jednom neki stari lisac koji je imao devet repova. On je sumnjao da mu je žena neverna, pa je htede iskušati. Zato se zavuče pod klupu, tamo se ispruži celom dužinom, ne mrdajući ni repom, i napravi se mrtav mrtvijat. Na to njegova žena lisica pođe u svoju sobu i tamo se zatvori, dok je njena sluškinja — devojka mačka — poslovala za ognjištem i kuvala. Ubrzo se pročulo da je stari lisac umro, pa počeše da se javljaju prosci.

Tako je jednom služavka čula kako neko pred kapiju stade i onda zalupa. Onda pođe i otvori, a kad tamo — došao jedan mladi lisac koji je upita:

»Šta ona, maco, radi?
Spava li ili bdi?«

Nato mu devojka mačka odgovori:

»Ne spavam, nego bdim.
Želiš li znati šta radim?
Kuvam pivo, u njega se maslac stavlja;
da li se gospodin za moga gosta javlja?«

»Zahvaljujem se, dobra devojko«, reče lisac. »Ali šta radi gospođa lisica?«

Služavka mu uzvrati:

»U svojoj sobi sedi sad,
i gorko proklinje svoj jad.
Videh je od plača crvenu
lisac, preminu, ostavi ženu.«

»Reci joj ipak, devojko, da je ovde mladi lisac koji bi je rado zaprosio.«

»Pa dobro, mladi gospodine.«

Tad mačka pođe, trip-trap,
zatvori vrata klip-klap.
»Jeste li tu, gospođo lisice?«
»Da, gde bih bila, moja mačkice.«
»Sad kucnu neko, i prosac to je.«
»A kako izgleda, dete moje?«

»Da li ima isto tako lepe zavodljive repove kao pokojni gospodin lisac?«

»Ah, ne«, nato joj odgovori mačka, »ima samo jedan rep.«

»Onda ga neću.«

Devojka mačka siđe na kapiju i odbi prosca.

Ne prođe mnogo kad se začu kako neko ponovo kuca, a kad ono — pred kapijom stoji drugi lisac koji htede da zaprosi gospođu lisicu. Ovaj je imao dva repa, ali ne prođe ništa bolje od prvog. Zatim su dolazili i ostali, uvek sa jednim repom više. No sve je gospođa lisica odbijala dok se najzad jednog dana ne pojavi jedan koji je imao devet repova, kao i stari gospodin lisac. Kad je udovica to čula, sva srećna reče mački:

»Sva vrata sad mi otvorite,
i starog gospodina lisca počistite.«

Ali baš kad je trebalo da se proslavi svadba, ispod klupe se izvuče stari gospodin lisac, izlema sav taj ološ i najuri iz kuće zajedno sa gospođom lisicom.

Druga bajka

Kad je stari gospodin lisac umro, dođe vuk kao prosac, zakuca na vrata i mačka, koja je kao devojka služila kod gospođe lisice, otvori. Vuk je pozdravi i upita:

»Gospođa maco od metlice, dobar dan.
Kako to da sama sedi povazdan?
Šta li smišlja?«

Mačka mu reče:

»Hleb u mleko drobim sada:
Da li gostu da se nadam?«

»Hvala lepo, gopođo mačko«, odgovori vuk, »a nije li gospođa lisica kod kuće?«

Mačka odgovori:

»U svojoj sobi sedi sad
i gorko proklinje jad,
oplakuje tešku svoju sudbinu,
jer stari gospodin lisac preminu.«

Vuk nato reče:

»Ako drugog muža hoće,
neka samo dole dođe.«

Stepeništem mačka juri,
jer se njoj sad mnogo žuri,
dok ne stiže do dvorane,

pa lupati na nju stane.
»Da li je tu gospa lija?
Ako drugog muža hoće,
neka samo dole dođe.«

Gospođa lisica samo upita:

»Da li taj gospodin prosac ima crvene pantalonice i šiljatu njuškicu?«

»Nema«, odgovori mačka.

»Onda od njega nikakve vajde.«

Pošto mačkica tako otpravi vuka, dođoše zatim pas, jelen, zec, medved, lav i tako jedna za drugom sve šumske životinje. No uvek je proscu nedostajala neka dobra osobina, koju je imao stari gospodin lisac, i mačka je svaki put morala da ga otpravlja. Najzad dođe jedan mladi lisac. Tad gospođa lisica upita:

»Da li gospodin ima crvene pantalonice i šiljatu njuškicu?«

»Ima«, potvrdi joj to mačka, »ima.«

»Onda, neka se popne«, reče gospođa lisica, a sluškinji naredi da priredi svadbu.

»Počisti sobu«, reče maci,
»i starog lisca kroz prozor baci.
Kad miša debelog znao je naći,
uvek je sam žderati stao,
a meni ništa nije dao.«

Tad se proslavi sjajna svadba sa mladim gospodinom liscem; tu se klicalo, pevalo i veselilo. Ako nisu do sada prestali, još i sad igraju.

SADRŽAJ

39.

Patuljci

Prva bajka

Neki obućar je bez svoje krivice toliko osiromašio da mu najzad ništa više nije preostalo do koža za jedan jedini par cipela. Uveče izreže on od te kože jedne cipele ali ih ostavi da ih sutradan završi, i kako je imao mirnu savest, leže spokojno u postelju, pomoli se dragom bogu i zaspa. Ujutro, tek što je očitao molitvu i hteo taman da se lati posla, kad — obe cipele stoje potpuno gotove na njegovoj tezgi. Začudio se mnogo i nije znao kako to da objasni. Uzeo je cipele u ruke i dobro ih izbliza osmotrio. One su bile zanatski tako čisto urađene da nije na njima mogao naći nijedan bod koji je bio pogrešan. Bile su upravo takve da se moglo reći da su pravo majstorsko delo.

Ubrzo potom ušao je jedan kupac i, pošto su mu se cipele neobično dopale, platio je za njih više nego obično, pa je sad obućar od toga novca mogao kupiti kožu za dva para cipela. Opet ih je uveče skrojio jer je hteo da se narednog jutra odmah svom snagom baci na posao. No pokazalo se da nije bilo potrebno jer kad je ustao

opet su cipele bile već gotove. Naravno, ni kupci nisu izostali. Oni su mu dali toliko novca da je mogao da kupi kožu za četiri para cipela. Rano ujutro sledećeg dana obućar je zatekao i ta četiri para gotova i tako se to nastavilo. Ono što bi on uveče skrojio — to je sutradan bilo gotovo, tako da je obućar ubrzo ponovo imao ne samo lep prihod, već je postao imućan.

Jedno veče pred sam Božić obućar je opet skrojio cipele i pre nego što će poći na spavanje, reče svojoj ženi:

»Kako bi bilo da ovu noć ne legnemo nego da probdimo da bismo videli ko nam to toliko pomaže?«

Žena pristade te zapali sveću da bude vidno. Potom su se oboje sakrili iza neke odeće koja je u jednom uglu sobe visila, te su odatle budno motrili. Tek kad je bila ponoć pojaviše se dva majušna, ljupka i naga čovečuljka, sedoše za obućarski sto, privukoše k sebi svu iskrojenu kožu i počeše svojim prstićima tako vešto i brzo praviti bodove, šiti, kucati da obućar od čuđenja nije mogao sa njih oka skinuti. Oni nisu posustali dok nisu sav posao priveli kraju i dok cipele potpuno gotove nisu stajale na stolu. Tad skočiše i odjednom nestadoše.

Sutradan žena reče:

»Ovi čovečuljci su nas obogatili. Moramo im se ipak za to nekako odužiti. Gledam ih kako unaokolo tumaraju, a na sebi nemaju baš ništa, pa im mora biti hladno. Znaš šta? Ja ću im sašiti košuljice, kaputiće, prslučiće i pantalonice, a svakom ću isplesti i po par čarapa. Uz to, ti svakome načini po par cipelica.«

»S tim se potpuno slažem«, reče obućar i uveče, kad je sve bilo gotovo, umesto izrezane kože na sto oni staviše poklone. Zatim se sakriše da bi mogli da vide kako će se čovečuljci prema tome poneti.

U ponoć opet doskakutaše patuljci i htedoše da se odmah bace na posao. Ali, kad tamo — ne nađoše izre-

zanu kožu već ljupku odeću. Prvo su se čudili, no zatim se silno obradovaše. Brže-bolje se obukoše, pogladiše lepu odeću na telu i zapevaše:

»Zar nismo dečaci sjajni i bajni?
Zašto bismo bili obućari vajni!«

Od radosti su poskakivali i igrali i skakali preko stolica i klupa. Najzad, igrajući, izađoše napolje. Otad se više nisu pojavljivali. No obućaru je bilo dobro dok god je živeo, i polazilo mu je za rukom sve čega bi se poduhvatio.

Druga bajka

Bila jednom neka siromašna služavka, koja je bila vredna i čista. Svaki dan bi omela kuću, a đubre istresala na jednu veliku gomilu ispred vrata. Jedno jutro, kad je upravo htela da se lati posla, zateče na toj gomili pismo i, pošto nije umela da čita, ostavi metlu u ugao i ponese pismo svojim gazdama. To pismo su bili poslali patuljci koji su devojku molili da bude kuma jednom njihovom detetu. Služavka nije znala šta da čini. Najzad, na silno nagovaranje i pošto su joj rekli da se tako nešto ne sme odbiti, ona pristade. Tad dođoše tri patuljka pa je povedoše u pećinu gde su oni živeli. Ne može se reći koliko je sve tu bilo malo, ali — tako ljupko i sjajno.

Porodilja je ležala u krevetu od crne abonosovine sa intarzijama od bisera; pokrivači su bili zlatom izvezeni. Dečja kolevka je bila od slonovače, a koritance od zlata. Devojka je bila kuma, a kad se krštenje završilo htela je da se vrati kući, ali patuljci su je tako usrdno molili da kod njih ostane još tri dana. Ona je, dakle, ostala, provela to vreme u zadovoljstvu i radosti jer su

joj ovi mališani u svemu ugađali. Najzad ona opet reče da hoće da se vrati. Tad joj patuljci ispuniše džepove zlatom, pa je zatim izvedoše iz pećine.

Kad je devojka došla kući, htela je da nastavi sa svojim poslom. Uzela je u ruke metlu koja je još stajala u uglu i počela da čisti. Tad iz kuće izađoše neki nepoznati ljudi koji je upitaše ko je i šta tu radi.

Kod patuljaka u pećini ona nije bila tri dana, kao što je mislila, već sedam godina, a za to vreme njene pređašnje gazde su poumirale.

Treća bajka

Nekoj ženi su patuljci iz kolevke odneli dete i umesto njega u kolevku stavili neko čudovište sa ogromnom glavom i ukočenim očima, koje ništa drugo nije htelo do da jede i pije. Majka u svojoj nevolji ode susetki i obrati joj se za savet. Susetka reče da to čudovište ponese u kuhinju i stavi kraj ognjišta, da založi vatru i u dve ljuske od jajeta kuva vodu. To će čudovište navesti na smeh, a kad se ono nasmeje — s njim će biti gotovo. Žena učini sve kao što joj susetka reče. A kad je stavila iznad vatre ljuske jajeta s vodom, zevzek reče:

»Sad više nisam mlad
Kao ni Vestervald
I još nikad nisam video
Da je neko u ljusci kuvao.«

Zatim se poče tome smejati. Čim se nasmejao, odjednom dođe mnoštvo patuljaka koji donesoše pravo dete, staviše ga pokraj ognjišta, a ponesoše sa sobom ono čudovište.

40.
Verenik razbojnik

Bio jednom neki vodeničar koji je imao lepu kćer i kad je ona poodrasla, on požele da mu se kćer zbrine i dobro uda. Mislio je:

'Dođe li neki valjan prosac i zaprosi je, daću mu svoju kćer.'

Ne potraje dugo kad dođe prosac koji je izgleda bio vrło bogat i, pošto mu vodeničar nije mogao naći nikakve zamerke, obeća mu svoju kćer. Ali devojka ga nije volela onako kao što verenica treba da voli svoga verenika i u njega nije imala nikakvog poverenja. Kad god bi ga pogledala ili na njega pomislila osetila bi u svojoj duši grozu. Jednom prilikom verenik joj se obrati:

»Ti si mi verenica, a nikako me ne posećuješ.«

»Ne znam ni gde je vaša kuća«, uzvrati mu devojka.

Nato će verenik:

»Moja kuća je daleko u tamnoj šumi.«

Ona je tražila izgovor i rekla kako ne bi bila kadra da sama nađe put do te kuće. Ali joj to ne pomože i verenik joj reče:

»Iduće nedelje moraš doći k meni. Već sam pozvao goste, a da bi našla pravi put kroz šumu, po njemu ću ti posuti pepeo.«

Kada je došla nedelja i devojci valjalo da krene na put, obuze je silan strah, no ni sama nije znala zašto. Da bi označila put za povratak, ona oba džepa do vrha napuni graškom i sočivom. Na ulazu u šumu bio je posut pepeo; ona je išla njegovim tragom, ali je pri svakom koraku na zemlju levo i desno bacala po nekoliko zrna graška. Išla je gotovo čitav dan dok se nije našla usred šume gde je bilo najtamnije. Tu je bila neka usamljena kuća koja joj se nije dopala jer je izgledala toliko mračno

i neprijatno. Ona uđe, ali unutra nije nikog bilo i vladala je mukla tišina. Najednom neki glas poviče:

»Vrati se, vrati, verenice mlada,
U kući razbojnika ti si sada.«

Devojka se osvrte da vidi odakle glas dolazi i pogleda uvis. Tad spazi jednu pticu u kavezu koji je visio na zidu. Ptica opet poviče:

»Vrati se, vrati, verenice mlada,
u kući razbojnika ti si sada.«

Lepa verenica pođe iz jedne sobe u drugu i išla je kroz čitavu kuću, ali sve je bilo prazno i nije se moglo naći nigde žive duše. Najzad dođe i u podrum u kome je sedela jedna prestarela starica, koja je klimala glavom.

»Možete li mi reći«, upita je devojka, »da li ovde stanuje moj verenik?«

»Ah, ti jadno dete«, uzvrati stara, »gde li si ti samo dospela! Ti si u razbojničkom gnezdu. Ti misliš da si verenica koja se nada da će uskoro imati svadbu, a ti ćeš u stvari proslaviti svadbu sa smrću. Vidiš li, ovde sam morala da postavim veliki kotao sa vodom, pa kad te budu imali u šakama, bez milosti će te iskomadati, skuvati i pojesti jer su to ljudožderi. Ako se na tebe smilujem i ne spasem te, izgubljena si.«

Zatim je stara povede i sakri iza povelikog bureta odakle se devojka nije mogla videti.

»Sad budi mirna kao bubica«, reče joj, »ne mrdaj se i ne pokreći, inače će te to stajati glave. Noću, kad razbojnici budu čvrsto spavali, mi ćemo pobeći. Dugo sam i sama čekala na takvu priliku.«

Tek što je to izgovorila, kad eto ti bezočne rulje kući. Sa sobom su dovukli još jednu devojku. Bili su toliko

pijani te kao da nisu ni čuli njene povike i zapomaganja. Terali su je da pije vino, tri pune čaše: u jednoj je bilo belo, u drugoj crno, a u trećoj žuto. Od toga joj prepuče srce. Nakon toga joj strgaše fino ruho, postaviše na sto, iskomadaše njeno lepo telo i posoliše ga. Jadna verenica je iza bureta drhtala i tresla se jer je lepo videla kakvu su joj sudbinu razbojnici namenili.

Jedan od razbojnika na malom prstu ubijene devojke ugleda zlatan prsten, pa kako ga nije mogao odmah skinuti, razbojnik se lati bradve te ga odseče, ali prst odskoči uvis, prelete preko bureta i verenici pade pravo u krilo. Razbojnik uze sveću, hoteći da ga potraži, ali ga ne mogaše naći.

»Da li si već potražio iza velikog bureta?« tad reče drugi razbojnik.

No starica poviče:

»Dođite i jedite, a traženje ostavite za sutra — prst vam neće pobeći!«

»Stara ima pravo«, rekoše razbojnici, pa odustaše od traženja i prihvatiše se jela. Stara im je u vino kanula neki uspavljujući napitak te razbojnici ubrzo polegaše po podrumu, zaspaše i zahrkaše. Kad je verenica to čula, ona izađe iza bureta preskačući preko usnulih razbojnika koji su tu jedan kraj drugog na podu ležali. Strašno se bojala da nekog ne probudi. Ali bog joj pomože da se srećno izvuče. Stara sa njom pođe gore, otvori vrata, pa izjuriše što su brže mogle iz razbojničkog gnezda. Vetar je sa puta bio oduvao posuti pepeo, ali grašak i sočivo su se primili te nikli pa su im na mesečini pokazivali put. Išli su čitavu noć dok ujutru nisu prispeli u vodenicu. Tad devojka svom ocu ispriča sve što se dogodilo.

Kad je došao ugovoreni dan svadbe, pojavi se verenik. Toga dana vodeničar je bio pozvao sve svoje ro-

đake i prijatelje. Dok su gosti sedeli za stolom, svako bi zamoljen da nešto ispripoveda. Verenica je samo sedela i ćutala. Tad joj se verenik obrati:

»Pa, draga moja, zar ti ništa ne znaš? Ispričaj nam i ti štogod.«

»Onda ću vam ispričati jedan san«, odgovori devojka. »Išla sam kroz šumu sama i idući tako najzad dospela do jedne kuće gde nije bilo žive duše, sem na zidu u kavezu male ptice koja mi je doviknula:

'Vrati se, vrati, verenice mlada,
u kući razbojnika ti si sada',

pa još jednom to isto povika.

Oh, dragi moj, to sam ja samo sanjala!

Zatim sam prošla kroz sobe i sve su bile prazne, a u njima je bilo tako neugodno. Sišla sam u podrum a tamo je sedela jedna stara, prastara žena, koja je klimala glavom. Upitala sam je:

'Da li u ovoj kući stanuje moj verenik?'

'Ah, ti jadno dete', odgovorila je starica, 'dospela si u razbojničko gnezdo; tvoj verenik stanuje ovde ali će te iskomadati i ubiti, zatim skuvati i pojesti.'

Dragi moj, to sam ja samo sanjala!

Onda me je starica sakrila iza povelikog bureta, a ja jedva da sam se iza njega mogla šćućuriti. Uto su došli razbojnici, vukući za sobom jednu devojku, kojoj su dali da pije tri vrste vina: belo, crno i žuto; od toga joj je prepuklo srce.

Dragi moj, to sam ja samo sanjala!

Potom su joj svukli fino ruho, iskomadali njeno lepo telo na jednom velikom stolu i posolili ga.

Dragi moj, to sam ja samo sanjala!

A jedan od razbojnika video je da na domalom prstu još uvek ima zlatni prsten i, pošto se teško skidao, uzeo

je bradvu i odsekao ga. No prst je skočio uvis, preleteo preko velikog bureta i pao mi u krilo. I evo tog prsta sa prstenom!«

Tek što je to izustila, ona izvuče prst i pokaza ga prisutnima.

Razbojnik, koji je za vreme priče pobeleo kao kreč, skoči i htede da pobegne; no gosti ga čvrsto ščepaše i predadoše sudijama. Tada su njemu i njegovoj čitavoj bandi sudili za njihova strašna nedela.

41.

Gospodin Korbes

Bili jednom neki petlić i kokica koji su poželeli da zajedno putuju. Tad petlić napravi lepa kola sa četiri crvena točka, pa u njih upregnu četiri mišića. Kokica se sa petlićem pope u njih i sede te zajedno krenuše na put.

Ne potraja dugo, kad sretoše mačku koja upita:

»Kuda ćete!«

Petlić odgovori:

»Na putovanje želimo poći,
kući gospodina Korbesa doći.«

»Povedite me sa sobom«, zamoli ih mačka.

»Vrlo rado«, reče petlić, »popni se i smesti lepo pozadi da ne bi slučajno ispala.

Imajte dobro na umu,
da mi ne isprljate točkiće na drumu.
Poskakujte, vi točkići!
Zviždućite, vi mišići!
Na putovanje želimo poći,
kući gospodina Korbesa doći.«

Posle toga je došao žrvanj, pa jaje, onda patka, zatim pribadača i konačno igla šivatka. Svi se oni ispeše na kola, sedoše i nastaviše put. Ali kad su došli kući gospodina Korbesa, on nije bio tu. Mišići odvuku kola pod ambar, kokica i petlić uzleteše na gredu, mačka se smesti u kamin, patka u grm kraj izvora, jaje se umota u peškir, pribadača se zadenu u jastuče na stolici, igla skoči na krevet i zabode se u jastuk, a žrvanj se postavi iznad vrata.

Uto dođe gospodin Korbes i priđe kaminu hoteći da založi vatru, ali mu tad mačka baci u lice puno pepela. On potrča u kuhinju da se opere, kad tamo — patka mu prsnu vodu u lice. Tad je hteo da se obriše peškirom, ali jaje se iz peškira skotrlja prema njemu, razbi i zalepi mu oči. Htede od svega da predahne pa sede na stolicu, no tad ga ubode pribadača. Kako se silno razbesneo, baci se na krevet, ali samo što je glavu spustio na jastuk, šivatka ga ubode tako da on vrisnu i sav izbezumljen sunu da izjuri u beli svet. Ali kad stiže do vrata, žrvanj padne na njega i ubije ga.

Mora da je gospodin Korbes bio veoma zao čovek.

42.

Gospodin kum

Neki siromah imao je toliko mnogo dece da je već svakoga koga je poznavao molio da mu bude kum, pa kad je dobio još jedno dete, niko više nije preostao koga je mogao zamoliti za kumstvo. Nije znao šta bi mu valjalo započeti, te je u svojoj nevolji legao i zaspao. Tad usni kako treba da izađe pred kapiju i prvog koga sretne da zamoli da mu bude kum. Kad se probudio, odluči da

učini kao što je sanjao, te izađe pred kapiju pa prvoga koga sretne zamoli da mu bude kum. Stranac se primi kumstva pa mu pred odlazak pokloni čašicu s vodom, govoreći:

»To je čudotvorna voda; njome možeš isceljivati bolesnike, samo moraš videti gde stoji smrt. Ako stoji kraj glave, bolesniku daj nešto te vode i on će ozdraviti. Ali ako ona stoji udno nogu, sav trud je tada zaludan: bolesnik mora umreti.«

Od tog trenutka siromah je uvek bio kadar da kaže da li će se neki bolesnik moći spasti ili neće; svojom umešnošću postade on čuven nadaleko i zaradi mnogo novca.

Jednom prilikom su ga pozvali da izleči kraljevo dete. Kad uđe, on vide da smrt stoji kraj glave te dete isceli onom vodom; tako je bilo i drugom prilikom. No kad se to dete po treći put razbole, smrt stajaše udno bolesnikovih nogu, te ono morade umreti.

Siromah je svakako hteo da jednom poseti svog kuma i da mu ispriča kako mu je išlo s onom vodom. Kad je ušao kumu u kuću, zatekao je jedno tako neobično domaćinstvo. Na prvom spratu su se svađali lopata i metla i silno kidisali jedno na drugo. Siromah ih zapita:

»Gde stanuje moj gospodin kum?«

»Sprat više«, uzvrati mu metla.

Kad se ispeo na drugi sprat, tamo je video gde leži razbacano mnoštvo mrtvačkih prstiju.

»Gde stanuje moj gospodin kum?« upita on i njih.

Jedan od prstiju odgovori:

»Sprat više.«

Na trećem spratu je ležala gomila mrtvačkih glava koje su ga uputile opet sprat više. Na četvrtom spratu je video ribe gde stoje iznad vatre: cvrčale su u tiganju i same se pržile.

»Sprat više«, rekoše mu one takođe.

I kad se popeo na peti sprat, dođe pred jednu odaju i pogleda kroz ključaonicu. Tad ugleda svog kuma koji je imao nekoliko dugih rogova. Kad je siromah otvorio vrata i ušao, kum brže-bolje leže u postelju i pokri se. Tad ubogi čovek reče:

»Gospodine kume, kakvo je to čudno domaćinstvo u vašoj kući? Kad sam došao na prvi sprat, lopata i metla su se svađale i snažno udarale jedna po drugoj.«

»Kako si toliko glup«, odgovori mu kum, »to nisu bili lopata i metla već sluga i devojka koji su razgovarali.«

»Ali, na drugom spratu sam video gde leže mrtvački prsti.«

»Oh, priprosti čoveče! To je bilo crno korenje.«

»Na trećem spratu sam video gomilu mrtvačkih glava.«

»Glupane, to nisu bile mrtvačke glave već glavice kupusa.«

»Na četvrtom spratu sam u tiganju video ribe koje su na vatri cvrčale i same se pržile.«

Kad je to rekao, dođoše ribe i same se postaviše na sto.

»A kad sam se popeo ovamo na peti sprat, provirio sam kroz ključaonicu ovih vrata i tad ugledao vas, kume; imali ste duge, duge rogove.«

»Oh, to nije istina!«

Siromaha obuze silan strah te pobeže. Ko zna šta bi mu inače učinio njegov neobični gospodin kum?

43.
Gospođa Truda

Bila jednom neka samovoljna i nametljivo radoznala devojčica. Kad bi joj roditelji nešto naredili da uradi ne bi poslušala. Pa kako joj je onda moglo biti dobro?

Jednog dana ona roditeljima reče:

»Toliko sam slušala o gospođi Trudi da želim da je i ja jednom posetim: ljudi pričaju da je kod nje tako neobično; kažu da su u njenoj kući tolike čudne stvari. Gorim od želje da odem do nje.«

Roditelji su joj to strogo zabranili, govoreći:

»Gospođa Truda je zla žena koja se bavi čaranjem, i ako odeš do nje, nisi nam više dete.«

Ali se devojčica nije osvrtala na zabranu svojih roditelja, nego se ipak zaputi gospođi Trudi. Kad je stigla do nje, gospođa Truda je upita:

»Zašto si tako bleda?«

»Ah«, odgovori devojčica, drhteći, »toliko sam se uplašila od onoga što sam videla.«

»Šta si videla?«

»Na vašim stepenicama sam videla jednog crnog čoveka.«

»To je bio ugljar.«

»Zatim sam videla zelenog čoveka.«

»To je bio lovac.«

»Potom sam videla čoveka crvenog kao krv.«

»To je bio mesar.«

»Ah, gospođo Trudo, jeza me je obuzela kad sam pogledala kroz prozor i nisam videla vas već đavola vatrene glave.«

»Oho«, reče ona, »ti si videla vešticu u njenom pravom ruhu. Dugo sam te već čekala i čeznula za tobom: ti ćeš mi svetleti.«

Tad ona prometnu devojčicu u cepanicu i baci je u vatru. Pa kad je cepanica bila u žaru, veštica sede kraj vatre i grejući se, reče:

»Što jarko svetli!«

44.

Kuma smrt

Neki siromah imao dvanaestoro dece te je morao danonoćno da radi kako bi im mogao dati samo nasušni hleb. A kad se rodilo trinaesto, nije znao kako da sebi u nevolji pomogne, te izjuri na glavni drum da prvog koga sretne zamoli da mu bude kum. Prvi koga je sreo bio je sam dragi Gospod bog koji je već znao šta on ima na srcu, pa mu reče:

»Jadni čoveče, žao mi te je; ja ću ti držati dete na krštenju. Pobrinuću se za njega i učiniću da bude srećan među ljudima.«

»Ko si ti?« upita siromah.

»Ja sam Gospod bog.«

»Onda te neću za kuma«, nato će čovek, »ti daješ bogatome, a siromaha puštaš da skapava od gladi.«

To je rekao čovek jer on naravno nije mogao znati kako Bog mudro deli bogatstvo i bedu. Znači, on se okrete od Gospoda i zaputi dalje. Tad srete đavola koji mu reče:

»Nemoj dalje da tražiš? Ako ćeš mene uzeti za kuma svoga deteta onda ću mu dati zlata u izobilju, a uz to i sva zadovoljstva ovog sveta.

»Ko si ti?« zapita siromah.

»Ja sam đavo.«

»Onda te ne želim za kuma«, odgovori čovek, »ti varaš i zavodiš ljude.«

Zatim pođe dalje, kad mu priđe suvonoga smrt i reče:

»Uzmi mene za kuma!«

»Ko si ti?« zapita je čovek.

»Ja sam smrt koja sve izjednačuje.«

»E, ti si ona koja mi treba«, reče siromah. »Ti k sebi — ne praveći razliku — uzimaš tako bogataša kako i siromaha. Ti ćeš biti moja kuma.«

»Tvoje dete ću«, uzvrati smrt, »obogatiti i učiniti da postane čuveno, jer kome sam ja prijateljica tome ništa ne nedostaje.«

»Krštenje je iduće nedelje«, reče joj na rastanku čovek, »gledaj svakako da dođeš i da ne zakasniš.«

Smrt se pojavi kao što je obećala i bi zacelo kuma.

Kad je dečak odrastao, u neko vreme se pojavi kuma i pozva ga da s njom pođe. Povede ga u šumu i pokaza mu bilje koje je na tom mestu raslo, pa mu reče:

»Sad ćeš dobiti poklon od svoje kume. Učiniću te čuvenim lekarom. Kad te pozovu nekom bolesniku, ja ću ti se svaki put pojaviti: ako budem stajala ukraj bolesnikove glave, tad možeš odvažno govoriti kako ćeš mu povratiti zdravlje, pa mu onda daj nešto od onog lekovitog bilja, te će tako ozdraviti. Ali ako budem stajala udno bolesnikovih nogu, tad je on moj, te moraš reći kako je svaka pomoć uzaludna i da ga ne može spasti nijedan lekar na ovom svetu. No čuvaj se dobro da to bilje ne upotrebiš protiv moje volje; moglo bi se to po tebe loše svršiti!«

Ne potraja dugo, mladić stvarno postade najčuveniji lekar na celom svetu.

»Treba samo da bolesnika pogleda, i već zna kako je: da li će on ozdraviti ili će morati da umre«, tako se o njemu pričalo.

Sa svih strana su dolazili i odvodili ga bolesnicima; toliko su mu davali zlata da je uskoro postao bogataš.

No dogodi se da i kralj oboli; pozvali su lekara koji je trebalo da kaže da li će kralj ozdraviti. Međutim, kad mladić priđe postelji, vide gde smrt stoji udno bolesnikovih nogu te mu više nije bilo leka.

'Kad bih samo nekako mogao da jednom nadmudrim smrt', mislio je lekar. 'Bojim se da mi to ona neće oprostiti. Ipak se nadam, pošto sam joj kumče, da će ona — razume se — zažmuriti na jedno oko. Pokušaću.'

On, dakle, uhvati bolesnika, pa ga obrnuto položi, tako da je smrt sad stajala pored bolesnikove glave. Tad mu dade nešto od one travke te se kralj oporavi i ozdravi.

No smrt priđe lekaru, namrgodi se i smrknu, pa mu pripreti prstom, govoreći:

»Ti si me nasamario. Ovog puta ću ti progledati kroz prste jer si mi kumče; ali usudiš li se još jednom na tako nešto, radiće ti se o glavi. Tebe samog ću povesti sa sobom.«

Ubrzo potom teško se razbole kraljeva kći. Ona je bila jedinica, te je kralj plakao i dan i noć da je od plakanja obnevideo. Tad razglasi da će onaj ko je izbavi postati njen muž i naslediti krunu. Lekar, kad priđe bolesničinoj postelji, ugleda smrt udno njenih nogu. Trebalo je da se seti kumine opomene, ali velika lepota kraljeve kćeri i pomisao na sreću što će postati njen muž zaslepiše ga toliko da od sebe odagna svaku predostrožnost. Mladić nije video kako mu smrt upućuje gnevne poglede i, dižući ruku uvis, suvom pesnicom preti. On podiže bolesnicu i glavu joj stavi tamo gde su stajale noge. Tad joj dade travku i njeni se obrazi odmah zarumeneše i život se u njoj iznova probudi.

Kad je smrt videla da je po drugi put nasamarena za svoj plen, dugim koracima se zaputi lekaru i reče:

»S tobom je gotovo; sad je red došao na tebe.«

Ščepa ga svojom kao led hladnom rukom tako čvrsto da se nije mogao opirati i povede ga u podzemni pakao. Tu on ugleda kako u nepreglednim redovima gori na hiljade sveća; neke su bile velike, druge upola kao te, a ostale — male. Svakog trenutka su se jedne gasile a druge palile tako da je izgledalo da plamičci u stalnoj promeni cupkaju tamo-amo.

»Vidiš li«, reče smrt, »to su sveće ljudskog života.

One velike pripadaju deci, srednje — mužu i ženi koji su u svojim najboljim godinama, male pripadaju starcima. Ipak i deca i mladi ljudi često imaju samo malu sveću.«

»Pokaži mi sveću mog života«, reče lekar i pomisli da je ona još vrlo velika. Smrt pokaza na neugledan komadić koji je upravo pretio da dogori, pa reče:

»Vidiš li, tamo je ona.«

»Ah, draga kumo«, nato će uplašeni lekar, »zapali mi novu sveću. Učini mi to za ljubav kako bih mogao uživati u životu, kako bih postao kralj i muž lepe kraljeve kćeri.«

»Ne mogu«, uzvrati smrt, »prvo se mora jedna sveća ugasiti pre no što se nova pripali.«

»Onda staru sveću postavi na novu koja će odmah nastaviti da gori kad ova dogori«, molio je lekar.

Smrt se pretvarala kao da će mu ispuniti želju, pa dohvati novu, veliku sveću. Međutim, pošto je želela da mu se osveti, smrt je namerno pogrešila prilikom premeštanja, te je komadić pao i ugasio se. Lekar se odmah mrtav skljokao na pod, pa je tako i sam dopao u ruke smrti.

45.

Palčićevo stranstvovanje

Neki krojač je imao jednog sina koji je na ovaj svet došao mali malecki: nije bio veći od palca; zato su ga i zvali Palčić. No iako mali, on je bio smeo i hrabar.

»Oče, treba i moram da pođem u beli svet«, reče on svome ocu jednog dana.

»Dobro, sine moj«, nato će stari.

Onda krojač uze jednu dugačku iglu i na njoj uz pomoć sveće načini čvor od voska za pečaćenje.

»Evo ti i mač te ga ponesi na put.«

Palčić je želeo da u znak oproštaja još jednom ruča sa roditeljima, pa odskakuta u kuhinju kako bi video šta majka kuva za ručak. Ali jelo je upravo bilo pristavljeno i činija je bila na ognjištu.

»Majko, šta danas ima za jelo?« upita Palčić.

»Biće dobro. Pogledaj i sam se uveri«, uzvrati ona.

Palčić skoči na ognjište i zavirnu u činiju, ali pošto se previše nagnuo, zahvati ga para od jela i kroz odžak izbaci napolje. Neko vreme je jahao lebdeći na pari unaokolo po vazduhu dok se najzad nije spustio na zemlju. Para je krojačića bila spustila napolje, daleko, negde u belom svetu, pa je sad tumarao po njemu.

Pogodi se i kod nekog majstora stupi na posao, ali tu mu hrana nije bila dovoljno dobra.

»Gospodo majstorice, ako nam ne date ništa bolje za jelo«, reče jednog dana Palčić, »onda ću vas sutra zorom napustiti, a kredom ću na vašoj kapiji napisati: 'krompira premnogo, mesa premalo, zbogom, kraljice krompira'.«

»Ta šta ti hoćeš, skakavče jedan?« poviče na njega majstorica, pa se razgnevi, zgrabi jednu krpu i htede da ga udari. Krojačić se hitro sakri pod naprstak, pa izviri ispod njega i gospođi majstorici isplazi jezik. Ona podiže naprstak i htede da ga ščepa, no Palčić odskakuta i zavuče se u krpu i, dok ju je majstorica tražeći ga razmotavala, umakne u pukotinu na stolu.

»He, he, gospođo majstorice«, poviče Palčić i promoli glavu, ali kad vide da bi ona htela da ga udari, on skoči u ladicu. No, tu ga ona najzad, ipak uhvati i najuri iz kuće.

Palčić je posle toga lutao i dospeo u jednu veliku šumu. Tu srete gomilu razbojnika koji su smerali da pokradu kraljevo blago. Kad su videli krojačića, pomisliše:

'Toliko mali deran se može provući kroz ključaonicu i poslužiti nam kao kalauz.'

»Hej«, poviče jedan od njih, »ti, Golijate, hoćeš li da pođeš sa nama do kraljeve riznice? Ti se možeš u nju uvući i izbacati nam pare!«

Palčić je razmišljao, pa najzad reče:

»Hoću«, te se s njima zaputi do riznice.

Kad prispeše, on vrata na riznici osmotri dobro i gore i dole ne bi li u njima našao neku pukotinu. Nije potrajalo dugo kad otkri jednu koja je bila dovoljno široka da se provuče. Taman htede da se provuče, ali ga u tom primeti jedan od dvojice stražara što su stajali pred vratima pa reče drugome:

»Kakav to ružan pauk tamo gamiže? Zgaziću ga.«

»Ostavi na miru jadnu životinju«, nato će drugi, »ona ti ništa nije učinila.«

Tako se Palčić srećno kroz pukotinu uvuče u riznicu, otvori prozor pod kojim su stajali razbojnici, pa im izbacivaše talire jedan za drugim. Kad je krojačić bio u najvećem jeku posla, ču kako dolazi kralj da pogleda svoju riznicu, te se žurno sakri. Kralj je odmah primetio da nedostaju mnogi zlatni zvečeći taliri, ali nije mogao da shvati ko bi ih mogao ukrasti pošto su brave i reze bile u dobrom stanju, a svi su izgledi bili da je straža dobro čuvala.

»Pazite, neko je uzimao novac«, reče kralj, kad izađe, dvojici stražara.

Kad je Palčić iznova započeo sa svojim poslom, čuše stražari kako se u riznici novac kotrlja i zvecka: klip, klap, klip, klap. Jurnuše unutra i htedoše odmah ščepati lopova. Ali krojačić, koji je čuo da stražari dolaze, beše još brži, pa skoči u ugao i prekri se jednim talirom tako da se uopšte nije video. Pri tom, Palčić je još počeo stražare da zadirkuje, uzvikujući:

»Ovde sam! Ovde sam!«

Taman bi oni pojurili u tom pravcu, ali kad bi pristigli, on je već bio u drugom uglu gde bi se odskakutavši sakrio pod jedan drugi talir, te bi im doviknuo:

»Hej, ovde sam!«

Stražari bi opet prema njemu jurnuli, no Palčić bi već odavno bio u trećem uglu, dovikujući im:

»Hej, ovde sam!«

Tako ih je pravio budalama i vrteo po riznici sve dotle dok nisu spali s nogu pa odatle otišli. Tad on jedan za drugim izbaci sve talire, poslednji hitnu svom snagom, pa tad i sam još hitro skoči na njega te skupa s njim prolete kroz prozor i pade.

»Ti si junačina«, govorili su mu razbojnici hvaleći ga i bodreći ga na sav glas, »hoćeš li da postaneš naš harambaša?«

Palčić malo razmisli te reče da bi hteo prvo da vidi sveta. Oni tad podeliše plen, a krojačiću dadoše samo jedan novčić, kako je on i tražio jer više nije mogao nositi. Potom pripasa svoj mač, oprosti se od razbojnika pa uze put pod noge.

Palčić je posle radio kod nekolicine majstora, ali se nigde nije dugo skrasio jer mu nije mnogo šta odgovaralo. Najzad se pogodio da kao kućni momak radi u jednoj krčmi. Ali služavke ga nisu mogle smisliti zato što je on, ostajući za njih nevidljiv, video sve šta su potajno činile, pa to dostavljao gazdi; potkazivao bi ih za ono

što bi dizale sa tanjira ili za ono što bi za sebe uzimale i odnosile iz podruma. Tad one rekoše:

»Čekaj, osvetićemo ti se za to«, te se dogovoriše da se s njim zlurado poigraju. Ubrzo potom, kad je u bašti jedna služavka kosila a Palčić unaokolo skakutao i po travkama se verao gore-dole, zahvati ga ona naglo skupa sa travom, te sve veza u ponjavu, kriomice odnese i baci pred krave. Među njima je bila jedna povelika mrkulja koja ga je odmah progutala sa travom ne nanevši mu bol. No u njenom buragu mu se nije sviđalo jer je bilo tako strašno mračno i nije, naravno niotkud bilo svetlosti, bar koliko kad gori jedna sveća. Kad su došli da pomuzu kravu, on poviče:

»Štrip, štrap, štrop, curi mleko,
je l' vedro puno, zna li neko?«

No njega ipak zbog toga što se stvarala buka za vreme muže nisu čuli.

Zatim u staju uđe domaćin i reče:

»Sutra ćemo zaklati mrkulju.«

Tad Palčića obuze takav strah da opet iz sveg glasa poviče:

»Pustite mene prvo napolje, ja sam unutra.«

Gazda je to lepo čuo, ali nije znao odakle glas dolazi.

»Gde si, to?« zapita.

»U mrkulji«, nato mu odgovori siroti Palčić.

Ali gazda nije razumeo što bi to trebalo da znači, te izađe iz staje.

Sutradan zaklaše kravu. Srećom, dok su je sekli i čerečili Palčića ne zahvati nijedan udarac noža. Međutim, ipak je dospeo u meso za kobasice. Pošto je sad prišao mesar i počeo svoj posao, poviče on koliko ga grlo nosi:

»Ne seci preduboko, ne seci preduboko! Ja sam tu, među parčadima u mesu.«

Zbog buke koja se pravila od udaraca satare niko to nije čuo. Sad je jadni Palčić bio u velikoj nevolji, no nevolja nagoni na brzo snalaženje, pa on tada između satara skoči tako hitro da ga nijedna ne dotaknu. Tako jedva odatle izvuče glavu. Ali kako nije mogao daleko pobeći: nije mu bilo nikakvog drugog izlaza, on morade sa komadima slanine uleteti u krvavicu. Tu mu je

stan opet bio vrlo skučen, a uz to ga još odneše u pušnicu i obesiše da se suši, a tamo mu je bilo silno dosadno.

Najzad, jednog dana kad dođe zima, donesoše ga iz pušnice jer je krvavicu valjalo staviti pred jednog gosta.

Kad je krčmarica sekla kolutove, Palčić je pazio da predaleko ne ispruži glavu kako mu je ne bi odsekla zajedno s nekim režnjem. Najzad mu se ukaza zgodna prilika, te se on u jednom trenutku probi i iskoči.

Krojačić nije više nikako hteo da ostane u kući u kojoj mu je sve išlo naopako, već smesta opet krenu na put. Ipak njegova sloboda ne potraje dugo. Na otvorenom polju nalete na lisicu koja ga u rasejanosti šćapi.

»Ej, gospa lijo«, poviče Palčić, »to sam ja, Palčić, u vašem grlu, molim da me oslobodite.«

»U pravu si mali«, nato reče lisica, »od tebe tolickog ionako nikakve vajde. Ako mi obećaš kokoške iz dvorišta tvoga oca, pustiću te.«

»Obećavam ti od sveg srca i iz dna duše ti zahvaljujem«, uzvrati Palčić. »Imaćeš sve kokoške, na to ti se svečano zaklinjem.«

Tad ga lisica oslobodi i sama ga ponese kući. Kad otac ugleda svog milog sinčića rado lisici dade sve kokoške koje je imao.

»U naknadu za kokoške donosim ti lepu paru«, reče Palčić, pa ocu pruži zlatni novčić koji je zaradio na svom stranstvovanju po belom svetu.

»Ali, zašto su lisici dali da požđere te jadne kokoške?«

»Oh, budalo, i tvom ocu bilo bi svakako miliji njegov sin negoli tamo nekakve kokoške u dvorištu!«

46.

Čudesna Klupkićeva ptica

Bio jednom neki čarobnjak koji je uzimao obličje siromašna čoveka, odlazio pred kuće, prosio i lovio lepe devojke. Niko živi nije znao kuda ih je odvodio jer se one nikad više nisu pojavljivale.

Jednog dana dođe on pred kapiju nekog čoveka koji je imao tri lepe kćeri. Izgledao je kao ubogi, onemoćali prosjak jer je na leđima nosio nekakvu korpu kao da je bio namerio u njoj da sakuplja milostinju. Čarobnjak zakuca i poče da prosi nešto za jelo i kad izađe najstarija kći i htede da mu da koricu hleba, on devojku samo dotače i ona morade skočiti u njegovu korpu. Zatim se snažnim brzim koracima zaputi kući što se nalazila sred mrkle šume, odnoseći sa sobom devojku. U ovoj kući je bila sve sama raskoš. Čarobnjak ponudi devojci sve što god želi i reče:

»Draga, kod mene će ti se dopasti. Imaćeš sve što ti duša ište.«

To potraja nekoliko dana, kad on reče:

»Moram otputovati i tebe nakratko ostaviti samu. Evo ti ključeva da možeš svuda zalaziti i sve posmatrati. Samo nemoj da ulaziš u sobu koju otvara ovaj ključić — to ne čini, jer ćeš izgubiti glavu.«

Dade joj takođe jedno jaje i kaza:

»Brižljivo mi čuvaj ovo jaje; biće najbolje da ga stalno nosiš sa sobom, jer izgubi li se — dogodiće se velika nesreća.«

Ona uze ključeve i jaje i obeća da će se svega lepo pridržavati. Kad je čarobnjak otišao, devojka stade lutati po čitavoj kući i sve razgledati. Odaje su blistale od srebra i zlata, i ona pomisli kako još nikad nije videla tolike raskoši. Najzad stiže i do zabranjenih vrata; htede kraj njih da prođe, ali je znatiželja ne ostavi na miru. Devojka je kolebajući se dugo posmatrala ključ: izgledao je kao i ostali. Tad ga naglo gurnu u bravu i malo okrete. Vrata se širom otvoriše. Ali šta je ona videla kad je ušla u tu odaju? Na sredini se nalazio veliki, krvavi kazan sa mrtvim, iskasapljenim ljudima, kraj njega je stajao panj na kojem se nalazila jedna oštra uglačana sekira. De-

vojka se toliko prestravi da joj jaje, koje je držala u ruci, ispade i bućnu pravo u kazan. Ona ga izvadi otud i poče da otire krv, ali uzalud — ona se odmah pojavljivala; brisala je dugo i strugala mrlje, no ne mogaše krv otrti.

Ne potraja dugo kad eto ti s putovanja čarobnjaka i prvo što zaište bi — ključić i jaje. Devojka mu ih pruži, pri tom je drhtala od straha. On po crvenim mrljama odmah vide da je ona bila u krvavoj odaji.

»Kada si uprkos mojoj volji odlazila u onu odaju«, reče čarobnjak, »sada ćeš — uprkos svojoj volji — opet u nju. Došao ti je kraj.«

On je obali na zemlju i, držeći je za kosu, odvuče u sobu, na panju joj odrubi glavu, a onda je poče kasapiti tako da je krv tekla na patos. Zatim je ubaci u kazan kraj ostalih leševa.

»Sad ću dovesti onu drugu«, reče čarobnjak, pa se opet u obličju nekog pukog siromaha zaputi kući onog čoveka i zaište opet milostinju. Tad mu srednja kći iznese koricu hleba, a on je — kao i prvu — samo dodirom ulovi i ponese kući. I njoj se desi isto što i njenoj sestri: zavede je radoznalost te otvori krvavu odaju i zaviri u nju, a kad se čarobnjak vrati, devojka svoju neposlušnost plati životom.

On se potom zaputi po najmlađu kćer; ali ova je bila promućurna i lukava. Kad joj je čarobnjak dao ključić i jaje i otputovao, devojka jaje najpre brižljivo skloni. Zatim poče razgledati kuću i najzad dođe u zabranjenu odaju. Ah, šta je tu ugledala! Njene dve drage sestre bile su u kazanu — bedno ubijene i iskasapljene. Ali devojka poče sakupljati delove tela, te glavu, te trup, te ruke i noge, pa onda sve složi kako treba. I kad je sve sastavila tako da više ništa nije nedostajalo, delovi se sami od sebe počeše micati i spajati. Na kraju obe devojke otvoriše oči i oživeše. Tad se sestre stadoše ljubiti i grliti.

No čarobnjak, kad se vratio kući, smesta zatraži ključ i jaje; kako na jajetu ne otkri krvi, on reče:

»Ti si izdržala probu. Bićeš mi nevesta.«

Sad je bilo tako da čarobnjak više nije imao vlast nad devojkom no je morao činiti sve što je ona tražila.

»Dobro«, pristade ona, »ali ćeš najpre mome ocu i majci odneti korpu punu zlata, i to na svojim leđima. Za to vreme ja ću pripremati svadbu.«

Potom ona otrča sestrama, koje beše sakrila u jedan sobičak, i reče:

»Došao je trenutak kad vas mogu spasti. Zlotvor će vas sam odneti kući. A vi, čim se nađete kod kuće, pošaljite mi pomoć.«

Kad ih tako nauči, ona ih strpa u korpu i prekri zlatom tako da se nisu mogle videti. Zatim pozva čarobnjaka da uđe i reče:

»Sad uzmi i ponesi ovu korpu. Ali da nisi uz put zastajkivao! Gledaću kroz prozorče i dobro paziti.«

Čarobnjak uprti tešku korpu i ode. Međutim, ona ga je toliko žuljala da mu je niz lice tekao potok znoja. On sede ukraj puta u nameri da se bar malo odmori, no jedna od devojaka u korpi odmah povika:

»Gledam kroz prozorče i vidim da se odmaraš. Smesta da si krenuo dalje!«

I tako kad god bi čarobnjak zastao, iz korpe bi se začuo glas koji mu je naređivao da nastavi put, a on bi se odmah dizao misleći da mu to njegova žena govori. Najzad, stenjući i boreći se s teškom mukom za dah, on kući devojčinih roditelja donese korpu sa zlatom i, ne znajući to, njihove dve kćeri.

A za to vreme najmlađa sestra poče u čarobnjakovoj kući da priprema svadbu, pa na svečanost pozva i sve njegove prijatelje. Onda ona uze jednu mrtvačku glavu sa iskeženim zubima, ukrasi je nakitom i cvetnim ven-

cem, odnese je na tavan i stavi pred prozorče, ostavljajući je tako kao da gleda napolje. Kad je sve bilo gotovo, ona uđe u bure sa medom, a onda raspara jednu perinu i po njoj se onako sva od meda stade valjati; na kraju je niko ne bi mogao prepoznati jer je izgledala kao neka čudesna ptica. Potom izađe iz kuće.

Uz put je srete jedan deo gostiju koji su bili pozvani na svadbu, koji je upitaše:

»Otkud ti, ptico Klupkića?«
»Idem od kuće Klupka Klupkića.«
»Šta radi nevesta mu mlada?«
»Svu kuću spremila do tavana,
pa kroz prozorče izviruje sada.«

Najzad je srete i sam mladoženja koji se polako vraćao od kuće roditelja svoje neveste. I on je, kao i gosti, upita:

»Otkud ti, ptico Klupkića?«
»Idem od kuće Klupka Klupkića.«
»Šta radi nevesta mi mlada?«
»Svu kuću spremila do tavana,
pa kroz prozorče izviruje sada.«

Mladoženja podiže pogled prema prozorčetu na tavanu i vide ukrašenu mrtvačku glavu. Izdaleka mu se učini da je to njegova nevesta, te čudesnoj ptici klimnu glavom i ljubazno je pozdravi. Ali kad se čarobnjak zajedno sa svojim gostima našao u kući, prispeše braća i rođaci nevestini, koji behu poslani da je spasu. Tad — da niko ne bi mogao pobeći — zatvoriše sva vrata na kući i zapališe je, tako da čarobnjak zajedno sa svojom bratijom izgore.

47.
O kleki

Davno, gotovo pre dve hiljade godina, živeo neki bogataš koji je imalo lepu ženu. Njih dvoje su se voma voleli, no bili su bez dece za kojom su toliko žudeli. Žena se danonoćno molila ne bi li joj bog dao dete, ali je njena molba ostajala neuslišena. Pred njihovom kućom nalazilo se dvorište u kojem je bilo jedno klekovo drvo. Jednom, zimi, pod njom je stajala žena i gulila jabuku; guleći tako jabuku ona se poseče po prstu i krv kanu na sneg.

»Ah«, duboko uzdahnu žena, a kad pred sobom na snegu vide krv, tužno reče: »Kad bih imala dete rumeno kao krv i belo kao sneg.«

Izustivši te reči, u duši oseti veliku radost; učini joj se kao da će se nešto dogoditi. Tad pođe u kuću.

Kad minu mesec dana, sneg okopni; kad prođoše dva meseca, sve ozelene; posle trećeg meseca, cveće niče iz zemlje; kad minu i četvrti mesec, sve drveće olista i izbiše novi mladi izdanci, ptice počeše da pevaju tako da se čitavom šumom orilo, cvetovi stadoše opadati sa drveća; kad bi peti mesec, ženi, koja je stajala pod klekom što je tako lepo mirisala, srce zaigra od radosti, te ona pade na kolena i osta nepomična; kad prođe šesti mesec, plodovi okrupnjaše i postadoše sočni, a žena se potpuno smiri; posle sedmog meseca ona posegnu za klekinim bobicama i poče ih pohlepno gutati. Negde u to vreme ona se rastuži i razbole. Kad minu i osmi mesec, žena pozva muža i kroz suze mu reče:

»Ako umrem, sahrani me ispod kleke.«

Ona se tad malo smiri i uteši, a kad prođe deveti mesec, rodi dete belo kao sneg i rumeno kao krv. Videvši dete, žena se toliko silno obradova da umre.

Muž je pokopa ispod kleke i poče liti silne suze. Tugovao je neko vreme, a onda se opet oženi.

Bogataš je s prvom ženom imao sina rumenog kao krv i belog kao sneg, a sa ovom drugom ženom dobi kćer. Međutim, žena je volela samo svoju kćer, a duši joj je bilo mučno kad god bi pogledala pastorče, i činilo joj se kao da joj ono uvek stoji na putu. Neprekidno je

smišljala kako da svojoj kćeri ostavi čitavo imanje. Đavo ju je podsticao da pastorče mrzi, da ga gurka iz jednog ćošeta u drugo i da ga bubeta gde god stigne, tako da je siroto dete uvek bilo u strahu. Kad god bi se vratilo iz škole, ono ne bi imalo mira ni trenutka.

Jednom žena uđe u sobu, kad ti eto za njom kćeri koja reče:

»Majko, daj mi jabuku!«

»Evo ti, dete moje«, reče žena i dade joj lepu jabuku iz kovčega koji je imao velik i težak poklopac sa golemom, oštrom i gvozdenom bravom.

»Majko«, prozbori kći, »zašto i bratu ne bi dala jabuku?«

To ozlovolji ženu koja ipak reče:

»Kad se vrati iz škole i on će dobiti.«

Tad pogleda kroz prozor i kad vide kako pastorče dolazi, maćeha — kao da je njome ovladao sam đavo — kćeri iz ruku istrgnu jabuku i reče:

»Dobićeš je kad i tvoj brat«, pa jabuku ubaci u kovčeg i zatvori ga.

Kad se pastorče pomoli na vratima, đavo nagovori ženu da prema detetu bude ljubazna, te ona — brzo pogledom prelazeći preko njega — reče:

»*Sine moj, hoćeš li jabuku?*«

»Majko«, nato će mališa, »što si ti smešna! Naravno da hoću.«

»Pođi sa mnom«, reče ona nagovarajući ga, pa podiže poklopac i dodade, »uzmi jabuku.«

A kad se mališa nagnu u kovčeg, đavo nešto kaza ženi

i ona bup! obori poklopac. Istog časa dečaku odlete glava i pade među crvene jabuke. Maćeha se prestravi i pomisli: 'Šta ću sada?' pa se zaputi gore u svoju sobu i iz gornje ladice u škrinji izvadi belu maramu. Potom se ona vrati dole i glavu dečaku postavi na vrat koji obavi maramom tako da se ništa ne primeti, pa dečaka postavi na stolicu pred vratima i u ruku mu tutnu jabuku.

Mala Marlena, tako se zvala njena kćer, dođe u kuhinju i priđe majci, koja je stajala kraj vatre i mešala brašno u ključaloj vodi u loncu.

»Majko«, reče ona, »brat sedi pred vratima; potpuno je beo i u ruci drži jabuku; zamolila sam ga da mi je da, ali on je samo ćutao. Tad sam osetila jezu.«

»Pođi opet«, nato će joj majka, »i ako ti ne bude hteo da odgovori, ošamari ga.«

»Braco, daj mi jabuku«, reče Marlena kad je stigla do brata.

Brat ne izusti ni reči, te ga ona ošamari. Međutim,

istog časa njegova glava se odvoji i pade na zemlju. Devojčica se prestravi i poče da plače i da kuka, a onda otrča majci i reče:

»Majko, bratu sam udarcem odbila glavu«, pa kako se ne mogaše smiriti, udari u još veću kuknjavu.

»Marlenice«, tad poviče majka, »šta si učinila! Ali prestani da plačeš jer time ništa nećeš izmeniti. Ono što

si učinila niko nije video. Dečaka ćemo skuvati u kiseloj čorbi.«

Tad majka uze telo bednog mališe, iskomada ga i stavi u lonac da se skuva zajedno s čorbom. Dok je majka to radila, Marlena je sve gledala, lila silne suze koje su padale u lonac tako da so i nije bila potrebna.

Kad se otac vratio kući, sede za sto da ruča i reče: »Gde mi je sin?«

Maćeha postavi na sto golemu činiju sa crnom čorbom, a Marlena — ne mogavši se suzdržati — zaplaka.

»Gde mi je sin?« ponovi otac.

»Ah«, odgovori maćeha, »otišao je na selo kod dedinog brata i tamo će neko vreme ostati.«

»Šta će on na selu? Nije se sa mnom ni oprostio!«

»Oh, toliko je silno želeo da pođe! Pitao me je da li tamo može ostati šest nedelja. Biće mu dobro kod dedinog brata.«

»Ah, dobro, ali«, reče muž, »veoma sam tužan. To ipak nije lepo. Trebalo je svakako da se sa mnom prvo oprosti.«

Posle tih reči, on poče da jede i prozbori:

»Marleno, zašto plačeš? Zbog brata? Brat će se već vratiti«, pa dodade: »ah, ženo, što prija ovo jelo! Daj mi još!«

A što god je više jeo, to mu je glad bivala veća, te reče:

»Daj mi još. Vas dve ne treba da jedete ovu čorbu jer mi se sve čini da ona samo meni pripada.«

Bacajući kosti pod sto, on je jeo sve dok nije ispraznio činiju.

Za to vreme Marlena se diže i ode do svog ormara i iz donje ladice izvadi najlepšu svilenu maramu, pa ispod stola pokupi kosti i umota ih u nju. A onda sve to iznese pred vrata i gorko zaplaka. Plačući ode pod kleku gde leže u travu. Kad je legla, odjednom joj laknu i ona prestade da plače. Istog trena kleka poče da širi i skuplja grane, kao što neko — radujući se — širi i skuplja ruke. Potom se iz drveta podiže nekakva magla u kojoj je nešto poput vatre gorelo. Iz te vatre izlete lepa ptica koja zapeva tako čarobno pa se poče mašući krilima dizati daleko uvis. Čim se ona izgubi iz vida, kleka presta da se pokreće. Međutim, i marama sa kostima beše nestala.

A Marleni je bilo lako u duši: osećala se srećnom kao da brat još uvek živi. Zatim sva vesela uđe u kuću, sede za sto i poče da jede.

A ptica što je odletela spusti se na kuću nekog zlatara i zapeva:

»Ubila me maćeha,
a otac me pojeo.
Sestrica Marlenica
u maramu svilenu
kosti moje pokupi
i ostavi pod kleku.
Ćiju, ćiju, što sam lepa ptica ja!«

Zlatar je sedeo u svojoj radionici i pravio zlatan lanac. Tad odjednom ču pticu koja je — sedeći na njegovom

krovu — pevala. Pesma mu se svide, te on ustade i pođe napolje na ulicu. Kad je prelazio prag, s noge mu spade papuča pa se tako zlatar nađe nasred ulice s jednom nogom samo u čarapi, bez jedne papuče; bio je opasan keceljom, u jednoj ruci je imao lančić, a u drugoj — klešta. Sunce je obasjavalo ulicu. Kad se našao naspram ptice, zlatar je pogleda i reče:

»Ptičice, što ti lepo pevaš! Otpevaj mi onu pesmicu još jednom.«

»Neću«, odgovori ona, »jedino ako mi daš taj zlatan lanac možeš opet čuti pesmicu.«

»Dobro«, pristade zlatar, »evo ti lančića, a sad otpevaj pesmicu još jednom.«

Ptica tad slete, uze zlatan lanac i stavi ga na desnu nogu, a onda stade ispred zlatara i zapeva:

»Ubila me maćeha,
a otac me pojeo.
Sestrica Marlenica
u maramu svilenu
kosti moje pokupi
i ostavi pod kleku.
Ćiju, ćiju, što sam lepa ptica ja!«

Potom ona prhnu krilima i odlete do jednog obućara, spusti se na njegov krov i zapeva:

»Ubila me maćeha,
a otac me pojeo.
Sestrica Marlenica
u maramu svilenu
kosti moje pokupi
i ostavi pod kleku.
Ćiju, ćiju, što sam lepa ptica ja!«

Obućar to ču i onako, samo u košulji, istrča pred vrata, pa — stavljajući ruku iznad očiju da ga sunce ne bi zaslepilo — pogleda ko to tako peva na njegovom krovu.

»Ptičice«, reče on, »što ti lepo pevaš!«

Tad se obućar okrete i povika prema vratima svoje kuće:

»Ženo, izađi! Evo neke prekrasne ptice koja ume tako lepo da peva.«

Zatim pozva kćerku i sinove, kalfu, slugu i služavku, te svi oni redom jedno za drugim pohrliše na ulicu i videše da je ptica zaista lepa: imala je divno crveno i ze-

leno perje, dok su pera na vratu izgledala kao da su od suvog zlata, a oči su joj poput zvezda blistale.

»Lepa ptico«, reče obućar, »otpevaj pesmicu još jednom.«

»Ako mi nešto pokloniš, otpevaću je«, odgovori ptica.

»Ženo«, reče čovek, »pođi na tavan i sa gornje police donesi par crvenih cipelica.«

»Ptico«, reče obućar kad se žena vrati s tavana noseći crvene cipelice, »evo ti cipela, a sad mi pesmicu otpevaj još jednom.«

Ptica slete i dođe do obućara, o levu nogu zakači cipelice, pa opet uzlete na krov i zapeva:

»Ubila me maćeha,
a otac me pojeo.
Sestrica Marlenica
u maramu svilenu
kosti moje pokupi
i ostavi pod kleku.
Ćiju, ćiju, što sam lepa ptica ja!«

A kad bi gotova s pesmom, ptičica odlete; lanac je nosila o desnoj a cipele o levoj nozi. Letela je sve do jedne vodenice koja je kloparala:

»Klip-klap, klip-klap, klip-klap.«

U njoj je bilo dvadeset vodeničarskih momaka i razbijalo jedan kamen da je sve odjekivalo:

»Tup-tap, tup-tap, tup-tap.«

Ptica slete na lipu koja se nalazila ispred vodenice i zapeva:

»Ubila me maćeha...«

istog trena jedan od momaka prestade s poslom. A kad odjeknu:

»... a otac me pojeo.«

njemu se pridružiše još dvojica koja počeše da osluškuju. Posle reči:

»Sestrica Marlenica...«

još četvorica momaka prestadoše da rade. A kad ptica nastavi da peva:

»u maramu svilenu
kosti moje pokupi«

još su samo osmorica složno udarala. Ubrzo su — posle reči:

»i ostavi...«

samo još petorica razbijala kamen, da bi posle:

»...pod kleku.«

radio još samo jedan momak. Na kraju se ču:

»Ćiju, ćiju, što sam lepa ptica ja!«

Čuvši te reči, i poslednji prestade s poslom. »Ah, ptico«, reče on, »što ti lepo pevaš! Hteo bih da

čujem tvoju pesmicu još jednom ispočetka. Dede, zapevaj je!«

»E, momče«, reče ptica, »džabe neću da pevam. Daj mi vodenički žrvanj, pa ću pesmicu još jednom otpevati.«

»Dobro«, pristadoše i ostali, »ako još jednom zapevaš, dobićeš ga.«

Tad ptica sleti, a svih dvadeset vodeničara jakim močugama odozdo poduhvatiše kameni žrvanj i počeše da ga dižu:

»O-ruk! O-ruk! O-ruk!«

Kad kamen podigoše i uspraviše, ptica kroz rupu proturi glavu i on joj pade na ramena kao okovratnik; potom ona opet uzlete na drvo i zapeva:

»Ubila me maćeha,
a otac me pojeo.
Sestrica Marlenica
u maramu svilenu
kosti moje pokupi,
i ostavi pod kleku.
Čiju, čiju, što sam lepa ptica ja!«

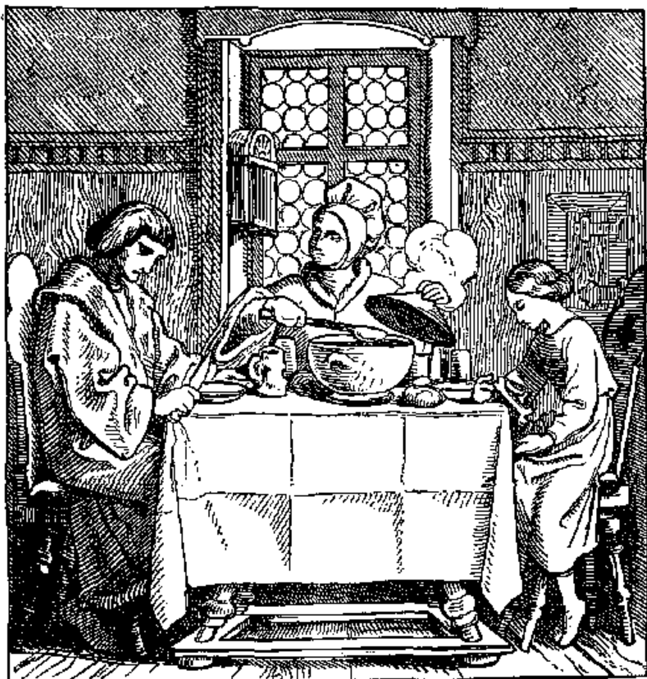
A kad je otpevala celu svoju pesmu, ptica raširi krila i polete put očeve kuće. Na desnoj nozi imala je obmotan zlatni lanac, o levoj — cipelice, a oko vrata joj se nalazio teški vodenički žrvanj.

U očevoj kući je bilo vreme da se ruča, ali nikome nije bilo do toga. U sobi za stolom sedeli su maćeha, Marlena i otac koji u taj mah reče:

»Ah, što mi je nešto odjednom lako i lepo u duši.«

»Mene je«, nato će maćeha, »tako strah kao da će neko veliko nevreme da se desi.«

Marlena ne reče ništa, ona je samo sedela i jednako

plakala. Tad ptica dolete, i kad se spusti na krov, otac opet prozbori:

»*Ah, tako sam veseo, kao da ću ponovo videti nekoga ko mi je drag.*«

»A ja se«, uzvrati žena, »toliko plašim da mi sve cvokoću zubi. Osećam se kao da mi je u žilama žeravica.«

Na te reči maćeha se poče raskopčavati, i to sve više. Marlena je sedela u ćošku i plakala, oči je brisala maramicom koja je bila skroz natopljena suzama.

Tad ptica slete na kleku i zapeva:

»Ubila me maćeha...«

Istog časa maćeha zapuši uši i zažmuri, ne želeći da bilo šta vidi ili čuje. Ali u ušima joj je zujalo kao da je napolju besnela najveća oluja, a oči su je pekle i činilo joj se kao da sevaju munje. Kad ptica nastavi:

»...a otac me pojeo.«

»Ah, ženo«, reče čovek, »eno neke lepe ptice. Slušaj kako samo čarobno peva! Napolju sunce tako toplo greje i svuda se oseća miris dupljana.«

A kad odjeknu:

»Sestrica Marlenica...«

devojčica tužno obori glavu i sagnu je na kolena neprekidno lijući suze.

»Idem napolje da tu pticu izbliza pogledam«, odluči tada čovek i ustade.

»Oh, ne, ne izlazi«, prozbori maćeha, »čini mi se kao da cela kuća podrhtava i da je u plamenu.«

Ali on izađe i pogleda pticu koja je i dalje pevala:

»u maramu svilenu
kosti moje pokupi
i ostavi pod kleku.
Ćiju, ćiju, što sam lepa ptica ja!«

Kad je izgovorila poslednje reči, ptica ispusti zlatan lančić i on pade čoveku baš oko vrata; lanac mu je odista vrlo lepo pristajao. On se obradovan povrati u kuću i reče:

»Da znate što je ono lepa ptica! A meni je poklonila tako divan lanac. Pogledajte što lepo izgleda!«

Ali ženu je bio obuzeo toliko veliki strah da pade kao proštac, a s glave joj odlete marama. Kad ptica opet zapeva:

»Ubila me maćeha...«

»Ah, što nisam hiljadu stopa pod zemljom pa da sve to ne vidim i ne čujem«, prošapta žena.

Posle reči:

»...a otac me pojeo.«

ona je još uvek — kao mrtva — ležala na podu. Kad je Marlena čula:

»Sestrica Marlenica...«

»Ah, idem i ja napolje da vidim hoće li i meni ptica štogod pokloniti«, reče pa izađe.

Pošto je otpevala:

»...u maramu svilenu
kosti moje pokupi...«

ptica joj dobaci crvene cipelice, a onda nastavi da peva:

»...i ostavi pod kleku.
Čiju, čiju, što sam lepa ptica ja!«

Kad je uzela cipelice, devojčici na tužnom srcu laknu i ona se razveseli. Onda obu nove crvene cipele i — poigravajući — uskakuta u kuću.

»Ah«, reče, »bila sam toliko tužna, a sad mi je u duši lakše. Kako je ono divna ptica: poklonila mi je par crvenih cipelica.«

»Koješta«, viknu žena, »čini mi se kao da će smak sveta. Idem i ja napolje, valjda će i meni biti lakše«, te skoči i nakostrešene kose izjuri iz kuće. Tek što je izašla, prolomi se tresak: ptica joj je na glavu bacila žrvanj što je ženu skroz zgnječio. Otac i Marlena čuše to i brzo izađoše: pred njima se s onog mesta podiže dim i pla-

men, i kad sve to prođe, odjednom se, umesto lepe ptičice, tu stvori dečak. Van sebe od sreće, sve troje uđoše u kuću; sedoše za sto i počeše da jedu.

48.
Stari Sultan

Neki seljak imao odanog psa koga su zvali Sultan, no koji beše već zašao u godine i pogubio sve zube, tako da više nije bio kadar išta čvrsto da ščepa. Jednom prilikom, stojeći sa ženom pred kapijom, seljak reče:

»Sutra ću ubiti starog Sultana; od njega više nikakve koristi.«

Žena, koja je sažaljevala vernu životinju, uzvrati:

»Pošto nam je tolike godine služio i uz nas časno istrajao, mogli bismo mu i dalje davati štogod, tek kao milostinju.«

»Ma šta kažeš?« povika muž. »Nisi baš pametna. On više nema nijednog zuba i nijedan se lopov od njega više nimalo ne boji. Može sada otići. Ako nam je dosad služio, za to je dobijao dobru hranu.«

Jadni pas, koji je nedaleko odatle ležao opružen na suncu, sve to ču pa ga obuze tuga što će mu sutrašnji dan biti poslednji. Ali on je imao dobrog prijatelja, bio je to vuk. Kad pade noć, iskrade se on i zaputi u šumu vuku pa se požali na sudbinu koja ga čeka.

»Čuj, rođače«, reče vuk, »budi dobre volje. Ja ću ti pomoći da se iščupaš iz nevolje. Nešto sam smislio. Sutra u samu zoru tvoj gazda će sa ženom poći na njivu i sa sobom će povesti svoje dete, jer niko neće ostati kod kuće. Dok rade, oni obično ostavljaju dete iza žbunja u hladovinu. Ti tad lezi kraj njega kao da hoćeš da ga čuvaš. Zatim ću ja doći iz šume i zgrabiti dete, a ti poleti za mnom, kao da hoćeš da mi ga otmeš. Ja ću ga ispustiti, pa ćeš ga ti vratiti roditeljima, a oni će poverovati da si ga ti spasao i biće isuviše zahvalni da bi ti mogli bilo čime napakostiti. Naprotiv, opet ćeš im biti u ljubavi i ništa ti više neće nedostajati.«

Predlog se psu dopao, pa kako bi smišljeno tako bi i urađeno. Otac poče vikati kad ugleda vuka kako juri preko polja odnoseći dete. Ali kad ga stari Sultan vrati, on se obradova, pogladi psa, govoreći:

»Niko ti neće ni dlačicu na glavi skinuti. Hranićemo te iz milosti sve dokle budeš živ.«

Zatim dodade ženi:

»Smesta pođi kući pa starom Sultanu skuvaj poparu od belog hleba da ne mora ništa da drobi zubima. Uzmi jastuk sa moje postelje i odnesi ga u njegov log — poklanjam mu ga.«

Od tog trenutka je starome Sultanu bilo tako dobro, kako je samo poželeti mogao. Ubrzo potom ga poseti vuk i obradova se što im je sve tako lepo uspelo.

»Ali, rođače«, poče vuk, »ti ćeš naravno zažmuriti na jedno oko ako mi se ukaže prilika da tvome gazdi ukradem neku debelu ovcu. Teško je danas probijati se kroz život.«

»Na to ne računaj«, uzvrati pas, »ostaću veran svome gazdi; to ne smem dopustiti.«

Vuk pomisli da to pas nije mislio ozbiljno, te se noću došunja i htede poneti ovcu. No seljak, kome je verni Sultan odao vukovu nakanu, sačeka vuka i mlatilom mu valjano istrese dlaku. Vuk je morao kidnuti, ali dobaci psu:

»Čekaj, nezahvalni druže, pokajaćeš se ti za ovo.«

Sutradan uputi vuk divlju svinju da pozove psa u šumu da u dvoboju izravnaju svoje račune. Stari Sultan nije mogao naći nikoga ko bi ga pratio i bio mu svedok doli jedne mačke, koja je imala samo tri noge, pa kad krenuše, jadna mačka ćopaše i od bola ujedno dizaše rep uvis.

Vuk je sa svojim pratiocem bio na dogovorenom mestu. Ali kad su videli svog protivnika kako dolazi, pomisliše da on nosi isukanu sablju, jer im se tako učinilo od mačkinog uzdignutog repa. I kako je sirota životinja ćopala na tri noge, nisu se ničeg drugog mogli setiti no su pomislili da ona svaki put podiže sa zemlje kamen kako bi ga na njih bacila. Tad ih oboje obuze grdan strah; divlja svinja se zavuče u lišće, a vuk skoči na jedno veliko drvo pa se tamo sakri.

Kad pristigoše, pas i mačka se puno začudiše što nikoga ne zatekoše. No divlja svinja se nije mogla skroz uvući u lišće, te su joj se još videle uši. Dok se mačka oprezno osvrtala, svinja poče da mrda ušima. Mačka, koja pomisli da se to tamo miče neki miš, skoči pa iz sve snage zari zube. Silno skičeći, svinja iskoči, pa pojuri uzvikujući:

»Tamo na drvetu je pravi krivac.«

Pas i mačka podigoše glave i spaziše vuka koji, posramljen što se pokazao kukavica, pristade na mir što ga ponudi pas.

49.

Šest labudova

Jednom neki kralj lovio u tamnoj velikoj šumi i gonio divljač tako pomamno da niko iz njegove pratnje nije bio kadar da ga sledi. Tek kad se spustilo veče kralj se zaustavi, stade i osvrnu se, tad vide da je zalutao. Tražio je bilo kakav izlaz, ali ga nije mogao naći. Tad ugleda jednu staricu koja mu se približavala, klimajući glavom. Bila je to veštica.

»Draga ženo«, reče joj kralj, »možeš li mi pokazati put kroz šumu?«

»O da, gospodaru kralju«, uzvrati ona, »to svakako mogu, ali pod jednim uslovom. Ako ga ne ispunite nikada se nećete izvući iz ove šume te ćete u njoj skapati od gladi.«

»Kakav je to uslov?« zapita kralj.

»Ja imam kćerku«, nato će starica, »koja je toliko lepa da lepšu nećete naći. Ona svakako zaslužuje da postane vaša žena. Ako ćete je načiniti gospođom kraljicom, pokazaću vam put iz šume.«

Kralj, u strahu koji je osećao u duši, pristade, pa ga starica povede svojoj kućici u kojoj je njena kćerka sedela pokraj vatre. Ona dočeka kralja kao da mu se nadala i on dobro vide da je veoma lepa, ali mu se ipak nije dopala i nije mogao da je pogleda a da ga potajno ne obuzme jeza. Pošto je devojku podigao k sebi na konja, starica mu pokaza put i kralj dospe u svoj zamak, gde se proslavi svadba.

Kralj je jednom već bio oženjen i od svoje prve žene imao je sedmoro dece: šest dečaka i jednu devojčicu, koje je voleo više nego išta na svetu. Pošto se sada plašio da maćeha neće biti dobra prema njima i da će im možda čak pričiniti i kakvu pakost ili zlo, on ih odvede u jedan usamljeni zamak koji se nalazio usred šume. On je bio tako skriven i put do njega se tako teško pronalazio da ga ni sam kralj ne bi našao da mu neka mudra žena nije poklonila čudotvorno klupko konca: kad bi ga bacio preda se, ono bi se samo od sebe odmotavalo i pokazivalo mu put.

Ali kralj je tako često odlazio svojoj dragoj deci da kraljici pade u oči njegovo često odsustvovanje. Ona požele da sazna pošto-poto šta to kralj nasamo radi u šumi. Dade njegovim slugama mnogo para, pa joj ovi otkriše tajnu i rekoše joj takođe za klupče koje je jedino kadro da pokaže put. Sad ona nije imala mira sve dok nije otkrila gde je kralj čuvao klupko. Zatim je sašila košuljice od bele svile, i pošto je od svoje majke naučila veštičja umeća, ona je u svaku košuljicu ušila jednu čaroliju.

Kad je jednom kralj izjahao sa svitom u lov, ona iskoristi priliku pa uze one košuljice i uputi se u šumu, a klupko joj pokazivaše put. Deca, koja su izdaleka opazila da neko dolazi, pomisliše da im dolazi njihov dragi otac, pa mu — radosni zbog toga — pojuriše u susret.

Ona tada preko svakoga deteta prebaci po jednu od onih košuljica, pa kako im one dodirnuše tela, tako se oni prometnuše u labudove i odleteše preko šume. Sasvim zadovoljna onim što je učinila, kraljica se vrati kući, verujući da se oslobodila pastorčadi.

Međutim, devojčica nije izjurila zajedno sa braćom, te kraljica za nju nije ni znala. Sutradan kad se kralj vratio iz lova on odmah otide da poseti svoju decu. Ali tamo je našao samo devojčicu.

»Gde su ti braća?« upita on.

»Ah, dragi oče«, odgovori ona, »otišli su i mene samu ostavili!«

Ona kralju ispriča da je sa svog prozorčića videla kako su joj braća kao labudovi otprhnuli preko šume, pa mu pokaza pera koja su pala u dvorište i koja je sakupila. Kralj se strašno ražalosti, ali ni na kraju pameti mu nije bilo da je to zlodelo izvršila kraljica. Pošto se pribojavao da će mu i devojčicu oteti, htede je povesti sa sobom. Ali ona se plašila maćehe i zamoli kralja da samo još tu noć ostane u šumskom zamku.

Sirota devojčica je mislila:

'Ne mogu više ovde ostati. Poći ću i potražiti svoju braću.'

I kad se spusti noć, ona se iskrade i pođe pravo duboko u šumu. Išla je čitavu noć i naredni dan, ne stajući, sve dok od umora nije pala. Tad ugleda lovačku kolibu, uđe u nju i tamo nađe sobu sa šest krevetića. Nije se usudila da u ma koji od njih legne već se zavuče pod jedan i leže na tvrdi pod s namerom da tu provede noć. Ali, pre nego što će sunce zaći, ču ona nekakav šum i ugleda šest labudova kako uleću kroz prozor. Oni uleteše i spustiše se na pod i počeše duvati jedan u drugoga i tako oduvaše sve perje jedan sa drugoga, a labuđa koža im se skinu poput košulje. Tad ih devojčica bolje po-

gleda i prepozna svoju braću, obradova se i ispuza ispod kreveta. Braća se ne malo obradovaše kad ugledaše svoju milu sestricu. Međutim, radost njihova kratko potraja.

»Ne možeš ovde ostati«, rekoše joj, »ovo je razbojničko prenoćište. Kad se oni vrate kući i zateknu te, izgubićeš glavu.«

»Zar me ne možete zaštititi?« upita sestrica.

»Ne«, odvratiše oni, »jer mi možemo svake večeri samo četvrt časa odložiti svoje labuđe kože i za to vreme imati svoje ljudsko obličje, a onda se opet promećemo u labudove.«

Sestrica stade plakati i reče:

»Zar se ne možete izbaviti?«

»Ah, ne možemo«, nato će oni, »uslovi za to su preteški. Šest godina ti ne bi smela ni s kim govoriti niti se nasmejati i za to vreme bi morala da za nas sašiješ šest košuljica od cveća lepe kate. Izustiš li i jednu jedinu reč, sav dotadašnji trud bi bio uzaludan.«

I kad braća to rekoše, pošto u međuvremenu proteče četvrt časa, oni opet kao labudovi izleteše kroz prozor.

A devojčica donese čvrstu odluku da svoju braću izbavi, pa makar je to koštalo i života. Ona napusti lovačku kolibu, ode duboko u šumu i tamo se onda ispe na jedno drvo na kome provede noć. Sutradan siđe, nakida dosta bele kate i započe šiti. Nikog nije bilo s kim bi mogla govoriti, a da se nasmeje nije bila voljna. Sedela je zaokupljena jedino svojim poslom. I tu je ona mnogo vremena provela.

No dogodi se da je mladi kralj te zemlje lovio u ovoj šumi i njegovi lovci dođoše do drveta na kojem je bila devojka. Oni je oslovište, govoreći:

»Ko si ti?«

No ona ne dade odgovor.

»Siđi odozgo«, rekoše, »ništa ti nažao nećemo učiniti.«

Ona samo odmahnu glavom.

Ali kad je i dalje stadoše pritiskivati s pitanjima, ona im s vrata baci svoj zlatni lančić i pomisli kako će ih time zadovoljiti. No oni je ne ostavljahu na miru. Tad im baci svoj pojas, a kad ni to ne pomože, dobaci im podvezice pa dalje malo-pomalo sve ono što je na sebi imala

i čega se mogla lišiti, tako da na njoj ne ostade ništa više do košuljica. Međutim, lovci se nisu mogli time odbiti, pa se popeše na drvo, skinuše devojku i povedoše je pred kralja.

»Ko si ti?« upita je kralj. »Šta radiš na drvetu?«

No ona nije odgovarala. Pitao ju je na svim jezicima koje je znao, ali je ona ostajala nema kao riba. Međutim, pošto je bila toliko lepa, kralju bi dirnuto srce pa oseti veliku ljubav prema njoj. Zaogrnu je svojim ogrtačem, uze je preda se na konja i povede je u svoj zamak. Kad su stigli on naredi da joj se skroje bogate haljine, pa je zračila u svojoj lepoti kao vedar dan; no iz nje se nije mogla izvući nijedna reč. On je postavi za sto kraj sebe i njena skromnost i uljudnost toliko mu se dopadoše da kaza:

»Njome ću se oženiti i nijednom drugom na svetu.«

I zaista posle nekoliko dana s njom se venča.

Međutim, mladi kralj je imao zlu majku koja je bila nezadovoljna tom ženidbom te je ružno govorila o mladoj kraljici.

»Ko zna odakle je došla ta devojčura koja nije kadra ni da govori«, kazivala bi. »Ona nije dostojna jednog kralja.«

Posle godinu dana, kad je kraljica donela na svet prvo dete, starica ga se dokopa a njoj u snu krvlju premaza usta. Onda se uputi kralju i optuži je da je ljudožderka. On ne htede poverovati i ne dozvoli da joj se išta nažao učini. A kraljica je jednako sedela i šila košulje, ne obazirući se ni na šta drugo.

Kad kraljica po drugi put rodi opet jednog lepog dečačića, zlobna svekrva izvede istu prevaru, no kralj se nije mogao odlučiti da poveruje majčinim rečima.

»Ona je previše smerna i dobra da bi tako nešto mogla učiniti«, govorio je. »Da nije nema pa da se može braniti, njena nevinost bi izašla na videlo.«

Ali, kad starica i treći put ote novorođenče i optuži kraljicu, koja ne izusti nijednu reč u svoju odbranu, kralj nije mogao ništa drugo već je morade predati sudu, pa je sud osudi na smrt spaljivanjem.

Kad je došao dan na koji je trebalo izvršiti presudu, tad u isti mah isteče i poslednji dan od onih šest godina otkako nije smela ni da progovori ni da se nasmeje kako bi na taj način oslobodila svoju milu braću od čarolije. I šest košulja je bilo gotovo, samo što je na poslednjoj nedostajao još levi rukav. Uto dođoše da je privedu lomači, a ona stavi preko ruke košulje. Kad stade na lomaču i kad upravo nakaniše zapaliti vatru, ona se osvrnu: i tog trena dolete šest labudova. Videći kako se bliži njihovo spasenje, njoj srce od radosti zaigra. Labudovi doleteše do nje i spustiše se, tako da je mogla prebaciti košulje preko njih. I kako ih košulje redom takoše, sa njih sleteše labuđe kože, te se njena braća pred njom pojaviše u svom ljudskom liku. Bila su svi čili i lepi. Samo je najmlađem nedostajala leva ruka i mesto nje je na leđima imao labudovo krilo. Pošto su se izgrlili i izljubili, kraljica pođe kralju, koji je bio potpuno zgranut, pa započe govoriti:

»Najmiliji mužu, sad smem da govorim i da ti obelodanim kako sam nevina i kako sam lažno optužena.«

Ona mu kaza za sve, a i za prevaru starice koja je njeno troje dece nekud odnela i sakrila. Uskoro na veliku kraljevu radost dovedoše decu, a zla svekrva za kaznu bi privezana za lomaču i spaljena u pepeo.

A kralj i kraljica i njeno šestoro braće poživeše dugo u sreći i miru.

50.
Trnova Ružica

Živeli nekad davno jedan kralj i jedna kraljica koji su jednako govorili:

»Ah, kad bismo imali dete!«

Međutim, to im osta pusta želja.

No jednog dana se desi, kad se kraljica jednom prilikom kupala, da je iz vode izronila žaba koja joj se obrati sledećim rečima:

»Želja će ti se ispuniti: pre nego što istekne godina dana, na svet ćeš doneti kćerku.«

Ono što je žaba rekla, to se i dogodilo. Kraljica rodi devojčicu koja je bila veoma lepa. Kralj je bio van sebe od radosti pa priredi veliku gozbu. Na gozbu nije pozvao samo svoje rođake, prijatelje i poznanike, nego je naredio da se pozovu i mudre žene-suđaje, sve u želji da bi detetu bile privržene i naklonjene. U njegovom kraljevstvu bilo je njih trinaest. Međutim, pošto je u kralja bilo samo dvanaest zlatnih tanjira iz kojih je trebalo one da jedu, morade jedna od njih da ostane kod kuće. Gozba bi priređena u svom sjaju, i kad se primakla kraju, suđaje detetu pokloniše svoje čarobne darove: jedna vrlinu, druga lepotu, treća bogatstvo, i tako redom sve ono što se na svetu samo može poželeti. Upravo kad njih jedanaest izrekoše svoje proroštvo, a dvanaesta se spremala da je i ona obdari, odjednom se pojavi ona trinaesta suđaja. Htela je da se osveti zato što je nisu pozvali te je, ne pozdravljajući se i čak ne pogledavši nikoga, glasno povikala:

»Neka se u svojoj petnaestoj godini kraljeva kći ubode na vreteno i umre!«

I ne izustivši više nijedne reči, okrete se i napusti dvoranu.

Svi se prestraviše, no tad istupi dvanaesta suđaja, ona koja je još imala da iznese svoju želju. Pošto nije mogla da ukine ono zlo proroštvo već samo da ga ublaži, ona reče:

»Neka to ne bude smrt, već stogodišnji duboki san koji će snivati kraljeva kći.«

Kralj, koji je hteo da svoje milo dete sačuva od te zle kobi, naredi da se u celom njegovom kraljevstvu spale sva vretena.

Međutim, na detetu se sva proroštva onih vračara pokazaše: devojka je bila tako lepa, smerna, prijatna i razborita da je svako ko god bi je pogledao morao zavoleti.

Dogodi se da ni kralj ni kraljica nisu bili kod kuće na dan kad je devojka navršila petnaest godina te je tako ona ostala potpuno sama u zamku. Tumarala je po njemu, razgledala sobe i druge odaje onako kako joj je bila volja, i najzad dospela i do jedne stare kule. Pope se zavojitim stepenicama i dođe do nekakvih vratašaca. U bravi je bio zarđao ključ, pa kad ga okrete, vrata se otvoriše te ona u sobičku vide staricu koja je sedela i marljivo prela lan.

»Dobar dan, bakice«, reče joj kraljeva kći, »šta to radiš?«

»Predem«, odgovori starica i klimnu glavom.

»A šta je to što tako veselo unaokolo poskakuje?« zapita devojka.

Ona se lati vretena jer je htela da pokuša sama da prede. Ali jedva da je vreteno dodirnula, kad se proroštvo ispuni i ona se ubode u prst.

Istog trenutka kad je osetila ubod, ona pade na postelju, koja je tu stajala, i zaspa dubokim snom. A taj se san raširi na čitav zamak. Kralja i kraljicu, koji se behu upravo vratili i stupili u dvoranu, poče obuzimati san, a

sa njima i celokupnu njihovu svitu. San obrva tada i konje u staji, pse u dvorištu, golubove na krovu, muve na zidu; čak i vatra koja je plamsala na ognjištu, čak se i ona ugasnu i zaspa, pečenje prestade da cvrči, pa i kuvar, koji je kuhinjsko momče hteo da povuče za kosu jer je nešto pogrešilo, pusti ga i zaspa. I vetar se primiri, te se na drveću pred zamkom ne pomeri više nijedan listić.

A oko zamka stade rasti trnova ograda, koja je svake godine bivala sve viša i viša i najzad je okružila čitav zamak, prerastajući ga u visinu tako da se više nije mogla videti čak ni zastava na najvećoj kuli. No po celom svetu poče da kruži priča o lepoj usnuloj Trnovoj Ružici, jer tako bi prozvana kraljeva kći. S vremena na vreme dolazili su mnogi kraljevići, želeći da se kroz živu ogradu probiju u zamak. To im, međutim, nije bilo moguće jer se oštro trnje, kao da je imalo ruke, čvrsto držalo ne propuštajući nikog. Mnogi su mladići ostajali da vise na trnju, ne mogavši se osloboditi, te su tako bedno skončavali.

Posle mnogo, mnogo godina desi se da je u tu zemlju opet došao jedan kraljević pa i on posluša kako neki starac priča o trnovoj ogradi iza koje se nalazi zamak u kome već sto godina spava kraljeva kći neobične lepote, prozvana Trnova Ružica, a s njom spavaju kralj i kraljica i sva dvorska svita. Starac je rekao da je njemu još njegov deda kazivao da su već mnogi kraljevići dolazili i pokušavali da se probiju kroz trnovu živicu, ali da su u njoj ostajali viseći i umirući tužnom smrću. Kad starac završi, mladić reče:

»Ja se ne bojim. Poći ću tamo da vidim lepu Trnovu Ružicu.«

Dobri starac je hteo da ga svakako odvrati, no ma šta kazao, mladić je ostajao gluv na to.

No upravo je tada proticalo onih sto godina prokletstva i došao dan kad je trebalo da se probudi Trnova Ružica. Tako kad se kraljević primakao ogradi, to ne beše trnova živica već to behu sve sami lepi veliki cvetovi koji su se sami od sebe razmicali i neozleđenog ga propuštali, a zatim bi se opet sastavljali i pretvarali u živicu. U dvorištu zamka vide konje i šarene lovačke pse gde leže i spavaju; na krovu su bili golubovi sa glavama savijenim ispod krila. A kad je ušao u kuću, vide da na zidu spavaju muve, da kuvar još drži ruku kao da hoće da ščepa momka, a da služavka sedi pred crnom kokoškom koju je valjalo očerupati. Tad se zaputi dalje pa u dvorani zateče čitavu dvorsku svitu gde leži i spava, dok su gore kraj prestola ležali kralj i kraljica. Zatim pođe još dalje i svuda je sve bilo tako mirno da se mogao čuti i vlastiti dah. On najzad dođe u onu staru kulu i otvori vrata one sobe u kojoj je spavala Trnova Ružica. Tu je ona ležala i bila je zaista toliko lepa da on nije bio u stanju da od nje odvoji pogled nego se saže i poljubi je. I čim je dodirnu usnama, ona otvori oči, razbudi se i ljubazno ga pogleda. Zatim pođoše dole, a tad se probudiše kralj i kraljica i čitava dvorska svita, pa se gledahu razrogačanih očiju. Ustali su i konji u dvorištu i stresali se; lovački psi su skočili i zamahali repovima, golubovi na krovu su izvukli glavice ispod krila, pogledali oko sebe i poleteli u polje; muve na zidovima su nastavile da lete unaokolo; i vatra se u kuhinji razbudila, zaplamsala i počela da kuva jelo; pečenje je stalo cvrčati; dotle je kuvar povukao za kosu momka tako da je ovaj vrisnuo; i sluškinja je očerupala kokošku.

Onda se u svom sjaju proslavi svadba kraljevića i Trnove Ružice i oni zadovoljno poživeše sve do svoje smrti.

51.

Nahod-ptić

Bio jednom neki šumar koji pođe u šumu u lov, pa kad prispe u nju, začu neku vrisku kao kad malo dete plače. Uputi se u pravcu odakle je dolazio taj glas te tako idući dođe najzad do jednog visokog drveta, pa ugleda gore među granjem malo dete. Naime, pod tim drvetom je bila zaspala majka s detetom. Kad je ptica grabljivica u njenom krilu videla dete, ona je tad sletela, dograbila ga svojim kljunom i postavila na visoko drvo.

Šumar se pope i skide dete, misleći: 'Dete ćeš povesti kući i odgajati ga skupa sa svojom Lenčicom.'

Odvede ga, dakle, kući te je dvoje dece raslo jedno kraj drugoga. A dete, zato što je nađeno na drvetu gde ga je ptica stavila, nazvaše — *Nahod-ptić.* Nađeno dete i Lenčica su se toliko voleli da bi se — kad se ne bi i zakratko videli — vrlo rastužili.

Ali šumar je imao jednu staru kuvaricu. Ona jedno veče uze dva vedra pa stade dovlačiti vodu: na bunar je išla ne jednom, već u više navrata. Lenčica to spazi te zapita:

»Čuj, stara Suzano, što donosiš toliku vodu?«

»Ako to nikome ne kažeš, onda ću ti reći«, uzvrati kuvarica, pa kad Lenčica obeća da nikome neće ništa reći, ona produži: »Sutra u zoru, kad šumar ode u lov, staviću na ognjište kotao s vodom pa kad voda provri, u njega ću ubaciti Nahod-ptića i skuvati ga.«

U zoru narednog dana šumar ustade i pođe u lov, a deca ostadoše još u postelji. Tad Lenčica reče Nahod-ptiću:

»Ako ti mene nećeš napustiti, neću ni ja tebe.«

»Neću te napustiti ni sad niti bilo kad doveka«, odvrati Nahod-ptić.

Tad reče Lenčica:

»Slušaj me dobro šta ću ti reći: sinoć je stara Suzana toliko vedara vode dovukla u kuću da sam je ja zapitala zašto to čini, a ona mi je odgovorila da će mi reći ako to nikome ne kažem. Kad obećah da to naravno nikome neću otkriti, ona dodade kako će sutra u zoru, kad otac ode u lov, spremiti pun kotao uzavrele vode, tebe unutra ubaciti i skuvati. Ali mi ćemo joj uteći. Sad moramo što pre ustati, obući se i zajedno pobeći.«

Oba deteta, dakle, ustadoše i brže-bolje se obukoše, pa pobegoše. Kako je voda u kotlu provrela, kuvarica pođe u spavaću sobu da donese Nahod-ptića i da ga ubaci u ključalu vodu. No kad je ušla i prišla posteljama, vide da su deca nestala. Tad se ona strašno prepade, pa u sebi reče:

'Šta ću sada kazati šumaru kad se vrati kući i opazi da su deca nestala? Brzo moram nekoga poslati za njima da ih sustigne.'

Tad kuvarica posla za decom tri sluge i naredi im da potrče i uhvate decu. Deca su upravo bila malo sela pred šumom, kad videše kako izdaleka trče tri sluge. Tad Lenčica reče Nahod-ptiću:

»Ako ti mene nećeš napustiti, neću ni ja tebe.«

Nahod-ptić uzvrati:

»Neću te napustiti ni sad niti bilo kad doveka.«

»Ti budi ružin šib, a ja ću biti ruža na njemu«, predloži onda Lenčica.

Kad tri sluge dođoše pred šumu, ništa ne zatekoše do ružinog šiba i ruže na njemu, a od dece nigde ni traga ni glasa.

»Ovde ničeg nema. Tu se ništa ne može.«

Sluge se vratiše kući i rekoše kuvarici kako nisu videli ništa sem ružinog šiba i ruže na njemu. Tad ih stara kuvarica poče grditi:

»Vi, glupaci jedni, morali ste ružin šib saseći, a ružu otkinuti i doneti kući. Vratite se brzo i uradite to.«

Bili su prinuđeni da, dakle, po drugi put pođu u traganje. Ali su ih deca još izdaleka videla kako dolaze.

»Nahod-ptiću«, reče Lenčica, »ako ti mene nećeš napustiti, neću ni ja tebe.«

Nahod-ptić uzvrati:

»Neću te napustiti ni sad niti bilo kad doveka.«

»Ti budi crkva«, onda Lenčica nastavi, »a ja ću biti kruna u njoj.«

Kad pristigoše, tri sluge ne zatekoše ništa drugo do jedne lepe crkve i krune u njoj, pa jedan drugome rekoše:

»Šta ovde da radimo? Hajdemo kući.«

Kako stigoše, kuvarica ih odmah zapita nisu li štogod

našli. Oni odgovoriše da nisu ništa ni našli ni videli izuzev crkve i u njoj jedne krune.

»Vi, budale jedne«, stade ih ljuto karati kuvarica, »zašto niste crkvu razrušili a krunu poneli sa sobom, i meni doneli?«

Tad i ona sama uze put pod noge te sa tri sluge pođe za decom.

Deca opet još izdaleka opaziše kako dolaze tri sluge i kuvarica, koja se za njima od umora jedva teturala. Tad Lenčica reče:

»Nahod-ptiću, ako ti mene nećeš napustiti, neću ni ja tebe.«

Nahod-ptić joj odvrati rečima:

»Neću te napustiti ni sad niti bilo kad doveka.«

»Ti budi ribnjak«, nastavi Lenčica, »a ja ću kao patka plivati po njemu.«

Kad je kuvarica spazila ribnjak, ona dođe do njega i nadvi se, želeći da ga celog popije. No uto patka brzo dopliva, ščepa je kljunom za glavu i povuče u vodu duboko, pa se stara veštica, a to je u stvari kuvarica i bila, morade udaviti.

Tad deca, od srca se radujući što su se spasla, pođoše kući; i ako nisu umrla, još uvek žive.

52.

Kralj Drozdobrad

Imao neki kralj jednu kćer koja je bila neizmerno lepa, ali toliko i ohola i uobražena da joj nijedan prosac nije bio dovoljno dobar. Odbijala je jednog za drugim i uz to im se još podrugivala.

Jednom priredi kralj veliku svečanost i na nju sa svih strana pozva mladiće koji su bili spremni za ženidbu. Sve prosce onda poređaše prema položaju i staležu; na prvo mesto dođoše kraljevi, zatim vojvode, kneževi, grofovi i baroni, a na kraju su bili plemići. Zatim provedoše kraljevu kćerku između redova, ali svakome je ona imala ponešto da zameri.

Jedan je bio predebeo:
»Vinsko bure!« rekla bi.
Drugi je bio predugačak:
»Dug i vitak dasa, nije bogzna kakvog stasa!«
Treći je bio prekratak:
»Kratak i punačak, nije ni okretan čak!«
Četvrti je bio suviše bled:

»Bleđi od smrti!«
Peti — isuviše rumen:
»Crven kao petao!«
Šesti nije bio dovoljno prav:
»Zeleno drvo pa se nakrivo osušilo iza peći!«
I tako je svakome redom našla po koju manu. Ali, naročito se podrugivala nekom dobroćudnom kralju koji je stajao prvi a kome je brada donekle ukrivo izrasla.
»Ej!« poviče ona i nasmeja se, »ovaj ima bradu poput drozdova kljuna«; pa od tog vremena dobi taj kralj ime *Drozdobrad*.
A kad vide da mu kćer sve prosce, koji su se okupili, prezire i ne čini ništa drugo do što se sprda s ljudima, stari kralj se razgnevi i zakle da će je dati prvom prosjaku koji dođe na njegova vrata.
Ne prođe tek nekoliko dana kad pod prozorom započe pevati nekakav svirač ne bi li time zaradio kakvu crkavicu od milostinje. Kad kralj to ču, reče:
»Dovedite ga.«
Sluge odoše po svirača i on se pojavi u svojoj prljavoj i pohabanoj odeći i zapeva pred kraljem i njegovom kćerkom. Kad bi gotov, zamoli za kakav milosrdni dar.
Kralj mu se tada obrati rečima:
»Tvoja pesma mi se toliko dopala te ću ti za to dati svoju kćer za ženu.«
Kraljevu kći spopade silan strah, ali kralj osta pri svojoj reči.
»Zakleo sam se da ću te dati prvom prosjaku, pa zavet hoću i da ispunim.«
Pošto nije pomoglo nikakvo protivljenje, dovedoše sveštenika te se ona morade smesta venčati za svirača. I kad se to obavilo, kralj joj reče:
»Nije red da kao prosjakinja i dalje ostaneš u mom zamku. Pođi sa svojim mužem.«

Držeći je za ruku, prosjak je povede, pa ona bi prinuđena da s njim pođe pešice. Kad su prispeli u jednu golemu šumu, kraljeva kći zapita:

»Ah, čija je ovo šuma sada?«
»To je šuma kralja Drozdobrada;
da si njemu srce dala,
sad bi tebi pripadala.«

»Ah, sirota, da sam znala
ja bih njemu srce dala!«

Zatim su išli preko jedne livade, kad ona opet zapita:

»Čija li je zelena livada?«

»Livada je kralja Drozdobrada;
da si njemu srce dala,
sad bi tebi pripadala.«

»Ah, sirota, da sam znala,
ja bih njemu srce dala!«

Potom su išli kroz jedan veliki, lepi grad, pa ona opet zapita:

»Čija li je ovo varoš sada?«

»Pa i ona kralja Drozdobrada;
da si njemu srce dala,
i varoš bi sad imala.«

»Ah, sirota, da sam znala,
ja bih njemu srce dala!«

»Uopšte mi se ne dopada«, reče joj svirač, »što sebi za muža želiš uvek nekog drugog; zar ti ja nisam dovoljno dobar?«

Najzad prispeše do jedne sasvim neugledne kućice, pa kraljeva kći reče:

»Ah, dragi bože,
gle kuće male!
Čije su duše
na jad taj spale?«

»To je moja i tvoja kuća i u njoj ćemo odsad živeti«, odgovori joj svirač.

Ona se morala sagnuti da bi ušla kroz niska vrata.

»Gde su sluge?« upita kraljeva kćer.

»Kakve sluge!« reče prosjak. »Sama ćeš morati sve da uradiš ako hoćeš da ti išta bude urađeno. Naloži odmah vatru i pristavi vodu da mi skuvaš nešto za jelo. Mnogo sam umoran.«

Ali kraljeva kći nije umela da naloži vatru, niti da što skuva, te se prosjak morade sam latiti toga posla da bi još kako-tako išlo. Kad su pojeli oskudnu večeru, legoše u krevet. Ali sutradan, u samu zoru, prosjak je

istera iz postelje jer joj je valjalo kuću sređivati. Nekoliko dana živeli su na taj način, jedva sastavljajući kraj s krajem, sve dok nisu potrošili svoju zlehudu zalihu. Tad čovek reče:

»Ženo, ovako više ne ide: ne može se trošiti a ništa ne zarađivati. Moraš da radiš. Treba da pleteš korpe.«

On izađe, naseče vrbovog šiblja i donese ga kući. Žena tada poče plesti, ali joj tvrdo šiblje napravi rane na nežnim rukama.

»Vidim da ti to ne ide«, reče muž. »Bolje predi, možda će ti to biti lakše pa će ti poći od ruke.«

Žena posluša i sede pa pokuša da prede, ali joj ubrzo oštra vlakna rasekoše meke prste da krv stade teći.

»Vidiš li«, razljuti se muž, »ni za kakav posao nisi; s tobom sam bio hude sreće. Sada nam ne preostaje drugo nego da ponovo pokušamo: ja ću praviti lonce i drugo glineno posuđe a ti ćeš robu iznositi na trg i prodavati je.«

'Ah', pomisli u sebi kraljeva kći, 'ako na trg dođu ljudi iz kraljevstva mog oca i vide me kako tamo sedim i nudim robu, ismejaće me!'

Ali drugog joj izlaza nije bilo: morala se ili pokoriti ili zajedno s mužem skapati od gladi.

Prvi put je trgovina dobro išla jer su ljudi kupovali robu od nje pošto je bila tako lepa. Plaćali su onoliko koliko je tražila, čak se dešavalo da su joj mnogi davali novac i pri tom ostavljali lonce. Tako su sad od onog što su stekli mogli živeti neko vreme — dokle god je to trajalo. A onda je muž opet napravio poveću količinu novog posuđa. Ona s tim svim opet sede u jedan ćošak trga, oko sebe razmesti robu, pa je poče nuditi. Tad najednom dojaha neki pijani konjanik i konja natera pravo među lonce da se svi razleteše u paramparčad. Ona stade plakati i od straha prosto nije znala šta da čini.

»Ah, šta ću sada!« zakuka ona. »Šta će na to reći moj muž!«

Tad polete kući da mužu ispriča o svojoj nesreći.

»Eh, ko bi pametan seo na sam ćošak trga sa glinenim posuđem?« nato će muž. »Dosta plakanja! Vidim ja dobro da ti nisi ni za kakav pravi posao. Nego ja sam išao u zamak našeg kralja da tamo pitam da li im je potrebna služavka, te su mi obećali da će te uzeti za kuhinju. Za to ćeš dobijati besplatnu hranu.«

Tako je kraljeva kći postala služavka u kuhinji, pa je morala pomagati kuvaru i obavljati najtegobnije poslove. U oba džepa svoje kecelje ona je prišila po jedan lončić u kojima je nosila kući ono što bi joj od preostale hrane palo u deo, pa su se time njih dvoje hranili.

Posle nekog vremena dogodi se da je trebalo proslaviti svadbu najstarijeg kraljevog sina. Sirotica se tad pope u dvoranu i stade ukraj vrata da malo posmatra veliku svečanost. Kad se pripališe sveće i počeše pristizati gosti, jedan sve lepši od drugoga, i sve beše puno sjaja i veličanstvenosti, ona sa tugom u srcu pomisli na svoju sudbinu, pa prokle svoju oholost i nadmenost koje su je ponizile i svalile u tako golemu bedu. Od ukusnih jela što su se unosila i iznosila i čiji je miris do nje dopirao,

pokatkad bi joj sluge dobacivale po koju bednu mrvu; ona je sve stavljala u svoje lončiće, hoteći da to ponese kući. Najednom ona vide da ulazi kraljev sin, odeven u svilu i kadifu i sa zlatnim lančićem oko vrata. A kad on spazi da ukraj vrata stoji lepa žena, uze je za ruku i htede sa njom da igra. Ali ona se tek tada usprotivila i još više uplašila jer je videla da to nije kraljev sin već da je to kralj Drozdobrad koji ju je nekad prosio, a koga je ona s porugom odbila. Njeno opiranje nije ništa pomoglo, on je povuče u dvoranu. Ali se u taj mah prekinuše trake od njene kecelje pa lončići u njenim džepovima ispadoše i izleteše tako da se jelo prosu, a mrvice razleteše. Kad okupljeni gosti to videše, nasta opšti smeh i podrugivanje, a ona se toliko zastide da požele da propadne u zemlju hiljadu hvati. Ona polete vratima hoteći da pobegne, ali je na stepenicama sustignu i uhvati jedan čovek te je vrati. I kad ga ona pogleda, to opet beše kralj Drozdobrad. On je ljubazno oslovi pa joj reče:

»Ne boj se! Ja i onaj svirač koji je s tobom živeo u onoj bednoj kućici jedan te isti smo čovek. Tebi za ljubav sam se tako prerušio. Ja sam bio i onaj konjanik što

ti je porazbijao lonce. Sve se to dogodilo kako bi se slomila tvoja oholost i tako bila kažnjena za svoju nadmenost kojom si mi se podsmevala.«

Tad ona gorko zaplače, govoreći:

»Nanela sam ti veliku nepravdu i nisam dostojna da ti budem žena.«

»Ne, draga moja. Raduj se što su protekli teški dani. Ti si sad drukčija. Sad ćemo proslaviti našu svadbu.«

Tad dođoše mnoge sobarice te je udesiše i odenuše u najblistavije nevestinsko ruho. Došao je i njen otac te joj on i svi dvorani čestitaše na venčanju sa kraljem Drozdobradom. I tek tada što nasta prava radost!

Želeo bih da smo i ti i ja tamo bili.

53.

Snežana

Bilo je to jednom usred zime dok su pahuljice poput paperja padale s neba. Kraljica je sedela kraj prozora, čiji je okvir bio od crne abonosovine, i šila. I dok je tako šila i pogledala na sneg, ona se iglom ubode u prst, te tri kapi krvi padoše na sneg. I pošto je rumena krv na belom snegu tako lepo izgledala, kraljica pomisli:

'Da mi je da imam dete pa da bude belo kao sneg, rumeno kao krv i crnokoso kao abonosovo drvo.'

Ubrzo potom dobi kćerkicu koja je bila bela kao sneg, rumena kao krv i kose crne kao abonos, te je zato nazvaše *Snežana*. A kako se dete rodi, kraljica umre.

Posle godinu dana kralj se oženi drugom ženom. Ona je bila lepa, ali gorda i nadmena i nije mogla trpeti da je iko nadmaši lepotom. Imala je čudesno ogledalo. Kad bi stala ispred njega i ogledala se, zapitala bi:

»Kaži, ogledalce, na zidu tom,
Da l' najlepša sam na svetu ovom?«

A ogledalo bi uzvraćalo:

»Kraljice, vi ste najlepši na svetu.«

Tad je ona bila zadovoljna jer je znala da ogledalo govori samo istinu.

No Snežana je rasla i bivala sve lepša i lepša, a kad joj je bilo sedam godina, bila je lepa kao vedar dan i lepša od same kraljice. Kad ova jednom zapita ogledalo:

»Kaži, ogledalce, na zidu tom,
Da l' najlepša sam na svetu ovom?«

ono joj odgovori: da li sam ja lepa?

»Kraljice gospo, ovde najlepši vi ste,
Al' lepotom Snežani dorasli niste.«

Kraljica se zgranu od iznenađenja, po požute i pozelene od zavisti. Od tog časa, kad god bi ugledala Snežanu, srce bi joj se u grudima prevrnulo; tako ju je zamrzila. Zavist i oholost su poput korova u njenom srcu toliko bujale da više ni danju ni noću nije nalazila mira. Tad zovnu jednog lovca, pa mu reče:

»Povedi dete u šumu, neću više da mi se pojavi pred očima. Treba da ga ubiješ i da mi kao dokaz doneseš pluća i jetru.«

Lovac posluša i odvede devojčicu, pa kad izvuče nož i htede da joj probode nevino srce, ona udari u plač i reče:

»Ah, dragi lovče, pokloni mi život; pobeći ću u divlju šumu i nikad se više neću vratiti kući.«

I pošto je Snežana bila toliko lepa, lovac se smilova i reče:

»Onda beži, jadno dete!«

'Ubrzo će te divlje životinje rastrgnuti', pomisli on u sebi; ali ipak se osećao kao da mu je sa srca spao kamen, pošto nije morao da ubije devojčicu.

No upravo tada protrča divlje prase, pa ga lovac zakla i izvadi mu pluća i jetru pa ih kao dokaze ponese kraljici. Kuvar ih morade skuvati i posoliti, i pakosnica ih pojede, verujući da jede Snežanina pluća i jetru.

Jadna devojčica je u golemoj šumi bila ostala potpuno sama, pa se toliko uplaši da je samo u lišće na drveću gledala, ne znajući šta da čini. Tad stade trčati i trčala je preko oštrog kamenja i kroz trnje, a divlje životinje su promicale kraj nje, ne nanoseći joj nikakvo zlo. Trčala je sve dotle dok su je noge nosile i dok se nije počelo spuštati veče. Tad je iznenada spazila neku malenu kuću i u nju ušla da se malo skloni i odmori. U kućici je sve bilo maleno, no tako ljupko i čisto da se ne može iskazati. Tu je bio jedan stočić prekriven belim stolnjakom, a na njemu je bilo sedam tanjirića, uz svaki tanjirić po jedna kašičica; zatim tu se nalazilo sedam nožića i vi-

ljuščica, te sedam peharčića. Uza zid je stajalo sedam krevetaca poredanih jedan pored drugog i prekrivenih kao sneg belim čaršavima. Pošto je bila tako strašno gladna i žedna, Snežana iz svakog tanjirića uze pomalo povrća i po zalogaj hleba i iz svakog peharčića popi po gutljaj vina jer nije želela da samo jednome sve uzme. Zatim, kako je bila toliko strašno umorna, ona htede leći u jedan krevetac, ali joj nijedan nije odgovarao. Jedan je bio predugačak, drugi — prekratak, dok joj najzad sedmi nije bio potaman, pa tako ostade u njemu, pomoli se bogu i zaspa.

Kad se potpuno smračilo, prispeše gazde kućice: bila su to sedmorica patuljaka koji su u gori tragali za rudom i vadili je. Oni zapališe svojih sedam svećica, pa kad u kućici postade vidno, opaziše da je tu neko dolazio jer sve nije bilo onako kao što su ostavili.

»Ko je sedeo na mojoj stoličici?« upita prvi.

»Ko je jeo iz mog tanjirića?« reče drugi.

»Ko je jeo moj hlepčić?« nato će treći.

»Ko je jeo moje povrće?« prozbori četvrti.
»Ko je koristio moju viljuščicu?« zapita peti.
»Ko je sekao mojim nožićem?« zgranu se šesti.
»Ko je pio iz mog peharčića?« nato uzviknu sedmi.
Zatim se prvi osvrnu i na svom krevetu spazi malo ulegnuće, pa reče:
»Ko je bio na mojoj postelji?«
Tad ostali pritrčaše i uglas povikaše:
»I u mom krevetu je neko ležao!«
A sedmi, kad priđe i pogleda na svoj krevet, ugleda Snežanu koja je tu ležala i spavala. On brzo pozva ostale, koji dotrčaše i povikaše svi uglas od čuda; prinesoše svojih sedam svećica i osvetliše Snežanu.
»Oh, bože mili! Oh, bože mili!« povikaše oni zadivljeno. »Kako je ova devojčica lepa!«
I tako se silno oduševiše da je nisu hteli buditi, nego je pustiše da i dalje spava. A sedmi je patuljak spavao sa svojim drugovima: kod svakoga po jedan čas. Tako minu i noć.
Kad osvanu zora, Snežana se probudi pa kad vide sedmoricu patuljaka, prestravi se. Ali oni behu vrlo ljubazni.
»Kako se zoveš?« upitaše je.
»Snežana«, odgovori ona.
»Kako si došla u našu kuću?« upitaše je zatim opet.
Tad im ispriča kako je njena maćeha naredila da je ubiju, ali da joj je lovac poklonio život s tim da se ne vraća u dvorac i da je onda trčala čitav dan, dok najzad nije naišla na njihovu kućicu.
»Ako hoćeš da nam vodiš naše domaćinstvo, da nam kuvaš, spremaš postelje, pereš, šiješ i pleteš i ako hoćeš da u svemu održavaš red i čistoću, možeš ostati kod nas i neće ti ništa nedostajati.«
»Hoću«, uzvrati Snežana, »svim srcem.«

Tako devojka ostade kod njih. Ona je u kući održavala red: zorom su patuljci odlazili u planinu i tražili rudu i zlato, a uveče su se vraćali i tad bi ih čekala večera koju je Snežana pripravila. Preko dana je devojka ostajala potpuno sama. Zato je dobri patuljci upozoriše, govoreći:

»Čuvaj se svoje maćehe jer će ona uskoro saznati da si ti ovde. Nikoga ne puštaj unutra.«

No kraljica, verujući da je pojela Snežanina pluća i jetru, ni o čemu drugom nije razmišljala već samo o tome kako je opet prva i najlepša, pa stade pred ogledalo i upita:

»Kaži, ogledalce, na zidu tom,
Da l' najlepša sam na svetu ovom?«

Ali joj na to ogledalo reče:

»Kraljice gospo, ovde najlepši ste,
Al' Snežani, iza brežuljaka,
Što je sad kod sedam patuljaka,
Lepotom svojom dorasli niste.«

Ona se zaprepasti jer je znala da ogledalo nikad ne govori neistinu i shvati da ju je lovac prevario i da je Snežana još živa. Ona je onda opet stala razmišljati i smišljati kako da joj dođe glave; jer dok god ne bude najlepša na svetu, njena joj zavist neće dati mira. Pa kad je najzad nešto smislila, obojila je lice i prerušila se u staru torbarku, tako da je niko ne bi mogao prepoznati. Tako prerušena, ona se zaputi preko sedam brežuljaka do sedam patuljaka, pokuca na vrata i povika:

»Evo lepe robe na prodaju! Evo lepe robe na prodaju!«

Snežana proviri kroz prozor i doviknu joj:

»Dobar dan, draga ženo, šta prodajete?«

»Lepu, divnu robu«, uzvrati torbarka, »pojaseve u svim bojama«, pa izvuče jedan, koji je bio ispleten od šarene svile.

'Ovu čestitu ženu mogu pustiti u kuću', pomisli Snežana, pa podiže rezu na vratima i kupi lepi pojas.

»Dete moje«, starica će, »kako ti izgledaš! Priđi, ja ću lepo da te opašem.«

Ne očekujući nikakvo zlo, Snežana stade pred nju i pusti je da joj pripaše novi pojas. Ali starica je brže-bolje opasa i toliko čvrsto zategnu i dalje stezaše da Snežana izgubi dah i sruši se kao mrtva.

»E, sad više nisi najlepša«, reče ona, hitajući što pre iz kuće.

Ubrzo potom, kad se smrknu, sedmorica patuljaka prispeše kući. Ali koliko su se silno prestravili, kad videše kako njihova draga Snežana leži na podu, pa niti se miče, niti pokreće, kao da je mrtva. Oni je podigoše i, pošto opaziše da je isuviše čvrsto vezana pojasem, presekoše ga; ona tad poče polako disati i polako se vraćati u život. Kad patuljci čuše šta se dogodilo, rekoše:

»Stara torbarka nije bila niko drugi do bezočna kraljica. Čuvaj se, i nikoga ne puštaj u kuću ako nismo mi tu kraj tebe.«

A pakosnica, kad se vratila kući, stade pred ogledalo pa upita:

»Kaži, ogledalce, na zidu tom,
Da l' najlepša sam na svetu ovom?«

Tad ono kao i obično uzvrati:

»Kraljice gospo, ovde najlepši ste,
Al' Snežani, iza brežuljaka,
Što je sad kod sedam patuljaka,
Lepotom svojom dorasli niste.«

Kad kraljica to ču, sva joj krv jurnu u srce, prosto se izbezumi jer je odmah dobro shvatila da je Snežana živa.

»Ali, sada ću«, prozbori ona besno, »smisliti nešto što će ti doći glave.«

Veštičjim čarolijama, u šta se dobro razumevala, napravi otrovan češalj, pa se onda preodenu i na se uze izgled neke druge starice. Onda se zaputi preko sedam brežuljaka ka kućici sedam patuljaka, pokuca na vrata i poviče:

»Evo divne robe na prodaju! Evo divne robe na prodaju!«

Snežana proviri kroz prozor pa reče:
»Prođite samo, nikoga ne smem da pustim u kuću.«
»Pa, ako ne smeš nikog da pustiš, onda ti bar gledanje nije zabranjeno«, reče starica, pa izvuče otrovni češalj i diže ga uvis. Devojci se on toliko svide te se prevari i otvori vrata. Kad se nagodiše, starica joj reče:
»Sad ću te ja već jednom valjano očešljati.«
Sirota Snežana ne pomisli ni na kakvo zlo, pa dopusti da to starica učini. No jedva da je češalj dotakao kosu, otrov poče da deluje i devojka se bez svesti sruši na zemlju.
»Ti, najlepša, što ti ravne nema«, poviče pakosnica odlazeći, »sad ti je došao kraj!«
Ali, srećom, ubrzo se spusti veče i sedmorica patu-

ljaka se vratiše kući. Ugledavši Snežanu kako kao mrtva leži na zemlji, smesta posumnjaše na maćehu. Počeše tražiti i nađoše otrovni češalj, pa čim ga izvukoše, Snežana dođe k sebi i ispriča šta se dogodilo. Patuljci je onda opet opomenuše da bude na oprezu i da nikome ne otvara vrata.

Prispevši kući, kraljica stade pred ogledalo i zapita:

»Kaži, ogledalce, na zidu tom,
Da l' najlepša sam na svetu ovom?«

A ono odvrati kao i prethodni put:

»Kraljice gospo, ovde najlepši ste,
Al' Snežani, iza brežuljaka,
Što je sad kod sedam patuljaka,
Lepotom svojom dorasli niste.«

Kad kraljica ču da ogledalo tako govori, stade drhtati i ceptati od besa.

»Snežana mora umreti«, poviče ona, »pa makar me to stajalo vlastite glave.«

Zatim pođe u jednu potpuno skrivenu i usamljenu sobu u koju niko nije ulazio i tamo napravi otrovnu, veoma otrovnu jabuku. Spolja je izgledala lepo, s jedne strane bela a s druge crvena, tako da bi svako ko bi je video zaželeo da je zagrize. Ali ko bi pojeo makar i komadić, morao bi umreti. Kad je jabuka bila gotova, kraljica oboji svoje lice i preruši se u staru seljanku, pa se takva zaputi preko sedam brežuljaka do sedam patuljaka. Kad stiže pokuca na vrata. Kroz prozor Snežana promoli glavu, ali kad vide seljanku reče:

»Nikoga ne smem pustiti unutra; to su mi zabranili sedmorica patuljaka.«

»Nemam ništa protiv«, odvrati seljanka, »već ću se ja lako osloboditi svojih jabuka. Ali, evo jednu ću ti pokloniti.«

»Ne!« odgovori joj Snežana, »ništa ne smem da primim.«

»Zar se bojiš? Misliš li da je otrovna?« dodade veselo starica. »Gledaj, jabuku ću prepoloviti, pa ti pojedi crvenu polovinu, a ja ću belu.«

A jabuka je bila tako vešto načinjena da je samo crvena polovina bila zatrovana. Snežana je žudela za lepom jabukom, pa kad je videla kako je seljanka jede ne moga više odoleti nego ispruži ruku i uze otrovnu polovinu. Ali jedva da je uzela zalogaj, kad mrtva pade na zemlju. Kraljica ju je posmatrala neko vreme groznim pogledom, pa, cerekajući se odveć glasno, prozbori podrugljivo:

»Bela kao sneg, rumena kao krv, crne kose kao abonos! Ali ovog puta patuljci neće više biti kadri da te probude.«

A kad je, prispevši kući, upitala ogledalo:

»Kaži, ogledalce, na zidu tom,
Da l' najlepša sam na svetu ovom?«

ono konačno odgovori:

»Kraljice, vi ste najlepši na svetu.«

Tek tada njeno zavidljivo srce nađe mira, ako je zavidljivo srce uopšte kadro da se smiri.

Kad su se uveče vratili kući, patuljci zatekoše Snežanu kako leži na zemlji: nije više disala, bila je mrtva. Oni je podigoše, pokušavajući da nađu štogod otrovno; razvezaše joj pojas i počešljaše je, umiše je vinom i vodom; no sve to ništa nije pomagalo. Mila devojka je bila i ostala mrtva. Oni je postaviše na mrtvački odar pa sva sedmorica posedaše okolo i oplakivahu je. Plakali su tri dana. Onda htedoše da je sahrane, no devojka je još bila sveža kao da je živa i imala je još lepe i rumene obraze.

»Ne možemo je ovako lepu spustiti u crnu zemlju«, rekoše patuljci pa od stakla napraviše providan kovčeg, te je u njega položiše kako bi se sa svih strana mogla videti. Zlatnim slovima na kovčegu ispisaše njeno ime i to kako je bila kraljeva kćer. Zatim kovčeg odnesoše na breg i jedan od njih uvek je stajao kraj njega i čuvao ga. I mnoge životinje su pristizale i oplakivale Snežanu: prvo sova, zatim gavran dođe i, najzad, jedan golubić.

Snežana je dugo, veoma dugo ležala u kovčegu. Nije trunula, već je izgledalo kao da spava. Bila je još bela kao sneg, rumena kao krv i kose crne kao abonos.

No dogodi se da u šumu dospe neki kraljević. On nabasa na kuću patuljaka i htede da prenoći u njoj. Odmah na bregu opazi kovčeg i lepu Snežanu u njemu i pročita šta je zlatnim slovima na njemu pisalo. On se onda obrati patuljcima:

»Dajte mi ovaj kovčeg, platiću vam koliko god zaištete.«

Međutim, oni odgovoriše:

»Ne bismo ga prodali ni za sve zlato ovog sveta.«

»Onda mi ga poklonite«, zamoli on »jer više neću moći da živim, a da ne gledam Snežanu. Poštovaću je, čuvati i uvažavati kao nešto što mi je na svetu najdraže.«

Kad on tako reče, dobri patuljci se sažališe na njega te pristadoše da mu daju kovčeg. Kraljević naredi svojim slugama da kovčeg ponesu na ramenima. No dogodi se da se oni spotakoše o nekakav žbun te od tog treskanja Snežani onaj otrovni zalogaj jabuke koju je bila zagrizla ispade iz grla. Ne potraja dugo, kad ona otvori oči, podiže poklopac kovčega, pa se uspravi, ponovo oživevši.

»Ah, bože, gde sam?« uzviknu.

»Kod mene si«, odgovori kraljević, sav radostan, te joj ispriča šta se sve zbilo i reče:

»Volim te više nego išta na svetu. Pođi sa mnom u zamak moga oca da mi budeš žena.«

Snežana ga tad zavole, te s njim pođe. Tamo im prirediše svadbu koja se proslavi u velikom sjaju i raskošno.

A na to slavlje bi pozvana i Snežanina bezočna maćeha. Pošto se odenu u lepe haljine, priđe ogledalu i upita:

»Kaži, ogledalce, na zidu tom,
Da l' najlepša sam na svetu ovom?«

Ono joj uzvrati:

»Kraljice gospo, ovde najlepši ste,
Ali Snežani, kraljici mladoj
Lepotom svojom dorasli niste!«

Tad pakosnica izreče strašnu kletvu i obuze je tako silan strah, tako se prepade da ne znade šta će. U prvi mah čak i nije htela da pođe na svadbu, ali je nešto užasno kopkalo da otidne i vidi mladu kraljicu. I kako uđe, prepoznade Snežanu. Od straha i užasa ona stade kao skamenjena.

Međutim, već su na užareni ugalj bile stavljene gvozdene papuče, te ih mašicama donesoše u dvoranu i staviše pred nju. Ona je morala da te usijane papuče nazuje i u njima igra sve dok mrtva nije pala na zemlju.

54.

Ranac, šeširić i rog

Bila jednom tri brata koja su sve dublje padala u bedu i siromaštvo. Njihova nevolja najzad postade tako velika da ništa nisu imala da stave u usta nego su morali trpeti glad.

»Ovako više ne ide«, u jedan mah rekoše, »bolje je da pođemo u svet i potražimo svoju sreću.«

Oni, dakle, krenuše i već su bili prevalili veliki put i prešli preko mnogih gora i dolina, ali sreću još nikako da nađu.

Idući tako, jednog dana dospeše u jednu veliku šumu. Nasred šume je bilo neko brdo, a kad priđoše, oni videše da je ono celo-celcato od srebra. Najstariji onda reče:

»Sad sam našao sreću koju sam tražio i ja ne priželjkujem da je išta veća.«

Uze srebra koliko je mogao poneti, te se okrete i zaputi kući.

Ali druga dvojica rekoše:

»Od sreće tražimo nešto što je još više nego puko srebro.«

Srebro ne takoše, već pođoše dalje. Pošto su opet išli nekoliko dana, oni prispeše do jednog drugog brda, ali ovo je sad bilo od čistog zlata. Drugi brat stade, razmišljao je i kolebao se.

»Šta da radim?« upita, »da li da uzmem zlata toliko pa da mi bude dosta za čitav život, ili da produžim put?«

Najzad se odluči, natrpa pune džepove, oprosti se sa bratom i pođe put kuće.

»Srebro i zlato me nisu toliko u srce kosnuli«, reče treći brat, »neću da se odreknem svoje sreće. Možda mi je nešto bolje u životu namenjeno.«

To reče pa pođe dalje i pošto je išao puna tri dana, prispe u jednu šumu koja je bila još veća nego one prve dve, toliko velika da čak nije ni kraja imala. I kako tu ništa ne nađe ni da pojede ni popije, oseti kako gotovo počinje da skapava. Tad se pope na jedno visoko drvo ne bi li odozgo video da li šuma ima kraja, ali dokle god je dosezao njegov pogled, nije video ništa izuzev vrhova

krošnji drveća. Poče zatim da silazi s drveta, ali kako ga je glad morila, on opet pomisli:

»Kad bih se još samo jednom sit najeo.«

Kad je sišao s drveta, na svoje veliko čuđenje pod njim opazi sto postavljen i izdašno prekriven raznim jelima od kojih su prijatni mirisi dopirali do njega.

»Ovog puta«, izusti on sa oduševljenjem, »moja želja se ispunila u pravom trenutku.«

I ne pitajući se ko je jelo doneo i ko ga je pripravio, primače se stolu i poče žudno jesti, sve dok ne utoli glad. Kad je bio gotov, pomisli:

'Ipak bi bila šteta da taj fini mali stolnjak propadne ovde u šumi', te ga natenane lepo savije i ostavi u svoju torbu. Potom nastavi put idući dalje i uveče, kad opet oseti glad, on izvadi da iskuša svoj mali stolnjak, prostre ga i reče:

»Želim da se opet prekriješ dobrim jelima.«

Čim je izustio šta želi, namah se na stolnjaku stvori toliko mnogo činija sa najlepšim jelima da je jedva za sve bilo mesta.

»Sad ja znam«, prozbori on jer je lepo video da je to čarobni stolnjak, »u čijoj se kuhinji za mene pripravlja jelo. Stolnjače moj, volim te više no da si brdo od srebra ili zlata.«

No ipak mu samo to još nije bilo dovoljno da kod kuće na miru sedi; on je želeo da svetom još malo luta i dalje traži svoju sreću.

Jedno veče u nekoj pustoj šumi srete ugljara koji je tu, sav crn od prašine, pravio ćumur. Ugljar je na vatru bio stavio krompir, hoteći da se njima pogosti za večeru.

»Dobro veče, crni kosu«, pozdravi ga mladić, »kako se osećaš ovako usamljen?«

»Dani su mi uvek isti«, odvrati ugljar, »i svako veče

pečem za večeru krompir. Jedu li ti se i hoćeš li da budeš moj gost?«

»Hvala lepo«, na to zahvali namernik, »večeru ti neću krnjiti jer na gosta nisi računao. Ali ako hoćeš da se sit najedeš, pozivam te da sa mnom večeraš.«

»Ko će ti pripremiti jelo?« upita ugljar. »Vidim da pri sebi nemaš ništa, a ni na nekoliko časova hoda odavde nema nigde nikoga ko bi ti mogao nešto doneti.«

»A ipak će jelo«, nato mu namernik reče, »biti tako dobro kakvo još nisi okusio u svom životu.«

Potom iz ranca izvuče svoj mali stolnjak, raskrili ga po zemlji pa reče:

»Stolnjače, postavi se!«

Istog trena na njemu se nađoše razna kuvana i pečena jela, sve đakonije koje su uz to bile tako tople kao da su upravo donete iz kuhinje. Ugljar razrogači oči, no nije ga trebalo dugo moliti. On se dobro posluži, gurajući u svoja crna usta sve veće zalogaje. Kad su sve smazali, ugljar se nasmeši i reče:

»Čuj, svaka čast stolnjaku. Tako nešto bi mi dobro došlo ovde u šumi u kojoj nema nikog da mi nešto valjano skuva. Hajde da se trampimo. Tamo u uglu visi stari vojnički ranac koji je, istina, star i neugledan, ali u kome se kriju čarobne moći. Pa kako mi više nije potreban, daću ti ga za taj mali stolnjak.«

»Prvo moram znati kakve su to čarobne moći«, uzvrati namernik.

»Reći ću ti«, odgovori ugljar. »Ako rukom kucneš po njemu, svaki put će se pojaviti kaplar sa šest vojnika naoružanih puškama i kuburama, pa što im god narediš, oni će izvršiti.«

»Što se mene tiče«, reče, »ako ne može drugačije biti, trampićemo se.«

Te on ugljaru dade mali stolnjak, a ranac skide sa kuke, baci ga na leđa i oprosti se.

Kad je bio već prevalio jedan dobar deo puta, prohte mu se da iskuša čudotvorne moći svog ranca, pa kucnu po njemu. Istog trenutka pred njega istupiše sedam ratnika, i njihov starešina kaplar upita:

»Šta nalaže moj gospodar i zapovednik?«

»Pođite trkom do ugljara i vratite mi čarobni stolnjak!«

Oni se okrenuše nalevokrug i, čak to i ne potraja dugo, eto njih sa stolnjakom koji su — i ne pitajući mnogo — oduzeli ugljaru. On im naredi da se povuku, pa krenu dalje pun nade da ga očekuje sreća koja će biti još veća i svetlija. Negde oko zalaska sunca naiđe na nekog drugog ugljara, koji je sedeo isto tako kraj vatre i pripravljao svoju večeru.

»Ako hoćeš da jedeš sa mnom«, upita čađavi drugar, »ako voliš pečen krompir slastan ali ne i mastan, spusti se onda tu kraj mene.«

»Ne«, uzvrati došljak, »ovog puta ćeš ti biti moj gost«, pa prostre svoj stolnjak i on se odmah ceo prekri najlepšim jelima. Jeli su i pili i bili dobro raspoloženi. Pošto su večerali, ugljar reče:

»Tamo gore na grebenu ostavio sam jedan stari, pohabani šeširić koji ima neobična svojstva: kad se stavi na glavu i okrene, pojavi se dvanaest naporedo postavljenih topova, pa ubijaju sve dole na zemlji, tako da im se niko ne može odupreti. Šeširić mi ničemu ne koristi, pa bih ti ga zacelo dao za ovaj tvoj stolnjak.«

»U tome se možemo nagoditi«, reče mladić, pa ode na greben te uze šeširić i stavi ga na glavu a svoj stolnjak ostavi. No čim je za sobom ostavio jedan deo puta, kucnu po svom rancu pa onda vojnicima, kako izađoše, naredi da mu opet donesu stolnjak.

'Jedno ide uz drugo', pomisli on, 'a čini mi se sve kao da mojoj sreći još nije došao kraj.'

A i nije se prevario u svom računu. Hodajući opet čitav dan, dođe do trećeg ugljara koji ga, isto kao i ona dvojica, pozva da se prihvati neomašćena krompira. Međutim, namernik pozva ugljara da s njim jede sa čarobnog stolnjaka, a ovome je jelo toliko prijalo da mu na kraju za stolnjak ponudi jedan čudotvorni rog koji je imao svojstvo sasvim drugačije od šešírića. Kad bi čovek u njega dunuo, odmah bi se srušili svi zidovi i utvrđenja pa najzad i svi gradovi i sela. On ugljaru doduše dade stolnjak za taj rog, ali ubrzo naredi svojoj četi da mu ga opet donesu, tako da je na kraju skupa imao ne samo ranac, šešírić i rog nego i stolnjak.

»Sada sam«, prozbori on zadovoljno, »moćan čovek, pa je vreme da se vratim kući i vidim kako je mojoj braći.«

Kad je stigao kući vide da su braća za svoje srebro i zlato napravili lepu kuću i da su bacili brigu na veselje. On uđe ali, kako je došao u iznošenom kaputu, sa prašnjavim šeširom na glavi i starim rancem na leđima, oni ne htedoše priznati da im je brat. Podrugivali su mu se i govorili:

»Praviš se da si nam brat. Naš brat je prezreo zlato i srebro i pošao da traži bolju sreću: sigurno će se vratiti u punom sjaju kao kakav moćni kralj, a ne kao bedni prosjak.«

To rekoše pa ga izjuriše.

Tad najmlađeg brata obuze bes, te je po svom rancu kuckao tako dugo dok se pred njim nije našla četa od sto pedeset postrojenih vojnika. Naredi im da opkole kuću njegove braće, a dvojici naloži da ponesu leskove prutove i da onoj dvojici drznika kožu na leđima vošte sve dotle dok ne utuve ko je on. Tada se podiže silna buka,

ljudi se sjatiše želeći da u nevolji onoj dvojici pomognu, ali protiv tolikih vojnika ne mogaše ništa postići.

Vest o tome događaju dopre najzad do kralja koji se strašno rasrdi, pa naredi jednom svom kapetanu da pođe sa svojom četom i iz grada najuri onoga što remeti mir. Ali taj što je narušavao mir ubrzo je imao na okupu još brojniju družinu koja odbi kapetana sa njegovim ljudima te se oni krvavih noseva moraše povući.

»Skitnica se može i mora savladati«, reče kralj pa sutradan protiv njega uputi veću četu, ali ni ona nije mogla ništa da učini. Došljak se suprotstavi još mnogo brojnijom družinom, a da bi s protivnikom bio još brže gotov, on nekoliko puta okrete onaj svoj šeširić na glavi. Tad svirku otpoče teška artiljerija, te kraljevi ljudi behu potučeni i nagnani u bekstvo.

»Sad neću prihvatiti mir«, reče najmlađi brat, »sve dok mi kralj za ženu ne da svoju kćerku i ne prepusti mi da u njegovo ime vladam čitavim kraljevstvom.«

Naredi da o tome obaveste kralja, a ovaj kad to ču, reče svojoj kćeri:

»Od moranja goreg jada nema; šta mi drugo preostaje već da učinim što traži? Ako hoću da imam mir i da na glavi zadržim krunu, moraću te dati.«

Svadba, dakle, bi proslavljena, ali kraljeva kći je bila mrzovoljna i nezadovoljna što joj je muž prost čovek koji nosi prašnjav šešir na glavi a na leđima mu stoji stari ranac. Ona bi ga se rado oslobodila, pa smišljaše i danju i noću šta bi mogla učiniti.

»Da li njegove čarobne moći«, pomisli ona, ne leže u rancu?« te mu se stade ulagivati i milovati ga, pa kad mu srce omekša, ona zapita:

»Kad bi samo odložio taj otrcani ranac. On te tako nagrđuje da te se moram stideti.«

»Draga moja ženo«, odgovori joj on, »taj ranac mi je

najveće blago; dok ga imam, ne bojim se nikoga živog na svetu.«

On joj tada otkri kakvim čarobnim moćima ranac raspolaže. Kraljeva kći mu pade oko vrata kao da ga htede poljubiti, no spretno mu s ramena uze ranac i s njim nekud odjuri. Čim bi sama, ona kucnu po njemu i ratnicima, koji se pojaviše, naredi da uhvate svog prijašnjeg gospodara i da ga odvedu iz kraljevske palate. Oni je poslušaše. Neiskrena žena zatim naredi da za njim pođe još više ljudi i da ga potpuno isteraju iz zemlje.

Najmlađi brat bi bio tada izgubljen da nije imao još i šeširić. Čim su mu ruke bile slobodne, on ga okrete nekoliko puta: odmah otpoče grmljavina artiljerije koja sve gonioce pobi, tako da je kraljeva kći morala sama da dođe i zamoli za milost. Pošto je tako dirljivo molila i obećala da će se popraviti, on popusti i zajamči joj mir.

Ona je prema njemu bila ljubazna, pretvarala se kao da ga veoma voli, te joj posle nekog vremena pođe za rukom da ga toliko zaludi da joj se poveri: ako ranac i dopadne nečijih šaka, taj ipak neće moći ništa da učini sve dok i stari šeširić ne bude njegov. Kad se dokopala tajne, sačekala je dok on nije zaspao. Tad mu skide šeširić i naredi da ga izbace na ulicu.

Međutim, ona nije znala da je njemu preostao još i rog, pa on u velikom gnevu iz sve snage dunu u njega. Odmah se sve poče rušiti: zidovi, utvrđenja, gradovi i sela, pa ubiše kralja i njegovu kćer. Da nije odložio rog i da je još samo malo duže u njega duvao, sve bi se razrušilo i ne bi ostao ni kamen na kamenu.

Otada mu se niko nije više suprotstavljao i on posta kralj čitavog kraljevstva.

55.
Vilenjak[1]

Bio jednom neki mlinar koji je bio vrlo siromašan, no imao je lepu kćer. Jednom se dogodilo da se on našao u prilici da razgovara s kraljem, pa da bi se napravio važan, reče mu:

»Ja imam kćer koja je kadra da od slame isprede zlato.«

»To je veština koja mi se mnogo sviđa«, reče kralj mlinaru. »Ako je tvoja kćer tako vešta kao što kažeš, sutra je dovedi u moj zamak pa ću videti šta ume.«

Kad su mu doveli devojku, on je povede u jednu odaju koja je bila puna puncata slame. Tu joj on dade kolovrat i motovilo, pa reče:

»Sad se lati posla i ako do sutra u zoru tu slamu ne prepredeš u zlato, umrećeš.«

Potom kralj lično zaključa odaju i ona u njoj osta sama.

Sad je jadna mlinareva kći tu sedela, ne znajući kako da sebi pomogne. Uopšte nije nikad ni čula a kamoli znala kako se od slame prede zlato. Obuzimao je sve veći strah, dok najzad ne stade plakati. Tad se najednom otvoriše vrata i na njih uđe majušan čovečuljak i reče:

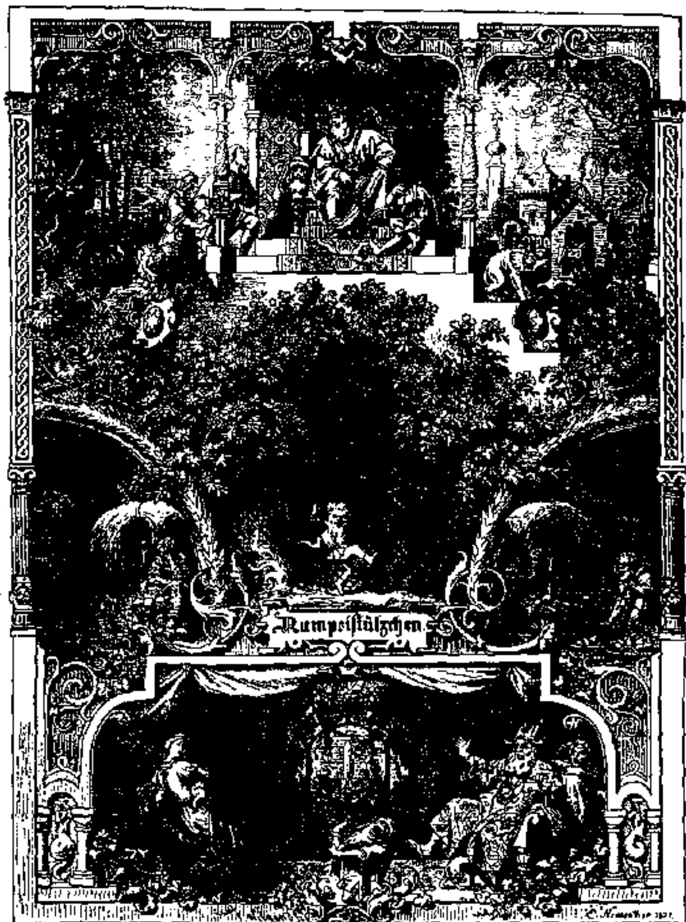
»Dobro veče, mlada mlinarice, zašto tolike suze liješ?«

»Ah«, uzvrati devojka sa suzama, »valja mi od slame presti zlato, a to ne umem.«

»Šta ćeš mi dati, ako ti ja to ispredem?« nato je upita čovečuljak.

»Svoju ogrlicu«, odvrati devojka.

[1] U originalu: Rumpelstilzchen, što je teško prevodiva igra reči. (*Prim. ured.*)

Čovečuljak uze ogrlicu, sede ispred kolovrata, pa frr! frr! frr! tri puta povuče i kalem je bio namotan. Zatim na kolovrat postavi drugi kalem, pa frrr! frrr! frrr, tri puta povuče te i drugi bi namotan. Tako je to išlo sve do

jutra, kad je sva slama bila prepredena, a svi kalemovi bili puni zlata.

Još sunce nije bilo ni izašlo, kad dođe kralj, pa kad ugleda zlato, začudi se i obradova. No njegovo srce postade samo još pohlepnije na zlato. On onda naredi da mlinarevu kćer odvedu u drugu, još mnogo veću odaju punu slame, pa joj naredi da tu slamu preprede u zlato takođe za jednu noć ako joj je život mio. Devojka nije znala kako da sebi pomogne te opet zaplače gorko. Tad se ponovo otvoriše vrata, te se pojavi onaj majušni čovečuljak i reče:

»Šta ćeš mi dati ako ti ja slamu prepredem u zlato?«

»Svoj prsten«, prozbori devojka jecajući.

Čovečuljak uze prsten, pa opet stade zvrjati na kolovratu, te je do zore svu slamu prepreo u blistavo zlato.

Kad se sutradan pojavio, kralj se obradovao kad ugleda toliko mnogo zlata; no duša mu ga još nije bila sita. Sad naredi da mlinarevu kćerku povedu u treću, još veću odaju punu slame, pa joj reče:

»Svu slamu u ovoj odaji moraš još ove noći u zlato da prepredeš. Pođe li ti to za rukom, pak, bićeš mi žena.«

'Iako je to obična mlinareva kći', pomisli u sebi kralj, 'bogatije žene neću naći u čitavom svetu.'

Kad je devojka ostala sama, čovečuljak po treći put dođe i reče:

»Šta ćeš mi dati ako ti još i ovaj put ispredem slamu?«

»Nemam više ništa što bi ti mogla dati«, uzvrati mu devojka.

»Onda mi obećaj da ćeš mi, kad postaneš kraljica, dati svoje prvo dete.«

'Ko zna šta će se još dogoditi', pomisli mlinareva kći, i ne nalazeći drugog načina da u nevolji sebi pomogne, ona mu obeća što je tražio. Čovečuljak joj zauzvrat još jednom isprede slamu u zlato. A kad je sutradan došao

kralj i sve zatekao onako kao što je želeo, priredi veliku svadbu i njome se venča, pa tako lepa mlinareva kći postade kraljica.

Posle godinu dana donela je ona na svet lepo dete. Mnogo se radovala, više i ne pomišljajući na obećanje dato čovečuljku. Ali on iznenada stupi u njenu sobu i reče:

»Sad mi daj ono što si obećala.«

Kraljica se prestravi i čovečuljku ponudi sva bogatstva u kraljevstvu, samo da joj ostavi dete. No on odgovori:

»Ne, živ stvor mi je miliji negoli sve blago na ovom svetu.«

Tad kraljica zaplaka i toliko zakuka da se čovečuljak na nju sažali:

»Daću ti tri dana«, reče, »da za to vreme saznaš moje ime. Ako li ne saznaš, dete nećeš moći zadržati.«

Sad je kraljica u glavi preturala sva imena koja je ikad čula, a onda razasla i glasnika u sve krajeve njihovog kraljevstva ne bi li se saznalo kakvih još inače ima imena. Kad je sutradan došao čovečuljak, kraljica poče nabrajati: Gaspar, Melhior, Valtazar, pa nađeđa sva imena koja je znala, ali bi čovečuljak kod svakog odgovarao:

»Tako se ja ne zovem.«

Drugog dana ona se raspita u susedstvu kako se ljudi zovu, pa čovečuljku izređa najneobičnija i najređa imena:

»Da se ne zoveš možda Rebro-od-goveda, ili Ovnujska-cevanica, ili Noga-privezača?«

Ali bi on uvek odgovarao:

»Tako se ja ne zovem.«

Trećeg dana se vratio glasnik, pa poče svoju priču:

»Nisam mogao nijedno jedino novo ime naći. Ali kad

sam iz šume prispeo na jedno povisoko brdo, gde je i sam đavo rekao laku noć, spazio sam jednu kućicu pred kojom je gorela vatra oko koje je skakutao odveć smešan čovečuljak; cupkao je na jednoj nozi, uzvikujući:

'Danas pečem, sutra ću kuvati,
Prekosutra dete kraljici odneti;
Što je dobro, da se i ne sanja čak,
Da se, eto, zovem Vilenjak!'

Sad možete zamisliti koliko se kraljica silno obradovala kad je čula ime.

»Pa, kraljice gospo, kako se ja zovem?« ubrzo je potom zapita čovečuljak kad stupi pred nju.

Ona ga prvo upita:

»Ne zoveš li se Kunc?«

»Ne.«

»A možda Hajnc?«

»Ne.«

»Da nisi može bit' — Vilenjak?«

»To ti je đavo rekao, to ti je đavo rekao«, poviče čovečuljak, pa od gneva desnom nogom tako snažno lupi o zemlju da u nju propadne do pasa. Onda obema rukama zgrabi levu nogu i u svom velikom besu sam je precepi nadvoje.

56.

Najmiliji Rolando

Bila jednom neka žena koja je bila prava veštica. Ona je imala dve kćerke: jedna je bila ružna i zla i nju je volela zato što je bila njena rođena kćer, a druga je bila lepa i dobra i nju je mrzela jer joj je bila pastorka.

Jednom je pastorka imala lepu pregaču. Kako se ona mnogo dopadala maćehinoj kćerki, to ova postade zavidljiva i svojoj majci reče kako hoće i mora pošto-poto da ima tu pregaču.

»Smiri se, dete moje«, uzvrati na njeno kukanje stara, »ti ćeš je već imati. Tvoju sam polusestru već odavno osudila na smrt. Večeras kada ona zaspe, ja ću se prikrasti i odrubiti joj glavu. Gledaj samo da u krevet legneš ranije tako da uza zid budeš ti, i polusestru valjano da gurneš napred.«

Sirota devojčica bi izgubila glavu da nije upravo stajala u jednom uglu i sve to čula. Čitav dan nije smela da izađe iz kuće i kad je došlo vreme spavanju, ona morade da sačeka maćehinu kći da se prva popne u krevet, kako bi mogla leći do zida. Ali, kad je ova zaspala, ona je lagano pomeri napred i zauze mesto pozadi uza zid. Obnoć se prikrade stara. U desnoj ruci je držala sekiru, dok je levom pipajući proveravala da li neko leži napred. Kad se uverila ona je onda obema rukama zgrabila sekiru, udarila i rođenom detetu odrubila glavu.

Kad je veštica izašla, devojka ustane, iskrade se iz kuće i zaputi svom najdražem, koji se zvao Rolando, pa zakuca na njegova vrata. Kada se on pomoli, ona mu kaza:

»Čuj me, najmiliji Rolando, moram što pre pobeći. Maćeha je htela da mene ubije, ali je odrubila glavu rođenoj kćerki. Kad svane, pa ona vidi šta je učinila, neće nam biti spasa.«

»Ali ja ti savetujem«, uzvrati Rolando, »da se prvo domogneš kako znaš njenog čarobnog štapa. Inače se nećemo moći spasti ako za nama pođe u poteru.«

Devojka ode do svoje kuće i donese štap, ali tom prilikom uze mrtvačku glavu, pa tri kapi krvi kanuše na zemlju: jednu ispred kreveta, drugu — u kuhinji, a

treću — na stepenice. Potom brže-bolje pohita iz kuće i pobeže.

Kad je stara veštica sutradan ustala, ona pozva svoju kćerku da joj da pregaču; no ona ne dođe. Zatim jače povika:

»Gde si to ti?«

»Evo me, na stepenicama sam, čistim«, nato će jedna kap krvi.

Stara izađe, ali nikog ne vide na stepenicama, pa ponovo poviče:

»Gde li si to ti?«

»Evo me u kuhinji, grejem se«, odvrati druga kap krvi.

Onda se veštica zaputi u kuhinju, no nikoga tamo ne zateče. Onda još jednom poviče:

»Pa gde si to ti?«

»Evo me u krevetu, spavam«, uzvikne treća kap krvi.

Stara uđe u sobu i priđe krevetu. Šta je tu videla? Svoje rođeno dete koje je plivalo u krvi i kome je sama odrubila glavu.

Vešticu obuze silan bes, pa skoči na prozor i, kako joj je pogled daleko dopirao, spazi svoju pastorku, koja je sa svojim najmilijim Rolandom bežala.

»Ništa vam to neće pomoći«, uzviknu stara. »Iako ste već daleko odmakli, ipak mi nećete umaći.«

Ona, zatim, navuče svoje čarobne čizme u kojima je jednim korakom prevaljivala rastojanje koje bi se prešlo posle jednog časa hoda. I ne potraja dugo, kad ih ona oboje sustiže.

Ali devojka kako vide da ih stara sustiže, svog najmilijeg Rolanda taknu čarobnim štapom i pretvori u jezero, a sebe samu u patku koja je mirno plivala po sredini jezera. Veštica se zaustavi na obali. Poče bacati u jezero mrvice od hleba, sva se upinjući ne bi li kako primamila

patku. No ova se ne dade primamiti, te se stara nesvršena posla morade uveče vratiti.

Potom je devojka sa svojim najmilijim Rolandom dobila prirodno obličje, pa su išli čitavu noć sve do zore.

Kad svanu, devojka se pretvori u jedan lep cvet, koji je stajao sred trnove živice, a svog najmilijeg Rolanda preobrazi u violinistu. Ne potraja dugo, u svojim čizmama pristiže i veštica pa sviraču reče:

»Dragi sviraču, smem li otkinuti ovaj lepi cvet?«

»Kako da ne«, uzvrati on, »ja ću uz to zasvirati.«

Kad se ona požuri da uđe u živicu da otkine cvet, jer je dobro znala ko je taj cvet, on zasvira pa veštica — htela to ili ne — bi prinuđena da igra pošto je to bila čarobna muzika i čarobni ples. Što je brže svirao, to je veštica morala silnije i jače da skače, pa joj trnje strga haljine, napravi joj rane da je krv tekla. Kako svirač nije prestajao, ona je morala da igra sve dotle dok nije ostala da leži mrtva.

Kad su bili izbavljeni, Rolando reče:

»Sad ću poći svome ocu da udesim svadbu.«

»Za to vreme ja ću ovde ostati«, nato mu reče devojka, »i tebe sačekati. Da me niko ne bi prepoznao, pretvoriću se u crveni kamen međaš.«

Rolando zatim otide, a devojka, ostade da kao crveni kamen stoji na njivi, čekajući svog dragog.

Ali, kad je Rolando stigao kući, on upade u zamku jedne druge devojke koja je bila tako umešna da je on potpuno zaboravio svoju dragu. Sirota devojka dugo stajaše na onoj njivi, ali kako Rolando nikako nije dolazio, ona se rastuži, pretvori u jedan cvet, pomislivši:

'Neko će me, šetajući se, zgaziti.'

Dogodi se da je neki čobanin čuvao svoje ovce na toj njivi, te ugledao cvet i, kako je bio veoma lep, on ga ot-

kide, ponese ga sa sobom i stavi u svoj kovčežić. Od tog vremena u čobaninovoj kući se počeše dešavati čuda. Kad je ujutru ustao, sav posao je već bio posvršavan: soba je bila počišćena, sto i klupe očišćeni, vatra na ognjištu naložena i voda donesena. A u podne, kad se vratio kući, sto je bio postavljen sa ukusnim jelom. Nije mogao da shvati na koji način se to zbiva jer nikoga nijednog trenutka nije video u svojoj kući, a niko se nije ni mogao sakriti u kolibici. Naravno, sva nevidljiva posluga mu se dopadala, ali ga na kraju ipak obuze strah. Zato se zaputi do jedne vračare i zapita je za savet.

»Iza toga se krije čarolija«, reče mu ona, »jednom u sami cik zore pažljivo motri da vidiš da li se štogod kreće po sobi. I ako bilo šta vidiš, brzo preko toga nabaci belu maramu, tad će čarolija prestati.

Čobanin učini kao što je ona rekla, pa naredno jutro, upravo kad je svitalo, opazi kako se otvara njegov kovčežić i izlazi onaj cvet. On brzo skoči pa preko njega nabaci belu maramu. Istog trena cvet dobi ljudsko obličje, te pred čobaninom stajaše lepa devojka. Ona mu ispriča da je bila dosad cvet i da je ona vodila njegovo domaćinstvo. Ona mu ispriča svoju tužnu sudbinu, i pošto mu se devojka svide, on je upita da li hoće da se uda za njega.

»Neću«, odgovori ona jer htede ipak ostati verna svom najmilijem Rolandu, mada ju je on napustio. Ali čobaninu obeća da neće otići već će mu i dalje održavati kuću.

Dođe vreme kad je Rolando trebalo da održi svadbu. Tad se po starom običaju razglasi u zemlji da sve devojke dođu na svadbu i pevaju u čast mladenaca. Kad to ču, verna devojka se toliko rastuži da pomisli da će joj srce u grudima prepući. Ona ne htede poći na svečanost, ali druge devojke dođoše po nju i odvedoše je. No

kad na nju dođe red da peva, ona je stala uzmicati sve dok ne osta još jedino ona da zapeva, te više nemade kuda. A kako započe svoju pesmu i njen glas dopre do Rolandovih ušiju, on skoči i povika:

»Poznajem taj glas! To je prava nevesta, druge ne želim.«

Sve što je zaboravio i što mu je iščililo iz duše opet se iznenada toga trenutka vratilo u njegovo srce. Tad se, umesto one, verna devojka venča sa svojim najmilijim Rolandom i tako njenom jadu dođe kraj, te otpoče srećno da živi.

Živeo nekad jedan kralj koji je iza svog zamka imao divan vrt u kome je rasla jabuka što rađa zlatne plodove. Kad bi jabuke sazrele, prebrojali bi ih, ali bi odmah sutradan primetili da nedostaje jedna. To bi javljeno kralju, te on naredi da se svake noći stražari pod drvetom. Kralj je imao tri sina. Pred sumrak naredi najstarijem da se uputi u vrt, no kad dođe ponoć, ovaj se ne mogade odupreti snu, te narednog jutra opet nedostajaše jedna jabuka.

Sledeću noć morao je da bdi na straži drugi sin, ali ni on ne prođe bolje: kad izbi ponoć, on zaspa, te je ujutru nedostajala još jedna jabuka.

Red da stražari dođe sad na trećeg sina. On je takođe na to bio spreman, ali kralj se nije mnogo nadao u njega i reče mu da će on još manje moći nešto učiniti nego njegova starija braća; no, najzad mu ipak dopusti da pođe u vrt i stražari.

Mladić, dakle, kad dođe u vrt leže pod drvo, poče

bdeti, ne dopuštajući nikako da ga san obrva. Kad izbi ponoć, nešto kroz vazduh zašumi i on spazi kako dolete jedna ptica čije se zlatno perje presijavalo na mesečini. Ptica slete na drvo i upravo kad stade da kljuca da bi otkinula jabuku, mladić na nju odape strelu. Ptica umače, ali je strela ipak zakači po perju te dole pade jedno od njenih zlatnih pera. Mladić ga podiže te ga ponese i sutradan preda kralju i ispriča mu šta je protekle noći video.

Kralj je sazvao svoj savet i svako ko je pero razgledao kaza kako je pero kao što je ovo vrednije nego čitavo kraljevstvo.

»Ako je pero tako dragoceno«, reče kralj, »onda mi jedno nikako nije dovoljno, već želim i moram imati celu pticu.«

Najstariji sin se spremi i pođe na put, pouzdavajući se u svoju razboritost i verujući da će se već nekako domoći zlatne ptice. Kad prevali dobar deo puta, spazi jednu lisicu na rubu šume pa diže pušku i nanišani na nju. Lisica poviče:

»Ne ubijaj me! Zauzvrat ću ti dati dobar savet. Krenuo si na put da nađeš zlatnu pticu, te ćeš večeras prispeti u jedno selo gde se jedna naspram druge nalaze dve krčme. Jedna je jako osvetljena i u njoj je veselo, ali tu ne svraćaj već pođi u drugu, iako će ti se učiniti da je ona loša.«

'Kako može jedna tako glupa životinja da mi pruži razborit savet!' pomisli kraljev sin pa opali, ali promaši lisicu, koja podvi rep i odjuri u šumu. Potom on nastavi svojim putem i uveče dođe u selo u kome su bile dve krčme. U jednoj se pevalo i igralo, dok je druga bila uboga i tužna izgleda.

'Bio bih svakako budala', pomisli on, 'ako bih svratio u tu trošnu krčmu, a prošao pored one lepe.'

On, dakle, uđe u krčmu gde je bilo veselo, pa tu udari brigu na veselje i zaboravi na pticu, svoga oca i sve valjane savete.

Kad proteče neko vreme a najstariji sin se nikako nije vraćao kući, na put pođe drugi sin, želeći sad da on potraži zlatnu pticu. Kao i najstariji, i on naiđe na lisicu koja ga je dobro posavetovala, ali on, međutim, takođe nije prihvatio njen savet. Prispeo je do one dve krčme; kraj prozora krčme iz koje su odjekivali veseli povici i buka stajao je njegov brat koji ga pozva. On nije mogao odoleti, pa uđe i poče da uživa, brinući se samo za svoja zadovoljstva.

Opet proteče neko vreme, pa kako od braće nikakva glasa, najmlađi kraljev sin ushte da krene na put i on okuša svoju sreću. Međutim, otac nije hteo da mu to dopusti.

»Uzaludno je«, zborio je kralj. »Da zlatnu pticu nađe, on ima još manje izgleda nego njegova braća. I ako mu se desi kakva nesreća, neće umeti da se snađe i sebi pomogne; on je najneiskusniji.«

Najzad, kako se nije imalo kud, kralj, ipak, dopusti najmlađem sinu da krene na put.

Pred šumom je opet bila lisica koja ga, kad on nanišani na nju, zamoli za život, ali mu zauzvrat pruži valjan savet. Mladić je bio dobra srca i reče:

»Smiri se, lijo, neću ti ništa učiniti nažao.«

»Nećeš se pokajati«, uzvrati lisica, »a da bi brže nastavio put, ispni se na moj rep.«

I čim je on na njega seo, lisica pojuri koliko je noge nose, tako da mu je kosa fijukala na vetru. Kad su došli u selo, mladić siđe s repa, posluša valjan savet pa, ne obazirući se ni na šta, svrati u onu neuglednu krčmu u kojoj spokojno prenoći. Sutradan kad otide na put dalje, lisica je u polju već sedela, pa mu reče:

»Reći ću ti šta ti dalje valja činiti. Idi jednako pravo, najzad ćeš doći do zamka pred kojim leži čitava četa vojnika, ali se ne brini zbog toga jer će oni svi spavati i hrkati; provuci se između njih i pođi pravo u zamak. Prođi zatim kroz sve odaje dok ne dođeš u jednu u kojoj ćeš u drvenom kavezu zateći zlatnu pticu. Kraj njega će biti prazan, blistav kavez od zlata, ali čuvaj se da pticu ne izvadiš iz njenog trošnog kaveza, te da je premestiš u onaj raskošni; inače će te zadestiti zlo!«

Nakon tih reči lisica opet ispruži rep, a kraljev sin se na njega pope i sede; tad ona pojuri koliko je noge nose, tako da je mladiću kosa fijukala na vetru.

Kad je stigao do zamka, zateče sve onako kao što je lisica rekla. Kraljev sin dođe u onu odaju gde je u drvenom kavezu bila zlatna ptica, dok je kraj njega stajao jedan sav od zlata. U toj istoj sobi su bez nekog reda ležale i tri zlatne jabuke.

'Bilo bi smešno da lepu pticu ostavim u starom i ružnom kavezu', pomisli kraljev sin pa otvori vrata, zgrabi je i stavi u zlatan kavez. No u tom trenutku ptica prodorno kriknu. Nato se vojnici probudiše, jurnuše unutra, zgrabiše mladića i odvedoše ga u tamnicu. Naredno jutro izvedoše ga pred sud koji ga, pošto je sve priznao, osudi na smrt. Ipak kralj te zemlje reče da će mu, pod uslovom da mu dovede zlatnog konja što je još brži nego vetar, pokloniti ne samo život nego mu povrh toga kao nagradu dati i zlatnu pticu.

Kraljev sin krenu na put, ali je uz put jadikovao i bio tužan, jer gde će naći zlatnog konja? Tad najednom spazi svoju staru prijateljicu, lisicu, kako sedi ukraj puta.

»Vidiš li«, prekori ga lisica, »do toga je došlo zato što me nisi poslušao. Ipak ne budi tužan, postaraću se o tebi i reći ti kako da se dokopaš zlatnog konja. Moraš da

produžiš pravim putem. Tako ćeš prispeti do jednog kraljevskog zamka gde se u staji nalazi konj. Pred stajom će biti konjušari, ali oni će svi spavati i hrkati te ćeš moći mirno da izvedeš zlatnog konja. Ali jedno moraš imati na umu: na konja stavi staro drveno sedlo, a nikako ne zlatno što tamo takođe visi; zadesiće te zlo.«

Zatim lisica ispruži rep, pa se kraljev sin pope i sede, a ona pojuri koliko je noge nose, tako da je mladiću kosa fijukala na vetru.

Kad su stigli sve se zbilo kao što je lisica rekla; mladić je ušao u staju gde je bio zlatni konj, ali kad mu htede nabaciti staro sedlo, pomisli:

'Jedna tako lepa životinja biće unakarađena ako joj ne stavim lepo sedlo koje joj priliči.'

Čim je zlatno sedlo dotaklo konja, on glasno zanjišta. Konjušari se razbudiše, ščepaše mladića, pa ga baciše u tamnicu. Narednog jutra sud ga osudi na smrt. Ipak mu kralj obeća kako će mu pokloniti život, a uz to i zlatnog konja, ako je kadar da iz zlatnog zamka dovede lepu kraljevu kćer.

Sav utučen, mladić pođe na put, no na svoju sreću ubrzo naiđe na vernu lisicu.

»Trebalo bi da te prepustim nesreći koja te je snašla«, progovori ona, »ali ću se sažaliti na tebe i još jednom ću ti pomoći da se iskobeljaš iz nevolje. Tvoj te put vodi pravo ka zlatnom zamku: uveče ćeš prispeti. Noću kad se sve umiri i utone u san, lepa kraljeva kćer odlazi u kupatilo da se okupa. Pa kad uđe, ti priskoči i poljubi je. Tad će ona pristati da pođe za tobom, te ćeš je moći izvesti iz zamka. Samo gledaj da se ona prethodno ne oprosti od roditelja; inače će te zadesiti zlo.«

Lisica onda opruži rep i kraljev sin sede na njega. Tada lisica pojuri koliko je noge nose, tako da je mladiću fijukala kosa na vetru.

Kad je došao kod zlatnog zamka, bilo je onako kao što je lisica rekla. Onda je on sačekao ponoć; kad je sve utonulo u dubok san, pa lepa kraljeva kći pošla u kupatilo, mladić pred nju iskoči i poljubi je. Ona reče da će rado s njim poći, ali ga usrdno i plačući zamoli da joj dopusti da se prethodno oprosti s roditeljima. U početku je on odolevao njenom preklinjanju. Međutim, kako je sve više lila suze i pala pred njegove noge, on napokon popusti. No čim je devojka prišla očevoj postelji, on se probudi, a i svi ostali što su bili u zamku, pa mladića čvrsto ščepaše i baciše u tamnicu.

Sutradan mu kralj reče:

»Život si izgubio, a milost možeš steći samo ako premestiš brdo što leži ispred mojih prozora te mi vidik zaklanja. To moraš učiniti za osam dana. Pođe li ti to za rukom, za nagradu ćeš dobiti moju kćer.«

Kraljev sin poče da kopa i da lopatom prebacuje zemlju, ne posustajući u svom trudu. Ali kad nakon sedam dana vide kako je malo uradio i da u čitavom poslu gotovo da nije ni mrdnuo, obuze ga velika tuga i napusti svaka nada. No sedmog dana kad se spusti veče, pojavi se lisica, pa reče:

»Ne zaslužuješ da se o tebi staram, ali ipak samo ti pođi i lezi te spavaj; obaviću taj posao za tebe.«

Kad se mladić narednog jutra probudio i pogledao kroz prozor, opazio je da je brdo iščezlo. Sav radostan pohita kralju pa mu saopšti da je ispunio uslov, te je sad kralj, hteo-ne hteo, morao održati reč i dati mu svoju kćer.

Sad mladić i devojka zajedno krenuše na put, i ne potraja dugo kad im dođe verna lisica.

»Istina, ono što je najbolje već imaš«, prozbori ona, »ali devojci iz zlatnog zamka pripada i zlatan konj.«

»Kako da ga dobijem?« upita mladić.

»To ću ti reći«, uzvrati mu lisica. »Najpre povedi lepu devojku kralju koji te je uputio u zlatan zamak. Tad će nastati silna radost, a preda te će izvesti zlatnog konja i daće ti ga drage volje. Odmah uzjaši pa svima — opraštajući se — pruži ruku; na kraju je pruži i lepoj devijci i nju, kad je uhvatiš, jednim zamahom baci na konja i odjaši. Niko neće biti kadar da te sustigne jer je taj konj brži od vetra.«

Sve bi srećno izvedeno i kraljev sin sa lepom devojkom jašući, nastavi put. Lisica nije za njima zaostajala, pa reče mladiću:

»Sad ću ti pomoći da se domogneš i zlatne ptice. Kad se približiš zamku, u kome se nalazi zlatna ptica, neka devojka sjaše s konja, a ja ću se za nju postarati. Ti ćeš zatim na zlatnom konju ujahati u dvorište zamka. Kad te ugledaju, silno će se obradovati i izneće ti zlatnu pticu. Kako budeš u ruci imao kavez, pojuri nazad k nama, pa ponovo uzmi devojku.«

Kad sve što su nakanili bi srećno izvedeno i kraljev sin htede sa svojim blagom krenuti kući, lisica reče:

»Sad ti valja da me nagradiš za moju pomoć.«

»Šta zauzvrat tražiš?« zapita on.

»Kad dođemo u onu šumu, ubij me pa mi odseci glavu i šape.«

»No, i to bi bila lepa zahvalnost!« začudi se kraljev sin. »Nisam u stanju da ti to učinim.«

Nato će reći lisica:

»E, ako to ne učiniš, napustiću te ali ću ti, pre nego što odem, dati još jedan dobar savet. Čuvaj se dveju stvari: nemoj kupovati meso sa vešala, niti sedati na rub bunara.«

Izustivši to, ona odjuri u šumu i izgubi se.

Mladić pomisli: 'Kako je to čudna životinja! Kao da ima neke mušice u glavi? Ko će kupovati meso sa vešala!

A još nikad dosad nisam osetio želju da sedim na rubu bunara.'

Sa svojom lepom devojkom, kraljev sin pojaha dalje i put ga dovede do sela u kome su ostala dva njegova brata. Tu zateče veliku gužvu i buku, pa kad upita šta se dogodilo, rekoše mu da će biti obešena dva čoveka. Kad je prišao bliže, spazi da su to njegova braća, koja su počinila svakojaka zlodela i proćerdali svu svoju imovinu. On zapita ne bi li se oni kako mogli osloboditi.

»Ako ćete za njih platiti«, uzvratiše ljudi, »ali što da svoj novac trošite na rđave ljude i da ih iskupljujete.«

Ali mladić se nije dvoumio, već je za njih platio, pa kad ovi dobiše slobodu, svi skupa nastaviše put.

Idući tako oni dođoše u šumu u kojoj su prvi put sreli lisicu, pa kako je u njoj bilo prohladno i ugodno, dok je napolju sunce nemilice peklo, spašena braća rekoše:

»Hajde da ovde kraj bunara malo otpočinemo, da nešto pojedemo i popijemo.«

Najmlađi brat pristade i, dok su razgovarali, on se zaboravi te sede na rub bunara i ne sluteći bilo kakvo zlo. Ali starija braća ga brzo gurnuše i onako poleđuške baciše u bunar, zatim uzeše devojku, konja i pticu pa pođoše kući ocu.

»Evo, donosimo ne samo zlatnu pticu«, rekoše. »Dočepali smo se i zlatnog konja i devojke iz zlatnog zamka.«

Tu nastade velika radost, ali konj nije hteo da jede, ptica nije htela da ćurliče, a devojka je samo lila suze.

No najmlađi brat nije izgubio glavu. Srećom, bunar je bio presušio, pa je pao na meku mahovinu i tako ostao zdrav i čitav, ali nije mogao da izađe iz njega. Ali verna lisica ga nije ni u toj nevolji ostavila na cedilu. Skočila je dole i izgrdila ga što je smetnuo s uma njen savet.

»Ali, ipak te ne mogu napustiti«, reče ona, »pomoći ću ti da opet vidiš svetlost dana.«

Onda mu reče da je ščepa za rep i da se čvrsto drži, a ona ga onda povuče uvis.

»Dobro pazi, još nisi van svake opasnosti«, opomenu ga lisica. »Tvoja braća nisu sigurna da si nastradao, pa su oko šume postavili stražare koji treba da te ubiju ako se pomoliš.«

Mladić krenu i dobro mu dođe što je neki ubog čovek sedeo ukraj puta, te mladić s njim razmeni ruho i na taj način preobučen prispe na kraljev dvor. Niko ga onako odrpana nije prepoznao, ali ptica poče ćurlikati, konj — jesti, dok lepa devojka prestade da plače.

»Šta to ima da znači?« zapita u čudu kralj.

»Ne znam«, progovori tad devojka, »ali bila sam tako tužna, a sad sam toliko vesela. Mora da je došao moj pravi verenik.«

Onda kralju ispriča sve šta se dogodilo, premda su joj braća pripretila smrću ako bi išta odala. Kralj naredi da se pred njega izvede svako ko se bio zatekao u zamku. Tad privedoše i mladića kao nekog siromaha u pohabanom ruhu, ali ga devojka odmah prepoznade te mu pade oko vrata. Nezahvalnu braću uhvatiše i pogubiše, a najmlađi brat se venča s lepom devojkom i bi određen za kraljevog naslednika.

Ali šta se zbilo sa sirotom lisicom?

Otkako se s njom rastao bilo je proteklo dosta vremena kad se kraljev sin opet zaputi u šumu gde srete lisicu koja mu reče:

»Sad imaš sve što bi iko mogao poželeti. Ali mojoj nesreći nikad kraja; od tebe zavisi moje izbavljenje«, te ga opet usrdno zamoli da je ubije i da joj odseče glavu i šape. On nije imao kud, pa to učini. A čim se to dogodilo, lisica se prometnu u čoveka koji nije bio niko drugi

do brat lepe kraljeve kćeri koji je najzad bio izbavljen od čarolija kojima je bio omađijan.

Sad njihovu sreću ništa više nije mutilo sve do kraja života.

58.

Pas i vrabac

Jednom jedan ovčarski pas nije imao valjanog gospodara, već čoveka koji se nije brinuo o njemu kako treba no ga je puštao da danima gladuje. Kako kod njega zbog toga nije mogao duže da izdrži, zaputi se tad pas, posve sam i tužan, u beli svet. Na ulici ga srete vrabac koji reče:

»Brate, zašto si tako tužan?«

Pas mu uzvrati:

»Gladan sam a nemam šta da jedem.«

»Ne brini, dragi brate! Pođi sa mnom u grad i ja ću te nahraniti«, odgovori mu na to vrabac.

Tako se, dakle, oni zaputiše u grad, pa kad su stigli pred jednu mesarnicu, vrabac reče psu:

»Ti ostani ovde, a ja ću ti dobaviti jedan komad mesa.«

Vrabac slete na tezgu, obazre se da ga kogod ne motri, te jedan komad što je ležao skraja poče kljucati, vući i cimati sve dok nije skliznuo dole. Tad ga pas zgrabi, odmagli iza ugla i tu proždera.

»Hajdemo sad u drugu radnju«, predloži vrabac. »Tamo ću ti skinuti još jedan komad, kako bi se sit najeo.«

Kad je pas prožderao i drugi komad mesa, vrabac ga zapita:

»Brate, da li si sada sit?«

»Da, mesa sam sit«, odgovori mu pas, »ali još ne dobih nimalo hleba.«

»I to ćeš imati, pođi ti samo sa mnom«, obeća mu vrabac.

Povede ga tada do jedne pekare i poče kljucati nekoliko hlepčića sve dok se nisu skotrljali s tezge. A kad pas izjavi da bi još, vrabac ga povede do druge pekare pa mu još jednom skinu hleba. Pošto je pas i to pojeo, vrabac ga ponovo zapita:

»Brate, da li si sada sit?«

»Da«, uzvrati pas, »pođimo sad malo ispred grada.«

Tad njih dvojica izađoše na drum. Ali bilo je toplo, pa kad zađoše iza jednog ugla, pas reče:

»Umoran sam i rado bih odspavao.«

»Dobro, spavaj samo«, uzvrati vrabac, »ja ću za to vreme sedeti na grani.«

Pas, dakle, leže na drum i čvrsto zaspa. Dok je tako ležao i spavao naiđoše neka kola u koja su bila upregnuta tri konja; na kola su bila natovarena dva bureta sa vinom. No vrabac opazi da kočijaš ne namerava da skrene već da vozi pravo kolskim tragom na kome je ležao pas. Tad poviče:

»Kočijašu, kočijašu, ne vozi tuda ili ću te osiromašiti.«

No kočijaš promrmlja gledajući preda se:

»Baš ćeš me ti učiniti siromašnim«, pa pucnu kandžijom na konje i kola potera preko psa, koga točkovi satrše. Tad vrabac uzviknu:

»Pregazio si mi brata psa; da znaš, to će te stajati kola i konja.«

»Da, ništa manje do kola i konja; ta, šta ti meni možeš nauditi!« podsmehnu se kočijaš, pa potera konja dalje.

Tad se vrabac uvuče pod ponjavu pa stade kljucati po čepu sve dok ga nije izbio; tada isteče sve vino, a da ko-

čijaš to i ne opazi. I kad se u jedan mah obazre i spazi da sa kola kaplje vino, on pregleda burad i vide da je jedno prazno.

»Ah, jadan li sam ja čovek!« zakuka on.

»Još nisi onoliko jadan koliko ćeš biti«, poviče vrabac, pa jednom konju sleti na glavu i iskopa mu oči. Kad kočijaš to vide, on se u besu lati sekire i zamahnu da pogodi vrapca, ali u taj mah ovaj uzlete te kočijaš pogodi u glavu konja, koji se mrtav sruči na zemlju.

»Ah, jadan li sam ja čovek!« zakuka on.

»Još nisi onoliko jadan koliko ćeš biti«, nato će mu vrabac, pa kad kočijaš potera svoja dva konja dalje, on se opet uvuče pod ponjavu i kljucanjem izbi čep i na drugom buretu, te i iz njega iscuri sve vino. Kad kočijaš to primeti, opet zakuka:

»Ah, jadan li sam ja čovek!«

»Još nisi onoliko jadan koliko ćeš biti«, nato mu opet pripreti vrabac pa drugome konju sede na glavu i iskopa mu oči. Kočijaš pritrča i zamahnu sekirom, no vrabac uzlete, te udarac pogodi konja tako da se i ovaj sruči mrtav.

»Ah, jadan li sam ja čovek!«

»Još nisi onoliko jadan koliko ćeš biti«, uzvrati vrabac, pa sede i trećem konju na glavu i poče mu kljucati oči. U svom velikom gnevu i ne osvrćući se, kočijaš zamahnu sekirom na vrapca, ali ne pogodi njega već ubi i trećeg konja.

»Ah, jadan li sam ja čovek!« zakuka on.

»Još nisi onoliko jadan koliko ćeš biti«, opet će vrabac, »a sad ću te i kod kuće osiromašiti«, i odlete.

Kočijaš je morao da ostavi kola, pa pun gneva i besa zaputi se kući.

»Ah«, požali se on ženi, »kakvu sam grdnu nesreću imao! Vino je iscurilo, sva tri konja su mrtva.«

»Ah, čoveče«, uzvrati žena, »da znaš kakva je zla ptica došla u našu kuću! Ona je okupila sve ptice na svetu, pa eno gore navališe na našu pšenicu; pozobaće je svu.«

Kočijaš se zatim brzo popeo na tavan i odatle video na hiljade ptica koje su mu zobale pšenicu; a usred njih je bio vrabac. Tad kočijaš poviče:

»Ah, jadan li sam ja čovek!«

»Još nisi onoliko jadan koliko ćeš biti«, zloslutno će vrabac. »Kočijašu, ono će te stajati još i života«, pa izlete.

Tako je kočijaš izgubio sve svoje imanje; siđe dole u sobu, pa sav nesrećan i strašno ljut sede iza peći. A vrabac je bio napolju pod prozorom i dovikivao:

»Kočijašu, ono će te stajati života!«

Tad se on lati sekire pa je baci na vrapca, ali ga ne pogodi, već samo razbi prozorsko okno. Vrabac sada doskakuta u sobu, sede na peć i poviče:

»Kočijašu, ono će te stajati života.«

Ovaj, već sav izbezumljen i obnevideo od srdžbe, poče da rastura peć i da gađa vrapca, a kad rasturi peć, on uze nešto drugo i tako redom — kako je vrabac leteo s jednog mesta na drugo — porazbija sve pokućstvo, ogledala, klupe, sto i na kraju i same zidove svoje kuće, a da ga nijednom ne pogodi. No, najzad ga ipak nekako dograbi rukom. Tad njegova žena reče:

»Treba li da ga ubijem?«

»Ne, ne«, poviče on, »to bi bilo preblago. On će umreti mnogo strašnijom smrću: progutaću ga.«

Kočijaš uze vrapca i proguta ga. Ali vrabac u njemu poče lepršati, lepršati, pa mu dolete u usta; tad promoli glavu i poviče:

»Kočijašu, ono će te ipak stajati života.«

Kočijaš pruži ženi sekiru i reče joj:

»Ženo, ubij mi vrapca u ustima!«

Žena udari, ali promaši i kočijaša pogodi pravo u glavu, tako da se on sruči mrtav.

A vrabac se vinu i odlete.

59.

Mirko i Katica

Bio jedan čovek, koji se zvao Mirko, i bila jedna žena, koja se zvala Katica. Oni su se uzeli i živeli kao mladi muž i žena. Jednog dana Mirko reče:

»Katice, sada ću ja poći na njivu, a kad se vratim ti gledaj da na stolu bude nešto pečeno kako bih utolio glad, a uz to i neko dobro sveže piće kako bih ugasio žeđ.«

»Idi ti samo, Mirko, i ne brini«, uzvrati Katica, »pođi samo, ja ću već sve to lepo pripremiti.«

Kad se primaklo vreme ručku, ona donese kobasicu iz dimnjaka, stavi je u tiganj, dodade masla i pristavi na vatru. Kobasica stade da se prži i cvrči, dok je Katica stajala i držala dršku od tiganja i bila zaokupljena svakojakim mislima. Tad joj na um pade piće, pa sama sebi reče:

'Dok kobasica ne bude gotova, ti bi mogla u podrumu da natočiš piće', pa učvrsti dršku od tiganja, uze vrč, spusti se u podrum i poče da toči pivo. Pivo je teklo u vrč; dok ga je gledala, Katica se opet doseti:

'Hej, pas gore nije svezan, mogao bi da mi iz tiganja odnese onu kobasicu; samo bi mi još i to trebalo!' pa brže-bolje potrča uz podrumske stepenice. Ali pseto je već zubima bilo zgrabilo kobasicu, tegleći je po zemlji. Ipak, Katica ne bude lenja, no se dade u poteru za njim; dobar deo puta gonila ga je čak do u polje. Ali pas je bio

brži od Katice, a iz usta nije ispuštao kobasicu koja je za njim odskakivala preko njiva.

'Što bi — bi!' reče na kraju Katica, pa se okrete i pođe natrag, a pošto se umorila trčeći, polako je koračala i hladila se.

Za to vreme pivo je jednako isticalo iz bureta jer Katica nije zavrnula slavinu; a kad se vrč napunio, poče se pivo razlivati po podrumu i nije prestajalo teći sve dok se čitavo bure nije ispraznilo. Već sa vrha stepenica Katica vide svoju nesreću.

»Oh, kakav rusvaj!« uzviknu očajno, »šta ti sad valja činiti pa da Mirko to ne opazi!«

Nije dugo razmišljala, kad joj najzad na um pade da na tavanu imaju još od prošlog vašara punu vreću lepog pšeničnog brašna. Skinuće ga odozgo i razbacati po pivu.

»Da«, reče ona, »ne kaže se zabadava: ko je onda kad treba i u pravo vreme nešto prištedeo, to će mu se u nevolji naći«, pa se pope na tavan, skide vreću i baci je dole, ali ona pade pravo na vrč pun piva tako da se on prevali pa se i Mirkovo piće razli po podrumu.

»To je valjda sasvim kako sleduje«, dodade Katica, »jedno pripada drugome«, pa razbaca brašno po čitavom podrumu. Kad je bila s tim gotova, silno se obradova što je sav posao završila i reče:

»Kako li je ovde sada čisto i uredno!«

Oko podne eto ti Mirka kući.

»Pa, ženo, šta si mi pripremila?«

»Ah, Mirko«, uzvrati žena, »htela sam ti ispržiti jednu kobasicu, ali dok sam točila pivo, pas je odneo iz tiganja, a dok sam ja za njim jurila, pivo je isteklo; a kad sam htela pivo isušiti pšeničnim brašnom, prevrnula sam još i vrč. Ali, nemoj da budeš neveseo, podrum je opet potpuno suv.«

Nato je Mirko prekori:

»Katice, Katice, nisi smela to da učiniš! Puštaš da ti pas ugrabi kobasicu i da ti iz bureta isteče pivo, a povrh toga, rasipaš i naše fino brašno!«

»Da, Mirko, u pravu si, nisam znala. Trebalo je da mi kažeš.«

'Ako ti je žena već takva, nemaš kud: budi obazriviji', čovek pomisli u sebi i pomiri se sa sudbinom. On je sakupio lepu sumu talira, koje promeni u zlato, pa reče Katici:

»Vidiš li, ovo su žuti tantuzi, njih ću staviti u ćup i zakopati u staji ispod kravljih jasala; ali — da mi budeš što dalje od njih, inače teško tebi.«

»Da, Mirko, budi miran, doista im se neću primicati«, reče ona.

Jednom prilikom, kad Mirka nije bilo kod kuće, u selo dođoše neki trgovci koji su nudili glinene zdele i ćupove, pa zapitaše mladu ženu ne bi li štogod kupila.

»O mili, ljudi«, uzvrati Katica, »ja nemam novaca, te ne mogu ništa da kupim. No, ukoliko primate žute tantuze, onda ću svakako da pazarim.«

»Žuti tantuzi, zašto da ne? Daj da ih pogledamo.«

»Pođite onda u staju i kopajte ispod kravljih jasala, tu ćete naći žute tantuze, ja sa vama ne smem da pođem.«

Prevaranti odoše u staju, pa počeše da kopaju te tako nađoše suvo zlato. Oni ga pokupiše i pobegoše, dok ćupove i zdele ostaviše u kući. Katica mišljaše kako sad nema kud, već će morati i novo posuđe iskoristiti; kako ga je u kuhinji ionako bilo dosta ona svakom ćupu izbi dno pa ih kao ukras sve natače na kolje od plota oko čitave kuće. Kad se Mirko vratio i spazio novi ukras, reče:

»Katice, šta si to učinila?«

»To sam, Mirko, kupila za one žute tantuze što su bili ispod kravljih jasala; ja im se nisam primicala i tamo

nisam išla, pa su trgovci tako morali da ih sami iskopaju.«

»Ah, zaboga, ženo«, nato zakuka Mirko, »šta si učinila! To nisu bili tantuzi, već suvo zlato i sve naše imanje! Nije trebalo da to učiniš!«

»Da, Mirko, u pravu si«, odgovori ona, »ali nisam znala; morao si mi to ranije reći.«

Katica je malo stajala i razmišljala, pa onda reče mužu:

»Čuj, Mirko, domoći ćemo se već našeg zlata. Hajde da potrčimo za lopovima.«

»Hajde onda«, reče joj Mirko, »da pokušamo. No ponesi malo maslaca i sira da bismo uz put imali šta jesti.«

»Dobro, Mirko, poneću.«

Oni se zaputiše i, kako su Mirka bolje služile noge, Katica je zaostajala.

'Ovo je moja prednost', pomisli ona, 'kad se okrenemo, kuća će mi biti bliža.'

Onda se poče penjati uz brdo, kad s obe strane puta spazi duboke tragove od kola.

»Pogledaj samo«, začudi se Katica, »kako li su samo rastrgali, nagrdili i zgnječili sirotu zemlju! Neće se oporaviti dok je živa.«

Tad se ona sažali, uze maslac i njime premaza tragove od kola zdesna i sleva kako ih točkovi ne bi toliko pritiskali. I pošto se, milosrdno premazujući te tragove, bila sagla, iz džepa joj ispade jedan kolut sira i otkotrlja se niz brdo. Videvši to, Katica reče:

»Već jednom sam tim putem došla ovamo gore; neću silaziti no neka drugi otrči i dovede ga.«

Ona, dakle, uze drugi kolut sira i pusti ga da se skotrlja niz brdo. Ali sirevi nikako nisu dolazili, te ona niz brdo pusti i treći kolut, pomislivši u sebi:

'Možda očekuju društvo, jer ne vole da idu sami.'

Kako se nijedan od tri koluta nije pomaljao, ona se doseti: 'Ne znam šta to ima da znači! Možda treći nije našao put, te je zalutao. Poslaću još samo četvrti kolut da ih pozove.'

Ali četvrti ne učini ništa više od trećeg. Tad se Katica razljuti, pa niz brdo baci i peti i šesti kolut, što je bilo poslednje. Neko vreme je stajala i osluškivala ne idu li, ali kako ih još uvek nije bilo, ona reče:

»O, vas bi lepo bilo poslati po smrt, pošto nikako ne dolazite. Mislite li da ću i dalje na vas čekati? Odoh ja svojim putem; vi možete za mnom dotrčati, imate mlađe noge nego ja.«

Katica produži i naiđe na Mirka koji je zastao da bi je sačekao, jer je bio rad da nešto prezalogaji.

»Hajde, izvadi ono što si ponela!«

Ona mu pruži suv hleb.

»Gde su maslac i sir?« upita čovek.

»Ah, Mirko«, nato će Katica, »maslacem sam premazala razrovane tragove od kola, dok će sirevi ubrzo stići; jedan kolut mi je odleteo niz brdo, pa sam druge poslala za njim da ga pozovu.«

»To nisi smela da učiniš, Katice«, rasrdi se Mirko, »da maslac razmazuješ po putu i sireve kotrljaš niz brdo.«

»Da, Mirko, u pravu si, ali to si mi morao reći.«

Oni su tada stali da jedu suvi hleb, kad Mirko reče: »Katice, da li si, kad si polazila, zaključala kuću?«

»Nisam, Mirko, to si mi morao ranije reći.«

»Onda se lepo vrati, pa prvo, pre nego što nastavimo put, zaključaj kuću, ponesi nešto drugo za jelo. Ovde ću te sačekati.«

Katica se uputi kući, pa idući tako pomisli: 'Mirko hoće da mu donesem nešto drugo za jelo. Maslac i sir

mu sigurno ne prijaju. Poneću punu maramu suvih krušaka i krčag sirćeta kao piće.'

Kad je sve to pokupila, ona zaključa gornji deo vrata, dok donji skide, uprti na rame misleći da će ako vrata budu na sigurnom mestu i kuća biti dobro čuvana. Katica se nije baš mnogo osvrtala na to kako protiče vreme, razmišljajući: 'Mirko će biti u prilici da se duže odmara.'

Kad ponovo stiže do njega, ona mu reče:

»Evo ti, Mirko, kućnih vrata, te možeš i sam da čuvaš kuću.«

»Ah, bože«, uzviknu on, »što li ja imam razboritu ženu! Skinula donja vrata tako da sve u kuću može uleteti, dok je gornja zaključala. Sad je odveć kasno da još jednom ideš kući, ali, kad si ih ovamo donela, treba da ih i dalje nosiš.«

»Vrata ću poneti, Mirko, ali će mi suve kruške i krčag sa sirćetom biti preteški; okačiću ih na vrata, neka ih ona nose.«

Zatim uđoše u šumu i potražiše lopove, ali ih ne nađoše. Kako se najzad smrklo, ispeše se na jedno drvo i na njemu htedoše da prenoće. Ali tek što su se gore smestili, kad eto ti onih prevejanaca koji odnose ono što neće samo da s njima pođe i koji nalaze stvari i pre nego što se one izgube. Oni sedoše upravo pod drvo na kome su se smestili Mirko i Katica, pa naložiše vatru i htedoše da podele plen. Mirko brzo siđe s druge strane i nakupi dosta kamenja, pa se opet pope i kamenjem stade gađati da pobije lopove. No kamenje nije pogađalo cilj, te mangupi povikaše:

»Skoro će zora, vetar stresa šišarke.«

Katica je još uvek na plećima držala vrata, pa kako su je nemilice pritiskala, pomisli da su suve kruške tome krive, te reče:

»Mirko, moram da bacim kruške.«

»Ne, Katice, ne sada«, šapnu joj on, »mogu nas odati.«

»Ah, Mirko, nemam kud, strašno me pritiskaju.«

»Pa onda učini to, do đavola!«

Tad kruške stadoše da padaju kroz granje i prevejanci dole rekoše:

»Odozgo nas ptice zasipaju đubretom.«

Nakon nekog vremena, kako su je vrata još uvek pritiskala, Katica prostenja:

»Ah, Mirko, moram proliti sirće.«

»Ne, Katica, to ne smeš da učiniš; moglo bi nas odati.«

»Ah, Mirko, nemam kud, silno me pritiska.«

»Pa onda učini to, do đavola!«

Tad ona stade izlivati sirće, te ono poprska mangupe. A oni će jedan drugom:

»Već pada rosa.«

Najzad se u zlo doba Katica doseti: 'Pa to su sigurno vrata što me toliko pritiskaju?' i reče:

»Mirko, moram da bacim vrata.«

»Ne, Katice, ne sada; ona bi nas mogla odati.«

»Ah, Mirko, nemam kud, silno me pritiskaju.«

»Ne, Katice, drži ih čvrsto.«

»Ah, Mirko, pustiću ih.«

»Ah«, ljutito će Mirko, »ta onda pusti ih, do đavola!«

Tad vrata uz silnu buku počeše da padaju, pa lopovi povikaše:

»Evo, sam đavo silazi s drveta«, pa zaždiše, ostavljajući za sobom sve. U sami cik zore njih dvoje siđoše s drveta i dole zatekoše ceo plen, pronađoše sve svoje zlato, pa ga ponesoše kući.

Kad su opet bili u svojoj kući, Mirko reče:

»Katice, sad nemaš kud: bićeš marljiva i radićeš.«

»Dobro, Mirko, radiću; eto poći ću u polje da žnjem žito.«

Kad se Katica nađe u polju, stade sama sa sobom da razgovara: 'Da li da prvo jedem ili da odspavam, pa da onda žanjem? E pa, najpre ću jesti!' Tako se Katica najede i zbog obilnog jela postade dremovna, no ipak poče da žanje, pa — kako je bila sanjiva — iseče svoju odeću: pregaču, suknju i košulju. No ubrzo leže i zaspa i kad se nakon dugog sna probudila, spazila je da je upola gola, te sama sebi prozbori: 'Da li sam ovo ja ili nisam? Ah, nisam!' U međuvremenu se spustila noć i Katica odjuri u selo, pokuca na prozor kuće svoga muža i povika:

»Mirko?«

»Šta je?«

»Htela bih da znam da li je Katica u kući?«

»Jeste, jeste«, uzvrati Mirko, »čini mi se da unutra leži i spava.«

»Dobro, onda sam ja već sigurno kod kuće«, nato reče ona pa otrča.

Kad je bila izvan sela, Katica nalete na lupeže koji su taman smerali da pođu u krađu. Ona im priđe, pa reče:

»Pomoći ću vam u krađi.«

Lupeži pomisliše kako ona najbolje zna prilike u selu pa pristadoše. No Katica je, čim bi došla pred kuće, vikala:

»Ljudi, imate li štogod? Mi bismo krali.«

Lupeži pomisliše:

»Teško da će na dobro ovo da izađe«, pa naumiše da se otarase Katice. Tad joj rekoše:

»Ispred sela pop ima njivu zasađenu repom, pođi i načupaj nam repe.«

Katica se zaputi pravo na njivu i poče da čupa. No kako je bila toliko lenja, ne htede se uspravljati. Tad pokraj njive prođe neki čovek koji je opazi, stade da

bolje vidi pa pomisli da je to đavo što rije po repištu. Odjuri u selo do popa i reče:

»Gospodine popo, u vašem repištu đavo čupa repu.«

»Ah, bože«, nato će pop, »noga mi je nešto slaba, malaksala, te nisam kadar da izađem i oteram ga.«

»Onda ću vas ja pridržavati«, odvrati onaj čovek pa povede popa, pridržavajući ga.

Ali taman kad su pristigli do njive, Katica se uspravi i poče se protezati.

»Ah, đavo«, poviče pop, te se obojica dadoše u beg. Od velikog straha, pop je onom svojom malaksalom nogom brže napred grabio nego onaj sa zdravim nogama što ga je pridržavao.

60.

Dva brata

Živela jednom dva brata. Jedan je bio bogat, a drugi — siromašan. Bogati je bio zlatar i imao zlo srce; siromah se prehranjivao praveći i prodajući metle, a u duši je bio valjan i čestit. Siromašni brat je imao dvoje dece; bila su to braća blizanci koji su bili slični jedan drugome kao dve kapi vode. S vremena na vreme ta dva dečaka su odlazila u kuću bogatog strica gde bi ponekad za jelo dobili štogod od otpadaka.

Dogodi se jednom prilikom da je siromah, kad je zašao dublje u šumu da nakupi granja, spazio jednu pticu koja je bila sva od zlata i tako lepa da takvu svojim očima još nikad nije video. Tad on podiže sa zemlje jedan kamenčić, pa se njime baci na nju te je srećno pogodi. Ali na zemlju pade samo jedno zlatno pero, dok ptica odlete dalje. Čovek uze pero i odnese ga bratu; ovaj osmotri pero dobro i reče:

»Ovo je od suvog zlata«, pa mu zauzvrat dade mnogo para.

Narednog dana pope se metlar na brezu i htede da odreže nekoliko grana. Tad izlete ista ona ptica, pa kad on pretraži krošnju, nađe njeno gnezdo i u njemu jaje koje je bilo od zlata. Metlar ponese jaje kući i potom ode bratu koji opet reče:

»Ovo je suvo zlato«, pa mu dade onoliko koliko jaje vredi. Na kraju zlatar reče:

»Hteo bih da imam ne samo pero i jaje, već i samu pticu.«

Siromašak po treći put zađe u šumu i desi se da opet ugleda zlatnu pticu kako na drvetu sedi. Tad on podiže kamen, baci se na nju i obori je. Potom je odnese bratu koji mu zauzvrat dade čitavu gomilu zlata.

'Sad ću moći da guram kroz život', pomisli metlar i zadovoljan ode kući.

Zlatar je bio mudar i lukav i dobro je znao kakva je to ptica. On pozva ženu, pa joj reče:

»Ispeci mi zlatnu pticu i pazi da od nje ništa ne otpadne: želim da je celu sam pojedem.«

Ali ova ptica nije bila neka obična, već tako čudnovatog soja da bi onaj ko bi pojeo njeno srce i džigericu svako jutro pod svojim jastukom nalazio po jedan zlatnik.

Žena posluša, pripremi pticu i natakne je na ražanj da se peče. No tako se desi da — dok je ptica bila na vatri a žena morala da zbog drugog neodložnog posla napusti kuhinju — dva dečaka blizanca sirotog metlara utrčaše u kuhinju, te stadoše ispred ražnja i nekoliko puta ga okrenuše. I kad iz ptice u tiganj padoše dva komadića, jedan od dečaka prozbori:

»Toliko sam gladan! Hajde da pojedemo nekoliko zalogaja; niko to neće primetiti.«

Tad oni pojedoše oba komadića, ali u taj mah pojavi se žena, pa kad opazi da oni nešto jedu, zapita ih:

»Šta to jedete?«

»Nekoliko komadića što ispadoše iz ptice«, odgovoriše oni.

»To su bili srce i džigerica«, poviče žena sva prestravljena, pa da muž ne bi opazio da nešto nedostaje i da se ne bi razgnevio, ona brzo zakla jednog petlića, te mu izvadi srce i džigericu i stavi ih u zlatnu pticu. Kad je ptica bila gotova, ona je odnese na sto pred zlatara, koji je potpuno sam smaza, ne ostavljajući ikome bilo šta. Ali, kad se sutradan maši ispod jastuka, misleći da će tu zateći zlatnik, ne nađe ništa.

Međutim, dva dečaka nisu znala kakva im je sreća pripala u deo. Sutradan kad su se podizali, nešto pade na zemlju i zazveča; a kad to podigoše, ugledaše dva zlatnika. Oni ih odnesu ocu koji se zgranu i zapita:

»Kako se to desilo?«

No, kad i naredno jutro opet zatekoše u postelji dva zlatnika, pa tako svaki dan, ubogi metlar se zaputi bratu, te mu ispriča neobičan događaj. Zlatar odmah uvide šta je tome uzrok: deca su pojela srce i džigericu zlatne ptice, pa da bi se osvetio, pošto je bio zavidljiv i tvrda srca, reče bratu:

»Tvoja deca su u dosluhu sa đavolom; nemoj da uzimaš to zlato i više ni njih nemoj da trpiš u svojoj kući jer ih đavo ima u šaci i može i tebe samog da upropasti.«

Siromašak je strašno zazirao od đavola i, ma kako da mu je bilo teško, on ipak odvede blizance u šumu i tu ih s tugom u srcu ostavi.

Sad dečaci u šumi stadoše tumarati i tražiti put kući, ali ga nikako nisu mogli naći, već su samo sve dublje i dublje zalazili u šumu. Najzad sretoše jednog lovca koji ih upita:

»Čiji ste vi, deco?«

»Mi smo sinovi blizanci bednog metlara«, uzvratiše oni, pa mu onda ispričaše kako ih otac nije hteo više držati u kući jer je svako jutro pod njihovim jastukom zaticao po jedan zlatnik.

»Pa šta?« nato reče lovac, »to i nije nekakvo zlo, samo ako ste čestiti i ne kradete bogu dane.«

Pošto su mu se deca dopala i kako je sam bio bez njih, lovac ih povede kući, govoreći im:

»Ja ću da vam budem otac i da vas podižem.«

Kod njega su deca rasla i učila lovačke veštine, a zlatnike, koje bi svako od njih ujutro zaticalo, lovac je metao na stranu da se nađu ako dopadnu kakve nevolje.

Kad su deca poodrasla, jednog dana ih poočim povede u šumu pa reče:

»Danas ćete pokazati šta ste naučili da bih vas mogao osloboditi i uvrstiti u prave lovce.«

Pođoše deca tako sa njim u jedan zaklon i tu sva trojica dugo iščekivahu, ali divljači niotkud. Tad lovac podiže glavu i iznad sebe ugleda jato divljih gusaka koje su letele u vidu trougla, pa jednom od dečaka reče:

»Sa svakog ugla na trouglu obori po jednu.«

Ovaj to izvede i time uspešno pokaza šta je naučio. Uskoro potom nadlete ih još jedno jato, no u vidu brojke dva; tad lovac reče drugom dečaku da i on sa svakog kraja obori po jednu. I ovome to pođe od ruke. Zatim poočim reče:

»Oslobađam vas: postali ste izučeni lovci.«

Onda se braća zaputiše u šumu; tu su se dogovarali i nešto utanačili. A uveče kad sedoše da večeraju, oni rekoše svom poočimu:

»Večeru nećemo ni taći niti ćemo ma i najmanji zalogaj staviti u usta pre nego što obećate da ćete nam ispuniti jednu molbu.«

»Šta tražite od mene?« upita lovac.

Braća odgovoriše:

»Mi smo ušli u tajne lovačkih veština, pa moramo da se i u svetu ogledamo; zato nam dozvolite da odemo i svetom putujemo.«

Stari lovac s radošću uzvrati:

»Vi govorite kao pravi i valjani lovci. Ono što je vaša želja i moja je; pođite i biće vam dobro.«

Nakon toga su radosno večerali i pili.

Kad osvanu dan polaska, poočim je svakome poklonio po jednu dobru pušku i po jednog psa, i svakome je dopustio da od svojih prištеđenih zlatnika uzme koliko hoće. Zatim ih je pratio jedan deo puta, a onda im je, opraštajući se, dao blistav nož i rekao:

»Kad se jednom razdvojite, na raskrsnici zabodite ovaj nož u drvo. Kad se jedan od vas vrati, moći će po njemu videti kako je onom bratu koji je odsutan jer ako zarđa ona strana noža na koju je on otišao, znači da je na samrti; a ako je ta strana sjajna — on je još živ.«

Braća su nastavila put i išla sve dalje, pa prispeše u jednu šumu koja je bila tako velika da se za jedan dan iz nje nije moglo izaći. Oni, dakle u njoj ostadoše i kad se spusti noć, pa osetivši glad, počeše jesti ono što su imali u lovačkoj torbi. Išli su dalje i naredni dan, ali iz šume nikako da izađu. Kad im je ponestalo hrane, jedan reče:

»Moraćemo nešto da ulovimo, inače skapaćemo od gladi.«

On napuni pušku i poče unaokolo da motri. I kad doskakuta jedan stari zec, on nanišani, no zec povika:

»Dragi lovče, ako me
ne ubiješ sada,
ja ću tebi dati
dva zečića mlada.«

I odmah odskakuta u žbunje, pa otud donese dva mladunčeta; no male životinje su se igrale tako živahno i bile tako ljupke da se lovci nisu mogli odlučiti da ih ubiju. Oni ih, dakle, zadržaše i zečići ih počeše pratiti u stopu.

Ubrzo potom kraj njih promače jedna lisica, pa kad htedoše nju da ubiju, ona povika:

»Dragi lovci, ako me
ne ubijete sada,
ja ću vama dati
dva lisičeta mlada.«

Pa i ona donese dva lisičeta, no koje lovci nisu imali duše da ubiju nego ih pridružiše zečićima. Tako su ih i lisičići pratili.

Ne potraja dugo, kad se iz gustiša pomoli vuk, a lovci podigoše puške, ali on isto tako poviče:

»Dragi lovci, ako me
ne ubijete sada,
ja ću vam dati
dva vučića mlada.«

I ta dva vučića lovci pridružiše ostalim životinjama, tako da su ih i oni dalje pratili.

Potom naiđe medved koji isto požele da ga ne ubiju nego da i dalje unaokolo kasa, pa poviče:

»Dragi lovci, ako me
ne ubijete sada,
ja ću vama dati
dva mečeta mlada.«

Ta dva mečeta lovci pridružiše ostalima, tako da ih je sad već bilo osmoro.

Ko je na kraju došao? Naišao je lav, stresajući svoju strašnu grivu. Ali lovci se nisu prestrašili, već nanišaniše na njega, no i lav isto tako reče:

»Dragi lovci, ako me
ne ubijete sada,
ja ću vama dati
dva lavića mlada.«

Tad on ode i donese im dva mladunčeta, tako da su lovci sad imali: dva lava, dva medveda, dva vuka, dve lisice i dva zeca: svi oni su ih pratili u stopu i bili im pri ruci. Međutim, kako braća time nisu utolili svoju glad, rekoše lisicama:

»Čujte, vi mala šunjala, pribavite nam štogod za jelo; vi lisice ste poznate kao doista prevejane i lukave.«

»Nedaleko odavde«, odgovoriše lisice, »nalazi se jedno selo gde smo često odlazile da bismo smotale neku kokošku; pokazaćemo vam put do tamo.«

Tad se oni zaputiše u selo i kad stigoše, kupiše nešto za jelo, nahraniše sebe i svoje životinje, pa onda pođoše dalje. Kako su lisice dobro poznavale kraj i znale gde se nalaze dvorišta sa kokoškama, mogle su uvek lovcima da pokažu pravi put.

Braća su tako neko vreme tumarala, ali nigde nisu mogla da nađu bilo kakvu službu gde bi i dalje bila zajedno. Tad rekoše:

»Ovako više ne ide, moramo se razdvojiti.«

Podeliše životinje, tako da je svaki dobio po jednog lava, medveda, vuka, lisicu i zeca. Zatim se oprostiše, zakleše se na bratsku ljubav do smrti, pa nož koji su dobili od svog poočima zabodoše u jedno drvo, te se jedan zaputi na istok, a drugi na zapad.

Mlađi brat zajedno sa svojim životinjama prispe u

jedan grad koji je sav bio zavijen u crno. On svrati u jednu krčmu pa zapita krčmara gde bi mogao da smesti svoje životinje. Krčmar mu dade jednu staru staju na čijem zidu je bila jedna rupa. Kroz nju se zec lako provuče pa sebi donese glavicu kupusa. Lisica se takođe provuče i donese sebi kokošku, a posle, kad je nju pojela, otide i po petla. Međutim, vuk, medved i lav, pošto su bili golemi, nisu se mogli provući kroz rupu. Tad ih krčmar povede na neku ledinu na kojoj je upravo ležala jedna krava, pa se i oni siti najedoše. Kad je tako prvo smestio i nahranio svoje životinje, on onda zapita krčmara zašto je grad u tolikoj crnini?

»Zato što će sutra umreti kćer jedinica našeg kralja.«

»Zar je smrtno bolesna?«, upita lovac.

»Nije«, reče mu krčmar, »ona je čila i zdrava, ali će ipak morati da umre.«

»Kako to?« začudi se lovac.

»Izvan grada je visoko brdo na kome živi zmaj. Svake godine on mora da dobije jednu devicu, inače bi opustošio čitavu zemlju. Kako su date već sve device i nijedna više nije preostala izuzev kraljeve kćeri, to joj onda nema spasa: moraju je dati zmaju, a to će se desiti sutra.«

»Zašto ne ubiju zmaja?« upita lovac.

»Ah«, uzdahnu krčmar, »toliki vitezovi su pokušavali, ali svi su platili glavom; kralj je onome ko savlada zmaja obećao svoju kćerku, a taj će naslediti i kraljevstvo posle njegove smrti.«

Lovac ništa više ne reče na to, ali sutradan uze sve svoje životinje, pa se zaputi na brdo na kome je živeo zmaj. Gore na brdu nalazila se jedna crkvica, a na oltaru su bila tri napunjena pehara i natpis:

»Ko pehare ispije, biće najjači čovek na svetu i rukovaće mačem što leži zakopan ispod crkvenog praga.«

Lovac ne ispi tada pehare, već izađe i stade da traži mač. Nađe ga u zemlji, ali nije bio kadar ni da ga s mesta pomakne. Onda se vrati do oltara i ispi pehare, te istog tog trenutka oseti da je dovoljno jak da može izvući mač i njime lako rukovati.

Kad je došao čas da se devojka preda zmaju, lepa kraljeva kćer se pomoli u pratnji kralja, maršala i dvorana. Izdaleka je spazila lovca gore na zmajevom brdu i pomislila kako tamo stoji zmaj i čeka je, pa ne htede da pođe uz brdo. Ali kako bi inače čitav grad stradao, ona najzad morade da pođe na taj težak put. Skrhani tugom, kralj i dvorani se vratiše kući, no kraljev maršal osta kako bi izdaleka sve posmatrao.

Kad se kraljeva kći ispela na brdo, videla je da tu ne stoji zmaj već mladi lovac koji je uteši jer reče da će je spasti. Zatim je uvede u crkvu i u njoj zaključa. Ne potraja dugo, kad se uz silno hučanje pojavi sedmoglavi zmaj. Kad opazi lovca, začudi se pa reče:

»Šta ti ovde na brdu radiš?«

»Želim da s tobom podelim megdan.«

»Toliki vitez je ovde ostavio život. I s tobom ću izaći nakraj«, reče zmaj pa iz sedam čeljusti stade da bljuje vatru. On je vatrom hteo da zapali suvu travu, te da se lovac uguši u jari i dimu. Ali tad pritrčaše lovčeve životinje i rasturiše vatru. Zmaj onda nasrnu na lovca, no ovaj poteže mač, njime sevnu kroz vazduh i zmaju odrubi tri glave. Zmaj se tek tada raspomami, pa uzlete i stade na lovca opet da bljuje plamen, kaneći da se na njega obruši. Ali lovac ponovo trgnu mač i zmaju odrubi još tri glave. Čudovište malaksa i strovali se na zemlju; ipak htede opet da nasrne na lovca, ali mu ovaj krajnjim naporom odsece rep pa, kako više nije imao snage da se bori, pozva svoje životinje da iskomadaju zmaja.

Kad se velika borba okončala, lovac otključa crkvu i zateče kraljevu kćer kako leži na zemlji jer je ona za vreme borbe bila sva obamrla od straha i užasa. On je iznese, pa kad je došla k sebi i otvorila oči, pokaza joj rastrgnutog zmaja i reče joj da je spasena. Devojka se obradova pa reče:

»Sad ćeš ti da postaneš moj premili muž, pošto me je otac obećao onome ko ubije zmaja.«

Potom ona skide svoj đerdan od korala i kao nagradu dade svakoj životinji po ogrlicu od korala, a lavu pripade zlatna kopčica; onda izvadi svoju maramicu, na kojoj je stajalo njeno ime, pa njom dariva lovca. Lovac se zatim uputi ka onih sedam zmajevih glava te im iseče sedam jezika, zavi ih u maramicu i stavi na sigurno mesto.

Kad je sve to bilo gotovo, a kako je od tolike silne borbe i vatre bio klonuo i sav satrven, lovac reče devojci:

»Oboje smo mnogo preživeli pa smo tako i umorni, te ćemo malo odspavati.«

Ona pristade, pa se spustiše na zemlju i legoše.

»Ti ćeš stražariti kako nas niko ne bi napao za vreme spavanja«, reče mladić lavu, pa oboje zaspaše.

Lav im priđe pa se spusti kraj njih da bi stražario, ali i on je od borbe bio umoran, te pozva medveda i reče:

»Lezi kraj mene, moram malo odremati, a ako se štogod desi, ti me probudi.«

Tad se medved spusti kraj lava, ali i on je bio umoran te pozva vuka i reče mu:

»Lezi kraj mene, moram malo odremati, a ako se štogod desi, ti me probudi.«

Vuk se zatim spusti kraj njega, ali i on je bio umoran, te pozva lisicu i reče joj:

»Lezi kraj mene, moram malo odremati, a ako se štogod desi, ti me probudi.«

Lisica se tada spusti kraj njega, ali i ona je bila umorna, te pozva zeca i reče mu:

»Lezi kraj mene, moram malo odremati, a ako se štogod desi, ti me probudi.«

Zec tada sede kraj nje, ali je i on siromašak bio umoran, a kako nije imao koga da pozove i da mu preda stražu to, makoliko se mučio da ostane budan, i njega ubrzo obrva san. Tako su ležali; kraljeva kćer, lovac, lav, medved, vuk, lisica i zec i svi su spavali tvrdim snom.

Ali kad maršal, koji je ostao da izdaleka posmatra, ne vide da je zmaj odleteo s devojkom, a i da je na brdu sve tiho, on skupi hrabrost i stade da se penje na brdo. Došavši na vrh, on odmah spazi raskomadana i rastrgnuta zmaja kako leži na zemlji, a nedaleko odatle — kraljevu kćer i nekog lovca sa svim njegovim životinjama, koji svi behu utonuli u dȍbûk san. I pošto je maršal bio zao i nečastan čovek, poteže mač pa lovcu odrubi glavu, a kraljevu kćer uze u naručje i odnese niz brdo. Tad se ona razbudi i uplaši, ali on joj reče:

»Ti si sad u mojim rukama, te ćeš reći kako sam ja taj koji je ubio zmaja.«

»To ne mogu«, usprotivi se devojka, »jer je zmaja ubio onaj lovac uz pomoć svojih životinja.«

On tada izvuče mač i pripreti joj kako će je ubiti ako ga ne posluša i prisili je da mu to obeća. Potom je maršal odvede pred kralja koji nije znao šta će od radosti kad je ugledao svoje drago dete živo, jer je verovao da ga je čudovište rastrglo.

Maršal mu reče:

»Ja sam ubio zmaja, a devojku i kraljevstvo izbavio od zla; zato je tražim za ženu, kao što je obećano.«

»Da li je istina to što on kaže?« zapita kralj kćer.

»Ah, jeste«, uzvrati ona, »svakako da mora biti istina. Ali ja zahtevam da se svadba proslavi tek kad protekne jedna godina«, reče devojka jer je mislila da će za to vreme nešto čuti o svom dragom lovcu.

Za to su vreme, na brdu na kojem je živeo zmaj, životinje još uvek ležale kraj svog mrtvog gospodara i spavale; tad dolete jedan veliki bumbar, pa se zecu posadi na nos. Ali on ga otera šapom i nastavi da spava. Bumbar dođe po drugi put, a zec ga opet otera i nastavi da spava. On onda po treći put dolete, pa zeca ubode u nos, tako da se ovaj probudi. Čim se rasanio, zec probudi lisicu, lisica vuka, vuk medveda, a medved lava. A kad se lav rasanio i video da nema devojke i da mu je gospodar mrtav, poče strahotno da riče, pa uzviknu:

»Ko je to učinio? Medo, zašto me nisi probudio?«

Medved upita vuka:

»Zašto me nisi probudio?«

A vuk lisicu:

»Zašto me nisi probudila?«

Lisica zeca:

»Zašto me nisi probudio?«

Samo siroti zec nije znao šta da odgovori, te sva krivica pade na njega. Tad htedoše da nasrnu na njega, no on ih zamoli, govoreći:

»Nemojte me ubiti, ja ću oživeti našeg gospodara. Znam jedno brdo na kojem raste koren od koga biva isceljen od svake boljke i svih rana svako ko ga samo stavi u usta. Ali to brdo je daleko dvesta sati hoda odavde.«

»A ti ćeš morati za dvadeset i četiri časa tamo stići, uzeti koren i vratiti se«, naredi mu lav.

Zec tada odjuri, te se za dvadeset i četiri časa vrati, noseći sa sobom koren. Lav namesti lovcu glavu na ramena, a zec mu stavi koren u usta; odmah se sve sastavi i

srce poče da kuca, te lovac oživi. Uto se on i probudi i prestravi se silno kad ne vide devojku pored sebe, pa pomisli:

'Sigurno je, da bi me se otarasila, otišla dok sam spavao.'

Lav je u velikoj hitnji i brizi svome gospodaru bio postavio glavu naopako, ali ovaj, zaokupljen tužnim mislima o kraljevoj kćeri, to nije ni opazio. Tek u podne, kad je hteo da nešto prezalogaji, vide da mu je glava okrenuta na leđa. Nikako nije mogao da shvati otkud sad to, te zapita životinje šta mu se desilo dok je spavao. Tad mu lav ispriča da su i oni svi od umora pali u san i da su, kad su se probudili, njega našli s odsečenom glavom, te da je zec doneo životodajni koren i da mu je on, međutim, u žurbi naopako postavio glavu; no, reče na kraju lav, da će ipak ispraviti svoju grešku. Nato on lovcu ponovo otkide glavu, okrete je, a onda ga zec onim korenom isceli.

Međutim, lovac je bio snužden. Lutao je i tumarao po svetu, dopuštajući da njegove životinje igraju pred narodom. Ali dogodi se da je upravo po isteku jedne godine dana opet prispeo u onaj isti grad u kome je kraljevu kćer spasao od zmaja, no ovoga puta čitav grad je bio obavijen u skerlet.

Tad lovac zapita krčmara:

»Šta to znači? Pre godinu dana ovaj grad je bio zavijen u crno, dok je danas sav u skerletu?«

»E, drugo je sad«, odgovori krčmar. »Pre godinu dana trebalo je da se kraljeva kćer preda zmaju, ali se maršal s njim borio i ubio ga. Sutra se proslavlja njihova svadba. Zato je onda ceo grad u znak žalosti bio zavijen u crno, dok je danas u znak radosti zavijen u skerlet.«

Sutradan kad je trebalo da se održi svadba, negde u vreme ručka lovac upita krčmara:

»Možete li da poverujete, gazda, da ću ja danas ovde kod vas jesti hleb sa kraljeve trpeze?«

»Ne verujem«, uzvrati gazda. »Čak se kladim u sto zlatnika da to ne može biti.«

Lovac prihvati opkladu, pa na sto stavi kesu sa isto toliko zlatnika. Tad dozva zeca i reče mu:

»Pođi, drago skakutalo, pa mi donesi koje parče od hleba koji jede kralj.«

Zečić je bio najmanji te nikom drugom nije mogao da naredi, već morade sam uzeti put pod noge. 'Ah', pomisli on, 'bojim se kad ovako sam trčim ulicama da će za mnom poleteti mesarevi psi.' Kao što je i mislio, tako se i dogodilo — psi se dadoše u trk za zecom ko će pre da iskomada njegovo lepo krzno. Ali, da si samo video! Zec ulete u jednu stražaru, a da ga vojnik nije ni primetio. Zatim dojuriše psi i htedoše ga otud izvući, no vojnik nije znao za šalu pa ih poče kundakom udarati, te se oni skičeći i urlajući dadoše u bežanje. Kad je zec primetio da je vazduh čist, odskakuta u zamak pravo do kraljeve kćeri, sede ispod njene stolice i pogolica je po nozi.

»Beži odavde!« reče tad ona misleći da je njen pas.

Zec je po drugi put zagolica po nozi, a ona ponovi:

»Beži odavde!« misleći da je njen pas.

Međutim, zec se ne zbuni, već je po treći put zagolica, te se ona sagnu da pogleda i kad vide zečića prepoznade ga po ogrlici od korala. Podiže ga na krilo, a onda ponese u svoju sobu i reče:

»Dragi zeko, šta hoćeš?«

»Moj gospodar, onaj lovac što je ubio zmaja, nalazi se ovde i šalje me da donesem koje parče ovog hleba koji jede kralj«, odgovori joj on.

Tad se ona silno obradova pa pozva pekara i naredi mu da donese isti onaj hleb kakav kralj jede.

»Ali pekar mi ga mora i poneti, kako mi mesarevi psi ne bi ništa učinili«, reče nato zečić, pa mu je pekar nosio hleb sve do vrata krčme; tad se zec uspravi na zadnje noge, dok prednjim šapama uze hleb i odnese ga svom gospodaru.

»Vidiš li, gazda, ja sam dobio sto zlatnika«, reče zatim lovac krčmaru koji se iščuđavao, pa onda nastavi: »Da, gazda, hleb sam dobio, no sad bih hteo da jedem i od kraljeva pečenja.«

»To bih, vala, voleo da vidim«, nato će krčmar, ali da se kladi — ne htede više.

Lovac pozva lisicu i reče joj:

»Lijo moja, pođi u zamak i donesi mi koje parče od pečenja koje jede kralj.«

Lija je bolje poznavala zaobilazne puteve, prošla je pored ćoškova i kroz zabite kutke a da je psi ne spaziše; ušla je u zamak i sela ispod stolice kraljeve kćeri, pa je pogrebe po nozi. Ona pogleda dole i po ogrlici prepoznade lisicu, uze je i ponese u svoju sobu pa zapita:

»Draga lijo, šta hoćeš?«

»Ovde je moj gospodar, onaj lovac što je ubio zmaja, i šalje me da zamolim da mi daš koje parče od pečenja koje jede kralj«, odgovori lisica.

Tad kraljeva kći pozva kuvara i naredi mu da spremi nešto pečenja koje jede kralj, te da ga lisici ponese do vrata krčme. Došavši pred krčmu, lisica uze činiju, pa repom prvo mahnu kako bi oterala muve koje su se sjatile na pečenje i unese je svom gospodaru.

»Vidite li, gazda«, prozbori lovac, »ovde su hleb i meso; sad hoću i povrće koje jede kralj.«

Pa zatim pozva vuka i reče mu:

»Dragi vuče, pođi u zamak te mi donesi povrće koje jede kralj.«

Vuk se zaputi pravo u zamak, jer se nikoga nije

bojao, i kad dođe do kraljeve kćeri, povuče je odostrag za haljinu, te se ona morade okrenuti. Prepozna ga po ogrlici i odvede u svoju sobu pa zapita:

»Dragi vuče, šta hoćeš?«

On odgovori:

»Ovde je moj gospodar, onaj lovac što je ubio zmaja pa me šalje da te zamolim da mi daš malo od povrća koje jede kralj.«

Ona pozva kuvara i naredi mu da spremi povrće kakvo jede kralj i da ga vuku ponese sve do vrata krčme. Došavši pred krčmu, vuk uze činiju pa je ponese svom gospodaru.

»Vidite li gazda«, reče lovac, »sad imam hleb, meso i povrće; ali ja želim da jedem i slatkiše koje jede kralj.«

Zatim pozva medveda i reče mu:

»Dragi medo, i ti voliš kolače. Pođi u zamak i donesi mi slatkiše koje jede kralj.«

Medved odgega prema zamku i svako mu se sklanjao s puta, ali kad dođe do stražara, oni na njega uperiše puške i ne htedoše ga pustiti u kraljev zamak. Međutim, medved se uspravi pa levo i desno podeli po nekoliko udaraca šapom te svi stražari popadaše, zatim ode pravo kraljevoj kćeri, stade iza nje i malčice zamumla. Tad se ona osvrte i prepozna medveda po ogrlici što mu je dala, pa ga pozva da sa njom pođe u njenu sobu. Kad stigoše ona ga zapita:

»Dragi medo, šta hoćeš?«

A on uzvrati:

»Ovde je moj gospodar, onaj lovac što je ubio zmaja; poslao me je da zamolim za nešto slatkiša koje jede kralj.«

Ona tad pozva poslastičara pa mu naredi da ispeče slatkiše koje jede kralj i da ih medvedu ponese do pred vrata krčme. Došavši pred krčmu, medved prvo poliza

komadić kolača što su pali na zemlju, tad se uspravi, uze činiju i ponese je svom gospodaru.

»Vidite li, gazda«, reče lovac, »sad imam hleb, meso, povrće i slatkiše. Ali ja želim da pijem i vino kakvo pije kralj.«

Zatim dozva lava i reče mu:

»Dragi lave, i ti rado piješ, pođi u zamak i donesi mi vino kakvo pije kralj.«

Tad lav pođe ulicom, a ljudi su pred njim bežali. I kad je stigao do stražara, oni mu se htedoše isprečiti na put, ali on samo jednom riknu, te se svi razbežaše. Tad lav dođe pred kraljevu sobu i svojim repom pokuca na vrata. Kraljeva kćer izađe i gotovo da ga se uplaši, no brzo ga prepoznade po zlatnoj kopčici sa njene ogrlice, te ga pozva da pođe u njenu sobicu gde ga upita:

»Dragi lave, šta hoćeš?«

»Ovde je« odgovori on »moj gospodar, onaj lovac što je ubio zmaja; poslao me je da zamolim da mu daš malo onog vina koje pije kralj.«

Tad ona pozva peharnika pa mu naredi da lavu da vino kakvo pije kralj.

»Poći ću i ja s njim kako bih dobio ono pravo«, reče lav, te skupa s peharnikom siđe u podrum, pa kad se nađoše dole, htede ovaj da mu natoči obično vino koje piju kraljeve sluge, no lav povika:

»Stani! Prvo ću da ga probam«, pa natoči pola pehara i nadušak ga ispi. »Ne«, reče, »ovo nije pravo.«

Peharnik ga popreko pogleda i pođe do drugog bureta koje je bilo namenjeno kraljevom maršalu, te htede da mu iz njega natoči. Ali lav opet uzviknu:

»Stani! Prvo ću da ga probam«, pa nali pola pehara i ispi ga, »ovo je bolje, ali još nije ono pravo.«

Tad se peharnik razgnevi i reče:

»Šta o vinu zna tako glupa stoka!«

Ali lav ga ćušnu iza ušiju tako da se ovaj strovali na zemlju, a kad se podigao, ne zboreći ni reči, povede lava u jedan mali, izdvojen podrum u kome je bilo kraljevo vino, koje niko drugi nije dobijao da pije. Lav najpre natoči pola pehara i okusi vino, pa onda reče:

»Biće da je ovo ono pravo«, te naredi peharniku da napuni šest flaša.

Tad se ispeše gore. Ali kad je lav izašao iz podruma i našao se na vazduhu, stade da se zanosi tamo-amo pošto je bio podnapit, te peharnik nemade kud već mu ponese vino sve do vrata krčme. Tu onda lav zubima prihvati ručicu korpe, pa vino unese sam svom gospodaru.

»Vidite li, gazda«, tad će lovac, »ovde imam hleb, meso, povrće, slatkiše i vino, a sve je to od kralja. Sad ću se sa svojim životinjama svojski toga prihvatiti«, te sede za sto i poče da jede i pije, a od toga dade i zecu, i lisici, i vuku, i medvedu, i lavu, pa se tako i oni najedoše i napiše. Lovac je bio raspoložen, jer je uvideo da ga kraljeva kćer još voli. Pa kad završi ručak, reče:

»Krčmaru, jeo sam i pio kao što kralj jede i pije. Sada ću poći u kraljev dvor i uzeti za ženu kraljevu kćer.«

»E, baš se pitam kako će se to dogoditi? Ona već ima mladoženju i baš danas se proslavlja njena svadba«, reče krčmar.

Nato lovac izvuče maramicu koju mu je na zmajevom brdu dala kraljeva kćer i u kojoj je bilo umotano sedam jezika od one nemani, pa reče:

»Pomoći će mi ovo što držim u ruci.«

Tad krčmar pogleda maramicu i reče:

»U sve mogu da poverujem, ali u to nikako ne mogu. Zato se kladim u svoju kuću i okućnicu.«

A lovac tad uze kesu sa hiljadu zlatnika, stavi je na sto i reče:

»Ovo je moj ulog.«

Baš u to vreme, dok su još bili za kraljevskom trpezom, kralj se obrati svojoj kćerki, pitajući je:

»Šta su htele sve one divlje životinje što su dolazile i što su onoliko ulazile u moj zamak i iz njega izlazile?«

»Ne usuđujem se da to kažem«, odgovori ona, »ali ako pošaljete koga da privede gospodara tih životinja dobro ćete učiniti.«

Kralj posla u krčmu jednog slugu da pozove neznanca, i on upade baš kad se lovac kladio s krčmarem.

»Vidite li, gazda«, reče tada lovac, »kralj po mene šalje slugu, ali ovakav neću da pođem.«

Zatim se obrati slugi:

»Prenesi kralju kako ga molim da mi pošalje kraljevsko ruho, šestopreg i sluge da mi budu pri ruci.«

Kad kralj ču odgovor, on upita kćer:

»Šta da radim?«

A ona uzvrati rečima:

»Ako ga dovedete, kako zahteva, dobro ćete učiniti.«

Tad kralj posla kraljevsko ruho, šestopreg i sluge da mu budu pri ruci. Kad lovac spazi kako dolaze, reče:

»Vidite li, krčmaru, sad će me odvesti na dvor onako kao što sam zahtevao«, pa na sebe stavi kraljevske haljine, uze maramicu sa zmajevim jezicima te se odveze kralju. A kad ga kralj vide kako dolazi, on zapita kćerku kako da ga primi.

»Ako mu pođete u susret, dobro ćete učiniti.«

Tad mu on pođe u susret i odvede ga gore, a i životinje pođoše za njim. Kralj mu pokaza mesto kraj sebe i svoje kćeri, dok je s druge strane kao mladoženja sedeo maršal, koji ne prepoznade lovca. Upravo tog trena sluge iznesoše sedam zmajevih glava i pokazaše ih, a kralj reče:

»Maršal je zmaju odrubio sedam glava, zato ispunja-

vam svoje obećanje i danas mu za ženu dajem svoju kćer.«

Lovac se tad podiže, otvori sedam čeljusti i zapita:

»Gde su zmaju sedam jezika?«

Maršal se prepade, prebłede i ne znade šta bi odgovorio; najzad u strahu reče:

»Zmajevi nemaju jezike.«

»Lažovi zaista ne bi trebało da imaju jezik, ali zmajevi ih imaju i ovi jezici su dokaz ko je pobednik«, reče lovac te raširi maramicu i pokaza u njoj sedam jezika, pa onda svaki stavi u čeljust kojoj je pripadao i potpuno joj odgovarao. Potom uze maramicu na kojoj je bilo izvezeno ime kraljeve kćeri, pa je pokaza devojci i upita kome je ona dala maramicu.

»Onome ko je ubio zmaja«, uzvrati devojka.

A onda lovac pozva svoje životinje, te svakoj skide po onu ogrlicu a lavu zlatnu kopčicu, pa ih pokaza devojci, pitajući kome su pripadali.

»Koralne ogrlice i zlatna kopčica su bile sa moga đerdana. Ja sam đerdan podelila životinjama koje su pomogle da se savlada zmaj.«

»Dok sam umoran od borbe počivao i spavao, došao je maršal i odrubio mi glavu. Zatim je devojku odneo i tvrdio kako je on ubio zmaja; a da je lagao, dokazujem jezicima, maramicom i ogrlicom.«

Potom lovac ispriča kako su ga njegove životinje iscelile čudotvornim životodajnim korenom, kako je onda godinu dana tužan tumarao svetom misleći da ga je kraljeva kći ostavila, dok najzad nije opet došao u taj grad gde je zahvaljujući krčmarevoj priči saznao za maršalovu prevaru.

Tad kralj zapita kćerku:

»Je li istina da je ovaj lovac ubio zmaja?«

»Da, oče, istina je; sad smem na videlo da iznesem

maršalovo sramotno delo jer se ono i bez mog učešća obelodanilo, mada mi je on iznudio obećanje da ću ćutati. Zato sam tražila da se tek posle godinu dana proslavi svadba.«

Tad kralj pozva dvanaest sudija da presude maršalu. Oni ga osudiše da ga raščereče četiri vola. Maršal, dakle, bi pogubljen, a kralj svoju kćerku predade lovcu i postavi ga za namesnika u čitavom kraljevstvu. Svadbu proslaviše u velikoj radosti, a mladi kralj naredi da dovedu njegova oca i poočima pa ih obdari velikim blagom. Nije zaboravio ni krčmara, te ga pozva i reče mu:

»Vidite li, gazda krčmaru, oženio sam se kraljevom kćerkom, te su tvoja kuća i okućnica pripale meni.«

Na šta krčmar reče:

»Da, tako je.«

Međutim, mladi kralj dodade:

»Smilovaću se: zadržite kuću i okućnicu, a uz to vam još poklanjam i hiljadu zlatnika.«

Mladi kralj i kraljica su bili dobro raspoloženi i živeli su zadovoljni. On je često odlazio u lov, jer mu je to pričinjavalo radost, a pratile su ga verne životinje. Nedaleko od zamka nalazila se šuma u kojoj se — kako ljudi pričaju — dešavaju čudne stvari, jer ako bi neko u nju ušao, teško da bi iz nje izašao. Ali mladi kralj je imao veliku želju da u njoj lovi, pa ne davaše starom kralju mira sve dok mu to kralj nije dozvolio. Tad on s mnogobrojnom svitom izjaha, pa kad prispe do šume, spazi u njoj kao sneg belu košutu te reče tad svojim pratiocima:

»Sačekajte ovde dok se ne vratim. Uloviću onu lepu divljač«, i za njom ujaha u šumu, praćen jedino svojim životinjama. Njegovi pratioci ostadoše da čekaju sve dok ne pade veče, ali mladi kralj nikako nije dolazio. Onda oni odjahaše u zamak i mladoj kraljici rekoše:

»Mladi kralj je loveći belu košutu ujahao u začaranu šumu i nije se više vratio.«

Ona se za njega silno zabrinu.

Za to vreme mladi kralj je jednako jurio za lepom životinjom ne mogavši nikako da je sustigne. Kad god bi pomislio da je na domašaju puške, odmah bi lovačkim okom ocenio da je ona isuviše odmakla, dok najzad košuta potpuno ne iščeze. Tad primeti da je duboko zašao u šumu, pa uze rog i u njega dunu, ali ne dobi nikakav odgovor jer njegova svita nije mogla čuti zov roga. I kako je pala noć, on uvide da se tog dana neće moći vratiti kući, te sjaha i kraj jednog drveta naloži vatru, s namerom da uz nju prenoći. Kad sede kraj vatre a njegove životinje polegaše kraj njega, učini mu se kao da čuje ljudski glas. Obazre se, ali ne opazi ništa. Ubrzo potom opet začu nekakvo ječanje, ali kao da dopire odozgo; tad pogleda uvis i spazi jednu staricu kako sedi na drvetu. Ona je jednako jadikovala:

»Uh, uh, uh, što mi je zima!«

On joj tad reče:

»Siđi i zagrej se ako ti je hladno.«

»Neću, ugrišće me tvoje životinje«, odgovori mu starica s drveta.

»Ništa ti neće učiniti, bakice, siđi ti samo«, hrabrio je on.

Ali ona, a to je bila veštica, reče:

»Dobaciću ti jedan štap; ako ih njime udariš po leđima, neće mi ništa učiniti.«

Tad mu ona dobaci jedan štapić i on njime udari svoje životinje; istog trena one se primiriše i okameniše. Pa kad vide da joj više ne preti opasnost od životinja, ona skoči s drveta te i njega dotače štapom i pretvori u kamen. Zatim se ona nasmeja i njega i životinje poče da vuče u jendek u kome je ležalo više takvih kamenova.

Ali kako se mladi kralj uopšte nije vraćao, kraljica je sve više osećala strah i brigu.

No dogodi se da je baš u to vreme u kraljevstvo prispeo drugi brat koji je — rastavši se s blizancem — otputovao na istok. Tražio je kakvu službu, ali nigde je nije nalazio, te je onda lutao svetom, dok su njegove životinje igrale po vašarima za novac. Zatim mu pade na um da pođe i pogleda nož, koji su pri rastanku zaboli u jedno stablo, kako bi saznao kako je bratu. Prispevši do stabla vide da je bratovljeva strana pola zarđala, a pola još blistava. Tad se prestravi i pomisli: 'Mora da je velika nesreća zadesila mog brata, možda ga ipak još mogu izbaviti, jer je polovina noža još blistava'. Sa svojim životinjama on okrenu prema zapadu, pa kad prispe do gradske kapije, pred njega izađe straža i zapita da li da ga prijavi njegovoj ženi koja je već nekoliko dana u velikom strahu zbog njegova nedolaska jer se plašila da nije nastradao u začaranoj šumi.

Straža je, naime, poverovala da on nije niko drugi do glavom mladi kralj, jer je toliko ličio na njega, a i divlje životinje su za njim trčkarale.

On tad primeti da je reč o njegovom bratu blizancu, pa pomisli: 'Biće najbolje da se pretvaram da sam on; tako ću svakako moći da ga lakše spasem.' On dakle, dozvoli da ga straža prati u zamak, gde ga s velikom radošću dočekaše.

I mlada kraljica je verovala da to ne može biti niko drugi do njen muž, pa ga zapita zašto se toliko dugo nije vraćao. On odgovori:

»Zalutao sam u šumi, pa sve dosad nisam mogao da nađem put iz nje.«

Uveče leže u kraljevsku postelju, ali između sebe i mlade kraljice položi dvosekli mač. Ona nije znala šta bi to trebalo da znači, no nije se usuđivala da zapita.

On u zamku ostade nekoliko dana, pa za to vreme dokuči i razumede sve što je bilo povezano sa začaranom šumom. Najzad reče:

»Moram još jednom da tamo odem u lov.«

Kralj i mlada kraljica su hteli da ga odvrate, ali on ostade uporan pa sa velikom pratnjom krenu put začarane šume. Kad uđe u nju, dogodi mu se kao i njegovom bratu: čim i on spazi belu košutu on reče svojim pratiocima:

»Ostanite ovde i čekajte dok se ne vratim; hoću da ulovim lepu divljač«, pa ujaha u šumu a za njim potrčaše i njegove životinje.

Međutim, košutu nije mogao da sustigne. Kako je duboko zašao u šumu, morade u njoj da prenoći. I kad naloži vatru, iznad sebe ču jadanje:

»Uh, uh, uh kako mi je zima!«

On tada pogleda nagore i vide kako na drvetu sedi ona ista veštica.

»Bakice, ako ti je zima, siđi i zagrej se«, reče joj.

»Neću, uješće me tvoje životinje«, odgovori mu ona.

»Ništa ti neće učiniti«, uzvrati joj on.

Tad mu ona doviknu:

»Dobaciću ti jedan štap; ako ih njime ošineš, ništa mi neće učiniti.«

Kad lovac to ču, ne poverova staroj već reče:

»Svoje životinje nikad ne bijem; siđi ti samo s drveta ili ću te ja skinuti.«

»Šta ti pada na pamet? Ti mi ipak ništa ne možeš«, tad ona uzviknu.

No lovac odgovori:

»Ne dođeš li, puškom ću te oboriti.«

»Samo pucaj«, nato će veštica, »ne bojim se tvojih zrna.«

On podiže pušku i na nju opali, ali joj olovna zrna ne

mogoše ništa. Tad ona prsnu u grohotan smeh, pa poviče:

»Ipak me nećeš pogoditi.«

Ali lovac joj doskoči: sa kaputa otkide tri srebrna dugmeta, pa njima napuni pušku. Protiv toga veštičje čini behu zaludne i kad on okide, veštica uz jauk tresne na zemlju. Tad je on nogom pritisnu i zapreti joj:

»Matora veštice, ako mi smesta ne kažeš gde mi je brat, ščepaću te i baciti u vatru.«

Nju spopade veliki strah, pa zamoli za milost, govoreći:

»On i njegove životinje leže okamenjeni u jednom jendeku.«

»Matora babetino, sad mog brata i sve stvorove što tu u jendeku leže oživi ili ćeš da letiš pravo u vatru«, pripreti joj on i prisili da s njim pođe. Ona uze štapić i njime poče da dodiruje kamenje. Tad oživeše njegov brat i životinje, a digoše se i mnogi drugi koje je ona okamenila: trgovci, zanatlije i pastiri. Svi oni zahvališe za svoje spasenje i odoše svak svojoj kući. A blizanci, kad se ugledaše, propoznaše se, poljubiše i od srca obradovaše. Tad dohvatiše vešticu, svezaše je i baciše u vatru. I kad ona izgore, šuma se sama od sebe otvori, pa u njoj posta svetlo i vidno te se na tri sata hoda odatle mogao videti kraljevski zamak.

Tad braća krenuše put kuće, a uz put jedan drugom kazivahu ono što su doživeli. I kad prvi brat reče da je postao kralj i da vlada čitavom zemljom, drugi blizanac uzvrati:

»Ja sam sve to lepo video. Jer kad sam sa životinjama prispeo u grad, pomisliše da sam ja ti, pa mi tad ukazaše svu kraljevsku počast. Mlada kraljica je verovala da sam njen muž, te sam za vreme jela morao da kraj nje sedim i da spavam u tvom krevetu.«

Kad to drugi ču, posta toliko ljubomoran i gnevan da poteže mač i bratu smesta odrubi glavu. A kako ovaj pade mrtav a on vide kako teče njegova krv, silno se pokaja:

»Brat me je izbavio«, poviče, »a ja sam ga zauzvrat ubio!« pa zakuka glasno.

Tad zec priđe pa usrdnom molbom privoli svog gospodara da ga pusti da donese čudotvorni životodajni koren, te odjuri brzo kao vetar i na vreme ga donese. Tad povratiše ubijenog u život, a da on i ne primeti da je bio ranjen.

Zatim se krenuše dalje, i drugi reče:

»Ti izgledaš kao i ja; na tebi je kraljevsko ruho kao i na meni, životinje idu za tobom kao i za mnom. Hajde da dođemo pred obe gradske kapije koje su sučelice, pa da sa dve strane u isti mah stupimo pred starog kralja.«

Prvi pristade i oni se, dakle, razdvojiše, te u isto vreme pred kralja dođe straža i sa jedne i sa druge kapije javljajući svaka za sebe da se mladi kralj sa životinjama vratio iz lova.

»To je nemoguće; od jedne kapije do druge potreban je čitav čas«, začudi se kralj.

Međutim, braća u dvorište zamka uđoše sa dve strane, popeše se i dođoše do kralja. Tad se on obrati kćerki:

»Reci koji je tvoj muž? Isti su, kakav je jedan, takav je i drugi. Nisam kadar da se tu snađem.«

Ona tad oseti veliki strah te ne mogade odmah da odgovori; najzad se seti ogrlice koju je dala životinjama, poče da je traži i na lavu nađe svoju zlatnu kopčicu; tad, zadovoljna, uzviknu:

»Onaj čiji je ovo lav, taj je moj pravi muž.«

»Da, taj je onaj pravi«, nato se mladi kralj nasmeja, pa svi sedoše za sto te se prihvatiše jela i pića, veseleći se.

Uveče kad je mladi kralj legao u postelju, žena ga upita:

»Zašto si proteklih noći u našu postelju jednako stavljao dvosekli mač. Poverovala sam kako smeraš da me ubiješ.«

Tad mladi kralj saznade koliko je veran bio njegov brat.

61.

Golja

Bilo jednom jedno selo čiji su svi seljaci bili imućni, izuzev jednog koga su zvali Golja. On nije imao čak ni kravu, a još manje novaca da je kupi ma koliko da su i on i njegova žena priželjkivali da je imaju.

Jednom prilikom Golja će ženi:

»Čuj, imam nešto valjano na umu: pošto nam je kum stolar, neka nam od drveta načini tele i premaže smeđom bojom, tako da izgleda kao i svako drugo; ono će vremenom svakako porasti i postati krava.«

I ženi se dopade ono što muž reče, te im kum izdelja i izblanja tele, premaza ga kao što to priliči; a sačinio ga je tako da mu je glava bila oborena kao da pase.

Kad je narednog jutra seoski govedar poterao krave na pašu, Golja ga dozva pa mu reče:

»Vidite, imam telence, ali je još nejako i mora se nositi.«

»Budi bez brige«, nato će govedar, te uze tele u naručje, odnese ga na livadu i spusti da pase travu.

Telence je na tom mestu jednako stajalo kao da pase, a govedar reče:

»I ono će ubrzo samo da trči, gledaj ga, ala pase!«

Uveče kad htede da krdo potera u selo, govedar će teletu:

»Ako već možeš da stojiš i da se sit napasaš, onda si kadar i da ideš na svoje četiri noge; znaj da ne mislim da te i pri povratku nosim u naručju.«

Golja je pak stajao pred kapijom, čekajući svoje telence. Ali kad se govedar pojavi goneći kroz selo krdo u kome je nedostajalo samo njegovo telence, Golja ga zapita šta je s njim.

Govedar odgovori:

»Još uvek je na livadi gde pase; nije htelo da prestane i da se priključi krdu.«

Međutim, Golja mu odvrati:

»Ta šta mi kažeš! Stoka se mora vratiti.«

Tad oni obojica odoše na livadu, ali neko je već bio ukrao tele, te ga tako ne nađoše.

»Možda je nekud odlutalo«, prozbori govedar i htede da se vrati.

»Nećeš ti mene tako lako prevariti!« rasrdi se Golja pa govedara odvede pred kmeta da ga tuži, a kmet ga zbog njegove nemarnosti osudi da Golji za nestalo tele ima da dâ kravu.

Tako su Golja i njegova žena došli do dugo priželjkivane krave i od srca se obradovali. Ali kako nisu imali krme, ništa joj nisu mogli dati da jede, te su ubrzo morali da je zakolju. Meso staviše u salamuru, a Golja ode u grad da tamo proda kožu, kako bi za ono što dobije kupio novo tele.

Put ga navede pored jedne vodenice; tu na zemlji Golja vide jednog gavrana polomljenih krila. Sažalivši se na njega, on ga podiže i uvi u kožu. Ali kako se uto vreme bilo pogoršalo a vetar — noseći kišu — poče da besni, on ne mogade dalje da nastavi put te svrati u vodenicu i zamoli da ga prime na konak. Kod kuće je bila samo vodeničarka koja mu reče:

»Lezi tamo na slamu.«

Za večeru mu dade malo hleba i sira. Golja to pojede i leže, a kožu stavi kraj sebe.

Žena pomisli: 'Ovaj je umoran te već spava.'

Tad naiđe pop, a gospa vodeničarka ga lepo dočeka i reče:

»Muž mi nije kod kuće, sad ćemo nas dvoje da se počastimo.«

Golja je prisluškivao i kad ču za čašćenje, razljuti se što je on morao da se zadovolji samo sa malo hleba i sira, dok je žena za njih unela i na sto stavila mnogo štošta: pečenje, salatu, kolače i vino.

Samo što sedoše za sto i htedoše da jedu, neko pokuca na vrata.

»Oh, bože, to je moj muž!« uzviknu žena pa brže-bolje pečenje stavi u peć, vino sakri pod jastuk, salatu gurnu u postelju, kolače spusti pod krevet, a popa zaključa u ormar u predsoblju. Potom otvori mužu vrata, uzviknuvši:

»Hvala bogu, što si se vratio! Vreme je kao da će smak sveta!«

Vodeničar spazi Golju gde leži na slami pa upita: »Šta onaj tamo radi?«

»Ah«, nato će žena, »jadnik je naišao kad su udarile oluja i kiša i zamoli za krov nad glavom; dala sam mu malo hleba i sira i rekla da može ovu noć da prespava na slami.«

»Nemam ništa protiv. Hajde, brzo mi donesi nešto da jedem«, reče muž.

A žena će:

»Ali nemam ništa izuzev hleba i sira.«

»Daj šta daš«, odgovori muž, »što se mene tiče, može makar bio samo hleb i sir.«

Onda pogleda put Golje i doviknu mu:

»Prihvati se još jednom i večeraj sa mnom!«

Golji nije trebalo dvaput da se kaže, te ustade i večera s njim. Zatim vodeničar spazi kako na zemlji leži koža, u kojoj je bio gavran, i upita:

»Šta ti je ono tamo?«

»U toj koži imam jednog što proriče«, odgovori Golja.

»Može li i meni da proriče?« upita vodeničar.

»Kako da ne?« odvrati Golja, »ali on kazuje samo četiri stvari, a petu zadržava za sebe.«

Vodeničar postade radoznao pa reče:

»Pusti ga neka malo proriče.«

Tad Golja gavranu pritisnu glavu, te ovaj zagrakta:

»Gra! Gra!«

»Šta je rekao?« upita vodeničar.

»Rekao je, prvo, da je pod jastukom vino«, odgovori Golja.

»Grom i pakao!« uzviknu vodeničar, pa skoči i pođe do kreveta gde pod jastukom nađe vino.

»A sad dalje«, reče vodeničar.

Golja opet nagnu gavrana da zagrakće, pa reče:

»Rekao je, drugo, da se u peći krije pečenje.«

»Grom i pakao!« opet uzviknu vodeničar, pa ode do peći u kojoj stvarno zateče pečenje.

Golja opet nagna gavrana da proriče pa objasni:

»Rekao je, treće, da se u postelji krije salata.«

»Grom i pakao!« začudi se vodeničar, pa priđe krevetu gde zaista nađe salatu.

Najzad Golja još jednom pritisnu gavranovu glavu da ovaj zagrakće, pa onda reče:

»Rekao je, četvrto, da se pod krevetom nalaze kolači.«

»Grom i pakao!« uzviknu i četvrti put vodeničar, pa priđe krevetu i ispod njega nađe sakrivene kolače.

Tad njih dvojica opet sedoše za trpezu, dok vodeni-

čarku obuze samrtni strah te, uzevši sve ključeve, leže u postelju.

Vodeničar je priželjkivao da sazna i ono peto, ali Golja reče:

»Prvo ćemo na miru da pojedemo ove četiri stvari, jer je ono peto nešto rđavo.«

Tako su pojeli ono što je bilo pred njima, zatim se počeše natezati koliko da vodeničar plati za peto proročanstvo. Na kraju doguraše do trista talira kad se i složiše. Onda Golja još jednom pritisnu glavu gavrana da ovaj glasno zagrakće.

»Šta je kazao?« zapita vodeničar.

»Kazao je«, odgovori Golja, »da se u predsoblju, u ormaru krije đavo.«

»Đavo mora napolje«, reče vodeničar i širom otvori kućna vrata, a ženu natera da dâ ključ, pa Golja otključa ormar. Tad pop, što je brže mogao, izlete napolje, a vodeničar reče:

»Svojim očima sam video crnog đavola; baš kao što je gavran prorekao.«

A sutradan, u sam osvit, Golja ispari sa svojih trista talira.

Vrativši se kući, Golja polagano omoća, uveća imetak i podiže lepu kuću, pa seljaci stadoše da govore:

»Golja je sigurno bio tamo gde zlato pada s neba i gde se ono zgrće mericama.«

Tad Golju pozva kmet, naređujući mu da kaže otkud potiče njegovo bogatstvo. On, nemajući kud, odgovori:

»U gradu sam prodao kožu od krave za trista talira.«

Kad seljaci to čuše, polakomiše se da se i oni okoriste izvrsnom prilikom, pa poleteše kućama, poklaše sve svoje krave i odraše im kože kako bi ih u gradu prodali s tim velikim dobitkom.

Kmet reče:
»Neka moja služavka pođe napred pre svih.«
Kad ova stiže s kožom u grad i dođe trgovcu, on joj za kožu ne dade više od tri talira; a kad ostali prispeše, ne dobiše čak ni toliko jer trgovac reče:
»Šta da započnem s tim silnim kožama?«
Tad se seljaci razljutiše što ih je Golja povukao za nos, te htedoše da mu se osvete i optužiše ga kmetu zbog prevare. Grešnog Golju jednodušno osudiše na smrt tako što će ga u bušnom buretu gurnuti u vodu. Odvedoše ga zatim izvan sela, pa privedoše duhovnika da mu očita molitvu. Kako se ostali moradoše udaljiti to Golja, kad pogleda duhovnika, prepoznade popa, koji je bio kod gospe vodeničarke, te mu tad reče:
»Ja sam vas oslobodio iz ormara, oslobodite vi mene iz bureta.«
Upravo u tom trenutku sa stadom naiđe ovčar za koga je Golja znao da već odavno priželjkuje da postane kmet; tad iz sveg grla stade vikati:
»Ne, nipošto to ne želim! Može i čitav svet da to zahteva, neću!«
Čuvši to, ovčar priđe i zapita:
»Šta ti je? Šta to odbijaš?«
»Žele da budem kmet ako uđem u bure, ali ja neću«, odgovori Golja.
»Pa, ako ništa drugo nije potrebno da bi postao kmet, smesta ću ući u bure.«
»Ako se zavučeš u bure, postaćeš kmet.«
Kad mu to Golja reče, ovčar se nije mnogo dvoumio, već uđe u njega, a Golja onda prikova poklopac a zatim, kao da je on onaj ovčar, potera stado i udalji se. Tad se pop okrenu i pođe seljacima i reče da je očitao molitvu. Oni priđoše buretu i gurnuše ga prema vodi. Kad se bure stade kotrljati, ovčar povika:

»Drage volje ću da budem kmet.«

»S tim se i mi slažemo, ali prvo malo razgledaj dno«, rekoše seljaci koji su, naravno, mislili da to viče Golja, pa svališe bure u vodu.

Potom se seljaci zaputiše kućama i taman kad prispeše u selo, spaziše Golju kako nailazi terajući mirno i zadovoljno stado ovaca. Seljaci se zgranuše i rekoše:

»Goljo, otkud ti? Dolaziš li iz vode?«

»Razume se«, odgovori on, »tonuo sam duboko, duboko, dok najzad nisam pao na dno. Onda sam na buretu izbio dance i izvukao se iz njega; tad oko sebe videh lepe livade po kojima su pasli mnogobrojni jaganjci od kojih načinih stado pa ga doterah ovamo.«

»Da li ih tamo još ima?« zapitaše seljaci.

»Ne pitajte«, nato će Golja, »ostalo ih je više nego što bi ikome od vas bilo potrebno.«

Onda se seljaci dogovoriše da i oni doteraju ovce, svaki po stado. Kmet reče:

»Ja ću prvi.«

Skupe se svi pa pođoše na obalu. A na plavom nebu su lagano plovili pramenasti sitni oblaci, koji se nazivaju jaganjci, pa su se odslikavali na vodi. Seljaci uzviknuše:

»Već vidimo ovce dole na dnu!«

Kmet se progura napred i reče:

»Ja ću prvi da krenem dole i da vidim kako tamo izgleda; ako je sve uredu, pozvaću vas.«

Tad skoči u reku iz koje se začu klokotanje: »Klok-te, klok-te.«

Seljacima se učini da im je on doviknuo: »Dođite, dođite«, pa se za njim čitava gomila brže-bolje baci u reku.

Tako je izumrlo celo selo, a Golja — kao jedini naslednik — postade bogataš.

62.
Pčelinja matica

Jednom su dva kraljeva sina krenula u svet da bi doživela pustolovine, pa počeše da žive raspusno i raskalašno, tako da se nikako nisu vraćali kući. Onda najmlađi sin, koga su zvali Tupavko, krene na put da traži braću. A kad ih najzad nekako pronađe, oni mu se počeše rugati i ismevati ga što se odvažio da se tako nedotupavan probija kroz svet kad u tome ne uspevaju ni oni koji su daleko razboritiji. Ali, uprkos svemu tome, sva trojica nastaviše put zajedno i dođoše do jednog mravinjaka. Dvojica starijih htedoše odmah da ga rasture i razgrnu da bi posmatrali kako sitni mravi u strahu jure tamo-amo, sklanjajući svoja jajašca, ali Tupavko reče:

»Ostavite te životinje na miru, neću vam dopustiti da im smetate.«

Oni odustaše i pođoše dalje, pa prispeše do jednog jezera po kome su plivale silne patke. Ona dvojica htedoše da uhvate koju i da ih ispeku, ali Tupavko opet ne dopusti već reče:

»Ostavite te životinje na miru, ne dam da ih ubijate.«

Najzad naiđoše na jedno pčelinje gnezdo u kome je bilo toliko meda da se on prosto slivao niza stablo. Dvojica starijih htedoše da nalože vatru ispod drveta i da poguše pčele kako bi se dokopali meda. Ali ih Tupavko u tome opet spreči, govoreći:

»Ostavite te životinje na miru, ne dam da ih pogušite.«

Najzad tri brata prispeše u jedan zamak u čijim su se stajama nalazili sve sami okamenjeni konji, a da nigde ne zatekoše žive duše. Išli su kroz sve staje dok sasvim na kraju ne dođoše do jednih vrata na kojima su visila tri katanca; nasred vrata bejaše jedno prozorče kroz koje

se moglo proviriti unutra. Tamo beše neka soba u kojoj spaziše sedog čovečuljka kako sedi za stolom. Oni ga pozvaše: jednom, drugi put, ali ih on ne ču; najzad ga pozvaše i treći put, kad on ustade, otključa katance i izađe. Međutim, ne izusti nijednu reč, već ih povede do jednog bogato postavljenog stola. Pa kad se oni najedoše i napiše, povede svakog u zasebnu spavaću sobu.

Narednog dana u zoru osedeli čovečuljak uđe kod najstarijeg, dade mu rukom znak, pa ga povede do jedne kamene ploče na kojoj su bila napisana tri zadatka: ako bi se oni ispunili, zamak bi se spasao od čarolije. Prvi zadatak je bio: u šumi ispod mahovine nalaze se biseri kraljeve kćeri, hiljadu na broju. Oni se moraju svi pronaći dok sunce na zađe. Ako do tada bude nedostajao makar i jedan jedini biser, onaj koji ih je tražio okameniće se.

Najstariji brat ode u šumu, pa tragaše čitav dan; ali kad je dan bio na izmaku, on je bio našao tek stotinu. Dogodi se kao što je pisalo na tabli: on se prometnu u kamen.

Narednog dana je zadatak pokušao da ispuni drugi brat, ali ne prođe mnogo bolje od najstarijeg: našao je ne više od dve stotine bisera, pa se i on okameni.

Najzad red dođe i na Tupavka, koji isto stade da traži po mahovini. Ali traženje bisera je bilo tako tegobno i išlo je tako sporo. Tad on sede na jedan kamen i zaplaka. I dok je tako sedeo, pojavi se sa pet hiljada mrava i mravlji kralj — oni kojima je jednom spasao život, i ne potraja dugo kad životinjice nađoše sve bisere, donesoše i staviše ih na jednu gomilu.

Drugi zadatak je glasio da se iz jezera izvadi ključ od spavaće sobe kraljeve kćeri.

Kad Tupavko dospe na obalu jezera, u susret mu do-

plivaše patke, kojima je jednom spasao život, zaroniše, pa iz dubine donesoše ključ.

Ali treći zadatak je bio najteži: od tri usnule kraljeve kćeri valjalo je izabrati najmlađu i najdražesniju. Sve tri su, međutim, savršeno ličile jedna na drugu i ničim se nisu razlikovale, sem što su — pre nego što su usnule — jele različite slatkiše; najstarija je pojela komadić šećera, druga je popila nešto sirupa, a najmlađa je uzela punu kašiku meda. Tad dolete matica onih pčela koje je Tupavko zaštitio od vatre, pa poče sletati na usta svim trima, dok se najzad ne zadrža na ustima one koja je jela med. Tako kraljev sin prepoznade onu pravu.

Tad presta dejstvo čini, sve se probudi iz sna, a onaj koji je bio skamenjen dobi svoj ljudski izgled. Tupavko se oženi najmlađom i najdražesnijom kraljevom kćerkom i postade kralj posle smrti njenog oca, dok njegova braća dobiše druge dve sestre.

63.

Tri pera

Živeo nekad jedan kralj i imao tri sina. Dvojica su bila mudra i razborita, dok treći, koji nije mnogo pričao, kao da je bio priglup pa su ga svi prosto-naprosto zvali Tupavko.

Kad je kralj ostario i onemoćao, budući na samrti, on pomisli kako ne zna koji bi od trojice sinova posle njega trebalo da nasledi kraljevstvo. Tad im on reče:

»Pođite u svet i onaj ko mi donese najfiniji ćilim, posle moje smrti biće kralj.«

A da se među njima ne bi izrodila svađa, izvede ih pred dvor, pa dunu uvis u tri pera i reče:

»Kako ona budu letela, tako idite za njima.«

Jedno pero polete put istoka, drugo — put zapada, a treće polete pravo i ne održa se dugo u vazduhu, već ubrzo pade na zemlju. Tako jedan brat pođe desno, drugi se zaputi levo, a pri tome se obojica podsmevahu Tupavku koji nije imao kud da ide već ostade kraj trećeg pera, baš na onom mestu gde je ono palo.

Tupavko sav skrušen sede na zemlju. Tad najednom spazi da se pero nalazi kraj jednog poklopca. On ga podiže i vide da od njega vode neke stepenice pa poče silaziti njima. Dođe tako do jednih vrata, pokuca na njih i ču kako neko unutra povika:

»Devo, zelena i mala,
Bakice smežurana;
Štene bakičino,
Bakice, poleti vratima,
Pa vidi ko stoji pred njima.«

Vrata se širom otvoriše i Tupavko ugleda jednu veliku i debelu žabu krastaču kako sedi, dok je oko nje bilo mnoštvo malih žaba krastača. Debela žaba ga upita šta želi, na šta on odgovori:

»Ja bih želeo da imam najlepši i najfiniji ćilim.«

Ona tada pozva jednu mladu žabu i reče:

»Devo, zelena i mala,
Bakice smežurana;
Štene bakičino,
Bakice pođi tamo
I s velikom kutijom vrati se amo.«

Mlada žaba donese kutiju, a debela je otvori i iz nje izvadi ćilim pa ga dade Tupavku. Ćilim je bio toliko lep

i toliko fine izrade kakav gore na zemlji još niko nije izatkao. On joj se tada zahvali i pođe gore.

Ona dvojica, međutim, držala su da im je najmlađi brat toliko glup da nisu mogla verovati da će on išta moći naći i doneti.

»Što da se mnogo trudimo oko traženja«, govorili su svaki za sebe, pa svaki prvoj čobanici na koju naiđe skide debelu maramu i ponese kući kralju. U isto vreme vrati se i Tupavko i donese svoj lepi ćilim, pa kad ga kralj vide, zadivi se i reče:

»Ako ćemo po pravdi, najmlađem pripada kraljevstvo.«

Ali druga dvojica ne dadoše ocu mira, no mu stadoše govoriti kako je nemoguće da Tupavko koji se ni u šta ne razume postane kralj, i zamoliše oca da postavi nov uslov. On tada reče:

»Kraljevstvo će naslediti onaj koji mi donese najlepši prsten«, pa ih izvede pred dvor i dunu uvis u tri pera, za kojima im je valjalo da pođu.

Dvojica starijih opet pođoše jedan na istok a drugi na zapad, dok Tupavkovo pero opet polete pravo i pade kraj onog poklopca. On opet siđe dole do debele žabe i reče joj kako mu je neophodan najlepši prsten. Ona naredi da joj odmah donesu njenu veliku kutiju iz koje izvadi jedan prsten i dade mu ga. Prsten se presijavao od dragog kamenja i bio je toliko lep da nijedan zlatar na zemlji ne bi bio kadar da ga napravi.

Ona dvojica starijih podsmevala se Tupavku, kao, gde bi on tako glup mogao da nađe zlatan prsten, pa se mnogo i ne potrudiše, već skidoše šinu s točka nekih starih kola i iz nje izbiše klince i ponesoše je kralju. Ali kad Tupavko pokaza svoj prekrasni zlatni prsten, otac ponovo reče:

»Njemu po pravdi pripada kraljevstvo.«

Ali dvojica starije braće nisu prestajala da kralja gnjave i da mu dosađuju sve dok ovaj ne postavi i treći uslov i odluči da kraljevstvo pripadne onome koji kući dovede najlepšu ženu. Kralj još jednom dunu uvis u tri pera, koja poleteše isto kao i prethodna dva puta.

Tupavko opet pođe pravo dole debeloj žabi krastači i reče:

»Moram da dovedem kući najlepšu ženu.«

»Oho«, uzvrati žaba, »najlepšu ženu! Takva mi nije baš pri ruci, ali ćeš je ipak imati.«

Ona mu dade jednu izdubenu šargarepu u koju je bilo upregnuto šest mišića. Tad Tupavko sav skrušen upita:

»Šta s tim da radim?«

»Stavi samo u nju jednu od mojih žabica«, reče mu žaba.

On tada nasumce dohvati jednu od onih što su okruživale veliku žabu i stavi je u žuto udubljenje; ali čim se ona tu nađe — pretvori se u čudesnu lepoticu, šargarepa — u kočije, a šest mišića — u konje. Tupavko je poljubi i sa njom na konjima odjezdi, kako bi je doveo kralju.

Stigoše i braća, koja se ne potrudiše baš da nađu lepu ženu, već svaki prvu seljanku na koju naiđe povede kući. Kad kralj ugleda žene koje su doveli sinovi, reče:

»Posle moje smrti najmlađem će pripasti kraljevstvo.«

»Nećemo da pristanemo da Tupavko postane kralj«, tad ona dvojica ponovo zagalamiše i zaglušiše uši kralju, pa se založiše da prednost ima onaj čija žena bude mogla da skoči kroz prsten što je visio nasred dvorane.

'Seljanka će to valjda moći jer je dovoljno snažna, dok će se nežna lepotica pri skoku svakako skrhati,' mislila su starija braća.

Stari kralj pristade još i na to. Tad seljanke skočiše kroz prsten, ali bile su toliko trapave da padoše i polo-

miše svoje ogrubele ruke i noge. Potom skoči lepotica koju je doveo Tupavko; ona je kroz prsten proskočila lako poput srne, pa sad svako protivljenje morade da prestane.

Tako Tupavko dobi krunu i još dugo mudro vladaše.

64.

Zlatna guska

Bio jedan čovek koji je imao tri sina. Najmlađeg su zvali Tupavko, prezirali ga i podsmevali mu se i u svakoj prilici ga zapostavljali.

Jednog dana htede najstariji sin da ode u šumu da naseče drva, pa pre nego što pođe, majka mu dade da ponese lep i izdašan kolač s jajima i flašu vina, kako ne bi trpeo glad i žeđ. Kad zađe u šumu, presrete ga neki stari i sedi čovečuljak koji mu nazva dobar dan i reče:

»Daj mi malo kolača i gutljaj tog vina iz tvoje torbe, molim te, toliko sam ogladneo i ožedneo.«

»Ako tebi dam od svog kolača i vina, onda meni neće ništa ostati. Gubi mi se s očiju!« uzvrati mu pametni sin, pa ostavi čovečuljka i pođe dalje. Onda poče da obara jedno drvo no ne potraja dugo, kad promaši pa se sekirom poseče po ruci tako da je morao da se vrati kući i previje ranu. To mu se osvetio onaj sedi čovečuljak.

Potom drugi sin krenu u šumu i njemu majka, kao i najstarijem, dade kolač s jajima i flašu vina. Isto tako, i njega srete onaj stari i sedi čovečuljak pa ga zamoli da mu da komadić kolača i gutljaj vina. Ali i drugi sin jasno i glasno reče:

»Onoliko koliko bih tebi dao, za toliko bih se ja toga lišio. Gubi mi se s očiju!« pa ostavi čovečuljka i pođe

dalje. Kazna nije izostala: posle nekoliko udaraca u drvo, on sekirom zakači i svoju nogu, te su ga morali odneti kući.

Onda reče Tupavko:

»Oče, pusti me da i ja jednom odem u šumu i nasečem drva.«

Ali otac uzvrati:

»Zar ne vidiš da su ti se braća pri tom poslu povredila? Okani se toga, šta se ti razumeš u seču drva!«

Ali Tupavko ostade uporan tako da otac najzad popusti i reče:

»Pa, onda idi, samo će te ta rana naučiti pameti!«

Majka mu dade kolač, ali njega je pripremila samo sa vodom i pekla u pepelu, a uz to mu dade i flašu uskisla piva.

Kad Tupavko zađe u šumu i on srete onog starog i sedog čovečuljka, koji ga pozdravi i reče:

»Daj mi komadić od tvog kolača i gutljaj iz tvoje flaše, tako sam gladan i žedan.«

»Ali, ja imam samo upepeljen kolač i uskislo pivo; ako ti se to sviđa, sešćemo da jedemo«, odgovori mu Tupavko.

Tad sedoše, ali kad Tupavko izvadi upepeljeni kolač, a on se prometnuo u ukusan kolač s jajima, a uskislo pivo — u dobro vino! Najedoše se i napiše, a čovečuljak potom reče:

»Pošto si dobra srca i rado deliš ono što imaš, učiniću da budeš srećan. Tamo stoji jedno dugogodišnje drvo. Obori ga pa ćeš u korenju naći nešto.«

Potom se čovečuljak oprosti.

Tupavko otide i obori ono drvo, pa kad ono pade, u njegovom korenju spazi jednu gusku čije je perje bilo od suvog zlata. On je izvadi, ponese je sa sobom pa otide u jednu krčmu, s namerom da u njoj prenoći. No

krčmar je imao tri kćeri koje, kad spaziše gusku, postadoše vrlo radoznale, pa počeše da se pitaju kakva li je to čudesna ptica. Devojke silno zaželeše da imaju neko od njenih zlatnih pera. Najstarija pomisli: 'Valjda će se ukazati jednom prilika da iščupam jedno pero', pa kad Tupavko jednom izađe, ona brzo dograbi gusku za krilo, ali joj prsti i šaka ostadoše čvrsto prilepljeni za krilo. Uskoro potom dođe i druga kćer, koja isto tako ni o čemu drugom nije sanjala do o tome kako da se dokopa jednog zlatnog pera: ali jedva da je dotakla najstariju sestru, kad i njoj ruka osta čvrsto za nju prilepljena. Kad dođe i treća sa istom namerom, sestre povikaše:

»Ne prilazi, za boga miloga, ne prilazi!«

Međutim, ona nije shvatila zašto joj one viču da ne prilazi, već je pomislila: 'Kad su one već prišle, mogu i ja', pa priskoči i tako dotače sestru, osta za nju čvrsto prilepljena. Tako one sad nisu imale kud, te čitavu noć provedoše kraj guske.

Narednog jutra Tupavko uze gusku, stavi je pod mišku i produži put, ne obazirući se na one tri devojke što su trčkarale za njim. One su bile prinuđene da jednako za njim trče, čas levo, čas desno, već kako je njemu odgovaralo ispod koje ruke da nosi gusku. Nasred polja srete ih pop, pa kad vide tu povorku, reče:

»Sram da vas bude, bestidnice, što trčite preko polja za tim momkom. Zar vam to dolikuje?«

I pošto to reče, on dograbi najmlađu za ruku, s namerom da je povuče i odvoji. Ali kako je dotače, tako i on ostade kao prikovan, pa i sam bi prinuđen da i on za njima trči.

Ne potraja dugo, kad eto ti crkvenjaka, koji ugleda gospodina sveštenika kako u stopu prati one tri devojke. On se tada zgranu i povika:

»Ej, gospodine svešteniče, kuda ste tako navrli? Ne

smetnite s uma da danas imamo još jedno krštenje«, pa mu pritrča i dograbi ga za rukav, ali se i sam čvrsto prilepi i ostade s njima.

Dok je njih petoro trčkaralo tako jedno za drugim, naiđoše vraćajući se s njive dva seljaka s motikama. Sveštenik ih pozva i zamoli ih da oslobode njega i crkvenjaka. Oni pristadoše, ali čim dotakoše crkvenjaka, ostadoše i sami prikovani, te ih je sad tako sedmoro trčkaralo za Tupavkom i njegovom guskom.

Potom Tupavko prispe u jedan grad u kome je vladao kralj koji je imao tako ozbiljnu kćerku da je niko nije mogao navesti da se nasmeje. Zato je kralj obnarodovao: ko je nasmeje, njome će se oženiti. Kad to ču, Tupavko sa svojom guskom i onima što su je sledili izađe pred kraljevu kćer. Kad ova vide kako ono sedmoro jednako trčkara jedno za drugim, poče se glasno kikotati, ne mogavši da se zaustavi. Tupavko je tad zatraži za ženu, no kralju se zet ne svide, pa stade da iznalazi svakojake prigovore i na kraju reče da Tupavko prvo mora da dovede nekoga koji može da popije pun podrum vina. Tupavko se seti onog sedog čovečuljka misleći da bi mu on svakako mogao pomoći, te pođe u šumu da ga traži. Na onom mestu gde je oborio ono drvo spazi nekog čoveka kako sedi sav skrušen. Tupavko ga zapita šta mu toliko tišti srce. Našta će ovaj:

»Osećam silnu žeđ i ne mogu da je ugasim jer ne podnosim hladnu vodu. Istina, ispraznio sam jedno bure vina, ali šta je jedna kap za vrelu gromadu?«

»Onda ti ja mogu pomoći«, uzvrati Tupavko, »nego ti hajde samo sa mnom, pa ćeš ugasiti svoju žeđ.«

On ga zatim odvede u kraljev podrum, gde ovaj navali na onu golemu burad, pa poče da pije ne sustajući nikako dok ga nisu slabine zabolele, i pre no što dan izmače ispi čitav podrum.

Tupavko opet zaprosi kraljevu kćer za svoju nevestu, ali kralj se jedio što takvoj ništariji, koga je svako živ zvao Tupavko, treba da da svoju kćer, pa postavi nov uslov: najpre mu mora dovesti čoveka koji može da pojede čitavo brdo hleba. Tupavko nije mnogo razbijao glavu već smesta ode u šumu, gde je na istom onom mestu zatekao nekog čoveka koji je kaišem stezao trbuh i žalobna lica govorio:

»Pojeo sam punu furunu ovsenog hleba, ali šta to pomaže kad je neko toliko gladan kao ja. Trbuh mi je prazan, ne ostaje mi ništa drugo do da pritežem kaiš ako ne mislim da umrem od gladi.«

Tupavko se tome obradova pa reče:

»Diži se i pođi sa mnom. Sit ćeš se najesti.«

On ga odvede na dvor kralja koji je naredio da se sve brašno iz čitavog kraljevstva doveze na jednu gomilu i da se od njega ispeče ogromno brdo hleba. Ali čovek iz šume stade pred brdo, poče da jede i za samo jedan dan brdo iščeze.

Tupavko treći put zatraži kraljevu kćer za svoju nevestu, ali kralj pokuša da još jednom izbegne, pa sad zaiska lađu koja bi mogla da brodi i po kopnu i po vodi.

»I kad na njoj dojedriš«, reče on, »smesta ćeš dobiti moju kćer za ženu.«

Tupavko se opet zaputi pravo u šumu gde nađe onog sedog čovečuljka s kojim je onda podelio svoj kolač; čovečuljak mu reče:

»Za tebe sam pio i jeo, daću ti i lađu. Sve to činim zato što si prema meni bio milosrdan.«

Onda mu dade lađu koja je brodila kopnom i vodom, pa kad kralj vide to, nije više mogao da mu ne da kćer. Svadba bi proslavljena, a po kraljevoj smrti Tupavko nasledi kraljevstvo i dugo požive u zadovoljstvu i sreći sa svojom ženom.

65.
Retkozverka

Bio jednom neki kralj pa imao ženu sa zlatnom kosom. Ona je bila toliko lepa da joj na zemlji ravne nije bilo. No dogodi se da se ona razbole i kad oseti da će ubrzo umreti, pozva kralja i reče mu:

»Ako nameravaš da se posle moje smrti opet ženiš, ne uzimaj nijednu koja nije isto tako lepa kao ja i koja nema ovako zlatnu kosu kao što je moja; moraš to da mi obećaš.«

Pošto joj je to kralj obećao, ona sklopi oči i umre.

Dugo se kralj nije mogao utešiti i nije ni pomišljao da uzme neku drugu ženu. Najzad njegovi savetnici rekoše:

»Ovako više ne ide, kralj mora opet da se oženi kako bismo imali kraljicu.«

Pa tako na sve strane razaslaše glasnike da traže takvu nevestu koja bi po lepoti bila posve ravna preminuloj kraljici. Međutim, u čitavom svetu se takve nije moglo naći, pa i kada bi se našla, to ne bi bila ta koja je imala i onakvu zlatnu kosu. Glasnici se, dakle, vratiše kući neobavljena posla.

Kralj je imao kćer koja je bila tako lepa, upravo kao njena umrla majka, a imala je i zlatnu kosu. Kad je ona poodrasla, kralj je jednom dobro pogleda i vide da je u svemu slična njegovoj preminuloj ženi, pa najednom oseti strasnu ljubav prema njoj. Tad reče svojim savetnicima:

»Za ženu ću da uzmem svoju kćer jer je ona slika i prilika moje preminule žene, a ja ionako ne mogu da nađem nevestu koja bi joj bila ravna.«

Kad to čuše, savetnici se uplašiše, pa rekoše:

»Bog je zabranio da se otac ženi svojom kćerkom; iz

tog greha ništa dobro ne može da se izrodi, štaviše, to će u propast povući i celo kraljevstvo.«

Kćerka se prepade još više kad doču za očevu odluku, ali se ponada da će ga odvratiti od tog njegovog nauma. Ona mu tada reče:

»Pre no što ispunim vašu želju, najpre moram da dobijem tri haljine: jednu zlatnu kao sunce, jednu srebrnu kao mesec i jednu blistavu kao zvezde; tražim zatim ogrtač koji će biti iskrojen od hiljadu vrsta krzna tako da svaka životinja u vašem kraljevstvu mora da da za njega komad svoje kože.«

Pri tom je pak mislila: 'Sasvim je nemoguće da se to pribavi, te ću na taj način oca da odvratim od njegove zle namere.'

Ali kralj nije odustajao, pa najveštije devojke u kraljevstvu moradoše da izatkaju tri haljine: jednu zlatnu kao sunce, jednu srebrnu kao mesec i jednu blistavu kao zvezde; a njegovi lovci moradoše da pohvataju sve životinje u čitavom kraljevstvu i da im zderu komad kože: tako joj je načinjen ogrtač od hiljadu vrsta krzna. Najzad, kad sve bi gotovo, kralj naredi da se donese ogrtač pa ga pred kćerkom prostre i reče:

»Sutra će da bude svadba.«

Kad kraljeva kći vide da joj ne preosta više nikakva nada da će očevo srce nagnati da promeni odluku, ona reši da pobegne. Noću, dok su svi spavali, ona ustade i od svojih dragocenosti uze samo tri: zlatan prsten, mali zlatni kolovrat i malo zlatno motovilo. Zatim one haljine što su bile kao sunce, mesec i zvezde strpa u orahovu ljusku, onaj ogrtač od svakojaka krzna navuče na sebe, a čađu ocrni lice i ruke. Tad se pomoli bogu i pođe. Išla je tako čitavu noć dok nije prispela u jednu golemu šumu. I kako je bila umorna, uvuče se u jedno šuplje drvo gde zaspa.

Sunce je bilo izašlo, a kraljeva kćer je i dalje spavala, a nastavila je da spava i kad je dan već bio poodmakao. No dogodi se da je kralj, čija je to šuma bila, lovio u njoj. Kad njegovi psi dođoše do drveta, nanjušiše kraljevu kćer, pa stadoše oko njega da trče i da laju. Kralj ču taj lavež i reče lovcima:

»Dede, pogledajte kakva se divljač tamo krije.«

Oni poslušaše, pa kad se vratiše, rekoše mu:

»U šupljem stablu leži i spava neka čudesna životinja kakvu još nikad nismo videli: njena koža je od hiljadu vrsta krzna.«

Kralj reče:

»Pogledajte da li možete živu da je uhvatite; tada je vežite za kola i povedite sa sobom.«

Kad lovci devojku dotakoše, ona se namah probudi, pa im sva prestravljena doviknu:

»Ja sam siroto dete, od oca i majke napušteno, smilujte se i povedite me sa sobom.«

»Retkozverko«, rekoše oni, »pođi samo sa nama, ti možeš biti dobra za kuhinju gde ćeš da čistiš pepeo.«

Oni je, dakle, staviše u kola, pa se povezoše u kraljev zamak. Kad stigoše, oni joj pokazaše nekakav ćumez ispod stepenica u koji nije dopirala dnevna svetlost, pa rekoše:

»Čupava životinjice, tu ćeš da stanuješ i da spavaš.«

Zatim je poslaše da radi u kuhinji gde je ona donosila drva i vodu, raspirivala vatru, čerupala živinu, trebila povrće, čistila pepeo i obavljala sve najteže poslove. Tako je Retkozverka dugo živela vrlo jadno.

Ah, lepa kraljeva kćeri, šta te još neće snaći!

Međutim, dogodi se jednom da se u zamku proslavljala nekakva svetkovina. Ona tada reče kuvaru:

»Smem li da pođem gore i da malo posmatram? Ostaću napolju pred vratima.«

»Dobro, pođi, samo za pola časa moraš da se vratiš da pepeo sakupiš«, odgovori joj on.

Ona uze svoju svetiljku na ulje, pa ode u ćumez, skide svoju bundu i sa lica i ruku spra čađ tako da sinu u svoj svojoj lepoti. Tad otvori orahovu ljusku i izvadi haljinu, koja je blistala kao sunce. I kad to bi gotovo, ona pođe gore na svetkovinu. Svi su joj se sklanjali s puta jer je niko nije prepoznao, nego su svi prosto-naprosto mislili da je to sigurno kći nekog kralja.

Kralj joj, kad je vide, pođe u susret, pruži joj ruku i zaigra s njom, misleći u svom srcu: 'Moje oči još nisu videle ovako lepu ženu.' Kad se igra okonča, ona se pokloni, i samo što se kralj osvrte, nje više nije bilo i niko ne znade kuda je iščezla. Pozvaše stražare koji su bili ispred zamka i upitaše ih nisu li je videli, ali niko ne mogaše ništa da kaže.

Ona je, međutim, odjurila u svoj ćumez, brže-bolje svukla haljinu, nagaravila lice i ruke i ogrnula krzneni plašt, tako da je opet bila Retkozverka. Kad je došla u kuhinju i htela da se lati svog posla i da iščisti pepeo, kuvar joj reče:

»Ostavi to za sutra i skuvaj umesto mene poparu za kralja. I ja bih pošao gore da malo virnem. Ali nemoj da ti se desi da u čorbu slučajno upadne koja dlaka, inače ništa nećeš ubuduće dobiti za jelo.«

Kuvar zatim otide, dok Retkozverka poče da kuva poparu za kralja. Spremala je poparu kakva se samo može zamisliti, pa kad je s tim bila gotova, ode u ćumez da donese svoj zlatni prsten te ga stavi u činiju u kojoj je bila usuta pripremljena popara. Kad se igra završila, kralj naredi da se donese jelo pa ga poče jesti toliko mu je prijalo da pomisli kako bolju nikad u životu nije jeo. Ali kad pojede sve do dna, vide da na njemu leži zlatan prsten. Nije se mogao dosetiti kako je on tu dospeo.

Tad naredi da mu pozovu kuvara. Ovaj se prestravi kad ču zapovest, pa odlazeći kralju reče Retkozverki:

»Sigurno si bila nemarna pa si dopustila da u poparu upadne dlaka; ako je to istina, dobićeš batine.«

Kad kuvar stupi pred kralja, ovaj ga zapita ko je kuvao poparu.

»Ja sam je kuvao«, odgovori kuvar.

»Nije istina, jer je ona bila na drugi način i daleko bolje skuvana nego inače.«

»Moram da priznam da je ja nisam kuvao, već ono čupavo stvorenje«, odgovori skrušeno kuvar.

»Pođi i reci joj da dođe«, naredi mu kralj.

Kad je Retkozverka došla, kralj je upita:

»Ko si ti?«

»Ja sam jedno siroto dete koje više nema ni oca ni majke.«

On je dalje zapita:

»Šta radiš u zamku?«

»Ništa valjano, sem što mi čizmama treskaju o glavu«, odgovori ona.

»Otkud ti prsten koji je bio u popari?« on nastavi.

»O prstenu ne znam ništa«, uzvrati ona.

Kralj, dakle, nije mogao ništa da sazna, pa je morade otpustiti.

Posle nekog vremena opet bi priređena svetkovina, pa Retkozverka kao i prošli put zamoli kuvara da joj dopusti da pođe gore i da malo gleda. On odgovori:

»Dobro, ali vrati se za pola časa pa kralju skuvaj opet dobru poparu, jer je tako rado jede.«

Ona tada otrča u svoj ćumez, brže-bolje se opra, pa iz orahove ljuske uze haljinu, koja je bila srebrna poput meseca, i obuče je. I tako, ličeći na kakvu kraljevu kćer, ona se pope gore u dvoranu. Kralj joj pođe u susret i mnogo se obradova što je opet vidi, pa kako je baš tog

trenutka počela igra, oni zaplesaše. Ali kad se igra završila, ona je iščezla tako brzo da kralj ponovo nije video kuda je otišla. A ona odjuri u svoj ćumez te se ponovo preodenu u čupavu životinjicu pa otide u kuhinju da kuva poparu. Onda, dok je kuvar bio gore u dvorani, brzo donese mali zlatni kolovrat i stavi ga u činiju, pa preko njega usu jelo koje je pripravila. Potom činiju odnesoše kralju koji poparu poče da jede; ona mu je prijala isto tako dobro kao i prošli put. Kad nađe zlatni kolovrat, kralj naredi da dođe kuvar. On nije imao kud te i ovog puta priznade da je Retkozverka kuvala jelo, te tako i ona opet dođe pred kralja, ali reče da u zamku ne radi ništa valjano, sem što joj čizmama treskaju o glavu, i da o malom zlatnom kolovratu uopšte ništa ne zna.

Kad je kralj po treći put priredio svetkovinu, dogodi se isto kao i na prvašnjim svetkovinama. Istina, kuvar reče:

»Ti si veštica, čupava zverčice, pa u poparu uvek stavljaš nešto od čega postaje tako ukusna da kralju više prija nego ona koju mu ja skuvam.«

Pa ipak, pošto je toliko molila, kuvar Retkozverki dopusti da na određeno vreme pođe gore u dvoranu da gleda. Tad ona potrča u ćumez, umi se i obuče haljinu koja je blistala kao zvezde i tako odevena stupi u dvoranu. Kralj je opet stalno igrao sa ovom lepom devojkom, misleći da nikad kao sad nije bila tako lepa. I dok su igrali, on joj neprimetno natače na prst jedan zlatan prsten, pa naredi da igra vrlo dugo traje. Kad se igra okonča, kralj htede da je čvrsto drži za ruke, ali ona se otrgnu i između gostiju se provuče tako brzo da mu prosto iščeze ispred očiju. Što je brže mogla, ona se sjuri u ćumez ispod stepenica. Međutim, kako je gore odveć dugo ostala: više od pola časa, nije imala vremena da sa sebe svuče lepu haljinu, već se samo ogrnu krzne-

nim plaštom. U žurbi se nije ni potpuno začađavila, već joj jedan prst ostade beo. Retkozverka tada otrča u kuhinju da kralju skuva poparu, a kad kuvar opet otide, ona u nju spusti malo zlatno motovilo.

Kad pojede sve i na dnu činije nađe zlatno motovilo, kralj naredi da pozovu Retkozverku: tad ugleda beli prst i prsten koji joj je stavio dok su igrali. On je ščepa za ruku, držeći je čvrsto, pa kad se ona htede osloboditi i pobeći, krzneni plašt se malčice otvori pa haljina od zvezda zasija. Kralj je dohvati za ogrtač i strgnu ga. Tad se pojavi zlatna kosa tako da je Retkozverka stajala pred kraljem u punom sjaju te se više nije mogla prikrivati. A kad je sa lica sprala čađ i pepeo, ona sinu takvom lepotom kakvu još ničije oči nisu videle.

»Ti si moja draga nevesta i nikad se više nećemo razdvajati«, reče kralj.

Potom se proslavi sjajna svadba i oni zadovoljno poživeše sve do svoje smrti.

66.

Zekina nevesta

Živela jednom neka žena sa kćerkom i imala lepu baštu zasađenu kupusom. Kad je došla zima, u baštu se uvuče zec i poče ga jesti. Tad žena reče kćerki:

»Pođi i oteraj zeku.«

Kad je ušla u baštu, devojka reče zecu:

»Gubi se, zeko! Poješćeš nam sav kupus.«

»Dođi, devojko«, odgovori joj zec, »i sedi mi na rep, pa da te odnesem u svoju kolibicu.«

Ona ne htede.

Sutradan zec opet dođe i stade da jede kupus; tad žena opet reče kćerki:

»Pođi i oteraj zeku!«

Devojka ode u baštu i reče zecu:

»Gubi se, zeko! Poješćeš nam sav kupus.«

»Dođi, devojko«, uzvrati on, »i sedi mi na rep, pa da te odnesem u svoju kolibicu.«

Ona ne htede.

Trećeg dana eto ti zeca ponovo i opet poče da jede kupus. I ovog puta žena će kćerki:

»Pođi i oteraj zeku!«

Došavši u baštu, devojka reče zecu:

»Gubi se, zeko! Poješćeš nam sav kupus.«

»Dođi, devojko«, ponovi joj po treći put zec, »i sedi mi na rep, pa da te odnesem u svoju kolibicu.«

Ona mu sede na rep, i zec je odnese u svoju kolibu. Kad su stigli, on reče:

»Sad skuvaj kupus i proso, a ja ću pozvati goste.«

Ubrzo se okupiše gosti, ali to su u stvari bili svatovi. (Ko su bili gosti? To ti mogu reći, kao što su i meni rekli. U svatove su došli svi zečevi, vrana je bila pozvana da kao pop venča mladu i mladoženju, lisac je bio zvonar, dok je oltar bio postavljen ispod dûge.)

Međutim, dok su oni bili zadovoljni, devojku obuze silna tuga što je tako sama. Odnekud se pojavi zec i reče:

»Sipaj jelo gostima! Oni se lepo vesele.«

Nevesta mu ništa ne odgovori, već se samo zaplaka. Zec se udalji, ali ubrzo se vrati i ponovi joj:

»Daj gostima da jedu, gladni su!«

I ovog puta nevesta oćuta, jednako plačući. Mladoženja opet ode među goste, no brzo se vrati i kaza:

»Posluži goste da ne čekaju!«

Nevesta opet ne izusti ni jedne jedine reči, ali kad se zec udalji, ona od slame načini lutku i odenu je u svoje nevestinske haljine, zatim joj u ruku nekako tutnu kut-

laču i postavi kraj kotla sa prosom. Kad je bila sa svim tim gotova, devojka se iskrade i lepo zaputi natrag majci.

Uto zec dođe još jednom i reče:

»Sipaj, sipaj već jednom!« pa podiže poklopac s kotla, pa njime lutku jako tresnu po glavi tako da joj spade kapica.

Tad zec vide da to nije njegova nevesta, rastuži se i ode.

67.

Dvanaest lovaca

Živeo jednom neki kraljević pa imao verenicu koju je silno voleo. Jednom prilikom kad je on sav srećan i zadovoljan sedeo kraj nje, stiže vest da mu je otac smrtno bolestan i da želi još jednom da ga vidi pre no što umre. Kraljević tada reče svojoj dragoj:

»Moram da pođem i da te ostavim. Evo ti dajem ovaj prsten za uspomenu. Kad postanem kralj, doći ću ponovo i povešću te kući.«

On zatim odjaha, pa kad prispe u dvor brzo ode svome ocu koji bejaše tako teško bolestan da mu se i smrt već bila primakla.

»Najmiliji moj sine«, prozbori otac, »hteo sam da te pre nego što umrem još jednom vidim. Obećaj mi da ćeš se po mojoj volji oženiti«, pa mu reče ime izvesne kraljeve kćeri koju mu je on namenio da mu postane žena.

Sin je zbog oca bio toliko ražalošćen da je, ništa ne promislivši, rekao:

»Da, oče dragi, biće po vašoj volji.«

Čuvši to, kralj sklopi oči i umre.

Kad su sina proglasili kraljem i kad je vreme žalosti

proteklo, on morade da održi obećanje koje je dao ocu pa naredi da odu prosci i zaprose onu kraljevu kćer, i ova mu bi obećana.

Njegova prva verenica je to dočula pa poče toliko da pati zbog tog neverstva da gotovo presvisnu.

Njen otac je upita:

»Najdraže moje dete, zbog čega si toliko ucveljena? Ako želiš štogod odmah ćeš sve dobiti.«

Ona je jedan trenutak premišljala, pa onda reče:

»Dragi oče, želela bih jedanaest devojaka koje bi mi bile posve jednake po liku, visini i stasu.«

»Bude li to moguće, želja će ti se ispuniti«, reče kralj pa naredi da se u čitavom njegovom kraljevstvu traži, te tražiše sve dok ne nađoše jedanaest devojaka koje su po liku, visini i stasu bile posve jednake njegovoj kćerki.

Kad one dođoše kraljevoj kćeri, ona naredi da se skroji dvanaest lovačkih odela, sasvim i u svemu jednakih, pa jedanest devojaka obuče lovačka odela, dok ona pak sama obuče ono dvanaesto. Zatim se oprosti od svoga oca i s njima zajedno odjaha do dvora svog negdašnjeg verenika koga je toliko volela. Stigavši na dvor, ona ga zapita da li su mu potrebni lovci i da li hoće da ih sve skupa uzme u svoju službu. Kralj je pogleda, ali je ne prepozna. Međutim, kako mu se dopadoše jer su izgledali kao lepi mladi ljudi, on reče da će ih rado uzeti. I tako njih dvanaest postadoše kraljevi lovci.

Kralj je imao jednog lava. Bila je to čudesna životinja koja je znala sve; čak i ono što bi se skrivalo i tajilo. Dogodi se da jedne večeri lav reče kralju:

»Ti misliš da imaš dvanaest lovaca?«

»Da«, nato će kralj, »imam dvanaest lovaca.«

»Varaš se«, nastavi lav, »to je dvanaest devojaka.«

»To nikako ne može biti istina. Kako ćeš mi to dokazati?« uzvrati kralj.

»Oh, samo ti naredi da se po tvom predsoblju prospe grašak«, reče lav kralju, »pa ćeš odmah videti. Muškarci imaju čvrst korak, pa kad bi zgazili po grašku, nijedno se zrno ne bi pomerilo. Ali devojke ne, one cupkaju i nekako poskakuju, a onda vuku noge, pa se grašak kotrlja.«

Kralju se mnogo dopade taj savet, te naredi da se po predsoblju prospe grašak.

Ali kralj nije znao da je imao slugu koji je lovcima bio naklonjen, i koji, kad ču da će ih iskušati, otide k njima pa im ispriča sve rekavši:

»Lav graškom hoće da ubedi i uveri kralja kako ste vi devojke.«

Kraljeva kći mu se zahvali, a zatim reče svojim devojkama:

»Nastojte svim silama da po grašku čvrsto gazite.«

Kad sutradan kralj naredi da mu pozovu dvanaest lovaca i kad oni uđoše u predsoblje po kome je bio prosut grašak, devojke su po njemu tako čvrsto gazile i išle tako pouzdanim i snažnim korakom da se nijedno zrno ne zakotrlja, čak se ni ne pomače. A kad odoše, kralj će lavu:

»Slagao si me, ta oni su gazili kao pravi pravcati muškarci.«

»Mora da su nekako saznale da ćemo ih iskušati, pa su se svim silama trudile da tako gaze«, odgovori lav. »Nego ti sad zapovedi da se u predsoblje unese dvanaest kolovrata, pa kad one dođu, prići će im i radovaće se, a to ne čini nijedan muškarac.«

Kralju se svide taj savet te naredi da se u predsoblje postavi dvanaest kolovrata.

Međutim, opet onaj sluga, koji je lovcima želeo dobro, otide k njima pa im otkri i tu nameru. Kad ostadoše sami, kraljeva kći reče svojim devojkama:

»Svim silama nastojte da i ne pogledate na te kolovrate!«

I kad naredno jutro kralj naredi da pozovu njegovih dvanaest lovaca, oni prođoše kroz predsoblje uopšte i ne gledajući na kolovrate. Tad kralj opet reče lavu:

»Ti si me prevario; ipak su to muškarci jer se nisu ni obazreli na kolovrate.«

»Znale su da ćemo ih iskušati, pa su svim silama nastojale da ih ne gledaju«, uzvrati lav.

Kralj, međutim, otada ne htede više da veruje lavu. Dvanaest lovaca je stalno pratilo kralja kad god bi pošao u lov. Vremenom ih je sve više i više voleo. No dogodi se da, kad su jednom bili u lovu, stiže vest da dolazi kraljeva verenica. Kad ona koja je bila prava verenica to ču, oseti takav bol da joj srce gotovo prepuče, te se onesvešćena sruši na zemlju. Kralj pomisli da se njegovom dragom lovcu nešto dogodilo pa pritrča i, hoteći da mu pomogne, skide mu rukavicu. Tad na prstu spazi prsten koji je poklonio svojoj prvoj verenici, te kad je bolje zagleda u lice — prepoznade. To ga je toliko dirnulo u srce da je poljubi, a kad ona otvori oči, on reče:

»Ti si moja a ja sam tvoj i niko na svetu nije u stanju da to izmeni.«

Onoj drugoj verenici posla tad glasnika s porukom da je kralj moli da se vrati u svoje kraljevstvo jer on već ima suprugu, a ko je našao stari ključ, tome nov ne treba.

Zatim se proslavi svadba, a lav je bio u milosti opet jer je ipak govorio istinu kralju.

68.
Okoreli lupež i njegov učitelj

Jan je imao želju da dâ sina na zanat, te pođe u crkvu i upita Gospoda šta bi bilo najbolje da mu sin postane. No tog se časa iza oltara nalazio crkvenjak koji poviče:

»Neka bude lopuža, neka bude lopuža.«

Čuvši to, Jan se začudi, ali se vrati i reče sinu da mora da uči za lopova jer je tako želeo Gospod. Tad pođe sa sinom da potraži čoveka koji se razume u lopovluke i lopovski zanat.

Dugo su tako išli i, najzad, prispeše u jednu golemu šumu gde naiđoše na jednu kućicu u kojoj je živela neka starica. Jan je zapita:

»Da ne znate možda čoveka koji se razume u lopovluke?«

»To možete i ovde dobro naučiti«, reče mu starica, »jer mi je sin okoreli lupež.«

Tad Jan upita staričinog sina da li je zaista tako vešt u krađi.

Ovaj na to uzvrati:

»Vašeg sina ću valjano poučiti. Dođite kada mine godina dana po njega i ako ga budete mogli prepoznati, za poučavanje vam neću uzeti ni pare. A ako ga ne prepoznate, moraćete mi dati dve stotine talira.«

Otac se vrati kući, a sin poče priležno da uči veštičje i lopovske veštine.

Kad je prošla godina dana, otac se uznemiri i stade da razmišlja šta da učini da bi prepoznao svog sina. I dok je tako šumom išao, sav zaokupljen tim mislima, njemu ususret dođe neki čovečuljak koji mu reče:

»Čoveče, o čemu toliko razmišljaš? Što si toliko snužden?«

»Oh«, reče Jan, pre godinu dana dao sam sina da uči

zanat kod jednog okorelog lupeža. Tom prilikom mi je učitelj rekao da kad prođe godina — dođem po sina i ako ga ne prepoznam, da mu platim dve stotine talira, a ako ga prepoznam, da mu ništa ne dam. Sad se strašno bojim da ga neću prepoznati pa ne znam kako da dođem do tolikih para.«

Čovečuljak mu reče da slobodno pođe lupeškoj kući, ali neka sa sobom ponese koricu hleba. Tamo će kraj odžaka na polici videti jedan kavez. A zatim dodade:

»Iz kaveza će proviriti ptičica — biće to tvoj sin.«

Kad je Jan ušao u staričinu kućicu i pred kavez bacio koricu hleba, pomoli se ptičica.

»Opa, sine! Tu li se kriješ?« uzviknu otac.

Tad se i sin obradova što je video oca. Međutim, učitelj reče:

»To mora da vam je sam đavo rekao! Kako biste inače prepoznali svog sina?«

»Oče, hajdemo odavde«, reče mladić.

Tad njih dvojica pođoše kući. No uz put sretoše kočije i sin reče ocu:

»Pretvoriću se u velikog hrta, pa ćeš sa mnom steći silne pare.«

Uto jedan gospodin iz kočija povika:

»Čoveče, hoćeš li mi prodati tog psa?«

»Hoću«, reče Jan.

»Koliko za njega ištete?«

»Trideset talira.«

»Mnogo tražiš! Ali vidim da je to lep pas, zato ću ga i kupiti.«

Gospodin plati i uze hrta u kočije. No kad su prevalili jedan deo puta, pas kroz prozor iskoči i, pošto uze ljudsko obličje, vrati se ocu.

Najzad stigoše kući. Narednog dana u obližnjem selu je bio vašar. Sin reče ocu:

»Pretvoriću se u lepog konja, pa me onda prodaj. Ali kad me budeš prodavao, ne zaboravi da mi skineš ular, jer inače više neću moći da postanem čovek.«

Kad se sin prometnu u konja, otac ga povede na vašar. Tad dođe onaj njegov učitelj i kupi konja za sto talira, no tom prilikom otac zaboravi da skine ular. Kupac povede konja kući i uvede ga u staju. Kad je služavka prelazila preko gumna, konj joj doviknu:

»Skini mi ular! Skini mi ular!«

Ona zastade i začuđeno reče:

»Pa ti umeš da govoriš!«

Onda ona uđe u staju i skide mu ular. Istog časa konj se prometnu u vrapca i izlete na vrata. Međutim, i veštac se, njegov učitelj, prometnu u vrapca pa natisnu za njim. Tad oni nasrnuše jedan na drugog i počeše se kljucati. Ali učitelj bi slabiji te zaroni u vodu i prometnu se u ribu. Tad se i mladić prometnu u ribu te se ponovo počeše gristi. I ovog puta učitelj nemade kud već popusti. Najzad, on se prometnu u petla, a mladić — u lisicu koja dograbi petla i otkide mu glavu. Tako je učitelj izgubio život, i dan-danas on je mrtav.

69.

Jorinda i Joringel

Bio jednom neki stari zamak sred velike, guste šume. U njemu je posve sama živela jedna starica koja je bila okorela čarobnica. Danju se ona pretvarala u mačku ili sovuljagu, dok je uveče redovito ponovo dobijala ljudsko obličje. Bila je kadra da primami raznu divljač i ptice, koje bi zatim klala, pa ih kuvala ili pekla. Niko se ne bi mogao približiti starom zamku ni na stotinu koraka, a da ga ona ne zaustavi, čak se ne bi ni s mesta mogao

pomaći dok ga ona ne oslobodi. A ako bi u taj krug stupila neka čedna devojka, čarobnica bi je prometnula u pticu, uhvatila je u kotaricu pa je odnela u jednu odaju zamka. Pričalo se da je u tom zamku bilo sedam hiljada takvih kotarica sa veoma retkim pticama.

Živela u to vreme neka devojka koja se zvala Jorinda. Bila je lepa, lepša nego sve ostale devojke. Ona je bila zaručena za jednog vrlo lepog mladića koji se zvao Joringel. U velikoj sreći proživljavali su svoje vereničke dane i silno se voleli. Da bi mogli prisno da razgovaraju, pođoše jednom u šetnju šumom.

»Čuvaj se«, reče Joringel, »da se previše ne približiš zamku.«

Vreme je bilo lepo; jarko sunce je između stabala prodiralo u šumski zeleniš, dok je na staroj bukvi žalobno gugutala grlica.

Šetajući oni zađoše dublje. Kad pogledaše oko sebe, videše da su zalutali i da ne znaju kojim bi putem valjalo da se vrate kući. S vremena na vreme Jorinda bi zaplakala, sedala na mesta obasjana suncem i jadikovala. I Joringel je bio žalostan. Bili su toliko preplašeni kao da će umreti. Sunce je samo još napola izvirivalo iznad brda, dok je drugom polovinom već bilo zašlo. Tražeći put, Joringel pogleda kroz žbunje i vide da se nalazi kraj samog zida starog zamka. On se preplaši i obuze ga samrtan strah. Odjednom ču kako Jorinda zapeva:

»Ptičica, što prsten crveni krasi je,
Predskazuje nesreću i zlo,
Predskazuje golubici da smrt blizu je,
Poje tužno — ćiju, ćiju.«

Joringel pogleda prema Jorindi, ali Jorinda se bila pretvorila u slavuj-pticu koja je pevala: »Ćiju, ćiju.«

Jedna sovuljaga užagrenih očiju triput oblete oko njih, pa triput huknu: »Hu, hu, hu.« Joringel nije mogao ni da se pomakne; stajao je ukopan kao kamen, nije mogao ni da plače, ni da govori, niti da pomeri ruku ili nogu. Sunce uto zađe, pa sova ulete u jedan žbun i ubrzo potom iz njega se pomoli pogrbljena starica, žuta i mršava, sa krupnim crvenim očima, sa nosem tako kukastim da joj je njegov vrh dopirao do brade. Ona je nešto mrmljajući bajala, onda uhvati slavuja i u ruci ga odnese. Siroti Joringel nije mogao ništa ni da kaže, niti da se s mesta pomeri. Slavuja više nije bilo. Najzad se stara žena vrati, pa muklim glasom reče:

»Ustuk čarolije, vetrom došle, vetrom otišle!«

Tad Joringel bi oslobođen. On pade na kolena pred ženom i poče da je moli da mu vrati njegovu Jorindu. Ali ona mu odgovori da Jorindu više nikad neće ni videti ni imati, pa pođe dalje.

On stade da viče, plače, kuka — ali sve to bi zalud.

'Ah, šta li me sad čeka?' pomisli Joringel pa nasumce pođe dalje i najzad tako dospe u jedno nepoznato selo u kome se najmi da dugo vremena čuva ovce. Često je obilazio onaj zamak gde mu je Jorinda nestala, ali mu nikad nije odveć blizu prilazio.

Jednom noću usni Joringel da je našao neki kao krv crven cvet a u njemu je bio jedan lep i povelik biser. On je zatim taj cvet otkinuo, pa se sa njim uputio ka zamku; sve što bi cvetom dotakao, bilo bi oslobođeno od čini stare veštice. Sanjao je da je uz pomoć cveta povratio takođe i svoju Jorindu.

U zoru kad se probudio, on odluči da na sve strane traži ne bi li našao takav cvet. Tražio je tako osam dana i tek devetog u zoru nađe kao krv crven cvet. U sredini cveta se nalazila velika kaplja rose, tako velika da je bila kao najlepši biser. Onda je taj cvet poneo i do zamka ga

nosio čitav dan i noć. Kad dođe na sto koračaji od zamka, on ne stade kao pre kao ukopan, već pođe dalje do kapije. Silno se radujući, Joringel cvetom dotače kapiju te se ona širom otvori. On uđe, pa pođe preko dvorišta, osluškujući ne bi li video ili čuo silne one ptice; najzad ih ču. Pođe i nađe dvoranu i u njoj čarobnicu kako hrani ptice u sedam hiljada kotarica. Kad ona vide Joringela, obuze je silan gnev pa poče da viče i da na njega bljuje otrov i žuč, ali ne mogade da mu priđe na dva koraka. On se na nju ne osvrtaše već pođe dalje, razgledajući kotarice s pticama. Ali tu je bilo na stotine slavuja, pa kako onda da nađe svoju Jorindu? Dok je tako razgledao, primeti kako starica htede kriomice da odnese jednu kotaricu sa pticom, pa se beše s njom zaputila prema vratima. U taj mah on priskoči, pa cvetom dodirnu kotaricu, a i staricu koja nije više mogla ničemu da naudi svojim činima. Jorinda se odjednom tu stvori te ga zagrli; bila je isto tako lepa kao i nekad. On zatim i sve ostale ptice dodirnu cvetom i prometnu ih u devojke, a onda sa svojom Jorindom pođe kući. Dugo su srećno i zadovoljno živeli.

70.

Tri čeda sreće

Jednom neki otac pozva preda se svoja tri sina, pa prvome dade petla, drugome — kosu, a trećem — mačku.

»Ja sam već star«, reče, »i smrt mi se primakla. Htedoh pre nego što umrem da vas zbrinem. Para nemam, a ovo što sam vam dao i nije bogzna šta, ali vi treba da znate da nije sve u vrednosti već pre u umešnosti da ono što ste dobili razborito iskoristite. Potražite samo zem-

lju gde su takve stvari nepoznate, pa će vam se sreća osmehnuti.«

Po očevoj smrti, najstariji pođe u svet da okuša sreću, ali gde god bi došao, za petla su svi već znali. Po gradovima bi još izdaleka spazio petla kako sedi na krovovima i tornjevima i kako se na vetru okreće, dok bi po selima čuo ne jednog kako kukuriče. Nikome na pamet nije padalo da se čudi tom stvoru, tako da nije bilo izgleda da će on uz pomoć petla doći do svoje sreće. No, najzad se ipak dogodi da slučajno zaluta na jedno ostrvo gde ljudi o petlu nisu ništa znali, a nisu čak umeli ni svoje vreme da raspodele. Dobro su znali kad je jutro ili veče, ali noću, ako bi se desilo da je ne prespavaju, niko nije umeo da se u vremenu snađe.

»Vidite li«, reče mladić, »kako je ovo ponosita životinja: na glavi ima krunu crvenu kao rubin, a na nogama nosi mamuze, poput kakvog viteza. Ona vas noću u određeno vreme triput poziva, pa kad poslednji put kukurikne — ubrzo će se pomoliti sunce. Međutim, ume ona i nešto drugo: ako bude kukurikala usred vedra dana, onda će se vreme sigurno izmeniti.«

Ljudima se sve to veoma svide, pa čitavu noć ne legoše no probdiše kako bi na svoju veliku radost čuli kako petao u dva, četiri i šest časova glasno i razgovetno oglašava vreme. Oni ga sutradan upitaše hoće li im prodati tu pticu i koliko za nju traži.

»Recimo, da mi date zlata koliko može da ponese jedan magarac«, odgovori on.

»Budzašto nudi tako dragocenu pticu«, povikaše svi i rado mu dadoše ono što je tražio.

Kad se on sa tolikim bogatstvom vratio kući, njegova braća se začudiše, pa drugi reče:

»Ipak ću poći u svet da vidim da li ću i ja tako dobro da prodam svoju kosu.«

Međutim, nije izgledalo da će mu to poći za rukom jer su ga svuda sretali seljaci koji su na ramenu nosili kosu kao i on. Ipak mu se najzad sreća osmehnu, te i on dospe na jedno ostrvo gde ljudi ništa nisu znali o kosi. Kad bi žito na tom ostrvu uzrelo, oni su pred njive dovozili topove, pa su ga pucajući kosili. Bila je to nepouzdana rabota; neko bi pucao preko žita, drugi bi umesto stabiljke pogađali klas, daleko ga odbacujući. Pri tom je mnogo žita propadalo, a povrh toga stvarala se nesnosna buka. Videvši to, on uze kosu pa stade da tako mirno i brzo kosi da su ljudi zinuli od čuda. Bili su voljni da mu za kosu daju što god zaište, pa on zatraži i dobi konja i onoliko zlata koliko je konj mogao da ponese.

Sad i treći brat htede da svoju mačku odnese pravom čoveku. U početku je i on bio iste sreće kao i braća mu: sve dok je bio na kopnu, ništa se nije moglo postići; svako mesto je imalo mačke i to u tolikom broju da su mladunčad mahom bacali u vodu da se podave. Najzad doplovi na jedno ostrvo na kome srećom još nikad nije viđena nijedna mačka, a na kome su se miševi toliko namnožili da su — bez obzira da li je domaćin kod kuće ili nije — vodili kolo po stolovima i klupama. Ljudi su se silno tužili na svoju nedaću; ni sam kralj nije znao kako da se u zamku izbavi od te napasti. Po svim kutovima miševi su cijukali glođući sve što su samo mogli zubima da dograbe. Kad mladić pusti mačku ona se dade u lov i ubrzo od miševa očisti nekoliko dvorana. Svi stadoše da mole kralja da za kraljevstvo kupi tu čudesnu životinju. Kralj vlasniku mačke drage volje dade ono što ovaj zaiska: bila je to zlatom natovarena mazga, te tako i treći brat dođe kući s najvećim blagom.

U kraljevskom zamku mačka je od miševa čuda pravila i toliko ih pobila da im se više ni broj nije znao.

Najzad se ona u tom poslu zagreja te oseti žeđ: tad stade i glavu podiže uvis pa zamijauka:

»Mijau, mijau.«

Kralj i njegovi dvorani, kad čuše neobično zavijanje, prepadoše se i u strahu izjuriše iz zamka. Zatim kralj održa većanje da se vidi šta je najbolje da se učini; najzad bi odlučeno da se mački uputi glasnik da je pozove da ili napusti zamak ili da bude spremna na primenu sile protiv nje. Savetnici rekoše:

»Više volimo da nas miševi kao dosad muče: na to zlo smo se navikli, nego da svoj život žrtvujemo takvom čudovištu.«

Jednom pažu bi zla sreća te on bi prinuđen da pođe gore u zamak i da upita mačku da li bi htela da dobrovoljno napusti zamak. Ali ona, kako je osećala sve veću žeđ, samo odgovori:

»Mijau, mijau.«

Paž razumede: »Nikako, nikako«, pa kralju prenese mačkin odgovor.

»Dobro«, rekoše savetnici, »pred silom ćeš uzmaći!«

Dovukoše topove pa na zamak osuše vatru. Kad vatra zahvati dvoranu u kojoj je bila mačka, ona spretno iskoči kroz prozor i spase glavu; ali opsadnici ne prestadoše s topovskom paljbom sve dok nisu čitav zamak sravnili sa zemljom.

71.

Šestorica se probijaju kroz svet

Bio jednom neki čovek koji se razumevao u svakojake veštine. U ratu se držao valjano i odvažno, ali kad se rat okonča, otpustiše ga iz vojske i dadoše tri filira za poputninu.

»Čekaj samo«, reče on, »ne može to tako. Samo da nađem prave ljude, pa ću primorati kralja da mi da blago čitave zemlje.«

Ogorčen i pun gneva ode u šumu gde spazi nekog čoveka koji je bio iščupao šest stabala kao da su slamke. On mu priđe i reče:

»Hoćeš li da mi budeš sluga i da sa mnom pođeš?«

»Hoću«, uzvrati ovaj, »ali bih najpre majci odneo ovaj naramčić drva«, pa uze jedno drvo i obavi ga oko ostalih pet, podiže svežanj na rame i odnese ga. Zatim se vrati i pođe sa svojim gospodarem, koji reče:

»Nas dvojica ćemo zaista čitavim svetom proći i probiti se.«

Išli su tako neko vreme kad sretoše jednog lovca koji je klečao i nišanio uperenom puškom. Gospodar ga upita:

»Lovče, šta to gađaš?«

»Na dve milje odavde na grani jednog hrasta sedi muva. Hoću da joj izbijem levo oko«, odgovori ovaj.

»Oho, pođi i ti sa mnom«, pozva ga isluženi vojnik, »ako nas trojica bude na okupu, proći ćemo zaista čitavim svetom i probiti se.«

Lovac pristade i pođe sa njima. Nakon nekog vremena prispeše do sedam vetrenjača čija su se krila veoma brzo okretala premda vetar nije duvao ni sa leve ni sa desne strane, a nigde nijedan listić da se zaleluja ni zatreperi.

Tad reče vojnik:

»Ne znam šta bi to moglo da pokreće vetrenjače kad nioktud ne dopire ni najmanji dašak vetra«, ali produži dalje sa svojim slugama.

Kad su prevalili oko dve milje spaziše kako na drvetu sedi jedan čovek koji je jednu nozdrvu zapušio, dok je na drugu duvao.

»Zaboga miloga, šta radiš tu gore?« zapita ga vojnik.
Nato će ovaj što duvaše:

»E pa vidite, na dve milje odavde nalazi se sedam vetrenjača, pa ja duvam da bi se one okretale.«

»Oho, hajde sa mnom«, pozva ga vojnik, »ako nas bude četvorica na okupu, proći ćemo zaista čitavim svetom i probiti se.«

Duvač siđe s drveta i pođe sa njima. Nakon nekog vremena, ugledaše jednog čoveka kako stoji na jednoj nozi dok je drugu otkačio i položio kraj sebe. Tad reče vojnik:

»Vala, jesi se zgodno namestio da se odmaraš.«

»Ja sam trkač«, uzvrati ovaj, »pa da ne bih prebrzo trčao, ja sam skinuo jednu nogu; kad pojurim na dve noge, brži sam od ptice kad leti.«

»Oho, hajde i ti sa mnom; ako nas bude petorica na okupu, proći ćemo zaista čitavim svetom i probiti se.«

Tako im se tada pridruži trkač, pa nastaviše put. Ne potraja dugo kad sretoše jednog čoveka sa šeširićem na glavi koji je bio potpuno nakrivio na jedno uvo. Tad mu vojnik reče:

»Vidi ti kakva uglađenost! Uglađenost nema šta! Ta ne nosi šešir tako nakrivljen na jedno uvo! Samo budala može da tako nešto uradi.«

»Ne smem drugačije«, ovaj će, »jer ako namestim svoj šešir pravo, kako priliči, zavladao bi jak mraz, pa bi se sve ptice pod nebom smrzle i mrtve padale na zemlju.«

»Oho, pođi i ti sa mnom«, reče vojnik, »ako nas na okupu bude šestorica proći ćemo zaista čitavim svetom i probiti se.«

Idući tako njih šestorica zatim prispeše u jedan grad u kome je kralj svima obznanio da će onaj ko se s njegovom kćerkom nadmeće u trčanju pa je bude pobedio,

dobiti nju za ženu. Ali, izgubi li trku, taj neka se oprosti sa životom.

Tad se vojnik prijavi i reče:

»Ja se prijavljujem, ali hoću da umesto mene trči moj sluga.«

Nato će kralj:

»U tom slučaju moraš i njegov život da daš kao zalog, tako da svojom i njegovom glavom jamčiš za pobedu.«

Pošto se dogovoriše i sve dobro utanačiše, vojnik prikači trkaču drugu nogu, govoreći mu:

»Sad budi brz i pomozi da pobedimo.«

A bilo je dogovoreno da će biti pobednik onaj ko prvi donese vode sa jednog veoma udaljenog izvora. Trkač i kraljeva kći dobiše po jedan krčag, pa istog trenutka potrčaše. Ali dok je kraljeva kći za sobom ostavila tek neznatan deo puta, trkača ne mogade više da vidi nijedan gledalac. Izgledalo je kao da je kraj gledalaca tek fijuknuo vetar.

Za tili čas trkač stiže do izvora, zahvati pun krčag vode i potrča natrag. No na pola puta savlada ga umor; on tada spusti krčag na zemlju, leže i zaspa. Da bi mu pod glavom bilo tvrdo i da bi se ubrzo probudio, pod glavu stavi konjsku lobanju, koju je tu na zemlji našao. U međuvremenu je i kraljeva kći — koja je takođe dobro trčala onoliko dobro koliko je to u stanju običan čovek — došla na izvor pa s krčagom punim vode pohitala nazad. A kad spazi kako trkač leži i spava, obradova se i reče:

»Neprijatelj mi je dopao šaka«, te uze njegov krčag, prosu vodu i pohita dalje.

Sad bi time sve izgubljeno da se na veliku sreću lovac ne nađe navrh zamka, pa tako svojim oštrim očima sve vide. Tad on prozbori:

»Ipak kraljeva kći neće s nama izaći nakraj«, pa na-

puni pušku i tako vešto opali da trkaču ispod glave izbi konjsku lobanju, a da ga ne povredi. Trkač se tada probudi, skoči i vide da mu je krčag prazan i da mu je kraljeva kći već daleko odmakla. No on ne klonu duhom, već opet sa krčagom odjuri do izvora, iznova zahvati vodu i na cilj prispe deset minuta pre nego kraljeva kći.

»Vidite li«, reče tada trkač, »tek sada sam valjano jurio; ono ranije uopšte se ne bi ni moglo nazvati pravim trčanjem.«

Kralj se nije bio nimalo obradovao a njegova kćer još manje. Nisu voleli što će princezu odvesti tako prost i islužen vojnik, pa se stadoše dogovarati kako da se otarase njega i njegovih momaka. Kralj najzad reče:

»Smislio sam nešto. Ne boj se, neće se oni više nikada vratiti svojim kućama.«

A zatim ode do vojnika i slugu i reče:

»Vi se sad zajedno veselite, jedite i pijte«, pa ih povede u jednu sobu čiji su pod i vrata bili načinjeni od gvožđa, dok su prozori bili zaštićeni okovom od gvozdenih rešetki. U sobi je bila trpeza sa izvrsnim jelima; tad im kralj reče:

»Uđite i uživajte!«

Kad se oni nađoše unutra, kralj naredi da se vrata zatvore i zaključaju. Zatim pozva kuvara pa mu naredi da ispod sobe loži vatru sve dok se gvožđe ne usija. Kuvar to učini, te onoj šestorici u sobi dok su sedeli za trpezom poče da biva sve vruće i vruće, ali pomisliše da je to od jela; ali kako je vrelina postala neizdržljiva, oni htedoše da izađu, pa kad otkriše da su vrata i prozori zatvoreni, shvatiše da je kralj zlo smerao i hteo da ih uguši.

»Ali to mu neće poći za rukom«, prozbori onaj sa šeširićem, »pustiću da stegne takav mraz da će se vatra zastideti i sakriti.«

Tad namesti svoj šeširić pravo te istog časa stegnu takav mraz da iščeze svaka vrućina, a jela u činijama sealediše.

Kad je prošlo nekoliko časova i kad kralj poverava da su oni već stradali od vrućine, naredi da se otvore vrata, pa priđe želeći da ih sam vidi. Ali kad se vrata otvoriše, sva šestorica se pomoliše zdravi i veseli, pa rekoše da im je drago što mogu da izađu da se malo zagreju jer su se od velike hladnoće u sobi i jela u činijama sledila. Tad kralj sav besan siđe do kuvara, izgrdi ga i zapita zašto nije učinio ono što mu je bilo naređeno. No kuvar mu odgovori:

»Žara tu ima još dovoljno, pogledajte sami.«

Kralj tada vide da ispod gvozdene sobe gori silna vatra i uvide da onoj šestorici na taj način ništa ne može nauditi.

Sad kralj iznova poče da se domišlja kako da se otarasi neželjenih gostiju, pa naredi da pozovu vojnika i reče mu:

»Ako hoćeš zlato umesto moje kćeri, imaćeš ga koliko god želiš, samo se odrekni prava na nju.«

»Pristajem, gospodaru«, odgovori on, »dajte mi onoliko zlata koliko može da ponese moj sluga, pa ću se odreći vaše kćeri.«

Kralj je time bio zadovoljan, a naš vojnik nastavi: »Po zlato ću doći za dve nedelje.«

Potom on pozva sve krojače iz celog kraljevstva, pa su oni morali četrnaest dana da sede i šiju jednu jedinu vreću. A kad je završiše, onaj snažni, što je mogao da čupa drveće, uprti je na rame i s njom pođe kralju. Kralj prozbori:

»Kakva je to snažna momčina kad na ramenu nosi trubu platna veliku kao kuća?« pa se uplaši i pomisli: 'Koliko će ovaj da odvuče zlata!'

Zatim naredi da se donesu puna jedna kola zlata; tu količinu zlata moralo je nositi šesnaest najjačih momaka. Ali sluga što je bio onako snažan zlato dograbi i jednom rukom strpa u vreću i zapita:

»Zašto odmah ne donesete više? Ovim jedva da se dno prekrije.«

Kralj naredi, te malo-pomalo donesoše sve njegovo blago. Snažni ga ubaci u vreću, ali od toga se vreća ne napuni ni do polovine.

»Donesite još«, povika snažni sluga, »ovo nekoliko mrvica ne može da napuni vreću.«

Tako kralj nije imao kud već naredi da se u čitavom kraljevstvu sakupi još sedam hiljada kola punih zlata koja snažni sluga, zajedno sa upregnutim volovima, ugura u vreću.

»Neću mnogo da zagledam«, reče, »uzimaću sve što mi dođe pod ruku, samo da se vreća napuni.«

Kad je sve strpao u vreću i kad je video da je još mnogo moglo u nju da stane, on tada reče:

»Hajde da ovo okončamo; ponekad se vreća vezuje i kad još nije puna.«

Onda je uprti na leđa pa sa svojim drugarima otide.

Ali kralja, kad vide kako jedan jedini čovek odnosi sve bogatstvo kraljevstva, obuze gnev i on naredi konjanicima da uzjašu na konje i pođu u poteru za onom šestoricom i onom snažnom slugi otmu vreću.

Dva puka vojske ubrzo ih sustigoše i doviknuše im:

»Vi ste zarobljeni. Predajte vreću sa zlatom ili ćemo vas saseći.«

»Šta kažete?« upita duvač, »mi smo zarobljeni? Ali pre nego što do toga dođe vi svi zajedno zaigrajte malo u vazduhu«, te pritisnu jednu nozdrvu, a kroz drugu dunu na oba puka tako da se konjanici rasturiše i kud koji poletoše put plavog neba preko brda i dolina.

Jedan narednik zatraži milost; povika da ima devet rana i da je hrabar vojnik koji ne zaslužuje takvu sramotu. Tad duvač malo popusti, tako da narednik bez ijedne povrede pade na zemlju i bez reči sasluša šta mu ovaj reče:

»Sad se vrati kralju pa mu reci da može poslati još i mnogo više konjanika, sve ću ih oduvati u vazduh.«

Kralj, kad ču tu poruku, reče:

»Pustite ih neka idu. Nisu tu čista posla.«

Pa tako naša šestorica prispeše kući s blagom, te ga između sebe podeliše i zadovoljno poživeše sve do svoje smrti.

72.

Vuk i čovek

Jednom je lisica pričala vuku o čovekovoj snazi: reče da nijedna životinja nije kadra da se odupre čoveku, pa se zato one moraju dovijati da bi se održale. Kad lisica završi vuk uzvrati:

»Ipak bih ja, samo da jednom sretnem nekog čoveka, na njega nasrnuo.«

»Ako baš hoćeš, u tome ti mogu pomoći«, reče lisica, »samo dođi k meni u ranu zoru. Pokazaću ti jednoga.«

Vuk se pojavi u cik zore, pa ga lisica odvede na drum kojim je lovac prolazio svakog dana. Prvo naiđe neki stari, isluženi vojnik.

»Je li to čovek?« zapita vuk.

»Nije«, odgovori lisica, »ali je nekad bio.«

Potom naiđe malen dečak, koji se bio zaputio u školu.

»Je li to čovek?« opet zapita vuk.

»Nije, taj će tek da postane čovek.«

Najzad naiđe lovac s dvocevkom na leđima i lovačkim nožem za pojasom. Tad lisica reče vuku:

»Vidiš li, eno dolazi čovek. Na njega ti nasrni kad već hoćeš, a ja odoh u svoju jazbinu.«

Vuk se ustremi na čoveka, a lovac kad ga ugleda, reče:

»Šteta što mi je puška bez ijednog kuršuma«, pa nanišani i vuku u lice sasu olovnu sačmu. Vuk od bola iskrivi lice, ali ipak se ne pokoleba već nanovo pođe na čoveka. Tad mu lovac sasu i drugo punjenje. Vuk otrpe bol pa navali na lovca, ali ovaj poteže svoj blistavi lovački nož te mu zadade nekoliko uboda i s leve i s desne strane, tako da vuk, sav krvav i zavijajući, otrča nazad ka lisici.

»No, brate vuče«, upita lisica, »kako si izašao nakraj s čovekom?«

»Ah«, uzvrati joj vuk, »nisam tako zamišljao čovekovu snagu! Najpre je s ramena skinuo jedan štap i u njega dunuo pa mi je onda sunulo u lice nešto što me je strahotno zagolicalo. To mu je bilo malo, no je još jednom dunuo u onaj štap: tada sinu kao munja i puče kao grom, a oko nosa poče da mi leti nešto kao grad, a kad se nađoh sasvim blizu, lovac iz sebe izvuče jedno sjaktavo rebro pa me njime tako izlema i izbubeta da umalo ne ostadoh mrtav.«

»E pa, vidiš li«, lisica će, »kakav si razmetljivac i hvalisavac. No — u besna vuka golem skok, a kratak vek.«

73.

Vuk i lisica

Držao vuk uza se lisicu, pa što god bi mu se prohtelo, lisica je morala da učini jer je bila slabija. Zato lisica poče da priželjkuje da se oslobodi svog gospodara.

Jednom prilikom, dok su njih dvoje išli šumom, vuk reče:

»Riđana, pribavi mi nešto da jedem ili tebi samoj ode glava.«

Nato će lisica:

»Znam jedan majur gde ima jagnjadi. Ako si voljan, hajde da donesemo jedno.«

Vuku to bi po volji, pa se zaputiše na majur. Lisica ukrade jedno jagnješce, odnese ga vuku i ukloni se. Vuk tada proždra jagnje, ali se samo njime ne zadovolji, već požele još jedno te pođe da ga donese. No pošto je bio toliko nespretan, a videći da joj nema jagnjeta, ovca ga opazi, ustumara se i stade strahotno da bleji. To začuše seljaci pa dotrčaše, a kad među ovcama zatekoše vuka, tako ga pošteno izubijaše da se on jedva živ, hramajući i zavijajući, nekako dovuče do lisice.

»Lepo si me nasankala«, reče, »kad sam hteo da donesem drugo jagnje, seljaci me ukebaše i namrtvo isprebijaše.«

Lisica uzvrati:

»Ko ti je kriv što si tolika izelica?«

Sutradan se opet zapute u polje. Halapljivi vuk ponovo reče lisici:

»Riđana, pribavi mi nešto da jedem ili tebi samoj ode glava.«

A lisica će nato:

»Znam jednu seljačku kuću u kojoj će žena večeras da prži uštipke. Hajdemo tamo da uzmemo koji.«

Tako oni odoše do seljačke kuće, pa lisica stade da se oko nje šunja, da proviruje i njuška sve dok ne dokuči gde se nalazi činija; tad iz nje izvadi šest uštipaka i odnese ih vuku.

»Evo ti, pa žderi«, reče mu i pođe svojim putem. Vuk ih za tren oka smaza, pa prozbori:

»Ovi uštipci mirišu na još«, te pođe po njih, ali on činiju naglo povuče tako da se ona prevrnu, razbi u paramparčad i razlete. Kad ču tu silnu buku izađe žena i, kad spazi vuka, pozva ljude koji pritrčaše pa ga izubijaše kao magarca, tako da se on sa dve pretučene noge i na sav glas zavijajući dovuče u šumu lisici.

»Što si me grdno nasamarila!« povika. »Seljaci su me opet ščepali i pošteno izdevetali.«

Nato će lisica:

»A što si tolika izelica?«

Kad su trećeg dana zajedno izašli, vuk — koji se hramajući s mukom kretao — ipak opet reče:

»Riđana, pribavi mi nešto da jedem ili tebi samoj ode glava.«

Lisica mu tad odgovori:

»Znam jednog čoveka da je klao svinju, pa mu se usoljeno meso nalazi u jednom buretu u podrumu. Hajdemo tamo po meso.«

Vuk reče:

»Ali i ja ću odmah da pođem s tobom da bi mi pomogla ako ne uzmognem da pobegnem.«

»Što se mene tiče, pođi«, nato će lisica, pa mu poče pokazivati skrivene puteljke i prolaze, kojima najzad dospeše u podrum. Tu je bilo mesa napretek, pa ga se vuk odmah prihvati, misleći: 'Ima vremena, te ću pošteno da se najedem.'

I lisica se valjano nasladivala, ali je oprezno pogledivala unaokolo i često trčala do one rupe kroz koju su se uvukli u podrum i gledala je li joj telo još dovoljno tanko da bi se mogla provući. Vuk je upita:

»Draga lijo, reci mi zašto trčkaraš tamo-amo i svaki čas se provlačiš kroz tu rupu?«

»Moram da vidim da ne dolazi kogod«, uzvrati mu prepredenka, »a ti, nemoj da ždereš toliko mnogo.«

Na to će vuk:

»Ne idem odavde pre no što ispraznim bure.«

U taj mah u podrum siđe seljak jer je čuo buku koju je lisica pravila preskačući. Kad ga spazi, lisica se u jednom skoku nađe napolju. Vuk htede za njom, ali se toliko naždera da se nije mogao provući kroz rupu, već zaglavljen osta u njoj. Seljak tad pritrča s batinom i ubi ga.

A lisica, ona odskakuta u šumu vesela što se otarasila stare izelice.

74.

Lisica i gospa kuma

Vučica donese na svet mladunče, pa naredi vuku da kao kumu pozovu lisicu.

»Ona nam je ipak bliža rodbina«, reče, »razborita je i vrlo spretna. Mogla bi da poučava našeg sinčića i da mu pomaže da se snađe u svetu.«

Lisica se pojavi uvijajući se skromno i reče:

»Cenjena gospa kumo, zahvaljujem se na počasti koju mi ukazujete. A ja ću gledati da sa mnom budete zadovoljni.«

Na svečanosti krštenja lisica se sladila i veselila, a onda reče:

»Draga gospa kumo, naša dužnost je da se brinemo o detetu; morali biste da imate dobru hranu kako bi i dete ojačalo. Znam jedan tor odakle možemo lako da odnesemo dobar komad.«

Vučici se dopade ova pesmica pa se sa lisicom zaputi prema obližnjem majuru. Izdaleka joj lija pokaza tor i reče:

»Tamo ćeš moći da se neopažena uvučeš, a za to

vreme ja ću na drugoj strani da pogledam ne bi li možda mogla da ukebam koje pilence.«

Međutim, lisica ne ode onamo kako reče, već se vrati do ulaza u samu šumu, pa tu leže i opruži noge da se odmori.

Vučica se uvuče u tor. Ali tu se nađe pas ovčar koji zalaja tako da dotrčaše seljaci i ukebaše kumu te je pošteno izvoštiše. Ona sirota najzad nekako umače, pa kad se dovuče do lisice, ova joj pretvarajući se, žalobno poče govoriti:

»Ah, draga gospa kumo, kako sam loše prošla! Seljaci me iznenada napadoše i noge mi prebiše. Ako nećete da ovde ostanem ležeći i da stradam, moraćete da me ponesete.«

Iako je i sama vučica s velikom mukom išla, ipak se toliko zabrinu za svoju kumu da je podiže na svoja leđa; tako potpuno zdravu i čitavu lisicu ponese sve do njene kuće. Tad joj lisica doviknu:

»Zbogom, draga gospa kumo, i uživaj u pečenju!« pa se grohotom nasmeja i odjuri.

75.

Lisica i mačak

Jednom u nekoj šumi mačak srete gospa lisicu, pa pomislivši u sebi: 'Ona je vešta i veoma iskusna i uživa veliki ugled u svetu', ljubazno joj se obrati:

»Dobar dan, draga gospa lijo, kako ste? Kako živite? Kako se snalazite u ovim teškim vremenima?«

Puna nadmenosti, lisica odmeri mačka od glave do pete i dugo ne znade da li da mu uopšte odgovori. Najzad reče:

»O, ti bedni brkolišče, šarena budalo, puki siromaše i

lovče na miševe, šta ti pada na pamet? Usuđuješ se mene da pitaš kako sam! Šta si ti naučio i koliko veština znaš?«

»Znam samo jednu jedinu«, skromno odgovori mačak.

»Da čujem kakva je to umetnost?« upita lisica.

»Pa, mogu da skočim na drvo i da se tako spasem kad psi pojure za mnom.«

»Je li to sve?« reče lisica, »a ja znam preko stotinu veština, a uz to imam punu vreću smicalica. Ti me rastužuješ; hajde sa mnom pa ću te naučiti kako se beži od pasa.«

U taj mah naiđe lovac sa četiri psa. Mačak vešto skoči na prvo drvo i uspentra se na sami vrh gde ga granje i lišće potpuno zakloniše.

»Odvežite vašu vreću, gospa lijo, odvežite vreću!« doviknu mačak lisici, ali nju su psi već ščepali i čvrsto držali.

»O, gospa lijo!« poviče mačak, »vi zaglaviste sa svojih stotinu veština, a da ste mogli samo da se uzverete uz drvo, kao ja, ne biste izgubili glavu.«

76.

Karanfil

Živela neka kraljica kojoj je Gospod uskratio da rađa decu. Svako jutro ona je odlazila najčešće u vrt i molila ne bi li joj podario sina ili kćer. Jednom se s neba spusti anđeo i reče joj:

»Budi vesela. Dobićeš sina čije će se pomisli ostvarivati jer što god bude poželeo na svetu, to će dobiti.«

Ona otide kralju i prenese mu srećan glas; a kad isteče određeno vreme, kraljica rodi sina i kralj se silno obradova.

Svako jutro ona je s detetom išla u vrt, pun raznih životinja, i tamo se umivala kraj bistra izvora. Jednom, kad je dete već bilo donekle poodraslo i ležalo joj tako u krilu, dogodi se te ona zaspa. Tad se privuče stari kuvar, koji je znao da se pomisli tog deteta ispunjavaju, ugrabi ga, pa onda uze kokošku, zakla je i krvlju poškropi kraljičinu pregaču i haljinu. Zatim dete odnese na jedno skrovito mesto gde ga morade dojiti dojkinja, pa odjuri kralju. Njemu on optuži kraljicu da je dopustila da joj divlje zveri ugrabe dete. A kad kralj spazi na njenoj pregači krv, on u to poverova te ga obuze takav gnev da naredi da se sazida mračna tamnica u koju neće moći da dopire ni sunce ni mesec, pa da u nju stave i zazidaju njegovu ženu. Tu je trebalo da ona provede sedam godina bez jela i pića i da umre. Ali bog uputi s neba dva anđela da joj, u obličju belih golubova, dva puta dnevno sleću i donose joj hranu sve dok ne protekne tih sedam godina.

Kuvar se poboja da bi ga dete, ako poželi štogod dok on nije kraj njega, lako moglo gurnuti u kakvu nesreću, pa se zato iskrade iz zamka i uputi brže-bolje dečaku, koji je već bio postao toliko velik da je mogao govoriti, pa mu reče:

»Poželi sebi jedan dvorac sa vrtom i svim onim što uz to ide.«

I tek što dečak izusti te reči, pojavi se sve što je poželeo. Posle nekog vremena kuvar mu reče:

»Nije lepo da si tako osamljen. Poželi da ti pravi društvo jedna lepa devojka.«

Kraljev sin je požele, te se ona istog trena pojavi pred njim; bila je tako lepa da lepšu nijedan slikar ne bi mogao naslikati. Njih dvoje su se igrali i od srca voleli, dok je stari kuvar odlazio u lov kao kakav otmen čovek. No kuvar se plašio od pomisli da bi jednom kraljev sin

mogao da poželi da bude kraj svog oca i tako da ga dovede u nemalu nevolju. On tada otide do kraljevića, povede devojku nastranu pa joj reče:

»Noćas kad dečak bude spavao, prići ćeš njegovoj postelji i nožem ga udariti u srce. Njegovo srce i jezik meni ćeš da doneseš. A ako to slučjno ne učiniš — ode ti glava.«

Potom kuvar otide, a kad se sutradan vratio, vide da ona nije učinila ono što joj je bio naredio.

Devojka reče:

»Što da ubijem nevinog stvora, koji nikoga nije uvredio niti povredio?«

Kuvar joj pripreti.

»Ako to ne učiniš, i sama ćeš izgubiti život.«

Sirota devojka, kad on otide, zamoli da joj dovedu jednu kušutu i da je zakolju, pa uze iz nje srce i jezik i stavi ih na jedan tanjir, pa kad spazi da nailazi stari kuvar, reče dečaku:

»Lezi u krevet i slušaj, a preko sebe navuci pokrivač!«

Tad zlotvor uđe i zapita:

»Gde je dečakovo srce i jezik?«

Devojka mu pruži tanjir, a kraljev sin uto zbaci pokrivač i reče:

»Ti stari grešniče, zašto si smerao da me ubiješ? Sad ću ti izreći presudu koju zaslužuješ. Prometnućeš se u crnu pudlicu sa zlatnom ogrlicom; ždraćeš vrelo ugljevlje tako da će ti iz grla izbijati plamen.«

I kako on izusti te reči, stari se prometnu u crnu pudlicu sa zlatnom ogrlicom, a kuvari behu prinuđeni da donesu živo ugljevlje koje on poče da ždere tako da joj je iz grla izbijao plamen.

Još neko vreme kraljev sin je ostao u ovom zamku, no tad se seti svoje majke, pa poče da se pita da li je još u životu. Najzad reče devojci:

»Ja ću da se vratim u zavičaj. Ako hoćeš da pođeš sa mnom, ja ću te hraniti i od zla braniti.«

»Ah«, odgovori ona, »put je tako dalek. Šta da radim u tuđoj zemlji u kojoj me niko ne poznaje?«

Kako to nije bila njena prava želja, oni se ipak ne hteđoše razdvajati, te je on pretvori u jedan lep karanfil i uze ga sa sobom.

Potom se on spremi i krenu na put. Pudlica je bila prinuđena da za njim trčkara. Posle nekog vremena stiže u svoj zavičaj. Otide do kule u kojoj je bila zatočena njegova majka i, pošto je kula bila tako visoka, požele merdevine koje bi dopirale do samog vrha. To i bi. On se onda pope i zaviri unutra, pa povika:

»Mila moja kraljice majko, jeste li živi ili ste već mrtvi?«

»Upravo sam jela pa sam još sita«, odgovori mu ona i pomisli da su to anđeli.

On nastavi:

»Ja sam vaš dragi sin za koga su vam rekli da su ga ugrabile divlje zveri iz vašeg krila; ali ja sam još u životu pa ću i vas brzo izbaviti.«

On se tada spusti na zemlju i ode ocu kod koga se najavi kao nepoznati lovac koji se nudi da stupi u njegovu službu. Kralj pristade: ako je obučen da lovi i ako mu može doneti divljač, neka dođe. Međutim, u čitavom kraju divljači nikad nije bilo, niti je ona ikada tu boravila. Lovac zatim obeća da će mu doneti toliko divljači koliko samo može da stane na kraljevsku trpezu. On tada zatraži da se sakupe svi lovci koji hoće da pođu sa njim u šumu. Oni skupa pođoše, a kad se nađoše van zamka, naredi im da naprave veliki krug koji je na jednom delu ostao otvoren. On onda uđe u krug i poče da ređa svoje želje. Istog trenutka k njemu dojuriše dve stotine i još koji komad divljači, te je lovac morade

poubijati. Zatim sve to natovariše na šezdeset kola i povezoše kralju. Pošto tolike godine nije jeo divljač, kralj je sada do mile volje mogao njome da ukrasi svoju trpezu.

Kralj se tome silno obradova, priredi veliku gozbu i poruči da narednoga dana svi njegovi dvorani dođu da s njim ručaju. Kad se svi nađoše na okupu, on reče lovcu:

»Pošto si toliko vešt, sedećeš kraj mene.«

Lovac odgovori:

»Gospodaru, neka vaša visost bude milostiva, ali ja sam loš lovac.«

»Sešćeš kraj mene«, ne pokoleba se kralj, te ovaj nemade kud. Kad lovac sede, pomisli na svoju premilu majku *pa požele da samo jedan od kraljevih bliskih* slugu počne o njoj da govori i da zapita: kako je kraljici u kuli, da li je još u životu ili je već umrla. Jedva da je ta misao prošla njegovom glavom, a maršal već poče da govori:

»Kraljevska visosti, mi se ovde veselimo, ali kako je kraljici u kuli, da li je još u životu ili je već umrla?«

No kralj odgovori:

»O onoj koja je dopustila da divlje zveri rastrgaju mog dragog sina neću ništa da čujem.«

Lovac se tada podiže i reče:

»Premilostivi oče, ona je još u životu, a ja sam njen sin koga nisu ugrabile divlje zveri, već je to učinio onaj zlotvor, stari kuvar, koji me je, kad je ona zaspala, uzeo sa njenog krila, a pregaču joj je poškropio kokošjom krvlju.« On potom uze psa sa zlatnom ogrlicom i reče: »Ovo je taj zlotvor«, pa naredi da se donese ugljevlje, koje pas naočigled sviju morade da ždere, tako da mu je iz grla počeo da izbija plamen. Lovac zatim upita kralja hoće li psa da vidi u njegovom pravom obličju pa požele da se ovaj prometne u kuvara. U isti mah, pojavi se

kuvar sa belom keceljom i nožem za pojasem. Kad ga ugleda, kralj se razgnevi te naredi da ga bace u najdublju tamnicu.

Potom Jovac nastavi:

»Oče, da li hoćete da vidite i devojku koja me je tako nežno odgajala i kojoj je kuvar naredio da me ubije, ali što ona nije učinila, iako joj se radilo o glavi?«

Nato će kralj:

»Hoću, rado bih je video.«

Sin uzvrati:

»Premilostivi oče, pokazaću vam je u obliku jednog lepog cveta.«

Tad se maši džepa i izvadi karanfil, pa ga postavi na kraljevsku trpezu; a karanfil je bio toliko lep da kralj takav još nikad nije video. Sin onda reče:

»Sad ću je pokazati i u njenom pravom liku«, pa kad požele da se karanfil prometne u devojku, ona se pojavi i bila je tako lepa da je nijedan slikar ne bi mogao načiniti lepšom.

A onda kralj posla dve sobarice i dvojicu slugu dole u kulu da dovedu kraljicu i da je postave za kraljevsku trpezu na mesto koje joj pripada. Kad kraljicu uvedoše, ona ne htede ništa više da jede već reče:

»Milostivi bog, koji me je u kuli održao u životu, ubrzo će me uzeti k sebi.«

Kraljica požive još tri dana pa blaženo preminu, a kad je pokopaše, dođoše dva bela goluba koja su joj u kuli donosila hranu i koji su bili nebeski anđeli, pa sedoše na njen grob. Stari kralj naredi da se kuvar raščereči, no tuga mu je razjedala dušu te uskoro umre.

Sin se oženi lepom devojkom koju je kao cvet karanfil bio doneo u džepu; a da li još živi — to zavisi od boga.

77.
Mudra Greta

Bila neka kuvarica po imenu Greta. Nosila je cipele sa crvenim potpeticama, pa kad bi u njima izašla, uvijala se, bila sva vesela misleći o sebi:

'Ti si baš lepo devojče.'

A kad bi se vratila kući, od razdraganosti popila bi gutljaj vina, a kako vino budi želju za jelom, ona bi okušala ono najbolje što je skuvala sve dok se ne bi zasitila, govoreći:

»Kuvarica mora da zna kako jelo prija.«

Dogodi se te joj gospodar jednom reče:

»Greta, večeras nam dolazi gost; lepo mi spremi dva pileta.«

»Hoću, gospodaru«, odgovori Greta.

Ona zakla piliće, ošuri ih, očerupa, natače ih na ražanj i negde predveče odnese ih na ognjište da se peku. Pilići stadoše da se peku i da dobijaju rumenkastu boju i gotovo da su već bili pečeni, no gost još nikako nije dolazio. Tad Greta reče gospodaru:

»Ako se gost uskoro ne pomoli, moraću piliće skinuti s vatre. Ali grdna je šteta da se ne pojedu odmah dok su još u onako ukusnom soku.«

»Onda odoh sam po svog gosta«, reče joj gospodar.

Kad okrete leđa, Greta ražanj s pilićima skloni nastranu i pomisli: 'Kad tako dugo stoji uz vatru čovek počinje da se znoji i da oseća žeđ. Ko zna kada će oni doći! Za to vreme skoknuću u podrum da popijem koji gutljaj.' Ona potrča u podrum, pa krčag prinese ustima, govoreći:

»Bog te blagoslovio, Greta«, te ljudski povuče. »Vino ide uz vino«, nastavi ona, »nije dobro da se prekida«, pa još jednom pošteno povuče iz krčaga. Zatim

se vrati u kuhinju i piliće opet postavi iznad vatre, premaza ih maslacem i veselo zavrte ražanj.

Međutim, kako je pečenje lepo mirisalo, Greta pomisli: 'Možda mu štogod nedostaje, probaću ga!' pa se obliznu i reče glasno:

»Oh, što pilići prijaju! Grehota je i sramota da se odmah ne pojedu!«

Tad pritrča do prozora da vidi da ne ide gospodar s gostom, ali niotkud niko ne naiđe, te ona opet stade kraj pilića i pomisli: 'Ovo krilo će izgoreti; bolje je da ga smažem.' Odseče ga, dakle, i pojede; prijalo joj je. Kad je s tim krilom bila gotova, pomisli:

'Moram i drugo da pojedem, inače će gospodar da primeti kako nešto nedostaje.'

Kad je smazala oba krila, priđe ponovo prozoru i pogleda da ne dolazi gospodar, ali ga ne spazi.

'Ko zna', pade joj na um, 'gde su svratili? Možda neće ni doći?'

A onda sebe okuraži:

'Hej, Greta, budi dobre volje. Jedno je ionako načeto, popi još koji gutljaj, pa ga slisti do kraja. Kad ga sasvim pojedeš, smirićeš se. Zašto da propadne ovako lepi božji dar?'

Ona, dakle, još jednom otrča u podrum, pa se ljudski napi vina, a onda sva vesela slisti u slast pile. Kad je pile bilo dokrajčeno, a gospodar još uvek nije dolazio, Greta pogleda drugo pile i progovori:

»Gde je jedno pile, tu mora biti i drugo; njih dvoje pripadaju jedno drugom. Što je bilo jednom, neka bude i drugom. Verujem da mi, ako popijem još koji gutljaj, neće nauditi.«

Ona, dakle, još jednom svojski nateže, pa i drugo pile smaza, pridružujući ga već pojedenom.

Baš kad je bila usred jela, dođe gospodar i povika:

»Požuri, Greta, evo gosta odmah za mnom.«

»Dobro, gospodaru, sve ću već pripraviti«, uzvrati Greta.

U međuvremenu gospodar pogleda da li je sto valjano postavljen, uze veliki nož, smerajući da njime iseče piliće, pa ga poče brusiti u hodniku.

U taj mah stiže gost koji smerno i učtivo pokuca na vrata. Greta potrča da bi videla ko je, i kad spazi gosta, stavi prst na usta i prošaputa:

»Pst! Pst! Gledajte da što brže nestanete; ako vas se dočepa moj gospodar, radiće vam se o glavi. Jeste, on vas je pozvao na večeru, ali ništa drugo nema na umu do da vam odreže oba uveta. Čujte samo kako brusi nož.«

Gost ču oštrenje, pa pohita što je brže mogao niza stepenice. A Greta ne bude lenja no vrišteći dojuri gospodaru i poviče:

»Nema šta, krasnog li ste gosta pozvali!«

»Eh, Greta, a zašto? Šta time misliš?«

»Eto«, nato će Greta, »upravo kad sam htela na sto da postavim piliće, on ih iz činije uze pa pobeže.«

»Lepo, bogme, nema šta!« uzvrati gospodar, žaleći od srca za krasnim pilićima. »Da mi je barem ostavio jedno, imao bih i ja šta da pojedem.«

Onda on potrča i povika za njim da stane, ali gost je žurio i pravio se kao da ne čuje. Onda on, još uvek držeći nož u ruci, polete brže-bolje za njim, vičući:

»Samo jedno! Samo jedno!« misleći pri tom da mu gost ostavi samo jedno pile, a ne oba da odnese. Ali gostu ništa drugo nije bilo na umu do kako treba da da jedno od svojih ušiju, pa pojuri kao da mu je vatra za petama samo ne bi li oba uveta doneo kući.

78.

Ded i unuk

Doživeo jednom neki starac te godine da su mu se oči pomutile, sluh oslabio, a kolena zaklecala. Kad bi seo za sto, kašiku je jedva držao tako da mu se supa prosipala po stolnjaku, a pomalo mu je curila i niz bradu. Njegov sin sa ženom gadio se toga, te najzad starca premestiše u zapećak. Ono malo oskudne hrane donosili su mu u zemljanoj zdelici. Starac bi tada ćutke tužno poglédao na sto, a oči su mu se pri tom punile suzama.

Jednom mu iz uzdrhtalih ruku, kojima više nije bio kadar ništa čvrsto da drži, ispade zdelica te se razbi. Mlada žena ga poče karati, ali on ne progovori ni reči već jednako uzdisaše. Ona mu tada za nekoliko filira kupi drvenu zdelicu iz koje je od tog trenutka morao da jede.

Jednom kad su tako starčev sin i žena mu sedeli, spaziše svoje detence, kome je bilo četiri godine, kako na zemlji slaže daščice.

»Šta to radiš?« zapita ga otac.

»Sklapam koritance«, uzvrati dete, »iz kojeg će tata i mama da jedu kad ja porastem.«

Čovek i žena su neko vreme jedno drugo gledali, a onda počeše da plaču te smesta starca postaviše za sto. Otad su ga ostavili da sa njima jede i ništa ne bi rekli ako bi štogod i prosuo.

79.

Vila brodarica

Bratac i sestrica su se igrali pored bunara. I dok su se tako igrali, desi se da oboje bućnuše u njega. U bunaru je živela vila brodarica, koja reče:

»Sad vas imam! Sad ste moji! Radićete mi najteže poslove«, pa ih povede sa sobom. Devojčici dade da prede gadno zamršen lan, a morala je vazdan i vodu da dovlači u šuplje bure, dok je dečak morao tupom sekirom da obara jedno drvo. Za jelo nisu dobijali ništa drugo do neke kao kamen tvrde valjuške. Najzad decu napusti strpljenje, ali čekahu sve dok jedne nedelje vila ne ode u crkvu, te tada pobegoše.

Kad se služba u crkvi završila, vila se vrati kući. Odmah vide da su ptičice odletele, te u velikim skokovima pojuri za njima.

No deca je izdaleka spaziše, pa devojčica baci iza sebe jednu četku koja se pretvori u četku golemu kao brdo, sa hiljadama bodlji umesto dlaka, preko koje se vila s velikom mukom morade pentrati; najzad ona ipak pređe preko te prepreke. Kad deca to videše, dečak baci iza sebe češalj, koji se prometnu u češalj golem kao brdo, sa hiljadama zubaca. Ali vila je umela uz zupce da se pribije i onda provuče, te najzad savlada i tu prepreku.

Tad devojčica baci iza sebe ogledalce, koje se prometnu u stakleno brdo. Ono je bilo tako glatko da vila nije mogla nikako da ga pređe. Ona onda pomisli:

'Pohitaću kući da donesem sekiru i da stakleno brdo presečem nadvoje.'

Ali dok se ona vratila i raspolutila brdo, deca su već odavno daleko izmakla, pa vila brodarica nemade kud već se vrati u svoj bunar.

80.
O kokičinoj smrti

Jednom kokica pođe s petlićem na orahovo brdo dogovarajući se da onaj ko nađe orah ima da ga podeli s drugim. Tako kokica nađe povelik orah, ali to prećuta želeći da sama pojede jezgru. No ona je bila tako golema te kokica nije bila kadra da je proguta već joj zastade u grlu. Kokicu obuze strah, jer vide da će se ugušiti. Tad ona povika:

»Petliću, poleti što brže možeš i donesi mi vode, inače se uguših.«

Petlić potrča što je brže mogao, pa dođe do izvora i reče:

»Kladenče, daj mi vode; kokica leži na orahovom brdu jer je htela da proguta jezgru oraha, no ova joj zasta u grlu te će se ugušiti.«

Izvor nato reče:

»Potrči najpre do neveste i neka ti da viline kosice, a ti je meni donesi.«

Petlić otrča do neveste i reče:

»Nevesto, daj mi viline kosice da je dam izvoru koji će mi dati vode; vodu ću poneti kokici koja leži na orahovom brdu jer je htela da proguta veliki orah, ali joj on zastao u grlu te će se ugušiti.«

Nevesta uzvrati:

»Prvo potrči i donesi moj venčić što mi je ostao da visi na jednoj vrbi.«

Petlić onda potrča do vrbe sa čije grane skide venčić i ponese ga nevesti, koja mu zauzvrat dade viline kosice. Nju on ponese izvoru koji mu tad dade vode. Onda petlić ponese vodu kokici. No, kokica se za to vreme beše ugušila te kad je stigao ležaše mrtva, ne mičući se. Petlića obuze tuga da na sav glas zakuka, a dođoše i sve ži-

votinje pa stadoše da oplakuju kokicu. Šest miševa sagradiše jedna kolica da u njima povezu kokicu do groba. A kad su kolica bila gotova, oni se u njih upregoše, pa ih petlić potera.

Međutim, uz put sretoše lisicu:

»Kud si naumio, petliću?«

»Idem da pokopam svoju kokicu.«

»Mogu li i ja s tobom?«

»Kako da ne! Al pozadi u kola sedi,
jer napred te konjići moji trpeli ne bi.«

Tad se lisica pope u kola i sede pozadi, a za njom se popeše vuk, medved, jelen, lav i sve šumske životinje. Tako se vožnja nastavi i dođoše do jednog potoka.

»Kako sada da pređemo?« upita petlić.

Kraj potoka se nađe slamka, koja reče:

»Ja ću se ispružiti preko potoka, tako da ćete se vi preko mene prevesti.«

No kad se šest miševa pope na most, slamka skliznu s obale i pade u vodu a za njom i svih šest miševa koji se udaviše.

Nesreća nikad ne dolazi sama; odnekud naiđe ugalj i reče:

»Ja sam dovoljno velik; ispružiću se preko potoka, tako da ćete se vi preko mene prevesti.«

Pa se i on pruži preko vode, ali, na nesreću, malo je dotače te zacvrča, ugasi se i umre.

Kad to vide jedan kamen, sažali se i požele da petliću pomogne, te se prući preko vode. Sada je petlić sam vukao kola; a kad se ubrzo s njima nađe na drugoj obali i skide na zemlju mrtvu kokicu, on htede i ostale što su sedeli pozadi da dovuče. Ali kako ih je bilo puno u kolima, ona se sunovrate u potok te se svi podaviše. Tako

ostade još jedino petlić sa mrtvom kokicom. Tad joj iskopa grob i položi je u njega, a iznad groba načini humku, sede na nju i poče da tuguje sve dok od tuge i on ne presvisnu.

Tako svi skončaše.

81.

Brat Veseljak

Vodio se jednom neki veliki rat, pa kad on bi okončan, mnoge vojnike otpustiše iz službe. Među njima se nađe i Brat Veseljak, koji, kad ga otpustiše, ne dobi ništa drugo do jednu veknicu vojničkog hleba i četiri novčića. Sa tim pođe u svet.

Sveti Petar je kao ubogi prosjak sedeo pokraj puta, pa kad vide da nailazi Brat Veseljak, zamoli ga za milostinju. On odgovori:

»E, moj prosjače, šta da ti dam? Bio sam vojnik i otpušten sam iz službe; nemam ništa sem vojničkog hlepčića i četiri novčića. Kad sve to dokrajčim, moraću da prosim kao i ti. Ipak ću ti nešto dati.«

Potom podeli hleb na četiri dela, te apostolu dade četvrtinu i jedan novčić. Sveti Petar se zahvali i pođe dalje. No sveti Petar zatim uze drugi lik, pa opet kao prosjak sede ukraj puta da sačeka vojnika da ga, kad ovaj naiđe, zamoli kao i pređašnji put za milostinju. Brat Veseljak izusti iste reči kao i ranije, pa mu ponovo dade četvrt hleba i jedan novčić. Sveti Petar se zahvali i pođe dalje. Onda, prometnuvši se u drugo obličje, po treći put sede ukraj puta kao prosjak i zamoli Brata Veseljaka da mu štogod udeli. Ovaj mu dade i treću četvrtinu hleba i još jedan novčić. Sveti Petar se zahvali, a Brat Veseljak pođe dalje, nemajući ništa više sem jedne četvrtine hleba

i jednog novčića. S tim on svrati u krčmu, pa hleb pojede a novčić dade za pivo.

Kad to bi gotovo, on pođe dalje. Tad mu u susret takođe u liku otpuštena vojnika, naiđe sveti Petar i oslovi ga:

»Dobar dan, druže! Da li bi mi mogao dati komad hleba i koju paru da popijem piće?«

»Odakle mi?« odgovori Brat Veseljak. »Otpustili su me iz vojske, davši mi samo jednu veknu vojničkog hleba i četiri novčića. Na drumu su me srela tri prosjaka, pa sam svakom dao po četvrt hleba i po jedan novčić. Poslednju četvrtinu pojeo sam ja u krčmi, a poslednjim novčićem platio sam pivo. Sad nemam ništa, a ako si i ti bez ičega, možemo obojica da pođemo i prosimo zajedno.«

»Ne«, nato će sveti Petar, »to baš neće biti potrebno. Ja se pomalo razumem u vidarstvo, pa ću već da zaradim onoliko koliko mi treba.«

»Dobro«, reče Brat Veseljak, »kako se u to nimalo ne razumem, nema se kud već sam odoh da prosim.«

»Pa pođi sa mnom«, nato će sveti Petar, »ako nešto zaradim, dobićeš od toga polovinu.«

»Pristajem«, saglasi se Brat Veseljak.

Oni, dakle, zajedno nastaviše put.

Idući tako naiđu na jednu seljačku kuću iz koje je dopiralo silno kukanje i ridanje. Oni tada uđoše te videše nasmrt bolesna čoveka kako se gotovo rastaje s dušom, dok je žena na sav glas naricala i plakala.

»*Manite se toga naricanja i plakanja*«, reče sveti Petar, »isceliću vam muža«, pa iz džepa uze nekakvu mast i istog trena izleči bolesnika, tako da je on, zdravčitav, mogao odmah da ustane.

Silno se obradovavši, muž i žena će uglas:

»Kako da vam se odužimo? Šta da vam damo?«

Ali sveti Petar ne htede ništa da uzme, i što ga je seljak sa ženom više molio, on se više ustezao. No Brat Veseljak gurnu svetog Petra i prozbori:

»Ta uzmi štogod, trebaće nam.«

Najzad, seljanka donese jedno jagnje pa reče svetom Petru kako mora da ga uzme. Međutim, on opet ne htede. Tad ga Brat Veseljak munu u rebra, govoreći:

»Ta uzimaj, glupi đavole, trebaće nam.«

Napokon, sveti Petar pristade, ali mu reče:

»Dobro, uzeću ono jagnje, ali ga ja neću nositi; ako hoćeš jagnje, moraćeš ti da ga nosiš.«

»Lako ćemo za to«, uzvrati Brat Veseljak, »ja ću ga već poneti, neće mi biti teško«, pa uprti jagnje na leđa.

Oni nastaviše svojim putem i idući tako prispeše u jednu šumu. Kako je uz put Bratu Veseljaku jagnje otežalo, a morila ga je i glad, reče on svetom Petru:

»Pogledaj, evo lepog mesta; mogli bismo jagnje da skuvamo i smažemo.«

»Pristajem«, složi se sveti Petar, »samo nisam vičan kuvarskoj veštini. Ako ćeš da kuvaš, evo ti kotao, a za to vreme dok se jagnje ne skuva, ja ću prošetati. Ali nemoj da počinješ da jedeš pre no što se vratim. Doći ću već u pravo vreme.«

»Samo ti hajde«, nato će Brat Veseljak, »ja se razumem u kuvanje, sve će da bude kako valja.«

Zatim sveti Petar otide, a Brat se Veseljak dade na posao: zakla jagnje, naloži vatru, ubaci meso u kotao i poče da ga kuva. Jagnje je već bilo gotovo, a apostol još nikako nije dolazio. Tad Brat Veseljak izvadi iz kotla jagnje, pa ga razreza i nađe srce.

»Kažu da je ovo najbolje«, reče i okusi ga, prvo malo a na kraju smaza čitavo.

Najzad se vrati sveti Petar pa reče:

»Pojedi ti sam celo jagnje; ja ću samo srce, daj mi ga.«

Tad Veseli Brat uze nož i viljušku, pa tobože poče pomno da prevrće jagnjetinu, no srce ne mogade da nađe. Najzad prosto-naprosto reče:

»Nema ga.«

»Pa kud se delo?« upita apostol.

»Ne znam«, uzvrati Brat Veseljak, »gledaj samo, kakve li smo budale: tražimo jagnjeće srce, a nijednom od nas ne pada na pamet da jagnje srce i nema!«

»Opa«, učini nato sveti Petar, »to je nešto novo. Pa svaka životinja ima srce, zašto ga jagnje ne bi imalo?«

»Nema, znam, brate; jagnje nema srce. Samo dobro razmisli pa ćeš videti da ga zbilja nema.«

»No, uredu«, reče sveti Petar, »ako nema srce, ništa drugo neću od jagnjeta; pojedi ga sam.«

»Ono što baš ne budem mogao sad da smažem, strpaću u svoj ranac«, progovori Brat Veseljak, pa tako i bi; slisti pola jagnjeta, a preostali deo stavi u ranac. Oni tako pođoše dalje. No sveti Petar učini da im se velika voda prepreči preko puta, te nemadoše kud već preko nje. Sveti Petar reče:

»Pođi ti prvi.«

»Neću«, odvrati Brat Veseljak, »pođi ti«, pa pomisli: 'Ako mu je voda preduboka, ja ću da zaostanem.'

Sveti Petar tada zakorači u vodu, koja mu je dopirala samo do kolena. I Brat Veseljak htede da pređe pa zagazi, no voda se podiže i dođe mu do grla. Tad poviče vojnik:

»Brate, pomozi mi!«

A nato će sveti Petar:

»Hoćeš li da priznaš da si pojeo srce od jagnjeta?«

»Ne«, uzvrati on, »nisam ga pojeo.«

Voda se onda još više podiže, pa mu dopre do usta.

»Pomozi mi, brate!« poviče vojnik.

Sveti Petar upita još jednom:

»Hoćeš li da priznaš da si pojeo srce od jagnjeta?«

»Ne«, odgovori on, »nisam ga pojeo.«

Ipak sveti Peter ne htede da ga udavi, te učini da voda opadne i pomože mu da pređe preko.

Pođoše tako dalje i prispeše u jedno kraljevstvo gde čuše da je kraljeva kći smrtno bolesna.

»Čuj, brate«, reče vojnik svetom Petru, »eto plena za nas; ako je iscelimo, spaseni smo za večita vremena.«

Oni se uputiše no njemu se činilo da sveti Petar ne ide dovoljno brzo.

»Ta diži noge, brate mili«, reče mu vojnik, »da još stignemo na vreme.«

No sveti Petar je sve više usporavao, ma koliko da ga je Brat Veseljak terao i gurao. U tome oni najzad čuše da je kraljeva kći umrla.

»Tako nam i treba«, reče Brat Veseljak, »to je zato što tako mrtvo koračaš.«

»Smiri se samo«, uzvrati sveti Petar, »mogu ja još i nešto više, ne samo da bolesnike isceljujem: kadar sam da mrtve povratim u život.«

»Ako je tako«, nato će Brat Veseljak, »mogu ti reći da mi se to sviđa, osobito sad jer tom veštinom treba da nam zaradiš barem pola kraljevstva.«

Potom se oni uputiše pravo u kraljev zamak, gde je sve što zatekoše bilo u velikoj žalosti, pa sveti Petar reče kralju da će mu kćer oživeti. Odvedoše ga k njoj, a on reče:

»Donesite mi jedan kotao s vodom«, i kad ovaj bi donesen, naredi da svi izađu. Jedino kraj njega smede da ostane Brat Veseljak. Zatim sveti Petar odreza umrloj sve udove, ubaci ih u vodu, pa kad pod kotao naloži vatru, poče ih kuvati. A kad je sve meso spalo s kostiju, on izvadi lepe bele kosti te ih stavi na jedan sto pa poče da ih ređa i slaže prema njihovom prirodnom poretku.

Kad to bi gotovo, sveti Petar stade pred njih i tri put izgovori:

»U ime presvetog trojstva, mrtva, ustani.«

A kako po treći put izusti te reči, kraljeva kći se podiže živa, zdrava i lepa. Kralj se tome silno obradova i svetom Petru reče:

»Poželi što god hoćeš i samo kaži koliko da ti platim. Ako tražiš i pola mog kraljevstva, daću ti.«

Međutim, sveti Petar odgovori:

»Zauzvrat ništa ne zahtevam.«

'Oh, ti zevzeku!' pomisli Brat Veseljak, pa udari svog drugara krišom u rebra i reče:

»Ta ne budi toliko glup; ako ti ništa nećeš, meni ipak nešto treba.«

No sveti Petar ne htede ništa. Ipak, kralj pošto vide da bi onaj drugi rado nešto primio, naredi da mu rizničar ranac napuni zlatom.

Potom oni pođoše dalje, pa kad prispeše u jednu šumu, sveti Petar reče Bratu Veseljaku:

»Sada ćemo da podelimo zlato.«

»Da«, uzvrati on, »podelićemo ga.«

Tad sveti Petar podeli zlato, izdvajajući tri dela. Brat Veseljak pomisli:

'Šta li mu se opet mota po glavi! Deli na tri dela, a nas smo dvojica.'

Sveti Petar pak reče:

»Tačno sam podelio: jedan deo meni, drugi deo tebi, a treći onome ko je pojeo srce od jagnjeta!«

»Oho-ho, ja sam ga pojeo«, pa brže-bolje zgrnu zlato, »možeš mi verovati.«

»Kako to može da bude istina«, zapita sveti Petar, »kad jagnje nema srca.«

»Ah, šta! Kud ti misli blude? Jagnje ima srce kao i svaka druga životinja. Zašto ga samo ono ne bi imalo?«

»Pa dobro, kad je tako«, reče sveti Petar, »zadrži ti sve zlato sam; ali ja više neću da budem s tobom, poći ću svojim putem.«

»Kako hoćeš, brate mili«, uzvrati vojnik, »pa onda, zbogom!«

Tad sveti Petar pođe drugim putem, a Brat Veseljak pomisli: 'Dobro što je otišao; ipak je on neki čudak.'

Sad je Brat Veseljak istina imao dosta para, ali nije umeo da s njima postupa, pa je nešto začas spiskao a nešto razdelio, i kad prođe neko vreme, on opet nije imao ništa. Tad dođe u jednu zemlju gde ču da je umrla kraljeva kći.

'Pa', pomisli on, 'to bi moglo da se okrene na dobro; oživeću je, a onda će mi valjano platiti.'

Ode, dakle, kralju i ponudi se da mu oživi kćer. Pa kad kralj doznade da neki otpušteni vojnik tumara unaokolo i oživljava preminule, pomisli da bi to mogao biti Brat Veseljak. Ipak — kako prema njemu nije imao poverenja — zapita najpre svoje savetnike, koji rekoše neka mu dopusti da pokuša, jer mu je kćer ionako već mrtva. Brat Veseljak zamoli da mu donesu kotao s vodom, pa istera sve napolje te umrloj odseče udove, ubaci ih u vodu a ispod kotla naloži vatru, baš kao što je to video da je sveti Petar radio. Voda poče da ključa i meso spade s kostiju. On ih tad izvadi i stavi na sto, ali ne znade u kakvom poretku moraju da leže, već ih složi sve naopako. Zatim stade ispred njih i poviče:

»U ime presvetog trojstva, umrla, ustani«, i to tri puta ponovi.

Međutim, kosti se nisu micale. On onda ponovi reči još tri puta, no sve bi uzalud.

»Devojko i po, ustani«, viknu on, »ustani, ili teško tebi!«

Kad to izgovori, najednom se u svom pređašnjem

obličju, kao otpušteni vojnik, pojavi sveti Petar, koji, ulazeći kroz prozor, reče:

»Bezočniče, šta to radiš! Kako umrla da ustane, kad si joj kosti tako izmešao?«

»Brate mili, učinio sam ono što sam mogao«, uzvrati vojnik.

»Ovog puta pomoći ću ti u nevolji. Ali odsad zapamti da ćeš, ako još jednom preduzmeš tako nešto, stradati. Zauzvrat, od kralja takođe nećeš ništa tražiti niti ćeš štogod uzeti.«

Potom sveti Petar složi kosti onako kako treba, pa triput izgovori:

»U ime presvetog trojstva, umrla, ustani«, te kraljeva kći ustade, zdrava i lepa kao ranije, dok sveti Petar izađe opet kroz prozor.

Brat Veseljak je bio obuzet velikom radošću što se sve tako lepo svršilo, no ipak se srdio što za oživljavanje kraljeve kćeri neće smeti ništa da uzme.

'Da mi je samo znati,' pomisli on, 'kakve to mušice ima u glavi: što jednom rukom da, drugom uzme — tu baš pameti nema.'

Kralj ponudi Bratu Veseljaku što god želi, ali on ne smede ništa da uzme. Ipak se lukavstvom i raznim smicalicama nekako dovio, te mu kralj na kraju napuni zlatom ranac, pa s tim krenu svojim putem. Kad izađe, pred vratima zateče svetog Petra, koji reče:

»Vidiš li, kakav si čovek; nisam li ti zabranio da išta uzmeš, a ti ipak imaš ranac pun zlata.«

»Šta ja tu mogu«, uzvrati Brat Veseljak, »kad su mi ga sami natrpali u ranac.«

»Kažem ti po drugi put da onakve stvari ne činiš, inače će ti se obiti o glavu.«

»Ej, bratac, ta ne brini. Sad imam zlata, čemu onda da se bakćem ispiranjem kostiju.«

»Dobro«, reče sveti Petar, »ali baš će tebi zlato dugo potrajati! Ali da ne bi kad zlato spiskaš opet krenuo zabranjenim stazama, tvom rancu ću dati moć da sve ono što poželiš, nađeš u njemu. Zbogom, više se nećemo videti.«

»Zbogom«, uzvrati Brat Veseljak pa pomisli: 'Drago mi je što odlaziš, ti čudače; za tobom poći, vala, neću.'

On više nije mislio na čudotvornu moć kojom je bio obdaren njegov ranac.

Brat Veseljak je sa zlatom tumarao svetom sve dok ga nije kao i prvi put spiskao i rasuo. Kad više ništa nije imao sem četiri novčića, dođe do jedne krčme i pomisli:

'I ovo moram da potrošim', pa za tri novčića poruči vina a za jedan — hleb. Dok je jeo i pio, do nosa mu dopre miris pečenih gusaka. Brat Veseljak se okrete i pogleda na sve strane te vide da krčmar u peći peče dve guske. Tad se seti da mu je njegov drugar rekao da će ono što poželi da ima u rancu to zaista i naći u njemu.

'Hej, to moraš proveriti s tim guskama!'

On, dakle, izađe i pred vratima reče:

»Želim da se one dve pečene guske iz peći nađu u mom rancu.«

Čim to izusti, on otvori ranac, zaviri unutra, a kad ono — obe guske u njemu.

'Ah, tako i treba', reče, 'sad sam pravi čova', pa ode na jednu livadu gde izvadi pečenje. I baš kad je najslađe jeo, odnekud naiđoše dve zanatlijske kalfe, pa onu gusku što još nije bila načeta, pogledaše gladnim očima. Brat Veseljak pomisli: 'I jedna ti je dosta', pa pozva onu dvojicu i reče:

»Evo, uzmite gusku i smažite je u moje zdravlje.«

Oni se zahvališe, pa sa guskom svratiše u krčmu, gde poručiše pola litre vina i hleb, raspakovaše poklonjenu gusku i počeše da jedu. Krčmarka to spazi te reče mužu:

»Gle, ona dvojica jedu gusku. Pogledaj nije li to jedna od onih naših iz peći.«

Krčmar otrča i nađe peć praznu:

»Šta, poganijo nijedna, zar tako jevtino da jedete guske! Odmah da ste platili, ili ću vas izvoštiti.«

Njih dvojica uzvratiše:

»Mi nismo lopovi. Neki otpušteni vojnik nam je tamo na livadi poklonio gusku.«

»Nemojte me vući za nos. Taj vojnik je ovde bio i ja sam na njega motrio, ali je on kao poštenjačina otišao. Vi ste lopovi i moraćete platiti.«

No pošto ne mogoše da plate, krčmar se lati za batinu, pa ih bubetajući, najuri.

Brat Veseljak otide svojim putem i dođe do jednog mesta gde se nalazio raskošan zamak; nedaleko od njega bila je neka trošna krčma. On svrati u nju i zamoli za prenoćište, no krčmar ga odbi, govoreći:

»Nemam više mesta, kuća je puna uglednih gostiju.«

»Čudi me«, odvrati Brat Veseljak, »što vama dolaze, a ne idu u onaj raskošan zamak.«

»Da«, nato će krčmar, »ali u njemu treba provesti jednu noć! Ko god je dosad pokušao, živ nije izašao.«

»Kad su drugi pokušavali«, reče Brat Veseljak, »pokušaću i ja.«

»Okanite se toga, čoveče«, krčmar će, »otići će vam glava.«

»Neće se odmah raditi o glavi«, uzvrati Brat Veseljak. »Dajte vi meni samo ključeve, i nešto ukusnog jela i pića da ponesem sa sobom.«

Krčmar mu dade što je tražio; ključeve, jelo i piće pa se Brat Veseljak s tim uputi u zamak. Tu se dobro najede i, kad ga obuze san, opruži se po zemlji jer nije bilo nijednog kreveta. On ubrzo zaspa, ali ga obnoć razbudi velika buka i kad se skroz rasani — u sobi spazi devet

ružnih đavola, koji su igrajući oko njega načinili kolo. Brat Veseljak reče:

»Samo vi igrajte koliko vam je volja, ali neka mi nijedan ne prilazi odveć blizu.«

Međutim, đavoli su se sve bliže tiskali, tako da su mu svojim ružnim nogama gotovo gazili po licu.

»Smirite se, aveti jedne«, poviče on, no đavoli prekardašiše.

Tad se Brat Veseljak razljuti, pa uzviknu:

»E, brzo ću ja zavesti red i mir«, te dohvati nogu od stolice i poče da ih vošti. Ali devet đavola na jednog vojnika, ipak je premnogo, pa dok on udari na one spreda, odostrag ga za kose dograbiše drugi, pa počeše nemilice da ga čupaju.

»Sotone!« poviče. »Sad mi je dozlogrdilo; čekajte, svih devet u moj ranac!«

Istog časa oni su bili unutra. On zaveza ranac i baci ga u jedan ugao. Tad najednom nastade mir, a Brat Veseljak leže i spavaše dok se nije razdanilo.

Sutradan dođoše krčmar i plemić čiji je zamak bio da vide kako je prošao. Kad ga spaziše zdrava i živahna, zgranuše se i zapitaše:

»Zar vam duhovi ništa nisu učinili?«

»Nije nego!« nato će Brat Veseljak. »Evo ih svih devet u mom rancu. Sad se možete sasvim mirno nastaniti u svom zamku; odsad nijedan neće više po njemu tumarati!«

Plemić mu se tad zahvali, bogato ga nagradi i zamoli da ostane kod njega u službi. Obećavao je da će ga zbrinuti sve do njegove smrti.

»Ne«, uzvrati vojnik »navikao sam da lutam, te ću poći svojim putem.«

I tako Brat Veseljak otide i uz put naiđe na jednu kovačnicu gde svrati, pa ranac u kome se nalazilo devet

đavola stavi na nakovanj te zamoli kovača i njegove šegrte da po njemu raspale. Iz sve snage oni počeše da udaraju golemim čekićima te se zaori strahotna vriska đavola. Kad on potom otvori ranac, nađe osmoricu mrtvih, dok je deveti, koji je čučao u jednom naboru, bio još živ, te se izmigolji i odjuri opet u pakao.

Potom je Brat Veseljak još dugo tumarao svetom, i ko zna mogao bi o tome mnogo da priča. No najzad ga godine pritiskoše pa stade da premišlja o svojoj smrti. Otide tada do jednog pustinjaka, koji je bio poznat kao pobožan čovek, te mu reče:

»Umoran sam od lutanja i sad gledam kako da dođem u nebesko carstvo.«

Pustinjak mu reče:

»Postoje dva puta: jedan je širok i udoban a vodi u pakao, dok je drugi uzan i džombast a vodi u raj.«

'Morao bih biti prava budala', pomisli Brat Veseljak, 'pa da pođem da se lomatam uskim i džombastim putem.'

Podiže se i pođe širokim i udobnim putem, i najzad dođe do jedne velike, crne kapije; bila je to kapija pakla. Brat Veseljak pokuca te stražar proviri da vidi ko je. No kad ugleda Brata Veseljaka, prepade se; stražar je naime bio baš onaj deveti đavo koji je zajedno s ostalim bio u vojnikovom rancu iz koga je jedva izvukao živu glavu. Zato brže-bolje spusti zasun, pa otrča starešini svih đavola i reče:

»Pred kapijom je neki čova s rancem. On hoće da uđe, ali ga ni za živu glavu ne puštajte, inače će čitav pakao strpati u svoj ranac. Jednom me je u njemu gadno iščekićao.«

Đavo, dakle, dovikne Bratu Veseljaku da odbije od kapije, jer ga ne puštaju unutra.

»Kad me tu ne žele«, pomisli Brat Veseljak, »poći ću

da vidim neće li se u raju naći kakvo sklonište za mene. Negde se ipak moram smestiti.«

On se okrete i pođe dalje. Išao je tako dok nije stigao do rajskih dveri na koja takođe pokuca. Na kapiji je stražario baš glavom sveti Petar. Brat Veseljak ga odmah prepoznade te pomisli:

»Tu ćeš naći starog prijatelja te će biti bolje.«

Sveti Petar reče:

»Nije valjda da hoćeš u raj?«

»Pusti me unutra, brate. Ta ipak moram negde da se skrasim. Da su me primili u pakao, ne bih ovamo ni dolazio.«

»Ne«, uzvrati sveti Petar, »unutra nećeš.«

»Dobro, kad nećeš da me pustiš, uzmi i svoj ranac: neću da išta imam od tebe«, nato će Brat Veseljak.

»Daj mi ga«, reče sveti Petar.

Brat Veseljak proturi ranac kroz rešetke, a sveti Petar ga uze i obesi kraj svoje stolice.

»Sad želim da sam u svom rancu«, reče tada Brat Veseljak. Istog časa on se nađe u njemu te tako dospe u raj i sveti Petar nemade kud već ga tu i ostavi.

82.

Hans kockar

Bio jednom jedan čovek koji se samo kockao, te ga ljudi počeše jednostavno samo tako i zvati — Hans kockar. Kako nikako nije prestao s kockanjem, on proigra kuću i čitavo imanje. Baš na dan kad mu poverioci htedoše uzeti kuću kod njega dođoše Gospod i sveti Petar s namerom da prenoće. Hans kockar im reče:

»Što se mene tiče, noć ovde možete provesti. Međutim, ne mogu vam dati ni postelju ni bilo šta za jelo.«

Tad Gospod reče da ih on samo primi, a da će već sami kupiti nešto za jelo. To Hansu kockaru bi po volji. Onda mu sveti Petar dade tri groša i reče da pođe pekaru i donese hleba. Hans kockar krenu, a kad pođe pored kuće u kojoj behu kockari što su mu sve odneli, oni doviknuše:

»Hanse, ulazi!«

»Šta je«, odvrati on, hteli biste da mi odnesete i ova tri groša?«

Međutim, kockari ga ne ostaviše na miru no navališe na njega te on uđe i proigra ona tri tuđa groša. Sveti Petar i Gospod su čekali i, kako se on zadugo nikako nije vraćao, pođoše za njim. Uto ga sretoše, a Hans kockar reče kako su mu, tobože, pare upale u nekakvu rupu i kako ih je sve to vreme pipkajući po njoj tražio. No Gospod je već znao da je ovaj pare proigrao. Sveti Petar mu opet dade tri groša, a Hans kockar ovog puta ne dopusti da ga bitange zavedu, te gostima donese hleba. Tad Gospod upita ima li u kući vina, našta domaćin odgovori:

»Sva su burad prazna.«

No Gospod mu reče:

»Samo ti pođi u podrum. U njemu se nalazi najbolje vino.«

Hans dugo ne htede poverovati, ali najzad nemade kud pa prozbori:

»Poći ću, no znam da u podrumu nema vina.«

Međutim, kad je na jednom buretu otvorio slavinu, iz njega poteče najbolje vino. On im ga odnese.

Posle večere, Gospod i sveti Petar pođoše na spavanje. Sutradan u zoru Gospod reče Hansu da će mu ispuniti tri želje, misleći da će ovaj zaželeti da se nađe u nebeskom carstvu. Međutim, Hans kockar požele da ima karte kojima će uvek dobijati, kocku koja će sve

svakome odnositi i drvo na kojem će rasti svakojako voće, a ako se neko na njega popne — da ne može sići sve dok mu on to ne naredi. Gospod mu dade sve što je tražio, pa sa svetim Petrom pođe dalje.

Tek sad je Hans počeo da se strašno kocka — odneo je gotovo pola sveta. Videvši to, sveti Petar reče Bogu:

»Gospode, ovo neće izaći na dobro. Na kraju, on će odneti ceo svet. Moramo mu poslati smrt«, što oni i učiniše.

Kad je smrt došla, Hans je upravo sedeo za kartaškim stolom. Tad mu ona reče:

»Hanse, izađi na trenutak!«

Ali on joj odgovori:

»Sačekaj malo dok se igra ne okonča. U međuvremenu, popni se na drvo i naberi voća da nam se uz put nađe.«

Smrt se pope, a kad htede da siđe — ne bi kadra. Hans je ostavi na drvetu sedam godina, i za to vreme niko ne umre.

Tad sveti Petar reče Bogu:

»Gospode, ovo neće izaći na dobro. Niko više ne umire. Moraćemo mi sami da pođemo da to sredimo.«

Oni odoše Hansu i Gospod mu naredi da pusti smrt s drveta. Hans kockar priđe drvetu i reče:

»Smrti, siđi!«

Istog časa ona ga ščepa i ubi, pa on pođe za svetim Petrom i Gospodom, a kad stiže na drugi svet, pokuca na rajske dveri.

»Ko je?«

»Hans kockar.«

»Ah, ti nam nisi potreban. Pođi svojim putem.«

Kad stiže pred čistilište, Hans opet pokuca.

»Ko je?«

»Hans kockar.«

»I bez tebe imamo muke i nevolje preko glave. Ne želimo da se kockamo. Pođi svojim putem.«

Najzad dođe pred kapiju pakla gde ga pustiše da uđe. Međutim, Hans tu nikog ne zateče sem ostarelog Lucifera sa njegovim kljastim đavolom (đavoli zdravih nogu vršljali su po svetu), te odmah sede i poče da se kocka. Ali Lucifer nije imao u šta da se kocka sem u bangave đavole koje mu Hans odnese, jer je svojim kartama morao da dobija. Napustivši pakao, Hans i kljasti đavoli dograbiše motke i pođoše put raja gde počeše da besne, rušeći sve pred sobom. Tad sveti Petar reče:

»Gospode, ovo neće izaći na dobro. Moramo ga pustiti unutra, inače će on iz raja izbaciti nas.«

Oni pustiše Hansa da uđe. No istog časa on poče da se kocka, i u raju nasta takva galama i huka da se ne mogaše razumeti ni svoja vlastita reč. Tad sveti Petar opet reče:

»Gospode, ovo neće izaći na dobro. Moraćemo Hansa izbaciti, jer će nam inače podbuniti čitav raj.«

Oni odoše do Hansa i izbaciše ga. Ali njegova duša se razlete u mnoge delove koji uđoše u druge kockare što još i danas žive.

83.

Srećni Hans

Služio Hans sedam godina kod svog gospodara, pa mu onda reče:

»Gospodaru, moje vreme je isteklo te bih rad bio da pođem kući majci. Dajte mi što sam zaradio.«

»Služio si mi verno i pošteno, pa kakva je služba bila, neka takva bude i nagrada«, reče gospodar i dade mu grumen zlata, koji je bio velik kao Hansova glava. Hans

izvadi iz džepa maramu, umota grumen, zabaci ga na rame i krenu kući. Dok je tako išao, vukući se s mukom, spazi jednog konjanika, koji na živahnom konju bodro i veselo prokasa.

»Ah«, na sav glas će Hans, »kako je jahanje divna stvar! Čovek sedi kao na stolici, ne spotiče se o kamenje, čuva cipele i odmiče a da ni sam ne zna kako.«

Konjanik koji to ču, zaustavi se i doviknu mu:

»Ej, Hanse, zašto onda ideš peške?«

»Moram«, uzvrati Hans, »evo, treba da ovaj grumen odnesem kući. Istina, od zlata je, ali od njega ne mogu ni glavu da uspravim, a žulja mi i rame.«

»Znaš šta«, reče konjanik, »hajde da se menjamo: daću ti svog konja, a ti mi daj svoj grumen.«

»Hoću, drage volje«, uzvrati Hans, »ali ja vam kažem, muke ćete s njim imati.«

Konjanik sjaha, uze zlato i pomože Hansu da uzjaše, uvali mu uzde u ruke i reče:

»Ako hoćeš da konj baš valjano potrči, ti cokni jezikom pa poviči: điha, điha!«

Hans je bio presrećan, pa kad je seo na konja on slobodno pojaha. Nakon nekog vremena pade mu na um kako bi se moglo još brže ići, te poče da cokće jezikom i da viče:

»Điha, điha!«

Konj naglo pojuri a Hans, pre nego što i trepnu, slete s njega i nađe se u jarku koji je odvajao njive od puta. I konj bi sigurno dalje odjurio sam da ga ne uhvati neki seljak što je išao tim putem i pred sobom gonio kravu.

Hans pogleda šta se od njega učinilo, pa se diže. Bio je mrzovoljan i reče seljaku:

»Jahanje je, vala, gadna stvar, pogotovu kad se naleti na ragu kao što je ova: rita se i zbacuje jahača da ovaj vrat može slomiti. Nikad više neću sesti na konja. Budite srećni što imate kravu; za njom čovek može da ide lagano, a povrh toga sigurno ima svaki dan mleka, maslaca i sira. Šta sve ne bih dao kad bih imao takvu kravu!«

»Pa«, seljak će, »ako vam se toliko sviđa, daću vam onda kravu za konja.«

Hans silno obradovan pristade i seljak se vinu na konja pa žurno odjaha.

Hans spokojno potera kravu ispred sebe i poče da razmišlja o srećnoj trgovini. 'Budem li imao samo komad hleba, a toga mi, vala, neće nedostajati, onda ću moći kad god zaželim da jedem s hlebom maslac i sir. Ako ožednim, ja ću pomusti kravu i napiti se mleka. Dušo, što će ti više?'

Kad dođe do jedne krčme, zaustavi se i, onako radostan, pojede sve što je imao uza se kao ručak i večeru, a za nekoliko poslednjih filira naruči pola čaše piva.

Zatim krenu dalje i potera kravu, primičući se jednako selu u kome je živela njegova majka.

Žega je bivala sve nesnošljivija što se podne više primicalo, a Hans se nalazio u jednoj pustari za koju mu je, da bi je prepešačio, bio potreban još čitav čas. Tad poče da oseća strahotnu vrućinu, tako da mu se jezik od žeđi lepio za nepce.

'Doskočiću ja tome', pomisli Hans, 'sada ću pomusti kravu pa ću se mlekom osvežiti.'

On je priveza za jedno suvo drvo pa, kako nije imao vedro, stavi ispod krave svoju kožnu kapu. Ali ma koliko da se upinjao, ne poteče ni kap mleka. A pošto je pri tom bio nevešt, nestrpljiva životinja ga najzad zadnjom nogom tako potkači po glavi da se on zatetura i pade, te čak neko vreme nije znao ni gde se nalazi. A baš tog časa putem naiđe mesar, koji je pred sobom gurao kolica sa svinjčetom.

»Šta je? Kakve su to gluposti!« uzviknu on i pomože dobrome Hansu da se pridigne. Hans ispriča šta mu se dogodilo. Mesar mu pruži flašu i reče:

»Evo popij koji gutljaj te se okrepi. Razume se da ta krava neće dati mleka; ona je stara te u najboljem slučaju može da posluži za vuču ili za klanicu.«

»Ej, ej«, nato će Hans, prevlačeći rukom po kosi, »ko bi to pomislio! Naravno, dobro je ako čovek može da zakolje toliku životinju: ala bi dobio mesa! Samo što ja ne volim mnogo govedinu, nije mi dovoljno sočna. Da. Eh, kad bih imao takvo nazimče! Svinjetina drugačije prija, a povrh toga tu su još i kobasice!«

»Čujte, Hanse«, reče mesar, »vama za ljubav pristajem da se trampimo. Svinjče ću dati za kravu.«

»Neka vam bog plati za vaše prijateljstvo«, reče Hans, pa mu predade kravu. Mesar odveza i skide svinjče s kolica, a konopac kojim je ono bilo vezano stavi Hansu u ruku.

Hans pođe dalje, razmišljajući kako mu srećom ipak sve ide naruku; kad mu se štogod neprijatno i desi, ipak se to odmah nekako i popravi. Ne potraja dugo, kad mu se pridruži jedan momak koji je pod pazuhom nosio lepu belu gusku. Pozdraviše se i Hans poče da mu pripoveda o tome kako ga uvek prati sreća i kako se svaki put trampio u svoju korist. Momak mu ispriča kako gusku nosi na nekakvo krštenje.

»Podigni je samo«, nastavi on i dograbi gusku za krila, »pa da vidiš kako je teška. Kljukana je osam nedelja. Ko bude jeo to pečenje, niz bradu ima da mu pocuri mast.«

»Da, da«, nato će Hans odmeravajući je jednom rukom, »poteška je, ali ni moje svinjče nije baš za bacanje.«

Međutim, momak je stalno brižno pogledao na sve strane, vrteći glavom.

»Čujte«, reče potom, »s vašim svinjčetom čini se nije sve u redu. U selu kroz koje sam prošao upravo su kmetu iz obora ukrali jedno. Sve se bojim, sve se bojim da je to baš svinjče koje držite. Razaslali su ljude u poteru, i nećete se dobro provesti ako vas uhvate sa svinjčetom: u najboljem slučaju strpaće vas u zatvor.«

Dobroga Hansa kad to ču obuze strah.

»Ah, bože«, reče, »pomozite mi u nevolji. Vi se u ovom kraju bolje snalazite, te uzmite svinjče a meni ostavite gusku.«

»Pa, poprilično ću morati da stavim na kocku«, uzvrati momak, »ali ipak ne želim da zbog mene dopadnete nesreće.«

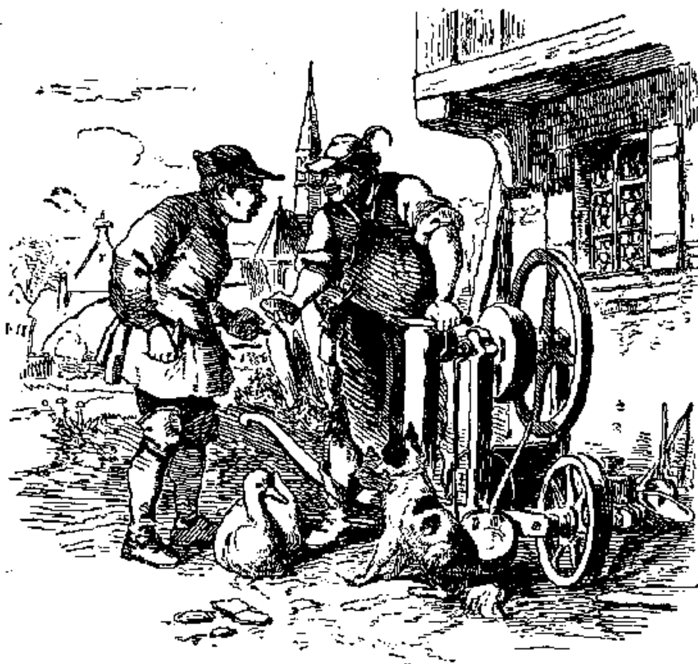
On, dakle, uze konopac u ruku i brže-bolje svinjče

potera nekakvim sporednim puteljkom, a dobri Hans, srećan što se rešio briga, nastavi put u svoj rodni kraj, noseći pod miškom gusku.

'Kad dobro razmislim', poče da razgovara sam sa sobom, 'trampeći se za gusku, ja sam imao još i koristi: prvo, dobiću dobro pečenje, zatim, poprilično masti što će iz njega iscureti. Moći ću tri meseca da hleb premazujem guščijom mašću. Najzad, tu je i lepo belo perje da napunim svoj jastuk na kome ću odmah lako i brzo da zaspim. Što će se moja majka radovati!'

Dok je prolazio kroz poslednje selo, naiđe na jednog oštrača. On je stajao kraj svojih kolica; točak je zvrjao, a on je pevao:

»Točak veselo okrećem i makaze oštrim,
Gde me vetar baci, kabanicu kačim.«

Hans zastade gledajući ga. Najzad ga oslovi rečima: »Vama mora da je dobro, čim ste pri poslu tako veseli.«

»Da«, odgovori oštrač, »zanat je zlatan. Kad je čovek valjan oštrač, kad god posegne rukom u džep nađe koju paru u njemu. Nego, gde kupiste tu lepu gusku?«

»Nisam je kupio, već za nju dadoh svinjče.«

»A svinjče?«

»Njega sam trampio za kravu.«

»A kravu?«

»Nju sam zamenio za konja.«

»A konja?«

»Za njega sam dao grumen zlata velik kao moja glava.«

»A zlato?«

»E, to mi je bila zarada za sedam godina verne službe.«

»E, bogme, u svakoj prilici ste znali da se snađete«, reče oštrač, »a kad biste sada još postigli da vam novac zazvecka u džepu kad god ustanete, e tad bi vam sreća bila potpuna.«

»A kako da mi to pođe za rukom?« upita Hans.

»Treba da postanete oštrač kao ja. Za tako nešto potrebno je zapravo samo jedno tocilo, dok će ostalo doći samo po sebi. Evo, ja imam jedno. Doduše, nešto je oštećeno, ali za njega ne treba da mi date ništa izuzev te guske. Hoćete li?«

»Kako još možeš da pitaš«, nato reče Hans, »postaću najsrećniji čovek na svetu. Ako nađem pare kad god se mašim za džep, čemu onda više brige?« te mu pruži gusku da zauzvrat primi tocilo.

»Evo«, reče oštrač, podižući sa zemlje jedan običan težak kamen što je ležao kraj njegovih nogu, »uz tocilo ću vam dati još jedan dobar kamen po kome se može slobodno udarati te ćete moći da ispravljate stare eksere. Uzmite ga i dobro ga čuvajte.«

Hans uprti na sebe kamenje i sav zadovoljan krenu dalje. Oči su mu svetlele od radosti. 'Mora da sam se rodio pod srećnom zvezdom', uzviknu, 'sve što poželim, to mi se i ispuni. Baš sam dete sreće.'

Međutim, kako je od rane zore bio na nogama, on poče da oseća umor, a i glad ga je morila, jer je od radosti još kad je za konja dobio kravu najednom smazao svu svoju zalihu. Ipak je uz veliku muku išao dalje, ali je morao svaki čas da zastaje. Pri tom ga je kamenje nemilosrdno žuljalo. Tad mu na um pade misao koje se posle nije mogao osloboditi: kako bi bilo lepo kad upravo od

sada ne bi morao da ih tegli. Kao puž, dovuče se do jednog bunara, kraj koga htede da otpočine i da se osveži kojim gutljajem hladne vode. Da ne bi oštetio oštračko kamenje dok seda, on ih pažljivo položi kraj sebe na ivicu bunara. Zatim sede i htede da se nagne da pije vode. Ali tad se prevari i malo gurnu kamenje te oni oba bućnuše pravo u bunar. Kad na njegove oči kamenje potonu, Hans poskoči od radosti, zatim pade na kolena i sa suzama u očima zahvali bogu što je i ovom prilikom bio milostiv pa ga na tako lep način oslobodio tegobnog kamenja koje mu je još jedino smetalo, a da sebe zbog toga ne mora da prekoreva.

»Ovako srećna čoveka«, kliknu on, »nema pod kapom nebeskom!«

Pa laka srca i lišen svakog tereta potrča dalje, trčeći tako sve dok nije prispeo kući, svojoj majci.

84.

Hansova ženidba

Bio jednom neki mladi seljak po imenu Hans koga je njegov stric hteo da oženi bogatom ženom. On postavi Hansa u zapećak i naredi da se peć dobro podloži. Zatim donese lonac s mlekom i poprilično komadom belog hleba, dade mu novoiskovani, blistavi filir u ruku i reče:

»Hanse, filir čvrsto drži, a hleb drobi u mleko i sedi tu i nemoj odatle da se mrdneš dok se ne vratim.«

»Dobro«, uzvrati Hans, »sve će biti kako kažeš.«

Tad stric obuče neke stare uprljane pantalone pa pode kao prosac u drugo selo do kćerke nekog bogatog seljaka i zapita je:

»Hoćete li da se udate za mog sinovca Hansa? Dobi-

ćete čestitog i promućurnog muža, koji će vam se dopasti.«

Otac tvrdica zapita:

»Koliki mu je imetak? Ima li štogod i da udrobi?«

»Dragi prijatelju«, nato će prosac, »moj mladi sinovac je zbrinut, u ruci ima dobru i lepu paru a ima svakako šta i da udrobi. Mogao bi takođe da nabroji mrlja (tako su se nazivala imanja) ništa manje od mene«, pa se pri tom lupi o svoje umazane pantalone. »Ako vam ne bi bilo teško da se potrudite i pođete sa mnom, odmah ćete videti da je sve onako kao što ja kažem.«

Tvrdica ne htede da propusti tako dobru priliku pa reče:

»Ako je tako, nemam ništa protiv venčanja.«

Tako se određenog dana održa svadba, a kad mlada žena htede da pođe u polje i da pogleda ženikovo imanje, Hans najpre svuče svoje praznično odelo i navuče na se umazanu bluzu, govoreći:

»Mogao bih da ukaljam lepo odelo.«

Zatim krenuše u polje pa kad bi se uz put gdegod u daljini video koji vinograd ili se ukazale odvojene njive i livade, Hans bi pokazivao prstom i tad se udarao o veliku ili malu mrlju na svojoj bluzi, govoreći:

»Mrlja je moja, i ova je moja, draga, pogledaj samo«, želeći pri tom da kaže kako ona nema potrebe da zija u prostrano polje već da gleda njegovo ruho koje mu je zaista pripadalo.

»Da li si i ti bila na svadbi?«

»Dabome da sam bila, i to u svečanoj odeći. Moj ukras na glavi bio je od snega, zatim se pomolilo sunce te mi se ukras istopio. Na sebi sam imala haljinu od paučine, te kad prođoh kroz trnje, ono mi je strga. Cipelice su mi bile od stakla, pa kad sam se spotakla o jedan kamen, one samo učiniše 'kvrc' i rasprštaše se.«

85.
Zlatna deca

Živeo neki siromah sa ženom. Ništa nisu imali sem neugledne kolibe; prehranjivali su se ribolovom i jedva su sastavljali kraj s krajem. Ali dogodi se da je siromah, kad je jednog dana sedeći na obali bacio mrežu u vodu, izvukao ribu koja je bila cela od zlata. I dok je on veoma iznenađen posmatrao ribu, ona poče da govori:

»Čuj, ribaru, baci me natrag u vodu, pa ću ti kolibicu pretvoriti u raskošan zamak.«

Ribar nato reče:

»Kakva vajda od zamka kad nemam šta da jedem?«

Zlatna ribica nastavi:

»I za to ću se postarati. U zamku će biti jedan ormar u kome ćeš, kad ga širom otvoriš, naći činije s najlepšim jelom i to — koliko ti duša ište.«

»Ako je tako«, uzvrati siromah, »onda ti zacelo mogu učiniti to što tražiš.«

»Da«, reče ribica, »ali pri tom ima i jedan uslov: da nikom živom, ma ko to bio, ne otkriješ odakle potiče tvoja sreća. Izustiš li i jednu jedinu reč, sve će da nestane.«

Siromah tada vrati čudesnu ribicu u vodu pa se uputi kući. A kad tamo, na mestu gde se inače nalazila njegova bedna koliba sad je stajao veliki zamak. On se veoma zadivi i uđe i ugleda ženu, koja je bila odevena u lepe haljine, kako sedi u jednoj raskošnoj odaji. Bila je prezadovoljna svim ovim te reče:

»Čoveče, otkud najednom ovo? Mnogo mi se sviđa.«

»Da«, nato će siromah, »i meni se sviđa, ali glad me silno mori. Daj mi najpre da nešto jedem.«

»Ja ništa nemam a ne umem ništa ni da nađem u novoj kući«, reče žena.

»Nije to tako teško«, uzvrati joj siromah, »eno tamo vidim velik ormar, pođi i otvori ga.«

Kad ona otvori ormar, a ono u njemu — kolači, meso, voće, vino — sve neodoljiva izgleda. Van sebe od radosti, ona tada poviče:

»Srce moje, treba li ti još štogod?« pa sedoše za sto i baciše se na jelo i piće. Kad se siti najedoše i napiše, žena upita:

»Pa, čoveče, otkud nam sve ovo bogatstvo?«

»Ah«, nato će on, »ne pitaj me o tome, ne smem ti reći; ako ikome kažem, naša sreća će nestati.«

»Dobro«, reče ona, »ako ne treba da mi kažeš, onda i ne priželjkujem da znam.«

Međutim, ona tako nije mislila. Želja da sazna tajnu nije joj davala mira ni danju ni noću pa je muža kinjila i podbadala sve dotle dok on ne izgubi strpljenje pa joj ne reče da je sve to od jedne čudesne zlatne ribice koju je uhvatio ali je vratio u vodu, za šta mu je ona dala bogatstvo koje sad imaju. A kako izusti te reči, u isti mah iščeze lepi zamak s ormarom, te se oni opet nađoše u trošnoj ribarskoj kolibici.

Siromah je morao ispočetka da počinje, da ide za svojim poslom i da peca. No sreća htede da on još jednom izvuče zlatnu ribicu.

»Čuj«, reče ona, »ako me opet baciš u vodu, vratiću ti zamak s ormarom punim kuvanih i pečenih jela; samo budi čvrst pa ni po živu glavu ne odaj od koga si to dobio, inače će ti sve ponovo nestati.«

»Čuvaću se već«, obeća ribar i ribicu baci u vodu.

Kad se vratio kući, sve je blistalo kao i prvi put, dok se žena radovala sreći; ali joj znatiželja ipak ne dade mira, te ona nakon nekoliko dana poče opet da zapitkuje kako se to zbilo i kako se toga domogao. Ribar je neko vreme ćutao, ali najzad ga ona toliko razljuti da

prasnu i u besu joj odade tajnu. U tom trenutku zamak iščezne i oni se opet nađoše u trošnoj kolibi.

»Eto ti«, reče on, »sad ćemo opet skapavati od gladi.«

»Ah«, nato će žena, »bogatstvo radije neću uzeti ako ne znam od koga je; inače neću imati mira.«

Siromah se opet zaputi na pecanje i posle nekog vremena dogodi se isto ono što i ranije: po treći put izvuče zlatnu ribicu.

»Čuj«, reče ona, »vidim dobro da jednako padam u tvoje šake. Ponesi me kući i seci me na šest komada: dva daj ženi da pojede, dva — kobili, a dva zakopaj u zemlju; to će ti doneti sreću.«

Ribar odnese ribicu kući i učini kao što mu je ona rekla. Dogodi se, pak, da iz ona dva dela koja je zakopao u zemlju izrastu dva zlatna ljiljana, a da kobila oždrebi dva zlatna ždrebeta, dok ribareva žena rodi dva dečaka koji su bili potpuno zlatni.

Dečaci su porasli i bili lepi. Sa njima su rasli ljiljani i ždrebad. Tad oni rekoše:

»Oče, želimo da uzjašemo na svoje zlatne atove i da pođemo u svet.«

A on sav nesrećan i potišten upita:

»Kako ću izdržati kad odete i ne budem znao kako ste?«

»Ovde će ostati dva zlatna ljiljana, pa ćete po njima videti kako nam je: ako su sveži, zdravi smo; ako su uveli, bolesni smo; a ako padnu na zemlju, mrtvi smo«, rekoše oni ocu i onda odjahaše i posle duga puta prispeše u jednu krčmu punu ljudi, koji, kad spaziše dva zlatna dečaka, počeše da im se smeju i rugaju. Kad jedan od braće ču ruganje, postide se, ne htede da nastavi put, već se okrete i vrati ocu.

Drugi, međutim, odjaha i dođe u jednu veliku šumu. A kad htede da na konju u nju uđe, ljudi rekoše:

»Neće vam poći za rukom da kroz šumu projašete jer je ona puna razbojnika koji će se s vama grdno poigrati pa će vas čak, kad vide da ste vi i konj od zlata, ubiti.«

Međutim on se ne pokoleba i reče:

»Ja moram kroz nju da prođem, to je nužno.«

Tad uze medveđe kože i u jednu sebe uvije, a drugom konja prekrije, tako da se od zlata ništa nije moglo videti, pa spokojno ujaha u šumu. Kad je jašući malo dublje odmakao, začuje iz žbunja neko šuškanje i glasove onih koji su se šapatom dogovarali. Odjednom neko reče:

»Evo nekoga!«

A sa druge:

»Pustite ga neka s mirom ide; to je neki Medo Danguba što je siromašan i go kao crkveni miš. Šta će nam i šta s njim da radimo!«

Tako zlatno dete srećno projaha kroz šumu, a da mu se ne desi nikakvo zlo.

Jednog dana stiže on u neko selo i tu spazi devojku koja je bila tako lepa da nije verovao da na svetu može postojati lepša. I kako prema njoj oseti silnu ljubav, priđe joj i reče:

»Sviđaš mi se i volim te iz sveg srca. Hoćeš da mi postaneš žena?«

I on se, pak, dopade devojci pa ona — pristajući — reče:

»Da, hoću da budem tvoja žena i da ti čitavog života ostanem verna.«

Oni tad prirediše svadbu i upravo kad su bili u sred najvećeg veselja, kući se vrati nevestin otac, pa kad vide da mu se kćer udaje, zgranu se i zapita:

»Gde je mladoženja?«

Oni mu pokazaše zlatno dete koje je, međutim, još imalo na sebi medveđu kožu. Tad devojčin otac besno reče:

»Jedan Medo Danguba nikad neće dobiti moju kćer«, i htede da ga ubije.

Nevesta ga je preklinjala što je usrdnije mogla rečima:

»On mi je muž i ja ga svom dušom volim«, te ga najzad smiri.

No devojčinom ocu sumnja i briga ipak nisu izlazile iz glave, tako da sutradan dobro porani s namerom da se još jednom uveri da nije taj ćerkin muž neki prost i odrpan prosjak. No kad zaviri u njihovu sobu, vide krasnog zlatnog muškarca u postelji, dok je odbačena medveđa koža ležala na podu. Tad pođe nazad, misleći: 'Kako je dobro što sam se obuzdao; inače bih počinio veliko nedelo.'

Zlatno dete je, pak, sanjalo kako je pošlo u lov na jednog raskošnog jelena, pa kad se ujutru probudi reče svojoj nevesti:

»Idem u lov.«

Nju obuze strah pa ga zamoli da ostane, govoreći:

»Lako te može zadestii velika nesreća.«

»Treba i moram da pođem«, odgovori joj muž, pa ustade i odjaha u šumu. Ne potraja dugo, kad pred njega iskoči raskošan i ponosit jelen — baš onako kako je sanjao. Nanišani da ga ubije, no jelen u tren oka nestade. Tad zlatno dete pojuri za njim preko jendeka i kroz šipražje, goneći ga i ne sustajući čitav dan. Ali uveče, jelen mu se izgubi iz vida. Pa kad se zlatno dete osvrnu, vide da se nalazi ispred jedne kućice u kojoj je živela veštica. Pokuca i tad izađe jedna bakica i zapita:

»Šta još tražite tako kasno sred ove velike šume?«

»Niste li videli jelena?« upita mladić.

»Videla sam«, odgovori ona, »tog jelena ja dobro znam.«

Za sve to vreme je neko kučence, koje je za vešticom izašlo iz kuće, žestoko na njega lajalo.

»Umukni, rospijo«, reče mu ljutito on, »inače ću te ubiti.«

Tad se veštica naljuti i besno na momka povika:

»Šta? Hoćeš da mi ubiješ kučence!« i istog trena ga pretvori u kamen.

Njegova nevesta čekala ga je uzalud, tužno premišljajući:

'Sigurno se dogodilo ono što me je plašilo i što mi je srce tištilo.'

A za to vreme, kod kuće, drugi brat je stajao kraj zlatnih ljiljana, kad najednom — jedan se savi i pade na zemlju.

»Ah, bože«, reče on, »brata je zadesila velika nesreća! Moram da pođem da ga potražim i vidim da li ga možda mogu spasti.«

»Ne idi! Ako i tebe izgubim, šta da radim?« usprotivi se tad otac, no ovaj odgovori:

»Treba i moram da pođem.«

On tako uzjaha zlatnog konja i otide. Prispe u onu veliku šumu gde je njegov brat kao kamen stajao. Stara veštica izađe iz svoje kuće, pozva ga s namerom da i njega uvuče u zamku. Ali on se nije približavao, već reče:

»Ubiću te ako mi ne oživiš brata.«

Ma koliko to nerado činila, ona prstom dotače kamen koji odmah ožive, dobijajući ljudski lik. Kad se ugledaše, zlatna deca se obradovaše, izljubiše i izgrliše, pa odjahaše iz šume. Jedan od braće krenu svojoj nevesti, dok drugi pođe ocu, koji mu čim stiže kući, reče:

»Dobro znam da si izbavio brata jer se zlatni ljiljan odjednom podigao i nastavio da cveta.«

Oni tako poživeše zadovoljno i srećno sve do svoje smrti.

86.
Lisica i guske

Doluta jednom lisica na neku livadu na kojoj se nalazilo jato lepih i ugojenih gusaka. Ona se tad nasmeja i reče:

»Evo me kao poručene. Vi ste lepo na okupu, te mogu da vas žderem jednu za drugom.«

Od straha guske zagakaše, poskakaše, pa počeše da kukaju i da žalobno mole za život. Ali lisica ne hte išta da čuje no reče:

»Nema milosti, morate umreti.«

Najzad jedna od gusaka skupi hrabrost i prozbori:

»Ako mi, jadnice, moramo ionako da izgubimo svoj mladi život, pruži nam bar jednu jedinu milost pa nam dozvoli da se pomolimo, da ne umremo u grehovima. Zatim ćemo se poredati te onda gledaj da uvek pronađeš najdeblju među nama.«

»Dobro«, nato će lisica, »pravično je da vam to dopustim, a i molba vaša je blagočastiva. Molite se, ja ću za to vreme da pričekam.«

Prva, dakle, poče s veoma dugom molitvom, jednako gačući:

»Ga, ga!«

A kako nikako ne htede da prestane, druga ne sačeka da na nju dođe red, već i ona poče:

»Ga! Ga!«

Treća i četvrta krenuše za njom, te ubrzo sve skupa složno zagakaše.

(A kad one završe molitvu, bajku bi valjalo nastaviti; no guske se još uvek mole.)

87.
Siromah i bogataš

U davna vremena kad je još sam dragi Bog hodao po zemlji među ljudima, dogodi se da ga jednom umornog zatekne noć pre no što je mogao doći do nekog konačišta. Kraj puta kojim je nailazio bile su dve kuće sučelice postavljene: jedna velika i lepa, druga malena i jadna. Velika je pripadala bogatašu, a mala — siromahu. Tad Gospod pomisli:

»Bogatašu neće teško pasti ako kod njega prenoćim.«

Kad ču kucanje na vratima, bogataš otvori prozor i upita stranca šta traži. Bog odgovori:

»Tražim prenoćište.«

Bogataš pogleda putnika namernika od glave do pete i kako je Bog bio odeven prosto i nije izgledao kao neko ko bi u džepu mogao imati para, bogataš odmahnu glavom i reče:

»Ne mogu da vas primim. Sobe su mi pune svakojakih stvari, a kad bi svakom ko pokuca na moja vrata davao prenoćište, mogao bih i sam da spadnem na prosjački štap. Pokušajte na drugom mestu.«

Posle tih reči on zalupi prozor, ostavljajući Boga napolju. Bog mu onda okrete leđa i pređe prekoputa do male kuće. Čim je zakucao, siromah odmah otvori svoja vratašca i zamoli putnika namernika da uđe.

»Prenoćite kod mene«, reče, »već se toliko smračilo da ne biste nikako mogli da nastavite put.«

To se dopade Bogu pa uđe.

Siromahova žena ga dočeka usrdno, pruži mu ruku i poželi mu dobrodošlicu pa reče neka se udobno smesti i zadovolji onim što imaju. Oni nemaju bogzna šta, ali ono što je tu, od srca će dati. Ona zatim pristavi krompir na vatru i dok se on kuvao, pomuze kozu da se uz

vruć krompir nađe i malo mleka. Ubrzo sto bi postavljen, te Bog sede i poče s njima jesti. Prijala mu je hrana iako loša jer su kraj njega bila zadovoljna lica.

Pošto večeraše, a dođe i vreme spavanju, žena kriomice pozva muža i reče:

»Čuj, dragi, noćas ćemo za nas prostreti slamu kako bi ubogi putnik namernik mogao da legne u našu postelju i da se odmori. On je čitav dan hodao pa mora da je spao s nogu.«

»Vrlo rado«, odgovori on, »ponudiću mu«, te pođe Bogu i zamoli ga da, ako hoće, legne u njihovu postelju i da se kako treba odmori. Bog ne htede tim starim ljudima da uzme njihov ležaj, ali ga oni ne ostavljahu na miru sve dok ne pristade i ne leže u postelju. Oni sebi, pak, prostreše slamu po podu.

Sutradan ustadoše još pre zore i gostu pripraviše za doručak ono što su imali. Kad sunce ogranu, bacajući zrake kroz prozorčić, Bog ustade pa opet s njima nešto pojede i onda ustade da nastavi svoj put. Kad se nađe na vratima, on se okrete i reče:

»Pošto ste tako milosrdni i smerni, poželite tri stvari koje ću vam ispuniti.«

Siromašak tad reče:

»Šta da poželim prvo sem večitog blaženstva, i, drugo, do da nas dvoje dok god smo živi ostanemo zdravi i da imamo svoj nasušni svakodnevni hleb; šta da poželim kao treće — ne znam.«

»Ne želiš li novu kuću namesto stare?« zapita ga Bog.

»O, kako da ne!« nato će siromah, »ako mogu još i nju dobiti, bilo bi mi zbilja drago.«

Gospod zatim ispuni njegove želje, pretvori staru kuću u novu, blagoslovi ih još jednom i pođe dalje.

Dan je bio već poprilično odmakao kad je bogataš ustao. On proviri kroz prozor i preko puta, gde je inače

stajala trošna koliba, spazi novu i čistu kuću sa crvenim crepovima. Tada od čuda razrogači oči, pozva ženu i reče:

»Reci mi šta se dogodilo? Još sinoć je tamo stajala stara i bedna koliba, a danas — lepa, nova kuća. Potrči preko i saznaj od njih kako je do toga došlo.«

Žena otide i poče da se raspituje kod siromaha; on joj sve lepo ispriča:

»Sinoć dođe neki putnik namernik, koji je tražio konak, a jutros — odlazeći — on nam ispuni tri želje: dade nam večito blaženstvo, zdravlje dok smo živi i nasušni svakodnevni hleb i, na kraju, još umesto naše stare kolibe — lepu i novu kuću.«

Bogataševa žena se brže-bolje vrati svojoj kući i ispriča svome muži kako se sve zbilo. Nato će on:

»Dođe mi da sebe raskomadam i iskršim. Da sam samo znao! Taj stranac je najpre k nama dolazio. Kod nas je hteo da prenoći, ali ja sam ga odbio.«

»A ti onda požuri«, reče žena, »te uzjaši na kobilu. Možda ćeš čoveka još stići, pa neka i tebi ispuni tri želje.«

Bogataš posluša dobar savet, odjuri na kobili i sustigne Boga, pa poče lepo i umilno da govori, moleći ga da mu ne zameri što ga nije odmah pustio u kuću. On je, reče, u stvari tražio ključ od vrata, dok je za to vreme Bog otišao; potom ga pozva da ako se bude vraćao istim putem, svrati obavezno kod njega.

»Dobro«, nato će Bog, »jednom kad naiđem, svratiću.«

Tad bogataš upita ne bi li i on kao i njegov sused mogao izraziti tri želje? Bog mu reče da to može učiniti, ali da za njega neće biti dobro, pa je bolje da ništa ne poželi. Bogataš uzvrati kako bi već našao nešto što bi ga usrećilo, samo kad bi znao da će se ispuniti. Bog će:

»Pođi kući, a tri želje, koje izraziš — ispuniće se.«
Sad je bogataš imao šta je tražio, pa pojaha kući razmišljajući sta da poželi. Dok je tako premišljao, popusti uzde te kobila stade kaskati, tako da su mu se usled kaskanja jednako remetile misli, te nikako ne mogaše da ih sredi. On je tada potapšta po vratu, govoreći:
»Smiri se, Lizo«, ali kobila iznova poče da poigrava. On se najzad razljuti i nestrpljivo poviče:
»Da bog da vrat slomila!«
Čim je izustio te reči, kobila se strovali mrtva na zemlju, ne mičući se više: tako se ispuni prva želja.
A kako je bogataš po prirodi bio tvrdica, ne htede da ostavi sedlo, već ga odveza i uprti na leđa pa pešice nastavi put.
»Preostale su ti još dve želje«, pomisli on, te se time uteši.
Kako je polako koračao pustim predelom a u podne je sunce silno peklo, njemu bi toplo i posta mrzovoljan. Sedlo mu je žuljalo leđa, a još uvek se nije dosetio šta da poželi.
'Kad bih poželeo ne znam kakva bogatstva i blaga ovog sveta', poče da govori sam sa sobom, 'znam unapred da bi mi posle još mnogo šta — ovo ili ono — palo na um. Međutim, učiniću ja već tako da ništa više ne preostane što bi poželeo.'
Tad uzdahne i reče:
»Što nisam prost bavarski seljak koji je takođe imao tri želje, ali je umeo da sebi pomogne: najpre je poželeo vrlo mnogo piva; druga želja mu je bila da dobije onoliko piva koliko je kadar da popije i na kraju, požele bure piva.«
Bogataš je stalno mislio šta bi poželeo i taman bi u nekim trenucima pomislio kako je pronašao ono za čim žudi, no odmah posle toga bi mu se učinilo da je to pre-

malo. Tako hodajući i razmišljajući, pade mu na um kako je sada lepo njegovoj ženi koja sedi u sobi punoj hladovine i svakako uživa. To ga pošteno naljuti, pa nehotice glasno izusti:

»Želeo bih da se ona nađe na ovom sedlu te da sa njega ne može sići, umesto da ga vučem na leđima.«

A kad izusti poslednju reč, sedlo iščeze sa njegovih leđa, te on tako vide da mu se ispunila i druga želja. Tek tada oseti vrućinu; potrča s namerom da se, kad stigne kući, potpuno osami u velikoj sobi pa da kao poslednju želju smisli nešto veliko.

A kad dođe kući i otvori vrata, vide svoju ženu nasred sobe kako sedi na sedlu sa koga ne može da siđe te stoga kuka i zapomaže.

Tad on reče:

»Smiri se! Poželeću ti sva bogastva ovog sveta, samo sedi gde si.«

Ona poče da ga grdi i, nazivajući ga tupavkom, reče:

»Šta će mi pomoći sva bogatstva sveta ako stalno budem sedela na ovom sedlu; ti si mi ovo poželeo, moraćeš da mi pomogneš da siđem sa sedla.«

Nemajući kud, bogataš morade izraziti i treću želju: da se žena oslobodi sedla i da sa njega siđe; i želja se smesta ispuni. Od svega, dakle, bogatašu ne osta ništa drugo do bes, muka, pogrde i nastradali konj.

A siromah je preko puta sa ženom živeo zadovoljno, tiho i smerno sve dok blaženo ne skončaše.

SADRŽAJ

88.
Ševa koja peva i skakuće

Bio jednom neki čovek koji je nameravao da krene na daleki put i na rastanku upita tri svoje kćeri šta da im donese. Tada najstarija požele bisere, druga — dijamante, dok treća reče:

»Dragi oče, želim ševu što peva i skakuće.«

Nato joj otac odgovori:

»Dobro, imaćeš je ako je ikako budem mogao nabaviti.«

Onda poljubi sve tri kćeri i pođe. Kad je došlo vreme da se vrati, kupio je bisere i dijamante za one dve starije kćeri, ali ševu koja peva i skakuće za najmlađu uzalud je svuda tražio. To mu je bilo mnogo krivo jer mu je ta kćer bila najmilija.

Put ga je vodio kroz jednu šumu. Usred šume se nalazio blistav zamak, a kraj njega — drvo na čijem samom vrhu ugleda ševu kako peva i skakuće.

»Ej, ti mi dolaziš kao poručena«, reče veoma obradovan, te pozva slugu i naredi mu da se popne i uhvati ptičicu. Ali taman kad sluga priđe drvetu i htede da se popne, odjednom iskoči lav, nakostreši se i zarika tako da lišće na drvetu zatitra.

»Rastrgnuću onoga ko hoće da mi ukrade ševu koja skakuće i peva«, uzviknu lav.

»Nisam znao da je ptica tvoja«, reče tada čovek. »Hoću da ispravim svoju nepravdu i da se iskupim suvim zlatom, samo me ostavi u životu.«

»Tebe ništa ne može spasti«, nato mu odgovori lav, »osim da mi obećaš da ću dobiti ono što kod kuće prvo sretneš, i ako to učiniš — pokloniću ti život, a uz to i pticu za tvoju kćer.«

Ali čovek se kolebao pa reče:

»To bi mogla biti moja najmlađa kći koja me najviše voli i koja mi uvek potrči u susret kad se vraćam kući.«

No sluga se beše mnogo uplašio da čovek ne odbije te mu tiho prozbori:

»Zar vas mora dočekati baš vaša kći? To može da bude mačka ili pas.«

Tako sluga uspe da nagovori svog gospodara, koji uze ševu što skakuće i peva, a obeća lavu da će dobiti ono što kod kuće prvo sretne.

Kad je prispeo i ušao u kuću, prvi ko ga je sreo nije bio niko drugi do baš njegova najmlađa kći. Ona dotrča, poljubi ga i zagrli, a kad vide kako je doneo ševu koja peva i skakuće, njenoj sreći ne beše kraja. Međutim, siromah otac se nije mogao radovati, već poče plakati i reče:

»Najdraže moje dete, pticu sam skupo platio. Za nju sam te morao obećati divljem lavu, a on će te kad te dobije rastrgnuti i prožderati.«

Ispriča joj zatim potanko kako je sve bilo i zamoli je da, ma šta se dogodilo, tamo ne odlazi. Ali ona ga uteši, govoreći:

»Predragi moj oče, obećanje što ste dali morate i održati: otići ću tamo pa ću već nekako umilostiviti lava i verujem da ću se živa i zdrava vama vratiti.«

Sutradan ona zamoli da joj se pokaže put, oprosti se, pa spokojno pođe u šumu. Onaj lav je, međutim, bio općinjeni kraljević, koji je preko dana bio lav, a sa njim su i sve njegove sluge bile lavovi, dok su noću dobijali svoje prirodno ljudsko obličje. Kad je devojka došla u šumu, srdačno je dočekaše i povedoše u dvorac. Kad se spusti noć, lav postade lep mlad čovek, i svadba se blistavo proslavi. Živeli su zadovoljno: bdeli noću a spavali danju.

Jednom kraljević dođe svojoj ženi i reče joj:

»Sutra će biti veliko slavlje u kući tvog oca jer ti se najstarija sestra udaje. Ako želiš da tamo odeš, odvešće te moji lavovi.«

Ona rado pristade jer je htela najviše da vidi svog oca, pa pođe praćena lavovima. Kad prispe, nastade velika radost jer su svi verovali da ju je rastrgao lav i da već odavno nije živa. Ali ona ispriča kako divnog muža ima, te kako joj je dobro i lepo s njim. Ostade kod njih sve dok je trajala svadba, a zatim se vrati u šumu.

Kad se udavala srednja kći, pa nju opet pozvali na svadbu, ona lavu reče:

»Ovog puta neću da budem sama, pođi i ti sa mnom.«

No lav odvrati da bi to za njega bilo sivuše opasno jer ako bi na njega pao samo tračak svetlosti sa sveće što gori, on bi se odmah pretvorio u goluba te bi morao sedam godina sa golubovima da leti.

»Ah«, nato će ona, »samo ti pođi sa mnom: ja ću te već čuvati i zaštititi od svake svetlosti.«

Oni, dakle, pođoše i sa sobom povedoše svoje detence. Ona naredi da se u očevoj kući sagradi dvorana tako čvrstih i debelih zidova da nikakav zračak u nju ne bi mogao prodreti. U njoj će bezbedno sedeti lav kad se zapale svadbene sveće. Međutim, vrata su bila načinjena od neodležanog drveta te su naprsla i dobila neuglednu

pukotinu koju niko nije opazio. Svadba srednje kćeri se sjajno proslavi, pa kad se povorka vraćala iz crkve sa silnim bakljama i svećama i prolazila kraj dvorane, tada na kraljevića pade tračak svetlosti kao vlas tanan. Istog trena kad ga se on dotače, kraljević se prometnu u goluba. Kad je posle njegova žena, tražeći ga, ušla u dvoranu, zateče samo belog goluba koji joj reče:

»Sedam godina ću morati da letim po svetu, ali svakih sedam koraka ispuštaću po kap krvi i belo pero, što će ti pokazivati put. Ali znaj, samo ako budeš sledila trag, izbavićeš me.«

Golub onda izlete na vrata, a ona pođe za njim; na svakih sedam koraka kapala bi po kap krvi i ispadalo belo perce pokazujući joj put. Tako je zalazila sve dalje i dalje u beli svet. Ona se nije ni osvrtala ni odmarala. Kad na taj način proteče gotovo sedam godina, ona se obradova, pomislivši da će se uskoro spasti, iako je bila još tako daleko od cilja.

Jednom dok je tako išla, ne ispade više nijedno perce i ne kanu nijedna kap krvi, pa kad dobro pogleda — goluba ne bi više. A pošto je pomislila: 'Ljudi ti ovde ne mogu više pomoći', uspne se do samog sunca i zapita:

»Ti što sijaš kroz sve pukotine i preko svih vrhova, da nisi videlo kako leti neki beli golub?«

»Ne«, nato će sunce, »nisam video nikakvog goluba, ali ću ti pokloniti kovčežić koji ćeš otvoriti kad dopadneš velike nevolje.«

Ona mu se zahvali i pođe dalje. Išla je tako dok se nije spustilo veče i zasijao mesec, koga upita:

»Ti što sijaš celu noć i preko svih polja i šuma, da nisi video belog goluba kako leti?«

»Ne«, odvrati mesec, »nisam video nikakvog goluba, ali pokloniću ti jaje koje razbij kad dopadneš velike nevolje.«

Ona mu se zahvali, pa pođe dalje. Tako je išla sve dok ne dunu noćni vetar, blago je dodirujući. Ona mu se obrati:

»Ti što duvaš kroz sve krošnje i lišće, da nisi video belog goluba kako leti?«

»Ne«, nato će noćni vetar, »nisam video nikakvog goluba, ali ću zapitati ostala tri vetra nisu li ga ona možda videla.«

Dođoše uto istočni i zapadni vetar i rekoše da ništa nisu videli, ali južni vetar kaza:

»Video sam belog goluba; on je odleteo put Crvenog mora, gde je opet postao lav jer se navršilo sedam godina. On se tamo bori s jednom aždajom, koja je, međutim, opčinjena kraljeva kćer.«

Tad joj reče noćni vetar:

»Daću ti savet: pođi na onu obalu Crvenog mora na kojoj se nalazi veliko pruće, pa počni da ga brojiš i kad dođeš do jedanaestog, ti taj prut odseci te njime udari aždaju; tada će je lav savladati, a i oboje će dobiti svoje ljudsko obličje. Potom se obazri pa ćeš ugledati pticu orlolava koja boravi na Crvenom moru. Sa svojim dragim vini se na njena leđa: ona će vas preko mora odneti kući. Evo ti i jedan orah, i kada budeš nasred mora, baci ga. On će odmah proklijati i iz vode će izrasti veliko orahovo drvo na kome će se orlolav odmarati, jer ako ne otpočine, neće imati snage da vas prenese. Ukoliko zaboraviš da baciš orah, strovaliće vas u more.«

Zatim ona tamo pođe i nađe sve kao što je noćni vetar rekao. Na obali izbroja pruće te odseče jedanaesti prut i njime udari aždaju, pa nju tako lav svlada. Odmah njih dvoje dobiše ljudsko obličje. Ali kada se kraljeva kćer, koja je ranije bila aždaja, oslobodi čarolije, ona uze mladića pod ruku, sede na pticu orlolava i odvede ga. Tu je sad ostala sama stojeći uboga putnica iz daleka,

opet napuštena, te sede i zaplaka. Najzad se pribra i osokoli, govoreći:

»Ići ću toliko daleko dokle vetar duva i tako dugo koliko petao kukuriče, sve dok ne nađem svog dragog.«

I pođe dalje veoma dugim putevima dok najzad ne prispe u zamak gde su ono dvoje živeli. Tada ču da će uskoro biti svadba i da će se oni uzeti. Ali ona reče:

»Bog će mi još pomoći«, pa otvori kovčežić, koji joj je dalo sunce: u njemu se nalazila haljina blistava kao samo sunce. Izvadi je i obuče, pa se pope u zamak. Sve sluge, a i sama nevesta, gledali su je sa divljenjem; i pošto se nevesti toliko dopadne haljina, ona pomisli da bi mogla biti njena venčanica, pa zapita da li bi je prodala.

»Da«, uzvrati ona, »ali ne za pare i blago, već za krv i meso.«

Nevesta je upita šta time misli. Tad ona odgovori:

»Pustite me da jednu noć prespavam u istoj odaji u kojoj spava mladoženja.«

Nevesta to nije htela, ali kako je po svaku cenu želela da dođe do haljine, ipak na kraju pristade. Ipak je krišom naredila da sobar kraljeviću da uspavljujući napitak. Kad se spustila noć, a mladić već spavao, dovedoše je u odaju. Tu ona sede na krevet i reče:

»Sedam godina sam te sledila, bila sam kod sunca, meseca i četiri vetra i raspitivala se za tebe; pomogla sam ti da savladaš aždaju: zar možeš da me potpuno zaboraviš?«

Ali kraljević je spavao tako čvrsto da mu se samo činilo kao da šumi vetar u vrhovima jela.

Čim svanu, izvedoše je, te ona nemade kud već predade zlatnu haljinu. I kako ni to ništa nije pomoglo, ra-

stuži se, izađe na livadu gde sede i zaplaka. I dok je tako sedela, pade joj na pamet ono jaje što joj je dao mesec. Uze ga i razbi. Iz njega izađe kvočka sa dvanaest pilića od čistog zlata koji su unaokolo odmah počeli trčkarati, pijukati i zavlačiti se staroj kvočki pod krila. Tako su bili lepi da se od njih ništa lepše na svetu nije moglo videti. Ona ustade i potera ih preko livade, sve dok ih ne ugleda nevesta s prozora. Pilići joj se toliko svideše da odmah siđe i upita da li su za prodaju.

»Neću da ih prodam za pare i blago već samo za krv i meso. Dopustite mi da prespavam još jednu noć u istoj odaji u kojoj spava mladoženja.«

Nevesta pristade, ali je opet htede prevariti kao i prošle večeri.

U međuvremenu, kraljević, kad pođe u krevet, upita svog sobara kakvo je to bilo mrmorenje i šumorenje protekle noći u njegovoj odaji. Sobar mu tada sve ispriča: kako mu je po nalogu neveste morao dati uspavljujući napitak pošto je neka sirota devojka spavala krišom u njegovoj odaji, te da je dobio nalog da mu ga i noćas mora dati.

Kraljević reče:

»Prospi napitak pored kreveta.«

Noću devojku ponovo uvedoše i kad ona poče isto ono da priča kako je jadno prošla, on odmah po glasu prepozna svoju dragu ženu te skoči i povika:

»Sad sam tek potpuno spasen! Do sada mi je bilo kao da sanjam, jer me je tuđa kraljeva kćer opčinila tako da sam te morao zaboraviti. Ali bog me je zahvaljujući tebi na vreme oslobodio zaslepljenosti.«

Oni se zatim pod okriljem noći iskradoše iz zamka jer su se plašili kralja — oca one devojke, nesuđene neveste, jer je on bio čarobnjak, pa sedoše na pticu orlolava. Ona ih ponese preko Crvenog mora, i kad se na-

đoše nasred njega, devojka ispusti orah. Smesta izraste veliko orahovo drvo, na kome se ptica odmori, a zatim ih ponese dalje — njihovoj kući, gde zatekoše svoje dete koje je već poodraslo i bilo lepo.

Od tog trenutka oni su živeli srećno i zadovoljno sve do svoje smrti.

89.
Guščarica

Živela jednom neka stara kraljica, čiji je muž umro pre mnogo godina, a koja je imala lepu kćer. Kad je ova odrasla, obećaše je kraljeviću neke daleke zemlje. A kad je došlo vreme da se uzmu i devojka morala da pođe u stranu zemlju, stara kraljica joj upakova veoma mnogo dragocenih pribora i nakita, zlata i srebra, pehara i dragog kamenja, ukratko sve što je spadalo u kraljevski miraz, jer je svoje dete od srca volela. S njom otpremi i sobaricu koja će s njom odjahati i nevestu predati u mladoženjine ruke. Svaka dobi po konja za put; konj kraljeve kćeri zvao se Falada i umeo je da govori. Kad je kucnuo čas rastanka, majka ode u spavaću sobu, uze nožić i njime raseče prste tako da poteče krv. Potom ispod njih stavi belu maramicu kako bi na nju kanule tri kapi krvi, pa je dade kćeri, govoreći:

»Dete moje, čuvaj to, uz put će ti biti od koristi.«

Obe se, dakle, s tugom u srcu oprostiše od starice. Kraljeva kći stavi maramicu u nedra, uzjaha na konja i pođe svom mladoženji. Pošto su jahale jedan sat poče je žeđ mučiti te ona reče sobarici:

»Sjaši pa mi peharom, koji si za mene ponela, zahvati vode iz potoka; rado bih se napila.«

»Ako ste žeđni«, odvrati sobarica, »sjašite sami i

nagnite se nad vodu. Ja ne želim više da vam budem služavka.«

Tad kraljeva kći, mučena žeđu, siđe s konja, nadvi se nad vodu u potoku i poče da pije, ne usuđujući se da je zahvati zlatnim peharom. Zatim kraljeva kćer uzdahnu:

»Ah, bože!« na šta tri kapi krvi odvratiše:

»Kad bi to tvoja majka znala, srce bi joj u grudima prepuklo.«

Ali kraljevska nevesta je bila smerna te ne reče ništa i ponovo se pope na konja. Tako su jahale nekoliko milja, ali dan je bio vreo, sunce je žeglo, pa ona uskoro ponovo ožedne. Kako dođoše do jedne reke, kraljeva kći opet reče sobarici:

»Sjaši i daj mi da pijem iz mog zlatnog pehara«, jer već odavno beše zaboravila sve njene ružne reči. Ali ova još nadmenije odgovori:

»Ako hoćete da pijete, pijte sami; ne želim više da vam budem služavka.«

Tad kraljeva kći, mučena žeđu, siđe s konja, nadvi se nad reku, pa plačući reče:

»Ah, bože!« na šta opet odgovoriše tri kapi krvi:

»*Kad bi tvoja majka znala, srce bi joj u grudima prepuklo.*«

I dok je tako pila, nadvivši se previše, ispade joj iz nedara maramica sa one tri kapi materine krvi, te je voda ponese a da to ona u velikom strahu i ne primeti. Međutim, sobarica to vide i obradova se što će sad ovladati nevestom: jer je, izgubivši tri kapi krvi, kraljeva kći postala slaba i bespomoćna. Kad je ponovo htela da se popne na konja po imenu Falada, sobarica reče:

»Ja ću da jašem na Faladi, ti uzjaši moje kljuse«, na šta kraljeva kći morade pristati.

Zatim joj sobarica oštrim rečima zapovedi da skine sa sebe kraljevske haljine i da obuče njeno pohabano ruho. Na kraju se kraljeva kći morade pred samim bogom zakleti da nikom živom o tome neće ni zucnuti; a da se nije zaklela, odmah bi joj odletela glava.

Ali Falada sve to vide i dobro zapamti.

Tako sobarica uzjaha na Faladu, a prava nevesta na kljuse, pa pođoše dalje dok najzad ne prispeše u kraljevski dvor. Kad stigoše nasta velika radost, i kraljević im pohita u susret, te s konja skide sobaricu, misleći da je ona njegova nevesta. Povedoše je uz stepenice, dok prava kraljeva kći morade dole ostati. Za sve to vreme je stari kralj gledao s prozora i kad je video ovu u dvorištu, on odmah opazi da je vitka, nežna i veoma lepa. On se odmah uputi u kraljevsku odaju i upita nevestu ko je ta što je sa njom došla i ostala u dvorištu.

»Nju sam povela da mi uz put pravi društvo; dajte služavki nekakav posao da ne krade bogu dane.«

Ali za nju stari kralj ne nađe nikakav posao, već samo reče:

»Imam jedno momče što čuva guske; neka mu pomaže.«

Dečak se zvao Konrad i njemu je prava nevesta morala da pomaže dok je čuvao guske.

No uskoro lažna nevesta reče kraljeviću:

»Najdraži moj mužu, molim vas, učinite mi nešto za ljubav.«

On joj odgovori:

»Rado ću to učiniti.«

»Onda pozovite strvodera pa neka konju na kome sam dojahala, zato što me je uz put naljutio, odrubi glavu.«

A ona se, u stvari, plašila da će konj progovoriti i odati kako se ona ponela prema kraljevoj kćeri. Zato je išla toliko daleko da se konju morala odrubiti glava i da verna Falada tako umre. To nekako dopre do ušiju prave kraljeve kćeri, te ona strvoderu krišom obeća da

će mu dati nešto para ako joj učini malu uslugu. Na ulazu u grad bila je jedna povelika mračna kapija kroz koju je uveče i ujutro s guskama morala prolaziti. Reče mu da ispod mračne kapije prikuje Faladinu glavu kako bi konja mogla još koji put videti. Strvoder joj to obeća, odrubi glavu Faladi i prikova je ispod mračne gradske kapije.

U ranu zoru, kad su ona i Konrad prolazili kroz kapiju, izgoneći guske na pašu, kraljeva kći zastade ispred konja i reče:

»Ti što visiš, o moja Falada!«

A nato će glava:

»Kraljice devo, što me gledaš sađa,
Kad bi tvoja majka znala,
Prepuklo bi joj srce od jada.«

Ona zatim tiho izađe iz grada, terajući guske u polje. A kad prispe na livadu, sede i rasplete kose, koje joj behu od suvog zlata. Konrad je pogleda i zadivi jer su joj kose tako blistale đa požele da joj iščupa nekoliko vlasi. Ona tada reče:

»Duni, duni vetriću,
Odnesi šešir Konradiću,
I neka on za njim poleti,
Dok ne spletem kose i punđu ne svijem,
I maramom se opet prekrijem.«

A tada dunu tako snažan vetar da Konradu oduva šeširić, noseći ga preko čitavog polja, te on za njim morade potrčati. A kad se vratio, devojka je bila gotova, očešljala je kosu i uredila punđu, pa on ne mogaše dobiti

nijednu njenu vlas. To Konrada ozlovolji, te s njom ne htede da govori; i tako su čuvali guske dok se ne spusti veče kad pođoše kući.

Sutradan, kad su prolazeći kroz kapiju terali guske, devojka opet reče:

»Ti što visiš, o moja Falada!«

A Falada joj odgovori:

»Kraljice devo, gledam te sada,
Kad bi to tvoja majka saznala,
Prepuklo bi joj srce od jada.«

Izašavši u polje, devojka dođe na livadu gde sede i stade da raščešljava kosu, a Konrad pritrča, želeći da je za nju uhvati. Ona tada brzo prozbori:

»Duni, duni, vetriću,
Odnesi šešir Konradiću,
I neka on za njim poleti,
Dok ne ispletem kose i punđu ne svijem,
I maramom se opet prekrijem.«

Tad dunu vetar odnoseći Konradu šeširić s glave tako daleko da on za njim morade potrčati, a kada se vratio, ona je već odavno bila sredila kosu, te se on nije mogao dokopati nijedne njene vlasi. Čuvali su tako guske dok se nije smrknulo.

Uveče, kad su se vratili kući, Konrad izađe pred kralja i reče:

»Neću više da čuvam guske s onom devojkom.«

»Zašto?« upita kralj.

»Eh, ljuti me čitav dan.«

Kad mu stari kralj naredi da mu kaže kako mu je sa njom, Konrad onda ispriča:

»Ujutro kad sa guskama prolazimo kroz mračnu kapiju, ona odmah priđe konjskoj glavi prikovanoj na zid, govoreći joj:

»Ti što visiš, o moja Falada!«

Na šta joj glava odgovara:

»Kraljice devo, gledam te sada,
Kad bi to tvoja majka znala,
Prepuklo bi joj srce od jada.«

Onda Konrad kralju dalje sve redom ispriča šta se događa na livadi za vreme paše, i kako je za šeširom, koji je nosio vetar, morao trčati.

Stari kralj ga umiri i naredi mu da sutradan kao i dotad ponovo potera guske na pašu, dok se on čim svanu sakri iza mračne kapije i tu ču kako guščarica govori sa Faladinom glavom. Zatim pođe za njom i u polje i sakri se za jedan žbun na livadi. Ubrzo vlastitim očima vide kako guščar i guščarica isteraše guske na pašu i kako ona posle nekog vremena sede i rasplete kose, koje zablistaše kao suvo zlato. Istog časa ona reče:

»Duni, duni vetriću,
Odnesi šešir Konradiću,
I neka on za njim poleti,
Dok ne spletem kose i punđu ne svijem,
I maramom se opet prekrijem.«

Tad dunu vetar, odnoseći Konradov šešir tako da je ovaj morao daleko za njim trčati. Tad devojka na miru poče da se češlja i namešta uvojke.

Stari kralj je sve to posmatrao. Zatim krišom pođe natrag, i kad se uveče guščarica vratila kući, pozva je nastranu i upita zašto sve to tako čini.

»To vam ne smem reći, niti se ikom živom mogu požaliti na svoj jad jer tako sam se zaklela pred samim bogom, pa ako bih išta rekla — ode mi glava.«

Kralj je poče saletati, ne dajući joj mira, ali iz nje ne uspe bilo šta da izvuče. Tad reče:

»Ako nećeš da mi kažeš, požali se gvozdenoj peći na svoju nevolju«, i zatim ode.

Ona se onda zavuče u gvozdenu peć, pa poče jadikovati i plakati, a onda otvori svoje srce i reče:

»Ovde sedim sada ja, jadna i napuštena kraljeva kći. Neiskrena sobarica me je prinudila da sa sebe skinem kraljevsko ruho te je zauzela mesto kraj mog mladoženje, dok ja, kao guščarica, moram da obavljam proste poslove. Kad bi to moja majka znala, srce bi joj u grudima prepuklo.«

Međutim, stari kralj je stojeći kraj čunka, prisluškivao i na taj način čuo sve šta je devojka govorila. Posle nekog vremena on ponovo uđe u sobu i naredi joj da izađe iz peći. Onda je obukoše u kraljevsko ruho pa svi zinuše od čuda jer je bila tako lepa. Stari kralj pozva sina i obelodani mu da ima lažnu nevestu koja je samo sobarica i da se prava, sada već bivša guščarica, tu nalazi.

Kraljević se od srca obradova kad vide koliko je devojka lepa i vrla, pa se priredi velika gozba na koju pozvaše sve dvorane i dobre prijatelje. U vrhu sofre sedeo je mladoženja, kraljeva kćer sa jedne, a sobarica — s druge strane. No sobarica je bila zaslepljena pa ne prepozna devojku u blistavom nakitu. Kad se najedoše i napiše i kad su svi bili obuzeti dobrim raspoloženjem, stari kralj postavi sobarici zagonetku: šta zaslužuje takva žena koja je prevarila gospodara na način koji joj zatim ispriča govoreći redom sve što se dogodilo, pitajući je:

»Kakvu kaznu ta zaslužuje?«

Lažna nevesta odgovori:

»Ta ne zaslužuje ništa bolje no da je potpuno svuku i stave u bure koje je iznutra okovano šiljatim ekserima, a u koje su upregnuta dva belca koji će vući bure ulicom sve dok ona ne izdahne.«

»Ta si ti«, reče stari kralj. »Izrekla si svoju vlastitu presudu po kojoj ćemo da postupimo.«

I kad presuda bi izvršena, mladi kralj se venča s pravom nevestom, pa oboje vladahu svojim kraljevstvom u miru i blaženstvu.

90.

Mladi div

Neki seljak je imao sina koji nije bio veći od palca i koji za nekoliko godina ne poraste ni za dlačicu.

Jednom seljak htede da pođe na njivu da ore, kad mališa reče:

»Oče, hoću i ja da pođem.«

»Ti hoćeš da ideš sa mnom?« začudi se otac. »Ne, ostani ovde. Tamo mi nećeš biti ni od kakve koristi, a mogao bi se i izgubiti.«

Tad Palčić poče plakati i, da bi imao mira, otac ga strpa u džep i ponese. Došavši na njivu, izvadi ga iz džepa i stavi u jednu tek izoranu brazdu. Dok je tako sedeo, preko brda naiđe jedan div.

»Vidiš li tamo ono veliko strašilo?« upita otac s namerom da sina uplaši kako bi ovaj bio miran. »Evo dolazi i odneće te.«

A div se, samo što svojim dugim nogama načini nekoliko koraka, nađe kod brazde. S dva prsta pažljivo podiže Palčića, osmotri ga i bez ijedne reči ode s njim. Otac je sve to gledao, ali od užasa nije bio u stanju ni da pisne, samo pomisli da je dete izgubio i da ga za života neće više videti.

A div mališu odnese svojoj kući i stavi ga na svoje grudi da ga podoji, pa Palčić poraste i postade visok i

snažan kao i svi divovi. Po isteku dve godine div pođe s njim u šumu, želeći da ga okuša, pa reče:

»Odlomi samo jednu golu granu.«

Ali dečak je već bio toliko snažan da s korenjem iščupa celo jedno mlado drvo. To divu ipak nije bilo dosta, pa ga je nastavio dojiti još dve godine, kad je opet s njim otišao u šumu i rekao:

»Sad odlomi poveću granu.«

Momče iščupa najdeblji hrast, tako da samo puče, a učinio je to kao od šale.

»Sad je dosta«, reče div, »ti si dovoljno jak i naučen«, pa ga odvede natrag, na onu istu njivu odakle ga je i odneo. Desi se da je njegov otac stajao tu za plugom, te mladi div pođe k njemu i reče:

»Vidite li, oče, kakva sam ljudina postao od onolickog vašeg sina.«

Seljak se užasnu i odgovori:

»Ne, ti nisi moj sin, ne želim te, odlazi!«

»Ja sam zaista vaš sin, tu nema sumnje. Pustite me da radim, umem da orem isto tako dobro kao i vi, ako ne još i bilje.«

»Ne, ne, ti nisi moj sin, a ne umeš ni da oreš! Zato odmah odlazi!«

Ali kako se stari beše uplašio od diva, ispusti plug, pa se povuče i sede sa strane. Tad momče uze plug i pritisnu ga samo jednom rukom, ali je pritisak bio toliko snažan da plug duboko uđe u zemlju. Seljak to nije mogao mirno gledati, pa mu doviknu:

»Ako želiš da oreš kako valja, ne moraš toliko pritiskati. Tako oranje će biti loše.«

Momče, međutim, ispregnu konje, samo povuče plug i reče:

»Samo vi pođite kući, oče, i recite majci da skuva punu činiju jela; ja ću za to vreme svu njivu poorati.«

Seljak se tad vrati kući da rekne ženi da skuva jelo, a mladi div sasvim poora dva jutra veliku njivu, a posle se sam upregnu u drljaču, prodrljavši u isti mah sa dve drljače sve. Kad završi, ode u šumu, iščupa dva hrasta, uprti ih na pleća, a spreda i straga stavi po jednu drljaču i po konja, pa sve to, kao da je naramak slame, ponese kući svojih roditelja. Kad stupi u dvorište, njegova majka ga ne prepozna, pa upita:

»Ko je taj užasno veliki čovek?«

Seljak uzvrati:

»To je naš sin.«

Ona će nato:

»Ne, to nikako nije naš sin. Tako velikog nismo imali; naš je bio malešan«, pa divu doviknu: »Odlazi, ne želimo te!«

No momče, ćuteći, povede konje u staju, dade im zobi i sena, kako to već priliči. Kad završi, ode u sobu, sede na klupu i reče:

»Majko, sad bih hteo da jedem. Hoće li jelo uskoro biti gotovo?«

»Da«, odvrati mu majka, pa unese dve ogromne činije pune jela, koje bi nju i njenog muža hranilo osam dana. Ali mladić sam isprazni obe činije pa upita da li ima još štogod da mu ponudi.

»Nemam«, odgovori ona, »to je sve što imamo.«

»To je bilo tek toliko da se čalabrcne: moram da jedem više.«

Ona se ne usudi da mu se usprotivi, već ode u kuhinju i na vatru pristavi veliki kotao pun svinjetine, i kad se meso skuva, ona ga unese.

»Najzad, evo još nekoliko mrvica«, reče div i sve smaza. Ali ni to nije bilo dovoljno da mu utoli glad. Tad on reče: »Oče, lepo vidim da se kod vas neću sit najesti. No bolje bi bilo da mi nabavite jedan gvozden štap koji

je jak i koji ne mogu slomiti preko kolena, pa da se otisnem u beli svet.«

Seljak se obradova što će ga se osloboditi pa upregnu dva konja u kola i od kovača donese štap tako velik i debeo da su ga samo s dva konja mogli povući. Mladić uze štap, stavi preko kolena i krc! prepolovi ga kao pritku o koju se veže pasulj, te ga odbaci. Otac ponovo upregnu ali sad četiri konja i doveze štap tako velik i debeo da su ga samo s četiri konja mogli vući. I taj štap sin prebi odmah preko kolena, baci ga i reče:

»Oče, taj mi ne može pomoći, moraćete upregnuti više konja pa dovesti čvršći štap.«

Tad otac upregnu osam konja i doveze štap tako velik i debeo da su ga samo s osam konja mogli vući. Kad ga sin uze u ruku, on odmah na njegovom gornjem kraju odvali jedan deo, pa reče:

»Oče, vidim da mi ne možete pribaviti štap kakav želim. No ja neću više kod vas da ostanem.«

Zatim krenu u beli svet, predstavljajući se svuda kao kovački kalfa. Dođe tako u jedno selo gde je živeo neki kovač koji je bio takva tvrdica da nikom živom ništa nije davao. Sve je hteo da za sebe zadrži. On uđe u njegovu kovačnicu i upita ga da li mu je potreban kalfa.

»Da«, reče kovač i pogleda ga, pomislivši: 'Izgleda da je valjan momak. Tako snažan, on će dobro raditi i pošteno zarađivati svoj hleb', pa ga onda upita:

»Kakvu platu želiš?«

»Nikakvu«, odgovori mladić, »samo ću te svakih četrnaest dana, kad ostale kalfe dobijaju platu, dva puta udariti, što ćeš morati da otrpiš.«

To ciciju potpuno zadovolji te pomisli kako će na taj način uštedeti mnogo para.

Sutradan je novi kalfa morao najpre da pokaže kako udara; pa kad majstor donese zažarenu šipku i mladić

zadade prvi udarac, gvožđe se razlete, a nakovanj zari u zemlju tako duboko da ga više nisu mogli izvući. To tvrdicu mnogo razljuti pa reče:

»Oh, ne, ti mi nisi ni od kakve vajde. Udaraš suviše grubo. Kakav hoćeš da dobiješ dodatak?«

Nato mladić odgovori:

»Hoću samo da te malčice potkačim i ništa više.«

Zatim podiže nogu i majstora tako potkači da ovaj prelete preko četvoro kola sena. Onda potraži najdeblju gvozdenu šipku što se mogla naći u kovačnici, uze je kao štap u ruke i pođe dalje.

Pošto je neko vreme išao, dođe do jednog majura i zapita upravnika imanja da li mu je potreban starešina sluga.

»Da«, odgovori upravnik, »jedan će mi biti potreban, a izgleda da si valjan momak koji se već u ponešto razume. U kom iznosu tražiš da ti bude godišnja plata?«

Mladić kao i prošli put odvrati da ne traži nikakvu platu, ali da želi da ga svake godine triput udari, što će on morati otrpeti. To zadovolji upravnika, jer je i on bio tvrdica.

Sutradan je trebalo da se ide po drva, te su sluge već bile ustale, samo se mladić još izležavao u krevetu. Tad ga jedan od sluga pozva:

»Diži se, vreme je! Mi idemo po drva, pa i ti moraš s nama.«

»Eh«, odgovori mladić sasvim grubo i prkosno, »idite vi samo. Ja ću ipak stići pre nego iko od vas.«

Sluge pođoše upravniku i ispričaše mu kako se njihov starešina još izležava u krevetu, pa neće čak ni da pođe s njima po drva. Upravnik reče da ga još jednom bude i pozovu da upregne konje. Ali starešina kao ranije odvrati:

»Samo vi idite, ja ću ipak stići pre nego iko od vas.«

Nakon toga div ostade još dva sata u krevetu, kad najzad ustade iz postelje, pa prvo s tavana skide dve pune činije graška i sebi skuva kašu koju bez ikakve hitnje pojede. Tek kad sve to obavi, izađe i upreže konje te se zaputi u šumu. Nedaleko od nje nalazio se jedan tesnac kroz koji je morao proći. On kola najpre potera napred, zaustavi konje, pa zađe iza kola, prikupi drveće i šiblje i načini tako veliku zapreku koju nijedan konj nije bio kadar da savlada. Kad je došao pred šumu, upravo su iz nje izlazili ostali sa natovarenim kolima, već namerni da se vrate kući. On im reče:

»Pođite vi samo, ja ću se ipak pre vas vratiti.«

On uopšte nije zalazio u šumu, već odmah iščupa dva najveća hrasta, baci ih na kola i okrenu. Kad je stigao do one zapreke, nađe sve sluge na okupu. Oni su tu stajali, ne mogavši da prođu.

»Vidite li«, reče mladić, »da ste ostali sa mnom, bili biste kod kuće isto tako brzo kao i ja, a mogli ste da odspavate još jedan sat.«

On sad potera napred, ali kako mu se konji nisu mogli probiti, ispreže i stavi oba konja na kola, uze rudu u ruke i opa! sve prenese preko zapreke, i to učini tako lako kao da su kola bila natovarena perjem. Kad se nađe s druge strane, doviknu ostalima:

»Vidite li, prošao sam pre vas«, pa pođe dalje, dok oni drugi moradoše ostati.

U dvorištu je, međutim, čim je stigao, uzeo jedno ogromno celo drvo u ruke, pa ga pokaza upravniku, pitajući:

»Zar nije ovo više od jednog dobrog hvata?«

Tad upravnik reče svojoj ženi:

»Ovaj starešina sluga je dobar. Ako i spava toliko dugo, ipak se vraća ranije od ostalih.«

Tako je služio upravniku godinu dana. Kad je to vreme proteklo i druge sluge dobile platu, mladić reče kako je došao čas da i on uzme ono što se pogodio. Ali upravnik se uplaši udaraca što je trebalo da ih dobije, te ga usrdno zamoli da ga poštedi batina, da će on sam radije postati starešina sluga, a on neka bude upravnik.

»Ne«, odgovori mladić. »Neću da postanem upravnik. Ja sam starešina sluga, što ću i ostati, a ti ćeš dobiti ono što je dogovoreno.«

Upravnik mu htede dati što god mu duša zaište, ali to ništa nije pomagalo jer je mladić na sve odgovarao:

»Ne!«

Tad upravnik nemade kud te ga kao poslednje zamoli da mu ostavi rok od četrnaest dana, nadajući se da će već nešto da smisli. Starešina sluga pristade i reče kako će mu dati taj rok. Upravnik sazva sve svoje pisare, pa im reče da razmišljaju i savetuju ga šta da radi. Oni su dugo razmišljali, najzad rekoše da niko nije siguran u svoj život pred starešinom sluga koji je takav i toliki da čoveka može ubiti kao mušicu. Posavetovaše ga da mu naredi da se spusti u bunar da ga očisti, pa da onda, kad se mladić nađe dole, dokotrljaju jedan od žrvanja koji su tu ležali i bace mu na glavu, tako da on više ne ugleda svetlost dana. Savet se svide upravniku, a starešina sluga odmah pristade i bi spreman da se spusti u bunar. Kad se on nađe na dnu, oni skotrljaše u bunar najveći žrvanj i taman pomisliše da su mu razbili glavu, kad mladić poviče:

»Oterajte kokoške od bunara. One tu čeprkaju po pesku i bacaju mi ga u oči te ne mogu da gledam.«

»Išš! Išš!« poviče tad upravnik, praveći se kao da razgoni kokoške.

Uto starešina sluga završi posao, pope se i reče:

»Pogledajte samo, kako imam lepu ogrlicu«, pa im

pokaza žrvanj koji mu se, budući da ima u sredini rupu, nabio oko vrata.

Starešina sluga ponovo reče da je vreme da uzme svoju nagradu, ali upravnik ga opet zamoli da pričeka još četrnaest dana da bi razmišljao. Pisari se sastadoše i upravniku dadoše savet da starešinu sluga pošalje u ukleti mlin i da tamo noću samelje žito. A to je bio mlin u kome još niko zoru živ nije dočekao. Predlog se svide upravniku, pa još iste večeri pozva starešinu i naredi mu da uzme osam merica žita, odveze u mlin i da ih još iste te noći samelje. To mi je, reče preko potrebno. Starešina sluga se tada pope na tavan i dve merice stavi u svoj desni, a dve — u levi džep, dok ostale četiri natrpa u bisage koje uprti, pa se tako natovaren uputi u ukleti mlin. Mlinar ga opomenu da preko dana može sasvim lepo mleti, ali ne i noću kad je mlin uklet, i da su svakog onog ko bi noću ulazio sutradan zaticali mrtvog.

»Ja ću se već snaći, idite samo i na miru spavajte!« reče mladić, pa zatim uđe u mlin i istrese žito. Oko jedanaest časova uđe u mlinarevu sobicu i sede na klupu. Nije zadugo tu sedeo, kad se odjednom otvoriše vrata i uđe sama od sebe jedna ogromna trpeza na koju se postaviše vino, pečenje i mnoga dobra jela, sve samo od sebe, jer tu nije bilo nikog ko bi to na sto donosio. A zatim se primakoše stolice, ali niko ne uđe, dok odjednom ne ugleda samo prste koji su baratali noževima i viljuškama, stavljajući jela u tanjire. Ništa drugo nije mogao videti. Ali kako je bio gladan, a ugledao jela, mladić sede za trpezu, pa — naslađujući se do mile volje — poče i on s tim nevidljivima jesti. Kad se sit najeo, a i oni nevidljivi behu potpuno ispraznili svoje činije, odjednom razgovetno ču kako neko dunu i ugasi sve sveće, i pošto je tog trenutka bilo mračno kao u rogu, on oseti kako ga neko zviznu po licu. Mladić reče:

»Ako se još jednom nešto tako dogodi, i ja ću da odalamim.«

A kad ga neko i po drugi put dobro ošamari, on uzvrati udarac. I tako se to odvijalo čitave noći: on nije samo primao batine, već ih je i on, ne bivajući lenj, da oko sebe udara, izdašno uzvraćao. A u osvit dana sve prestade. Kad je mlinar ujutro ustao da ga vidi, začudi se što je mladić još živ.

Tad on reče:

»Sit sam se najeo, dobijao sam šamare, ali sam ih i delio.«

Mlinar se obradova i kaza da je mlin sad izbavljen pa mu kao nagradu od srca ponudi puno para.

Ali mladić odvrati:

»Pare neću. Imam ih dovoljno.«

Zatim on uprti na pleća brašno, pođe kući i upravniku reče da je obavio posao, te opet zatraži svoju ugovorenu nagradu. Kad upravnik to ču, obuze ga silan strah; bio je van sebe, te je hodao po sobi gore-dole, a graške znoja kapale su mu niz čelo. Zato otvori prozor da udahne malo svežeg vazduha, ali mu uto, za tili čas, starešina sluga zadade takav udarac da upravnik prolete kroz prozor i stade da leti sve dok se nije izgubio iz vida.

Starešina sluga se zatim obrati upravnikovoj ženi, govoreći:

»Ako vam se muž ne vrati, moraćete vi da primite drugi udarac.«

»Ne, ne, ne, ne mogu to izdržati«, uzviknu ona pa otvori drugi prozor, jer i njoj potekoše graške znoja niz čelo. Tad joj on zadade takav udarac da i ona izlete, ali kako je bila lakša, polete još više od svoga muža.

Muž joj doviknu:

»Dođi k meni.«

Ali ona će nato:

»Dođi ti k meni, ja ne mogu do tebe doleteti.«

I tako su u vazduhu lebdeli, a da jedno drugome nisu mogli prići, a da li još lebde, ja ne znam.

Mladi div, pak, uze svoju gvozdenu šipku i pođe dalje.

91.

Podzemni patuljak

Bio jednom jedan bogat kralj i imao tri kćeri. One su se svakog dana šetale po dvorskoj bašti koju je kralj voleo zbog lepog drveća u njoj, a jednu jabuku je toliko voleo da bi svakoga onoga ko bi ijedan plod sa nje ubrao tako opčinio da bi propadao sto hvati ispod zemlje. Svake jeseni drvo je rađalo kao krv crvene jabuke. Njegove tri kćeri svakodnevno bi prolazile pored drveta, motreći nije li možda vetar otkinuo koju jabuku, ali nikada na zemlji ne bi ni jedne zatekle. A drvo je bilo tako puno plodova da su se grane povijale sve do zemlje, pa je izgledalo kao da će se od tereta slomiti.

Jednom najmlađa kraljeva kći oseti toliko silnu želju da okusi jednu od tih jabuka da reče svojim sestrama:

»Otac nas isuviše voli da bi nas opčinio. Verujem da je to činio samo kad su bili neki strani i nepoznati.«

I tako dete ubra jednu oveću jabuku pa potrča do sestara i reče im:

»Ah, okusite samo, seje moje drage, u životu još nisam ništa tako lepo stavila u usta.«

Kad i druge dve kraljeve kćeri zagrizoše jabuku, one zatim sve tri utonuše duboko u zemlju a da o tome niko ništa nije znao.

U podne kralj htede da ih pozove za trpezu, ali ih

niko nigde nije mogao naći. On ih je sam dugo tražio u zamku i po bašti, no od njih ni glasa. To ga je toliko ražalostilo da je čitavoj zemlji obnarodovao da će onaj koji mu ih dovede dobiti jednu od njih za ženu.

Tada nasta veliko traženje i svi krenuše u pravi pohod, jer je svako voleo princeze zato što su bile veoma mile i lepe.

Tako u potragu krenuše i tri brata, tri mlada lovca. Nakon osmodnevnog putovanja stigoše oni u neki veliki zamak sa veoma lepim odajama, a u jednoj od njih beše postavljen sto sa ukusnim jelima koja su se još pušila. No u čitavom zamku nije bilo žive duše. Niti se ko video niti se ko čuo. Tamo počekaše pola dana, a jela su stalno izgledala kao tek skuvana. Oni u međuvremenu ogladneše te posedaše za sto i dobro se najedoše. Tu im se svide te nakon ručka odlučiše da u zamku ostanu i u njemu žive i da kockom odrede ko će od njih ostati u zamku a koja će dvojica nastaviti da traže kraljeve kćeri. To i učiniše, i žreb izvuče onaj najstariji. Sutradan se dvojica mlađih spremiše i uputiše dalje u potragu, dok je najstariji morao ostati u zamku.

Negde oko podne pojavi se neki patuljak i zamoli najstarijeg lovca da mu da komad hleba. Lovac uze hleb koji se na stolu zateko i odseče jedno parče i pruži patuljku, no kada mu ga dodade, ovaj ispusti hleb i reče mu da bude toliko dobar pa da ga podigne i ponovo mu doda. Najstariji brat nije imao ništa protiv, ali dok se on saginjao, patuljak ga brzo uhvati za kosu pa dograbi neki štap i dobro ga izdeveta.

Sutradan srednji brat ostade u zamku, ali ni on ne prođe bolje. Kad se druga dvojica vratiše, najstariji upita srednjeg:

»No kako si prošao?«

»Ah, veoma loše«, odvrati srednji.

Tada se jedan drugom požališe na nevolju kroz koju su prošli, ali o tome ne rekoše ni reči najmlađem bratu lovcu zato što ga ionako nikako nisu trpeli i uvek su ga nazivali glupim Hansom, a ovaj je zaista i bio bezazlen.

Trećeg dana najmlađi ostade u zamku i opet se pojavi patuljak te zatraži komad hleba. Kad mu ga najmlađi dade, ovaj hleb ispusti i reče mu neka bude toliko dobar da mu komad podigne i opet pruži. No najmlađi odvrati patuljku:

»Šta! Zar ne možeš sam da podigneš hleb? Ako nećeš da se potrudiš za svoj hleb nasušni, nisi ni zaslužio da ga jedeš.«

Tada se patuljak strašno razgnevi da reče kako on to mora učiniti. Ali najmlađi ne bi lenj no ti zgrabi mog dragog patuljka i dobro ga izlema. Patuljak tad udari u kuknjavu, govoreći:

»Prestani da me biješ, prestani! Ako me pustiš reći ću ti gde se kraljeve kćeri nalaze.«

Kad najmlađi to ču, on prestade da patuljka vošti, a ovaj mu tad ispriča kako je on podzemni patuljak i da takvih kao što je on ima više od hiljadu, pa mu onda reče da se sa njim spusti i da će mu pokazati gde se kraljeve kćeri nalaze. Tada mu skrenu pažnju na jedan dubok bunar u kome nije bilo vode. Dobro zna, zatim reče, kako mu njegovi drugari neće iskreno poželeti dobro ako ushtedne da oslobodi kraljevu decu i kako će bez njih to morati učiniti. Dodade i to kako bi oba starija brata htela da dođu do kraljevih kćeri, ali za takav poduhvat oni neće ni da se svojski potrude niti da se izlože opasnosti. Patuljak mu reče da mora uzeti veliku korpu, u koju će sesti, da se opremi velikim lovačkim nožem i zvoncetom i da se tako spusti u bunar. Dole se nalaze tri sobe, i u svakoj od njih je zatočena po jedna kraljeva kćer sa višeglavim zmajem koga mora da bište.

Zmajevima treba da odrubi glave. Rekavši to, podzemni patuljak nestade.

Kad se smrači, dođoše ona dvojica i upitaše najmlađeg brata kako je prošao. On odvrati:

»Vrlo dobro«, dodavši kako nije video žive duše do podneva, kada se pojavio neki patuljak koji ga je zamolio za parče hleba. Kad mu ga je dao, patuljak je hleb ispustio, rekavši da mu ga podigne i ponovo dođa, no kako on to nije hteo učiniti, patuljak je počeo sipati kletve. Ali on se nije na to obazirao nego je izbio patuljka koji mu je tad ispričao gde se nalaze kraljeve kćeri. Nato se oba starija brata toliko naljutiše da pozeleneše od jeda.

Sutradan odoše do bunara pa baciše kocku da ona odluči ko će od njih prvi sesti u korpu. Žreb izvuče opet najstariji. Sa sobom je poneo i zvonce. Pre nego što je seo u korpu, reče:

»Kad zazvonim, brzo me izvucite.«

Taman što su ga malo spustili, kad odjeknu zvonce, pa ga izvukoše. Zatim u korpu sede drugi koji isto učini. A kad dođe red na najmlađeg, on se spusti sve do dna. Izašavši iz korpe uze svoj lovački nož, stade pred prva vrata, oslušnu i ču zmaja kako hrče da se sve ori. Polako otvori vrata i ugleda kraljevu kćer kako sedi, a u naručju joj devet zmajskih glava koje bište. Tad on zamahnu lovačkim nožem i odrubi svih devet glava. Kraljeva kći skoči i pade mu oko vrata, zagrli ga, toplo ga ljubeći, pa uze svoj lančić koji je bio od suvog zlata i obesi mu ga oko vrata. Tad on pođe drugoj kraljevoj kćeri koja je imala da bište sedmoglavog zmaja, pa i nju izbavi. Zatim ode trećoj, koja je imala da bište četvoroglavog zmaja. Kad ih je izbavio, devojke su bile veoma srećne, pa su ga bez prestanka grlile i ljubile. Tad on zazvoni toliko jako da to ona dvojica gore čuše. A onda

kraljeve kćeri, jednu za drugom, stavi u korpu, pa dade znak da ih sve tri izvuku, a kad na njega dođe red, seti se reči podzemnog patuljka da mu njegovi drugari ne misle dobro. Tad uze jedan veliki kamen, koji se tu nalazio, pa ga stavi u korpu, i kad se korpa našla otprilike na polovini dubine bunara, neiskrena braća presekoše uže, tako da korpa sa kamenom pade na dno. Misleći da je on sada mrtav, odjuriše sa tri kraljeve kćeri, uzevši od njih obećanje da će reći svom ocu kako su ih njih dvojica izbavila.

Tako oni dođoše kralju i zatražiše ih za žene.

U međuvremenu je najmlađi lovac sav utučen tumarao odajama, premišljajući stalno o tome kako će sada morati bedno skončati, kad odjednom opazi kako na jednom zidu visi frula, te prozbori:

»Čemu li ti služiš; ovde niko ne može biti veseo«, pa osmotri unaokolo i kad vide sve one zmajske glave, dodade: »Ni vi mi sada ne možete pomoći«.

Tako je više puta hodao tamo-amo da se tle od toga uglačalo. I konačno, druge misli mu padoše na pamet, pa skide frulu sa zida i malo zasvira. Odjednom se stvori mnogo podzemnih patuljaka. Na svaki pisak koji bi odjeknuo, došao bi po jedan, sve dok se soba potpuno ne ispuni i zakrči. Tada ga svi upitaše šta želi, a on odgovori kako bi ponovo hteo da ugleda svetlost dana. Nato ga svaki od njih uhvati za po jednu vlas koju je imao na glavi, pa sa njim poleteše do površine zemlje.

Našavši se gore, mladić se odmah zaputi prema kraljevskom zamku, gde se uveliko spremala svečanost jer je trebalo da se održi svadba jedne princeze. On pođe pravo u sobu gde se nalazio kralj sa svoje tri kćeri. Kada ga kćeri ugledaše, obeznaniše se. Tada se kralj razgnevi i naredi da ga smesta bace u tamnicu, jer je pomislio da je njegovoj deci naneo neko zlo. No kad kraljeve kćeri

dođoše sebi, počeše oca uporno moliti da mladića pusti na slobodu. Kralj ih upita zašto bi ga pustio; one odgovoriše da to ne smeju kazati. Međutim, otac im reče da tajnu mogu slobodno da otkriju peći. Onda on izađe napolje, ali se prikrije iza vrata i dobro ču sve štu su one pričale. Kralj zatim naredi da dvojicu starije braće obese na vešala, a onom trećem dade najmlađu kćer.

A ja obuh staklene cipele, udarih o kamen, te odjeknu: »krc!« i one se raspadoše.

92.

Kralj zlatnog brda

Neki trgovac je imao dvoje dece: dečaka i devojčicu, no deca su još bila mala i još nisu bila prohodala.

Po moru su plovile dve njegove bogato natovarene lađe; u njima se nalazio čitav njegov imetak, i kad je mislio da će tako doći do mnogo para, stiže vest da su lađe potonule. I tako umesto da bude bogat čovek, on odjednom postade siromah, nemajući ništa više sem jedne njive na ulazu u grad. Da ne bi toliko mislio na svoju nesreću, pođe na njivu da malo radi.

Dok je po njivi hodao gore-dole, pred njega iskrsnu jedan crni patuljak. On čoveka upita što je tako tužan i šta je to te mu toliko srce tišti. Trgovac odgovori:

»Kad bi mi mogao pomoći, svakako bih ti to rekao.«

»Ko zna«, odvrati crni patuljak, »možda ću ti pomoći.«

Tad trgovac ispriča kako mu je na moru propalo čitavo bogatstvo i da nema ništa više sem te njive.

»Ne brini se«, nato će patuljak, »ako mi obećaš da ćeš mi kad protekne dvanaest godina na ovo mesto doneti

ono što kod kuće prvo zakačiš nogom, dobićeš para koliko ti duša ište.«

Trgovec pomisli: 'Šta to drugo može biti do moj pas?' a da se pri tom ne seti svog dečaka te pristade, davši spremno crnom čoveku potpis i pečat, a zatim se uputi kući.

Kad stiže kući, njegovom dolasku se mališa toliko obradova da, hvatajući se za klupe, dobaulja do njega i čvrsto ga zgrabi za noge. Otac se tada uplaši jer se odmah seti šta je crnom patuljku pismeno obećao. Ali kako u svojim sanducima i ormarima nije našao pare, pomisli da se patuljak samo šalio.

Posle mesec dana pope se trgovac na tavan da prikupi neki stari kalaj i proda, kad ugleda kako tu leži velika gomila para. Sad se silno oveseli, nakupova ponovo veliku robu, te ubrzo postade još krupniji trgovac nego što je bio. Trgovao je i živeo ne mareći ni za šta.

U međuvremenu dečak poodraste; bio je bistar i pametan. Ali što se više približavala dvanaesta godina, trgovac je bivao sve brižniji, tako da mu se na licu ogledao strah. Sin ga jednom prilikom upita šta mu je. Otac ne htede da odgovori, ali ovaj je bio toliko uporan da mu on konačno reče kako ga je, ne znajući šta čini, obećao nekom crnom patuljku, a za uzvrat dobio puno para. Kaza mu da je na ugovor stavio potpis i pečat i da će ga morati predati kad istekne dvanaest godina.

Tad sin reče:

»Ah, oče, ne plašite se! Sve će se dobro svršiti. Crni čovek nema nada mnom nikakve moći.«

Sveštenik blagoslovi trgovčevog sina koji, kad kucnu čas, pođe s ocem na njivu; sin onda napravi krug u koji uđe s ocem. Tad se pojavi crni patuljak i upita starog:

»Da li si mi doneo ono što si obećao?«

Starac oćuta, ali sin upita:

»Šta ovde tražiš?«

Nato će crni patuljak:

»Ja razgovaram s tvojim ocem, a ne s tobom.«

»Ti si mog oca prevario i zaveo!« reče sin. »Izvadi ugovor!«

»Neću«, odvrati crni patuljak, »ne odstupam od svojih prava.«

Oni su još dugo razgovarali i konačno se složiše da se sin, pošto nije pripao ovom krvnom neprijatelju, a više nije pripadao ni ocu, ukrca na lađicu koja se tu zatekla na reci, pa da je otac vlastitom nogom otisne od obale, te da se sin prepusti na milost i nemilost vodi. Sin se zatim oprosti od oca, sede u lađicu, koju je otac morao vlastitom nogom da otisne od obale. Lađica se izokrete i prevrnu, tako da se dnom nađe iznad površine, a palubom — u vodi. Otac poverova da mu je sin stradao, pa pođe kući, tugujući za njim.

Ali lađica nije potonula, već je mirno plovila dalje i mladić je spokojno u njoj sedeo. Ona je plovila toliko dugo dok se konačno nije nasukala na nepoznatu obalu. Tad mladić izađe na kopno i pred sobom ugleda lep zamak, te se uputi prema njemu. Ali kad uđe u njega, vide da je uklet. Prolazio je kroz sve sobe, ali one su bile prazne; najzad dođe u poslednju odaju gde zateče sklupčanu zmiju. No ta zmija je u stvari bila opčinjena devojka, koja se obradova kad ugleda mladića te reče: »Stiže li to moj spasilac? Čekala sam te već dvanaest godina; ovo kraljevstvo je ukleto i ti ga moraš izbaviti.«

»Kako to da učinim?« upita mladić.

»Noćas će doći dvanaest crnih ljudi sa lancima na sebi. Oni će te upitati šta ovde radiš, ali ti oćuti i ne daj ama nikakav odgovor i pusti ih da rade s tobom što god žele; oni će te mučiti, udarati i bosti. Pusti da sve ide kako ide, samo ne govori; oni će u ponoć morati da

odu. Naredne noći doći će ponovo dvanaest drugih crnih ljudi, a treće — dvadeset i četvorica, koji će ti odrubiti glavu; međutim, u ponoć njihovoj moći biće kraj. Ako i tada izdržiš i ne zucneš ni reči, biću spasena. Doći ću do tebe pa ću te životvornom vodicom — koju imam u jednoj flaši — poprskati te ćeš opet biti živ i zdrav kao što si i bio.«

Nato on reče:

»Rad bih bio da te izbavim.«

I stvarno, sve se odigra onako kao što je ona rekla: ali crni ljudi nisu mu mogli ni reči iznuditi, a treće noći zmija postade lepa kraljeva kćer, koja dođe sa životvornom vodicom i mladića povrati u život. Tad mu pade oko vrata, ljubeći ga, te zavlada veselje i radost u čitavom zamku koji više nije bio uklet. Zatim se održa svadba i on postade kralj zlatnog brada.

Živeli su tako zadovoljno, i kraljica rodi lepog sinčića.

Međutim, a bilo je već proteklo osam godina, mladiću na um pade otac; srce mu zaigra u grudima, pa požele da ga poseti.

Kraljica nije htela da ga pusti nego reče:

»Znam već da će to biti moja nesreća.«

Ali on je ne ostavi na miru, sve dok ona nije pristala. Na rastanku mu pruži i čaroban prsten, govoreći:

»Uzmi ovaj prsten i stavi ga na ruku, on će te brzo preneti tamo kuda poželiš, samo mi moraš obećati da ga nećeš koristiti ako slučajno htedneš da me odavde pozivaš da dođem tvom ocu.«

On joj to obeća, stavi prsten na ruku i požele da se nađe pred gradom u kome je živeo njegov otac. Istog trenutka kralj se tamo stvori, želeći da uđe u grad: kad priđe kapiji, stražari ne htedoše da ga puste jer je bio obučen u neko čudno a ipak bogato i blistavo ruho. On

se zatim vrati i uputi na obližnje brdo gde je neki pastir čuvao stado, razmeni s ovim odelo, obuče staru pastirsku kabanicu, pa tako nesmetano uđe u grad. Kad dođe ocu, on kaza ko je, ali ovaj nikako ne htede poverovati da je to njegov sin, i odvrati da je doduše imao sina koji je već odavno mrtav; ali zato što vidi da je on jadan, ubogi pastir, daće mu da pojede jedan pun tanjir.

Nato će pastir svojim roditeljima:

»Ja sam doista vaš sin; znate li za neki mladež na mom telu po kome biste me mogli prepoznati?«

»Znamo«, reče majka, »naš sin je imao jedan mladež u vidu maline pod miškom.«

Pridošlica povuče nagore košulju, te oni pod njegovom desnom miškom ugledaše mladež, i tako više ne sumnjahu da im je on sin. Zatim on im ispriča kako je postao kralj zlatnog brda, kako mu je kraljeva kći žena i kako imaju lepog sedmogodišnjeg sina.

»Nikako i nikad to ne može biti istina«, otac će nato. »Lep mi je to kralj koji se šeta u otrcanoj pastirskoj kabanici.«

Čuvši to, sin se naljuti, okrenu prsten, ne misleći na svoje obećanje, i požele da se žena i dete nađu kraj njega. Istog trena oni se tu stvoriše, ali kraljica zakuka i zaplaka, govoreći da je kralj pogazio svoju reč te da ju je unesrećio.

»Iz nepažnje sam to učinio, a ne zlonamerno«, odgovori joj kralj, pa je stade tešiti. Ona se napravi kao da se smirila, ali zlo kojeg se bojala beše joj na umu.

Kralj je tada izvede na njivu pred gradom, pokaza joj reku i mesto s kog je lađica bila otisnuta, a onda reče:

»Umoran sam; sedi da malo odspavam na tvom krilu.«

Nato ona stavi njegovu glavu sebi u krilo i malo ga je biskala dok on konačno ne zaspa. Kad se uverila da je

kralja obuzeo san, najpre mu skide prsten, zatim ispod njega izvuče nogu, ostavivši samo papuču, a onda uze u naručje dete i požele da se vrati u svoje kraljevstvo.

Kad se on probudio, ležao je potpuno sam. Video je da je napušten jer žena i dete behu nestali, kao i prsten s ruke; tu se nalazila samo papuča kao dokaz.

'Kući svojim roditeljima se ne možeš vratiti', pomisli, 'oni će reći da si veštac. Stoga ćeš se pokupiti i ići sve dok ne stigneš u svoje kraljevstvo.'

On, dakle, krenu i idući tako prispe do jednog brda pred kojim su stajala tri diva i među sobom se prepirala jer nisu znala kako da podele nasledstvo od oca. Videvši gde čovek prolazi, divovi ga pozvaše i rekoše da znaju da mali ljudi imaju bistru pamet, pa neka im on podeli nasledstvo. Ono se pak sastojalo od jednog mača, koji bi, kad bi ga neko uzeo u ruku i rekao: »Sve glave dole osim moje«, učinio da se sve one nađu na zemlji; zatim od jednog plašta, uz čiju pomoć bi onaj ko ga obuče postajao nevidljiv, i na kraju — od para čizama pomoću kojih bi se svako, kad bi ih obuo i poželeo nekud da ode, istog trenutka tamo stvorio.

»Dajte vi meni te tri stvari da ja vidim da li još valjaju.«

Divovi mu dadoše plašt i kad se kralj njime ogrnu, on postade nevidljiv i prometnu se u muvu. Zatim ponovo dobi svoje obličje, pa reče:

»Plašt je dobar, sad mi dajte mač!«

»Ne, nećemo ti ga dati!« povikaše divovi, »jer ako prozboriš: 'Sve glave dole, osim moje!' sve će naše glave otići, dok će samo tvoja ostati na ramenu.«

Ipak mu ga dadoše pod uslovom da ga isproba na jednom drvetu. On to učini i mačem preseče stablo kao da je slamka. Sad zatraži i čizme, ali oni odvratiše:

»Ne, nećemo se od njih odvajati jer ako ih obuješ i

poželiš da se nađeš gore na brdu, ostaćemo ovde bez igde ičega.«

»Ne«, nato će on, »to neću učiniti.«

Tad mu dadoše i čizme. Pošto je tako imao sve tri stvari, a u sebi je mislio samo na svoju ženu i dete, on gledajući tužno preda se promrmlja: »Ah, da sam na zlatnom brdu«, i smesta nestade pred očima divova; tako se, dakle, njihovo nasledstvo podeli.

Kad se kralj približio zamku, on ču radosne poklike, violine i flaute, a ljudi mu rekoše da njegova žena proslavlja svadbu s nekim drugim. Tad se on razljuti i reče:

»Moja neiskrena žena me je prevarila i napustila kad sam zaspao.«

Potom ogrnu plašt i, postavši nevidljiv, uvuče se u zamak. Stupivši u dvoranu vide da beše postavljena velika trpeza s najfinijim jelima; gosti su jeli i pili, smejali se i zbijali šale. Kraljica je, pak, odevena u blistave haljine, sedela u sredini, na kraljevskoj stolici i s krunom na glavi. On stade iza nje a da ga niko ne opazi. Kad bi joj komad mesa stavili u tanjir, on bi ga uzimao i jeo; a kad bi joj čašu napunili vinom, on bi je uzimao i ispijao. Sluge su joj stalno davale, ali pred njom ništa nije ostajalo, jer bi tanjir i čaša za tren oka bili ispražnjeni. Kraljica se tada začudi i postide, pa plačući pođe u svoju odaju, dok ju je on ovako nevidljiv sledio. Tu ona reče:

»Da li to đavo ima vlast nada mnom, ili se moj spasilac nikad neće vratiti?«

Kralj je nato udari po licu, govoreći:

»Šta 'ili se moj spasilac nikad neće vratiti?' On ima vlast nad tobom, varalice! Da li je samo on to zaslužio?«

Kralj tada postade vidljiv, pa se uputi u dvoranu i svima objavi:

»Svadba je završena, pravi kralj se vratio!«

Kraljevi, kneževi i savetnici, koji su se tu okupili, počeše da mu se rugaju i da ga ismejavaju, ali on nije duljio mnogo:

»Hoćete li da izađete ili ne?«

Oni zatim htedoše da ga uhvate, te navališe na njega, ali on poteže mač, govoreći:

»Sve glave dole osim moje!«

Sve glave se skotrljaše na pod, a on jedini ostade i opet postade gospodar i kralj zlatnog brda.

93.

Vrana

Bila jednom neka kraljica; imala je kćerkicu koja je bila još tako malena te su je morali nositi u naručju. Posle izvesnog vremena dete posta nesnošljivo, i ma šta da mu je majka radila i govorila, ono nije mirovalo. Tad majku obuze nestrpljenje, i kako vide da vrane obleću oko zamka, otvori prozor i reče:

»Što ne postaneš vrana i ne odletiš, pa da imam mira.«

Tek što izusti te reči, dete se prometnu u vranu i iz njenog naručja izlete kroz prozor. Vrana odlete u jednu mračnu šumu, ostavši tamo dugo, a roditelji o njoj više ništa ne čuše.

Jednom prilikom nekog čoveka navede put u tu šumu. Odjednom on ču kako vrana doziva, te pođe u pravcu odakle je glas dopirao, a kad se približi, vrana reče:

»Ja sam po rođenju kraljeva kćer i ukleta sam, ali ti me možeš izbaviti.«

»Šta da radim?« upita on.

Nato će ona:

»Zađi dublje u šumu pa ćeš naići na kuću u kojoj sta-

nuje jedna starica. Ona će te ponuditi jelom i pićem, ali ti ne smeš ništa da uzmeš; ako nešto pojedeš ili popiješ, utonućeš u san i nećeš me moći osloboditi. U bašti iza te kuće nalazi se uzvišenje obraslo rastinjem: na toj uzvišici treba da stojiš i da me čekaš. Tri dana uzastopce, u dva časa popodne, dovoziću se u kočijama. U njih će biti upregnuta četiri bela ždrepca, zatim — četiri riđana, a na kraju — četiri vranca. Ali znaj, ako ne ostaneš budan, već utoneš u san, ja neću biti izbavljena.«

Čovek obeća da će učiniti sve što je ona zahtevala. Ali vrana uzdišući prozbori:

»Ah, ja već znam da me nećeš izbaviti; uzećeš sigurno nešto od one žene.«

Tad joj čovek po drugi put obeća da ni u kom slučaju neće ništa dotaći ni od jela, niti od pića.

Kad zađe u šumu beše sve kako mu je vrana i rekla. On uđe u kuću, priđe mu starica, govoreći:

»Jadniče moj, kako ste iscrpljeni! Uđite i okrepite se, pojedite i popijte štogod!«

»Ne«, odvrati čovek, »neću ni da jedem ni da pijem.«

Ali ona ga nije nikako ostavljala na miru, već reče:

»Ako baš nećete da jedete, povucite bar jedan gutljaj iz čaše: jednom kao nijednom.«

On tada pristade i popi jedan gutljaj.

Kad bi oko dva časa popodne, čovek izađe u baštu i stade na ono uzvišenje obraslo rastinjem s namerom da sačeka vranu. Dok je tu stajao, odjednom ga obuze umor kome nije mogao odoleti, pa malo prileže, ali ne želeći ipak da zaspi. Ali tek što se opružio, oči mu se same od sebe sklopiše, te on zaspa i spavao je tako čvrsto da ga ništa na svetu nije moglo probuditi. Oko dva časa vrana se doveze na četiri bela ždrepca, ali ona je već predosećala da je nije poslušao pa je bila duboko ožalošćena te reče:

»Znam da on spava.«

I stvarno, kad dođe u baštu vide ga kako leži na uzvišenju obraslom rastinjem i spava. Ona izađe iz kočije i pođe k njemu; drmusala ga je i dozivala, ali on se nije budio.

Sutradan u podne ponovo se pojavi starica, donoseći mu jelo i piće, ali on se ne htede ničeg prihvatiti. Ona mu, međutim, nije davala mira i toliko ga je dugo nagovarala sve dok on opet ne popi jedan gutljaj iz čaše. Oko dva časa pođe u baštu i pope se na ono uzvišenje obraslo rastinjem s namerom da sačeka vranu; ali odjednom oseti tako velik umor da se više nije mogao držati na nogama. Nije bilo leka, morao se opružiti, te utonu u dubok san.

Kad se vrana doveze na četiri riđana, ona je, predosećajući, bila duboko ožalošćena te reče:

»Znam da on spava.«

Ona pođe k njemu, ali on je spavao i nije se mogao probuditi.

Narednog dana starica ga upita šta mu je; zašto ništa neće ni da jede ni da pije. Da nije naumio da umre?

On odgovori:

»Ne, ja neću da umrem, ali ne smem ni da jedem ni da pijem.«

No kad starica pred njega postavi činiju s jelom i čašu s vinom i kad njihov miris do njega dopre, nije mogao odoleti, te popi jedan dobar gutljaj iz čaše. Kad došlo vreme, on izađe u baštu i pope se na uzvišenje obraslo rastinjem s namerom da sačeka kraljevu kćer; njega još više negoli proteklih dana svlada umor, te leže i zaspa tako čvrsto kao da je kamen.

U dva časa doveze se vrana na četiri vranca. Kočije i sve ostalo bilo je crne boje. Ali ona je predosećala i već bila duboko ožalošćena i reče:

»Znam da on spava i da me ne može izbaviti.«

Kad mu priđe, vide da leži i čvrsto spava. Drmusala ga je i dozivala, ali ga nije mogla probuditi. Tad ona kraj njega stavi hleb, komad mesa i najzad flašu vina. On je od svega mogao uzimati koliko je hteo, a da se sve to nije smanjivalo. Zatim s ruke skide zlatan prsten, u koji je bilo utisnuto njeno ime, pa ga stavi na njegov prst. Na kraju, ona ostavi pismo, u kome je stajalo šta mu je dala i da to neće biti sve; u njemu je još pisalo:

»Dobro vidim da me ovde ne možeš izbaviti, ali ako to još želiš, pođi u štromberški zlatan zamak; to je u tvojoj moći — znam dobro.«

I kad mu sve to dade, sede u svoje kočije, pa se odveze u štromberški zlatan zamak.

Kad se čovek probudi i vide da je spavao, iskreno se ražalosti i reče:

»Sigurno je dolazila, a ja je ne izbavih.«

Tad spazi stvari što su kraj njega ležale, i pročita pismo u kome je stajalo šta se sve dogodilo dok je spavao. On, dakle, ustade i pođe s namerom da stigne u štromberški zlatan zamak. Međutim, nije znao u kom pravcu mu valja poći pa je dugo tumarao i lutao svetom. Najzad dođe u jednu gustu šumu, pa je četrnaest dana kroz nju hodao, ne mogavši iz nje izaći. Ponovo se spusti veče, a on je bio toliko umoran da leže kraj jednog žbuna i zaspa. Narednog dana on pođe kroz šumu dalje. Uveče, kad je opet hteo da legne kraj žbuna da spava, ču nekakvo zavijanje i kukanje od čega nije mogao zaspati. I kad je došlo vreme da se pale sveće, on vide kako jedna svetluca pa ustade i pođe prema njoj. Idući tako prispeo je do neke kuće koja je izgledala neobično mala, jer je pred njom stajao ogromni div. Čovek pomisli:

Ako u nju uđeš i div te ugleda, možeš se slobodno oprostiti sa životom.'

Konačno se odvaži te uđe u nju. Ali ga div opazi i reče:

»Dobro je što mi sam dolaziš jer odavno ništa nisam čalabrcnuo; odmah ću te smazati za večeru.«

»Bolje se toga okani«, reče čovek, »nisam spreman da me iko proguta. A ako nešto ištеš da bi jeo, imam dovoljno hrane da te zasitim.«

»Ako je to istina«, odvrati div, »možeš biti miran. Tebe sam hteo da proždеrem samo zato što nemam ništa drugo.«

Zatim uđoše i sedoše za sto, pa čovek izvadi hleb, vino i meso, kojima nije bilo kraja.

»Ovo mi se baš dopada«, reče div, jedući koliko mu je volja. Čovek ga onda upita:

»Da li mi možeš reći gde se nalazi štromberški zlatan zamak?«

»Pogledaću na mojoj karti na kojoj se mogu naći svi gradovi, sela i kuće«, reče div. On donese kartu, koju se držao u sobi i potraži zamak, ali on se na njoj nije nalazio.

»Ne mari«, reče div, »gore u ormaru imam još veću kartu; potražićemo ga na njoj.«

Ali i to je bilo uzalud. Čovek tada htede krenuti dalje, ali div ga zamoli da pričeka još nekoliko dana dok se kući ne vrati njegov brat, koji je otišao po hranu. Kad se divov brat vratio, upitaše ga za štromberški zlatan zamak, a on odgovori:

»Kad se sit najedem, potražiću ga na karti.«

Potom se s njima pope u svoju sobu, pa na karti svi počeše da traže zamak, ali ga opet ne nađoše. On onda donese još nekoliko starih karata, i nisu odustajali sve dok ga najzad ne nađoše. Tada oni videše da se,

međutim, zamak nalazio hiljadama milja od kuće divova.

»Kako da tamo stignem?« upita čovek.

»Imamo dva časa na raspolaganju; odneću te u blizinu zamka, ali onda se moram vratiti kući i podojiti naše dete«, reče div, pa odnese čoveka na mesto udaljeno od zamka otprilike stotinu časova hoda.

»Preostali deo puta možeš i sam prevaliti.«

Div se zatim okrenu natrag, a čovek pođe napred i išao je i dan i noć dok najzad ne prispe do štromberškog zlatnog zamka, koji se nalazio na jednom staklenom brdu. Opčinjenu devojku vide kako se u kočijama vozi oko zamka i kako zatim ulazi u njega. To ga obradova i htede da se do nje popne, ali svaki put kad bi to pokušao, skliznuo bi sa stakla. I kad uvide da ne može do nje dopreti, veoma se ražalosti i reče sebi samom:

'Ostaću ovde i čekaću je.'

On napravi kolibu i u njoj proživе čitavu godinu, gledajući svakog dana kraljevu kćer kako se tamo gore vozi. No do nje se nije mogao popeti.

Jednom iz kolibe vide kako se tri razbojnika tuku, te im doviknu:

»Neka vam bog pomogne!«

Čuvši to, razbojnici zastadoše, ali kako nikog ne opaziše, nastaviše s tučom, a što je — istina — bilo veoma opasno. Tada čovek opet povika:

»Neka vam bog pomogne!«

Oni opet prestadoše s tučom, osvrnuše se, ali kako nikog ne opaziše, nastaviše da se tuku.

On onda po treći put povika:

»Neka vam bog pomogne!« pomislivši: 'Moram videti šta ona trojica misle, što ne prestaju'.

On se uputi k njima i upita ih zašto se tuku. Nato jedan reče kako je našao jedan štap, i kad čovek njime

udari po vratima ona se naglo otvaraju; drugi reče kako je našao plašt, i kad se čovek njime ogrne postaje nevidljiv; treći, pak, reče kako je uhvatio konja na kome se može svuda stići, pa čak i na stakleno brdo. Razbojnici rekoše kako sada ne znaju da li da to zadrže kao zajedničku imovinu ili da se raziđu.

Nato će čovek:

»Za te tri stvari ja ću se s vama trampiti: para doduše nemam, ali imam druge stvari koje su vrednije. Ipak, pre toga moram vaše stvari isprobati kako bih video da li ste govorili istinu.«

Oni mu tada dopustiše da uzjaše konja, prebaciše preko njega plašt i dadoše mu štap u ruku. No kad je sve to imao, nisu ga više mogli videti. Tad ih čovek valjano izlema i doviknu im:

»Eto, dangube, sad imate ono što vam sleduje; jeste li sad zadovoljni?«

Zatim odjaha na stakleno brdo. Kad je stigao pred zamak, nađe ga zatvorenog. No on udari štapom o kapiju i ona se odmah otvori. Zatim uđe i pope se stepenicama do jedne dvorane gde vide devojku koja je sedela i pred sobom imala zlatan pehar s vinom. Međutim, ona ga nije mogla videti jer je bio ogrnut plaštom. On joj se onda približi, skide prsten koji mu je dala i ubaci ga u pehar tako da se začu zveket. Tad devojka uzviknu:

»To je moj prsten; mora da se ovde nalazi i čovek koji će me izbaviti!«

Tražili su ga po čitavom zamku i nisu ga našli jer je on u međuvremenu izašao, uzjahao na konja i sa sebe zbacio plašt. Kad dvorani dođoše pred kapiju, opaziše ga i zaklicaše od radosti. On zatim sjaha i uze kraljevu kćer u naručje. Poljubivši ga, ona reče:

»Sad si me konačno izbavio, a sutra ćemo proslaviti našu svadbu.«

Mudra seljakova kći

Bio jedan siromašan seljak — bezemljaš koji je imao samo kućicu i kćer jedinicu. Jednom prilikom ona mu reče:

»Zamolićemo kralja za komad zemlje crvenice.«

Kad kralj ču za njihovu bedu, pokloni im parče ledine, koju je ona s ocem prekopala u nameri da poseju nešto pšenice i tako dođu do letine. Kad su njivu bili gotovo prekopali, u zemlji nađoše avan od čistog zlata.

»Čuj«, reče otac, »pošto je naš kralj bio milostiv i poklonio nam njivu, zauzvrat mu moramo dati avan.«

Kćer se, međutim, ne htede s tim složiti, pa odvrati:

»Oče, ako imamo avan a nemamo tučak, onda bismo morali i njega dobaviti; zato je bolje da ćutiš.«

Ali seljak je ne htede poslušati, već uze avan pa ga odnese kralju. Reče kako ga je našao na ledini, pa je došao da zamoli kralja da avan primi kao poklon. Kralj uze avan i upita da li je našao još štogod.

»Nisam«, odgovori seljak.

Tad kralj reče da potraži i tučak. Seljak odgovori da ga nisu našli, ali to je vredelo isto kao da je govorio u vetar. Strpaše ga u buvaru, gde je imao da ostane sve dok ne dobavi tučak. Sluge mu ponesoše hleb i vodu, što su svakodnevno morale donositi i što se inače u zatvoru i dobija. Tad one čuše kako zatvorenik kuka:

»Ah, da sam poslušao kćer! Ah, ah, da sam poslušao kćer!«

Sluge tad odoše kralju, te rekoše kako zatvorenik kuka: 'Ah, ah, da sam ipak poslušao kćer!' i kako neće ni da jede ni da pije. Tad kralj naredi slugama da dovedu zatvorenika, pa ga, kad ovaj dođe, upita zašto kuka: 'Ah, ah, da sam poslušao kćer!' pa dodade:

»Šta je to tvoja kćer rekla?«

»Rekla mi je da vam ne donosim avan, jer ću inače morati da pribavim i tučak.«

»Kad imaš tako mudru kćer, reci joj da dođe.«

Ona je, dakle, morala da izađe pred kralja koji je upita da li je zaista mudra toliko kao što se priča, pa reče da će joj postaviti zagonetku. Ako je reši, uzeće je za ženu. Ona smesta pristade i reče da će dokučiti rešenje zagonetke.

Nato će kralj:

»*Dođi k meni, ni obučena, ni gola; ni jašući ni vozeći se; ni po putu, ni van puta*. Ako to budeš znala, uzeću te za ženu.«

Ona tada ode kući, skide se gola golcijata, tako da ne beše obučena, pa uze veliku ribarsku mrežu u koju se uvuče pa je celu oko sebe obavi, tako da ne beše gola; zatim iznajmi jednog magarca, te mu za rep priveza ribarsku mrežu u kojoj je bila ona, pa je tako nju morao vući; na taj način ona nije ni jahala, a nije se ni vozila. Magarac je devojku, pak, morao tegliti po kolskom tragu, tako da je samo palcem noge dodirivala zemlju; na taj način ona nije išla ni po putu a ni van njega.

Kad devojka tako prispe u zamak, kralj reče da je pogodila zagonetku i da će on ispuniti obećanje. Onda naredi da iz zatvora puste njenog oca, dok nju uze za ženu i poveri joj čitavo kraljevsko imanje.

Prođe nekoliko godina i kralj pođe na neku paradu. Dogodi se da se seljaci sa kolima, prodajući drva, zaustave pred zamkom. Jedni su upregli volove, a drugi — konje. Tu se nađe neki seljak sa dva konja i kobilom koja se beše oždrebila pa malo ždrebe otrča i leže između dva vola upregnuta u ona druga kola. Kad se seljaci suočiše, počeše se prepirati, psovkama »čašćavati« i galamiti. Seljak, čiji su ono volovi bili, htede da zadrži

ždrebe, rekavši kako je ono njegovo jer su ga volovi doneli na svet; seljak što je došao s konjima se ne složi s tim nego reče kako ga je oždrebila njegova kobila. Svađa dopre do kralja koji odluči da ždrebe ostane tamo gde je i ležalo. Tako, dakle, vlasnik volova dobije ždrebe iako ono njemu nije pripadalo.

Tad onaj drugi seljak ode kući, plačući i jadikujući za svojim ždrebetom. On je, međutim, čuo kako je kraljica milostiva jer i ona poticaše iz seljačke sirotinje. Seljak ode do nje i, moleći je, upita ne bi li mu mogla pomoći da se domogne svog ždrebeta. Kraljica odgovori:

»Mogu. Ako mi obećaš da me nećeš odati, reći ću ti i kako. U cik zore, kad kralj bude prisustvovao smeni straže, stani nasred ulice kojom će on proći, uzmi jednu veliku ribarsku mrežu i pravi se kao da loviš ribu, i lovi ih, dakle, neprestano, istresajući mrežu kao da ti je puna.«

Ona mu još reče šta da odgovori kad ga kralj bude pitao šta to radi.

Seljak se tako narednog dana nađe na ulici, pecajući tu gde nije bilo vode. Kad kralj, prolazeći, vide to, posla seljaku glasnika koji je trebalo da upita šta ta budala tamo smera. Na njegovo pitanje seljak odgovori:

»Pecam.«

Glasnik se začudi kako može da peca kad tu nema vode, našto će seljak:

»Kao što dva vola mogu oždrebiti ždrebe, tako i ja mogu pecati tamo gde nema vode.«

Glasnik ode i prenese kralju odgovor, a ovaj zatim naredi da mu dovedu seljaka. On je poznao da taj odgovor seljak nije sam smislio te ga upita od koga je taj odgovor dobio i da to odmah prizna.

Seljak, međutim, ne htede ništa da prizna, već jednako ponavljaše:

»Sačuvaj bože, ja sam to sam smislio.«

Vojnici ga tad položiše na malo slame pa su ga tukli i mučili sve dotle dok nije priznao da je odgovor dobio od kraljice.

Kad se kralj vrati kući, reče ženi:

»Zašto si tako neiskrena prema meni. Neću više da mi budeš žena. Tvoje vreme je prošlo; ponovo se vrati tamo odakle si došla — u svoju seljačku kućicu.«

Ipak, on joj obeća da će joj ispuniti jednu želju: da ponese sa sobom ono što joj je najdraže i za šta misli da je najbolje i da se na taj način oprosti.

»Dobro, dragi mužu, ako tako naređuješ, ja ću se tome povinovati«, reče kraljica pa se baci na njega, poljubi ga, govoreći da želi da se s njim orposti. Ona zatim naredi da im se donese piće, a to je u stvari bio snažan uspavljujući napitak, kako bi ga za rastanak ispila s kraljem. Kralj pristade i povuče dobar gutljaj, dok kraljica ispi samo malko. Ubrzo kralj pade u dubok san, pa ona, kad to vide, pozva jednog slugu i reče mu da uzme lepo belo platno i u njega umota kralja. Sluge ga onda odnesoše u kola koja su čekala pred vratima, te ga kraljica krišom odveze svojoj kućici. Došavši kući, položi ga u krevet, gde je on dan i noć neprekidno spavao.

Kad se probudi, kralj se osvrnu i upita:

»Bože moj, gde sam?«

On pozva sluge, ali nikog tu nije bilo. Najzad njegova žena priđe krevetu i reče:

»Dragi kralju, ti si mi naredio da iz zamka uzmem ono što mi je najdraže i najbolje, i kako nemam ništa bolje i nikog dražeg od tebe, ja sam te ponela.«

Kralju navreše suze na oči, te reče:

»Draga ženo, ti ćeš biti moja, a ja tvoj«, pa je povede u kraljevski zamak i ponovo se s njom venča.

Oni svakako još i danas žive srećno.

95.
Stari Hildebrand

Bili jednom neki seljak i seljanka. Seljanki bi zaigralo srce kad bi videla seoskog sveštenika, koji je uvek želeo da samo jednom u zadovoljstvu sa njom nasamo provede čitav dan; a i ona je to htela. Zato jednom sveštenik reče seljanki:

»Moja draga seljanko, sada sam smislio kako ćemo moći da provedemo čitav dan zajedno u pravom zadovoljstvu. Znaš šta: u sredu lezi u krevet i reci tvome mužu da si bolesna. Kukaj i pravi se da ti nije dobro, i sve to čini do nedelje, kad držim propoved. Tada ću propovedati da će onome ko kod kuće ima bolesno dete, bolesnog muža, bolesnu ženu, bolesnog oca, bolesnu majku, bolesnu sestru, brata ili ma koga bolesnog, i pođe na hodočašće na Gekerliberg u Velišlandu, gde se za jednu krajcaru dobija merov lovorovog lišća, da će tome bolesno dete, bolesni muž, bolesna žena, bolesni otac, bolesna majka, bolesna sestra, brat ili ma ko bolestan smesta ozdraviti.«

»To ću uraditi«, nato će seljanka.

U sredu je legla u krevet, kukala je i pretvarala se da je bolesna, a muž joj je donosio sve čega bi se samo setio. No od toga nikakve vajde. Kad je došla nedelja, seljanka reče:

»Tako se loše osećam, kao da ću umreti. Ali bih pre nego što mi konačno dođe kraj, svakako želela da čujem nedeljnu propoved koju će danas držati naš gospodin sveštenik.«

»Draga moja ženo«, reče nato seljak, »ne čini to, može ti postati još gore ako ustaneš. Ja ću otići da saslušam propoved i dobro ću paziti, a kad se vratim ispričaću ti šta je gospodin sveštenik govorio.«

»Onda«, odvrati seljanka, »idi i dobro pazi, pa mi ispričaj šta si sve čuo.«

Tako seljak otide da sasluša propoved, a gospodin sveštenik, koji je upravo počeo da je drži, pričao je o tome da ako neko kod kuće ima bolesno dete, bolesnog muža, bolesnu ženu, bolesnog oca, bolesnu majku, bolesnu sestru, brata ili ma koga bolesnog, pa pođe na hodočašće na Gekerliberg u Velišlandu, gde merov lovorovog lišća staje krajcaru, njemu će bolesno dete, bolesni muž, bolesna žena, bolesni otac, bolesna majka, bolesna sestra, brat ili ma ko bolestan, smesta ozdraviti; i onaj ko, dakle, želi da krene na put, treba kod njega da dođe posle mise, pa će mu dati vreću i jednu krajcaru.

Tu niko ne bi srećniji od seljaka koji odmah posle mise ode svešteniku da bi mu ovaj dao vreću za lovor i krajcaru. Muž se onda vrati kući i već sa vrata poviče:

»Iju-ju! Draga ženo, sve će biti u redu, ubrzo ćeš ozdraviti. Gospodin sveštenik je danas propovedao da ako neko u kući ima bolesno dete, bolesnog muža, bolesnu ženu, bolesnog oca, bolesnu majku, bolesnu sestru, bolesnog brata ili ma koga bolesnog, i taj pođe na hodočašće na Gekerliberg u Velišlandu, gde merov lovorovog lišća staje jednu krajcaru, onda će mu bolesno dete, bolesni muž, bolesna žena, bolesni otac, bolesna majka, bolesna sestra, brat ili ma ko bolestan, smesta ozdraviti. A ja sam već dobio vreću za lovor i krajcaru od sveštenika i odmah polazim na hodočašće, kako bi mi što pre ozdravila.«

Ubrzo zatim ode.

Tek što se izgubio, seljanka se javila svešteniku i on se odmah kod nje stvorio.

No sad ostavimo njih dvoje i pođimo sa seljakom.

Muž je krenuo na put da što pre stigne na Gekerliberg i idući tako sreo je svoga kuma. Njegov kum bio je

trgovac jajima i upravo se kolima vraćao sa pijace gde je jaja prodao.

»Zdravo!« reče kum. »Kuda toliko žuriš, kume?«

»U večnost, kume«, odvrati seljak, »žena mi se razbolela i danas sam slušao propoved gospodina sveštenika, a on je govorio da ako neko u kući ima bolesno dete, bolesnog muža, bolesnu ženu, bolesnog oca, bolesnu majku, bolesnu sestru, brata ili ma koga bolesnog, i ako taj pođe na hodočašće na Gekerliberg u Velišlandu, gde merov lovorovog lišća staje jednu krajcaru, njemu će bolesno dete, bolesni muž, bolesna žena, bolesni otac, bolesna majka, bolesna sestra, brat ili ma ko bolestan, smesta ozdraviti. Zato sam od gospodina sveštenika uzeo krajcaru i vreću za lovor, i sada sam baš pošao na svoje putovanje.«

»Ali kume«, nato će kum seljaku, »pa zar si ti zaista toliko bezazlen da u takve stvari možeš poverovati? Znaš li šta je posredi? Sveštenik želi da sa tvojom ženom, zabavljajući se, nasamo provede čitav dan, zato su te nagovorili da pođeš na putovanje.«

»O, bože mili!« reče seljak, »rado bih proverio da li je to istina.«

»Znaš šta«, odvrati kum, »uđi i sedi u moju korpu za jaja a ja ću te odneti tvojoj kući, gde ćeš sve sam videti.«

Tako je i bilo: kum je seljaka stavio u svoju veliku korpu za jaja i odneo ga njegovoj kući.

Kad su stigli kući, hej, već je bilo veselo. Seljanka je već skoro sve što je bilo u njenom dvorištu zaklala, ispekla je uštipke, a i sveštenik je već bio tu i imao je svoju violinu. Uto kum zakuca, a seljanka upita ko je.

»Ja sam, kumo«, odvrati kum, »primi me noćas na konak: danas nisam prodao jaja na pijaci, pa ih moram ponovo nositi kući. No ona su veoma teška, ne mogu ih odneti, a već je pao i mrak.«

»Da, moj kume«, odvrati seljanka, »dolaziš mi u nevreme. No pošto stvari tako stoje, uđi i sedi tamo na banak.«

I tako je kum sa velikom korpom za jaja seo na banak. A sveštenik i seljanka bili su veoma veseli. Konačno započe sveštenik, rekavši:

»Oh, moja draga seljanko, ti umeš tako lepo da pevaš, otpevaj mi jednu pesmu.«

»Ah«, nato će seljanka, »sada više ne mogu da pevam. Kad sam bila mlada itekako sam pevala, ali sada je to već prošlost.«

»Oh«, reče opet sveštenik, »zapevaj makar samo malo!«

Tada seljanka poče da peva:

»Čoveka svoga ja sam otpremila lepo,
Na Gekerliberg u Velišland pošao je slepo.«

Onda sveštenik prihvati:

»Hteo bih da se odatle za godinu ne miče,
Šta me se vreća za lovor uopšte tiče!
Aliluja!«

Iz pozadine se uto začu i kumov glas (ali moram reći da se seljak zvao Hildebrand); dakle, kum zapeva:

»Eh, dragi moj Hildebrandu,
Šta radiš ti na ovom banku?
Aliluja!«

Najzad zapeva i seljak u korpi:

»Od pevanja i od muke sad ću pući,
Iz korpe se zato ja moram izvući.«

pa skoči iz korpe volteći pošteno popa, najuri ga iz kuće.

96.
Tri ptičice

Ima tome svakako hiljadu i više godina kada je ovde na zemlji bilo mnogo malih kraljeva, pa je jedan od njih boravio na Kojtersbergu i rado išao u lov. Kad je jednom sa svojim lovcima izišao iz zamka, pod brdom su tri devojke čuvale svoje krave, i kad ugledaše kralja sa velikom pratnjom, najstarija devojka obema mlađim, pokazujući na kralja, doviknu:

»Hej! Hej! Ako ovaj ne bude moj, neću nijednog.«

Tada druga devojka, koja je stajala na suprotnoj strani, pokazujući rukom na onog koji je išao zdesna od kralja, reče:

»Hej! Hej! Ako ovaj ne bude moj, neću nijednog.«

Na kraju se najmlađa, pokazujući na onog koji je išao sleva od kralja, oglasi:

»Hej! Hej! Ako ovaj ne bude moj, neću nijednog.«

A ta dvojica bili su kraljevi doglavnici.

Kralj sve to ču i, vrativši se kući iz lova, poruči trima devojkama da dođu do njega. Kada dođoše, upita ih šta su juče na brdu govorile. No one ne htedoše ništa reći. Tad kralj upita najstariju da li hoće da se za njega uda, na šta ona pristade, a i njene sestre se udadoše za ona dva doglavnika, jer su sve tri bile lepe i naočite. Osobito je lepa bila kraljica koja je imala kosu poput lana.

Ali obe mlađe sestre behu nerotkinje i kada je kralj jednom morao otputovati, pozva njih dve da dođu kraljici kako bi je zabavljale dok je on odsutan jer je ova upravo bila trudna. Tako ona rodi sinčića sa crvenim mladežom. Tad obe mlađe sestre jedna drugoj rekoše kako će lepog dečačića baciti u vodu. I samo što su ga bacile (mislim da je to bila reka Vezer), uvis prhnu jedna ptičica koja zapeva:

»Spreman budi u smrt poći,
Svakom sudnji čas će doći,
Tu će i krinova kita biti.
Dečače vrli, da li si to ti?«

Kad to čuše, njih obuze silan strah te pobegoše, a kad se kralj vratio, rekoše mu da je kraljica rodila psa. Nato će kralj:

»Božja volja.«

Pored reke živeo je neki ribar. On je dečačića — još živog — izvadio iz vode i, kako sa ženom nije imao dece, stade ga podizati.

Posle godinu dana desi se da kralj opet krenu na putovanje baš u vreme kad kraljica ponovo rodi dečaka koga njene neiskrene sestre takođe uzeše i baciše u vodu. I ovog puta uvis prhnu ptičica koja zapeva:

»Spreman budi u smrt poći,
Svakom sudnji čas će doći,
Tu će i krinova kita biti,
Dečače vrli, da li si to ti?«

A kad se kralj vratio, rekoše mu da je kraljica opet rodila psa, na šta on reče:

»Božja volja.«

No ribar je i drugog dečačića izvukao iz vode i othranio ga.

Drugom prilikom kralj opet pođe na put, a kraljica za njegova odsustva rodi devojčicu koju njene neiskrene sestre isto tako baciše u reku. I opet uvis prhnu ptičica i zapeva.

»Spremna budi u smrt poći,
Svakom sudnji čas će doći,
Tu će i krinova kita biti,
Curice vrla, da li si to ti?«

A kad se kralj vratio, rekoše mu da je kraljica rodila mačku. No tad se kralj toliko razgnevi i naredi da mu ženu bace u tamnicu, u kojoj ona proboravi mnogo godina.

U međuvremenu deca odrastoše.

Jednog dana najstariji pođe sa drugim dečacima na pecanje, ali ovi ne htedoše da ga prime u društvo, govoreći:

»Ti nahoče, idi svojim putem!«

To njega veoma ražalosti pa upita starog ribara da li je to istina. Ovaj mu ispriča kako je jednom pecao i izvukao ga iz vode. Nato dečak reče kako želi da ode i potraži oca. Ribar ga je molio da ipak ostane, ali kad vide da ga ne može zadržati, nemade kud nego ipak popusti.

Dečak je krenuo na put i hodao je danima dok nije došao do jedne velike vode, pored koje je pecala jedna starica.

»Dobar dan, majko!« reče dečak.

»Svako dobro«, uzvrati ona.

»Ti treba jamačno dugo da pecaš pre nego što uloviš ribu.«

»A ti ćeš svakako morati dugo da tražiš pre nego što nađeš svog oca. Kako samo misliš da prebrodiš ovoliku vodu?«

»To će sam bog znati.«

Tada ga starica uprti na leđa i prenese na drugu obalu, ali je on još posle toga dugo tragao, ne mogavši ipak da nađe svog oca.

Po isteku godine dana uputi se i drugi brat da nađe starijeg. I on dođe do iste vode i prođe kao i njegov stariji brat.

Sada je jedino kći ostala u kući. Toliko je kukala za braćom da na kraju i sama zamoli ribara da je pusti, govoreći kako hoće da nađe svoju braću.

Nemajući kud, ribar je na kraju pusti. I ona dođe do velike vode i obrati se starici:

»Dobar dan majko!«

»Svako dobro.«

»Bog vam pomogao u vašem pecanju.«

Kada starica to ču, postade veoma ljubazna, pa je prenese preko vode i dade joj jednu šibu, govoreći pritom:

»Sad idi samo ovim putem, moja kćeri, pa kada dođeš do jednog velikog crnog psa, moraš tiho i smelo, ne osmehujući se i ne gledajući ga, pored njega proći. Zatim ćeš stići do jednog velikog otvorenog zamka; na njegovom pragu moraš ispustiti šibu i pravo kroz zamak na drugoj strani izaći. Tamo se nalazi stari bunar. Iz njega je izraslo veliko drvo na kome visi krletka sa pticom, koju ćeš poneti. Zatim uzmi i čašu vode pa se, ponevši sve to, istim putem vrati. Na pragu ponovo uzmi šibu i ponesi je. Kada zatim opet budeš prolazila pored psa, udari ga po njušci, ali gledaj da ga pogodiš, a zatim se meni vrati.«

Ona zateče sve tako kao što je stara žena govorila, a vraćajući se nađe i oba brata, koja su pretražila polovinu sveta. Zajedno su išli sve do mesta gde je crni pas ležao na putu, koga ona opet udari po njušci i tada se on preobrazi u lepog princa, koji ih doprati do vode. Tu se još nalazila starica. Ona se veoma obradova što ih sve vidi i prenese ih preko vode. Zatim i sama ode, jer je sada bila izbavljena. Oni, međutim, odoše starom ribaru i nastade velika radost što su svi opet zajedno, a pticu u krleci obesiše na zid.

No mlađi sin u kući nikako nije mogao da se skrasi pa uze luk sa strelom i pođe u lov. Umorivši se, dohvati svoju frulu i na njoj nešto odsvira. Međutim i kralj je bio u lovu; on ču svirku pa se uputi dečaku i upita ga:

»Ko ti je dozvolio da ovde loviš?«

»Ah, niko.«

»A čiji si ti?«

»Ja sam ribarev sin.«

»Pa on nema dece.«

»Ako ne možete da poverujete u to što ja kažem onda pođite sa mnom.«

To kralj i učini te podrobno ispita ribara, koji mu sve ispriča, a ptica na zidu zapeva:

»Majka sedi sama,
Guši je tamnice čama,
Kralju, plemenita soja,
Ovo su dečica tvoja.
A kvarne sestre su obe
Bol nanele deci iz zlobe,
Da se u vodi udave,
No ribar im spase glave.«

Kad čuše ovo, tad se svi zaprepastiše. Kralj uze pticu, a ribara i troje dece povede u zamak. Zatim naredi da se otvori tamnica i iz nje izvede svoju ženu, ali njeno je zdravlje, međutim, bilo narušeno i ona je veoma jadno izgledala. Tada joj njena kćer dade da pije one vode iz bunara, od čega ona postade sveža i zdrava.

Obe neiskrene kraljičine sestre spališe, dok se njena kćer udade za princa.

97.
Životvorna voda

Bio jednom jedan kralj pa se tako razboleo da niko nije verovao da će izvući živu glavu. Imao je tri sina, koje je to žalostilo, pa su odlazili u dvorski vrt i plakali. Jednom ih srete neki starac koji ih upita zašto tuguju. Oni mu odgovoriše da im je otac toliko bolestan i da će, pošto mu nema pomoći, sigurno umreti.

Tada starac reče:

»Ja znam da postoji još jedan lek: to je životvorna voda; ako popije koji gutljaj ozdraviće. Ali nju je teško naći.«

Najstariji sin reče:

»Ja ću je već naći«, pa pođe bolesnom kralju i zamoli ga za dopuštenje da krene u beli svet kako bi mogao da potraži vodu jer ga jedino ona može isceliti.

»Ne«, reče kralj, »prevelika je opasnost kojoj bi se izložio da dođeš do nje, radije ću da umrem.«

Ali sin je oca molio toliko dugo dok ovaj nije na kraju pristao. A princ je pak u sebi mislio: 'Ako donesem vodu, ocu ću biti najmiliji, te ću ja naslediti kraljevstvo.'

On, dakle, pođe na put i pošto je tako neko vreme jahao, nasred druma iskrsnu patuljak koji ga oslovi i upita:

»Kuda tako žuriš?«

»Glupi kepeče«, oholo uzvrati princ, »ne treba to ni da znaš«, i odjaha dalje. Ali čovečuljak se razgnevi i reši da najstarijeg kraljevog sina kazni. Uskoro potom princ se nađe u jednom planinskom klancu, i što je dalje jahao, brda su se sve više primicala, te se najzad put toliko suzio da nije mogao ni koraka dalje; nije mogao ni da okrene konja, niti da skoči sa sedla, pa je sedeo kao prikovan.

Bolesni kralj je dugo čekao najstarijeg sina, ali ovaj se nije vraćao. Tad srednji sin reče kralju:

»Oče, dozvolite mi da krenem na put i potražim vodu«, a u sebi je mislio: 'Ako mi je najstariji brat mrtav, kraljevstvo će biti moje.'

U početku kralj ni njemu nije hteo dozvoliti da krene, ali napokon popusti. Princ, dakle, pođe istim putem kojim je udario i njegov brat, pa i on srete patuljka koji ga zaustavi i upita kuda toliko žuri.

»Kepeče«, odgovori princ, »šta te briga«, pa odjaha dalje, a da se čak nije ni obazreo na njega. Međutim, patuljak ga opčini i on se, kao i najstariji brat, nađe u planinskom klancu te nije mogao ni tamo ni amo.

Tako prolaze oholi ljudi.

Kako se ni drugi sin nije vraćao, najmlađi sin se ponudi da pođe i donese životvornu vodu, te kralj nemade kud, nego i njega najzad pusti.

Kad sad i najmlađi princ srete patuljka a ovaj ga upita kuda toliko žuri, on se zaustavi i lepo mu odgovori:

»Tražim životvornu vodu jer mi je otac na samrti, a čuli smo da ga samo ona može izlečiti.«

»A znaš li gde se ona može naći?«

»Ne znam«, nato će princ.

»Zato što si se poneo kako priliči, a ne oholo kao tvoja neiskrena braća, uputiću te i reći kako da dođeš do životvorne vode. Slušaj dobro, ona izvire iz kladenca u dvorištu jednog začaranog zamka. Ali u zamak nećeš moći ući ako ti ja ne dam gvozdenu palicu i dva hleba. Kad palicom tri puta udariš u gvozdenu kapiju zamka, ona će se širom otvoriti. U dvorištu leže dva lava koji će razjapiti čeljusti, ali ako svakome u njih ubaciš po hleb, oni će se primiriti, a ti tad pohitaj i zahvati životvorne vode pre no što izbije dvanaest, jer će se inače kapija ponovo zatvoriti i ti ćeš biti uhvaćen.«

Princ zahvali patuljku, uze palicu i hlebove te pođe dalje na put. A kad je stigao do zamka, beše sve kao što je patuljak rekao. Nakon trećeg udara palicom kapija se otvori i on, kad lavove umiri hlebom, stupi u zamak i dospe u jednu veliku i lepu dvoranu. U njoj su sedeli začarani prinčevi, kojima skide prstenje; zatim su tu ležali jedan mač i jedan hleb, koje on uze. Potom dospe u sobu u kojoj je bila lepa devojka. Ona se obradova kad ga ugleda, poljubi ga i reče da ju je spasao i da će dobiti čitavo njeno kraljevstvo i da će njih dvoje — ako se vrati za godinu dana — proslaviti svadbu. Devojka reče gde je kladenac sa životvornom vodom i da, međutim, mora pohitati i iz njega zahvatiti vodu pre no što izbije dvanaest. Princ pođe dalje i najzad stiže u jednu sobu u kojoj se nalazio lep, sveže presvučen krevet, pa pošto je bio mnogo umoran, htede najpre da se malo odmori. On, dakle, leže i zaspa. Kad se probudio, izbijalo je četvrt do dvanaest. Sav van sebe, on tad pojuri prema kladencu, pa peharom koji se pored njega nalazio, zahvati životvornu vodu, pa onda požuri da što pre izađe. Taman kad je prolazio kroz gvozdenu kapiju izbi dvanaest. Ona se za njim tako brzo zatvori da mu odvali deo pete. Ali on je bio radostan što je došao do životvorne vode, pa se zaputio pravo kući i opet prošao pored patuljka. Kad ovaj vide mač i hleb, reče:

»Time si došao do velikog dobra: mačem možeš potući čitave vojske, a hlebu nikad kraja.«

Princ nije hteo da se vrati ocu bez braće pa upita:

»Dragi patuljče, možeš li mi reći gde su moja braća? Ona su pre mene krenula da traže životvornu vodu, ali se nisu vratila.

»Tvoja braća su zatvorena između dva brda«, nato će patuljak, »općinio sam ih i poslao tamo jer su bili tako oholi i nadmeni.«

Princ tada stade da moli sve dok patuljak njegovu braću najzad ne oslobodi. Ali ga upozori rekavši:

»Čuvaj ih se, u njih je srce zlo.«

Kad je ugledao braću, princ se obradova i ispriča im kako je prošao: da je našao životvornu vodu i njome napunio pehar koji je poneo sa sobom, da je izbavio lepu princezu koja će ga sačekati godinu dana, a onda će se proslaviti svadba, a on dobiti veliko kraljevstvo.

Zatim braća krenuše kući jašući i dospeše u neku zemlju u kojoj je vladala glad i besneo rat, a tamošnji kralj već verovao da kraljevstvo mora propasti: toliko velika beše nevolja. Tada princ otide kralju i dade mu onaj hleb, kojim on nahrani i zasiti čitavu svoju zemlju, a zatim mu dade i mač, kojim kralj potuče vojske svojih neprijatelja, te je sada u miru mogao da živi. Posle toga, princ uze natrag hleb i mač, pa tri brata pojahaše dalje. Putujući tako oni su prošli kroz dve zemlje u kojima su harali glad i rat, pa je i tim kraljevima princ svaki put davao hleb i mač, spasavajući na taj način tri zemlje.

Posle su morali ići preko mora, pa se ukrcaše na brod. Za vreme putovanja ona dvojica starijih počeše da se došaptavaju među sobom:

»Najmlađi je našao životvornu vodu a ne mi. Otac će njemu zauzvrat dati kraljevstvo, koje bi nama pripalo, te će nas lišiti sreće.«

Htedoše da se osvete najmlađem bratu, pa se dogovoriše kako da ga unesreće. Vrebali su priliku dok on jednom čvrsto ne zaspa; tad životvornu vodu preliše iz njegovog pehara u svoj. Njemu, pak, u pehar usuše gorku morsku vodu.

Kad su se braća vratila kući, najmlađi donese bolesnom kralju svoj pehar da se ovaj iz njega napije i ozdravi. Ali samo što otpi malo morske vode, kralj se razbole još više nego ranije. A kad se požalio na još goru

bolest, pojaviše se dva starija sina i optužiše najmlađeg da je oca hteo otrovati. Oni mu donesoše pravu životvornu vodu i pružiše mu je. Samo što je kralj popio neki gutljaj, oseti da mu bolest iščezava i da postaje snažan i zdrav kao u svojim mladim danima. Tada starija braća pođoše najmlađem i narugaše mu se, govoreći:

»Istina, ti si našao životvornu vodu, ali šta ti vredi što si se trudio kad smo mi pokupili kajmak! Budi drugi put mudriji i ne skidaj pogled sa životvorne vode. Mi smo ti je uzeli dok si — kad smo prelazili preko mora — spavao. A za godinu dana, jedan od nas će otići po lepu princezu. Ali ti se čuvaj da nešto ne odaš o tome, uostalom kralj ti ni onako neće poverovati. Ako kažeš ma i jednu reč — oprosti se sa životom! Ali ako budeš ćutao, život će ti biti poklonjen.«

Stari kralj je bio gnevan na svog najmlađeg sina i poverovao je da mu je radio o glavi. On skupi dvorane i naredi im da izreknu presudu da bude tajno ubijen. I kad je princ jednom izjahao u lov ne predosećajući nikakvo zlo, morao je kraljev lovac da pođe sa njim. Napolju, kad se potpuno sami nađoše u šumi, a lovac izgledao tako tužan, princ ga upita:

»Dragi lovče, šta ti je?«

Lovac odgovori:

»Ne mogu da kažem, a ipak bi trebalo.«

Princ mu tada reče:

»Reci, šta je; neću ti to uzeti za zlo.«

»Ah«, nato će lovac, »kralj mi je naredio da vas ubijem.«

Princ se uplaši i reče:

»Dragi lovče, ostavi me u životu! Evo, ja ću ti dati svoje kraljevsko ruho, a ti mi zauzvrat daj svoje pohabano odelo.«

Lovac reče:

»Rado ću to učiniti, jer ne bih mogao da pucam na vas.«

Oni onda razmeniše odeću, pa lovac pođe kući, a princ — još dublje u šumu.

Posle nekog vremena prispeše starom kralju tri kočije sa zlatom i dragim kamenjem za njegovog najmlađeg sina. A njih behu poslala ona tri kralja koja su prinčevim mačem potukla neprijatelje a njegovim hlebom nahranila svoje tri zemlje, pa su na taj način hteli da izraze svoju zahvalnost.

Tada stari kralj pomisli: 'Možda moj sin uopšte i nije kriv?' pa reče slugama:

»Ah, samo da je još živ! Koliko mi je teško što sam naredio da ga ubiju.«

»On je živ«, priznade lovac, »nisam mogao da izvršim vašu zapovest«, pa ispriča kralju kako je bilo.

Kralju spade kamen sa srca i naredi da se u svim kraljevstvima obnaroduje da mu se sin može vratiti i da će biti pomilovan.

Princeza, međutim, beše naredila da se pred njenim zamkom izgradi blistavi put od suvog zlata i beše rekla svojim slugama da će onaj ko po tom putu pravo do nje dojaše biti onaj pravi, te da ga puste u zamak, a da onaj ko dođe idući kraj puta, neće biti onaj pravi i da ga ne treba pustiti da uđe.

Iako godina nije bila minula, najstariji princ namisli da požuri princezi i da se on predstavi kao njen spasilac i na taj način da je dobije za ženu, a uz nju i kraljevstvo. On, dakle, odjaha, a kad se približi zamku i ugleda put kaldrmisan zlatom, pomisli: 'Bila bi grdna šteta da po tom putu jašem', te skrenu i pojaha s desne strane puta. Kada stiže pred kapiju, sluge mu rekoše da nije onaj pravi i da se vrati odakle je i došao.

Ubrzo potom pođe na put i drugi princ i tek što izbi

na put kaldrmisan zlatom i konj na njega stavi jedno kopito, pomisli: 'Bila bi grdna šteta jahati po tom putu jer bi se zlato moglo izgaziti i raznositi', pa skrenu i pojaha sa leve strane puta. Ali kad se približi kapiji, sluge rekoše da nije onaj pravi te da ide svojim putem.

Kad se sasvim navršila godina, treći princ izađe iz šume i odjaha svojoj dragoj da uz nju zaboravi na svoj jad. On tako, krenu na put, ali jednako na nju misleći i želeći da je već kraj nje, on uopšte ne primeti zlatom kaldrmisan put. Jahao je na konju pravo preko njega, pa kad se nađe pred kapijom, ona se širom otvori. Sva radosna, princeza ga dočeka i reče da je on njen spasilac i gospodar kraljevstva, a onda se srećno proslavi svadba.

Posle svadbe mlada kraljica mu ispriča da ga je otac pozvao da se vrati i da mu je oprostio. Princ onda odjaha ocu i sve mu ispriča: kako su ga braća prevarila i kako je on uprkos tome ćutao. Stari kralj htede da kazni starije sinove, ali oni se behu ukrcali na lađu i odbrodili, nikad se više ne vraćajući.

98.

Doktor Sveznalić

Bio jednom neki siromašan seljak, po imenu Rak, koji je sa dva vola odvukao kola drva u grad i tamo ih za dva talira prodao nekom doktoru. Dok je seljaku isplaćivao novac, doktor je upravo sedeo za trpezom. Seljak tako vide kako doktor ima lepo da jede i pije, što mu se mnogo svide te požele da i sam postane doktor. Tako je neko vreme postajao, pa se najzad osmeli i upita da li i on može postati doktor.

»Naravno«, odgovori doktor, »to se začas može postati.«

»Šta treba da činim?« upita seljak.

»Prvo, kupi bukvar, s pevcem što je naslikan napred; drugo, prodaj kola i volove pa kupi odelo i sve što inače ide uz posao doktora; treće, naruči da ti se izradi firma s rečima 'Ja sam doktor Sveznalić', pa je prikucaj na svoja kućna vrata.«

Seljak uradi sve kako mu je bilo savetovano. Pošto je neko vreme, ali ne baš dugo, obavljao doktorski posao, desi se da nekom uglednom, bogatom gospodaru ukradoše poveću sumu novca. Tad tom bogatašu rekoše za doktora Sveznalića, koji je živeo u tom i tom selu, a koji bi, pošto je bio Sveznalić, morao znati kud se novac deo. Kad to ču, gospodar odmah naredi da mu se upregnu konji u kočije, pa se odveze u selo i upita ovog da li je on doktor Sveznalić.

»Dabome, ja sam taj«, odvrati seljak.

»Onda pođite sa mnom da mi povratite ukradeni novac.«

»Dobro«, reče on, »ali i Greta, moja žena, mora s nama da pođe.«

Gospodar se složi pa pozva oboje da uđu u njegove kočije i smeste se, te svi zajedno krenuše. Kad su pristigli na plemićko imanje, sto je već bio postavljen, te je najpre i doktor Sveznalić morao da ruča s bogatašem.

»Dobro, ali pozovite i moju ženu, Gretu«, reče on, pa zajedno s njom sede za sto.

Kad prvi sluga uđe noseći činiju punu lepog jela, seljak onda malo gurnu u rebra ženu i reče:

»Greta, to je prvi«, želeći da kaže kako je to prvi sluga koji je uneo jelo. Ali ovaj pomisli da je seljak time hteo reći kako je on prvi lopov, i pošto je to zaista i bio, uplaši se pa, kad izađe, svojim drugarima reče:

»Doktor zna sve, loše nam se piše; rekao je da sam ja prvi.«

Drugi sluga nikako ne htede da uđe, ali ipak nije imao kud. I kad je ušao, noseći činiju, seljak munu ženu, govoreći:

»Greta, to je drugi.«

I ovaj se sluga isto tako uplaši, pa požuri da što pre izađe.

Ni treći sluga ne prođe ništa bolje, jer seljak opet reče:

»Greta, to je treći.«

Četvrti sluga je imao da unese jednu poklopljenu činiju, pa gospodar pozva doktora da sad pokaže šta zna i da pogodi šta se u činiji nalazi: u njoj su bili rakovi. Seljak pogleda činiju pa, ne znajući kako sebi da pomogne, prozbori:

»Ah, jadni Rak!«

Kad gospodar to ču, uzviknu:

»Da, da, on to zna, pa će znati i ko je uzeo pare.«

Sluga se silno prepade, pa namignu doktoru da za trenutak izađe. Kad ovaj to učini, sva četvorica mu priznadoše da su oni ukrali novac. Rekoše da će ga rado vratiti, a uz to da će njemu, ako ih ne oda, dati lepu sumu, jer bi im se inače radilo o glavi. Onda ga odvedoše tamo gde su pare bile skrivene. Doktor pristade na to i on ponovo uđe u sobu, sede za sto i reče:

»Gospodaru, ja ću sada u svojoj knjizi videti gde se pare nalaze.«

No peti sluga se bio zavukao u peć da čuje da li doktor zna još nešto više. A ovaj je sedeo i listao bukvar, tražeći sliku pevca. Pošto ga odmah nije mogao naći, reče:

»Ama ti si ipak unutra, i moraćeš da izađeš.«

Tad onaj sluga u peći poverova da je doktor Sveznalić mislio na njega, pa sav užasnut hitro iskoči iz nje i povika:

»Ovaj čovek sve zna!«

Zatim doktor Sveznalić pokaza gospodaru gde se nalazi novac, ali ne reče ko ga je ukrao, pa kao nagradu, s obe strane dobi mnogo para, i tako postade čuven čovek.

99.

Duh iz boce

Bio jednom neki siromašan drvoseča koji je radio od jutra do sutra. Kad je najzad prištedeo nešto para, reče sinu:

»Ti si mi jedinac, hoću da novac, koji sam stekao u znoju lica svog, upotrebim za tvoje školovanje; ako nešto čestito naučiš, bićeš u stanju da me u starosti prehranjuješ kad onemoćam i budem morao da sedim kod kuće.«

Tad mladić pođe na velike škole, i učio je marljivo, tako da su ga učitelji hvalili; tamo ostade neko vreme. Pošto je izučio nekolike škole, a ipak se još nije u svemu usavršio, a ono malo crkavice što je otac uštedeo beše na izmaku, te se mladić morade vratiti kući.

»Ah«, reče otac ožalošćen, »ne mogu ti više davati, i u ovoj skupoći ne mogu da zaradim ni groš više sem za hleb nasušni.«

»Dragi oče«, odgovori sin, »ne razbijajte glavu nad tim. Ako je to, dakle, božja volja, ispašće na moje dobro. Ja ću se već nekako snaći.«

Kad otac htede poći u šumu da nešto zaradi obarajući drveće i slažući ga u hvatove, sin reče:

»Poći ću s vama da vam pomognem.«

»Dobro, sine«, uzvrati otac, »ali to će ti teško pasti jer nisi navikao na težak rad pa nećeš izdržati. A i sa-

mo jednu sekiru imam, dok para nemam da bih kupio još jednu.«

»Pođite samo do suseda«, odgovori sin. »On će vam pozajmiti sekiru sve dok ja ne zaradim nešto para da bih je kupio.«

Otac onda od suseda pozajmi sekiru, pa se sutradan — u osvit — oni uputiše u šumu. Sin je pomagao ocu, ne sustajući u poslu. Kad se sunce nađe u zenitu, otac reče:

»Odmorićemo se sada i ručati, onda će, verujem, ići još bolje.«

Sin uze hleb u ruku i odvrati ocu:

»Oče, vi se samo odmarajte, ja nisam umoran, malo ću se promuvati šumom i potražiti ptičja gnezda.«

»O, ti vetropiru«, reče otac, »ako budeš lunjao, bićeš još umorniji, pa nećeš moći da podigneš ni ruku. Ostani ovde i sedi kraj mene.«

Ali sin pođe u šumu i idući pojede svoj hleb. Bio je veoma veseo i zagledao je u zeleno granje ne bi li možda otkrio neko gnezdo. Tako je tumarao šumom, dok najzad ne dođe do jednog velikog i strahotnog hrasta. Ovaj hrast je bio svakako više stotina godina star i petorica ne bi bila kadra da ga obuhvate. On se zaustavi, osmotri ga i pomisli: 'Mora ipak da je neka ptica u njemu svila gnezdo.' Tad mu se odjednom učini kao da ču nekakav glas. Mladić oslušnu i do njegovog uva dopre nečiji veoma prigušen glas:

»Pusti me napolje! Pusti me napolje!«

On se osvrnu, ali ništa nije mogao otkriti, no učini mu se kao da glas dopire iz zemlje.

»Gde si?« tad poviče.

Glas odgovori:

»Evo me kraj hrastovog korenja. Pusti me napolje! Pusti me napolje!«

Đače poče da pod drvetom raskopava zemlju, razgrćući korenje, dok najzad u jednoj maloj šupljini ne otkri staklenu bocu. On je podiže, držeći je ispred očiju prema svetlosti. Tad ugleda stvora poput žabe, koji je u boci skakao gore-dole.

»Pusti me napolje! Pusti me napolje!« ponovo započe vika, a đače — ne sluteći nikakvo zlo — izvuče čep iz boce. Iz nje odmah izađe duh i poče da raste, i rastao je tako brzo da je za nekoliko trenutaka stajao pred đačetom kao ljudina, velika kao pola drveta.

»Znaš li«, doviknu duh strahotnim glasom, »šta ćeš dobiti kao nagradu što si me oslobodio?«

»Nemam pojma«, bez bojazni odgovori đače. »Kako bih mogao to da znam?«

»Onda ću ti reći«, poviče duh, »zauzvrat ću ti slomiti vrat!«

»Trebalo je da mi to ranije kažeš«, odvrati đače, »onda bih te ostavio u boci; ja svakako neću pred tobom pokleknuti, jer se o tome pita više ljudi.«

»Pitalo se njih manje ili više«, poviče duh, »ti ćeš dobiti zasluženu nagradu. Misliš li da sam iz milosti bio tako dugo zatvoren? Nisam, to mi je bila kazna; ja sam velemoćni Merkur i onome ko me pusti napolje, moram slomiti vrat.«

»Polako«, odgovori đače, »to ne ide tako brzo. Prvo moram da se uverim da li si se stvarno nalazio u ovoj tako malenoj boci i da li si pravi duh. Ako si kadar da u nju ponovo uđeš, poverovaću i onda možeš sa mnom raditi šta ti je volja.«

Duh veoma nadmeno odgovori:

»To nije bogzna kakva veština«, te se skupi, suzi i smanji kao što je u početku bio, tako da je mogao kroz isti otvor grlića ponovo ući u bocu. A čim se duh nađe u njoj, đače dohvati čep i hitro ga stavi u otvor gde je ra-

nije i bio, a bocu hitnu pod hrastovo korenje na njeno staro mesto i na taj način duha nasamari.

Sad se đače htede vratiti ocu, ali duh veoma jadno zakuka:

»Ah, pusti me ipak napolje! Pusti me ipak napolje!«

»Neću«, odgovori đače, »još jednom — neću. Onog ko mi je radio o glavi neću pustiti, osobito ako sam ga ponovo zarobio.«

»Ako me oslobodiš«, poviče duh, »daću ti toliko svega toga da nećeš znati za oskudicu dok si živ.«

»Neću«, odgovori đače, »prevarićeš me kao i prvi put.«

»Proigraćeš svoju sreću«, nato će duh, »ništa ti neću učiniti, već ću te bogato nagraditi.«

Đače pomisli: 'Pa da vidim, možda će održati reč te mi neće ništa učiniti nažao.' Tad izvadi čep, te duh — kao i prošli put — izađe, raširi se i posta velik poput diva.

»Sad ćeš dobiti svoju nagradu«, reče pružajući đačetu krpicu, ne veću od flastera, pa dodade:

»Ako njenim jednim krajem pređeš preko rane, ona će zarasti, a ako njenim drugim krajem pređeš preko čelika i gvožđa, oni će se pretvoriti u srebro.«

»To prvo moram da ispitam«, uzvrati đače, pa pođe do jednog drveta, sekirom mu zadera koru i onda preko zasečenog mesta pređe jednim krajem krpice; kora se ubrzo sastavi i sraste potpuno.

»Vidiš li da je to tačno«, reče duh, »a sad se možemo rastati.«

Duh mu zahvali za spasenje, a đače njemu za poklon, i pođe ocu.

»Gde si lunjao?« zapita otac. »Zašto si zaboravio na posao? Odmah sam rekao da od tebe neće biti nikakve vajde.«

»Ah, budite zadovoljni, oče, ja ću to nadoknaditi.«

»Da, nadoknaditi«, reče otac ljutito, »baš znaš šta treba da mi kažeš.«

»Pazite, oče, ovo drvo ću odmah oboriti tako da će pasti uz tresak.«

Tad uze flaster, pređe njime po sekiri i snažno zamahnu; no, pošto se gvožđe bilo pretvorilo u srebro, sečivo se iskrivi.

»Eh, oče, pogledajte samo kakvu ste mi lošu sekiru dali; ona se sasvim iskrivila.«

Tad se otac uplaši i reče:

»Ah, šta si uradio! Sad sekiru moram da platim, a ne znam kako. To mi je ta vajda koju imam od tvog rada.«

»Ne ljutite se«, odgovori sin, »sekiru ću već da platim.«

»O, ti glupane«, povika otac, »kako ćeš je platiti? Imaš samo ono što ti ja dam. To su neki đački marifetluci što ti se motaju po glavi, ali o obaranju drveća — ti nemaš ni pojma.«

Posle nekog vremena, đače reče:

»Oče, ja ipak ne mogu dalje da radim, biće bolje da s poslom prekinemo.«

»Šta!« uzvrati zaprepašćeno otac, »misliš li da ću sedeti skrštenih ruku kao ti? Ja ću još da radim, a ti se kupi kući.«

»Oče, ja sam prvi put ovde u šumi, pa ne znam kako da nađem put; pođite ipak sa mnom.«

Pošto mu se stišao gnev, otac ipak popusti sinovljevom nagovaranju, pa se s njim zaputi kući. Tad otac reče sinu:

»Pođi i prodaj unakarađenu sekiru; gledaj da štogod za nju dobiješ, ostatak moram ja da zaradim kako bih susedu platio pozajmljenu sekiru.«

Sin uze sekiru i odnese je u grad nekom zlataru, koji je pogleda, stavi na terazije i reče:

»Ona vredi četiri stotine talira, ali ja nemam toliko gotovine.«

Đače odvrati:

»Dajte mi što imate, za ostatak ću vas pričekati.«

Zlatar mu dade tri stotine talira, ostajući mu dužan stotinu, pa se đače vrati kući i reče:

»Oče, imam novac. Pođite i upitajte koliko sused traži za sekiru.«

»To već znam«, odgovori stari, »talir i šest groša.«

»Onda mu dajte dva talira i dvanaest groša; to je dvostruko i dovoljno. Vidite, ja imam para na pretek«, pa ocu dade stotinu talira, govoreći: »Više ne treba ikad da oskudevate, živite kako vam je volja.«

»Bože moj!« uzviknu stari, »kako si došao do tog bogatstva?«

Tad mu sin ispriča šta se sve desilo i kako je, uzdajući se u sreću, došao do tako bogatog ulova. S preostalim novcem vrati se on, pak, na velike škole i nastavi da uči, i pošto je svojim flasterom mogao isceljivati sve rane, postade najčuveniji doktor u čitavom svetu.

100.

Đavolov garavi brat

Neki otpušteni vojnik nije imao od čega da živi i nije znao kako da sebi pomogne. Tako on pođe u šumu i, pošto je neko vreme bez cilja hodao, srete patuljka koji je bio u stvari đavo. Patuljak ga upita:

»Šta ti je? Izgledaš tako tužan?«

Vojnik će nato:

»Gladan sam, a nemam ni prebijene pare.«

»Hoćeš li da se unajmiš kod mene i da mi budeš sluga; za života ti neće ništa nedostajati. Sedam godina ćeš služiti kod mene, a zatim ćeš opet biti slobodan. No nešto ću ti reći; ne smeš se prati, češljati, brijati, podsecati nokte, šišati se i vaditi krmelje iz očiju.«

»Ako ne može drugačije, lako ćemo s tim«, reče vojnik pa sa patuljkom zajedno nastavi put, koji ga je vodio pravo u pakao. Stigavši u pakao, đavo mu reče šta treba da radi: moraće da potpiruje vatru pod kotlovima u kojima su se varili ljudi, da čisti kuću, da iza vrata iznosi đubre i da svuda i o svemu vodi računa o redu. Ali, ukoliko samo jednom zaviri u kotlove, loše će se provesti. Vojnik uzvrati:

»Dobro, ja ću se već za to postarati.«

Tad stari đavo ponovo pođe na svoje putovanje, a vojnik stupi u službu, naloži vatru i iznese đubre iza vrata: sve kao što mu je bilo naloženo. Kad se stari đavo vratio, pogleda da li su svi poslovi obavljeni, pa kad vide da je sve u redu, zadovoljan, po drugi put ode. Vojnik se zatim pažljivo osvrtao: svuda po paklu bili su kotlovi i pod njima je gorela žestoka vatra, te je sve samo ključalo i cvrčalo. Po svaku cenu mu se htelo da u njih zvirne, a što bi sve učinio da mu đavo nije tako strogo to zabranio. Najzad, vojnik se više nije mogao uzdržati, pa s prvog kotla malo podiže poklopac i pogleda u njega. Tu vide svog bivšeg podoficira.

»Aha, ptičice!« reče on, »ovde li te nalazim? Ranije si ti mene imao u šaci, a sad ja tebe«, pa brzo spusti poklopac, potpiri vatru i još je jače podloži. Zatim priđe drugom kotlu, malo podiže poklopac i zaviri, kad u njemu spazi svog zastavnika:

»Aha, ptičice, ovde li te nalazim? Ranije si ti mene imao u šaci, a sad ja tebe«, reče pa ponovo spusti poklo-

pac i donese još jednu cepanicu koja će ga, pogotovo, dobro zagrejati. Sad požele da vidi ko se nalazi u trećem kotlu, kad ono u njemu čak general.

»Aha, ptičice, ovde li te nalazim? Ranije si ti mene imao u šaci, a sad ja tebe«, reče pa donese meh i dobro rasplamsa paklenu vatru ispod njega.

Tako je vojnik sedam godina obavljao svoj posao u paklu: nije se prao, češljao, brijao, nije podsecao nokte niti se šišao i nije krmelje čistio iz očiju; i sedam godina mu tako brzo prođe da pomisli kako je proteklo samo pola godine.

A kad vreme isteče, pojavi se đavo i upita:

»Pa, Hanse, šta si radio?«

»Potpirivao sam vatru pod kotlovima, čistio i đubre iznosio iza vrata.«

»Ali ti si zavirivao i u kotlove. Tvoja je sreća što si još dodavao drva, jer bi inače izgubio glavu. Sad je isteklo vreme tvoje službe, hoćeš li da se vratiš kući?«

»Hoću«, odgovori vojnik, »želeo bih da vidim šta mi otac kod kuće radi.«

»Da bi primio zasluženu nagradu, pođi i ranac napuni đubretom, pa ga ponesi kući. Pođi takođe neumiven i neočešljan, duge kose i brade, nepodrezanih noktiju i krmeljivih očiju, i ako te upitaju odakle dolaziš, reci 'Iz pakla', a ako te zapitaju ko si, reći ćeš da si garavi brat đavola i da ti je on kralj.«

Vojnik oćuta i učini sve kao što đavo reče, ali svojom nagradom uopšte nije bio zadovoljan.

Čim se opet našao gore u šumi, skide ranac s leđa, želeći da ga istrese; ali kad ga otvori, đubre se beše pretvorilo u čisto zlato.

»Na tako nešto ni u snu ne bih pomislio«, reče.

Oraspoložen, vojnik uđe u grad. Pred krčmom je stajao gazda i kad ga vide kako se približava, uplaši se, jer

je Hans izgledao tako užasno, gore od strašila. Krčmar ga pozva i upita:

»Odakle dolaziš?«

»Iz pakla.«

»Ko si?«

»Ja sam garavi brat đavola i on mi je kralj.«

Čuvši to, gazda ga ne htede pustiti u krčmu, ali kad mu Hans pokaza zlato, on pođe i sam mu otvori vrata. Hans uze najbolju sobu i poslugu, jeo je i pio koliko mu duša ište, ali se nije prao ni češljao, kao što je đavo naredio, pa onda konačno pođe na počinak.

Ali gramzivi krčmar je stalno imao pred očima vojnikov ranac pun zlata, koji mu nije davao mira sve dok se noću nije ušunjao i ukrao ga.

Sutradan kad je Hans ustao i želeo da krčmaru plati pa da pođe dalje, vide da mu nema ranca. No on se ubrzo sabra, pomislivši: 'Ni kriv ni dužan, ti si se unesrećio', pa se ponovo vrati pravo u pakao. Tu se starom đavolu požali na svoju nevolju, moleći ga za pomoć.

»Sedi! Ja ću te oprati, počešljati, obrijati, ošišati i skratiću ti nokte i tvoje oči očistiti od krmelja«, reče mu đavo.

I kad s njim bi gotov, dade mu opet ranac pun đubreta i reče:

»Sad pođi i reci onom krčmaru da ti vrati zlato, jer ću inače ja doći po njega, pa će on umesto tebe potpirivati vatru.«

Hans izađe iz pakla i, došavši krčmaru, reče:

»Ukrao si mi zlato; ako mi ga ne vratiš, otići ćeš u pakao na moje mesto, pa ćeš izgledati tako strašno kao što sam i ja izgledao.«

Krčmar mu tada vrati zlato, dometnuvši mu nešto i svoga, pa ga zamoli da o onome što se zbilo ne zucne nikome ni reči.

Hans tako postade bogataš.

Onda se vojnik uputi kući ocu. Uz put on kupi jevtin platneni kaputić koji obuče, pa kao svirač krenu zaobilaznim putevima. A da svira — naučio je kod đavola u paklu.

U zemlji u kojoj se našao vladao je, međutim, neki ostareli kralj pred kojim je morao svirati. Kralj se svirci toliko obradova da Hansu obeća najstariju kćer za ženu. Ali kad ona ču kako treba da se uda za takvog prostaka u belom kaputiću, reče:

»Radije ću skočiti u najdublju vodu, nego što ću to učiniti.«

Kralj mu onda ponudi najmlađu kćer, koja — ocu za ljubav — pristade.

Eto, tako đavolov garavi brat dođe do kraljeve kćeri, a kad stari kralj skonča, i do čitavog kraljevstva.

101.

Medokrznić

Bio jednom neki momak koji stupi u najamničku vojsku; držao se hrabro i uvek se nalazio u prvim redovima kad god je sipala kiša od kuršuma. Dok je trajao rat, išlo je sve dobro, ali kad bi sklopljen mir, otpustiše ga, a kapetan reče da može da ide kud god želi. Roditelja više nije imao i, kako je ostao bez rodne kuće, pođe braći i zamoli ih da ga izdržavaju dok opet ne izbije rat. Ali braća su bila tvrda srca pa rekoše:

»Šta ćemo s tobom? Ne možeš nam koristiti, gledaj da se sam snađeš.«

Vojnik nije imao ništa do puške koju prebaci preko ramena pa pođe u svet. On dođe na jednu veliku pusta-

ru, gde se moglo videti samo drveće raspoređeno u vidu prstena: veoma tužan sede ispod njih, razmišljajući o svojoj sudbini.

'Nemam para', pomisli vojnik, 'ništa nisam naučio sem ratne veštine a sad, pošto je sklopljen mir, nisam više nikome potreban. Sve mi se čini da ću skapati od gladi.'

Odjednom on ču kao nekakvo hujanje i, dok se on osvrnu levo-desno, pred njim se stvori neznanac koji je nosio zeleni kaputić i izgledao vrlo naočito, ali je imao gadnu konjsku nogu.

»Već znam šta te tišti«, reče neznanac, »imaćeš para i imanja koliko god možeš da proćerdaš, ali najpre moram videti da li si plašljivac, kako ne bih uzalud bacao svoj novac.«

»Vojnik i strah, kako se to slaže!« nasmeja se momak. »Možeš me uostalom ispitati.«

»Pa dobro«, nato će neznanac, »osvrni se.«

Vojnik se okrete i ugleda velikog medveda, koji je mumlajući kasao prema njemu.

»Oho«, poviče vojnik, »tebe ću potkačiti po nosu tako da će te proći volja za mumlanjem.«

Vojnik nanišani i pogodi medveda u gubicu, tako da se ovaj sruši i više ne pokrenu.

»Lepo vidim«, reče stranac, »da ti hrabrost ne nedostaje; ali uz to ima još jedan uslov koji moraš ispuniti.«

»Hoću, ako to neće nauditi mome miru i spokojstvu«, odgovori vojnik, koji je dobro video s kim ima posla, »inače se ne bih ni u šta upuštao!«

»To ćeš već sam videti i prosuditi«, odvrati zelenokaputaš. »Narednih sedam godina nećeš smeti da se pereš, češljaš bradu i kosu, podsecaš nokte i čitaš očenaš. Daću ti zatim kaputić i kabanicu i to ćeš morati da nosiš za sve to vreme. Ako za tih sedam godina umreš, pripašćeš mi,

a ostaneš li u životu, bićeš slobodan i uz to bogat sve do svoje smrti.«

Vojnik se priseti velike bede u kojoj se nalazio, a i kako se toliko često izlagao smrtnoj opasnosti, pa ne izgubi ni sada hrabrost te pristade. Đavo skide zeleni kaputić i pruži ga vojniku, govoreći:

»Ako budeš na sebi imao ovaj kaputić, kad god se rukom mašiš u džep, ona će ti uvek biti puna para.«

Đavo zatim medvedu odra krzno i reče:

»Ovo će ti biti kabanica a i postelja; jer ćeš na tom krznu morati da spavaš, i nećeš smeti da legneš u bilo koju drugu postelju. I zbog tog ruha, zvaćeš se Medokrznić.«

Potom se đavo izgubi.

Vojnik obuče kaputić, odmah posegnu rukom u džep i vide da je ono što je đavo rekao istina. Zatim se ogrnu medveđim krznom, pa — dobro raspoložen — pođe u svet, ne propuštajući ništa što je bilo za njegovo dobro a na štetu para. Prve godine je išlo još nekako, ali već druge — vojnik je izgledao kao čudovište. Kosa mu je prekrila gotovo čitavo lice, brada mu je ličila na grubo uvaljano sukno, prsti su mu imali kandže, a na licu mu se bila nakupila tolika prljavština da bi se ako bi neko, što kažu, zasejao divlji hren, biljka primila. Onaj ko bi ga video, utekao bi, ali pošto je svuda davao novac sirotinji kako bi se ona molila za njega da za tih sedam godina ne umre, i pošto je sve dobro plaćao, ipak je još uvek dobijao konak.

Četvrte godine dođe vojnik u neku krčmu gde ga gazda ne htede primiti, pa čak mu ne htede dodeliti neko mesto u staji jer je strahovao da će mu se konji preplašiti. Ali kad se Medokrznić mašio džepa i izvukao pregršt dukata, krčmar omekša i dade mu sobu u dvorišnoj zgradi; Medokrznić je ipak morao obećati

krčmaru kako se neće pokazivati da mu kuća ne dođe na loš glas.

Uveče kad je sam sedeo i žarko priželjkivao da sedam godina što pre mine, Medokrznić ču u susednoj sobi glasno kukanje. Imao je sažaljivo srce, te otvori vrata i ugleda jednog starca koji je lio suze i sklopljene ruke dizao k nebu. Medokrznić mu priđe, ali čovek skoči i htede da pobegne. Međutim, kad začu ljudski glas, starac se uzbudi, a Medokrzniću pođe za rukom da ga prijateljskim nagovaranjem pridobije, te mu ovaj otkri uzrok svoga jada. Starac ispriča kako je njegov imetak malo-pomalo nestajao, kako s kćerima mora da živi u oskudici i kako je postao toliko siromašan da čak ni krčmaru ne može da plati, te kako će zbog toga morati u zatvor.

»Ako vas to jedino brine«, uteši ga Medokrznić, »ja imam dovoljno para.«

On posla tamo nekoga po krčmara kome isplati starčev dug, a i samom nesrećniku strpa u džep kesu punu zlata.

Starac je bio presrećan što se oslobodio briga, ali nije znao kako da iskaže svoju zahvalnost.

»Pođi sa mnom«, reče Medokrzniću, »moje su kćeri čudo od lepote i jednu od njih izaberi sebi za ženu. Kad čuje šta si za nas učinio, neće oklevati. Naravno, izgledaš malo čudno, ali ona će te već doterati.«

Medokrzniću se to veoma svide, te sa starcem pođe. Kad ga najstarija kći ugleda, toliko se silno uplaši od njegova izgleda da kriknu i pobeže. Druga, doduše, zastade, mereći ga od glave do pete, a zatim reče:

»Kako mogu da se udam za takvog čoveka, koji više nema ljudsko obličje? Više mi se sviđao onaj obrijani medved, koga smo jednom ovde mogli videti i koji se pravi da je čovek. On je ipak imao husarsko krzno i bele

rukavice. Da je ovaj samo ružan, ni po jada, mogla bih se na njega naviknuti.

Najmlađa, međutim, reče:

»Dragi oče, on mora da je dobar čovek kad vam je tako pomogao u nevolji. Ako ste mu za uzvrat obećali nevestu, svoju reč morate održati.«

Šteta što je lice Medokrznića bilo prekriveno prljavštinom i kosom, jer bi se inače moglo videti kako mu se, čuvši te reči, ono ozarilo radošću i kako mu je zaigralo srce u grudima. On s ruke skide prsten, prepolovi ga, pa njoj dade jednu polovinu, dok drugu zadrža. U njenu polovinu, pak, utisnu svoje ime, a u polovinu koju je zadržao — njeno ime, pa je zamoli da taj komad dobro čuva. Zatim se oprosti, govoreći:

»Ja moram još tri godine putovati: ako se do tada ne vratim, slobodna si, jer ću u tom slučaju biti mrtav. A ti moli boga da mi sačuva život.«

Jadna nevesta sva se obuče u crninu, i kad bi pomislila na svog mladoženju, navirale bi joj suze. Kod svojih sestara nailazila je samo na podsmeh i ruganje.

»Pazi se«, govorila je najstarija, »kad mu budeš pružala ruku, udariće te šapom po njoj.«

»Čuvaj se«, govorila bi ona druga, »medvedi vole slatkiše, i ako mu se svidiš — proždiraće te.«

»Moraćeš uvek da ispunjavaš svaku njegovu volju«, poče opet najstarija sestra, »jer će inače početi da mumla.«

»Ala će svadba biti vesela, medvedi lepo igraju!« nastavila bi druga.

Nevesta bi ćutala i ne bi se uzbuđivala.

Medokrznić je, međutim, tumarao svetom, od jednog mesta do drugog, činio dobra dela gde god je mogao te izdašno udeljivao sirotinji kako bi se ona molila za njega. Najzad, kad svanu poslednji dan sedme

godine, ponovo izađe u pustaru i sede pod ono drveće koje je bilo raspoređeno u vidu prstena. Ne potraja dugo, kad kao da zašumi vetar i pred njim se stvori đavo, zlovoljno ga posmatrajući. Dobaci mu stari kaputić i zatraži da mu se vrati njegov zeleni.

»Dotle još nismo došli«, reče Medokrznić, »prvo moraš da me dovedeš u red.«

Đavo je, hteo-ne hteo, morao doneti vodu i oprati Medokrznića, očešljati ga i skratiti mu nokte. Posle toga vojnik je izgledao kao hrabar ratnik i bio je još mnogo lepši nego ranije.

Kad đavo srećom ode, Medokrzniću sa srca spade veliki teret. On krenu u grad, obuče sjajan somotski kaputić, sede u kočije u koje su bila upregnuta četiri belca, pa se odveze kući svoje neveste. Niko ga nije prepoznao: otac triju kćeri je mislio da je Medokrznić neki otmeni ratni komandant, te ga uvede u sobu gde su sedele njegove kćeri. Neznanac je morao sesti između one dve starije. One mu usuše vino, pred njega staviše najbolje zalogaje i rekoše da nisu videle lepšeg čoveka u svom životu. Njegova nevesta je, međutim, njemu sučelice sedela u crnoj haljini, ne otvarajući oči i ne zboreći ni reči. Kad stranac najzad upita oca da li bi mu koju od svojih kćeri dao za ženu, obe starije skočiše, pojuriše u svoje sobe da obuku najlepše haljine, pošto je svaka uobražavala da je izabranica. Čim ostade sa svojom nevestom, stranac izvadi pola prstena i ubaci ga u pehar s vinom koji joj pruži preko stola. Ona ga uze, ali kad ga ispi i na dnu nađe pola prstena, zaigra joj srce. Tad izvadi drugu polovinu, koju je na traci nosila oko vrata, približi je prvoj, i pokaza se da oba dela savršeno odgovaraju jedan drugom.

Stranac tad reče:

»Ja sam tvoj verenik, onaj koga si upoznala kao Me-

dokrznića, ali ja sam božjom milošću ponovo dobio ljudsko obličje, postavši opet čist.«

On joj priđe, zagrli je i poljubi.

Istog trenutka dođoše obe sestre skroz-naskroz nagizdane, pa kad videše da je lepi čovek pripao najmlađoj i kad čuše da je to Medokrznić glavom, one, pune gneva i besa, izleteše iz sobe: jedna se udavi u bunaru a druga se obesi o drvo.

Uveče neko zakuca na vrata, i kad ih mladoženja otvori vide đavola u zelenom kaputiću; ovaj mu reče:

»Eto ti, sad imam dve duše za jednu tvoju.«

102.

Carić i medved

Pođoše jednom leti medved i vuk u šetnju šumom, pa medved kad ču pevanje neke ptice, upita:

»Brate vuče, kakva je to ptica što tako lepo peva?«

»To je car ptica«, odvrati vuk, »pred njim se moramo pokloniti«; a to je bio carić.

»Ako je tako«, odvrati medved, »rado bih pogledao njegovu carsku palatu. Hajde, povedi me do nje!«

»To ne ide tako lako kao što misliš«, nato će vuk, »moraš pričekati dok ne dođe gospođa carica.«

Ubrzo potom gospođa carica dolete noseći, kao i sam gospodin car, u kljunu hranu da nahrani svoju mladunčad. Medved htede da odmah za njima pođe, no vuk ga uhvati za rukav i reče:

»Ne, moraš pričekati dok gospodin car i gospođa carica ponovo ne odlete.«

Vuk i medved zapamtiše mesto gde se nalazilo gnezdo i odoše. Ali medved nije imao mira: htelo mu se pošto-poto da vidi carsku palatu, pa se ubrzo potom

tamo i zaputi. Car i carica upravo su bili izleteli. Medved zaviri u gnezdo i tamo vide pet ili šest ptića gde leža.

»To li je carska palata!« povika medved. »Jadna mi je to palata! A i vi niste nikakva carska deca, već ste deca niskog porekla.«

Kad mladi carići to čuše, silno se naljutiše i povikaše:

»Ne, to nismo; roditelji su nam plemeniti ljudi. Medo, to moramo s tobom raspraviti.«

Medved i vuk se uplašiše, okrenuše se pa pođoše u svoje brloge. Ali mladi carići su i dalje vikali i kreštali; pa kad roditelji ponovo donesoše hranu, oni rekoše:

»Nećemo dotaći nijedne muvlje nožice, makar skapali od gladi, sve dok se ne raspravi da li smo plemenita roda ili nismo. Dolazio je medved i vređao nas.«

»Budite samo strpljivi, to će se već raspraviti«, tad reče stari car, pa zatim s caricom odlete medvedu pred brlog i povika:

»Staro brundalo, zašto si mi vređao decu? To će te skupo koštati. Tu stvar ćemo raščistiti u krvavom ratu.«

Medvedu, dakle tako bi objavljen rat, te on pozva sve četvoronožne životinje: vola, magarca, goveče, jelena, srnu i sve što inače hoda po zemlji. Carić, pak, pozva sve što leti. U ratu su morale učestvovati ne samo velike i male ptice, već i mušice, stršljeni, pčele i muve.

Kad je došlo vreme da započne rat, carić posla uhodu da izvidi ko je glavnokomandujući general u neprijatelja. Mušica je bila najlukavija, te odlete u šumu gde se neprijatelj okupljao, pa se sakri pod jedan list na drvetu ispod kojeg se izdavala zapovest. Tu se nalazio medved koji pozva lisicu i reče:

»Lijo, ti si najlukavija među svim životinjama, bićeš general i predvodićeš nas.«

»Dobro«, pristade lisica, »ali moramo da se dogovorimo kakav znak da uzmemo?«

Niko nije umeo da bilo šta predloži. Tad lisica reče:

»Ja imam lep, kitnjast rep koji izgleda gotovo kao neka crvena perjanica. Ako budem rep držala uspravno, sve je u redu i vi treba da nadirete; ali, ako ga spustim, bežite glavom bez obzira.«

Kad mušica to ču, odlete natrag i sve u dlaku prenese cariću.

Kad osvanu dan bitke, četvoronožne životinje dođoše uz takvu buku i tresak da je zemlja podrhtavala. A i carić dolete sa svojom armijom, koja je zujala, bučala i rojila se tako da je čoveka obuzimala jeza, a onda obe vojske jurnuše jedna na drugu. Carić, međutim, posla na zemlju stršljena da sleti ispod lisičjeg repa i da je svom snagom bode. Kad lisica oseti prvi ubod, ustuknu i podiže jednu nogu, ali bol otrpe držeći rep jednako uspravno. Pri drugom ubodu morade ona na trenutak da spusti rep, ali kod trećeg — nije se više mogla uzdržavati nego zajauka i podvi rep. Kad životinje to videše, pomisliše kako je sve izgubljeno, pa počeše da beže, svaka u svoju jazbinu.

Na taj način ptice odnesoše pobedu.

Tad gospodin car i gospođa carica odleteše kući deci i povikaše:

»Deco, radujte se, jedite i pijte koliko vam duša ište. Dobili smo rat!«

Ali mali carići odvratiše:

»Nećemo još jesti. Prvo neka dođe medved pred naše gnezdo da zamoli za oproštaj i kaže kako smo plemenita deca.«

Carić zatim odlete pred medveđi brlog i povika:

»Brundalo, moraćeš da se pojaviš pred gnezdom, gde su mi deca, pa da ih zamoliš za oproštaj i da im kažeš kako su plemenita deca, jer ćemo ti inače prebrojati rebra.«

Tad medved, u najvećem strahu, dopuza do gnezda i zamoli za oproštaj. Tek su sad mladi carići bili zadovoljni, pa se sakupiše te su jeli i pili i veselili se do kasno u noć.

103.

Slatka kaša

Beše jednom neka smerna devojka koja je živela sama sa majkom, ali one su bile toliko sirote da više nisu imale šta da jedu.

Jednom je devojka pošla u šumu i tamo srela neku staricu koja joj je znajući za njenu nevolju poklonila jedno lonče. Trebalo je samo da kaže: »Lončiću, kuvaj«, i on bi skuvao dobru slatku kašu od proje. A kad bi rekla: »Lončiću, stani!« on bi prestao da kuva. Devojka je donela lonče majci u kuću, i tako od tog vremena nisu znale ni za bedu ni za glad i kad god im se prohtelo, jele bi slatku kašu.

Jednom kada devojka beše izašla, majka reče:

»Lončiću, kuvaj!«

Kad je on skuvao kašu i ona se sita najela, sad je htela da lončić prestane da kuva, ali ona nije znala za čarobnu izreku. Beše je zaboravila. Lončić je, dakle, nastavio da kuva te je kaša potekla preko ivice, i on je stalno kuvao, ispunivši kašom kuhinju i čitavu kuću, i susednu kuću, a zatim ulicu, kao da je hteo da nahrani čitav svet. A najveća je nevolja kad čovek ne ume da samom sebi pomogne. Konačno, kad je preostala samo još jedna jedina kuća i kad se njeno dete vrati i samo izgovori: »Lončiću, stani!« on odmah prestade da kuva.

A onaj ko bi hteo da pođe u grad, morao bi se — jedući kašu — probijati.

104.

Mudri ljudi

Jednog dana neki seljak uze grabov štap što mu je stajao u uglu i reče ženi:

»Trino, ja ću sad da prođem okolinom i vraćam se tek posle tri dana. Ako marveni trgovac za to vreme kod nas uglavi posao oko kupovine naših triju krava, ti ih prodaj ali samo za dve stotine talira, nikako ne manje. Čuješ li?«

»Idi samo s božjim mirom«, odgovori žena, »ja ću to svakako obaviti.«

»Da, baš si mi ti za to!« nato će čovek. »Još kao malo dete, ti si pala na glavu, što se i dan-danas oseća. Ali ti uradi kako rekoh, inače: ako učiniš glupost, leđa će ti biti plava i to bez boje, samo od ovog štapa što ga držim u ruci, i takva će ostati čitavu godinu, u to možeš biti sigurna.«

Rekavši to, čovek pođe svojim putem.

Sutradan dođe marveni trgovac i žena se nije morala dugo s njim nagađati. Kad je pogledao krave i čuo cenu, reče:

»Rado ću toliko platiti; toliko vrede da ih brat bratu daje. Odmah ću da povedem krave.«

On ih odveza s lanca i potera iz staje. Kad je upravo hteo da izađe kroz kapiju, žena ga uhvati za rukav i reče:

»Prvo mi morate dati dve stotine talira, inače vas ne mogu pustiti.«

»Slažem se«, odgovori čovek, »samo sam zaboravio da pripašem ćemer. A ti ne beri brigu. Ali ti treba da budeš sigurna dok ne platim: povešću zato dve krave, dok vam treću ostavljam kao valjanu zalogu.«

Ženi to bi jasno, pa pusti trgovca da ode, pomislivši:

'Kako će se Hans obradovati kad vidi da sam tako mudro postupila.'

Trećeg dana, kao što je i rekao, seljak se vrati kući i odmah upita ženu da li je prodala krave.

»Naravno, dragi Hanse«, odgovori ona, »i kao što si rekao, za dve stotine talira. Jedva da toliko vrede, ali čovek ih je bez reči uezo.«

»Gde su pare?« upita seljak.

»Para nemam«, odgovori žena. »Trgovac je bio zaboravio ćemer, ali je rekao da će pare uskoro doneti, zato mi je ostavio dobru zalogu.«

»Kakvu zalogu?« upita je muž.

»Jednu od tri krave, koju neće dobiti pre nego što ostale isplati. Mudro sam učinila, jer zadržah najmanju jer ona i najmanje jede.«

Seljak se razljuti, podiže štap s namerom da je izvošti, kao što je i pretio. Iznenada spusti štap i reče:

»Ti si gluplja od svake guske koja geguca pod kapom nebeskom, ali — sažaljevam te. Poći ću na drum i čekaću tri dana ne bi li sreo nekoga ko je još gluplji od tebe. Pođe li mi to za rukom, izvući ćeš se, ali ako takvog glupaka ne sretnem, bez odbitka ćeš primiti zasluženu nagradu.«

On izađe na drum i sede na kamen, očekujući da neko naiđe. Tad ugleda jedna kola kako se približavaju i ženu koja je stajala usred njih, umesto da sedi na slami što je bila na kolima ili da ide pored volova, vodeći ih za ular. Seljak pomisli: 'Ovo je svakako jedna od onih kakvu tražiš', pa skoči i poče tamo-amo trčati pred kolima kao neko kome nedostaje koja daska u glavi.

»Šta hoćete, kume«, obrati mu se žena, »ja vas ne poznajem, odakle dolazite?«

»Pao sam s neba«, odgovori seljak, »i ne znam kako da se vratim. Možete li me odvesti gore?«

»Ne mogu«, odvrati žena, »ne poznajem put. Ali, ako dolazite s neba, moći ćete mi svakako reći kako mi je muž koji je na nebu već tri godine; sigurno ste ga videli?«

»Naravno da sam ga video, ali ne može svakom biti podjednako dobro. On čuva ovce, no ta draga stvorenja prave mu mnogo posla; te odjure na brdo, te se izgube u divljini, a on, siromah, mora vazdan za njima trčati i skupljati ih. Muž ti je sav u dronjcima koji će ubrzo spasti s njega. Na nebu nema krojača, jer ih sveti Petar ne pušta da uđu, kao što znate iz bajke.«

»Ko bi na to pomislio!« uzviknu žena. »Znate šta? Doneću svečani kaput koji kod kuće još visi u ormaru, on će ga tamo s ponosom moći nositi. Budite tako dobri i odnesite mu ga.«

»To ne može«, odgovori seljak, »odeća se ne sme odnositi na nebo, oduzimaju je na kapiji.«

»Čujte«, reče žena, »juče sam prodala lepu pšenicu, dobivši za nju pristojnu svotu para. Mogu mu pare poslati. Ako kesu stavite u džep, niko to neće primetiti.«

»Ako ne može drugačije«, seljak će, »učiniću vam to na volju.«

»Ostanite onda ovde«, reče žena, »a ja ću odvesti kola kući i doneti kesu. Odmah se vraćam. A ja ne sedim na naramku slame već stojim u kolima jer je volovima ovako lakše.«

Žena potera volove, a seljak pomisli: 'Ova je kao stvorena da bude luda. Ako ona zaista donese novac, moja žena će moći da priča kako se pod srećnom zvezdom rodila jer onda neće primiti nijedan udarac.'

Ne potraja dugo, kad se žena — hitajući — vrati s novcem koji mu sama tutnu u džep. Pre nego što će poći, zahvaljivala mu se brezbroj puta za njegovu uslužnost.

Kad se žena ponovo vrati kući, zateče sina koji je bio došao s njive. Ispriča mu kakve je neverovatne stvari doživela, a zatim dodade:

»Drago mi je što sam imala priliku da svom jadnom mužu nešto pošaljem; ko bi mogao pomisliti da će mu na nebu nešto nedostajati?«

Sin se veoma iznenadi:

»Majko«, reče, »takav ne dolazi svaki dan s neba! Odmah ću izaći i pogledati da li tog čoveka mogu još naći. On mi mora ispričati kako je na nebu i kako stoji s radom.«

Sin osedla konja pa u trku odjaha. Zateče seljaka koji je bio seo pod neku vrbu da prebroji novac iz kese.

»Niste li videli čoveka«, doviknu mu mladić, »koji je došao s neba?«

»Jesam«, odgovori seljak, »krenuo je natrag i popeo se tamo na ono brdo, odakle mu je nešto kao bliže do neba. Možeš ga, momče, još stići ako pošteno poteraš konja.«

»Ah«, odvrati mladić, »čitav dan sam radio tako naporno da sam krajnje iznuren. Ako bih jahao do brda, to bi me potpuno dotuklo. Vi poznajete tog čoveka; budite toliko dobri te uzjašite mog konja i ubedite čoveka da se vrati.«

'Aha', pomisli seljak, 'to je takođe jedan od onih što nemaju ni tri daske u glavi.'

»Zašto da vam ne učinim na volju?« reče on pa se pope na konja i što je mogao brže — otkasa.

Mladić ostade sedeći sve dok se ne spusti noć, ali seljak nikako da se vrati. 'Svakako se', pomisli, 'čoveku s neba mnogo žurilo da nije mogao da dođe natrag, te mu je seljak dao konja da ga preda mom ocu.' Mladić se vrati kući i ispriča majci što se zbilo: kako je konja poslao ocu da ne mora više trčkarati za ovcama.

»To si dobro učinio«, odgovori mu majka, »ti si mlad i imaš zdrave noge, pa možeš da ideš pešice.«

Kad se seljak vrati kući, uvede konja u staju i priveza ga pored krave što je ostala kao zaloga, a zatim pođe ženi i reče:

»Trino, imaš sreće! Našao sam dvoje koji su još veće budale od tebe. Ovaj put ćeš se izvući i nećeš dobiti batine. Njih ću zadržati za drugu priliku.«

Seljak zatim zapali lulu, zavali se udobno u stolicu i reče:

»To je bio dobar posao: za dve mršave krave dobio sam konja, a uz to i poveliku kesu punu para. Ako glupost uvek toliko donosi, visoko ću je ceniti.«

Tako je mislio ovaj seljak, ali tebi su svakako bezazleni ljudu draži.

105.

Bajka o žabi krastači

I

Bilo jednom neko detence kome je majka svako popodne davala u činijicu malo mleka i komadić belog hleba, a ono bi s tim odlazilo u dvorište i tu sedalo. No kad god bi započelo da jede, iz jedne pukotine na zidu iskočila bi domaća žaba, spustila se do deteta, pa gurajući glavu u mleko, jela s njim. Dete bi se tome radovalo, pa kad bi s činijicom sedelo u dvorištu, a žaba ne bi odmah došla, ono bi joj doviknulo:

»Žabo, žabo, brzo dođi,
Dođi amo, stvore mali,
Koru belog hleba glođi,
I mlekom ga zali.«

Žaba bi tad što pre dohitala pa bi se naslađivala. Ona je zauzvrat pokazivala svoju zahvalnost tako što je donosila od svog skrivenog blaga svakojake lepe stvari: drago kamenje, bisere i zlatne igračke.

Žaba je svaki put pila samo mleko, a komadiće hleba je ostavljala. Zbog toga dete jednom uze kašičicu i blago je udari po glavi, govoreći:

»Stvore mali, jedi hleb!«

Majka, koja se nalazila u kuhinji, ču kako dete s nekim govori, pa kad vide da je ono kašičicom udarilo žabu, izjuri sa nekom cepanicom i dotuče dobru životinju.

Otad se dete poče menjati. Dok je žaba s njim jela, dete je bilo poraslo i ojačalo, ali sad izgubi svoje crvene obraze i poče da kopni.

Ne potraja dugo, kad noću ćuk poče da ćurliče, a crvendać da skuplja grančice i lišće za mrtvački venac. Ubrzo potom, dete je ležalo na odru.

II

Neka sirotica sedela kraj gradskih zidina i prela, kad ugleda žabu krastaču kako izlazi iz jedne rupe pri dnu zida. Ona brzo pored sebe prostre svoju plavu svilenu maramu, što žabe krastače veoma vole i na šta jedino idu. Čim žaba spazi maramu, okrete se i vrati se da donese zlatnu krunicu koju položi na maramu, a zatim opet ode tamo odakle je i došla.

Devojčica stavi na glavu krunu koja je blistala jer je bila od najfinije zlatne niti.

Ne potraja dugo, kad se žaba opet pojavi, ali kako više ne vide krunu gde je ostavila, dođe do zida pa je od jada glavom o zid toliko udarala koliko su joj snage dopuštale — dok se najzad nije mrtva prostrla.

Da devojčica nije dirala krunu, žaba bi iz rupe donela još štogod od svoga blaga.

III

Žaba krastača krekeće:
»Kre, kre, kre.«
Dete odgovara:
»Dođi ovamo, de.«
Žaba izlazi, a dete je pita za svoju sestricu:
»Da li si videla Crvenu čarapicu?«
»Ne, ja je nisam videla. Zašto je tražiš? Kre, kre, kre.«

106.

Siromašni mlinarski momak i mačkica

U jednom mlinu je živeo neki stari mlinar koji nije imao ni žene ni dece, a služila su ga tri momka. Pošto su kod njega radili nekoliko godina, on im jednog dana reče: »Star sam i ne mogu više da radim; no vi krenite u beli svet, pa ću ja onome ko mi u kuću dovede najboljeg konja ostaviti mlin, a on će zauzvrat imati da me pazi do moje smrti.«

Treći momak je bio od svih sluga najmlađi. Njega su ova ostala dvojica smatrala budalastim te nisu ni pomišljala da njemu ostave mlin. Međutim, ni on to nije želeo.

Tako sva trojica krenuše na put i kad dođoše pred selo, ona dvojica starijih rekoše budalastom Hansu: »Ti možeš i ovde ostati. Kakav si, dok si živ nećeš se dokopati ni paripčeta.«

Ali Hans, ipak, s njima nastavi put i kad se spusti noć,

oni dođoše do neke pećine u koju legoše da spavaju. Dvojica mudrih sačekaše dok Hans ne zaspa, zatim ustadoše i krenuše dalje, ostavljajući Hansa. Mislili su da su to veoma dobro izveli.

Ali ne, ipak neće dobro proći!

Kad sunce ogranu i Hans se probudi, on viđe da leži u dubokoj tamnoj pećini. Osvrnuvši se na sve strane, on povika:

»Bože, gde sam?«

Podiže se i ispuza iz pećine te pođe u šumu, pomislivši: 'Ovde sam potpuno sam i napušten. Kako li ću se dokopati nekog konja!'

Dok je tako zamišljen išao, srete ga jedna šarena mačkica, koja mu se veoma ljubazno obrati:

»Hanse, kud si pošao?«

»Ah, što me pitaš kad mi ti ne možeš pomoći?«

»Dobro znam šta želiš«, nato će mačkica, »hoćeš da dođeš do lepog konja. Ako pođeš sa mnom i budeš mi veran sluga sedam godina, daću ti konja, lepšeg od bilo kojeg što si dosad video.«

'Čudna neka mačka', pomisli Hans, 'ali hajde, pogledaću ipak da li je istina ono što kaže.'

Šarena mačka ga tad povede u svoj ukleti zamak gde su se nalazile sve same mačkice koje su je služile. One su okretno skakale gore-dole stepenicama, bile vesele i dobro raspoložene. Uveče, kad bi posedale za sto, tri su morale da muziciraju: jedna je prevlačila gudalom po basu, druga — po violini, dok je treća stavljala trubu na usta i, u nju duvajući, napinjala obraze koliko je samo mogla. Kad se najedoše, sto ukloniše, a mačka reče:

»Dođi sad, Hanse, i zaigraj sa mnom.«

»Neću«, odvrati on, »sa cica-macom neću da igram, nikad to nisam činio.«

»Onda ga odvedite u krevet«, reče ona mačkicama.

Tad mu jedna osvetli put do spavaće sobe, druga mu skide cipele, treća — čarape, dok konačno poslednja ne utuli sveću.

Sutradan se mačkice opet pojaviše i pomogoše mu da ustane iz kreveta: jedna mu je navlačila čarape, druga pričvršćivala podvezice, treća donosila cipele, četvrta ga umivala, a peta mu repom brisala lice.

»To veoma nežno radite«, reče Hans.

Ali i Hans je morao šarenoj mački da služi i da svakog dana cepa drva. Za taj posao je dobio sekiru, klin i testeru, sve od srebra, dok je malj, koji je takođe dobio, bio od bakra. Tako je Hans cepao drva, ostajao u kući gde je imao dobru hranu i piće, ali nikog nije viđao sem šarene mačke i njene družine.

»Pođi i pokosi moju livadu i pripravi seno«, reče mu ona jednom, pa mu dade srebrnu kosu i zlatan brus, ali mu pri tom takođe naredi da sve to vrati. On pođe na livadu i uradi ono što mu je bilo naloženo. Posle obavljenog posla, donese seno kući, ali ne zaboravi ni kosu i brus. Tad upita mačku ne bi li mu sada dala nagradu.

»Neću«, odgovori ona, »najpre ćeš mi uraditi još nešto. Evo, ovde je građa, bradva, raznoliki okov i sve ono što ti je potrebno. To sve je od srebra, pa mi najpre sagradi kućicu.«

Hans sagradi kućicu i reče da je sad sve uradio što je tražila, a da još nema konja. A sedam godina mu je, međutim, prošlo kao pola godine! Mačka ga u jedan mah upita da li želi videti konje.

»Da«, odvrati Hans.

Ona mu tad otvori vrata na kućici, a kako se ona širom raskriliše, on ugleda dvanaest konja koji su bili tako gordi, tako istimareni i blistavi da mu od radosti srce zaigra u grudima. Mačkica mu zatim dade da jede i pije, pa reče:

»Pođi ti samo kući, konja sad nećeš dobiti. Ali za tri dana ja ću doći do tebe i dovesti ga.«

Pošto mu je mačkica pokazala put ka mlinu, Hans pođe. Ali mu nije dala čak ni novo odelo, pa se morao kući vratiti u svojoj staroj dronjavoj košulji, koju je i doneo i koja mu je za sedam godina otešnjala. A kad je došao kući, zateče onu dvojicu starijih sluga. Istina, svaki je doveo po konja, ali je jedan konj bio slep, a drugi — ćopav. Momci upitaše:

»Hanse, gde ti je konj?«

»Za tri dana će stići.«

Oni se tada nasmejaše i rekoše:

»Eh, Hanse, ako ikad dođeš do konja, taj će sigurno biti onaj pravi!«

Hans uđe u kuću, ali mu mlinar reče da ne seda za sto jer mu je odelo tako iscepano i otrcano da bi se čovek morao zastideti ako neko naiđe. Zato mu iznesoše napolje malo jela i dadoše da večera, a kad su uveče ona dvojica odlazila na spavanje, ne pustiše Hansa da legne u postelju, te se on na kraju morao zavući u stajicu za guske i leći na tvrdu slamu.

A kad se Hans ujutro bio probudio, već su protekla ona tri dana i on ugleda kako stižu kočije koje je vuklo šest konja. Oni su se presijavali tako da je to bila divota videti, a jedan sluga je vodio sedmog konja. Taj je bio namenjen siromašnom mlinarskom momku. Iz kočija, pak, izađe kraljeva kći raskošno odevena i uđe u mlin. Bila je to ona šarena mačkica kojoj je siroti Hans verno i predano služio punih sedam godina. Kraljeva kći onda upita zabezeknutog mlinara gde mu je najmlađi momak. Mlinar odgovori:

»Njega ne možemo uvesti u mlin, odelo mu je skroz u ritama te leži u staji za guske.«

Kad to ona ču, reče da ga smesta dovedu. Oni ga,

dakle, izvedoše iz staje, a on je morao da dotera svoju košulju i da se koliko-toliko pokrije.

Međutim, uto sluga razveza svežanj s raskošnim i blistavim ruhom, pa umi i obuče Hansa, kome — kad je bio tako uređen — nije bio ravan ni sam kralj. Zatim devojka zatraži da joj pokažu konje koje su dovela ona druga dva momka, pa vide da je jedan bio slep, dok je drugi ćopao. Kraljeva kći tada naredi sluzi da dovede onog konja što ga je namenila Hansu. Kad mlinar vide konja, reče kako mu takav još nikad nije kročio u njegovo dvorište.

»Ovaj konj je za vašeg najmlađeg momka«, reče tad ona.

»U tom slučaju njemu mora pripasti mlin«, odgovori mlinar.

Međutim, kraljeva kći reče da on zadrži i konja i mlin, pa svog vernog Hansa povede. Stavi ga u kočije i s njim nastavi put. Prvo su se povezli ka malenoj kućici, koju je on srebrnim alatom sagradio, a kad tamo — to je postao veliki zamak i u njemu sve od srebra i zlata. Ona se udade za Hansa i on postade toliko bogat da je imao svega dosta za čitav život.

Zato niko ne treba da govori kako od onog ko je budalast ne može da ispadne išta valjano.

107.

Dva putnika

Brda i doline se ne susreću , ali se naravno susreću ljudi, naročito dobri i zli. Tako se na putovanju jednom prilikom sretoše obućar i krojač. Krojač je bio mali, lepuškast momak, uvek veseo i dobro raspoložen. On vide kako mu se s druge strane približava obućar, pa kako po

njegovoj torbi prepozna kojim se zanatom bavi, zapeva mu podrugljivu pesmicu:

»Sašij mi šav
Provuci konac sav,
Premaži ga smolom zdesna i sleva,
Pa opali čiviju sve da seva.«

Međutim, obućar nije podnosio nikakvu šalu. On iskrivi lice kao da je popio sirće i sunu na krojača praveći se kao da će ga zgrabiti za vrat. Ali malo momče se poče smejati, pruži mu bocu i reče:

»Nisam zlo mislio, otpij i smiri živce.«

Obućar dobro povuče i oluja na njegovom licu poče se razilaziti. On krojaču vrati bocu i reče:

»Dobro sam potegao. Priča se, doduše, da ljudi mnogo piju, ali se ne priča da je čovk veoma žedan. Hoćmo li zajedno na put.«

»Nemam ništa protiv«, odgovori krojač, »samo ako imaš volje da pođeš u veliki grad gde za sve ima posla.«

»Baš sam tamo i hteo«, nato će obućar, »u malom mestu ništa ljudski ne možeš zaraditi, a u selu ljudima nije teško da hodaju bosi.«

Oni, dakle, zajedno nastaviše put, stavljajući jednako nogu pred nogu kao lasica u snegu.

Imali su vremena napretek, ali nisu imali šta da jedu. Kad bi došli u neki grad, lutali bi po njemu i sastajali se svaki sa svojim majstorima da im požele dobru sreću, i pošto je krojač izgledao tako svež i čio i imao tako lepe, rumene obraze, svako bi mu rado nešto tutnuo u šake; a kad bi mu se osmehnula sreća, poneka majstorova kći bi ga još i poljubila na rastanku. Kad bi se ponovo sastao s obućarem, imao je uvek više u svom zavežljaju. Džangrizavi obućar bi se iscerio, misleći zlurado u sebi: 'Što veći lopov, to veća sreća.'

Ali krojač bi počeo da se smeje i da peva, deleći sa svojim drugarem sve što bi dobio. Ako bi tad u njegovom džepu zazvečalo nekoliko groša, poručio bi jelo, udarao po stolu od radosti, tako da su čaše poigravale, i za njega je važilo ono:

»Kako došlo, tako i otišlo.«

Pošto su neko vreme putovali, stigoše do neke velike šume kroz koju je vodio put ka prestonici. Kroz nju su zapravo vodile dve staze: jedna duga sedam dana hoda, a druga — samo dva, no ni jedan ni drugi od njih obojice nisu znali koji je put kraći. Dva putnika sedoše pod jedan hrast, pa se počeše savetovati kako da se opskrbe i za koliko dana da ponesu hleba. Obućar reče:

»Čovek mora da misli i šta će sutra biti; ja ću poneti hleba za sedam dana.«

»Šta«, začudi se krojač, »sedam dana kao marva tegliti hleb na leđima, a ne moći se ni osvrnuti? Ja se uzdam u boga i ne obazirem se ni na šta. Novac što imam u džepu vredi leti kao i zimi, ali hleb će od toplote da se osuši, a može da se povrh toga, i ubuđa. I moj kaput seže samo do gležnjeva. Zašto ne bismo našli pravi put? Hleba za dva dana, i to je dosta.«

Svaki od njih kupi hleba koliko je mislio da će mu biti potrebno, pa šta bog da — pođoše u šumu.

U šumi je bilo tiho kao u crkvi. Ni dašak vetra da se oseti, ni žubor nekog potoka da se čuje, ni ptica da zapeva, a kroz bujne lisnate grane nije mogao ni da prodre sunčev zračak. Obućar je ćutao; težak hleb ga je pritiskivao toliko da mu je znoj kapao sa natmurenog i mračnog čela. Krojač je, međutim, bio sav živahan, skakutao je, sviruckao na mladom listu kakvog drveta ili pevušio pesmicu, misleći: 'Bog na nebu mora se radovati što sam toliko veseo.' Tako potraja dva dana, no kako trećeg dana šumi ne bi kraja, a krojač je pojeo svoj

hleb, ipak mu splasnu raspoloženje. On, međutim, ipak ne klonu duhom, već se pouzda u boga i u svoju sreću. Trećeg dana uveče gladan leže pod drvo i sutradan još gladniji ustade. Tako prođe i četvrti dan. A kad bi obućar seo na neko oboreno drvo da pojede svoj obrok, krojaču nije preostajalo ništa drugo sem da to posmatra iz prikrajka. Ako bi obućara zamolio da mu da komadić hleba, ovaj bi se samo pakosno nasmejao i rekao:

»Uvek si bio tako veseo. E pa, sad možeš da vidiš kako je čoveku kad je neveseo: pred zoru steže mraz.«

Ukratko, obućar je bio nemilosrdan.

No petog dana jadni krojač nije mogao više da ustane, a od iscrpljenosti jedva bi prozborio koju reč; obrazi su mu bili bledi, a oči crvene. Tad mu obućar reče:

»Danas ću ti dati komad hleba, ali zauzvrat iskopaću ti desno oko.«

Nesrećni krojač, koji je ipak hteo da sačuva goli život, nije mogao sebi drugačije pomoći. Zaplaka još jednom na oba oka, pa onda ponudi desno oko, a obućar — srca kamenoga — oštrim nožem ga iskopa. Krojaču pade na pamet ono što mu je inače govorila majka kad bi se u ostavi sladio:

»Jesti valja koliko se može, a trpeti koliko se mora.«

Pošto je pojeo svoj skupo zarađeni hleb, ponovo stade na noge, zaboravi na svoju nesreću i uteši se time što će jednim okom još uvek moći dovoljno da gleda. Ali šestog dana krojača opet poče da užasno mori glad. Uveče se sruši kraj jednog drveta, a sedmog dana se od iscrpljenosti nije mogao podići te mu je smrt već bila za vratom. Obućar tada reče:

»Smilovaću se na tebe još jednom i daću ti hleba, ali ga badava nećeš dobiti. Zauzvrat ću ti iskopati i drugo oko.«

Sad krojač shvati koliko je bio lakomislen u životu, pa zamoli dragog boga za oproštaj i reče:

»Čini što moraš, otrpeću što moram. Ali imaj u vidu da naš Gospod bog ne sudi svakog trena i da će doći čas odmazde za zlo koje mi nanosiš, a koje nisam od tebe zaslužio. Kad mi je bilo dobro, delio sam s tobom sve što sam imao. Moj zanat je takav da bod za bodom sledi. Kad budem lišen vida i ne budem više mogao šiti, moraću da prosim. Jedino te molim ne ostavljaj me ovde samog kad oslepim jer ću inače skapati.«

Ali obućar, koji je iz svog srca prognao boga, uze nož pa krojaču iskopa i levo oko. Zatim mu dade komad hleba da se najede, a onda mu pruži štap i povede ga za sobom.

Baš kad je sunce zašlo, napuštali su šumu pred kojom su na čistini bila vešala. Obućar odvede do vešala slepog krojača i ostavi ga kraj njih, pa pođe svojim putem. Od umora, bola i gladi nesrećnik zaspa i spavao je čitavu noć. Kad je svanjivalo, probudi se, ali onako slep nije znao ni gde se nalazi ni koje je doba.

Na vešalima su visila dva jadna grešnika, a na glavi svakog od njih sedela je vrana. Tad jedan od obešenih upita:

»Brate, jesi li budan?«

»Jesam«, odgovori drugi.

»Onda ću ti nešto reći«, nastavi prvi, »rosa, koja je noćas preko nas pala s vešala, svakome ko se njom umije vraća vid. Kad bi to slepci znali, progledali bi mnogi koji ne veruju da je to moguće.«

Kad krojač to ču, uze maramicu pa njome pređe po travi i kad je rosom ovlaži, ispra njome svoje očne duplje. Smesta se ostvarilo ono što je obešeni rekao i par bistrih i zdravih očiju opet ispuni njegove duplje. Ne potraja dugo kad krojač vide kako se sunce pomalja iza

brda: pred njim u ravnici prostirala se velika prestonica sa svojim blistavim kapijama i stotinama tornjeva, a zlatna kubad i krstovi na vrhovima počeše da se žare blistajući na suncu. Mogao je da razlikuje svaki list na drveću, video je ptice koje su proletale i mušice koje su se igrale u vazduhu. On izvadi šivatku iz džepa, i kad je u nju mogao da udene konac, kao što je to od vajkada činio, zaigra mu srce od radosti. Pade na kolena i, zahvaljujući bogu za ukazanu milost, očita jutarnju molitvu; ali ne zaboravi da se pomoli i za jadne grešnike što su visili kao klatno u zvonu i koje je vetar ljuljao te su se jedan o drugog sudarali. Krojač zatim prebaci zavežljaj preko ramena, ubrzo zaboravi na preživljenu patnju, pa veselo pevajući i zviždućući nastavi put.

Prvo što je sreo bilo je neko mrko ždrebe, koje je skakutalo po polju. Krojač ga ščepa za grivu, želeći da ga uzjaše i da tako pođe u grad. No ždrebe ga zamoli da ga ostavi na slobodi:

»Još sam premlado«, reče, »i lako bi mi krojač kao što si ti slomio leđa; pusti me da trčim dok ne ojačam. Možda će doći vreme kad ću ti se odužiti.«

»Beži«, odvrati krojač, »vidim da si vetropir«, pa ga pri tom veselo pljesnu po leđima tako da se ono od radosti ritnu te preko živica i jaraka odjuri u polje.

Krojač, međutim, od proteklog dana ništa nije jeo.

»Doduše, sunce mi puni oči, ali mi zato hleb ne puni usta. Prvo što sretnem i što se donekle bude moglo jesti, platiće mi glavom.«

Tog trenutka, sva ozbiljna, naiđe roda preko livade.

»Stoj! stoj!« povika krojač i ščepa je za nogu.

»Ne znam da li si za jelo, no glad mi ne da mnogo da biram; zavrnuću ti šiju, pa ću te ispeći.«

»Ne čini to«, uzvrati roda, »ja sam sveta ptica koja nikom ne nanosi zlo i koja je ljudima od velike koristi.

Ako me ostaviš u životu, moći ću ti se nekom drugom prilikom odužiti.«

»Onda putuj, dugonoga kumo!« uzviknu krojač.

Roda se podiže obešenih nogu, i ležerno odlete.

»Na šta će ovo izaći?« upita krojač samog sebe, »glad mi postaje sve veća, a stomak — sve prazniji. Ono što sad sretnem, platiće glavom.«

Ubrzo zatim vide kako ribnjakom prema njemu pliva par mladih pataka.

»Dolazite mi kao poručene«, reče on.

Onda jednu od njih uhvati s namerom da joj zavrne šiju. Tad jedna stara patka, koja se zadržala u trsci, poče prodorno da krešti i otvorena kljuna dopliva do krojača i — preklinjući ga, zamoli da se smiluje na njenu jadnu decu.

»Pomisli samo«, reče ona, »kako bi tvoja majka kukala kad bi te neko na njene oči odveo da te ubije.«

»De ne kukaj«, odvrati dobroćudni krojač, »ostaviću ti decu«, pa zarobljenicu pusti u vodu.

Kad se okrenuo, nađe se pred jednim starim, upola šupljim stablom i vide kako divlje pčele u njega uleću i iz njega izleću.

»Evo mi nagrade za dobro delo«, reče krojač, »med će me okrepiti.«

Ali iz stabla izlete matica, pripreti mu i reče:

»Ako moj narod samo i takneš i ako mi razoriš košnicu, naše žaoke će ti se kao deset hiljada vatrenih igala zabosti u kožu; no ako nas ostaviš na miru i pođeš svojim putem, jednom prilikom ćemo ti se za to pošteno odužiti.«

Krojač vide da ni tu ništa ne može.

»Ako triput bog ne pomogne, slaba vajda«, reče.

On se, dakle, praznog stomaka odvuče u grad, i kako je upravo otkucavalo podne, u krčmi ga je već čekao

gotov ručak, te je odmah mogao da sedne za sto. Kad se zasitio, reče:

»Sad ću i da radim.«

Obilazio je grad i tražio majstora te uskoro nađe dobru službu. I kako se temeljno obučio u zanatu, ne potraja dugo kad posta tako poznat te je svako želeo da mu mali krojač sašije kaput. Iz dana u dan ugled mu je rastao.

»Ne mogu više napredovati u svojoj veštini«, reče krojač, »a ipak mi je svakim danom sve bolje.«

Konačno, kralj ga zaposli kao dvorskog krojača.

Ali kako to već u svetu biva, istog dana njegov bivši drugar postade dvorski obućar. Kad spazi krojača i vide da ponovo ima dva zdrava oka, poče ga gristi savest.

'Pre nego što bi mi se on mogao osvetiti', pomisli obućar, 'moram mu iskopati jamu.'

Ali, onaj ko drugome jamu kopa, sam u nju pada. S večeri, kad se smrklo, a posao priveo kraju, obućar se odšunja do kralja i reče:

»Gospodaru kralju, krojač je nadmen čovek, pa se drznuo da kaže kako će doći do zlatne krune koja je odavno izgubljena.«

»To će mi biti drago«, odvrati kralj, pa naredi da sutradan pred njega izvedu krojača, a kad on dođe, onda mu reče ili da donese krunu ili da grad zauvek napusti.

'Oho', pomisli krojač, 'bitanga daje više nego što ima. Ako mrzovoljni kralj od mene zahteva ono što niko živ ne može učiniti, neću čekati do sutra, već ću smesta napustiti grad.'

On, dakle, spremi svoj zavežljaj, ali kad izađe kroz kapiju, bi mu ipak žao što se lišio sreće i što je okrenuo leđa gradu u kome mu je i pored svega bilo tako dobro. On dođe do ribnjaka gde se upoznao s patkama; upravo je na obali sedela ona stara patka kojoj je ostavio pačiće i

čistila se kljunom. Ona ga odmah prepozna i upita zašto je tako oborio glavu.

»Nećeš se malo čuditi kad čuješ šta sam doživeo«, odvrati krojač, te joj ispriča svoju sudbinu.

»Ako je samo to u pitanju«, nato će patka, »možemo ti pomoći. Kruna je pala u vodu i nalazi se na dnu, ali ćemo ti je mi odmah izvaditi. A za to vreme ti prostri na obali svoju maramu.«

Ona sa dvanaest svojih pačića zaroni i nakon pet minuta izroni sa krunom koju je bila stavila na svoja krila, dok je dvanaest pačića plivalo oko nje i — podmetnuvši kljunove — pomagalo joj prilikom nošenja. Patke doplivaše do obale i krunu položiše na maramu. Nećeš verovati koliko je bila blistava kruna. Kad ju je sunce obasjalo bleštala je kao stotinu hiljada alemkamenova. Krojač zaveza maramu na četiri kraja te krunu odnese kralju, koji se mnogo obradova i krojaču oko vrata obesi zlatan lanac.

Kad obućar vide da mu prvi potez nije pošao za rukom, smisli drugi, pa izađe pred kralja i reče:

»Gospodaru kralju, krojač je ponovo postao toliko nadmen, te se drznuo da kaže kako će čitav kraljev zamak sa svim onim što je u njemu pokretno i nepokretno, spolja i iznutra, izraditi u vosku.«

Kralj pozva krojača i naredi mu da čitav njegov zamak, sa svim onim što je u njemu pokretno i nepokretno, spolja i iznutra, izradi u vosku, dodavši da će — ako to ne uradi ili ako bude nedostajao ma i jedan klin na zidu — do smrti biti zatočen pod zemljom.

Krojač pomisli: 'Postaje sve gore; to niko živ ne može izdržati', pa uprti svoj zavežljaj i pođe iz zamka. Kad prispe do šupljeg drveta, sede, oborivši glavu. Pčele doleteše, a matica ga upita da mu se nije vrat ukočio kad tako krivo drži glavu.

»Ah, ne«, odgovori krojač, »mene nešto drugo muči«, pa ispriča šta je kralj od njega zahtevao.

Pčele počeše da među sobom zuje i bruje, a zatim mu matica reče:

»Hajde sad kući, ali sutradan se vrati u isto vreme i ponesli veliku maramu pa će sve biti u redu.«

Krojač pođe natrag, a pčele odleteše pravo ka kraljevom zamku; uletale su kroz otvorene prozore zavlačile se u sve kutke i sve do tančina pregledale. Zatim odleteše natrag te od voska načiniše zamak tako brzo da bi čovek poverovao da raste pred njegovim očima. Već s večeri sve je bilo gotovo, a kad je sutradan krojač došao, pred njim se nalazila cela celcata sjajna zgrada u kojoj nije nedostajao nijedan klin na zidu niti crep na krovu; pored toga, zgrada je bila krhka i snežnobela i mirisala je kao med. Krojač je pažljivo uvi u maramu i odnese kralju, koji se nije mogao dovoljno nadiviti te naredi da se postavi u najvećoj dvorani, a zauzvrat krojaču pokloni veliku kamenu kuću.

No obućar nije odustajao od svog po krojača zlog nauma, te po treći put pođe kralju i reče:

»Gospodaru kralju, krojaču je doprlo do ušiju kako u dvorištu zamka nema vodoskoka pa se drznuo da tvrdi kako će usred dvorišta skakati voda visoka kao čovek i biti blistava kao kristal.«

Tad kralj naredi da mu pozovu krojača i reče:

»Ako sutra u mom dvorištu ne bude izbijao mlaz vode, kao što si pretio, dželat će te u istom tom dvorištu skratiti za glavu.«

Jadni krojač nije dugo razmišljao, već požuri da izađe kroz kapiju i, kako mu se tog puta radilo o glavi, potekoše mu suze niz obraze. Dok je tako sav tužan koračao, doskakuta ono ždrebe kome je poklonio slobodu, a od koga je od onog vremena sad postao lep dorat.

»Došao je trenutak«, reče mu konj, »kad ti se mogu odužiti za dobročinstvo. Već znam šta te muči, ali ubrzo ću ti pomoći, samo uzjaši na moja leđa; mogu poneti dvojicu takvih kao što si ti.«

Krojaču se povrati hrabrost, jednim skokom se vinu na konja, koji punim trkom odjuri kroz grad pravo u dvorište zamka. On dvorište optrča tri puta, brzo kao munja, pa se na kraju sruši. A istog trenutka nešto strahovito puče: usred dvorišta jedan komad zemlje kao tane polete uvis iznad zamka, a ubrzo zatim šiknu mlaz vode visok kao jahač na konju; voda je bila čista kao kristal a sunčevi zraci počeše po njoj da poigravaju sijajući i blistajući. Kad kralj to vide, zapanjen od tolikog čuda ustade pa pođe i zagrli krojača naočigled sviju.

Međutim, sreća ne potraja dugo. Kralj je imao nekoliko kćeri, od kojih je svaka bila sve lepša od druge, ali nije imao sina. Stoga se pakosni obućar po četvrti put uputi kralju i reče:

»Gospodaru kralju, krojač ne prestaje biti nadmen. Sad se drznuo da kaže kako može učiniti da se kralju vazduhom donese sin.«

Kralj naredi da mu pozovu krojača i reče:

»Ako za devet dana učiniš da dođem do sina, oženićeš se s mojom najstarijom kćeri.«

'Nagrada je, naravno, velika', pomisli krojač, 'tu bi čovek učinio i više nego što treba; ali slatke trešnje su za mene previsoko: počnem li da se penjem, poda mnom će pući grana, te ću pasti na zemlju.'

On pođe kući, prekrštenih nogu sede za svoju tezgu, pa poče smišljati šta mu valja činiti.

»Ne ide«, konačno uzviknu, »otići ću, ovde ipak ne mogu na miru da živim.«

Krojač spremi svoj zavežljaj pa požuri kroz kapiju. Kad je došao na livadu, ugleda svoju staru prijateljicu

rodu, koja se kao kakav svetski mudrac šetala tamo-amo, povremeno zastajkivala, merkajući ne bi li neku žabu našla i najzad progutala. Roda mu priđe i pozdravi ga:

»Vidim«, započe ona, »uprtio si ranac: zašto napuštaš grad?«

Krojač joj ispriča šta je kralj od njega tražio a što on nije mogao izvršiti, pa se požali na svoju nesreću.

»Ne beri brigu«, odvrati roda, »pomoći ću ti da se iskobeljaš iz te nevolje. U grad već dugo donosim povojčad, pa tako mogu i malog princa izvaditi iz bunara. Pođi kući i čekaj mirno. Kad počev od danas protekne deveti dan, pođi u kraljev zamak, tad ću i ja stići.«

Krojač pođe kući i u pravo vreme se nađe u zamku. Ne potraja dugo kad roda dolete i zakuca na prozor. Krojač joj otvori, pa se dugonoga kuma pažljivo spusti i svečanim korakom pođe po glatkom mramornom podu: u kljunu je, pak, držala dete, lepo kao anđeo, koje je ručice pružalo prema kraljici. Roda joj položi dete u krilo te ga kraljica — van sebe od sreće — poče milovati i ljubiti. Pre nego što će odleteti, roda s ramena skide putnu torbu i predade je kraljici. U njoj su se nalazile vrećice sa raznim slatkišima, koje podeliše manjim princezama. Ali najstarija ne primi ništa, već dobi veselog krojača za muža.

»Osećam se upravo tako«, reče krojač, »kao da mi je sekira pala u med. Moja majka je ipak bila u pravu. Uvek je govorila da onome ko se u boga uzda i ko ima sreće, ništa ne može nedostajati.«

Obućar je morao da napravi cipele u kojima je krojač igrao na svadbi, a posle slavlja obućaru narediše da zauvek napusti grad. Na putu ka šumi naiđe na vešala. Satrven gnevom, besom i vrućinom, baci se na zemlju i sklopi oči da malo odspava. Uto, prodorno krešteći, s

glava obešenih sleteše dve vrane i iskopaše mu oba oka. Obućar sumanuto jurnu u šumu i mora da je tamo skapao jer ga niko više nije video, niti bilo šta o njemu čuo.

108.
Hans-moj-jež

Bio jednom neki seljak koji je imao i dovoljno para i dobro imanje. No ma koliko da je bio bogat, ipak je bilo nešto što je nedostajalo njegovoj sreći: sa ženom nije imao dece. Kad bi sa ostalim seljacima odlazio u grad, oni su mu se rugali i pitali ga zašto nema dece. On se najzad rasrdi, pa kad stiže kući, reče:

»Hoću da imam dete, makar to bio i jež!«

Posle toga njegova žena rodi dete, koje je s gornje strane bilo jež, a sa donje — dečak, i kad ona vide dete, uplaši se i reče:

»Vidiš li, ti si nas ukleo.«

»Ništa nam sve to sad ne pomaže! Dete se mora krstiti, samo za njega ovakog ne možemo naći kuma«, reče zabrinuto muž, ali žena će nato:

»Drugačije ga i ne možemo krstiti, sem kao Hans-moj-jež.«

Kad su dete krstili, sveštenik reče:

»Zbog bodlji ono se neće moći lepo staviti u krevet.«

Stoga u zapećku staviše malo slame i Hansa-mog-ježa na nju položiše. Majka ga nije mogla dojiti, jer je bodljama ubadao. Tako je u zapećku dete ležalo osam godina, dosadivši ocu koji je priželjkivao da ono umre; ali Hans nije umro već je ostajao i dalje da leži u zapećku.

Jednom prilikom, kad je u gradu bio pazarni dan, seljak se spremao da tamo ode te ženu upita šta da joj donese.

»Malo mesa i nekoliko hlepčića i ostalo što već spada u domaćinstvo«, odgovori ona.

Zatim upita služavku šta hoće, a ova zatraži papuče i čarape.

Na kraju upita Hansa:

»Šta želiš?«

»Oče«, odgovori on, »donesi mi gajde.«

Kad se seljak vratio kući, ženi dade ono što joj je kupio: meso i hleb i druge stvari, zatim služavki — papuče i čarape, najzad pođe u zapećak gde je bio Hans-moj-jež i dade mu gajde. I kad Hans-moj-jež dođe do gajdi reče:

»Oče, pođite u kovačnicu i recite da mi potkuju jednog petla; onda ću odjahati i više se nikad neću vraćati.«

Otac se obradova što će ga se ratosiljati, te naruči da Hansu potkuju petla; i kad je bio potkovan, Hans-moj-jež sede na njega i odjaha. Sa sobom povede svinje i magarca jer će, reče, da ih čuva u šumi.

Kad svi oni stigoše u šumu, petao s njim uzlete na jedno povisoko drvo, gde je Hans-moj-jež sedeo čuvajući magarca i svinje. Tu je sedeo toliko dugo dok se njegovo stado nije veoma razmnožilo. Za sve to vreme otac nije čuo ništa o njemu.

Dok je sedeo na drvetu, Hans-moj-jež je duvao u gajde i iz njih se orila veoma lepa muzika. Jednom zalutavši u šumi, naiđe tuda kralj i ču muziku. On joj se začudi, pa posla slugu da vidi odakle to ona dopire. Sluga se više puta osvrte oko sebe, ali na drvetu spazi samo jednu životinjicu, koja je ličila na petla, a na čijim leđima je sedeo jež i muzicirao. Kralj tada reče sluzi da upita zašto jež tamo gore sedi i da li zna gde je put koji vodi u njegovo kraljevstvo jer je zalutao. Nato Hans-moj-jež siđe s drveta i prozbori ljudskim glasom da će mu pokazati put ako mu kralj napismeno obeća da će mu

dati ono na šta prvo naiđe u svom dvoru kad se vrati iz šume.

Kralj tad pomisli: 'To lako mogu učiniti. Hans-moj-jež ipak ne ume da čita, pa mogu bez bojazni napisati što želi.' On onda uze pero i mastilo pa nešto napisa; kad je kralj bio gotov, Hans-moj-jež mu pokaza put.

Kralj srećno prispe kući. Njegova kći, koja ga izdaleka ugleda, toliko se obradova te mu polete u susret i poljubi ga. Kralj se tad seti Hansa-mog-ježa i ispriča joj šta mu se dogodilo: da je nekoj čudnoj životinji napismeno obećao kako će dati ono što kod kuće prvo sretne, i da je ta životinja sedela na petlu kao na konju i lepo muzicirala. Ali, dodade, kako za ono što je napisano ne treba da se boji da će to dobiti, jer Hans-moj-jež ipak ne ume da čita. Princeza se obradova i reče da je dobro postupio, jer ona ni po živu glavu ne bi pošla u šumu.

A Hans-moj-jež čuvao je magarce i svinje, bio je uvek veseo, sedeo na drvetu i duvao u gajde. No dogodi se da tuda naiđe neki drugi kralj sa slugama i glasonošama; i on je zalutao te nije znao da se vrati kući jer je šuma bila tako golema. I taj kralj ču kako izdaleka dopire lepa muzika, pa upita glasonošu šta to može biti, naloživši mu da pođe i pogleda. Tad glasonoša ode pod drvo i na njemu vide petla na čijim leđima se nalazio Hans-moj-jež. Glasonoša ga upita šta tamo gore radi.

»Čuvam magarce i svinje; ali šta vi hoćete?«

Glasonoša reče da su zalutali i da ne mogu naći put u kraljevstvo; upita ga da li im može pokazati put. Tad se Hans-moj-jež s petlom spusti sa drveta i reče starom kralju da će mu pokazati put ako obeća da će mu dati ono što prvo sretne pred zamkom. Kralj se s tim složi i napismeno izjavi da će Hans-moj-jež to dobiti. Nakon toga, on pojaha petla pa pođe napred i kralju pokaza put te se ovaj srećno vrati u svoje kraljevstvo. Kad prispe u

dvorište zamka, nastade velika radost. Kralj je imao kćer jedinicu, pravu lepoticu, koja mu istrča ususret, zagrli ga i poljubi, radujući se što joj se stari otac vratio. Upita ga kuda je tako dugo tumarao, i on joj tada ispriča kako je zalutao i kako je malo nedostajalo pa da se uopšte ne vrati; pa dodade da je, dok je prolazio kroz jednu veliku šumu, neko upola kao jež a upola kao čovek — jašući na petlu — sedeo na povisokom drvetu, lepo muzicirajući. On mu je pomogao i pokazao put, ali mu je zauzvrat morao obećati kako će mu dati ono što prvo sretne pred svojim zamkom. Kralj reče da je to baš ona bila te mu je zato sada tako teško.

Princeza ga poče tešiti i obeća da će, svom starom ocu za ljubav, rado poći s tim stvorom kad se pojavi.

A Hans-moj-jež čuvao je svinje koje su se toliko razmnožile da su preplavile čitavu šumu. Tad on ne htede više živeti u šumi, pa poruči ocu da mu isprazne sve staje u selu, jer dolazi sa tako velikom krdom te će svako, ko samo poželi, moći da kolje svinje. Kad to ču, otac se smrknu jer je verovao da je Hans-moj-jež odavno skapao.

Hans-moj-jež uzjaha petla, potera pred sobom svinje u selo, dopustivši da ih seljani kolju; oh! klanje i seckanje je bilo takvo da se moglo čuti na dva časa hoda od sela. Zatim Hans-moj-jež reče:

»Oče, još jednom mi potkujte petla u kovačnici, a zatim ću odjahati i za života se neću više vraćati.«

Tad otac plati da se petao opet potkuje, veseo što se Hans više neće vraćati.

Hans-moj-jež odjaha u kraljevstvo onog prvog kralja. Međutim, on je naredio — ako neko dojaše na petlu, noseći gajde, da svi na njega odmah pucaju, da ga udaraju i bodu kako nipošto ne bi ušao u zamak.

I stvarno, kad Hans-moj-jež dojaha, na njega jurnuše

bajonetima, ali on mamuznu petla, prelete preko kapije, spusti se na kraljev prozor i doviknu mu da preda ono što je obećao, jer će inače njemu i njegovoj kćeri doći glave. Tad kralj posavetova kćer da izađe kako bi tako njemu i sebi sačuvala život. Ona se obuče u belo, a otac joj dade šestopreg, divnu poslugu, para i imanja. Kraljeva kći sede u kočije, a Hans se sa svojim petlom i gajdama posadi kraj nje, pa se zatim oprostiše i pođoše.

Kralj je mislio kako kćer nikad više neće videti. Ali ispade drugačije, jer kad od grada malo odmakoše, Hans-moj-jež skide princezi lepe haljine i poče je bodljama bosti sve dok je ne obli krv. Tad joj reče:

»To je nagrada za vašu neiskrenost! Vrati se! Ja te ne želim!« i tim rečima je otera kući, a ona primi takve grdnje kojih će se sećati dok je živa.

A Hans-moj-jež na petlu i noseći one gajde odjaha u kraljevstvo onog drugog kralja, kome je takođe pokazao put. Ali ovaj je naredio — ako se pojavi neko kao što je Hans-moj-jež, da taj bude dočekan sa vojnim počastima i da povicima 'Živeo! Živeo!' bude uveden u zamak.

Kad ga kraljeva kćer vide, uplaši se jer je ipak vrlo čudno izgledao, ali pomisli da nema kud drugo do da učini ono što je ocu obećala. Zato Hansu-mom-ježu požele dobrodošlicu, a on se s njom venča. Tada je Hans-moj-jež morao s ostalima da sedne za kraljevsku trpezu, a ona se namesti pokraj njega, te počeše da jedu i piju.

A kad se spusti veče i dođe vreme počinku, kraljeva kćer se stade bojati njegovih bodlji, ali joj on reče da se nema čega plašiti i da joj on neće učiniti nikakvo zlo. Onda od kralja zatraži da pozove četiri sluge, koji će bdeti pred odajom. Sluge su imale da pred vratima založe veliku vatru i, kad Hans-moj-jež uđe u sobu da

legne i kad kraj kreveta odloži ježevsku kožu, da hitro priskoče, bace kožu u vatru i pored nje ostanu dok je plamen potpuno ne proguta.

A kad zvono otkuca jedanaest časova, on pođe u sobu, odloži ježevsku kožu, stavljajući je pored kreveta: tad dođoše sluge, brzo je iznesoše i baciše u vatru. A kad je plamen progutao kožu, Hans-moj-jež je bio izbavljen i ležao je u postelji imajući ljudsko obličje. No bio je kao ugalj crn i kao ispečen.

Kralj posla po svog lekara, koji Hansa tada premaza dobrim lekovitim mastima i stavi mu melem. Posle toga Hans pobele i posta lep, mlad gospodin. Kad kraljeva kći to vide, ona se obradova, pa sutradan radosni ustadoše. Onda su jeli i pili, i tek se tada valjano proslavi svadba, a Hans-moj-jež od starog kralja nasledi zemlju.

Posle nekoliko godina, Hans-moj-jež pođe sa ženom svom ocu i reče da mu je sin. No otac odvrati da nema sina, ali da je imao jednog koji je rođen s bodljama kao u ježa i da se taj otisnuo u svet. Tad kralj otrki ko je, a otac se obradova i pođe s njim u njegovo kraljevstvo.

I kraj mojoj bajci dođe,
Jer vremena zub sve glođe.

109.

Mrtvačka košuljica

Neka majka imala je sedmogodišnjeg dečaka koji je bio toliko lep i ljubak da ga niko nije mogao pogledati a da mu se ne nasmeši i ne bude dobar prema njemu; ona ga je volela više nego išta na svetu. No dogodi se da se ono iznenada razbole te ga sebi pozva dragi bog. Majka se nije mogla utešiti pa je danonoćno plakala.

Ubrzo po pogrebu, dete se poče noću pojavljivati na mestima gde je inače — za života — sedelo i igralo se; ako bi majka plakala, plakalo bi i ono, i kad bi svanulo, dete bi se izgubilo. Ali pošto majka nikako nije prestajala s plačem, jedne noći dete se pojavi u beloj mrtvačkoj košuljici u kojoj je bilo položeno u kovčeg, i s venčićem na glavi. Ono sede kraj njenih nogu na krevet i reče:

»Ah, majko, ipak prestani da plačeš; inače u kovčegu ne mogu zaspati jer mi se mrtvačka košuljica ne može osušiti od tvojih suza što na nju kapaju.«

Majka se uplaši kad to ču, te presta s plačem. Naredne noći dete se ponovo pojavi, držeći u ruci svećicu, i reče:

»Vidiš li, moja košuljica je gotovo suva, pa ću imati mira u grobu.«

Tad majka poveri svoju patnju bogu, podnoseći je tiho i strpljivo, a dete se više ne pojavi, spavajući u svom podzemnom krevecu.

110.

Jevrejin u trnju

Živeo jednom neki bogataš i imao slugu, koji mu je vredno i valjano služio. Svakog jutra sluga je iz postelje ustajao prvi, a uveče u nju poslednji legao. I kad bi iskrsnuo nekakav mukotrpan posao, kojeg se niko nije hteo prihvatiti, sluga bi se prvi javljao da ga obavi. Pri tom se nije žalio, već je svačim bio zadovoljan, ostajući uvek veseo. Kad je minula jedna godina, gospodar mu ne dade nagradu, misleći: 'To je najpametnije; tako ću nešto uštedeti, a slugu neću izgubiti, već će mi lepo i dalje služiti.'

I stvarno, sluga je ćutao, obavljajući i naredne godine

posao, pa kad i ona minu a on ne dobi nagradu, opet otrpe te i dalje ostade kod gospodara.

Kad se i treća godina navršila, gazda — dvoumeći se — poseže u džep, ali otuda ništa ne izvuče. Najzad sluga prozbori:

»Gospodaru, tri godine sam valjano služio; budite tako dobri i dajte mi ono što mi po pravu pripada. Hteo bih poći u svet da ga bolje upoznam.«

Nato će tvrdica:

»Da, moja draga slugo, verno i neumorno si me služio te ćeš milostivo biti nagrađen«, pa ponovo posegnu u džep i sluzi natenane odbroja tri filira. »Evo ti za svaku godinu po filir. To je velika i izdašna nagrada koju bi dobio samo kod nekolicine gazda.«

Dobri sluga, koji se u novac slabo razumevao, tutnu u džep svoj kapital i pomisli: 'Sad imaš pun džep, zašto da se brineš i dalje mučiš teškim poslom.'

Zatim krenu, uzbrdo, nizbrdo, skačući i pevajući koliko mu je bila volja. Ali kad je prolazio pored jednog žbuna, pred njega iskrsnu patuljak i doviknu:

»Kud si krenuo, brate veseljače? Vidim da te ne more teške brige.«

»A i zašto bih bio tužan?« nato će sluga, »imam para napretek; trogodišnja nagrada zvecka mi u džepu.«

»Pa koliko ti je blago?« upita patuljak.

»Koliko? Tri filira u gotovom, i sve tačno odbrojano.«

»Čuj«, reče patuljak, »ja sam siromah i bednik, pokloni mi ta tri filira. Ne mogu više da radim, a ti si još mlad i možeš lako da zarađuješ hleb.«

I kako je sluga bio dobra srca i sažalio se na patuljka, pruži mu tri filira i reče:

»Pa neka ti bude, snaći ću se ipak nekako pa mi neće ništa nedostajati.«

No kad to ču patuljak reče:

»Pošto vidim da si dobra srca, ispuniću ti tri želje: svaki filir po jednu.«

»Aha«, reče sluga, »ti si jedan od onih koji se bakću s čarolijama. Pa dobro, ako tako mora biti, želim, prvo, pušku koja će pogađati sve na šta je uperim; drugo, želim violinu čija će svirka naterati svakog živog da igra; treće, hoću da kad nekog za nešto zamolim da moja molba bude ispunjena.«

»Sve ćeš imati«, reče patuljak, posegnu rukom u džep i — pomisli samo! — u njemu su se već kao poručeni nalazili violina i puška. Dade ih sluzi i reče:

»Ma šta tražio, niko ti na svetu neće želju uskratiti.«

'Srce, šta ti više treba?' reče sluga samom sebi, pa ve-

selo nastavi put. Ubrzo potom srete jednog Jevrejina, duge kozje bradice, koji je stajao i osluškivao kako neka ptica, koja je sedela na vrhu drveta, peva.

»Čudo božje!« uzviknu Jevrejin. Tako mali životinjski štvor a ima neverovatno moćan glas! Ah, kad bi mogla moja biti! Ali ko bi bio kadar da joj stavi soli na rep!«

»Ako je samo to u pitanju«, reče sluga, »ptica će odmah biti skinuta«, pa nanišani i tačno je pogodi te ona pade u trnovitu živicu. »Pođi, lopove«, reče potom sluga Jevrejinu, »i uzmi pticu.«

»Za ime božje«, povika Jevrejin, »treba iskoristiti

priliku. Potražiću pticu, jer ste je ipak pogodili«, pa leže na zemlju i s trudom poče da ulazi u bodljikavu živicu. A kad se Jevrejin nađe usred trnja, dobri sluga postade nestašan, te skide violinu i poče po njoj da gudi. Istog trena Jevrejin se poče dizati na noge i skakati uvis; i što je sluga više gudio, Jevrejin je sve življe igrao. No trnje mu pocepa otrcani kaput, raščešlja mu jareću bradicu i poče ga bosti i grepsti po čitavom telu.

»Za ime božje«, poviče Jevrejin, »šta će mi svirka! Molim vas, gospodine, prestanite da gudite, nije mi do igre.«

Ali sluga se nije obazirao, misleći: 'Ljude si dosta gulio, a sad neka ti trnje vrati istom merom', pa iznova poče da gudi, te je Jevrejin morao skakati sve više, tako da su dronjci njegovog kaputa ostajali viseći na bodljama.

»Kuku i lele!« vikao je Jevrejin, »daću vam, gospodine, sve što tražite, samo prestanite sa svirkom; daću vam kesu punu zlata.«

»Ako si tako darežljiv«, reče sluga, »prestaću da sviram, ali moram te pohvaliti; igraš tako da to ima stila.«

Potom sluga uze kesu i pođe svojim putem.

Jevrejin se nije micao i gledao je ćutke za njim, dok mu se sluga potpuno ne izgubi iz vida, a zatim koliko ga grlo nosi povika:

»Bedni muzikantu, kafanski sviraču! Čekaj samo kad te se ja dokopam! Goniću te sve dotle dok ti đonovi ne progledaju. Propalico, stavi groš u usta pa ćeš vredeti šest filira!« pa nastavi da sipa sve psovke za koje je znao. I pošto je na taj način vratio sebi pouzdanje i došao do daha, odjuri u grad sudiji.

»Gospodine sudijo, kuku i lele! Eto, na otvorenom drumu me je opljačkao i gadno udesio jedan bezbožnik; i kamen bi se morao smilovati. Odelo mi je u krpama!

Telo izbodeno i izgrebano! U kesi mi odnese ono malo sirotinje! Sve sami dukati, jedan lepši od drugog. Za boga miloga, bacite tog čoveka u tamnicu!«

Sudija ga upita:

»Pa je li to bio vojnik što te sabljom tako udesio?«

»Sačuvaj bože!« odvrati Jevrejin, »taj nikakvog isukanog mača nije imao, ali mu je zato o vratu visila violina a o ramenu puška. Zlikovac se lako može prepoznati.«

Sudija posla svoje ljude da ga dovedu, i oni pronađoše dobrog slugu koji je bezbrižno i polako išao svojim putem. Kod njega nađoše i kesu sa zlatom. Kad ga izvedoše pred sud, sluga reče:

»Jevrejina nisam ni takao niti sam mu uzeo novac. On mi ga je dragovoljno ponudio kako bih samo prestao sa svirkom, jer moju muziku nije mogao da podnosi.«

»Sačuvaj bože!« uzviknu Jevrejin, »taj laže tako da to pas s maslom ne bi pojeo.«

Međutim, sudija ne poverova i reče:

»To je loše obrazloženje; nijedan Jevrejin ne daje poklon tek tako«, pa dobrog slugu osudi na vešala zato što je na otvorenom drumu počinio razbojništvo. Kad su ga odvodili, Jevrejin mu je još doviknuo:

»Dangubo, bedni muzikantu, sad ćeš primiti zasluženu nagradu.«

Sasvim mirno sluga se sa dželatom pope uz merdevine, ali na poslednjoj prečki on se okrete i reče sudiji:

»Ispunite mi još jednu molbu, pre no što umrem.«

»Dobro«, odvrati sudija, »samo ako ne budeš molio za život.«

»Neću moliti za život«, nato će sluga, »želeo bih da na kraju još jednom zasviram na svojoj violini.«

Jevrejin zakuka na sav glas:

»Za ime boga, ne dozvolite to, ne dozvolite!«

Ali sudija reče:

»Zašto da mu ne pričinim kratku radost; neka svira, a sad dosta!«

On nije mogao da odbije poslednju želju sluzi zbog toga što ga je osudio na smrt. Ali Jevrejin poviče:

»Kuku i lele! Kuku i lele! Vežite me, vežite me čvrsto!«

Tad dobri sluga skide s vrata violinu, namesti je kako valja i čim prvi put preko nje pređe gudalom, počeše svi da podrhtavaju i da se ljuljaju: sudija, pisari i sudski poslužitelji, te uže ispade iz ruku i onoga koji je nameravao da Jevrejina čvrsto priveže. Kod drugog poteza gudalom, svi se podigoše na noge, dok dželat ispusti

dobrog slugu, spreman i on da zaigra. Pri trećem potezu gudalom, svi poskočiše uvis i počeše igrati, a sudija i Jevrejin se nađoše na čelu, skačući ponajviše. Ubrzo zaigra sve što se iz radoznalosti našlo na trgu: stari i mladi, debeli i mršavi, čak se i psi što su dojurili, uspraviše na zadnje noge i počeše poskakivati. I što je sluga duže svirao, to su igrači sve više poskakivali, tako da su se sudarali glavama i jadno kukali. Konačno, gotovo bez daha, sudija uzviknu:

»Poklanjam ti život, samo prestani da sviraš!«

Veseli sluga pristade da odloži violinu i ponovo je okači o vrat pa se spusti niz merdevine. Zatim priđe Je-

vrejinu, koji je ležao na zemlji, pokušavajući da dođe do daha, pa reče:

»Lopove, priznaj sada odakle ti novac, ili ću s vrata skinuti violinu i početi opet sa svirkom.«

»Ukrao sam ga, ukrao«, poviče Jevrejin, »ali ti si ga pošteno zaradio.«

Tad sudija naredi da Jevrejina odvedu na vešala i da ga kao lopova obese.

111.

Obučeni lovac

Bio jednom neki mlad momak koji je izučio bravarski zanat, pa ocu reče kako sad želi poći u svet da se u njemu ogleda.

»Dobro«, odvrati otac, »to mi je drago«, pa mu dade nešto para za put.

I tako je momak putovao po svetu, tražeći posao. Ali nakon izvesnog vremena, bravarstvo mu posta dosadno i strano, i nije mu više uopšte odgovaralo, ali oseti želju da postane lovac. Desi se da na putovanju srete nekog lovca koji ga upita odakle dolazi i kud je pošao. Momak odvrati da je bravarski kalfa, ali da mu se zanat više ne dopada i da bi želeo postati lovac. Zatim ga upita da li bi ga uzeo za učenika.

»Naravno, ako želiš sa mnom da kreneš.«

Tad mladić pođe i osta kod njega nekoliko godina, učeći se da lovi. Posle toga mladić htede da opet pođe u svet, a lovac mu kao nagradu ne dade ništa, sem vazdušne puške, koja je, međutim, imala takvo svojstvo da, ako bi neko iz nje opalio, ne bi promašila.

Momak zatim pođe u svet i idući tako dospe u neku golemu šumu koju nije mogao prevaliti ni za dan hoda.

S večeri on se pope na neko visoko drvo da bi se uklonio divljim životinjama.

Kad bi oko ponoći učini mu se kako izdaleka žmirka slaba svetlost. Tad kroz grane dobro pogleda i zapamti gde se ona nalazi. Ipak najpre skide šešir i baci ga prema svetlosti kako bi u tom pravcu pošao kao za nekakvim znakom kad se spusti s drveta. Onda se spuza niz drvo, pođe prema šeširu, ponovo ga stavi na glavu i krenu pravo. Što je dalje išao svetlost je bivala sve jača, a kad joj se primače, vide veliku vatru oko koje su sedela tri diva i pekla vola na ražnju.

Tad jedan od njih reče:

»Moram ipak da pogledam da li će se meso uskoro moći jesti«, pa otkide komad s namerom da ga strpa u usta, no lovac mu ga puškom izbi iz ruke.

»Eto«, reče div, »vetar mi odnese meso iz ruke«, te se lati drugog komada. Ali upravo kad ga htede zagristi, lovac mu ga, opalivši ponovo iz puške, opet izbi iz ruke. Tad div onoga što je kraj njega sedeo ošamari i ljutito poviče:

»Zašto mi otimaš komad iz usta?«

»Nisam ti ga ja oteo«, odgovori ovaj, »biće da ti ga je neki strelac izbio iz ruke.«

Div uze i treći komad, ali ni njega nije mogao zadržati, jer mu ga je lovac izbio iz ruke.

Tad divovi rekoše:

»To mora da je dobar strelac, koji skida zalogaje pred ustima; takav nam neće biti naodmet«, pa povikaše: »Pridruži nam se strelče; sedi kraj nas uz vatru i sit se najedi. Nećemo ti ništa učiniti, ali ako ne dođeš, dovešćemo te silom, a onda si gotov.«

Tad im momak pristupi i reče da je lovac koji je prošao obuku i da ono na šta podigne pušku pogađa bez omaške. Čuvši to, divovi rekoše da će mu biti dobro

ako pođe s njima, i ispričaše kako se pred šumom nalazi velika voda i kako se iza nje diže kula u kojoj sedi lepa kraljeva kći koju bi rado ugrabili.

»Dobro«, reče on, »brzo ću doći do nje.«

»Ali tu ima još nešto«, dodadoše divovi, »u kuli se nalazi psić, koji — kad se neko približi — odmah zalaje, a čim zalaje budi se sve u kraljevom zamku, i zato ne možemo u njega da uđemo. Možeš li se usuditi da ubiješ psića?«

»Naravno«, odgovri momak, »to je za mene šala.«

Zatim se ukrca na lađu, pa otplovi preko vode, i čim se nađe na kopnu dojuri pas i htede zalajati, ali momak skide vazdušnu pušku i psa ubije. Kad videše to, divovi se obradovaše, misleći da već sigurno imaju kraljevu kćer u šakama. Međutim, lovac htede najpre da izvidi stvar te im reče da ga sačekaju napolju sve dok ih ne pozove. Zatim uđe u zamak u kome je bila mrtva tišina i gde je sve živo spavalo. Kad je otvorio prvu sobu, vide kako na zidu visi sablja, koja je bila od čistog srebra, sa zlatnom zvezdom i kraljevim imenom; uz to, on na stolu nađe zapečaćeno pismo i otvori ga. U njemu je stajalo da onaj ko se dokopa sablje može pogubiti sve što mu se ispreči na putu. Tad mladić skide sablju, opasa je i pođe dalje. Zatim dođe u sobu u kojoj je kraljeva kći ležala i spavala; bila je tako lepa da zastade pa je — zadržavajući dah — osmotri. Mladić pomisli:

'Kako da nevinu devojku prepustim na milost i nemilost divljim divovima koji zlo smeraju!'

On poče da razgleda sobu i pod krevetom ugleda par papuča. Na desnoj se nalazilo očevo ime sa zvezdom, a na levoj — njeno vlastito ime, takođe sa zvezdom. Oko vrata je imala veliku, zlatom izvezenu maramu na čijoj se desnoj strani nalazilo ime njenog oca, a na levoj — devojčino ime. Sve to beše ispisano zlatnim slovima.

Lovac tada uze makaze, odseče desni kraj marame i strpa ga u ranac, a zatim uze i desnu papuču s kraljevim imenom i takođe je tamo strpa. Ali devojka je još uvek ležala i spavala, sva umotana u košulju. Potom on odseče i komadić od njene košulje i stavi ga u ranac, ali sve to učini ne dodirujući je. Zatim ode, ostavljajući devojku da mirno spava.

Kad se ponovo približio kapiji, divovi su se još nalazili napolju; čekali su ga i mislili da će im dovesti krajevu kćer. No on im doviknu da uđu, govoreći da je devojka već u njegovoj vlasti i da im kapiju ne može otvoriti, ali da je tu nekakva rupa, pa neka se kroz nju provuku. Kad se prvi div približi, lovac oko ruke omota njegovu kosu, uvuče mu glavu u rupu i jednim zamahom sablje je odrubi. Zatim pozva drugog, koga takođe skrati za glavu, a najzad i trećeg, kome to isto učini, radujući se što je lepu devojku oslobodio neprijatelja. Zatim divovima odseče jezike i strpa ih u ranac.

Lovac onda pomisli:

'Vratiću se ocu, pokazaću mu šta sam sve već učinio, pa ću zatim krenuti u svet. Već će mi se osmehnuti sreća, koju bog želi da mi daruje.'

Međutim, kralj — kad se probudi — ugleda tri diva što su ležala mrtva. On pođe u spavaću sobu kćeri, probudi je i upita ko je mogao ubiti divove.

»Dragi oče, ne znam jer sam spavala«, odgovori mu ona.

No kad ustade i htede da nazuje papuče, vide kako desne nema, a kad pogleda maramu što joj je stajala oko vrata, spazi da je isečena i da nedostaje desni kraj; i na košulji primeti da nedostaje jedan komadić.

Kralj naredi da se okupi čitav dvor: vojnici i svi oni koji su se tu zatekli, pa ih upita ko mu je oslobodio kćer i pobio divove. U kraljevoj službi se nalazio jedan ćorav

i ružan kapetan koji reče da je to njegovo delo. Tad stari kralj odvrati da će, ako je to zaista uradio, dobiti njegovu kćer za ženu. No devojka prozbori:

»Dragi oče, pre ću se otisnuti u svet i ići sve dok me noge nose, nego što ću se za kapetana udati.«

Kralj na to reče da ako ne želi za kapetana poći neka skine kraljevske haljine i obuče seljačke, a zatim neka se otisne u beli svet. Najbolje bi bilo da ode nekom grnčaru i da prodaje njegovo zemljano posuđe.

Devojka ostade pri svome pa skide kraljevsko ruho, otide grnčaru i od njega na zajam uze zemljano posuđe s namerom da ga prodaje; obećala mu je da će robu platiti uveče kad je rasproda.

Kralj joj reče da sa robom sedne na kraj ulice i da je tu prodaje. A ovamo, on poruči da doteraju nekoliko taljiga, čijim kočijašima naloži da ih proteraju preko njene robe, koja će se razleteti u paramparčad. I zaista, čim je kraljeva kći na ulici izložila robu, naiđoše kola i svu je razlupaše. Ona poče plakati i reče:

»Ah, bože, kako ću sad platiti grnčaru!«

Međutim, kralj je kćer hteo na taj način naterati da se uda za kapetana, no umesto toga ona ode grnčaru i upita ga ne bi li joj još jednom pozajmio robu. On ne pristade, već reče da mu najpre plati onu što je ranije uzela. Tad devojka pođe ocu, zakuka i reče kako hoće da krene u beli svet.

Ali kralj odgovori:

»Narediću da ti u šumi sagrade kućicu u kojoj ćeš dok si živa sedeti i kuvati svakom namerniku koji naiđe, a da zauzvrat, međutim, nećeš smeti da uzmeš ni pare.«

Kad kućica bi podignuta, na vratima okačiše firmu s natpisom: 'Danas badava, sutra se plaća'.

U toj kućici kraljeva kći provede silno vreme, pa se u svetu poče pričati kako u njoj živi neka devojka koja

kuva džabe i da to piše na firmi okačenoj iznad vrata. To ču i naš lovac pa pomisli: 'Ovo je nešto za tebe, siromašan si i bez para.' On uze vazdušnu pušku i ranac, u kome se još uvek nalazilo sve ono što je svojevremeno kao znamenje poneo iz kraljevog zamka, pa pođe u šumu i nađe kućicu s firmom: *Danas badava, sutra se plaća.* O pojasu je nosio sablju, kojom je trojici divova odrubio glave. On uđe u kućicu i naruči nešto za jelo. Njega prijatno iznenadi devojka koja je bila lepa kao slika. Ona ga upita odakle dolazi i kuda ide, a mladić odgovori:

»Putujem svetom.«

Zatim, kad ga upita, odakle mu sablja s imenom njenog oca lovac joj odgovori:

»Nisi li ti kraljeva kći?«

»Jesam«, reče ona.

»Ovom sabljom«, reče on, »skratio sam za glavu tri diva.«

Kao znamenje toga on izvuče iz ranca njihove jezike, a zatim joj pokaza i papuču, rub vratne marame i komad njene košulje. Kraljeva kći se silno obradova i reče da joj je milo što je on taj koji je izbavio. Zatim se uputiše starom kralju i dovedoše ga u kućicu. Kćer ga uvede u svoju sobu i reče mu da je lovac onaj pravi koji ju je oslobodio od divova. I kad stari kralj vide sva znamenja, nije više mogao sumnjati pa reče da mu je drago što je saznao kako se sve odigralo. Onda saopšti i da će ona lovcu postati žena; devojka se tome od srca obradova. Zatim lovca obukoše tako da je izgledao kao nekakav strani vlastelin, a kralj priredi gozbu.

Kad se svi nađoše za stolom, onaj kapetan je sedeo s leve a lovac sa desne strane od kraljeve kćeri. Kapetan je mislio da je lovac neki strani vlastelin koji je došao samo u posetu. Kad se dosta najedoše i napiše, stari kralj reče

kapetanu da će mu postaviti jednu zagonetku koju treba da reši:

»Kad nekoga ko kaže da je ubio tri diva upitaju gde su im jezici, a on sam ode i uveri se da ih nema — šta onda, da li je to moguće?«

Kapetan odgovori:

»Pa divovi nisu ni imali jezike.«

»Nije baš tako«, reče kralj, »svako živo biće ima jezik.«

On ga zatim upita šta zaslužuje onaj što kralja obmanjuje ili mu se usprotivi. Kapetan odgovori:

»Treba ga raskomadati.«

Kralj tada reče kako je samom sebi izrekao presudu, pa kapetana uhapsiše i raščerečiše, dok se kraljeva kći udade za lovca.

Zatim lovac na dvor dovede svoga oca i majku, te su i oni srećno živeli uz svog sina, koji posle smrti starog kralja nasledi državu.

112.

Mlatilo s neba

Neki seljak jednom krenu s dva vola na oranje. Kad je došao na njivu, volovima stadoše rasti rogovi, rasli su dalje i kad je hteo da se vrati kući, bili su tako veliki da volovi nisu mogli proći kroz kapiju. Na sreću, tu se odnekud stvori mesar kome seljak prepusti volove; posao su sklopili tako da će seljak mesaru doneti mericu repinog semena, i da će mu ovaj za svako zrno odbrojati brabantski talir.

'To znači, bogme, da sam napravio dobar posao', pomisli seljak i ode kući te na leđima odnese mesaru mericu repinog semena, ali uz put mu iz vreće ispade jedno

zrno. Mesar ga isplati kao što je bilo utanačeno, i da seljak nije izgubio jedno zrno imao bi talir više.

Međutim, vraćajući se istim putem, naiđe na drvo što je izraslo iz onog zrna; ono je dopiralo do neba. Seljak tada pomisli:

»Pošto mi se pruža prilika, pogledaću šta anđeli tamo gore rade: posmatraću ih iz prikrajka.«

Dakle, on se pope i vide kako anđeli mlate ovas, pa stade to da posmatra; i dok je tako gledao oseti kako se drvo na kome je stajao poče klatiti. Pogleda dole i spazi kako neko upravo pokušava da obori drvo.

'Ako padneš, teško tebi', pomisli seljak, i u nevolji nije umeo sebi drukčije pomoći no da uzme ovsenu slamu koja je tu bila na gomilu odbačena pa da od nje isplete uže. U brzini takođe zgrabi motiku i mlatilo, koji su se tu nalazili, pa se na užetu spusti.

Ali kad pade na zemlju on upade baš u jednu duboku, duboku jamu. Bila je prava sreća što je imao motiku jer njome napravi stepenice kojima se pope, noseći mlatilo kao znamen da niko ne bi posumnjao u njegovu priču.

113.

Dva kraljeva deteta

Bio jednom jedan kralj koji je dobio sinčića sa belegom što je značilo da će mu kad napuni šesnaest godina doći glave neki jelen. A kad je stigao do tih godina, pošao je kraljević s lovcima u lov. Odvojivši se u šumi od ostalih, kraljević odjednom ugleda velikog jelena koga požele da ustreli, ali mu to ne pođe za rukom. Jelen je toliko dugo pred njim bežao dok najzad i jelen i on za njim ne izađoše iz šume. Tad se odjednom pred kraljevićem, umesto jelena, stvori neki dugonja koji mu reče:

»Najzad te imam: već sam šest staklenih klizaljki uništio goneći te, ali te nisam mogao uhvatiti.«

Onda ga dugonja zgrabi i prevuče preko neke velike vode, pa se zatim stvoriše pred jednim velikim kraljevskim zamkom, gde je kraljević sa dugonjom morao sesti za trpezu i nešto pojesti. Posle jela, kralj dugonja reče:

»Imam tri kćeri. Ti kod najstarije moraš probdeti jednu noć; od devet časova uveče do šest časova ujutro. Ja ću svaki put po isteku jednog časa dolaziti i pozivati te, i ako mi se bilo kada ne odazoveš, ujutro ću te smaći. No ako mi se uvek budeš odazivao, dobićeš je za ženu.«

U spavaćoj sobi, u koju mladi ljudi uđoše, nalazio se jedan kameni kip kome se kraljeva kći obrati rečima:

»Od devet časova, svaki sat, dolaziće moj otac; kada triput udari i kad bude postavljao pitanje, odgovaraćeš mu umesto ovog kraljevića.«

Tada kameni kip veoma brzo klimnu glavom, a zatim nastavi klimati sve polaganije dok se na kraju opet ne umiri.

Sutradan kralj reče kraljeviću:

»Dobro si obavio svoj posao, ali ti kćer ipak ne mogu dati. Moraćeš jednu noć probdeti i kod druge kćeri, i tek tada ću razmisliti da li ću ti najstariju kćer dati za ženu. I sada ću svaki sat dolaziti. Kad te pozovem, ti ćeš odgovarati, a ako te pozovem a ti se ne odazoveš, poteći će tvoja krv.«

Zatim se kraljević i srednja kraljeva kći uputiše u spavaću sobu gde se nalazio još veći kameni kip, kojem kraljeva kći reče:

»Kad moj otac bude zvao, ti se odazivaj!«

Tada veliki kameni kip veoma brzo klimnu glavom, a zatim poče klimati sve polaganije dok se na kraju ponovo ne umiri. A kraljević leže na prag, stavi ruku pod glavu i zaspa.

Sutradan mu kralj reče:

»Dobro si doduše obavio svoj posao, ali ti svoju kćer ne mogu dati. Moraćeš probdeti jednu noć i kod moje najmlađe kćeri, a onda ću razmisliti da li ću ti moju drugu kćer dati za ženu. A sad ću svaki sat dolaziti, i kad te pozovem, odazivaj se; ako te pozovem a ti se ne odazoveš, poteći će tvoja krv.«

Tada se kraljević i najmlađa kraljeva kći uputiše u spavaću sobu, gde se nalazio kameni kip još mnogo veći i duži od ona dva ranija. Kamenom kipu kraljeva kći reče:

»Kad moj otac pozove, ti se odazivaj!«

Nato kameni kip poče klimati glavom i klimao je sigurno pola sata dok se konačno nije umirio. A kraljević leže na prag i zaspa.

Sutradan kralj reče:

»Ti si doduše sve to dobro uradio, ali ti ne mogu sada dati kćer. Imam veliku šumu i ako mi je danas od šest časova ujutru do šest časova popodne oboriš, razmisliću da li ću ti dati kćer.«

Tada mu kralj dade da ponese staklenu sekiru, stakleni klin i staklenu bradvu.

Došavši u šumu, kraljević jednom zamahnu sekirom, no ona se raspolovi. Zatim uze klin i udari po njemu bradvom, no klin se skrati i usitni kao pesak. Tad se kraljević ražalosti i poverova da će umreti, pa sede i poče plakati.

U podne kralj reče:

»Devojke, jedna od vas mora mladiću odneti nešto da jede.«

»Neka mu odnese ona kod koje je proveo poslednju noć«, odvratiše obe starije.

Tako je najmlađa morala poći i odneti mu hranu. Došavši u šumu, upita ga kako mu je.

»Ah, veoma loše«, odgovori on, našto ga ona poče tešiti, pa mu reče da dođe i prvo pojede nešto.

»Jesti«, odvrati on, »to ne mogu. Pošto moram umreti, ne želim više da jedem.«

No ona ga poče lepo ubeđivati da ipak nešto pojede. Mladić onda priđe i prihvati se jela. Nakon obeda devojka reče:

»Prvo ću te malo biskati, a onda ćeš biti bolje volje.«

Od biskanja on postade toliko umoran da odmah zaspa, a ona onda uze svoju maramu za koju veza dugme, pa s njom triput udari o zemlju, govoreći:

»Podzemni patuljci, izlazite!«

Tad izađoše silni podzemni patuljci i upitaše šta kraljeva kći zapoveda.

»Za tri časa velika šuma mora biti oborena i sve drvo složeno u gomile«, odgovori ona našto se podzemni patuljci raziđoše i sazvaše svu svoju ogromnu rodbinu koja je sva imala da im pomaže u radu. Oni se odmah baciše na posao i za tri časa sve je bilo privedeno kraju. Tada se vratiše kraljevoj kćeri i rekoše joj šta su uradili. A ona ponovo uze svoju belu maramu i reče:

»Podzemni patuljci, odlazite!«

Čuvši te reči, oni se izgubiše.

Kad se probudio, kraljević se veoma obradova kad sve to vide, a ona mu reče:

»Čim otkuca šest časova, vrati se u zamak!«

On je i u tome posluša, a kralj ga upita:

»Da li si oborio šumu?«

»Jesam«, odgovori kraljević.

»Ne mogu ti kćer dati za ženu; moraš za nju još nešto učiniti«, kralj će opet pošto su posedali za sto.

»A šta bi to trebalo da bude?« upita kraljević.

»Imam veliki ribnjak«, odvrati kralj. »Sutradan treba da se tamo uputiš i moraš ga lopatom iscrpsti i iščistiti

da postane blistav kao ogledalo pa da se u njemu nađe i svakojaka riba.«

Sutradan mu kralj dade staklenu lopatu i motiku i reče:

»U šest časova ribnjak mora biti očišćen.«

Kraljević ode i došavši do ribnjaka u močvaru zavuče lopatu, no ona se raspade. Tada u mulj zabode motiku, no i ona se raspade. To ga dovede do očajanja. U podne mu najmlađa kraljeva kći donese nešto da pojede i upita ga kako mu je. Kraljević odgovori da je veoma loše i da će svakako morati izgubiti glavu, jer mu se alat ponovo raspao.

»Eh«, reče nato ona, »dođi i prvo nešto pojedi, pa ćeš biti bolje volje.«

»Neću«, odvrati on, »ne mogu da jedem, sav sam očajan.«

Tad ga ona poče uporno ubeđivati, dok on ne pristade i nešto ne pojede. Zatim ga opet stade biskati te mladića obuze san. Kada je zaspao devojka ponovo uze svoju maramu, na nju prikači dugme, pa triput njom udari o zemlju, govoreći:

»Podzemni patuljci, izlazite!«

Istog časa dođoše silni podzemni patuljci i upitaše je šta želi. Ona odgovori da u roku od tri časa moraju iscrpsti čitav ribnjak koji mora postati tako blistav da se čovek u njemu može ogledati, a u ribnjaku se moraju nalaziti i svakojake ribe. Nato podzemni patuljci odoše i sazvaše svoju ogromnu rodbinu da im pomaže, i za dva časa oni obaviše posao. Vrativši se kraljevoj kćeri, rekoše:

»Obavili smo sve što si nam naredila.«

Tada kraljeva kći uze maramu i opet njome triput udari o zemlju, rekavši:

»Podzemni patuljci, odlazite!«

Nakon tih reči oni se izgubiše.

Kad se kraljević probudio, ribnjak je bio očišćen i sjajan kao ogledalo a pun riba. Polazeći, kraljeva kći mu reče da bude u zamku kad otkuca šest časova.

Kad se vratio tačno na vreme, kralj ga upita:

»Da li si očistio ribnjak?«

»Jesam«, odgovori kraljević.

Nakon što su posedali za sto, kralj reče:

»Ti si doduše očistio ribnjak, ali ti kćer ne mogu dati; moraš za nju još nešto učiniti.«

»A šta bi to bilo?« upita kraljević.

Kralj odgovori kako ima veliko brdo, potpuno obraslo trnovim grmljem, i da će to grmlje on morati sekirom saseći, a onda na tome mestu izgraditi zamak, tako lep i čvrst kakav se samo može zamisliti. Dodade kako taj zamak mora biti u svemu opremljen kao što već priliči.

A kad sutradan kraljević ustade, kralj mu dade staklenu sekiru i staklenu testeru da ih ponese, podsećajući ga da do šest časova mora obaviti posao.

Čim po prvom grmu zamahnu sekirom, ona se raspršte u paramparčad; a ni od testere nije bilo nikakve vajde. Tad se veoma ražalosti i počeka svoju draganu da vidi hoće li doći i ovog puta mu pomoći da se izvuče iz nevolje. U podne se ona pojavi i donese mu nešto da prezalogaji. On joj pođe u susret i sve joj ispriča. Zatim kad nešto pojede pusti devojku da ga bišće i opet pade u san. Ona uze svoju maramu i ono dugme i triput njome udari o zemlju, govoreći:

»Podzemni patuljci, izlazite!«

I opet se pojaviše silni patuljci i upitaše je šta želi. Ona odgovori:

»Za tri časa sasecite sve grmlje, i gore na samom vrhu brda sagradite zamak koji mora biti toliko lep kakav se

samo može zamisliti; i sve pokućstvo mora biti u njemu.«

Tad oni odoše i pozvaše svoju ogromnu rodbinu da im pomaže. Po isteku tog vremena, sve bi gotovo. Zatim podzemni patuljci dođoše kraljevoj kćeri i ispričaše joj kako je bilo, a ona uze maramu i triput njome udari o zemlju, govoreći:

»Podzemni patuljci, odlazite!«

Istog časa svi nestadoše.

Probudivši se, kraljević sve vide i obradova se silno, poput ptice u vazduhu. A kad otkuca šest časova, on i kraljeva kći se pojaviše u zamku. Kralj ga upita:

»Da li je podignut zamak?«

»Jeste«, odgovori kraljević.

Posle tih reči oni sedoše za trpezu, a kralj reče:

»Ne mogu dati najmlađu kćer pre nego što udam one dve starije.«

To kraljevića i najmlađu kraljevu kćer veoma ražalosti. Kraljević uopšte nije znao kako sebi da pomogne. No jednom noću dođe on tajno najmlađoj kraljevoj kćeri i s njom pobegne. Kad malo odmakoše, kraljeva kći se osvrnu i ugleda oca za svojim leđima.

»Ah«, uzviknu ona, »šta da radimo? Otac nam je za petama i hoće da nas vrati; pretvoriću te u trnov grm a sebe u ružu, pa ću tako stalno biti zaštićena u grmu.«

Kad otac dođe do tog mesta, pred njim se stvori trnov grm, a usred grma ruža. On htede da ubere ružu, no ispreči mu se trnje i izbode mu prste, tako da se morade vratiti kući. Kad je došao u zamak, žena ga upita zašto begunce nije doveo, a on odgovori da ih je tako reći stigao, ali da ih je zatim izgubio iz vida. Dodade kako su tamo iskrsili neki trnovit grm i ruža. Nato kraljica reče:

»Da si samo ubrao ružu i grm bi se vratio.«

Tad on brzo opet pođe tamo, ne bi li doneo ružu, ali

u međuvremenu devojka i mladić behu već daleko odmakli preko brda i dolina. No kralj je za njima uporno jurio i kad se jednom kraljeva kći osvrnu i vide oca kako im se primiče, ona reče:

»Ah, šta ćemo sada da radimo? Pretvoriću tebe u crkvu a sebe u pastora, pa ću se popeti na predikaonicu i držati propoved.«

Kad ih kralj sustiže, pred njim iskrsnu crkva, a na predikaonici pastor drži propoved. Kralj sasluša propoved pa se vrati kući. Kraljica ga upita zašto ih nije doveo, a on odvrati:

»Dugo sam za njima jurio, i kad sam poverovao da ću ih ubrzo stići, preda mnom se stvorila crkva u kojoj je pastor držao propoved.«

»Trebalo je samo da povedeš pastora«, odvrati žena, »pa bi i crkva za njim došla. Ali vidim ja, ma koliko te slala, nikakve vajde od tebe. Moram sama za njima poći.«

Kad je kraljica prevalila deo puta i iz daleka ih ugledala, kraljeva kći se osvrnu i videći svoju majku kako se primiče, reče:

»Zadesila nas je još veća nevolja, sada dolazi glavom moja majka; no ja ću tebe pretvoriti u ribnjak, a sebe u ribu.«

Kad kraljica dođe do tog mesta, pred njom se stvori veliki ribnjak, a usred njega se praćaka veoma vesela riba, izbacujući glavu iz vode. Majka htede uhvatiti ribu, ali joj to ne pođe za rukom. Tada se veoma razgnevi pa ispi čitav ribnjak, no od toga joj toliko pozli da ga je morala izbljuvati. Nato ona reče:

»Vidim da vam ne mogu ništa učiniti; možete mi se vratiti.«

Oni se tada vratiše u zamak, a kraljica tada svojoj kćeri dade tri oraha, rekavši:

»Oni ti mogu pomoći kad se nađeš u velikoj nevolji.«

Zatim mladi ljudi ponovo odoše. Putujući dobrih deset časova, dođoše do zamka koji je pripadao kraljeviću. Ispred zamka nalazilo se jedno selo. Došavši do njega, kraljević reče:

»Ostani ovde, moja najmilija. Prvo ću otići u dvorac, a zatim ću se vratiti sa kočijama i slugama i povesti te.«

Kad je stupio u zamak, svi se silno obradovaše što im se kraljević vratio, a on ispriča kako ima nevestu, koja se sad nalazi u selu, dodavši da treba da pođu sa kočijama i da je dovezu. Odmah upregoše kočije na koje se popeše mnoge sluge. Kad kraljević htede da se i sam popne, majka mu dade poljubac posle koga on zaboravi sve što se dogodilo i sve što je želeo. Majka tada naredi da se ispregnu kočije i da se svi vrate u zamak.

Devojka međutim, ostade da sedi u selu i čekala je tamo, misleći kako po nju treba da dođe kraljević. Ali niko se nije pojavljivao. Ona onda zatraži da nešto radi u mlinu koji je pripadao zamku. Svako popodne morala je sedeti kraj vode i prati sudove.

Jednom kraljica pođe u šetnju pored vode, spazi kako tu sedi lepa devojka i reče:

»Što je ovo lepa devojka! Ala mi se dopada!«

Tada kraljevu kćer počeše zagledati, ali niko nije mogao reći ko je ona.

Posle toga proteče još dosta vremena, a devojka je i dalje čestito i pošteno služila kod mlinara. U međuvremenu kraljica je za sina našla devojku koja je poticala iz daleke zemlje. Čim je nevesta stigla, trebalo je da se održi svadba. Sjatio se silan svet koji je sve želeo da vidi; a i devojka zamoli mlinara da je pusti na svečanost. Mlinar na to pristade, rekavši:

»Što se mene tiče, idi!«

Kad naumi da pođe, devojka otvori jedan od tri oraha

i u njemu nađe lepu haljinu. Ona je obuče, pa tako obučena pođe u crkvu i stade kraj oltara. Ubrzo zatim dođoše mladoženja i nevesta i sedoše ispred oltara. A kad ih pastor htede venčati, nevesta pogleda u stranu, pa spazivši devojku, koja je bila u stvari kraljeva kćer, ustade i reče da od venčanja neće biti ništa pre nego što se domogne njene haljine. Kraljević i njegova nevesta vratiše se kući, a onda poslaše sluge da upitaju devojku da li bi prodala svoju haljinu. Ona odgovori da je ne želi prodati, ali da se haljina može zaslužiti. Tada je upitaše šta treba da čine. Ona odgovori da će je dati ako joj dozvole da spava pred vratima spavaće sobe kraljevića. To joj bi dozvoljeno, ali su sluge po nalogu majke kraljeviću morale dati uspavljujući napitak. Zatim je došla kraljeva kći, legla na prag i kroz suze čitavu noć govorila šta je sve zbog njega uradila, kako je zbog njega oborila šumu, ribnjak isušila, zamak izgradila; kako ga je pretvorila u trnov žbun, zatim u crkvu i na kraju u ribnjak, a on ju je tako brzo zaboravio. Kraljević ništa od toga nije čuo, no, međutim, sluge su se probudile, naćuljile uši, ali ono što su čule nisu dokučile šta ima to da znači.

Sutradan, kad ustadoše, nevesta obuče princezinu haljinu i poveze se sa mladoženjom u crkvu.

U međuvremenu, lepa devojka otvori drugi orah u kojem se nađe još lepša haljina. Ona je obuče pa tako obučena ode u crkvu i stade kraj oltara; i sve se dogodi kao i prošli put. Devojka je ponovo jednu noć proležala na pragu koji je vodio u sobu kraljevića. Trebalo je da mu sluge ponovo daju uspavljujući napitak, ali su mu umesto toga dale nešto da ostane budan, i popivši to kraljević leže u krevet.

Mlinareva sluškinja na pragu je ponovo isto onako kukala, govoreći šta je sve učinila. To sve ču kraljević,

pa se veoma ražalosti jer se odjednom seti svega što se dogodilo. On htede poći kraljevoj kćeri, ali njegova majka beše zabravila vrata.

No odmah ujutro on se uputi svojoj dragani i ispriča joj sve što mu se dogodilo, zamolivši je da se na njega ne ljuti što ju je toliko dugo ostavio da čeka. Tada kraljeva kći otvori i treći orah, u kojem se nalazila još mnogo lepša haljina. Ona je obuče pa se sa mladoženjom odveze u crkvu, gde se okupiše silna deca koja im predadoše cveće, a neka od njih pridržavaše mladoj nevestinski veo. Kraljevića i kraljevu kćer venčaše, i održa se vesela svadba. Neiskrena majka i nevesta moradoše napustiti zamak.

A onome ko je to poslednji ispričao, još su usta topla.

114.

O mudrom malom krojaču

Bila jednom neka veoma uobražena princeza; kad bi došao prosac, postavljala bi mu zagonetku i ako je ne bi znao pogoditi, oterala bi ga, rugajući mu se. Pustila je glas po narodu kako će se udati samo za onog ko reši njenu zagonetku, pa ma ko to pokušao.

Tako se sastadoše i tri krojača. Dvojica starijih su mislila kako su dosad napravila dosta lepih bodova i da su uvek dobro pogađali, te da tu ne mogu omašiti pa će zato pogoditi i zagonetku. Treći je, pak, bio mali beskorisni vetropir, koji se čak ni u svoj zanat nije razumevao, ali je pomišljao kako bi tu morao biti srećne ruke, jer odakle bi mu drugo inače sreća mogla doći. Tad njemu ona dvojica rekoše:

»Samo ti ostani kod kuće! Sa svojom nevelikom pamećuu nećeš daleko dogurati.«

Ali mali krojač se nije zbunio pa kaza kako je to već sebi utuvio u glavu i kako će znati da s tim izađe nakraj, te se onamo zaputi kao da je čitav svet njegov.

Tako se sva trojica najaviše princezi i rekoše da im postavi zagonetku. Dodadoše kako su došli pravi ljudi koji imaju finu tananu pamet koja bi se mogla valjda i u iglu udenuti.

Nato princeza reče:

»Imam na glavi dve vlasi, kakve su boje?«

»Ako je samo to«, reče prvi, »biće da su crna i bela, kao što je ono pirgavo sukno.«

Princeza uzvrati:

»Nisi pogodio, neka odgovori drugi.«

»Nisu ni crna ni bela, već su smeđa i crvena, kao što je praznično odelo moga oca«, reče drugi.

»Nisi pogodio«, opet će princeza, »neka odgovori treći, jer kako vidim on to posigurno zna.«

Tad mali krojač smelo istupi napred i reče:

»Princeza ima srebrnu i zlatnu vlas, a to su te dve boje.«

Kad princeza ču odgovor, preblede i gotovo se od užasa obeznani, jer je mali krojač pogodio, a ona je čvrsto verovala kako zagonetku niko živ neće pogoditi. No, kad se pribra, reče:

»Ovim me još nisi osvojio, moraćeš učiniti još nešto: dole u staji se nalazi medved kraj koga treba da prenoćiš. Ja ću, ujutro, kad ustanem doći u staju. Ako ti budeš još živ, postaću ti žena.«

No ona je mislila kako će se na taj način otarasiti malog krojača, jer medved nije ostavio u životu još nikog ko mu je dopao šapa. Malog krojača to ne uplaši, štaviše, on veoma raspoloženo reče:

»Smelom sreća pomaže.«

Kad se spusti veče, mog ti malog krojača odvedoše

dole do medveda. Medved smesta htede da jurne na momčića i da mu šapom poželi dobrodošlicu.

»Polako, polako«, reče krojač, »već ću te umiriti.«

Tad sasvim mirno, kao da ga ne more nikakv strah i brige, iz džepa izvadi orahe, skrcka ih i pojede. Kad medved vide orahe, oseti veliku želju da i on sam pojede koji orah. Mali krojač se maši rukom u džep i pruži mu pregršt: ali to nisu bili orasi, već kamenčići. Medved ih stavi u čeljust, ali ma koliko grizao nije ih mogao skrckati.

»Eh«, pomisli on, »prava sam panjina! Ne mogu čak ni orahe da skrckam«, pa reče krojaču:

»Daj bogati, skrckaj mi orahe.«

»Vidiš li kakav si delija«, reče krojač, »imaš tako veliku čeljust, a nisi kadar ni mali orah skrckati.«

Tad uze ono kamenje, pa umesto njega brzo stavi jedan orah u usta, i krc! — raspolovi ga.

»Pokušaću još jednom«, reče medved, »kad gledam kako ti radiš, mislim da ću i ja moći.«

Krojač mu ponovo dade kamenčiće umesto oraha, a medved se upinjao i grizao ih iz sve snage. Ali džaba, nećeš valjda poverovati da ih je skrckao!

Pošto se to završi, krojač izvadi ispod kaputa violinu i poče polako sviruckati. Kad je medved čuo muziku, ne moga se uzdržati nego poče da igra, a kad se donekle naigrao, pošto mu se to toliko svidelo, on reče krojaču:

»Čuj, je li teško naučiti sviranje na violini?«

»Ni najmanje. Gledaj: na žice stavljam prste leve ruke, a desnom držim gudalo i po žicama prevlačim. Tad raspalim veselo: hopsa-sa, tra-la-la!«

»To li je sviranje!« reče medved. »Hteo bih i ja da naučim pa da onda igram kad god mi je volja. Šta misliš o tome? Pristaješ li da me naučiš?«

»Od sveg srca«, odvrati krojač, »samo ako si za to

sposoban. Ali mi onda pruži šape: eh, što su ti dugačke, moram ti malo podrezati nokte.«

Donesoše tad mengele. U njih medved stavi šape, a krojač ih utegnu vijkom.

»E, sad pričekaj dok ne donesem makaze«, reče krojač pa ostavi medveda da mumla koliko hoće, leže u jedan kut na svežanj slame i zaspa.

Kad princeza uveče ču medveda kako gromko urla, pomisli da to medved mumla od sreće i da je krojaču smrsio konce. Ujutro ustade sasvim spokojna i zadovoljna; ali kad pogleda prema staji — vide malog krojača čilog i zdravog kao dren. Sad više nije mogla nijednom rečju da se usprotivi, pošto je javno dala obećanje.

Kralj naredi da se dopreme kočije, u kojima se sa krojačem ona morala odvesti u crkvu i tamo se s njim venčati. Kad se popeše u kočije, ona dva druga krojača, koja su bila neiskrena i koja mu nisu želela sreću, odoše u staju i oslobodiše medveda. Zapenušao od besa, medved pojuri za kočijama. Princeza ču medveda kako trčeći dahće i mumla, pa se uplaši i poviče:

»Ah, medved nam je za petama i hoće da te se dokopa!«

Krojač bi opet spretan i okretan, postavi se na glavu, proturi noge kroz prozor i doviknu:

»Vidiš li mengele? Ako ne odeš, ponovo ćeš u njih.«

Kad medved to vide, okrete se i pobeže. Onda ti se moj mali krojač mirno odveze u crkvu, gde se sa princezom venča, pa je s njom živeo radosno i zadovoljno kao ševa u polju.

Ko ne veruje, neka plati talir.

115.
Sunce jarko izneće to na videlo

Neki krojački kalfa putovao je po svetu tražeći posao pa kako ga nije mogao naći, zapade u toliku bedu da nije imao ni prebijene pare za jelo. Baš nekako za to vreme srete na drumu nekog Jevrejina i kako pomisli da on ima puno para, zaboravi na boga, te nasrnu na njega, govoreći:

»Ovamo pare, inače ti ode glava!«

Jevrejin nato reče:

»Zaboga, nemoj me ubiti, imam samo osam marjaša.«

Ali krojač nastavi:

»Imaš ti para, daj ih ovamo!« pa upotrebi silu i poče ga tući sve dotle dok Jevrejin gotovo ne izdahnu. Pa kad htede umreti, Jevrejin izusti poslednje reči:

»Sunce jarko izneće to na videlo!«

Rekavši to ispusti dušu.

Krojački kalfa zavuče ruku u njegov džep, ali ne nađe više od osam marjaša, kao što je Jevrejin i rekao. Zatim ga zgrabi, odvuče iza jednog žbuna, pa krenu dalje putem za svojim poslom. Pošto je dugo išao, dođe u jedan grad, zaposli se kod nekog majstora, koji je imao lepu kćer. Kalfa se u nju zaljubi pa je uze za ženu, te poče lepo i zadovoljno živeti u braku.

Posle dužeg vremena, kad su imali već dvoje dece, umreše njegov tast i tašta, te su mladi ljudi otada sami vodili domaćinstvo.

Jednog jutra, dok je krojač sedeo na stolu pred prozorom, žena mu donese kafu, pa kad je on usu u šoljicu i upravo htede da je ispije, obasja je sunce, a odblesak zatreperi gore po zidu stvarajući kružiće. Krojač tad podiže pogled i reče:

»Da, sunce bi želelo da ono obelodani, ali ne može!«

»Eh, dragi mužu, pa šta je to? Šta si time hteo da kažeš?« upita ga žena, a on odgovori:

»To ti ne smem kazati.«

»Ako me voliš, ti ćeš mi reći«, nastavi žena, pa mu, ne ostavljajući ga na miru, čvrsto obeća da za to niko neće saznati. On joj onda ispriča kako je pre mnogo godina, dok je putovao sav odrpan i bez para, ubio nekog Jevrejina i kako je ovaj — gledajući smrti u oči — prozborio:

»Sunce jarko izneće to na videlo!«

Pa eto, dodade, sunce je upravo htelo da obelodani njegovo delo, pa je zatreperilo po zidu praveći kružiće, ali da u tome nije uspelo. Zatim je još jednom izričito zamoli da nikom ništa ne kazuje jer bi mu inače otišla glava. Ona mu to i obeća.

Ali kad se on prihvatio svog posla, žena ode kumi, poveri joj priču, rekavši da nikom živom o tome ništa ne govori. Međutim, nisu protekla ni tri dana, a o tome je brujao čitav grad, te krojača izvedoše pred sud i pogubiše ga.

Tako je sunce jarko ipak to iznelo na videlo.

116.

Plava svetiljka

Bio jednom neki vojnik koji je kralju godinama verno služio. Ali kad se rat okončao i kad vojnik zbog silnih zadobijenih rana nije mogao više da služi, kralj mu reče:

»Možeš se vratiti kući, nisi mi više potreban; para više nećeš dobijati, jer platu dobija samo onaj koji mi služi.«

Vojnik nije znao kako će sad živeti, pa sav zabrinut krenu na put. Išao je tako čitav dan, dok predveče ne

prispe u jednu šumu. Kad pade mrak, vide svetlost pa se zaputi prema njoj i stiže do jedne kuće u kojoj je živela veštica.

»Daj mi konak i nešto da pojedem i popijem«, reče joj, »inače ću skapati.«

»Oho«, nato će veštica »ko će isluženom vojniku išta badava dati? Ali, ipak ću biti milosrdna i primiću te ako učiniš ono što budem zahtevala.«

»Šta to zahtevaš?« upita vojnik.

»Da mi sutra okopaš baštu.«

Vojnik se složi pa se narednog dana lati posla i zape iz sve snage, ali pre večeri nije ga mogao završiti.

»Vidim«, reče veštica, »da danas više ne možeš, ali zadržaću te još jednu noć, zauzvrat ćeš mi pretesteriti i iscepati kola drva.«

Vojniku je za taj posao bio potreban čitav dan, a uveče mu veštica predloži da ostane još jednu noć.

»Sutra ćeš mi obaviti samo još jedan poslić: iza moje kuće nalazi se stari, presahli bunar i u njega mi je upala svetiljka koja gori plavom svetlošću i ne gasi se. Nju ćeš mi izvaditi.«

Narednog dana baba ga odvede do bunara pa ga u korpi spusti u njega. On pronađe plavu svetiljku i veštici dade znak da ga izvuče. Ona ga poče dizati, ali kad se vojnik nađe gotovo napolju, ona mu pruži ruku, hoteći da mu uzme plavu svetiljku.

»Ne«, reče on jer shvati njenu zlu nameru, »svetiljku ti neću dati pre nego što obema nogama stanem na zemlju.«

Tad se veštica razbesne, pusti ga te ovaj pade u bunar, a ona otide.

Jadni vojnik pade na vlažno dno, ali osta neozleđen. Plava svetiljka je i dalje gorela, ali šta mu je to pomagalo? Dobro je video da mu je smrt za vratom. Sav žalo-

stan sedeo je neko vreme; zatim slučajno poseže rukom u džep i nađe lulu dopola nabijenu duvanom.

'To će ti biti poslednje zadovoljstvo', pomisli pa je izvadi iz džepa, pripali na plavoj svetiljci i poče da puši. Čim se dim raširi, pred vojnikom se stvori jedan crni patuljak koji upita:

»Gospodaru, šta zapovedaš?«

»Šta imam da ti zapovedam?« odvrati vojnik začuđeno.

»Moram da činim sve ono što zahtevaš«, nato će patuljak.

»Dobro«, odvrati vojnik, »onda mi najpre pomozi da se iskobeljam iz ovog bunara.«

Patuljak ga uhvati za ruku i povede kroz jedan podzemni hodnik, ali vojnik ne zaboravi da ponese svetiljku. Uz put mu pokaza blaga koja je veštica prikupila i tu sakrila, a vojnik uze toliko zlata koliko je bio kadar da ponese.

Kad izađoše napolje, on patuljku reče:

»Sad pođi, veži staru vešticu i izvedi je pred sud!«

Ubrzo, kao vihor, uz užasne krike, veštica projaha na divljem mačoru, i opet ne potraja dugo, kad se patuljak vrati.

»Sve je obavljeno«, reče on, »veštica već visi na vešalima. Gospodaru, šta dalje zapovedaš?«

»Zasad ništa«, odgovori mu vojnik, »hajde kući, ali kako ćeš mi se naći odmah pri ruci kad mi zatrebaš i ja te pozovem?«

»Potrebno je samo da na plavoj svetiljci zapališ lulu, pa ću se odmah pred tobom stvoriti«, reče patuljak. Zatim vojniku iščeze iz vida.

Vojnik se vrati u grad iz kojeg je i došao. Ode u najbolju krčmu i poruči da mu se skroji lepo ruho, a zatim krčmaru naredi da mu sobu opremi što je moguće

raskošnije. Kad je soba bila uređena i vojnik se u nju uselio, pozva crnog patuljka i reče:

»Verno sam služio kralju, ali on me je otpustio i ostavio da gladujem. Zato sada hoću da mu se osvetim.«

»Šta treba da učinim?« upita malešni.

»Kasno uveče, kad se kraljeva kći nađe u krevetu i zaspi, prenesi je ovamo; ona će mi biti služavka.«

Patuljak ga posavetova:

»Za mene je to lak posao, ali po tebe biće opasno: loše ćeš se provesti ako se to otkrije.«

Kad izbi ponoć, vrata se naglo otvoriše, i patuljak unese kraljevu kćer.

»Aha, tu li si!« poviče vojnik, »brzo na posao! Hajde, donesi metlu i počisti sobu!«

Kad je ona obavila posao, vojnik joj naredi da priđe njegovoj stolici i, ispruživši noge, reče:

»Izuj mi čizme!« pa ih devojci baci u lice, a ona ih je morala podići, očistiti i uglancati. A kraljeva kći je pokorno, nemo i poluzatvorenih očiju činila sve što bi joj naredio. Uz prvi poj petlova, patuljak je vrati u kraljevski zamak i položi u krevet.

Kad je sutradan ustala, kraljeva kći ode ocu i ispriča mu kako je imala čudan san:

»Munjevito me je neko proneo ulicama i doveo u sobu nekog vojnika kome sam morala biti služavka i dvoriti ga, te obavljati sve proste poslove: morala sam mu pomesti sobu i očistiti čizme. Bio je to samo san, a ipak sam toliko umorna kao da sam zbilja sve to radila.«

»Taj san bi mogao biti istinit«, nato će kralj, »nego daću ti jedan savet: džep ćeš ispuniti graškom, a na džepu ćeš napraviti rupicu; ako te ponovo neko ponese, zrnevlje će ispadati, ostavljajući trag putem.«

Dok je kralj to govorio, patuljak se — nevidljiv — nalazio u blizini i sve čuo. Noću, dok je uspavanu kraljevu

kćer pronosio ulicama, iz džepa doduše ispade nekoliko zrna graška, ali oni nisu mogli ostaviti nikakav trag, jer je lukavi patuljak prethodno po svim ulicama razasuo grašak. A kraljeva kći je opet do prvog poja petlova morala raditi kao služavka.

Sutradan ujutro kralj posla svoje ljude da pronađu trag, ali sve je bilo uzalud jer su se po svim ulicama nalazila deca koja su prikupljala grašak govoreći:

»Sinoć je padala kiša od graška.«

»Moramo nešto drugo smisliti«, reče kralj, »kad legneš u postelju nemoj se izuvati, pa pre nego što se odande vratiš, sakrij jednu cipelu; ja ću je već naći.«

Crni patuljak ču šta su oni nakanili, pa kad vojnik uveče naredi da mu se ponovo donese kraljeva kćer, on ga pokuša odvratiti, govoreći kako protiv takvog njihovog lukavstva ne zna leka i da će se loše provesti ako kod njega nađu cipelu.

»Učini onako kako kažem«, odvrati vojnik, pa je kraljeva kći i treće noći morala raditi kao služavka. Ali ona, pre nego što je patuljak odnese, sakri kao što joj otac reče jednu cipelu pod krevet.

Sutradan kralj naredi da se po čitavom gradu traži cipela njegove kćeri. Bogme, nađoše je kod vojnika, a njega samog, koji se na nagovaranje maleckog bio uputio prema kapiji, uskoro stigoše i baciše u tamnicu. Bežeći iz grada, vojnik je zaboravio svoje najvrednije stvari: plavu svetiljku i zlato, pa je u džepu imao samo još jedan dukat. No dok je tako s teškim okovima stajao kraj prozora svoje tamničke ćelije, vide jednog svog druga gde prolazi. Vojnik zakuca na prozor, i kako mu se ovaj približi, reče:

»Budi tako dobar i donesi mi zamotuljak koji sam ostavio u krčmi; zauzvrat daću ti dukat.«

Drugar odjuri u krčmu, pa donese vojniku ono što je

tražio. Čim se on ponovo nađe sam, zapali lulu, te pozva patuljka.

»Ne plaši se«, reče ovaj svom gospodaru, »pođi tamo kud te povedu i neka sve ide kako ide; sa sobom ponesi samo plavu svetiljku.«

Narednog dana sudiše vojniku i, mada on nikakvo zlo nije počinio, sudija ga ipak osudi na smrt. Dok su ga izvodili, on zamoli kralja za poslednju milost.

»Šta želiš?« upita kralj.

»Da uz put popušim još jednu lulu duvana.«

»Popuši i tri«, odvrati kralj, »ali ne očekuj da ću ti pokloniti život.«

Tad vojnik izvadi lulu i zapali je plavom svetiljkom, i čim se podiže nekoliko kolutova dima, odmah se stvori patuljak koji, držeći malu batinu u ruci, upita:

»Šta zapoveda moj gospodar?«

»Batinom obori nepravednog sudiju i njegove pandure, a nemoj poštedeti ni kralja koji se tako loše prema meni poneo.«

Tad patuljak poče munjevito mlatiti tamo-amo i čim bi nekoga batinom samo dodirnuo, ovaj bi se već našao prostrt na zemlji i ne bi se više usuđivao da se pokrene.

Kralj se prepade kad to vide, poče moljakati i, da bi samo sačuvao goli život, dade vojniku kraljevstvo i svoju kćer za ženu.

117.

Svojeglavo dete

Beše jednom neko dete koje je bilo toliko svojeglavo da nije htelo ništa da učini što bi mu majka naredila. Zato se ono ne svide dragom bogu, koji učini da se dete raz-

boli. Nijedan lekar mu nije mogao pomoći, te se uskoro nađe na odru.

Kad ga spustiše u grob i prekriše zemljom, odjednom se pomoli njegova ručica, pružajući se uvis, a kad je htedoše vratiti dole i prekriti svežom zemljom, ipak to ne pomože jer se ručica jednako pomaljala.

Tad je sama majka morala otići na grob i šibom udariti po ručici. Tek kad je to učinila, ručica se povuče te dete nađe mira pod zemljom.

118.
Tri vidara

Tri vidara, verujući da su izučili svoju veštinu, krenu da putuju svetom, pa tako prispeše u neku krčmu s namerom da u njoj prenoće. Krčmar ih primi i zapita odakle su i kud su naumili.

»Putujemo po svetu, pokazujući šta umemo.«

»Pa pokažite mi šta možete!« reče krčmar.

Tad prvi reče da će odseći svoju ruku i da će je sutra ujutru isceliti; drugi kaza kako će iščupati svoje srce iz nedara i da će ga sutra ujutru vratiti kao da ništa nije bilo; a treći izjavi da će iskopati svoje oči i sutra ujutru ih ponovo vratiti u duplje.

»Ako ste to kadri«, zadivi se krčmar, »onda ste zaista majstorski izučili svoju veštinu.«

»A vidari su imali nekakvu mast: ono što bi njome premazali, zalečilo bi se; bočicu u kojoj se ona nalazila, stalno su nosili sa sobom. Tad, kao što su rekli, odrezaše ruku, iščupaše srce i iskopaše oči, pa sve to staviše na tanjir i dadoše krčmaru. Ovaj predade sve to devojci i naredi joj, da tanjir smesti u ormar i da na njega dobro pripazi.

Međutim, devojka je imala dragana koji je bio vojnik i koji joj je potajno dolazio. I kad su krčmar, tri vidara i svi ostali u kući zaspali, dođe vojnik i zatraži nešto za jelo. Tad devojka otvori ormar i iz njega mu iznese nešto da prezalogaji, ali iz velike ljubavi zaboravi da zatvori vrata ormara. Ona sede kraj svog dragana za sto pa poče s njim ćeretati. Dok je tako sva srećna i zadovoljna sedela, ne pomišljajući na nesreću, ušunja se mačka pa kad zateče ormar otvoren, zgrabi ruku, srce i oči one trojice vidara, pa sa njima sunu napolje. Kad se vojnik najeo, a devojka htela da skloni posuđe i da zatvori ormar, vide kako je tanjir, koji joj je krčmar dao na čuvanje, prazan. Tada ona, zaprepašćena i sva očajna, draganu reče:

»Ah, šta li ću sada, jadna ja! Ruka je nestala, a i srce i oči su nestali; kako ću sutra ujutru proći!«

»Smiri se«, reče vojnik, »pomoći ću ti da se izvučeš iz nevolje: napolju na vešalima visi lopov, njemu ću odseći ruku, samo koja li to beše ruka?«

»Desna.«

Tad mu devojka dade oštar nož, a on se zaputi ka vešalima, jadnom grešniku odseče desnicu i donese je. Zatim zgrabi mačku i iskopa joj oči. Nedostajalo je još samo srce.

»Jeste li klali svinje, i ima li svinjetine u podrumu?«

»Klali smo«, seti se devojka.

»Sad je u redu«, reče vojnik i spusti se u podrum i otuda donese svinjsko srce. Devojka sve to stavi na tanjir, onda tanjir kao da ništa nije bilo smesti u ormar, a kad se zatim njen dragan sa njom oprosti, spokojno leže u krevet.

Ujutro, kad vidari ustadoše, rekoše devojci da im donese tanjir na kojem su se nalazili ruka, srce i oči. Ona im ga iz ormara donese, pa prvi sebi namesti lo-

povsku ruku, premaza je mašću te mu ona odmah priraste. Drugi uze mačje oči i stavi ih u duplje; treći pak sebi u grudi uglavi svinjsko srce. Krčmar je sve to gledao, čudeći se njihovoj veštini, te reče kako tako nešto još nije video, i kako će ih pred svakim hvaliti i preporučivati. Oni zatim platiše račun i odoše.

Dok su tako išli, onaj sa svinjskim srcem u grudima, nije se uopšte kao dotad držao društva, već je — kad bi došli do nekog ćošeta — prema njemu pojurio i unaokolo njuškao poput svinje. Drugi su hteli da ga zadrže, hvatajući ga za peševe od kaputa; ali to ništa nije pomagalo: on bi se otrgao i jurio gde je bilo najveće đubre.

Drugi se čudno ponašao: trljao bi oči i govorio:

»Prijatelju, šta je ovo sa mnom? To nisu moje oči! Ništa ne vidim! Zaboga, neka me neko vodi da ne bih pao.«

Tako su s mukom išli sve do večeri kad dođoše do neke druge krčme u koju uđoše. Tu u uglu za stolom sedeo je neki bogataš i brojao novac. Onaj sa lopovskom rukom, kome ona nekoliko puta zaigra, obiđe tog bogataša, pa najzad — kad se ovaj okrete — posegnu u gomilu sa koje uze punu pregršt para. Jedan od njih to vide i reče:

»Prijatelju, šta to radiš! Ne smeš krasti, sram te bilo!«

»Ah«, reče on, »šta ja tu mogu! Ruka mi sama od sebe ide, hteo-ne hteo moram nešto da dograbim.«

Zatim odoše na spavanje i kad legoše beše tako mračno da se prst pred očima nije mogao videti. Odjednom se probudi onaj s mačjim očima, pa trgnu iza sna onu dvojicu, rekavši:

»Prijatelji, pogledajte samo, zar ne vidite bele miševe što tuda trčkaraju?«

Oni se pridigoše, ali ništa nisu mogli videti.

Tad prvi reče:

»S nama nešto nije u redu; svoje nismo dobili. Moramo se vratiti krčmaru koji nas je prevario.«

Oni, dakle, sutradan pođoše u onu krčmu i gazdi rekoše kako nisu dobili ono što su dali: kako jedan ima lopovsku ruku, drugi — mačje oči, a treći — svinjsko srce. Gazda se doseti da bi za to morala biti kriva devojka, te reče da će je pozvati.

Međutim, ona, kad je videla gde dolaze tri vidara odjuri kroz zadnja vrata i više se ne vrati. Vidari zapretiše gazdi i rekoše da im zauzvrat istrese puno para ili će mu u protivnom zapaliti kuću. Ovaj dade sve što je imao i što je mogao skupiti, te oni — uzevši to — pođoše dalje. To im je bilo dosta za čitav život, ali ipak bi im bilo draže da su dobili ono što su dali.

119.

Sedmorica Švaba

Jednom se sastadoše sedmorica Švaba: prvi je bio gospodin Šulc, drugi — Jakli, treći — Marli, četvrti — Jergli, peti — Mihal, šesti — Hans, a sedmi — Fajtli. Sva sedmorica naumiše da krenu u svet da potraže pustolovine i izvedu velika dela. Ali da bi se naoružali i bili tako sigurni, smatrali su da je umesno da poruče, doduše samo jedno, ali veoma čvrsto i dugačko koplje. Sva sedmorica onda ponesoše koplje; napred je išao najsmeliji i najmuževniji, a to je naravno morao biti gospodin Šulc, a ostali su ga redom sledili, tako da je Fajtli bio poslednji.

Kad su tako jednog julskog dana prevalili veliki put, imajući još podosta do sela gde su morali prenoćiti, u sumrak na jednoj livadi nedaleko od njih iza jednog grma prolete stršljen i neprijateljski zazuja. Gospodin

Šulc se prepade te gotovo ispusti koplje i čitavog ga obli hladan znoj.

»Čujte, čujte!« poviče on drugarima, »bože, čujem bubanj!«

Jakli, koji je iza njega držao koplje i koji je ne znam šta namirisao, reče:

»Bez sumnje, tu nečeg ima, jer osećam barut i štapin.«

Čuvši to, gospodin Šulc poče da hvata maglu i za tren oka preskoči nekakvu ogradu, ali pošto skoči baš na zupce grabulja, koje su se tu posle kupljenja sena zatekle, držalje ga gadno udare po licu.

»Jao! Jao!« poviče gospodin Šulc, »zarobiše me, predajem se, predajem!«

Ostala šestorica takođe jedan preko drugog dotrčaše do njega i povikaše:

»Ako se ti predaješ, predajem se i ja; ako se ti predaješ, *predajem se i ja!*«

Na kraju, kako tu nije bilo nikakvog neprijatelja koji bi ih vezao i odveo, primetiše da su se prevarili, a da priča ne bi doprla do ljudi i da ih ovi ne proglase ludama i tako ismeju, zakleše se da će o tome ćutati sve dotle dok neko od njih neočekivano ne otvori gubicu.

Zatim krenuše dalje.

Druga opasnost koju su doživeli ne može se, međutim, uporediti s prvom. Posle nekoliko dana put ih navede preko ugara gde je zec, zagrejan na toplom suncu, spavao naćuljivši uši i izbuljivši velike staklaste oči. Videvši tu groznu i kako im se učini divlju životinju, svi se prepadoše i počeše se savetovati šta da učine a da to bude najmanje opasno. Jer ako bi hteli pobeći, znali su da će im se čudovište naći za petama i da će ih sve redom žive progutati. Oni, dakle, rekoše:

»Moramo izdržati veliku i opasnu borbu; smelom

sreća pomaže!« pa sva sedmorica dograbiše koplje: gospodin Šulc spreda, a Fajtli otpozadi, a ostali u sredini. Gospodin Šulc htede da još malo zadrži koplje da bolje nanišani, ali se Fajtli, koji je stajao odostrag, odjednom sasvim osmeli, htede navaliti te povika:

»U ime svih Švaba, napred grabi,
Inače, briga me budete l' slabi!«

Ali Hans ga bocnu, govoreći:

»Kad samo možeš, brbljaš lepo,
U borbi sa zmajem ti bi se prep'o.«

Mihal poviče:

»Ako usfali i jedna vlas,
Đavo je svakako doš'o po nas.«

Zatim dođe red na Jerglija koji reče:

»Ako nije đavo, onda mu je mati,
Ili đavolov brat po tati.«

Marliju na um pade dobra misao pa reče Fajtliju:

»Predvodništva, Fajtli, ti se lati,
A ja ću smelo za tobom stati.«

Međutim, Fajtli to preču, pa Jakli reče:

»Šulc mora biti prvi u svemu,
Jer čast pripada jedino njemu.«

Tad se gospodin Šulc pribra i dostojanstveno prozbori:

»Napred, sad smeo u borbi budi,
Po tom se poznaju junačni ljudi.«

Posle tih reči, svi jurnuše na zmaja. Gospodin Šulc se prekrsti i prizva boga da mu bude u pomoći; ali kad sve to nije pomoglo, i on se neprijatelju sve više približavao, povika u velikom strahu:

»Huu! Juhuhu! Huhu!«

To probudi zeca te on skoči i odjuri. Kad gospodin Šulc vide da je to zec što grabi preko polja, sav radostan uzviknu:

»Dovraga, Fajtli, šta vidim tamo?
To čudovište — zec je samo.«

Ali posle toga krenu družina Švaba dalje da traži pustolovine, pa tako dođe do Mozela, tihe i duboke reke, prekrivene žabokrečinom; preko nje nije bilo mnogo mostova, pa se na mnogim mestima na drugu obalu prelazilo lađom. Pošto sedmorica Švaba nisu to znala, počeše da dovikuju i da zovu nekog čoveka, koji je na drugoj obali obavljao svoj posao, da im kaže kako bi mogli preći preko reke. Zbog udaljenosti i ne razumevajući njihov jezik, čovek ne shvati šta su oni hteli i na svom trirskom narečju upita:

»Šta, kaži? Kaži?«

Tad se gospodinu Šulcu učini da taj čovek reče:

»Gazi! Gazi!« pa, pošto je bio prvi, zagazi u reku. Ne potraja dugo, a on potonu u mulj i velike talase što su zapljuskivali obalu, a vetar mu oduva šešir na onu drugu obalu. Tamo se kraj njega nađe jedna žaba koja glasno zakreketa:

»Kre-kre, kre-kre.«

Ona šestorica to čuše kao: 'Preko reke, preko reke' i rekoše:

»Kad naš drugar, gospodin Šulc, može pregaziti preko reke, zašto i mi ne bismo mogli?«

Zato svi hitro skočiše u vodu, ali se podaviše.

Tako žaba svoj šestorici dođe glave te se niko od švapske družine ne vrati kući.

120.
Tri kalfe

Bile tri kalfe, koje su se dogovorile da se na putovanju drže zajedno, a kad se zaustave, da uvek u istom gradu rade. Ali posle nekog vremena kod svojih majstora nisu više mogli da nađu posla, tako da su — na kraju — potpuno bili u dronjcima, sastavljajući jedva kraj s krajem. Tad jedan od njih reče:

»Šta da radimo? Ovde više ne možemo ostati. Moraćemo, ponovo krenuti na put, pa ako u gradu u koji prvo prispemo ne nađemo nikakav posao, dogovorićemo se sa krčmarem kod koga konačimo da njemu pišemo gde smo se i u kom mestu zadržali, pa će tako svaki od nas znati gde se koji nalazi. Zatim ćemo se razići i poći na razne strane.«

To se i drugoj dvojici učini kao najbolje moguće rešenje.

Oni, dakle, pođoše dalje; tad im ususret dođe neki raskošno odeven čovek i upita ih ko su.

»Mi smo zanatlije i tražimo posao. Do sada smo se držali zajedno. Međutim, ako više ne nađemo nikakav posao, naumili smo da se raziđemo.«

»To nije potrebno«, odvrati namernik, »ako želite da radite ono što vam kažem, neće vam manjkati ni para ni posla. Čak ćete postati velika gospoda i voziti se u kočijama.«

Jedan od zanatlija reče:

»Ako ne naudi našoj duši i blaženstvu, prihvatićemo se naravno posla.«

»Bez brige«, namernik će, »neću vas oštetiti.«

Međutim, drugi kalfa pogleda u njegove noge, pa kad vide da je jedna konjska a druga ljudska, doseti se pa ne htede s njim imati nikakvog posla.

No đavo reče:

»Budite mirni, to se ne odnosi na vas, nego se tiče jedne druge duše, koja je već upola moja i koja treba sada da mi potpuno pripadne.«

Uverivši se u to a u nuždi, oni pristadoše, a đavo im reče šta zahteva; na svako pitanje treba da odgovori prvi: »Sva trojica«; drugi: »Za novac«; a treći: »I to je uredu«. Reče im kako to jedan za drugim treba da izgovore, ali da više ne smeju izustiti ni rečce, a ako pogreše, odmah će im nestati sav novac. Ali ako ga se budu pridržavali, imaće pune džepove para. Za početak im odmah dade samo toliko koliko su mogli sa sobom poneti, pa im naredi da pođu u grad i svrate u tu i tu krčmu.

Oni to učiniše i u nju uđoše, a krčmar im pođe u susret i zapita:

»Želite li štogod jesti?«

Prvi odgovori:

»Sva trojica.«

»Dobro«, nato će krčmar, »tako sam i mislio.«

Drugi prozbori:

»Za novac.«

»To se samo po sebi razume«, odvrati krčmar; dok treći reče:

»I to je uredu.«

»Dabome da je uredu«, složi se krčmar.

Tad im donesoše dobro jelo i piće te ih lepo poslužiše. Posle jela trebalo je platiti, te krčmar pruži račun jednom kalfi, koji reče:

»Sva trojica«,

drugi —

»za novac«,

a treći —

»i to je uredu.«

»Naravno da je uredu«, nato reče krčmar, »sva trojica plaćaju, a bez para i ne bih mogao ništa dati.«

Međutim, kalfe platiše daleko više od onoga što je krčmar tražio. Gosti koji su bili u krčmi to videše i prozboriše:

»S ovim ljudima nešto nije u redu.«

»Da, imate pravo« dodade krčmar, »oni nisu baš pri čistoj pameti.«

Tako kalfe ostadoše neko vreme u krčmi, ne izgovarajući ništa drugo sem:

»Sva trojica.«

»Za novac.«

»I to je uredu.«

No oni su videli i znali sve šta se tu dešava.

Jednom u krčmu navrati neki veliki trgovac s puno para i reče:

»Gazda, pričuvajte mi novac; ovde su tri budalaste kalfe koje smeraju da me pokradu.«

Krčmar ga posluša. Pa kad torbu ponese u svoju sobu, oseti da je teška pa se doseti da je to zbog zlata u njoj. Potom onoj trojici zanatlija dade konak u donjoj odaji, dok trgovca smesti u gornju, posebnu sobu. Kad izbi ponoć i krčmar se uveri da svi spavaju, on uze sekiru, pa sa ženom ode do bogatog trgovca koga ubije. Posle tog zlodela, oni ponovo legoše da spavaju. Kad osvanu, podiže se velika buka i huka, jer nađoše trgovca kako leži mrtav, kupajući se u vlastitoj krvi. Tad se svi gosti sjatiše, a krčmar reče:

»To su učinile one tri lude zanatlije.«

Gosti se s tim složiše i rekoše:

»Niko drugi to nije mogao biti.«

Krčmar, pak, odmah posla da ih pozovu te ih upita:

»Da li ste vi ubili trgovca?«

»Sva trojica«, reče prvi.

»Za novac«, dodade drugi.
»I to je uredu«, završi treći.
»Eto, čujte!« reče krčmar, »i sami priznaju.«
Kalfe, dakle baciše u tamnicu i trebalo je da budu pogubljeni. Kad videše da sve postaje tako ozbiljno, ipak ih obuze strah. Međutim, noću se pojavi đavo i reče:
»Izdržite samo još jedan dan i ne proćerdajte svoju sreću. Neće vam nedostajati ni dlaka s glave.«
Sutradan ih izvedoše pred sud i sudija upita:
»Da li ste vi ubice?«
»Sva trojica.«
»Zašto ste umorili trgovca?«
»Za novac.«
»Vi, zlikovci«, planu sudija, »i niste zazirali od greha?«
»I to je uredu.«
»Oni priznaju, a uz to su još i drski«, poviče sudija, »smesta ih pogubite.«
Dakle, izvedoše ih napolje, a i krčmar morade s njima da pođe. I kad ih zgrabiše dželatovi pomoćnici i povedoše na gubilište gde se nalazio dželat sa isukanim mačem, odjednom dođoše kočije u koje su bile upregnute kao krv crvene lisice; kočije su jurile tako brzo da su varnice iskakale iz kaldrme, dok neko sa prozora mahaše belom maramom.
Tad dželat reče:
»Dolazi milost«, a iz kočija se ču povik:
»Milost! Milost!«
Tad đavo izađe iz kočija kao veoma otmeni gospodin i reče:
»Vas trojica ste nevini. Sad možete govoriti; recite sve ono što ste videli i čuli.«
Najstariji prozbori:
»Mi nismo ubili trgovca; ubica se nalazi tu u krugu«,

pa uperi prst na krčmara, dodavši: »Da biste se uverili, pođite u podrum gde vise mnogi koje je krčmar lišio života.«

Čuvši to, sudija posla dželatove pomoćnike u podrum, koji zatekoše sve onako kako je bilo rečeno, i kad to saopštiše sudiji, on naredi da se zlikovac povede na gubilište i da mu se odrubi glava. Tad đavo onoj trojici reče:

»Sad imam dušu koju sam želeo, a vi ste slobodni i imaćete para sve do svoje smrti.«

121.

Neustrašivi kraljević

Bio jednom neki kraljević kome se više nije dopadalo u očevoj kući, i, pošto se ni od čega nije plašio, pomisli:

»Poći ću u beli svet gde mi neće biti dosadno a i videću dosta čudesnih stvari.«

Dakle, on se oprosti od roditelja i krenu, idući sve samo napred, od jutra do večeri, a bilo mu je svejedno kuda će ga put navesti. Tako dođe pred kuću nekog diva i, kako je bio umoran, sede pred vrata da se malo odmori. I dok je pogledom lutao tamo-amo, vide kako su u divovom dvorištu razbacane igračke: tu se nalazilo nekoliko velikih kugli i kegli visokih kao čovek. Najednom se i njemu prohte da se kugla, pa uspravi kegle i poče kugle bacati prema njima; podvriskivao je i uzvikivao kad bi kegle oborio, veseleći se. Div ču buku, promoli glavu kroz prozor i ugleda čoveka koji nije bio veći od drugih, a ipak se igrao njegovim keglama.

»Crviću!« poviče on, »što se igraš mojim keglama? Otkud ti za to snaga?«

Kraljević podiže pogled, osmotri diva i reče:

»O, ti panjino, zar misliš da jedino ti imaš snažne ruke? Ja mogu sve što naumim.«

Div izađe, sav zadivljen pogleda kegle i reče:

»Čoveče, ako si takav, pođi i donesi mi jabuku sa drveta života.«

»Šta njome smeraš?« upita kraljević.

»Jabuku ne želim za sebe«, odgovori div, »ali imam nevestu koja za njom žudi; tumarao sam po belom svetu, ali to drvo nisam mogao naći.«

»Ja ću već doći do njega«, nato će kraljević, »i ne znam šta bi me moglo zadržati da jabuku ne uberem.«

»Da li stvarno misliš da je to toliko lako? Vrt u kojem se nalazi jabuka opasan je gvozdenom ogradom, a pred njom leže zveri, sve jedna do druge; one stražare i nikog ne puštaju u vrt.«

»Mene će već pustiti«, odvrati kraljević.

»Čak i ako dospeš u vrt i na drvetu vidiš jabuku, ona ipak još neće biti tvoja; pred njom visi prsten kroz koji moraš proturiti šaku ako želiš dopreti do jabuke i ubrati je, a to još nikome nije uspelo«, upozori ga div.

»Meni će već poći«, reče kraljević.

Posle tih reči on se oprosti od diva, pa pođe preko brda i dolina, preko polja i kroz šume, dok najzad ne nađe čudesni vrt. Oko njega su ležale životinje, koje su spavale oborenih glava. One se ne probudiše ni kad im se kraljević približi, te on preko njih prekorači, preskoči preko ograde i srećno se spusti u vrt. Usred vrta nalazilo se drvo života na čijim granama su svetlucale crvene jabuke. On se uspuza uz stablo i, kad posegnu za jabukom, vide kako pred njom visi prsten. Kraljević provuče ruku kroz prsten i ubra jabuku. Prsten se uto čvrsto sklopi oko njegove ruke i on odjednom oseti kako mu žilama prostruja neka čudesna snaga. Kad je s jabukom sišao sa drveta, ne htede da preskače preko

ograde, već se zaputi prema velikoj kapiji; bilo je potrebno da je samo jednom prodrma i da se ona uz prasak otvori. Kad kraljević izađe, lav koji je ležao pred kapijom probudi se i prema njemu skoči, ali ne u besu i divlje, već pitomo, pa pođe za njim kao za gospodarem.

Kraljević donese divu obećanu jabuku i reče:

»Vidiš li, doneo sam je bez muke.«

Div se obradova što će mu se želja ubrzo ispuniti, te pohita svojoj nevesti i dade joj jabuku za kojom je žudela. Bila je to lepa i mudra devojka i, pošto na njegovoj ruci ne ugleda prsten, reče:

»Tek kad na tvojoj ruci ugledam prsten, poverovaću da si ti ubrao jabuku.«

»Treba samo da odem kući i da ga donesem«, odgovori div, misleći u sebi kako će mu biti lako da na silu otme nejakom čoveku ono što on dobrovoljno ne bi hteo dati. Div, dakle, zatraži od kraljevića prsten, ali se ovaj ustezaše.

»Prsten pripada jabuci«, reče div, »ako ga ne daš dragovoljno, moraćeš sa mnom da se za njega boriš.«

Dugo su se borili, ali div nije mogao ništa da učini kraljeviću, jer je njega ojačala čarobna snaga prstena. Div tada smisli lukavstvo i reče:

»Zagrejao sam se od borbe, a i ti si; okupajmo se u reci i rashladimo se, pre nego što nastavimo megdan.«

Ne sluteći nikakvu podvalu, kraljević pođe s njim u vodu, s odelom skide i prsten s ruke i skoči u reku. Div odmah posegnu za prstenom i s njim stade bežati. Međutim, lav — koji je primetio krađu — natisnu za divom, istrže mu prsten s ruke i vrati ga svom gospodaru. Div se tada sakri iza jednog hrasta i, dok se kraljević oblačio, jurnu na njega i iskopa mu oba oka.

Sad je jadni kraljević tu stajao slep i nije znao sebi pomoći. Div se zatim opet pojavi, uhvati ga za ruku kao

neko ko je hteo da ga vodi pa se zajedno s njim zaputi na vrh visoke stene. Potom ga ostavi i pomisli:

'Učini li još nekoliko koraka, pašće i ubiće se, te ću ja moći da mu skinem prsten.'

No verni lav nije napuštao svog gospodara: čvrsto ga je držao za odelo i postepeno ga vukao nazad.

Kad se div vratio u nameri da opljačka mrtvaca, vide da je njegovo lukavstvo bilo uzaludno.

'Zar se tako nejak čovek ne može uništiti!' ljutito div reče samom sebi pa uhvati kraljevića i drugim putem ga opet dovede do provalije; no lav, primetivši zlu nameru, i ovom prilikom pomože svom gospodaru da se izvuče iz opasnosti. Kad dođoše gotovo do ruba, div slepcu pusti ruku hoteći opet da ga ostavi, ali lav gurnu diva tako da se on stropošta i smrska o stenje.

Verna životinja ponovo od provalije odvuče svog gospodara i dovede ga do jednog drveta kraj kojeg je proticao bistar potok. Kraljević sede, a lav leže i šapom mu poprska lice. Tek što nekolike kapi ovlažiše očne duplje, kraljeviću se donekle vrati vid. On primeti ptičicu koja nedaleko od njega prolete; no ona udari u jedno deblo i potom se spusti u vodu i u njoj se okupa, pa nakon toga uzlete; letela je kroz drveće ne udarajući o njega, kao da je progledala. Tad kraljević spozna božji znak, nadvi se nad vodu i umi se u njoj. A kad se podigao, oči su mu bile tako svetle i bistre kao nikada ranije.

Kraljević zahvali bogu na velikoj milosti i sa lavom pođe dalje u svet. Tako dođoše do nekog začaranog zamka. Na kapiji je stajala devojka, lepog stasa i lica, ali je bila sva crna. Ona ga oslovi, govoreći:

»Ah, da li biste me izbavili od zlih čini koje su na mene bačene?«

»Šta treba da činim?« upita kraljević.

»Tri noći zaredom treba da provedeš u velikoj dvo-

rani ukletog zamka, ali ne smeš dozvoliti da te obuzme užas i strah. Kad te budu najljuće mučili i ti to izdržiš, ne pustivši od sebe ni glasa, biću izbavljena; ti trpi, a znaj da ti život ne mogu oduzeti«, reče mu devojka, a kraljević odgovori:

»Ne plašim se. Uz božju pomoć, ja ću pokušati.«

On, dakle, veselo uđe u zamak. Kad se smrači, sede u veliku dvoranu, iščekujući. Do ponoći, međutim, beše mirno, no kad izbi ponoć, iznenada se podiže velika buka i iz svih uglova i zakutaka izađoše đavolčići. Pravili su se kao da ga ne vide; smestiše se nasred sobe, založiše vatru i počeše da se kartaju. Kad je jedan od njih izgubio, reče:

»Nešto nije u redu. Ovde je neko ko nam ne pripada; on je kriv što ja gubim.«

»Čekaj, ti tamo iza peći, sad ćeš videti svog boga«, reče drugi.

Graja je bivala sve veća, tako da je niko bez užasa ne bi mogao podneti. Kraljević ostade mirno da sedi, i nije se plašio. Najzad đavoli skočiše s poda i navališe na njega. Bilo ih je toliko da se od njih nije mogao odbraniti. Vukli su ga po podu, štipali, boli, udarali i mučili, ali on od sebe ne pusti ni glasa.

Kad svanu, đavoli nestadoše, a kraljević je bio tako izmožden da je jedva pokretao udove. Ubrzo se pojavi crna devojka. U ruci je nosila bočicu sa životvornom vodicom kojom ga opra, te on odmah oseti kako svi bolovi uminuše i kako mu žilama prostruja nova snaga. Devojka reče:

»Jednu noć si izdržao, ali predstoje ti još dve.«

Zatim ona pođe, i dok je odlazila, kraljević primeti da su joj stopala postala bela.

Naredne noći, đavoli dođoše i ponovo započeše igru. Onda navališe na kraljevića udarajući ga mnogo gore

nego prošle noći tako da mu je čitavo telo bilo prekriveno ranama. No kako je sve strpljivo podnosio, moradoše ga ostaviti. U praskozorje pojavi se devojka i isceli ga životvornom vodicom. Kad ona pođe, kraljević vide da je pobelela sve do vrhova prstiju. Sad je trebalo izdržati još jednu noć; no ta je bila najgora. Aveti se ponovo pojaviše.

»Još si tu«, povikaše, mučićemo te sve dotle dok ti ne ponestane daha.«

Boli su ga i udarali, bacali tamo-amo, vukli ga za ruke i noge, kao da su ga hteli rastrgnuti. Međutim, kraljević sve otrpe, ne pustivši od sebe ni glasa. Najzad, đavoli nestadoše dok on nemoćan osta da leži, i nije se micao. Nije imao snage ni da podigne pogled da bi video devojku koja je ušla i koja ga je poprskala životvornom vodicom. Ali, odjednom bolovi uminuše i on se oseti svež i čio kao da se probudio iz sna. Kad otvori oči, vide devojku kraj sebe, snežnobelu i lepu kao vedri dan.

»Ustani!« reče ona, »i maćem triput zamahni iznad stepenica: tako ćeš sve izbaviti.«

Kad kraljević to učini, ceo zamak se oslobodi čarolija; a izbavljena devojka je bila bogata kraljeva kći. Uto i sluge dođoše i rekoše kako je u velikoj dvorani već pripremljena trpeza i kako su izneta jela. Oni tad sedoše, pa su jeli i pili, te se u velikom veselju proslavi svadba.

122.

Čarobno zelje

Bio jednom neki mlad lovac, koji se zaputi u šumu na vrebanje i čekanje lovine. Kad čio i veseo, zviždućući na listu nekog drveta u nju prispe, pojavi se odnekud jedna uboga starica koja mu se obrati rečima:

»Dobar dan, dragi lovče. Vidim da si veseo i zadovoljan, a ja sam gladna i žedna. Udeli mi štogod kao milostinju.«

Lovac se sažali na jadnu bakicu pa zavuče ruku u džep i dade joj onoliko koliko je mogao. Tad htede nastaviti put, ali starica ga zadrža i reče:

»Čuj, dragi lovče, nešto ću ti reći; zato što imaš dobro srce, nagradiću te. Pođi samo svojim putem, uskoro ćeš doći do jednog drveta na kojem se nalazi devet ptica. One kandžama drže ogrtač i oko njega se tuku. Podigni tada pušku i opali sred njih; one će, naravno, ispustiti ogrtač. Ali pogodićeš i jednu pticu koja će mrtva pasti na zemlju. Ogrtač ponesi, jer je čaroban. Kad ga prebaciš preko ramena, treba samo da poželiš da se nađeš na nekom mestu, gde ti je volja, i istog trena bićeš tamo. Iz mrtve ptice izvadi srce i čitavog ga progutaj, pa ćeš svakog jutra — kad budeš ustajao — pod svojim jastukom nalaziti dukat.«

Lovac zahvali mudroj ženi i pomisli: 'Svašta mi je obećala, samo ako se to ispuni.' Ali nije prevalio otprilike ni stotinak koraka, kad nad sobom u granju začu kreštanje i lepetanje krila. On pogleda uvis i tad ugleda mnoštvo ptica, koje su se kljunovima i kandžama otimale o ogrtač; piskale su, natezale se i tukle, kao da je svaka htela da ga ima jedino za sebe.

»To je čudno«, reče lovac, »odigrava se upravo onako kao što je bakica kazala«, pa skide pušku s ramena, nanišani i opali u sredinu tako da se perje razlete na sve strane. Ubrzo, prodorno krešteći, ptice se razleteše kud koja. No jedna od njih, zajedno s ogrtačem, pade na zemlju: ptica je bila mrtva. Tad lovac postupi onako kako mu je starica rekla: raseče pticu, potraži srce i proguta ga, a ogrtač ponese kući.

Narednog jutra kad se probudi pade mu na pamet

obećanje, pa požele da baš vidi hoće li se ono i obistiniti. I kad podiže jastuk, pred njegovim očima zasija zlatnik; narednog jutra nađe još jedan, i tako svaki put kad bi ustao. On prikupi gomilu zlata, ali na kraju pomisli:

'Šta će mi svo zlato ako ostanem kod kuće. Krenuću na put i obići svet.'

Zatim se oprosti sa roditeljima, uprti lovački ranac i pušku, pa pođe u svet.

Tako je jednog dana prolazio nekom gustom šumom i, kad je iz nje izlazio, na ravnici spazi lep zamak. Na prozoru je stajala neka starica sa divnom devojkom i gledala nadole. Starica je, međutim, bila veštica, pa devojci kraj sebe reče:

»Eno iz šume dolazi neko koji u sebi nosi čudesno blago. Njega ćemo namamiti, moja draga kćeri; blago priliči više nama nego njemu. On ima ptičje srce i zato svakog jutra pod njegovim jastukom zasija po jedan zlatnik.«

Veštica devojci ispriča kako s tim stvar stoji i reče kakvu igru oko toga ima da zapodene. Najzad joj, sevajući očima, pripreti:

»Ako me ne poslušaš, bićeš nesrećna!«

Kad se lovac približi, spazi devojku i u sebi reče: 'Toliko sam tumarao svetom da sad zaista želim malo odmora; svratiću u ovaj lep zamak. Para imam napretek.'

Uzrok tome zapravo beše lepi lik devojke što je ugledao.

On uđe u kuću gde ga prijateljski dočekaše i gostoljubivo uslužiše. Ne potraje dugo, a on se toliko zaljubi u veštičinu kćer da više ni na šta drugo nije mislio. Samo je gledao njene oči i kud ona okom, tud on skokom.

Tad njoj starica reče:

»Moramo se dokopati ptičjeg srca; on neće ni osetiti da mu nedostaje.«

One pripraviše napitak i kad ga skuvaše, veštica ga usu u vrč i dade devojci koja ga je morala odneti lovcu. Devojka reče:

»Uzmi, najdraži moj, i nazdravi mi ovim pićem!«

Lovac uze vrč i čim otpi gutljaj iz grudi mu iskoči ptičje srce. Devojka ga je morala kriomice uhvatiti i odneti da ga sama proguta jer je tako htela veštica. Otad lovac pod svojim jastukom više nije nalazio zlato, već je ono osvanjivalo pod devojčinim, odakle bi ga starica svako jutro izvukla i odnela. Lovac je bio toliko zaljubljen i zaluđen da ništa nije primetio niti je na išta drugo mislio osim na to da što više bude s devojkom.

Jednog dana opet će stara veštica reći devojci:

»Domogli smo se ptičjeg srca, ali moramo mu oduzeti i čarobni ogrtač.«

»Ostavimo mu ogrtač; on je već izgubio svoje blago«, odgovori devojka. Na te njene reči starica se naljuti i reče:

»Takav ogrtač je čudesna stvar koja se retko u svetu nalazi. Njega želim i moram imati!«

Ona dobro izudara devojku i zapreti joj da će se loše provesti ako je ne bude slušala. Tad devojka morade postupiti po staričinom nalogu, pa jednom stade kraj prozora i, praveći se da je sva tužna, pogleda u daljinu. Lovac je upita:

»Što si tako žalosna?«

»Ah, najdraži moj«, odgovori ona, »tamo preko se nalazi granatno brdo, gde raste skupoceno drago kamenje. Toliko žudim za njim da se, kad na njega pomislim, sva rastužim; ali ko mi ga može doneti! Tamo odleću i sleću samo ptice, ali na njega još niko živi nije svojom nogom kročio.«

»Ne jadikuj više«, htede da je uteši lovac, »uskoro ću te osloboditi tog teškog jada.«

Rekavši to, on je uze sebi pod ogrtač, požele da se nađe na granatnom brdu, i za tili čas oboje se nađoše na njemu. Tu je sa svih strana svetlucalo drago kamenje tako da je bilo milina pogledati; oni prikupiše najlepše i najdragocenije komade. Međutim, pre nego što su otišli, starica je svojom čarobnjačkom veštinom udesila da lovcu otežaju kapci. On onda prozbori:

»Malo ćemo prisesti i počinuti; toliko sam umoran da se više ne mogu držati na nogama.«

Tad sedoše i on položi glavu na njeno krilo te zaspa. Kad je pao u dubok san, devojka mu skide ogrtač, prebaci ga preko sebe, prikupi granate i drago kamenje i nestade čim požele da se s tim nađe kod kuće.

Kad se lovac ispavao i probudio, vide da ga je njegova dragana prevarila i samog ostavila na divljem brdu.

»Ah«, reče, »koliko goleme nevere ima u ovom svetu!« pa je tu sedeo brižan i tužan, ne znajući šta da započne. Brdo je, međutim, pripadalo divljim i ogromnim divovima koji su na njemu boravili živeći i terajući po svome. Lovac nije dugo sedeo, kad primeti kako njih trojica dolaze. On se tad prući i napravi kao da je utonuo u dubok san. Divovi dođoše pa ga jedan od njih udari nogom, govoreći:

»Kakav to crv ovde leži i premišlja o sebi?«

Drugi reče:

»Zgazi ga da crkne!«

Treći, međutim, prezrivo dodade:

»Ne vredi se oko toga truditi! Ostavite ga neka živi; ovde ionako ne može dugo ostati jer će ga, ako se popne na vrh brda, ščepati oblaci i odneti i onda je gotov.«

Razgovarajući tako, divovi odoše.

No lovac je lepo čuo njihove reči, pa čim se oni izgubiše, ustade i pope se na vrh brda. Pošto je tu malo sedeo, doplovi jedan oblak, zgrabi ga i sobom ponese.

Nosio ga je neko vreme nebom zatim se spusti u veliku zidinama opasanu baštu, tako da lovac mekano slete među kupus i povrće.

Tad se lovac osvrte i reče:

»Kad bih samo imao nešto da prezalogajim; tako sam gladan i teško da ću moći dalje. Ali ovde ne vidim da ima ikakva jabuka, kruška ili neko drugo voće; svuda je samo razno povrće.« Na kraju pomisli: 'U nuždi mogu se najesti i salate; ona ne prija bogzna kako, ali će me osvežiti.' On, dakle, potraži jednu lepu glavicu i poče da je jede, no čim je uzeo nekoliko zalogaja, postade mu sve tako čudno i sav se oseti izmenjen. Izrasle su mu četiri noge, debela glava i dva dugačka uveta te užasnut vide da se prometnuo u magarca. Ali kako je još uvek osećao veliku glad i pošto mu je sočna salata — shodno njegovoj sadašnjoj prirodi — toliko prijala, on ju je, ne prestajući, požudno jeo. Konačno pređe na drugu vrstu salate, ali tek što je od nje uzeo zalogaj, ponovo oseti promenu i vrati mu se njegovo ljudsko obličje.

Lovac zatim leže da se odmori. Kad se narednog jutra probudi, ubra jednu glavicu opasne i jednu glavicu dobre salate, pomislivši: 'Ovo će mi pomoći da dođem do svojih stvari i da kaznim neveru.' Tad dograbi glavice, prebaci se preko baštenskog zida i pođe u potragu za zamkom svoje dragane. Pošto je nekoliko dana tumarao, on — srećom — nađe zamak. Zatim brzo nagaravi lice, tako da ga ni vlastita majka ne bi prepoznala, pa uđe u zamak i zamoli za prenoćište.

»Toliko sam umoran«, prozbori izmenjenim glasom lovac, »i ne mogu dalje.«

»Zemljače, ko si i čime se baviš?« upita veštica a on odgovori:

»Ja sam kraljev glasnik; poslaše me da potražim najdragoceniju salatu koja raste pod suncem. Bio sam

srećne ruke te je nađoh i nosim je sa sobom. No sunce je toliko pripeklo da postoji opasnost da će mi nežno zelje uvenuti, te ne znam da li ću ga dalje moći nositi.«

Kad starica ču za dragocenu salatu, polakomi se i reče:

»Dragi zemljače, daj mi malo da probam tu divnu salatu!«

»Zašto ne«, odgovori lovac, »poneo sam dve glavice i jednu od njih daću vama.«

On otvori svoju vreću i dade joj opasnu glavicu. Veštica nije slutila nikakvo zlo i pri pomisli na novo jelo, počeše joj toliko rasti zazubice da pođe u kuhinju i sama ga pripravi. Kad je bilo gotovo, nije mogla dočekati da jelo bude na stolu, već smesta uze nekoliko listova i strpa ih u usta; no tek što ih je progutala, ona izgubi ljudsko obličje i kao magarica izjuri u dvorište. Tad služavka uđe u kuhinju, vide gotovu salatu i htede da je iznese na sto, no po staroj navici, požele da je proba, pa pojede nekoliko listova. Namah se ispolji čudotvorna moć te se i ona prometnu u magaricu pa izjuri ka starici, a činija sa salatom pade na pod. Za to vreme lovac je sedeo kraj lepe devojke, pa kako niko nije dolazio sa salatom, ona željna da i ona proba, prozbori:

»Ne znam šta je sa salatom.«

Tad lovac pomisli: 'Biće da je zelje već delovalo', a zatim će glasno:

»Poći ću u kuhinju i pogledaću.«

Čim se spustio, ugleda dve magarice kako jure po dvorištu, dok je salata ležala na podu.

»Baš lepo«, reče, »njih dve su već dobile svoje«, pa podiže ostale listove, stavi ih u činiju i ponese devojci.

»Evo, sam vam donosim dragoceno jelo«, prozbori lovac, »kako više ne biste čekali.«

Čim devojka okusi salatu, odmah i ona kao one dve, izgubi ljudsko obličje, i kao magarica, izjuri u dvorište.

Pošto je lovac oprao lice tako da su ga opčinjene žene mogle prepoznati, otide u dvorište i reče:

»Sad ćete biti nagrađene za svoju nevernost.«

Sve tri veza za uže i potera. Gonio ih sve dok ne dođoše do jednog mlina. Tu on pokuca na prozor; mlinar promoli glavu i upita ga šta želi.

»Imam tri opake životinje«, reče lovac, »koje ne želim više držati. Ako ih uzmete i obezbedite im hranu i ležaj kao što vam kažem, platiću vam koliko zatražite.«

»Zašto da ih ne uzmem? Ali kako da s njima postupam?« upita mlinar pristajući.

Lovac tada odgovori da staru magaricu — a to je bila veštica — triput dnevno dobro izbatina i jednom hrani, onu mlađu — a to je bila služavka — da jednom dnevno batina i triput hrani, a najmlađu — bila je to devojka — da ne bije i da je triput dnevno hrani. Jer ipak nije imao srca da dopusti da mlinar bije devojku. Potom se vrati u zamak i u njemu zateče sve što mu je bilo potrebno.

Posle nekoliko dana dođe mlinar i saopšti lovcu da je uginula stara magarica koja je tri puta dobijala batine a jednom hranu.

»Druge dve«, nastavi mlinar, »nisu doduše uginule; triput dnevno dobijaju da jedu, ali su tako tužne da neće moći još dugo izdržati.«

Tad se lovac sažali, stiša gnev i reče mlinaru da mu ih dotera. I kad dođoše, dade im da jedu dobru salatu i one opet postadoše ljudi. Tad lepa devojka pade pred njim na kolena i reče:

»Ah, najdraži moj, oprosti mi za zlo koje sam ti nanela. Na to me je primorala majka; to je bilo protiv moje volje jer te od srca volim. Tvoj čarobni ogrtač visi u ormaru a za ptičje srce uzeću napitak za povraćanje.«

On se tad oraspoloži i reče:

»Samo ti zadrži srce; svejedno je ko će ga imati, jer ću te uzeti za ženu.«

Tad proslaviše svadbu pa su živeli zajedno sve do svoje smrti.

123.

Starica u šumi

Jednom se neka sirota služavka sa svojim gazdama vozila kroz gustu šumu; i kad se usred nje nađoše, iz čestara iskočiše razbojnici i poubijaše koga stigoše. Tom prilikom svi izgubiše glave sem devojke, koja je u strahu iskočila iz kola i sakrila se iza jednog drveta. Kad razbojnici iščezoše s plenom, ona se vrati, priđe kolima i vide veliku nesreću. Potom poče gorko plakati, govoreći:

»Šta ću sada ja, sirota i kukavna! Ne znam kako da izađem iz šume; u njoj nema ni žive duše, te ću svakako skapati od gladi.«

Išla je unaokolo, tražila put, ali nijedan nije mogla naći. Kad se spustilo veče, ona sede pod jedno drvo, pomoli se bogu rešena da tu sedeći ostane i da se ne udaljava, pa nek' bude šta bude. Ali, pošto je neko vreme sedela, dolete joj beli golub, koji je u kljunu nosio zlatan ključić. On joj ga spusti u ruku i reče:

»Vidiš li tamo ono veliko drvo; u njemu se nalazi mala brava koju ćeš tim ključićem otvoriti. Tamo ćeš naći dovoljno hrane i nećeš trpeti glad.«

Ona se tada uputi ka drvetu, otključa bravu i tu u činijici nađe mleka, a kraj nje belog hleba da se u mleko udrobi. Tako se ona sita najede. Zasitivši se reče:

»Sad je vreme kad kod kuće kokoške odlaze na lega-

lo. Toliko sam umorna: kad bih samo ja mogla leći u svoj krevet.«

Posle tih reči, golub ponovo dolete, noseći u kljunu drugi zlatni ključić, i reče:

»Otključaj tamo ono drvo, pa ćeš naći krevet.«

Ona ga otključa i u njemu nađe lep beli krevetac. Tad zamoli dragog boga da noću nad njom bdi, te leže i zaspa.

Ujutro, po treći put, dolete golubić, opet joj donese ključić i reče:

»Otključaj tamo ono drvo pa ćeš u njemu naći haljine.«

Tad ona otključa drvo i zateče u njemu haljine ukrašene zlatom i dragim kamenjem, a tako divne kakve nema nijedna kraljeva kći. Tako je devojka živela neko vreme u šumi, a golubić bi svakog dana doletao, brinući se za sve što bi joj zatrebalo. Bio je to spokojan i ugodan život.

Ali jednom golubić dolete i upita:

»Hoćeš li da — meni za ljubav — učiniš nešto?«

»Od srca rado«, odgovori devojka.

Tad golubić reče:

»Odvešću te do jedne kućice u koju ćeš ući. Nasred kućice za ognjištem sedeće jedna starica i poželeće ti dobar dan. Ali ti joj nipošto ne odgovaraj, ma šta ona kazala, već pođi dalje. S njene desne strane nalaze se vrata koja ćeš otvoriti pa ćeš stupiti u jednu sobu gde na stolu ima mnoštvo svakojakog prstenja: među njima ima raskošnih sa blistavim kamenjem, ali ih ne diraj, već potraži jedan običan koji će se takođe tu nalaziti, i donesi mi ga što pre možeš.«

Devojka posluša, pa krenu prema kućici i u nju uđe. Tu zateče staricu koja, kad ugleda devojku, razrogači oči i reče:

»Dobar dan, dete moje!«

Devojka joj ne odgovori, već krenu ka onim vratima.

»Kud si potegla?« poviče starica i zgrabi devojku za suknju u nameri da je zadrži. »Ovo je moja kuća, i u tu sobu niko ne sme ulaziti, ako meni to nije po volji.«

Ali devojka oćuta, ote se starici i uđe u sobu. Tu je na stolu ležala ogromna gomila prstenja, koji joj zasvetlucaše i zaiskriše pred očima. Ona poče preturati po gomili, tražeći običan prsten, ali ga nije mogla naći. Dok je tako tražila, odjednom vide staricu koja se bila nečujno ušunjala i taman htela da iznese kavez sa pticom. Baba je imala nameru da pobegne. Tad devojka nasrnu na nju i ote joj kavez iz ruke; a kad ga podiže i pogleda u njega, vide pticu koja je u kljunu imala običan prsten. Ona ga tada uze i sva radosna s njim izjuri iz kuće, pomislivši da će doleteti beli golubić i odneti ga; ali on ne dođe. Devojka se zatim nasloni na jedno drvo, želeći da pričeka golubića. I dok je tako stajala, oseti da drvo postaje meko i savitljivo i da počinje spuštati grane. Odjednom grane se obaviše oko nje i postadoše dve ruke; kad se ona obazre, vide da se drvo prometnulo u lepog mladića, koji — grleći je i od srca ljubeći — reče:

»Ti si me izbavila i oslobodila od vlasti starice koja je zla veštica. Ona me je pretvorila u drvo i svakog dana po nekoliko časova bio sam beli golub. Ali sve dotle dok je prsten bio kod nje, ja nisam mogao povratiti ljudsko obličje.«

Tad se i njegove sluge i konji, koje je veštica takođe pretvorila u drveće, oslobodiše čini i nađoše kraj njega. Potom se oni odvezoše u mladićevo kraljevstvo, jer je on bio kraljev sin, pa se venčaše i srećno poživeše.

124.

Tri brata

Beše neki čovek koji je imao tri sina, ali od imanja nemaše ništa do kuće u kojoj je živeo. Svaki od sinova priželjkivao je da posle očeve smrti baš on dođe do kuće, ali ocu su sva trojica bila podjednako draga. Tako nije znao šta da započne a da nekome ne učini nažao. A da proda kuću — ni to nije hteo, jer je ona bila još od njegovih predaka, iako bi prodajom stečeni novac mogao podeliti među sinovima. Konačno nađe izlaz te sinovima reče:

»Pođite u svet i okušajte sreću. Neka svaki nauči po zanat, pa kad se zatim vratite, onome ko se pokaže kao najbolji majstor — ostaviću kuću.«

To sinove zadovolji, pa najstariji reče da bi hteo da postane kovač, drugi — berberin, a treći — mačevalac. Zatim odrediše vreme kad će se sva trojica vratiti kući, pa krenuše na put. Dogodi se baš da je svaki od njih našao valjanog majstora kod koga je nešto čestito mogao naučiti.

Onaj što je postao kovač morao je da potkiva kraljeve konje pa je za sebe mislio: 'Sada ti više ništa ne nedostaje: dobićeš kuću.'

Onaj što je naučio za berberina brijao je samo otmenu gospodu i takođe držao da je kuća već njegova.

Onaj najmlađi, mačevalac, dobijao bi poneki udarac, ali bi stiskao zube i ne bi se ljutio, jer je mislio: 'Ako se plašiš od jednog udarca, kuću nikad nećeš dobiti.'

Kad je proteklo određeno vreme, oni se vratiše ocu. Ali nisu znali kako da nađu najbolju priliku i da pokažu svoje veštine i umeće te sedoše da se dogovore. Dok su tako sedeli, odjednom dojuri zec preko polja.

»Eh!« uzviknu berberin, »on dolazi kao poručen!«

On uze pliticu i sapun, pa poče praviti penu sve dok se zec ne približi, a zatim ga u punom trku nasapuna i obrije mu brčiće, a da ga pri tom ne poseče i ne povredi ni za dlaku.

»To mi se dopada«, reče otac, »ako se drugi valjano ne založe, kuća je tvoja.«

Ne potraja dugo, kad dojuriše jedne kočije u kojima je bio neki gospodin.

»Sad ćete videti, oče, šta ja umem«, reče kovač.

On dotrča do kočija, pa konju koji je jurio odvali četiri potkovice, te mu, takođe u trku, ponovo prikova četiri nove.

»Ti si ljudina«, reče otac, »radiš isto tako dobro kao i brat ti, ja ne znam kome da ostavim kuću.«

Tad reče treći brat:

»Dozvolite mi, oče, da i ja pokažem svoju veštinu«, i

kako je počela da pada kiša, izvuče mač i započe njime unakrst zamahivati nad svojom glavom, tako da na njega ne pade nijedna kap. A kad kiša udari jače, i najzad tako jako da je sipala kao iz kabla, zamahivao je mačem sve brže i brže te ostade tako suv kao da je bio nečim potpuno zaštićen. Kad otac to vide, zadivi se i reče:

»Ti si izveo najveću majstoriju, kuća je tvoja.«

To zadovolji ostalu dvojicu braće. Ali, kao što su se ranije zavetovali i zato što su se toliko voleli, oni se dogovoriše i ostadoše sva trojica u kući, baveći se svaki svojim zanatom; i kako su bili tako dobro obučeni i spretni majstori, zaradiše mnogo para. Živeli su tako zadovoljno do starosti, i kad se jedan od njih razbole i preminu, ostala dvojica su toliko tugovala da se i oni ra-

zboleše i ubrzo pomreše. A pošto su bili tako umešni kao majstori i tako se voleli kao braća, položiše svu trojicu u jedan grob.

125.

Đavo i njegova baba

Vodio se jednom veliki rat; kralj je imao mnogo vojnika, ali ih je slabo plaćao, tako da od toga nisu mogli živeti. Tad se sastadoše njih trojica kujući plan kako da pobegnu.

»Ako nas uhvate, obesiće nas; šta da radimo?« reče jedan vojnik, ali drugi odgovori:

»Vidite li tamo ono veliko raženo polje; ako se u njega sakrijemo, niko nas neće naći. Vojska neće smeti

da u njega zađe da ga ne izgazi, a sutra će već morati poći dalje.«

Oni se, dakle, uvukoše u raž. Vojska, međutim, ne krenu dalje, već se tu ulogori. Begunci su u raži sedeli dva dana i dve noći i bili toliko gladni da su gotovo skapali; no, ako bi izašli napolje, smrt bi im bila sigurna. Tad rekoše:

»Šta nam je koristilo bekstvo? I ovde ćemo morati bedno umreti.«

Uto dolete jedan vatreni zmaj koji se spusti kraj njih i upita zašto se kriju. Oni odgovoriše:

»Mi smo vojnici pa smo pobegli jer smo bili slabo plaćeni. Ako, međutim, ovde i dalje ostanemo, skapaćemo od gladi ili ćemo se — ako izađemo — zanjihati na vešalima.«

»Ako mi budete služili sedam godina«, reče zmaj, »provešću vas kroz vojsku tako da vas niko neće moći uhvatiti.«

»Nemamo drugog izbora, pa ćemo to prihvatiti«, rekoše oni.

Tad im pruži knjigu u koju se sva trojica potpisaše. ske i spusti ih na zemlju daleko od nje. Zmaj, međutim, nije bio niko drugi do sam đavo. On im dade jedan mali bič i reče:

»Ako budete njime udarali i pucali, pred vas će iskakati toliko para koliko želite; tada ćete moći živeti na visokoj nizi: držaćete konje i vozićete se u kočijama. No po isteku sedam godina, pripašćete meni.«

Tad im pružu knjigu u koju se sva trojica potpisaše.

»Ipak ću vam«, reče đavo, »pre nego što mi pripadnete, postaviti još jednu zagonetku; ako je odgonetnete, bićete slobodni i neću vas više držati u svojoj vlasti.«

Tad zmaj odlete, a oni sa svojim bičem otputovaše; imali su para napretek, šili su gospodska odela i tuma-

rali svetom. Gde god bi se zatekli, živeli bi srećno i zadovoljno: vozili bi se u kočijama, jeli bi i pili, ali ne bi činili nikakvo zlo. Vreme im brzo prođe, i, kad se sedam godina poče bližiti kraju, dvojicu obuze veliki strah, no treći to olako primi i reče:

»Braćo, ne plašite se! Ja nisam pao s kruške i pogodiću zagonetku.«

Oni izađoše i odoše nekud napolje gde sedoše; dvojica od njih napraviše kiselo lice. Tada odnekud naiđe neka starica, koja ih upita zašto su tako tužni.

»Ah, manite se toga! Vi nam ipak ne možete pomoći.«

»Ko zna«, nato će starica, »poverite mi samo šta vas tišti.«

Tad joj oni ispričaše da su gotovo sedam godina služili đavolu koji im je zauzvrat davao para kao pleve, ali da su mu, međutim, obećali svoje duše i da će mu pripasti ako po isteku sedam godina ne budu kadri da reše jednu njegovu zagonetku.

»Ako treba da vam pomognem, neka jedan od vas pođe u šumu«, starica će nato. »On će tada doći do jednog srušenog kamenog zida koji izgleda kao kakva kućica. Neka u nju uđe pa će tu naći pomoć.«

Ona dvojica tužnih pomisliše: 'To nas ipak neće izbaviti' i ostadoše da sede.

Ali onaj treći, veseljak, krenu na put i poče zalaziti u šumu sve dotle dok nije našao kamenu kolibu. U njoj zateče jednu veoma staru ženu koja je bila đavolova baba. Ona ga upita odakle dolazi i šta tu traži. On joj ispriča sve što se dogodilo. Pošto joj se svide, starica se smilova na njega i reče da će mu pomoći. Ona onda podiže jedan povelik kamen koji je prekrivao podrum i prozbori:

»Tu se sakrij. Moći ćeš da čuješ sve što se ovde bude

pričalo; sedi samo mirno i ne pokreći se! Kad zmaj dođe, upitaću ga za zagonetku. Meni će sve kazati, a ti obrati pažnju na sve ono što će on reći i to dobro zapamti.«

Oko ponoći dolete zmaj i zatraži jelo. Baba postavi sto i iznese jelo i piće, što zmaju pričini zadovoljstvo i oni počeše da jedu i piju. Tad ga u razgovoru starica upita kako je proveo dan i koliko je duša ugrabio.

»Danas baš nisam bio srećne ruke«, odgovori on, »ali sam se dokopao trojice vojnika koji mi neće umaći.«

»Eh, pa trojica vojnika«, odvrati ona, »nisu baš mačji kašalj; mogu ti se još iskobeljati.«

Đavo nato podrugljivo dodade:

»Oni su moji i zadaću im jednu zagonetku koju nikako neće moći da reše.«

»Kakvu?« upita ona.

»Reći ću ti: u velikom Severnom moru leži jedna mrtva morska mačka, koja će im biti pečenje, i rebro jednog kita, koje će im biti srebrna kašika, i staro šuplje konjsko kopito, koje će im biti vinska čaša.«

Kad đavo otide na spavanje, baba podiže kamen i pusti vojnika da izađe.

»Da li si sve zapamtio?«

»Jesam«, odgovori on, »dovoljno znam i već ću umeti sebi da pomognem.«

Zatim se kriomice kroz prozor, drugim putem i što je brže mogao vrati svojim drugarima. On im onda ispriča kako je baba nadmudrila đavola i kako je od njega čuo rešenje zagonetke. Tad se svi obradovaše i oraspoložiše, pa uzeše bič i njime počeše udarati tako da je novac leteo na sve strane.

Kad se, međutim, potpuno navrši sedam godina, eto ti đavola s knjigom, pa im pokaza njihove potpise i reče:

»Povešću vas u pakao; tamo ćete dobiti nešto za jelo:

ako mi pogodite kakvo ćete pečenje dobiti, bićete slobodni, a moći ćete zadržati i bič.«

Tad prvi vojnik prozbori:

»U velikom Severnom moru leži mrtva morska mačka — to će nam svakako biti pečenje.«

Đavo se naljuti, učini:

»Hmm! Hmm! Hmm!« pa upita drugog:

»Šta će vam biti kašika?«

»Kitovo rebro biće nam srebrna kašika.«

Đavo se iskrevelji, opet triput progunđa:

»Hmm! Hmm! Hmm!« te upita trećeg:

»A da li znaš šta će vam biti vinska čaša?«

»Staro konjsko kopito — to će nam biti vinska čaša.«

Čuvši to, đavo odlete strahotno se derući, jer vojnici nisu bili više u njegovoj vlasti. Tako ona trojica zadržaše bič; njime su izbijali pare koliko god su hteli i živeli su zadovoljno sve do svoje smrti.

126.

Verni Ferdinand i Neverni Ferdinand

Bili jednom čovek i žena koji dok su bili bogati nisu imali dece, ali kad osiromašiše — dobiše dečačića. No oni nisu mogli da za njega nađu kuma, pa čovek reče kako želi da pođe u neko drugo mesto da vidi može li tamo do njega da dođe. Idući tako srete jednog siromaška koji ga upita kuda se zaputio. On odgovori kako je krenuo da potraži kuma, kako je siromah i da zbog toga niko neće da se prihvati kumstva.

»Eh«, nato će siromašak, »ti si siromašan a i ja sam siromašan, biću ti kum, ali toliko sam bedan da detetu ništa ne mogu dati. Pođi porodilji i reci joj neka sa detetom dođe u crkvu.«

Kad njih dvoje dođoše u crkvu, u njoj se već nalazio prosjak, koji detetu nadenu ime Verni Ferdinand.

Kad izađoše iz crkve prosjak reče:

»Sada pođimo kući. Ja ti ništa ne mogu dati, a ni ti meni ništa ne treba da daš.«

Porodilji, međutim, ipak dade jedan ključ i reče joj da ga, kada dođe kući, preda mužu koji će ga sačuvati dok dete ne napuni četrnaest godina. A tada neka dete pođe na ledinu — tamo će se nalaziti zamak kome odgovara taj ključ; dodade i to da će sve što se u zamku nađe pripasti detetu.

Kad je dečak navršio sedam godina i lepo porastao, pođe on jednom sa drugim dečacima da se igra. Svi su se hvalili šta su od kumova dobili. Samo je on ćutao, te se uplakan vrati kući i upita oca:

»Zar ja uopšte ništa nisam dobio od kuma?«

»Kako da ne«, odgovori otac, »dobio si ključ, i ako se na ledini nalazi zamak, pođi tamo i otključaj ga.«

Dečak se tada tamo zaputi, no od zamka ne beše ni traga.

Kad minu još sedam godina i dečak navrši četrnaestu, on se ponovo uputi na onu ledinu i tamo zateče zamak. Onda ga on otključa i nađe samo jednog konja belca. No dečak se konju toliko obradova da se vinu na njega i odjuri ocu.

»Sad imam i ja belca, pa ću putovati«, reče.

Otisnuvši se u svet, uz put, na drumu, spazi jedno pero za pisanje. Najpre htede da ga podigne, no zatim pomisli u sebi: 'Eh, ipak ga neću dirati, valjda ću, ako zatreba, pero za pisanje naći i tamo gde se zateknem'. Odlazeći, ču iza sebe glas:

»Verni Ferdinande, ponesi me!«

On se osvrnu, nikog ne ugleda, ali se vrati i uze pero. Jašući opet neko vreme dođe do neke velike vode. Na

obali je ležala neka riba. Praćakala se, gutajući vazduh. Tad on reče:

»Čekaj, draga moja ribo, pomoći ću ti da opet dospeš u vodu«, pa je uhvati za rep i baci u vodu. Nato riba promoli glavu iz vode i reče:

»Pošto si mi pomogao da se iščupam iz blata, daću ti frulu, i ako se nađeš u nevolji zasviraj na njoj i ja ću ti pomoći. I ako nešto ispustiš u vodu, takođe zasviraj na fruli, pa ću to ja izvaditi.«

Jašući dalje srete jednog čoveka koji ga upita, kuda se zaputio.

»Do obližnjeg mesta«, odgovori Verni Ferdinand. Zatim ga stranac upita kako se zove.

»Verni Ferdinand.«

»Gle, mi imamo gotovo isto ime; ja se zovem Neverni Ferdinand.«

Tada obojica pođoše u krčmu koja se nalazila u obližnjem mestu.

No bilo je loše što je Neverni Ferdinand znao sve šta neko misli i šta smera. To je znao zahvaljujući raznoraznim crnim mađijama.

U krčmi se nalazila jedna valjana devojka, bela lica, lepo odevena; ona se zaljubi u Vernog Ferdinanda, jer je on bio veoma lep, pa ga upita kuda je krenuo.

»O, želim malo da proputujem svetom«, odvrati on.

Nato ona reče da ipak ostane, da ovde u zemlji postoji kralj koji bi ga rado uzeo za slugu ili jahača predvodnika i da kod njega treba da stupi u službu.

»Ah«, odgovori on, »ne mogu tako lako otići kralju i ponuditi mu svoje usluge.«

»Ja ću već to učiniti«, odgovori mu devojka i pođe pravo kralju kome reče da poznaje jednog lepog mladića koji bi mu bio dobar sluga. Kralju se predlog veoma svide pa pozva Vernog Ferdinanda i odluči da ga

zaposli kao slugu. Ali ovaj odvrati kako bi radije želeo da postane jahač predvodnik jer bi se tamo gde je njegov konj morao i on nalaziti. Odmah kralj pristade na to i postavi ga za jahača predvodnika.

Kad Neverni Ferdinand to vide, reče devojci:

»Gle! Gle! Pomažeš drugom, a meni nećeš.«

»O«, odvrati devojka, »i tebi ću pomoći.«

Ali ona pomisli: 'Pazi da ti ostane prijatelj, jer se u njega ne možeš pouzdati'. Ona dakle izađe pred kralja i Nevernog Ferdinanda ponudi za slugu koji će ga oblačiti, što kralj prihvati. Kad bi Neverni Ferdinand ujutro oblačio gospodara, ovaj je stalno kukao:

»Ah, kada bih samo imao svoju draganu kraj sebe.«

A Neverni Ferdinand je bio kivan na Vernog Ferdinanda i kad je kralj opet tako jednom kukao, onda mu reče:

»Ta vi imate jahača predvodnika. Pošaljite njega po nju, i neka je dovede. I ako on to ne učini, neka mu ode glava.«

Tada kralj pozva Vernog Ferdinanda i reče mu kako se tamo i tamo nalazi njegova dragana, koju treba da mu dovede, a ako on to ne učini može da se oprosti od života.

Verni Ferdinand, plačući i kukajući, pođe u staju svom belcu.

»Ah, kakav sam ja nesrećni stvor!«

Tad neko iza njega doviknu:

»Verni Ferdinande, zašto plačeš?«

On se obazre ali nikog ne vide, te nastavi s kuknjavom:

»O, moj dragi belče, sad te moram napustiti, jer mi valja umreti.«

Opet odjeknu:

»Verni Ferdinande, što plačeš?«

Tek tada on primeti da to govori njegov belac, te upita:

»Da li to pitaš ti, moj belče, umeš li da govoriš?« I nastavi: »Ja treba tamo i tamo da pođem i dovedem nevestu. Znaš li možda šta treba da radim?«

Nato odgovori belac:

»Pođi kralju i reci mu da ćeš je dovesti ako ti da ono što ti je potrebno. Ako ti da jednu lađu mesa i jednu lađu punu hleba, poći će ti za rukom da je dovedeš. Na vodi su veliki divovi, i ako im ne doneseš mesa, rastrgnuće te; a tamo su i velike ptice, koje će ti iskopati oči iz glave ako za njih ne budeš imao hleba.«

Tad kralj svim mesarima u zemlji naredi da kolju, a svim pekarima da peku hleb, sve dok se lađe ne napuniše. Kada su bile pune, belac reče Vernom Ferdinandu:

»Sad uzjaši na mene i pođimo u lađu, a kada dođu divovi, reci im:

'Divovi moji, polako, polako,
na vas sam mislio mnogo, mnogo,
pa sam vam nešto doneti smog'o.'

A kada dolete ptice, reci opet:

'Ptičice moje, polako, polako,
na vas sam mislio mnogo, mnogo,
pa sam vam nešto doneti smog'o.'

Tada ti oni ništa neće učiniti. A kada dođeš u zamak, divovi će ti pomoći. Uputi se tada u gornje odaje i povedi nekoliko divova: tamo leži princeza i spava. Nemoj je buditi, već neka je divovi uzmu zajedno sa krevetom i odnesu na lađu.«

I dogodi se sve tako kao što je belac rekao: Verni Ferdinand divovima i pticama je dao ono što je poneo. To

divove zaista odobrovolji, te oni princezu odnesoše na lađu. A kad se nađe pred kraljem, princeza reče kako ne može živeti ako nema uza se svojih hartija koje su ostale u njenom zamku. Tad opet Vernog Ferdinanda, dakako na nagovor Nevernog Ferdinanda, pozvaše da dođe kralju, koji mu objasni kako treba da donese hartije iz zamka, ili će inače umreti. Verni Ferdinand, plačući, opet pođe u staju i reče:

»Ah, dragi moj belče! Sad ponovo treba da pođem na put. Kako to da izvedemo?«

Nato ga belac nauči da opet napune lađu kao i pre. I bi isto tako kao i prošlog puta: divove i ptice meso i hleb zasiti i učini krotkim. Kada stigoše do zamka, belac mu reče da uđe i da se u princezinoj spavaćoj sobi na stolu nalaze hartije. Verni Ferdinand uđe i pokupi ih. Kad se nađoše na pučini, ispade mu pero za pisanje u vodu, a belac reče:

»Sad ti ne mogu pomoći.«

No Vernom Ferdinandu pade na um frula. On poče svirati i istog časa iz vode izroni riba držeći u ustima ono pero koje mu predade. Tako mladić hartije donese u zamak, gde bi ubrzo održana svadba.

Ali uskoro se primetilo da kraljica nije trpela kralja, jer je bio grub i neotesan, dok ništa nije imala protiv Vernog Ferdinanda. Kad su jednom svi dvorani bili na okupu, kraljica reče kako ume da čini čuda: može nekom odrubiti glavu i ponovo je staviti na svoje mesto i da to samo na nekom treba da isproba. No kako niko ne htede biti prvi, opet na nagovor Nevernog Ferdinanda, morao je na to pristati Verni Ferdinand. Njemu ona odrubi glavu, pa je ponovo vrati na mesto. Glava odmah zaraste, samo je izgledalo kao da Verni Ferdinand ima crvenu nit oko vrata. Tada je kralj upita:

»Devojko moja, gde si to naučila?«

»U tu veštinu se oduvek razumem«, odvrati ona, »da li je i na tebi mogu isprobati?«

»O, naravno«, nato će kralj.

Tad mu ona odseče glavu ali je ne vrati. Pravila se kao da je ne može vratiti na svoje mesto i kao da je ne može pričvrstiti. Tad kralja pokopaše, a ona se udade za Vernog Ferdinanda.

On je stalno jahao svog belca, i kad se jednom na njemu nalazio, belac mu reče da pođe na drugu ledinu, koju će mu pokazati, i da je s njim triput optrči. Učinivši to, belac se uspravi na zadnje noge i pretvori u kraljevića.

127.

Gvozdena peć

U ono davno vreme kad su se želje još ispunjavale, nekog kraljevića beše opčinila stara veštica. Morao je u šumi, siromah, sedeti u velikoj gvozdenoj peći. Tu on provede silne godine i niko ga odatle nije mogao izbaviti. Jednom prilikom u tu šumu zaluta kraljeva kći koja više nije mogla pronaći put u očevu državu; lutala je devet dana i na kraju se zaustavi pred gvozdenom peći. Tad iz nje ču glas koji je upita:

»Odakle dolaziš? Kuda si se zaputila?«

Ona odgovori:

»Izgubila sam put koji vodi u očevu kraljevinu, pa ne mogu više da se vratim kući.«

Nato će glas iz gvozdene peći:

»Pomoći ću ti da se vratiš kući, i to vrlo brzo, samo ako mi pismeno obećaš da ćeš učiniti ono što budem od tebe zahtevao. Ja sam sin većeg kralja nego što je tvoj otac, i oženiću se tobom.«

Ona se tada uplaši, pomislivši: 'Blagi bože, šta ću sa gvozdenom peći!' No pošto je želela da se vrati kući svome ocu, ipak potpisa da će učiniti što kraljević bude zahtevao. On dodade:

»Ti ćeš se posle vratiti ovamo i poneti sobom nož kojim ćeš na peći načiniti rupu.«

Tad joj za pratioca dade jednog čoveka, koji je ćutke išao pored nje i za dva časa je doveo njenoj kući.

Kad se kraljeva kći vrati u zamak, nastade velika radost, a stari kralj je prigrli na grudi i stade ljubiti. Ali ona je bila veoma utučena i reče:

»Dragi oče, šta sam sve doživela! Ne bih se vratila kući iz velike divlje šume da nisam došla do jedne gvozdene peći, kojoj sam zauzvrat morala pismeno obećati da ću joj se vratiti, izbaviti je i za nju se udati.«

To toliko uplaši kralja te se gotovo obeznani, jer mu je kći bila jedinica. Oni se, dakle, dogovoriše da umesto nje pošalju lepu mlinarevu kćer. Izvedoše je u šumu, dadoše joj nož i rekoše da struže po gvozdenoj peći. Ona je strugala dvadeset i četiri časa, ali nijedan sloj nije mogla skinuti. Kad svanu, ču se glas iz gvozdene peći:

»Čini mi se da je napolju dan.«

Ona odgovori:

»To se i meni čini: čujem kako klopara mlin moga oca.«

»Ti si onda mlinareva kći; odmah pođi iz šume i ovamo pozovi kraljevu kćer.«

Tad se ona uputi u zamak i starom kralju ispriča kako onaj tamo u šumi nije hteo nju, već njegovu kćer. To starog kralja uplaši, a njegova kći se zaplaka. No oni su imali još i svinjarevu kćer, koja je bila čak lepša nego mlinareva; smisliše da joj daju nešto para pa da umesto kraljeve kćeri ode do gvozdene peći. Svinjarevu kćer, dakle, izvedoše te je i ona morala dvadeset i četiri časa

strugati po peći. Ali ni njoj ne pođe za rukom da načini rupu. Kad je svanulo, u peći se ču glas:

»Čini mi se da je napolju dan.«

Nato ona odgovori:

»To se i meni čini, mislim da čujem svog oca kako duva u rog.«

»Ti si onda svinjareva kći; pođi odmah natrag i pozovi kraljevu kćer. Reci joj kako će doživeti ono što sam obećao. Ako ne dođe čitavo kraljevstvo će im propasti, srušiće se i neće ostati ni kamena na kamenu.«

Kad kraljeva kći ču tu poruku poče da plače; ali joj ništa drugo nije preostajalo: morala je održati obećanje, pa se oprosti s ocem, uze nož i pođe u šumu ka gvozdenoj peći. Kad stiže, poče da struže i gvožđe popusti; posle dva časa ona na peći napravi već malu rupu. Pogleda kroz nju i vide tako lepog, prelepog mladića na kome se presijavalo zlato i drago kamenje da joj se on silno svide. Tad nastavi da struže, pa kad napravi tako veliku rupu da se kraljević kroz nju mogao provući, on izađe i reče:

»Ti si moja, a ja sam tvoj; ti si mi nevesta koja me je izbavila.«

On htede da je povede u svoje kraljevstvo, ali ona izmoli da još jednom ode svom ocu; kraljević joj to dozvoli, no reče da pred ocem ne prozbori više od tri reči i da se potom vrati. Ona, dakle, ode kući; međutim, izgovori više od tri reči. Tad istog trena iščeze gvozdena peć: nju nešto premesti čak iza staklenog brda i britkih mačeva, no kraljević je bio izbavljen i nije se više nalazio u njoj. Kad se kraljeva kći oprostila od oca, ona ponese nešto para, ali ne mnogo, pa se opet zaputi u veliku šumu, tražeći gvozdenu peć, ali je ne nađe. Tražila je devet dana. Tad toliko ogladne da dalje nije mogla. Nije bilo izlaza jer nije imala više od čega živeti. A kad se

spusti veče, pope se na jedno malo drvo da — pošto se plašila divljih životinja — na njemu provede noć. Kad bi ponoć, ona u daljini spazi nekakvo svetlašce, tek iskricu, pa pomisli:

'Ah, tamo ću se svakako spasti', pa siđe s drveta i, moleći se, pođe u pravcu odakle je svetlost dopirala. Tako stiže do male i trošne kućice oko koje je izrasla bujna trava i pred kojom se nalazila gomilica drva. Ona pomisli: 'Oh, kud me put navede!' pa zvirnu kroz prozor i ugleda samo debele i male žabe krastače. Međutim, sto je bio lepo postavljen, na njemu je bilo vina i pečenja a tanjiri i vrčevi bili su od srebra. Kraljeva kći se pribra i zakuca na vrata. Debela žaba odmah poviče:

»Devo, zelena i mala,
Bakice smežurana,
Štene bakičino,
Bakice poleti vratima,
Pa vidi ko stoji pred njima.«

Tad jedna mala žaba pođe vratima i otvori joj ih. Kad kraljeva kći uđe, sve joj žabe poželeše dobrodošlicu i ona morade sesti. Upitaše je:

»Odakle dolaziš? Kud si se zaputila?«

Tad ona ispriča sve što joj se dogodilo, i kako je zato što je prekršila zavet da ne kaže više od tri reči, nestala gvozdena peć zajedno sa kraljevićem. Onda završi priču kako će ga, putujući preko brda i dolina, tražiti sve dotle dok ga ne nađe. Nato stara debela žaba reče:

»Devo, zelena i mala,
Bakice smežurana,
Štene bakičino,
Bakice, pođi tamo,
I s velikom kutijom vrati se amo.«

Tad mala žaba ode i donese kutiju. Zatim kraljevoj kćeri dadoše da jede i pije, pa je odvedoše do lepo nameštene postelje koja je bila od svile i kadife. Kraljeva kći leže u nju i blaženo zaspa. Kad svanu, ona ustade a stara žaba joj dade iz velike kutije tri igle da ih ponese. Reče kako će joj biti potrebne jer će morati preći preko visokog staklenog brda, preko tri britka mača i preko velike vode. A kad sve to postigne, reče, da će ponovo doći do svog dragana.

Posle tih reči, dade joj tri stvari na koje je kraljeva kći trebalo dobro da pripazi; naime, dade joj tri velike igle, plužni točak i tri oraha.

Sa svim tim stvarima ona pođe na put i kad prispe do staklenog brda, koje je bilo veoma glatko, poče da zabada odozdo nagore one tri igle i tako pređe preko njega, a kad se nađe na drugoj strani, zadene ih na jedno mesto koje dobro zapamti. Potom dođe do tri britka mača. Ona se smesti na plužni točak i pređe neozleđena preko njih. Najzad prispe do neke velike vode i, kad ju je prebrodila, dođe u veliki i lep zamak. Uđe unutra i zatraži posao, govoreći kako je sirota služavka i kako želi da se zaposli. Međutim, ona je znala da se u zamku nalazi kraljević, kojeg je izbavila iz gvozdene peći u velikoj šumi. Primiše je, dakle, da za malu platu pomaže u kuhinji.

Kraljević je sad imao već drugu verenicu, kojom je nameravao da se oženi, misleći da je prva odavno mrtva.

Uveče, kad je završila posao i umila se, kraljeva kći opipa po džepu i u njemu nađe ona tri oraha koje joj je dala stara žaba. Zubima skrcka jedan, želeći da pojede jezgro, ali, gle! u njemu se nađe raskošna kraljevska haljina. Svi joj se divljahu i čuđahu.

Kad nevesta za to ču, dođe i zatraži haljinu, želeći da je kupi i reče kako to nije haljina za služavke. Kraljeva

kći odvrati kako ne želi da je proda, ali dodade da će joj pokloniti haljinu ako joj dopusti nešto, naime da prespava jednu noć u verenikovoj sobi. Nevesta nato pristade, pošto je haljina bila toliko lepa i pošto takvu još nije imala. Zato, kad se spusti veče, ona svom vereniku kaza:

»Luda devojka želi da spava u tvojoj sobi.«

»Ako se ti sa tim slažeš, slažem se i ja«, odvrati kraljević.

Međutim, nevesta mu dade čašu vina u koju usu uspavljujući napitak. Kraljević i kraljeva kći, dakle, pođoše u sobu na spavanje i on zaspa tako čvrsto da ga ona nije mogla nikako probuditi. Plakala je čitavu noć, uzvikujući:

»Ja sam te izbavila iz divlje šume i iz gvozdene peći! Tražila sam te i prešla stakleno brdo, tri britka mača i veliku vodu, pre nego što sam te našla, a ti ipak nećeš da me slušaš.«

Sluge koje su sedele pred sobnim vratima čule su kako je služavka čitave noći plakala, te to ujutru ispričaše svome gospodaru.

A kad se naredne večeri ona umila, skrcka zubima drugi orah u kome nađe daleko lepšu haljinu. Kad nevesta vide haljinu, htede i nju da kupi. No devojka ne htede primiti novac nego opet izmoli da joj dopusti da još jednu noć prespava u sobi njenog verenika. Ali nevesta kraljeviću opet krišom dade uspavljujući napitak, i on je spavao tako čvrsto da ništa nije mogao čuti. Služavka je, međutim, plakala čitavu noć, uzvikujući:

»Ja sam te izbavila iz šume i iz gvozdene peći! Tražila sam te i prešla stakleno brdo, tri britka mača i veliku vodu pre nego što sam te našla, a ti ipak nećeš da me slušaš.«

Sluge su sedele pred sobnim vratima i čule kako je ona

čitavu noć suze lila, pa ujutru to ispričaše svom gospodaru.

Ali kad se služavka treće večeri umi, ona skrcka zubima poslednji orah i u njemu nađe još lepšu haljinu — od suvog zlata. Kad nevesta vide haljinu, požele da je svakako ima, ali devojka joj reče da će je dobiti samo ako bude mogla i treću noć da prespava u verenikovoj sobi.

Ovog puta se kraljević, međutim, pričuva i ne ispi uspavljujući napitak. Kad ona poče plakati i uzvikivati:

»Najdraži moj, ja sam te izbavila iz užasne divlje šume i iz gvozdene peći«, kraljević skoči i reče:

»Ti si prava nevesta! Ti si moja, a ja sam tvoj!«

Kraljević još iste noći sede s njom u kočije, a neiskrenoj nevesti oduzeše haljine, tako da nije mogla ustati. Kad dođoše do velike vode, prebrodiše je, a kad se nađoše ispred tri mača, smestiše se na plužni točak pa i njih pređoše. Kad stigoše pred stakleno brdo, počeše u njega zabadati one tri igle. Tako najzad dodoše do stare kućice, ali čim u nju njih dvoje uđoše, ona se pretvori u veliki zamak. Sve krastave žabe, koje su bile u stvari kraljeva deca, izbaviše se i nastade velika radost. Tad se održa svadba i oni ostadoše u zamku koji je bio mnogo veći od zamka njenog oca. No pošto je stari kralj jadikovao, tužeći se kako je ostao sam, oni odoše po njega i dovedoše ga k sebi. Tako su kraljević i kraljeva kći imali dva kraljevstva i živeli u srećnom braku.

Gle, jedan miš prođe,
I mojoj bajci kraj dođe.

128.

Lenja prelja

U jednom selu živeli su muž i žena koja je bila toliko lenja da nikad nije htela da se lati bilo kakvog posla. Ono što joj je muž davao da isprede, ne bi dovršila, a ako je i nešto isprela, pređu ne bi namotala na motovilo, već bi je ostavljala da leži smotana u klupko. Ako je muž tada korio, pokazalo bi se da ima dug jezik jer bi odgovarala:

»Eh, kako da je namotavam kad nemam motovilo. Najpre pođi u šumu pa mi ga nabavi.«

»Ako je sve u tome, lako ćemo«, odvrati muž, »otići ću u šumu i doneti drvo za motovilo.«

Žena se tad uplaši jer pomisli da će — ako on nađe drvo i od njega napravi motovilo — morati da odmotava pređu, a zatim da opet počne da prede. Malo mućnu glavom pa kad joj na um pade dobra pomisao, ona krišom odjuri za mužem u šumu. Kad vide da se on pope na jedno stablo s namerom da izabere drvo i da ga odseče, ona se brzo uvuče u jedan žbun pokraj stabla, gde je on nije mogao videti, pa iz njega povika:

»Ko drvo za motovilo odseca, umreće,
A ko namotava pređu, biće hude sreće.«

Muž oslušnu, za trenutak spusti sekiru, te poče razmišljati šta bi to trebalo da znači.

»Ah, šta«, reče najzad, »šta bi to moglo biti! Uvo mi je zazvonilo; nema potrebe da se bojim.«

On, dakle, opet dograbi sekiru i taman htede da zamahne, ali se odozdo ponovo začu povik:

»Ko drvo za motovilo odseca, umreće,
A ko namotava pređu, biće hude sreće.«

On se zaustavi, silno se uplaši i poče o tome razmišljati. Ali nakon izvesnog vremena, ponovo se ojunači te se po treći put prihvati sekire da njom zamahne. No i po treći put se odozdo začu glasan povik:

»Ko drvo za motovilo odseca, umreće,
A ko namotava pređu, biće hude sreće.«

Tad mu svega bi dosta, prođe ga svaka volja, tako da brzo siđe s drveta i krenu kući.

Što je igda brže mogla, žena poleti zaobilaznim stazama ne bi li pre muža stigla kući. Kad on uđe u sobu, ona se napravi nevina kao da se ništa nije dogodilo, pa upita:

»No, donese li mi dobro drvo za motovilo?«

»Ne donesoh«, odvrati muž, »lepo vidim da od namotavanja neće biti ništa«, pa joj ispriča šta mu se dogodilo u šumi. Otad je on ostavi na miru.

Uskoro potom muž se opet poče ljutiti zbog tolikog nereda u kući.

»Zaboga, ženo«, reče, »sramota je da ispredena pređa ostaje smotana na klupku.«

»Znaš šta«, nato će žena, »pošto ipak ne možemo doći ni do kakvog motovila, ti se popni na tavan, a ja ću ostati dole. Dobacivaću ti klupko a ti ćeš mi ga vraćati, tako ćemo ipak dobiti kanuru.«

»Uredu«, saglasi se muž.

Oni, dakle, postupiše na taj način i , kad su bili gotovi, muž reče:

»Pređa je, eto, premotana. Sad ćemo je, kuvajući, obojiti.«

Žena se opet uplaši od rada, ali ipak reče:

»Dobro, sutra zorom ćemo je kuvati«, ali u sebi smisli novu ujdurmu. Ona ustane u cik zore, založi vatru na koju postavi kotao, no umesto pređe u njega ubaci

gomilu kučine i to ostavi da se kuva. Potom dođe mužu, koji je još ležao u krevetu, i reče mu:

»Na trenutak ću izaći; za to vreme ustani i pogledaj pređu koja se kuva u kotlu. Ali to ćeš morati blagovremeno učiniti. Na pređu dobro pazi, jer kad petao zapeva a ti ne budeš pazio, pređa će se pretvoriti u kučinu.«

Muž, kao zapeta puška ne htede ništa propustiti, ustade što je brže mogao pa pođe u kuhinju. Ali kad dođe do kotla i u njega zaviri, s užasom ugleda gomilu kučine. Otada siroti čovek postade tih kao bubica, jer je mislio da je to bila njegova greška i da je za to on kriv, pa ubuduće uopšte nije više prekorevao svoju lenju ženu niti pominjao ni pređu ni predenje.

Ali i sam moraš priznati: bila je to odvratna žena.

129.

Četiri brata od zanata

Bio neki siromah koji je imao četiri sina. Kad oni odrastoše, reče im:

»Draga deco, morate sada poći u svet; ja nemam ništa što bih vam mogao dati, idite u tuđinu, izučite kakav zanat i gledajte kako ćete se probijati kroz život.«

Tad četiri brata uzeše putničke štapove, oprostiše se s ocem i zajedno uputiše ka gradskoj kapiji. Pošto su neko vreme zajedno putovali, dođoše do jednog raskršća od kojeg su putevi vodili na četiri različite strane. Tad najstariji reče:

»Ovde se moramo rastati, ali na današnji dan kroz četiri godine ponovo ćemo se na ovom mestu sastati; za to vreme okušaćemo svaki svoju sreću.«

Tad svaki pođe svojim putem, a najstarijeg sretne neki čovek koji ga upita kud je krenuo i šta je naumio.

»Hoću da izučim zanat«, odgovori ovaj. Nato čovek reče:

»Pođi sa mnom i postani lopov.«

»Neću«, odgovori mladić, »to više niko ne smatra poštenim zanatom; na kraju mi ne gine omča.«

»Eh«, odvrati čovek, »ne treba da se plašiš vešala, ja ću te samo poučavati u tome kako ćeš da uzimaš ono do čega niko ne može doći i gde ti niko ne može ući u trag.«

I tako taj čovek malo pomalo nagovori mladića, pa ovaj kod njega postade lopov: ubrzo je bio toliko vešt da pred njim nije bilo sigurno ništa što bi poželeo da ima.

Drugi brat naiđe na nekog čoveka koji mu postavi isto pitanje: šta želi da izuči u svetu.

»To još ne znam«, odgovori on.

»Onda pođi sa mnom i postani zvezdočatac; nema ničeg boljeg od toga, i čoveku ne ostaje ništa skriveno.«

Njemu se to dopadne i on uskoro postade tako vešt zvezdočatac da mu njegov majstor, kad mladić zanat izuči i poželе da krene dalje, dade durbin i reče:

»Njime možeš videti šta se zbiva na zemlji i na nebu i ništa ti ne može ostati skriveno.«

Trećeg brata uze na zanat neki lovac i tako ga dobro pouči u svemu što se lova tiče da mladić postade pravi izučeni lovac. Majstor mu na rastanku pokloni pušku i reče:

»Ona ne može promašiti; posigurno ćeš pogoditi ono što uzmeš na njen nišan.«

Najmlađi brat isto tako srete nekog čoveka koji ga oslovi i upita šta namerava.

»Hoćeš li da postaneš krojač?«

»Kad ne bih znao kako je to!« odgovori mladić. »Ne

pada mi na pamet da od jutra do mraka pogrbljen sedim, tamo-amo bodem iglom ili pak peglam.«

»Ah, šta«, nato će namernik, »govoriš o zanatu onako kako ti to shvataš; kod mene ćeš izučiti sasvim drugačiju krojačku veštinu, koja je valjana i delom veoma časna.«

Mladić pristade, pođe s tim čovekom i temeljno izuči njegovu veštinu. Na rastanku, krojač mu dade jednu iglu i prozbori:

»Njome možeš sašiti sve što nađeš, bilo to mekano kao krto jaje ili tvrdo kao sjajni čelik; sve će postati jedan komad, tako da se nijedan šav više neće moći videti.«

Kad se navrše četiri godine, braća se istovremeno urečenog dana sastadoše na raskrsnici, zagrliše se i izljubiše, pa se svi zajedno vratiše kući ocu.

»No«, upita on vrlo zadovoljan, »koji li vas je opet meni vetar doneo?«

Oni mu ispričaše kako su prošli i kako je svaki izučio svoj zanat. Upravo su sedeli pred kućom ispod jednog velikog drveta, kad otac reče:

»Sad ću vas iskušati i videti šta umete.« Zatim podiže pogled i drugog sina upita: »Gore na vrhu ovog drveta, među dvema granama, nalazi se zebino gnezdo; možeš li mi reći koliko u njemu ima jaja?«

Zvezdočatac uze durbin, pogleda gore i reče:

»Pet.«

Otac oslovi najstarijeg:

»Skini mi ih, ali tako da ne uznemiriš pticu što na njima leži.«

Iskusan lopov se pope na drvo i ispod ptice, koja ništa ne primeti i spokojno ostade da leži, izvuče pet jaja, spusti se i donese ih ocu. On ih uze, pa na svaki ugao stola stavi po jedno, a peto na sredinu, te reče lovcu:

»Jednim kuršumom treba da mi u sredinu pogodiš svih pet jaja.«

Lovac nanišani i pogodi ih, kao što je otac zahtevao, svih pet i to jednim hicem. (On je sigurno imao barut koji se rasprskava na sve strane.)

»Sad je red došao na tebe«, reče otac četvrtom sinu, »valja ti da sašiješ jaja a i mladunčad u njima, i to tako da se ne vidi da ih je kuršum prepolovio.«

Krojač izvadi iglu i saši ih tako kao što je otac zahtevao. Kad je on bio gotov, lopov je morao vratiti jaja u gnezdo i podmetnuti ih ptici a da ona ništa ne primeti. Ptica je i dalje ležala na jajima pa se posle nekoliko dana ispiliše mladunčad koja su oko vrata, gde ih je krojač sašio, imala crvenu prugu.

»Da«, reče starijim sinovima, »moram vas pohvalom uzdizati do nebesa. Dobro ste iskoristili svoje vreme i zaista ste nešto valjano naučili. Ne mogu reći kome da dam prevagu. Ali to će se samo od sebe pokazati ako vam se uskoro bude ukazala prilika da primenite svoje veštine.«

Ubrzo posle toga čitava zemlja poče da bruji: pričalo se kako je kraljevu kćer ugrabio zmaj. Zbog toga je kralj danonoćno bio brižan, pa obnarodova da će je onaj ko je otme od zmaja i vrati, dobiti za ženu.

»To bi za nas bila prilika da se pokažemo«, rekoše četiri brata pa naumiše zajedno da krenu i da oslobode kraljevu kćer.

»Čekajte malo da najpre saznamo gde se ona nalazi«, reče zvezdočatac, pa pogleda kroz durbin i dodade: »Već je vidim: nalazi se nedaleko odavde na jednoj usamljenoj morskoj steni, a kraj nje je zmaj koji je čuva.«

On tada pođe kralju pa za sebe i svoju braću izmoli lađu, njome se prevezoše preko mora, sve do stene. Tu

je sedela kraljeva kći, dok je zmaj ležao sa glavom u njenom krilu i spavao.

»Ne smem da pucam, jer bih mogao ubiti i lepu devojku«, reče lovac.

»Onda ću ja okušati svoju sreću«, nato će lopov, pa se prišunja i ukrade je ispod zmaja, ali tako tiho i okretno da neman ništa ne primeti, već nastavi da hrče. Svi srećni, oni pohitaše na lađu i otisnuše se na pučinu. Ali zmaj, koji kad se probudi ne zateče više kraljevu kćer, zapenuši od besa i polete za njima. Upravo kad se našao nad lađom i hteo da se na nju spusti, lovac nanišani i pogodi ga sred srca. Neman se sunovrati mrtva; no bila je toliko velika i moćna da svojim padom čitavu ladju smrska. Srećom, oni dograbiše nekoliko dasaka pa na njima zaploviše debelim morem. Tad dopadoše velike nevolje, ali krojač ne bi lenj, već uze svoju čarobnu iglu i sa nekoliko velikih bodova brzo saši daske, sede na njih pa onda prikupi sve ostale delove lađe. Zatim i njih tako spretno saši da se uskoro lađom moglo jedriti, te oni srećno doploviše kući.

Kad kralj ponovo ugleda svoju kćer, nastade velika radost. On reče četvorici braće:

»Jedan od vas treba da je dobije za ženu, ali odlučite sami ko će to biti.«

Tad nastade žestoka raspra među braćom, jer je svaki na nju polagao pravo.

»Da nisam ugledao kraljevu kćer, sve vaše veštine bile bi uzaludne: zato ona meni pripada«, reče prvo zvezdočatac, našta lopov prozbori:

»Šta bi pomoglo to što si je ti video da je ja nisam izvukao ispod zmaja: zato ona meni pripada.«

»Ali vas bi, zajedno s kraljevom kćeri, neman rastrgla da je nije pogodio moj kuršum: zato ona meni pripada«, kaza lovac.

A krojač nato primeti:

»A da ja, zahvaljujući svojoj veštini, nisam ušio lađu, svi biste se bedno udavili: zato ona meni pripada.«

Tad kralj odluči:

»Svaki od vas ima podjednaka prava, ali pošto svaki ne može dobiti devojku, ona nikom od vas neće ni pripasti. Međutim, svakome cu kao nagradu dati deo kraljevstva.«

Braći se to rešenje dopadne i rekoše:

»Bolje je tako nego da se gložimo.«

Tad svaki dobi deo kraljevstva, i oni s ocem u svoj sreći i zadovoljstvu poživeše sve dotle dok to bogu bi po volji.

130.

Jednooka, Dvooka i Trooka

Bila jednom neka žena, koja je imala tri kćeri; najstarija se zvala Jednooka, zato što je nasred čela imala samo jedno oko, srednja — Dvooka, zato što je kao i svi drugi ljudi imala dva oka, a najmlađa — Trooka, zato što je imala tri oka, od kojih se treće takođe nalazilo na čelu. Ali pošto se Dvooka nije razlikovala od ostalog naroda, sestre i majka nisu je mogle trpeti. Govorile su joj:

»Ti sa svoja dva oka nisi bolja od prostog sveta; ne pripadaš nama.«

Gurkale su je kad god bi mogle, davale joj iznošene haljine, a za jelo bi dobijala samo ono što one ne bi pojele, i kad god bi stigle, učinile bi joj nešto nažao.

Jednom je Dvooka morala izvesti kozu na pašu, no još je bila veoma gladna, jer joj sestre nisu dale bogzna šta da jede. Ona tad sede na neku među i poče plakati. Lila je takve suze da iz njenih očiju potekoše dva poto-

čića. I kad u svom jadu podiže pogled, vide kako kraj nje stoji neka žena koja je tad upita:

»Dvooka, zašto plačeš?«

Ona odgovori:

»Kako da ne plačem? Zato što imam dva oka kao i ostali svet, moje sestre i majka ne mogu da me trpe, gurkaju me iz jednog ugla u drugi, oblače me u stare haljine, a daju mi da jedem samo ono što one nisu pojele. Danas su mi toliko malo dale da me još uvek strašno mori glad.«

Onda joj ta žena, a ona je bila čarobnica, reče:

»Dvooka, obriši suze! Nešto ću ti reći, tako da više nećeš morati da gladuješ. Ako svojoj kozi kažeš samo:

'Kozice, mee, mee,
Stočiću, postavi se!'

pred tobom će se stvoriti čist stočić postavljen najboljim đakonijama, pa ćeš se moći najesti do mile volje. A kad se zasitiš i stočić ti više ne bude potreban, reci samo:

'Kozice, mee, mee,
Stočiću, ukloni se!'

i on će iščeznuti pred tvojim očima.«

Rekavši to, čarobnica ode. A Dvooka pomisli: 'Moram prvo da vidim da li je istina to što je ona kazala, jer sam isuviše gladna', pa reče:

»Kozice, mee, mee,
Stočiću, postavi se!«

i tek što je izustila te reči, pred njom se stvori stočić prekriven belim stolnjakom. Na njemu se nalazio tanjir s nožem, viljuškom i srebrnom kašikom, a unaokolo su bila najbolja jela koja su se pušila i bila još topla kao da

su tog časa donesena iz kuhinje. Tada Dvooka očita najkraću molitvu koju je znala:

»Gospode, budi nam gost u svako doba, amin!« pa se prihvati jela, naslađujući se. A kad se sita najela, reče, kao što ju je čarobnica poučila:

»Kozice, mee, mee,
Stočiću, ukloni se!«

Za tili čas stočića nestade a i svega onog što se na njemu nalazilo.

'To je, bogme, lepo domaćinstvo', pomisli u sebi Dvooka, koja je sad bila sasvim zadovoljna i dobro raspoložena.

Uveče, kad se sa kozom vratila kući, zateče zemljanu činijicu s jelom, koje su joj sestre ostavile, ali ona je ostavi netaknutu. Sutradan ona ponovo s kozom pođe na pašu, i čak ne uze ono malo jela što su joj ostavile. Prvi i drugi put sestre na to uopšte ne obratiše pažnju, no kako se to stalno ponavljalo, njima pade u oči njeno ponašanje pa rekoše:

»Nešto nije u redu sa Dvookom, koja stalno ostavlja jelo; ranije je sve što bi joj se pružilo — prosto smazala. U tome se nešto krije.«

Ali da bi prokljuvile istinu, trebalo je da Jednooka pođe s njom kad ona potera kozu na pašu, pa da budno motri na Dvooku: šta ona smera i da li će joj možda neko doneti jelo i piće. I kad se Dvooka spremala da pođe, Jednooka joj priđe i reče:

»Poći ću s tobom u polje i pogledati da li dobro čuvaš kozu i da li joj nalaziš za pašu sočnu travu.«

Ali Dvooka primeti šta je ova imala na umu, pa potera kozu u visoku travu i reče:

»Dođi, Jednooka, malo ćemo prisesti, a zatim ću ti nešto otpevati.«

Jednooka, koja se od puta na koji nije navikla i od sunca što je pržilo umorila, sede a Dvooka poče da pevuši:

»Jednooka, bdiš li?
Jednooka, spavaš li?«

Tad Jednooka sklopi ono oko i zaspa. A kad Dvooka vide da joj sestra čvrsto spava i da ništa ne može otkriti, reče:

»Kozice, mee, mee,
Stočiću, postavi se!«

pa sede za stočić i poče jesti i piti sve dok se nije zasitila, a zatim opet poviče:

»Kozice, mee, mee,
Stočiću, ukloni se!«

i sve istog trena iščeze. Tad Dvooka probudi sestru, govoreći:

»Jednooka, htela si da čuvaš kozu, a zaspala si. Dok si ti spavala, koza je mogla pobeći šta ti ja znam kuda. Hajde, idemo kući!«

One tako pođoše kući. Dvooka opet ne dotače svoju činijicu, a Jednooka nije mogla majci da otkrije zašto Dvooka neće da jede, pa izvinjavajući se reče:

»Tamo na livadi sam zaspala.«

Sutradan majka Trookoj reče:

»Ovog puta ti ćeš poći i pogledati da li Dvooka napolju jede i da li joj neko donosi jelo i piće, jer mora da krišom dolazi do hrane i pića.«

Tad Trooka priđe Dvookoj i poče joj zboriti:

»Poći ću s tobom i pogledati da li dobro čuvaš kozu i da li joj nalaziš sočnu travu.«

Ali Dvooka primeti šta ova ima na umu, pa potera kozu u visoku travu i reče:

»Trooka, sad ćemo sesti pa ću ti nešto otpevati.«

Trooka umorna od puta i od sunca koje je pržilo sede a Dvooka opet započe svoju pesmicu:

»Trooka, bdiš li?«

ali umesto da nastavi:

»Trooka, spavaš li?«

njoj se omače:

»Dvooka, spavaš li?«

pa onda nastavi da pevuši:

»Trooka, bdiš li?
Dvooka, spavaš li?«

Tad se Trookoj sklopiše dva oka i zaspaše, ali treće — zato što mu se Dvooka nije obratila — ne zaspa. Doduše, Trooka ga sklopi, ali samo iz lukavstva, kao da i ono spava. Međutim, trećim okom je čkiljila i mogla je sve vrlo dobro da vidi. I kad Dvooka pomisli da joj sestra čvrsto spava, izgovori čarobne reči:

»Kozice, mee, mee,
Stočiću, postavi se!«

pa poče jesti i piti do mile volje, a onda stočiću naloži da se izgubi:

»Kozice, mee, mee,
Stočiću, ukloni se!«

Međutim, Trooka je sve to lepo videla. Tad joj Dvooka priđe, probudi je i reče:

»Trooka, što si zaspala? Baš dobro umeš da čuvaš kozu! Hajde, vreme je da pođemo kući!«

A kad dođoše kući, Dvooka opet ostavi jelo netaknuto, a Trooka majci reče:

»Sad znam zašto nadmeni stvor neće da jede; kad je na livadi rekla kozi:

'Kozice, mee, mee,
Stočiću, postavi se!'

pred njom se stvorio stočić sa najboljim jelima, daleko boljim nego što ih mi ovde imamo; a kad se sita najela, prozborila je:

'Kozice, mee, mee,
Stočiću, ukloni se!'

i posle tih reči sve je iščezlo. Lepo sam to videla. Svojim čarobnim rečima ona mi je uspavala dva oka, ali treće, ono na čelu, srećom ostalo je budno.«

»Hoćeš li da ti bude bolje nego nama? Brzo će te za tim proći volja!« tad iz zavidljivosti majka povika, pa uze nož za klanje i zabode ga kozi u srce tako da ona pade mrtva.

Kad Dvooka to vide, sva tužna izađe iz kuće, sede na ivicu polja pa poče da roni gorke suze. Tad se odjednom ponovo pred njom stvori ona čarobnica koja je upita:

»Dvooka, zašto plačeš?«

»Kako da ne plačem!« odgovori ona, »kozu, koja bi mi svakog dana, kad bih izgovorila vaše čarobne reči, tako lepo postavljala sto, nožem je usmrtila moja majka te sad opet moram da trpim glad i bedu.«

»Dvooka, daću ti dobar savet: zamoli svoje sestre da ti ostave drob zaklane životinje a ti ga onda zakopaj pred kućnim pragom. To će ti doneti sreću«, reče ča-

robnica pa se izgubi, a Dvooka pođe kući i reče sestrama:

»Drage sestre, dajte mi ipak nešto od moje koze; ne tražim ništa što je dobro: dajte mi samo drob!«

Tad se one nasmejaše i odvratiše:

»Ako je samo to, uzmi ga!«

I Dvooka uze drob pa ga uveče neopaženo — onako kao što je rekla čarobnica — zakopa ispred kućnog praga.

Sutradan, kad su se sve probudile i izašle pred kućni prag, zatekoše čudesno blistavo drvo čije je lišće bilo srebrno; među lišćem visili su zlatni plodovi. Valjda nije bilo ničeg lepšeg i dragocenijeg u čitavom svetu. Ali one nisu znale kako se tu drvo preko noći stvorilo. Samo je Dvooka primetila da je izraslo iz kozinog droba, jer se nalazilo upravo tamo gde je drob zakopala. Tad majka Jednookoj reče:

»Popni se, dete moje, i uberi nam koju jabuku!«

Ona se pope, ali kada htede da posegne za zlatnom jabukom, grana joj se izvuče iz ruku; to se stalno ponavljalo tako da — ma kako se postavljala — Jednooka nije mogla ubrati nijednu jedinu.

Majka onda reče:

»Trooka, popni se na drvo; ti sa svoja tri oka vidiš bolje negoli Jednooka.«

Jednooka siđe s drveta a na njega se pope Trooka. Ali ni ona ne bi spretnija, i mogla je gledati koliko je htela: zlatne jabuke su se stalno povlačile i izmicale. Najzad, majka postade nestrpljiva i sama se pope. Ali kao što ni Jednooka i Trooka nisu mogle dohvatiti jabuke, tako i majka ostade praznih šaka. Tad Dvooka reče:

»Popeću se i ja. Možda će me sreća više poslužiti.«

Sestre istina ljutito uzviknuše:

»Ti sa svoja dva oka! Šta ti pada na pamet!«

Međutim, ona se pope na drvo i zlatne jabuke ne samo što joj nisu izmicale već su same padale u njene ruke. Ona ih je sakupljala jednu po jednu pa, napunivši kecelju, siđe s drveta. Majka joj oduze jabuke, i umesto da one, Jednooka i Trooka, sada lepše prema njoj postupaju, postadoše samo još zavidljivije zato što je isključivo Dvooka bila kadra da dođe do jabuka, i počeše se prema njoj još gore ophoditi.

Jednom dok su zajedno stajale pokraj drveta, odnekud naiđe neki mladi vitez.

»Dvooka, brzo se sakrij«, povikaše sestre, »da te se ne moramo stideti«, pa preko jadne devojke što su brže mogle postaviše jedno prazno bure što se slučajno nalazilo pokraj drveta; a i zlatne jabuke, koje je ona ubrala, gurnuše pod bure.

Kad se vitez približio, videlo se da je to lep plemić. On se zaustavi, poče se diviti blistavom drvetu od zlata i srebra, pa obe sestre zapita:

»Kome pripada ovo lepo drvo? Onaj ko mi odlomi jednu njegovu granu, može zauzvrat da traži što god želi.«

Tad Jednooka i Trooka odgovoriše kako je drvo njihovo i kako će mu odlomiti jednu granu. One su se, doduše silno trudile, ali nisu bile kadre da to učine, jer su grane i plodovi jednako njima izmicali.

Tad vitez reče:

»Čudno je što drvo pripada vama, a ipak niste u stanju da bilo šta od njega odlomite.«

One opet rekoše da je drvo njihovo. Ali dok su to govorile, Dvooka ispod bureta iskotrlja nekoliko zlatnih jabuka, tako da se one nađoše kraj nogu viteza; Dvooka ih je gurnula jer se naljutila na sestre zato što su lagale. Kad vitez ugleda jabuke, začudi se i upita odakle sada one. Jednooka i Trooka odgovoriše kako imaju sestru

koja se, međutim, ne sme pokazivati jer ima samo dva oka kao i ostali prosti ljudi. No on htede da je vidi i viknu:

»Dvooka, dolazi ovamo!«

Tad se ona sasvim spokojno izvuče ispod bureta, a viteza zadivi njena lepota pa reče:

»Dvooka, ti ćeš svakako biti kadra da mi odlomiš granu s ovog drveta.«

»Naravno«, nato će ona, »to ću svakako moći jer je drvo moje«, pa se na njega pope i bez ikakvog truda odlomi jednu granu s tananim srebrnim listovima i zlatnim plodovima te je pruži vitezu. Tad on upita:

»Dvooka, šta da ti zauzvrat dam?«

»Ah«, nato će ona, »od ranog jutra do kasne večeri trpim glad i žeđ, jad i bedu; biću srećna ako me povedete i od svega ovoga izbavite.«

Tad vitez podiže Dvooku na konja i dovede je kući — u zamak svog oca. Tu joj dade lepo ruho, jela i pića koliko je god želela i, pošto ju je toliko voleo, njome se zaruči, pa se zatim u velikom veselju proslavi svadba.

Kad videše da je tako lepi vitez odveo Dvooku, obe sestre počeše još jače da joj zavide na sreći.

»Ipak nam ostaje čudesno drvo«, pomisliše one, »ako i ne možemo ubrati nijednu jabuku, neko će se valjda pred drvetom zaustaviti, doći k nama i diviti mu se. Ko zna gde će nama sekira pasti u med!«

Ali narednog jutra drvo iščeze i s njim i njihovo nadanje i uteha. No zato, kad Dvooka iz svoje sobice pogleda napolje, na svoju veliku radost ugleda drvo, koje je — dakle — za njom došlo.

Dvooka je dugo živela zadovoljno. Jednom joj u zamak dođoše dve sirotice i zamoliše je za milostinju. Ona ih pogleda u lice i prepozna svoje sestre, Jednooku i Trooku, koje su dopale takve bede da su morale tuma-

rati svetom i pred tuđim vratima prositi. No Dvooka im reče da su dobrodošle. Činila im je samo dobro i negovala ih, tako da se obe iskreno pokajaše što su prema svojoj sestri, dok su bile mlade, tako loše postupale.

131.

Lepa Kajica i Cap-Carap Graja

»Dobar dan, oče Ćubane!«

»Dobar dan, Cap-Carap Grajo!«

»Da li biste mi dali svoju kćer za ženu.«

»Naravno, ako se s tim slože majka Muzoslava, brat Visoslav, sestra Sirma i lepa Kajica.«

> »A gde je majka Muzoslava, bona?«
> »U staji, eno, kravu muze ona.«

»Dobar dan, majko Muzoslavo!«

»Dobar dan, Cap-Carap Grajo!«

»Da li biste mi dali svoju kćer za ženu?«

»Naravno, ako se s tim slože otac Ćuban, brat Visoslav, sestra Sirma i lepa Kajica.«

> »A Visoslav, brat njen, gde li je sada?«
> »U šupi cepa drva da sve puca klada.«

»Dobar dan, brate Visoslave!«

»Dobar dan, Cap-Carap Grajo!«

»Da li bih mogao dobiti tvoju sestru za ženu?«

»Naravno, ako se s tim slože otac Ćuban, majka Muzoslava, sestra Sirma i lepa Kajica.«

> »Sestra Sirma gde je, šta reče?«
> »Upravo u bašti kupus seče.«

»Dobar dan, sestro Sirma!«

»Dobar dan, Cap-Carap Grajo!«

»Da li bih mogao dobiti tvoju sestru za ženu?«

»Naravno, ako se s tim slože otac Ćuban, majka Muzoslava, brat Visoslav i lepa Kajica.«

A Kajica lepa, kud se ona dela?«
Da sitniš broji u sobu je sela.«

»D[illegible] dan, lepa Kajice!«

»Dobar dan, Cap-Carap Grajo!«

»Hoćeš li da mi budeš mila žena?«

»Naravno, ako se s tim slože otac Ćuban, majka Muzoslava, brat Visoslav i sestra Sirma.«

»Dobro Kajice, koliki ti je miraz?«

»Četrnaest pfeniga gotovine, tri i po groša dugova, pola funte sušenog voća i po pregršt keksa i korenja.

Možeš li na to biti slep?
Nije li to miraz lep?«

»Cap-Carap Grajo, kakav si zanat izučio? Da li si ti krojač?«

»O, nešto mnogo bolje!«

»Obućar?«

»Još mnogo bolje.«

»Ratar?«

»Još mnogo bolje.«

»Stolar?«

»Još mnogo bolje.«

»Kovač?«

»Još mnogo bolje.«

»Vodeničar?«

»Još mnogo bolje.«

»Možda si metlar?«

»Pa naravno! Nije li to lep zanat?«

132.

Lisica i konj

Imao neki seljak konja koji mu je verno služio, ali koji ostari te više nije mogao raditi. Tad ga njegov gazda ne htede da hrani pa reče:

»Ti mi takav, naravno, više nisi potreban i ja ti želim svako dobro; ako pokažeš da si toliko snažan da možeš da mi dovučeš lava, zadržaću te. A sad se čisti iz moje staje!« pa izustivši to, najuri konja u široko polje.

Konj se ražalosti i udari onim putem ka šumi ne bi li se u njoj bar sklonio od nevremena. Tamo ga srete lisica koja ga upita:

»Što tako oborene glave unaokolo lutaš?«

»Ah«, uzdahnu on, »škrtost i vernost ne idu zajedno; moj gazda je zaboravio šta sam mu sve za tolike godine uradio! I pošto više nisam kadar da kako valja vučem plug, gazda ne želi da me više hrani, te me je najurio.«

»Bez ikakve utehe?« nato će ga upitati lisica.

»Uteha nije bila nikakva; samo mi je rekao da će me zadržati ako još budem toliko snažan da mu dovučem lava. No on dobro zna da ja to ne mogu.«

»Pomoći ću ti. Lezi, ispruži sve četiri noge i ne pokreći se kao da si mrtav«, reče mu lisica, a konj postupi onako kao što je zahtevala, a ona sama pođe lavu čija se pecina nalazila nedaleko od tog mesta, pa mu reče:

»Eno tamo leži mrtav konj; pođi sa mnom pa ćeš se za ručak dobro omastiti.«

Lav s njom pođe i kad se nađoše kraj konja, lisica reče:

»Ovde ti baš neće biti udobno; znaš šta, vezaću rep konja za tebe, pa ćeš ga odvući u pećinu i natenane požderati.«

Lavu se dopade savet, namesti se tako da lisica može

čvrsto privezati konja, i sasvim se primiri. A lisica konjskim repom veza lavu noge, omotavši ih i zavezavši tako dobro i čvrsto da nikakva sila nije mogla raskinuti tu oputu. Obavivši svoj posao, ona blago udari konja po sapima i poviče:

»Điha, zekane, điha!«

Konj tad odjednom skoči pa za sobom povuče lava. Ovaj poče da riče tako da ptice po čitavoj šumi od užasa prhnuše i razbežaše se kud koja. No konj na to ne obrati pažnju, već ga nastavi vući preko polja sve dok ga nije dovukao do gazdine kuće. Kad gazda to vide, predomisli se i reče konju:

»Ostaćeš kod mene i biće ti dobro«, pa dok je konj živeo, gazda ga je tako dobro hranio da je uvek bio sit.

133.

Cipele igrom pohabane

Bio jednom neki kralj koji je imao dvanaest kćeri, sve jednu lepšu od druge. One su sve spavale u jednoj dvorani, gde su im se kreveti nalazili jedan pokraj drugog. Uveče kad bi polegale, kralj bi zatvarao vrata i na njih namicao rezu. No, kad bi ujutru otvorio vrata, video bi da su im cipele igrom pohabane, i niko nije mogao prokljuviti kako se to događalo. Tad kralj razglasi po narodu da će onaj ko bude u stanju da otkrije gde mu kćeri noću igraju, jednu od njih moći izabrati za ženu i da će posle njegove smrti naslediti kraljevstvo; ali da će onaj ko se prijavi i posle tri dana i tri noći ne otkrije tajnu, izgubiti glavu.

Ne potraja dugo, kad se prijavi neki kraljević kome dopustiše da se upusti u taj smeli poduhvat. Lepo ga primiše i uveče odvedoše u jednu sobu koja se graničila

sa spavaonicom kraljevih kćeri. U tu sobu mu unesoše krevet; odatle je on imao da pazi kud one odlaze i gde igraju. A da ništa krišom kraljeve kćeri ne bi mogle činiti ili odlaziti na neko drugo mesto, vrata od dvorane ostaviše otvorena. Ali kraljeviću tako otežaše kapci kao da su od olova, te zaspa, a kad se ujutru probudi vide da je svih dvanaest kraljevih kćeri bilo na igranci, jer zateče njihove cipele sa rupama na đonovima. Druge i treće večeri ništa se ne promeni, a tad mu bez milosti odrubiše glavu.

Dolazili su zatim još mnogi, prijavljujući se za smeo čin, ali sve ih je to stajalo glave.

No dogodi se da se neki siromašni vojnik, koji zbog rane nije mogao više služiti pa je bio otpušten, zateče na putu koji je vodio u prestonicu. Tu ga srete neka starica koja ga upita kud se zaputio.

»Ako ćemo pravo, ni sam ne znam«, odgovori vojnik, pa onda kao u šali dodade: »Baš mi je želja da saznam gde kraljeve kćeri habaju svoje cipele, pa da zatim postanem kralj.«

»To nije tako teško«, nato će starica, »ne smeš ni za živu glavu da piješ vino koje ti uveče donesu i moraš se praviti kao da si čvrsto zaspao.« Potom mu dade mali plašt i reče: »Kad se njime ogrneš, postaćeš nevidljiv te ćeš tad moći da neprimetno pratiš dvanaest kraljevih kćeri.«

Primivši dobar savet, vojnik se uozbilji i pribra pa pođe kralju i prijavi se kao prosac. Kao i druge, lepo ga primiše i obukoše u kraljevsko ruho. Uveče, kad je došlo vreme spavanju, odvedoše ga u predsoblje i kad je hteo da pođe na počinak dođe najstarija princeza i donese mu vrč s vinom. Međutim, vojnik je ispod brade privezao sunđer, koji upi vino te tako ni kap ne dođe u njegova usta. Zatim leže i, pošto je neko vreme ležao,

poče hrkati kao da se nalazi u najdubljem snu. To čuše dvanaest kraljevih kćeri, nasmejaše se a najstarija reče:

»I on je mogao sačuvati svoj život.«

Zatim ustadoše, otvoriše ormare, kovčege i škrinje, pa odatle izvadiše blistave haljine; doterivale su se pred ogledalima i skakale unaokolo, radujući se što će poći na igranku. Samo najmlađa reče:

»Ne znam šta je to: eto, vi se radujete a ja se tako čudno osećam. Sigurno će nas zadesiti nekakva nesreća.«

»Ti si kao zec«, reče najstarija, »koji se uvek i svačega boji. Da li si zaboravila koliko je kraljevića ovamo već uzalud dolazilo? Vojniku čak nisam ni morala davati uspavljujući napitak; zvekan se i bez njega ne bi probudio.«

Kad su bile spremne, pogledaše najpre vojnika, no ovaj je bio sklopio oči i nije se pokretao niti pomicao, te one poverovaše da su potpuno sigurne. Tad najstarija priđe svom krevetu i kucnu po njemu. Krevet smesta potonu kroz pod i one se kroz otvor spustiše, jedna za drugom; najstarija je bila na čelu. Vojnik, koji je sve to i sam posmatrao, nije mnogo oklevao, već ogrnu svoj mali plašt, pa se spusti za najmlađom. Nasred stepeništa malo joj nagazi haljinu; devojka se tad uplaši i povika:

»Šta je to? Ko me drži za haljinu?«

»Ne budi tako glupa«, oglasi se najstarija, »zakačila si se za neku kuku.«

Kad se potpuno spustiše i dođoše do kraja, nađoše se u divnom drvoredu gde je sve lišće bilo od srebra te je svetlucalo i blistalo.

»Poneću nešto kao dokaz«, doseti se vojnik pa odlomi jednu granu; no dobro se ču kako drvo puče. Najmlađa opet uzviknu:

»Nešto nije u redu; da li ste čule neki prasak?«

»To pucaju zbog sreće, jer ćemo uskoro izbaviti svoje prinčeve«, reče najstarija.

Zatim uđoše u drvored gde je sve lišće bilo od zlata i, najzad, prispeše u treći drvored gde je lišće bilo od čistog dijamanta. Vojnik i iz drugog i trećeg drvoreda odlomi po granu, pri čemu se svaki put ču prasak tako da se najmlađa kraljeva kći stresala od užasa. No najstarija je stalno govorila da to pucaju zbog sreće.

Put ih zatim povede dalje te dođoše do neke velike vode na kojoj se nalazilo dvanaest lađica, a u svakoj od njih sedeo je lep princ. Oni su čekali dvanaest kraljevih kćeri, pa svaki primi jednu. No vojnik kako nemade kud, pođe za najmlađom i uđe u njenu lađicu. Tad princ reče:

»Ne znam zašto je lađica danas mnogo teža, pa moram iz sve snage veslati da bismo se otisnuli od obale.«

»Šta bi tome bio uzrok«, odvrati najmlađa, »ako ne toplo vreme. I meni je tako toplo.«

Na drugoj obali nalazio se lep, blistavo osvetljen zamak, odakle su odjekivali veseli zvuci bubnjeva i truba. Oni pređoše na drugu obalu, uđoše u zamak, pa svaki princ zaigra sa svojom draganom; vojnik je, međutim, nevidljiv zajedno sa njima igrao i kad bi se nekoj od njih našao vrč s vinom u ruci, on bi ga ispijao tako da je bio prazan kad bi ga ona prinela ustima. Najmlađa kraljeva kći se i zbog toga uplaši, ali najstarija ju je uvek ućutkivala.

One su u zamku igrale do tri časa ujutro i, kad su im cipele sve bile pohabane, moradoše prestati. Prinčevi ih opet prevezoše preko vode, a vojnik ovog puta sede napred, do najstarije. Na drugoj obali devojke se oprostiše od prinčeva i obećaše da će se i naredne noći pojaviti. Kad se nađoše na stepeništu, vojnik ih preteče i brzo

leže u svoj krevet, a kad se one umorne polako ispeše sitnim koracima, on je opet zahrkao toliko bučno da su ga sve mogle čuti, te rekoše:

»Od ovog smo sigurne.«

Zatim skidoše lepo ruho, pospremiše ga, a pohabane cipele staviše pod krevete u koje legoše.

Narednog jutra vojnik ništa ne htede reći, jer požele da ponovo posmatra onaj čudesan prizor. Tako on i druge i treće noći pođe sa njima. Sve je bilo kao i prve noći: igrale su dok im se cipele nisu raspale. No treće noći vojnik kao dokaz ponese jedan vrč.

Kad dođe čas i vojnik morade odgovoriti na pitanje, on uze grane i vrč pa izdađe pred kralja. Međutim, dvanaest kraljevih kćeri stajalo je iza vrata i osluškivalo šta će on reći.

»Gde je mojih dvanaest kćeri noću pohabalo cipele?«

Kad ga kralj tako upita, vojnik odgovori:

»U podzemnom zamku, igrajući sa dvanaest prinčeva.«

Onda on ispriča kako se to odigralo i pruži dokaze. Tad kralj pozva kćeri i upita ih da li je vojnik govorio istinu i, pošto videše da su otkrivene i da poricanje neće ništa pomoći, moradoše sve priznati.

Kad se sve razotkrilo, kralj upita vojnika koju od njegovih kćeri želi za ženu, a on odgovori:

»Ja nisam više tako mlad, dajte mi najstariju.«

Tad se još istog dana održa svadba, uz obećanje da će posle kraljeve smrti vojnik naslediti državu. A prinčevi ponovo behu opčinjeni onoliko dana koliko su noći proveli, igrajući sa dvanaest kraljevih kćeri.

SADRŽAJ

134.

Šest slugu

U davna vremena živela jedna stara kraljica koja je bila čarobnica; kći joj je bila najlepša devojka pod suncem. No starica nije mislila ni na šta drugo do kako da ljude namami u propast te, kad bi došao neki prosac, rekla bi: Ko želi da dobije ruku njene kćeri mora da prethodno reši jedan zadatak, ili će — ne reši li ga — umreti. Mnogi su bili zaslepljeni devojčinom lepotom te su se smelo upuštali u poduhvat, ali nisu mogli da izvrše ono što bi starica zadala, i tad nije bilo milosti: morali bi da kleknu, i odrubljivali bi im glavu.

Neki kraljević, koji je takođe bio čuo o velikoj devojčinoj lepoti, zamoli jednom svog oca:

»Pustite me da pođem i da je zaprosim.«

»Nipošto!« nato će kralj. »Ako pođeš tamo, odlaziš u smrt.«

Sin tad pade u postelju i teško se razbole; ležao je sedam godina i nijedan lekar mu nije mogao pomoći. Kad otac vide da više nema nikakve nade, skrhan tugom, reče:

»Pođi tamo i okušaj sreću! Inače ne znam kako bih mogao drukčije da ti pomognem.«

Kad sin to ču, ustade iz postelje, ozdravi i veselo pođe na put.

Dogodi se da, dok je jahao preko neke pustare, izdaleka ugleda kako se sa zemlje uzdiže nešto poput velikog stoga sena, a kad se približi, lepo razazna da je to trbuh nekog čoveka koji se ispružio po zemlji. Trbuh je izgledao kao neveliko brdo. Kad spazi putnika, debeljko se uspravi i prozbori:

»Ako vam je ko potreban, uzmite mene u službu.«

Kraljević uzvrati:

»Šta da radim s tako nezgrapnim čovekom?«

»Oh«, nato će debeljko. »Nije to ništa; kad se svojski raširim, još tri hiljade puta sam deblji.«

»Ako je tako«, reče kraljević, »možda ćeš mi zatrebati. Pođi sa mnom.«

Tako debeljko pođe za kraljevićem i posle nekog vremena naiđoše na jednog čoveka što je ležao na zemlji oslonivši uvo na travu.

»Šta tu radiš?« zapita ga kraljević.

»Slušam«, uzvrati čovek.

»A šta tako pomno slušaš?«

»Slušam ono što se upravo zbiva u svetu; mojim ušima ne može ništa promaći, čujem čak i kako trava raste.«

»Reci mi, šta čuješ na dvoru stare kraljice koja ima lepu kćer?« upita kraljević, a ovaj odgovori:

»Čujem kako fijuče mač kojim jednom proscu odrubljuju glavu.«

Kraljević tad prozbori:

»Možda ćeš mi zatrebati; pođi sa mnom!«

Pođu oni zatim dalje i uz put spaze na zemlji dva stopala i nešto od nogu, ali kraja im nigde ne beše. Kad prevališe dobar deo puta, dođoše do trupa, a napokon i do glave.

»Uh«, reče kraljević, »ala si ti dugačak!«

»Oh«, nato će dugajlija, »to još nije ništa; tek kad se valjano isteglim, još tri hiljade puta sam duži, a viši sam i od najvišeg brda na zemlji. Rado ću vam služiti, ako hoćete da me primite.«

»Pođi sa mnom«, odvrati kraljević, »možda ćeš mi zatrebati.«

Krenuše dalje i naiđoše na jednog čoveka kako zavezanih očiju sedi kraj puta.

Kraljević ga oslovi:

»Zar su ti oči slabe te ne možeš da gledaš u svetlost?«

»Nisu«, odgovori čovek, »nego ne smem da skinem povez, jer što očima pogledam, to se raspadne, toliko mi je silan i jak pogled. Ako vam to može koristiti, rado ću da stupim u vašu službu.«

»Pođi sa mnom«, uzvrati kraljević, »možda ćeš mi zatrebati.«

Krenuše dalje pa onda i nađoše nekog čoveka koji je ležao na sunčevoj žegi a tresao se i drhtao čitavim telom, tako da mu nijedan delić nije mirovao.

»Kako to da ti je zima«, upita kraljević, »a sunce tako toplo greje?«

»Ah«, odgovori čovek, »po prirodi mi je telo sasvim drugačije: što je toplije, to ja više zebem, i mraz mi prodire kroz sve kosti; a što je hladnije, to je meni toplije. Usred leda ne mogu da izdržim od žege, a usred vatre — od hladnoće.«

»Čudan si mi ti momak«, reče kraljević, »no, ako želiš da mi služiš, pođi sa mnom.«

Pođoše zatim dalje i spaziše gde neki čovek stoji pa, istežući vrat, obazire se i gleda preko svih brda. Kraljević ga upita:

»Šta to osmatraš tako pomno?«

Čovek odgovori:

»Imam toliko dobre oči da sam kadar da gledam preko svih šuma i planina i kroz čitav svet.«

Kraljević reče:

»Ako želiš, pođi sa mnom, jer mi samo takav još nedostaje.«

Zatim kraljević sa svojih šest sluga uđe u grad u kojem je živela stara kraljica. On se prijavi za prosca ali ne otkri ko je, već samo reče:

»Ako ćete mi dati svoju lepu kćer, izvršiću ono što mi naložite.«

Čarobnica se obradova što joj je u mrežu opet upao tako lep mladić, te reče:

»Triput ću ti postaviti po jedan zadatak. Ako ih rešiš, postaćeš gospodar i muž moje kćeri.«

»Koji je prvi?« zapita on.

»Da mi doneseš prsten koji sam ispustila u Crveno more.«

Kraljević tada ode svojim slugama i reče:

»Prvi zadatak nije lak. Iz Crvenog mora treba izvaditi jedan prsten. Pomozite mi sad!«

Nato onaj s dobrim očima reče:

»Pogledaću gde se nalazi«, pa pogleda u more i prozbori: »Eno ga gde visi okačen o jednu šiljatu stenu.«

Dugajlija sve njih odnese tamo i reče:

»Ja bih ga lako izvadio kad bih samo mogao da ga vidim.«

»Ako je samo to, onda je lako«, poviče debeljko, pa leže potrbuške i usta prinese vodi. Talasi počeše da suknjaju u usta kao u kakvu provaliju, i on ispi čitavo more tako da ono bi suvo kao livada. Dugajlija se malo savi i rukom izvadi prsten. Kraljević se obradova kad uze prsten i odnese ga starici. Ona se zgranu i prozbori:

»Da, to je pravi prsten. Prvi zadatak si sretno rešio, ali sad dolazi drugi. Vidiš li, tamo na livadi pred mojim

zamkom pase tri stotine debelih volova. Njih ćeš sve morati da slistiš zajedno sa kožom i dlakom, kostima i rogovima; a dole u podrumu nalazi se trista buradi vina, sve vino ćeš uz to morati da ispiješ. Ostane li od volova ma i dlačica a od vina ma i kapljica, ode ti glava.«

Kraljević reče da je razumeo pa upita:

»Mogu li da pozovem kojeg gosta? Bez društva nikakva gozba ne prija.«

Starica se zlurado nasmeja i odgovori:

»Da bi imao društvo, jednog možeš da pozoveš, ali nijednog više.«

Zatim kraljević ode svojim slugama i reče debeljku:

»Danas ćeš biti moj gost. Da se jednom, vala, i ti sit najedeš.«

Tad se debeljko raširi i pojede tri stotine volova tako da ne osta ni dlačice, i kad to slisti zapita da li ima još štogod osim tog doručka. Vino je pio iz samih buradi te mu ni čaša nije bila potrebna, i tako ih isprazni do poslednje kapi. Kad je gozba privedena kraju, kraljević ode do starice i reče joj kako je i drugi zadatak rešen. Ona se začudi i reče:

»Tako daleko još niko nije dogurao, ali ostao je još jedan zadatak«, i pri tom pomisli: 'Nećeš se ti meni izmigoljiti, nećeš ti izvući živu glavu.' »Večeras«, poče ona glasno, »ja ću dovesti svoju kćer u tvoju sobu i ti ćeš je zagrliti. I dok tako zajedno budete sedeli, čuvaj se da ne zaspiš. Ja ću doći kad izbije dvanaest i ako ona tad ne bude više u tvom naručju, ode ti glava.«

Kraljević pomisli da je zadatak lak i da oči svakako neće sklopiti. Ipak, on pozva sluge i ispriča im šta je starica kazala, te reče:

»Ko zna kakvo li se lukavstvo iza toga krije; opreznost nije naodmet, zato mora da se stražari i pazi da se devojka ne iskrade iz moje sobe.«

Kad se spusti noć, eto ti starice gde vodi svoju kćerku koju onda spusti u kraljevićevo naručje. A čim ona ode, dugajlija se obavi oko njih dvoje, dok debeljko stade pred vrata, tako da niko živi nije mogao ući. Tako su njih dvoje sedeli, i devojka ne izusti ni reči. No mesec je kroz prozor bacao jasne zrake na njeno lice te je kraljević mogao da vidi njenu čudesnu lepotu. Prepun radosti i ljubavi, on nije skidao pogleda sa nje, pa mu se umor uopšte nije uvlačio u oči. To je potrajalo sve do jedanaest časova; tad ih starica sve začara tako da oni zaspaše, a istog časa nestade devojke.

Tako su oni, utonuli u dubok san, spavali sve do četvrt do dvanaest kad prestade moć veštičinih čini i kad se svi probudiše.

»O tuge li i nesreće!« poviče kraljević, »sad sam izgubljen!«

I verne sluge stadoše da jadikuju, ali onaj sa dobrim ušima reče:

»Umuknite! Hoću da oslušnem«; osluškivao je tako neko vreme a zatim kaza: »Ona sedi u jednoj steni trista časova hoda odavde i oplakuje svoju sudbu. Jedino ti, dugajlijo, možeš da pomogneš; ako se uspraviš, trebaće ti samo nekoliko koraka dotamo.«

»Dobro«, pristade dugajlija, »ali sa mnom mora da pođe i onaj sa oštrim očima kako bismo otklonili stenu.«

Tad dugajlija uprti onog vezanih očiju pa se za tili čas, dok dlanom o dlan, nađoše pred začaranom stenom. Čim dugajlija onom drugom skide povez s očiju, ovaj se samo obazre i stena se razlete u paramparčad. Onda dugajlija uze devojku u naručje i za tren oka je odnese natrag; isto tako brzo odnese i svog drugara, i pre no što je izbilo dvanaest svi su opet sedeli kao ranije, budni i zadovoljni.

Kad izbi ponoć, ušunja se stara čarobnica, načini podrugljiv izraz na licu kao da je htela reći: »Sad je moj«, jer je mislila da joj kćer sedi u jednoj steni tri stotine časova hoda odatle. No kad je svoju kćer spazila u kraljevićevom naručju, prepade se i prozbori:

»Ovo je neko ko može više negoli ja.«

Međutim, nije smela išta da prigovori već je morala da mu obeća devojku. Tad ona kćerki šapnu na uvo:

»Sramota je što se moraš pokoriti prostim ljudima i što po svojoj volji ne smeš da izabereš muža.«

Na te reči se oholo devojčino srce ispuni gnevom i ona poče da smišlja osvetu. Naredi da se sutradan doveze trista hvati drva, pa kraljeviću reče da su tri zadatka izvršena, ali da neće postati njegova žena sve dok neko ne bude spreman da sedne usred drva i izdrži vatru. Mislila je da nijedan od njegovih sluga neće hteti da umesto njega izgori te će on sam — iz ljubavi prema njoj — sesti sred lomače, pa će se ona na taj način osloboditi. No sluge rekoše:

»Svaki od nas je ponešto učinio, samo onaj zimljivko još nije. Sad je na njega red«, pa onoga što mu je usred žege hladno staviše na gomilu drva, a drva zapališe. Vatra tad poče da gori i gorela je tri dana dok sva drva ne dogoreše, a kad se plamen ugasio — zimljivko je stajao sred pepela, drhtao poput jasikinog lista i govorio:

»Ovakvu hladnoću nisam izdržao otkako sam živ. Da je duže potrajalo, ukočio bih se.«

Sad se više nije mogao naći bilo kakav izlaz te je lepa devojka morala da za muža uzme nepoznatog mladića. Ali, kad su se oni povezli u crkvu, starica reče:

»Nisam kadra da otrpim tu sramotu«, te za njima posla svoju vojsku koja je trebalo da pobije sve one koji joj se ispreče na putu i da joj vrati kćer. Međutim, onaj

što dobro čuje naćuli uši i ču reči koje je starica kriomice izgovorila.

»Šta da radimo?« oslovi on debeljka, no ovaj se brzo snađe pa iza kola s devojkom i kraljevićem jednom ili dvaput ispljunu po jedan deo one morske vode koju je popio, a od toga nastade veliko jezero u kojem se sva vojska podavi.

Kad čarobnica to saznade, posla svoje oklopljene konjanike, no onaj sa dobrim ušima ču zveket njihove opreme te onome sa silnim pogledom skide povez s očiju. Ovaj pogleda neprijatelje malo oštrije te se oni rasprsnuše kao staklo.

Mladenci tako nesmetano nastaviše put, i kad se njih dvoje venčaše u crkvi, šest slugu dođe da se oprosti od svog gospodara zboreći mu:

»Vaše želje su se ispunile; nismo vam više potrebni. Mi ćemo produžiti put i okušati svoju sreću.«

Na jedno pola časa hoda ispred zamka nalazilo se neko selo pred kojim je jedan svinjar čuvao svoje krdo. Kad se tu nađoše, kraljević zapita svoju ženu:

»Znaš li ti, u stvari, ko sam ja? Nisam ja kraljević već svinjar, a onaj tamo sa krdom — to mi je otac. I nas dvoje treba da se latimo posla i da mu pomognemo pri čuvanju krda.«

Zatim skupa s njom odsede u krčmi, a posluzi potajno reče da joj noću ukradu kraljevsko ruho.

Ujutro kad se mlada probudi, ne nađe ništa da obuče te joj krčmarica dade neku staru haljinu i par starih vunenih čarapa; pri tom se još pravila kao da joj je poklonila bogzna šta, pa reče:

»Da nije vašeg muža, ne bih vam to čak ni dala.«

Ona tada poverova da je kraljevič odista svinjar, pa poče s njim čuvati krdo, misleći: 'To sam i zaslužila svojom nadmenošću i ohološću.'

Potrajalo je to tako osam dana, a onda ne mogaše više da izdrži jer su joj noge bile prekrivene ranama. Tad naiđoše neki ljudi i zapitaše je da li ona zna ko je njen muž.

»Znam«, odgovori ona, »on je svinjar, a baš je izašao da malo trguje trakama i vrpcama.«

No oni rekoše:

»Pođite sa nama! Odvešćemo vas k njemu«, pa je odvedoše u zamak.

Kad ona stupi u dvoranu, spazi svog muža u kraljevskom ruhu. Međutim, ona ga nije prepoznala sve dok je on nije zagrlio, poljubio i rekao:

»Toliko sam propatio zbog tebe, pa je trebalo da i ti propatiš zbog mene.«

I tek tada se proslavi prava svadba, a onaj što je ovo ispripovedao voleo bi da je i sam bio na tom slavlju.

135.
Bela i crna nevesta

Neka žena je sa svojom kćerkom i pastorkom bila na njivi i žnjela. Tad odnekud naiđe dragi Bog preodeven u siromaha, priđe im i zapita:

»Koji put vodi u selo?«

»Ako želite da znate«, uzvrati majka, »potražite ga sami«, a kćerka dodade:

»*Da se ne biste brinuli kako ga nećete naći,* uzmite vodiča.«

No pastorka reče:

»Siroti čoveče, ja ću vas povesti. Pođite sa mnom!«

Tad se dragi Bog razgnevi na majku i kćer, okrenu im leđa i ukle ih tako da one postadoše crne kao noć i ružne

kao greh. No prema jadnoj pastorki Bog se pokaza milostiv i pođe sa njom, pa kad se nađoše nadomak sela on je blagoslovi i reče:

»Ispuniću ti tri želje.«

Nato će devojka:

»Želela bih da budem lepa i čista kao sunce«; u isti čas ona postade bela i lepa kao dan.

»Zatim, htela bih da imam kesu punu novca, koja se nikad ne može isprazniti«; i nju joj dragi Bog dade, ali reče:

»Ne zaboravi ono najbolje!«

Ona na kraju reče:

»Kao treće, želim da posle svoje smrti odem u večito nebesko carstvo.«

I ta joj želja bi ispunjena, pa se dragi Bog oprosti s devojkom.

Kad se maćeha sa svojom kćerkom vratila kući i videla da su obe crne kao ugalj i ružne, a da je pastorka bela i lepa, obuze je još veća pakost, te ništa drugo nemade na umu sem kako da joj učini štogod nažao. Pastorka je, pak, imala brata po imenu Reginer, koga je silno volela i kome bi sve ispričala što bi se dogodilo.

Jednom joj on reče:

»Draga sestro, želim da te naslikam kako bih te stalno imao pred očima, jer je moja ljubav prema tebi tako velika da mi je želja da te uvek posmatram.«

»Ali molim te da nikom ne pokazuješ sliku«, pristade ona te tako on naslika sestru pa sliku okači u svojoj sobi; no njen brat je stanovao u kraljevom dvoru, pošto je bio njegov kočijaš. Svakog dana mladić je stajao pred slikom i zahvaljivao se bogu za sreću svoje mile sestre.

Kralju, kod koga je Reginer služio, preminu uto žena koja je bila toliko lepa da joj se nije mogla naći ravna, pa kralja zbog toga obuze velika tuga. Međutim, dvorske

sluge su primetile da kočijaš svakodnevno stoji pred lepom slikom, pa mu počeše zavideti na njoj, te kralju otkriše tajnu. Ovaj tad naredi da se slika iznese pred njega i kad vide da je u svemu ravna njegovoj preminuloj ženi, samo da je još lepša, on se smrtno zaljubi u nju. Kralj naredi da pred njega izvedu kočijaša pa ga onda upita koga slika predstavlja. Kočijaš odgovori da je to njegova sestra; kralj onda odluči da nijednu drugu ne uzme za ženu, pa mu dade kočije i konje i raskošne zlatne haljine te ga otposla da dovede njegovu izabranu nevestu.

Kad je Reginer stigao kući sa porukom, njegova sestra se obradova; samo joj je njena polusestra zavidela na sreći, te se naljuti preko svake mere i reče majci:

»Šta pomažu sve vaše veštine, kad ipak niste u stanju da mi pribavite takvu sreću.«

»Smiri se«, nato će starica, »već ću ti je stvoriti.« Pomoću svojih veštičjih čarolija kočijašu zamuti oči tako da je upola bio slep, dok pastorki začepi uši tako da je upola bila gluva. Potom se popeše u kočije, najpre nevesta u krasnim kraljevskim haljinama, zatim maćeha sa svojom kćerkom, a Reginer sede na kočijaševo sedište kako bi gonio konje. Kad su prevalili jedan deo puta kočijaš povika:

»Pokri se sada, sestrice moja,
Da kiša ne kvasi tebe,
Da vetar na te prašinu ne baca,
Da tanana i lepa pred kralja kročiš!«

Nevesta upita:

»Šta kaže moj mili brat?«

»Ah«, uzvrati starica, »reče da svučeš svoju zlatnu haljinu i da je daš sestri.«

Ona je tad skide i pruži svojoj crnoj polusestri koja joj zauzvrat dade lošu sivu bluzu. Tako oni nastaviše put; posle nekog vremena brat opet poviče:

»Pokri se sada, sestrice moja,
Da kiša ne kvasi tebe,
Da vetar na te prašinu ne baca,
Da tanana i lepa pred kralja kročiš!«

Nevesta upita:

»Šta kaže moj mili brat?«

»Ah«, uzvrati starica, »kaže da skineš svoju zlatnu kapicu i da je daš sestri.«

Tad ona skide kapicu i stavi je na glavu crne polusestre, tako da sama ostade da sedi gologlava. Vozili su se dalje, kad opet posle nekog vremena brat poviče:

»Pokrij se sada, sestrice moja,
Da kiša ne kvasi tebe,
Da vetar na te prašinu ne baca,
Da tanana i lepa pred kralja kročiš!«

Nevesta upita:

»Šta kaže moj mili brat?«

»Ah«, nato će stara veštica, »reče da pogledaš napolje iz kočija.«

No upravo su se vozili mostom preko neke duboke vode. Kad je nevesta ustala i kad se nagnula preko kočija, obe je gurnuše i izbaciše tako da ona pade usred reke. Kad je potonula, iz dubine na površinu vode izroni snežnobela patka i zapliva niz reku.

Brat uopšte nije primetio bilo šta i vozio je kočije dalje sve dok ne prispeše na dvor. Tad kralju predade crnu devojku kao svoju sestru, misleći da je to ona

stvarno, pošto mu je pred očima bilo mutno a pomalo je ipak primećivao bleskanje zlatnih haljina. Kad ugleda beskrajnu ružnoću svoje tobožnje neveste, kralj se razgnevi i naredi da kočijaša bace u jamu punu gujske žgadije. No stara veštica je ipak umela da kralja toliko opčini i da ga svojim činima toliko zaslepi da nju i njenu kćer zadrži, čak da mu se ova učini sasvim podnošljivom tako da se njom zbilja i oženi.

Jednom s večeri, dok je crna nevesta sedela na kraljevom krilu, u kuhinju slivnikom dopliva jedna bela patka pa reče kuhinjskom momčetu:

»Momče, naloži vatru sad,
Da perje svoje zgrejem tad.«

Kuhinjsko momče tako postupi te na ognjištu naloži vatru. Patka tada priđe i smesti se kraj vatre, strese se i kljunom poče da perje dovodi u red. Dok je tako sedela i sebi ugađala, upita:

»Šta radi moj brat Reginer?«

Kuhinjsko momče uzvrati:

»Eno ga u rupi sav slomljen,
I otrovnicama silnim sad opkoljen.«

Patka zatim upita:

»Šta u kući radi ona veštica crna?«

Kuhinjsko momče uzvrati:

»Zima njoj ne preti.
U naručju kraljevom
njoj je kao leti.«

A patka će:

»Nek sačuva bog sveti!«

Pa kroz slivnik ispliva napolje.

Naredne večeri ona opet dođe i postavi ista pitanja; to se ponovi i treće večeri. No kuhinjsko momče nije moglo da to i dalje taji, pa se prijavi kralju i sve mu otkrije. Međutim, kralj je hteo i sam to da vidi, te se naredne večeri spusti u kuhinju i kad je patka kroz slivnik promolila glavu, on uzme mač i preseče joj vrat. Patka se najednom prometnu u najlepšu devojku koja je bila potpuno ista kao slika što ju je napravio njen brat. Kralj je bio sav radostan; i pošto je ona tu stajala skroz mokra, on naredi da joj se donesu dragocene haljine i da je u njih odenu. Devojka mu tada ispripoveda kako su je lukavstvom i neiskrenošću one dve prevarile i kako su je na kraju bacile u reku. Dodade još da joj je prva molba da iz jame sa zmijama izvade njenog brata. A kad je kralj ispunio tu molbu, oni odu u sobu gde je sedela stara veštica i onda on upita:

»Šta zaslužuje ona koja to i to učini?« pa ispriča šta se dogodilo.

No veštica je bila toliko zaslepljena da ništa nije primetila te reče:

»Ona zaslužuje da je skinu do gole kože i stave u bure s ekserima, pa da u bure upregnu konja koga valja ošinuti i poslati daleko u beli svet.

Sve to što je izrekla steklo se njoj i njenoj crnoj kćeri.

A kralj se oženi belom i lepom nevestom i nagradi vernog brata, učinivši od njega bogata i ugledna čoveka.

Gvozdeni Hans

Bio jednom neki kralj koji je kraj svog zamka imao pogolemu šumu po kojoj se motala svakojaka divljač. Jednom prilikom on u nju pošalje lovca koji je trebalo da uhvati srndaća; međutim, lovac se više ne vrati.

»Možda ga je zadesila kakva nesreća«, reče kralj, pa narednog dana u šumu posla još dvojicu lovaca da ga potraže; no ni oni se ne vratiše. Trećeg dana kralj naredi da se okupe svi njegovi lovci pa reče:

»Pročešljajte čitavu šumu i nemojte prestajati dok sve nestale lovce ne nađete.«

Ali ni od njih se niko ne vrati u zamak; čak se ni od gomile pasa, koje su lovci uzeli sa sobom, nijedan nije mogao više videti.

Od tog vremena niko se više nije usuđivao da pođe u šumu, i ona je ostala tako u dubokom miru i usamljena. Samo bi se s vremena na vreme viđao poneki orao ili jastreb kako je preleće. Potrajalo je to mnoge godine; tad se kod kralja prijavi neki strani lovac, potraži uhleblje i ponudi se da pođe u opasnu šumu. No kralj odbi njegovu molbu i reče:

»U šumi se dešavaju čudne stvari te se plašim da ni ti nećeš proći bolje od ostalih i da iz nje nećeš izaći.«

»Gospodaru, poći ću na svoj rizik, jer se ja ničega ne plašim«, uzvrati lovac, pa se, dakle, zaputi sa svojim psom u šumu. Ne potraja dugo kad pas nanjuši trag neke divljači i htede za njom da pojuri. No pas jedva da je potrčao nekoliko koraka a već se nađe pred jednom dubokom barom i ne mogaše dalje. Tad se iz vode pomoli gola ruka, ščepa ga i povuče nadole. Kad lovac to vide, vrati se i dovede tri čoveka koja su morala doći s vedrima i da njima vodu iz bare ispljuskuju. Kad su

mogli da vide dno, na njemu spaze divljeg čoveka koji je po telu bio smeđ kao zarđalo gvožđe i kome je kosa pala preko lica sve do kolena. Svezaše ga užadima i odvedoše u zamak; kad ugledaše divljeg čoveka, nasta ogromno čuđenje, a kralj naredi da ga smeste u gvozdeni kavez i ostave u dvorištu, a pod pretnjom smrtne kazne zabrani da se otvaraju vrata na kavezu. Sama kraljica je morala da čuva ključ. Od tog vremena svako je mogao da bez straha odlazi u šumu.

Kralj je imao osmogodišnjeg sina koji se jednom igrao u dvorištu i u igri mu zlatna lopta upadne u kavez. Dečak pritrči i reče:

»Daj mi moju loptu!«

»Nećeš je dobiti«, odvrati čovek, »pre no što mi otvoriš vrata.«

»Ne« reče mu dečak, »to neću da učinim, to je kralj zabranio«, pa otrča odatle.

Narednog dana dođe on i opet zatraži svoju loptu a divlji čovek reče:

»Otvori mi vrata!«

No dečak ne htede.

Trećeg dana, kad je kralj izjahao u lov, dečak opet dođe do kaveza i reče:

»Ako bih i hteo, vrata nisam u stanju da otvorim jer nemam ključa.«

»On je sakriven pod jastukom tvoje majke pa ga možeš doneti«, poče da ga nagovara divlji čovek.

Dečak, koji je hteo da se dokopa svoje lopte, odagna od sebe svaku nedoumicu i strah od kraljeve naredbe te donese ključ. Vrata su se teško otvorila te dečak uštinu prst. Kad se ona otvoriše, divlji čovek izađe, dade mu zlatnu loptu i htede da se odatle brže-bolje izgubi. Ali dečaka obuze strah, prodere se, vičući za njim:

»Ah, divlji čoveče, ne odlazi, inače ću dobiti batine.«

Divlji čovek se vrati, podigne ga i stavi na ramena, pa se žurna koraka zaputi u šumu.

Kad se kralj vratio u zamak, ugleda prazan kavez te upita kraljicu kako se to dogodilo. Ona o tome nije znala ništa, pa potraži ključ, ali ga ne nađe. Tad pozva dečaka, no niko ne odgovori. Kralj razasla ljude da dete potraže po polju, ali ga ovi ne nađoše. Tad se lako dosetio šta se dogodilo, te na kraljevskom dvoru zavlada velika tuga.

Kad je divlji čovek prispeo u mrklu šumu, s ramena skide dečaka i reče mu:

»Više nećeš videti ni oca ni majku. Zadržaću te kod sebe, ali pošto si me oslobodio, ja ću se smilovati na tebe. Ako budeš činio sve što ti kažem, biće ti dobro. Blaga i zlata imam dovoljno, čak i više nego bilo ko na ovome svetu.«

On dečaku napravi ležaj od mahovine, na kome ovaj odmah zaspa, a sutradan ga odvede do jednog kladenca i reče:

»Vidiš li, ovaj zlatni kladenac je svetao i bistar poput kristala; ti ćeš kraj njega da sediš i da paziš kako u njega ne bi upalo bilo šta, inače će da bude oskrnavljen. Dolaziću svako veče da vidim da li se pridržavaš moje zapovesti.«

Dečak sede na rub kladenca; s vremena na vreme bi u njemu spazio zlatnu ribu ili zlatnu zmiju. Budno je motrio da u njega ništa ne upadne. Dok je tako sedeo, u jednom trenutku prst ga zaboli tako mučno da ga on, nemajući nikakvu lošu nameru, zamoči u vodu. Dečak ga brzo izvuče, no vide da je sav pozlaćen, i ma koliko da se upinjao da zlato stare — sve je bilo zalud. Uveče se vrati Gvozdeni Hans, tako se zvao divlji čovek, pogleda dečaka i reče:

»Šta se dogodilo sa kladencom?«

»Ništa, ništa«, odgovori on, držeći prst iza leđa kako ga ovaj ne bi video.

No čovek reče:

»Prst si zamakao u vodu, ali ovog puta ću ti progledati kroz prste. Međutim, čuvaj se da ti opet nešto ne upadne u kladenac.«

U cik zore dečak je već sedeo kraj kladenca i stražario. Prst ga opet zabole, pa on njime pređe preko glave; tad — na nesreću — u vodu upadne jedna dlaka. On je brzo izvadi, no ona je već bila sva pozlaćena. Gvozdeni Hans dođe, znajući već šta se dogodilo.

»Upustio si jednu dlaku u kladenac«, reče, »još jednom ću preko toga preći, no ako se to i po treći put dogodi, kladenac će biti oskrnavljen te više kod mene nećeš moći da ostaneš.«

Trećeg dana dečak je sedeo kraj kladenca i nije mrdnuo prstom premda ga je ovaj silno zaboleo. No dečaku je bilo dosadno te je posmatrao svoje lice koje se ogledalo na površini vode. I pošto se pri tom sve više naginjao s namerom da pogleda sebi u oči, s ramena mu skliznuše njegove duge kose i upadoše u vodu. On se brže-bolje uspravi, no kosa na glavi je već bila sva u zlatu, blistajući poput sunca. Možete zamisliti koliko se jadni dečak uplašio! On izvadi maramicu i zaveza je oko glave da Gvozdeni Hans ne bi video šta se dogodilo. Kad ovaj dođe, znao je već sve te reče:

»Odveži maramu!«

Tad blesnu zlatna kosa, i ma koliko se dečak izvinjavao — pomoći nije bilo.

»Nisi izdržao proveru te ovde više ne možeš da ostaneš. Pođi u svet gde ćeš saznati šta znači beda. Ali, pošto nemaš zlo srce i pošto ti želim dobro, dozvoliću ti nešto: kad dopadneš nevolje, dođi u ovu šumu i vikni 'Gvozdeni Hanse!' Tad ću se ja pojaviti i pomoći ti.

Moja moć je velika, veća nego što ti zamišljaš, a zlata i srebra imam napretek.«

Tad kraljević napusti šumu i zaputi se stazama i bogazima, i išao je tako kud ga oči vode i noge nose sve dok najzad ne prispe u jedan veliki grad. Tu potraži bilo kakav posao, ali ne mogade da nađe nikakav. On nije ništa ni izučio da bi sebi mogao pomoći. Napokon pođe u zamak i upita da li bi hteli da ga zadrže. Dvorani nisu znali za šta bi im on bio potreban, ali pošto im se svide, pozvaše ga da ostane. Na kraju ga kuvar uzme u svoju službu i reče da donosi drva i vodu i da čisti pepeo.

Jednom, kad se kuvaru baš niko ne nađe pri ruci, ovaj naredi kraljeviću da odnese jela na kraljevu trpezu. No pošto nije hteo da mu se vide zlatne kose, on zadrža na glavi šeširić. Kralju se tako nešto još nije dogodilo te reče:

»Kad prilaziš kraljevskoj trpezi, moraš skinuti šešir.«

»Ah, gospodaru«, odgovori on, »ne mogu to da učinim, jer na glavi imam poveliku krastu.«

Tad kralj naredi da pozovu kuvara, prekori ga i upita kako može da u službu uzima takvog momka; na kraju dodade da ga smesta najuri. No kuvar se smilova na mladića te ga zameni sa baštovanovim momkom.

Sad je on morao u bašti da sadi bilje i da ga zaliva, da plevi i okopava; morao je podnositi vetar i nevreme. Jednom leti, dok je sam radio u bašti, dan je bio tako vreo da je on skinuo šeširić ne bi li mu bilo hladnije. Kad sunčevi zraci padoše na kosu, ona zasja i zablista te zraci dopreše u spavaću sobu kraljeve kćeri koja skoči da vidi šta je to. Tad ugleda mladića i doviknu mu:

»Momče, donesi mi kitu cveća.«

On što je brže mogao stavi šeširić na glavu, pa nakida divljeg poljskog cveća koje sveza. Dok je s tim išao uza stepenice, srete ga baštovan i upita:

»Kako možeš kraljevoj kćeri nositi tako loše cveće? Brzo pođi po drugo ali potraži najlepše i najređe.«

»Ah, nemojte«, odgovori mladić, »divlje cveće snažnije miriše te će joj se više dopasti.«

Kad je kročio u sobu, kraljeva kći reče:

»Skini šeširić, jer ne priliči da ga preda mnom nosiš.«

»Ne smem, glava mi je u krastama«, poče on da se izvinjava.

Ali ona posegnu za šeširićem i skide ga; tad mladiću niz ramena padoše zlatne kose koje je bilo divota pogledati. On htede pobeći, no ona ga zadrža za ruku i dade mu pregršt dukata. Uzevši ih, kraljević izađe; međutim, on nije hajao što je to zlato, već ga odnese baštovanu i reče:

»Evo, zlatnike poklanjam tvojoj deci koja se njima mogu igrati.«

Narednog dana ponovo ga pozove kraljeva kći i reče da joj donese kitu poljskog cveća. A kad on uđe u njenu sobu noseći cveće, ona se smesta maši za njegov šeširić s namerom da ga dograbi i da mu ga oduzme. No on ga je držao čvrsto obema rukama. Kraljeva kći mu opet dade pregršt dukata, ali on ih ne htede zadržati te ih dade baštovanu kao igračke za njegovu decu. Ni trećeg dana nije bilo drugačije: ni ona nije mogla da mu oduzme šeširić, a ni on nije hteo da zadrži zlatnike.

Ubrzo potom zemlju zahvati rat. Kralj sakupi narod, ne znajući da li će se neprijatelju — koji je bio premoćan i koji je raspolagao velikom vojskom — moći da odupre. Tad reče baštovanovo momče:

»Odrastao sam i želim da pođem u rat; samo mi dajte jednog konja.«

Drugi kad to čuše nasmejaše se i uzvratiše:

»Kad odemo, ti potraži sebi konja. Ostavićemo ti jednog u staji.«

Kad su oni otišli, mladić ode u staju i izvede konja, ali konj je bio sakat u jednu nogu te je hramao. Ipak ga on uzjaha i odjaha put mračne šume. Prispevši na njen sami rub, triput tako glasno pozivajući uzvikne da se kroz drveće zaorilo.

»Gvozdeni Hanse!«

Odmah potom pojavi se divlji čovek i zapita:

»Šta želiš?«

»Želim snažnog paripa, jer hoću da pođem u rat.«

»Imaćeš ga; a dobićeš i više nego što tražiš.«

Tad se divlji čovek vrati u šumu, i ne potraja dugo kad iz nje dođe konjušar dovodeći paripa koji je frktao i koga je teško bilo ukrotiti. Iza konjušara s paripom išla je povelika četa bojovnika, svi u gvožđe oklopljeni, dok su im se mačevi presijavali na suncu. Mladić predade konjušaru svoje tronogo konjče, pa se vinu na paripa i pojaha ispred čete. Kad se primakao bojištu, veliki deo kraljevih ljudi beše već poginuo, i nije trebalo mnogo pa da i ostali budu prinuđeni da se povuku. Tad mladić pohita sa svojom gvozdenom četom i poput oluje udari na neprijatelje, obarajući sve što bi mu se našlo na putu ili oduprlo. Protivnici htedoše umaći, ali mladić im je bio za petama i nije odustajao sve dok i poslednji ne pade. No umesto da se vrati kralju, on svoju četu zaobilaznim putem odvede u šumu i pozva Gvozdenog Hansa.

»Šta hoćeš?« upita divlji čovek.

»Vraćam ti tvog paripa i tvoju četu a daj mi moje tronogo konjče.«

I bi sve kao što je mladić ushteo, te on — jašući svoje tronogo konjče — pođe kući. Kad se kralj vratio u zamak, u susret mu izađe kći, čestitajući mu na velikoj pobedi.

»Ja nisam taj koji je pobedu izvojevao«, reče on, »već

je to učinio neznani vitez koji mi je sa svojom četom pritekao u pomoć.«

Kćerka požele da sazna ko je bio taj nepoznati vitez, no kralj to nije znao i reče:

»On je otišao, progoneći neprijatelje, te ga više nisam video.«

Ona onda zapita baštovana za njegovo momče; no ovaj se nasmeja i ispriča joj:

»Upravo se vratio jašući na svom tronogom konjčetu; ostali su mu se podsmevali i uzvikivali: 'Evo dolazi naš Hramalo!' Takođe su ga pitali: 'Iza kog si žbuna — dok je bitka trajala — ležao i spavao?' No on im je uzvratio: 'Ja sam učinio ono što je bilo najbolje i bez mene bi sve pošlo k vragu.' Kad su to čuli, još više ga stadoše ismejavati.«

Kralj reče svojoj kćeri:

»Priredidiću veliku svečanost koja će trajati tri dana i na kojoj ćeš ti vitezovima baciti zlatnu jabuku. Možda će onaj neznanac doći?«

Kad se obnarodovalo da kralj priređuje svečanost mladić ode u šumu pa pozva Gvozdenog Hansa.

»Šta hoćeš?« upita ovaj.

»Hoću da uhvatim zlatnu jabuku kraljeve kćeri.«

»Sve je u redu, kao da je imaš«, nato će Gvozdeni Hans, »a za tu priliku imaćeš i crvenu odoru, a jahaćeš na ponositom riđanu.«

Na dan svečanosti mladić u crveno odeven i na konju dojuri, stade među vitezove i niko ga ne prepoznade. Kraljeva kći istupi i vitezovima dobaci jednu zlatnu jabuku; no ne uhvati je niko drugi do sam mladić. Ali čim mu se jabuka nađe u rukama, on okrete, odjuri i nestade odatle.

Drugog dana Gvozdeni Hans preodene mladića u belog viteza i dade mu jednog belca. Mladić ponovo

uhvati jabuku, no ne zadrža se ni za tren već s njom odjaha. Kralja obuze bes te reče:

»To nije dopušteno. On mora preda me da izađe i da kaže svoje ime.«

Zatim izda naređenje: ako vitez koji je uhvatio jabuku ponovo naumi da pobegne, onda treba za njim pojuriti i, i ukoliko se dragovoljno ne htedne vratiti, izmakljati ga i izbosti.

Trećeg dana mladić od Gvozdenog Hansa dobije crnu opremu i vranca, i opet uhvati jabuku. No, kad s njom odatle pojuri, za njim poleteše kraljevi ljudi i jedan mu se toliko približi da mu vrhom mača povredi nogu. On im ipak umakne, ali konj je toliko poskakivao da mu s glave padne kalpak, te kraljevi ljudi mogoše da vide kako on ima zlatnu kosu. Oni pojašu natrag i kralju jave sve.

Sutradan kraljeva kći upita baštovana za njegovo momče.

»Eno ga gde radi u bašti. I taj ugursuz je bio na svečanosti pa se tek sinoć vratio. A mojoj deci je, kad se vratio, pokazao tri zlatne jabuke koje je osvojio.«

Kralj naredi da ga pozovu, te se mladić pojavi noseći opet na glavi svoj šeširić. Kraljeva kći mu, pak, priđe i strže šeširić tako da mu niz ramena padoše zlatne kose. Mladić je bio toliko lep da se svi začudiše.

»Da li si ti onaj vitez koji je, uvek u opremi drugačije boje, svaki dan dolazio na svečanost i koji je uhvatio tri zlatne jabuke?« upita kralj.

»Da« nato će on, »evo, ovde su i jabuke«, pa ih izvadi iz džepa i pruži kralju.

»Ako želite još koji dokaz, možete videti ranu koju su mi naneli vaši ljudi dok su me progonili. No ja sam takođe onaj vitez koji vam je pomogao da nadvladate neprijatelje.«

»Ako si kadar da izvedeš takva dela, onda nisi baštovansko momče. Reci mi ko ti je otac?«

»Moj otac je moćni kralj, i zlata imam napretek i koliko mi duša ište.«

»Lepo vidim«, reče kralj. »Dugujem ti zahvalnost. Mogu li nešto za tebe da učinim?«

»Da«, odvrati mladić, »to svakako možete. Dajte mi za ženu svoju kćer.«

Devojka se tada nasmeja i prozbori:

»Kod ovog nema mnogo ustručavanja! No ja sam već po njegovoj zlatnoj kosi videla da on nije baštovansko momče«, pa mu onda priđe i poljubi ga.

Kad je bila svadba pojaviše se njegov otac i majka i silno se obradovaše, jer su već bili napustili svaku nadu da će ponovo videti svog dragog sina. I dok su tako sedeli za svadbenom trpezom, najednom muzika umuknu, vrata se otvoriše i unutra uđe neki ponositi kralj s velikom pratnjom. On se zaputi prema mladiću, zagrli ga i reče:

»Ja sam Gvozdeni Hans. Čarolijama sam bio prometnut u divljeg čoveka, no ti si me izbavio. Sva blaga, koja posedujem, biće tvoja svojina.«

137.
Tri crne princeze

Neki grad u Indiji opsedali neprijatelji koji se nisu hteli povući pre no što dobiju šest stotina talira. Tad žitelji grada razglasiše da će onaj ko pribavi pare postati gradski starešina. U tom gradu živeo je neki ubogi ribar; baš kada je sa sinom izašao na more da peca, naiđoše neprijatelji i oduzeše mu sina. Ribar je zauzvrat dobio šest stotina talira. S tim parama on se vrati u grad i preda ih

opsadnicima koji se tada povukoše. Na taj način je ubogi ribar postao gradski starešina. Tad bi proglašeno da će onaj ko ga ne oslovi sa »gospodine gradski starešino« biti obešen.

Međutim, mladić, njegov sin, umače iz neprijateljskih šaka i dospe u jednu golemu šumu koja se prostirala preko visokog brda. Tad se brdo otvori, i on dođe u veliki, ukleti zamak u kojem su sve stolice, stolovi i klupe bili presvučeni crnim navlakama. Najednom se pojaviše tri princeze skroz odevene u crno ruho; samo im se malo belelo lice. One mu rekoše da se ne plaši, da mu neće ništa učiniti i da ih on može izbaviti. Mladić reče da bi ih rado izbavio samo kad bi znao šta da čini. Tad mu princeze kazaše da čitavu godinu dana ne sme s njima razgovarati niti ih sme pogledati. A ako mu štogod zatreba, neka samo kaže, i one će mu — ukoliko budu mogle — ispuniti svaku želju.

Pošto je u zamku proveo tako neko vreme, mladić reče da bi rado pošao do oca. Devojke se s tim složiše i kazaše mu da ponese kesu s parama i da se lepo odene ali da se za osam dana mora vratiti.

Tad mladić bi izveden na brdo, i za tili čas se nađe u gradu. Kako oca nije mogao naći u ribarskoj kolibi, mladić upita ljude gde je onaj ubogi ribar što je tu živeo. Oni mu odgovoriše da nikako ne govori tako jer će dospeti na vešala.

Mladić se tad zaputi ocu i reče:

»Ribaru, kako si postao gradski starešina?«

Nato ovaj uzvrati:

»Ne smeš tako govoriti, jer ako te čuje gradska gospoda, zanjihaćeš se na vešalima.«

»Međutim, mladić ne htede da posluša, te ga zgrabiše i povedoše prema vešalima. Kad se nađe ispod njih, on prozbori:

»Oh, gospodo, dopustite mi da još jednom odem u staru ribarsku kolibu.«

Bi mu dozvoljeno te se mladić, došavši u kolibu, obuče u svoje staro ruho, a onda se vrati gospodi i reče:

»Zar sada ne vidite da sam ja sin ubogog ribara? Dok sam bio ovako odeven služio sam ocu i zarađivao svoju crkavicu.«

Istog časa oni ga prepoznaše, te ga zamoliše da im oprosti, a onda ga uvedoše u kuću gde im on sve ispriča šta se dogodilo: kako je dospeo u jednu golemu šumu koja je ležala na visokom brdu, kako se zatim to brdo otvorilo i kako se on našao u ukletom zamku gde je sve bilo crno, pa kako su onda došle tri princeze koje su bile crne, dok su samo u licu bile malo bele, kako su mu one tad rekle da ih on može izbaviti.

Na sve to njegova majka reče da tu nisu čista posla, te da zato ponese blagosiljanu sveću i da devojkama vreo vosak nakapa na lice.

Mladić se zatim kao što je trebalo vrati u ukleti zamak. Kad su devojke zaspale, mladić im — van sebe od straha — nakapa vosak na lice, i one dopola postadoše bele. No istog časa princeze skočiše i povikaše:

»Prokleta psino! Naša krv vapi za osvetom. Dosad nije niti će biti rođen čovek koji će nas izbaviti. Mi imamo još tri brata koja su okovana u sedam lanaca — oni će te rastrgnuti.«

Tad u čitavom zamku nasta buka, te mladić iskoči kroz prozor i pri tom slomi nogu; zamak potonu u zemlju, brdo se sklopi i zatvori. Niko nije mogao reći gde je to bilo i kad se to zbilo.

138.

Knojst i njegova tri sina

Između Verela i Sojsta živeo neki čovek po imenu Knojst i imao tri sina; jedan je bio slep, drugi ćopav, a treći — go golcat. Jednom su oni išli preko polja kad odjednom ugledaše zeca. Slepac ga ubi, ćopavi ga uhvati, a goli ga strpa u džep. Tad dođoše do jedne velike i moćne vode na kojoj su stajale tri lađe; jedna je propuštala vodu, druga tonula, a treća bila bez dna. Sva trojica uđoše u tu bez dna. Njome prispeše do jedne goleme šume u kojoj je izraslo ogromno drvo; u njemu se nalazila jedna velika kapela, a u kapeli su bili crkvenjaci od šipka i sveštenik od šimšira i močugama delili svetu vodicu.

Svaki onaj dobre je sreće
toj svetoj vodici ko uteče.

139.

Devojka iz Brakela

Jednom neka devojka iz Brakela došla u kapelu svete Ane, koja se nalazila ispod zamka Hinenburga. Pošto je žarko želela da ima muža, ona — verujući da sem nje u kapeli nikoga nema — zapeva:

»O sveta Ano,
daj pomozi meni
da do muža dođem.
I ti ga dobro znaš:
On stanuje tamo ispred

same gradske kapije.
Kosa mu je žute boje;
I ti ga dobro znaš.«

Međutim, tu je bio zvonar, koji je nešto radio iza oltara. Kad ču to što devojka reče, on strahotnim glasom povika:

»Nećeš ga dobiti! Nećeš ga dobiti!«

Ali devojka pomisli da joj je to rekao Isus, koji je stajao kraj svete Ane, te se rasrdi i povika:

»Ne trabunjaj, ti tele glupavo, i pusti svetu Anu da sama govori.«

140.

Čeljad

»Kuda ćeš?«

»U Nedođin.«

»Ja u Nedođin, ti u Nedođin; zajedno onda pođimo tamo.«

»Imaš li i ti muža? Kako se zove tvoj muž?«

»Puž.«

»Moj muž — Puž, tvoj muž — Puž; ja u Nedođin, ti u Nedođin; zajedno onda pođimo tamo.«

»Imaš li i ti dete? Kako se zove tvoje dete?«

»Mekete.«

»Moje dete — Mekete, tvoje dete — Mekete; moj muž — Puž, tvoj muž — Puž; ja u Nedođin, ti u Nedođin; zajedno onda pođimo tamo.«

»Imaš li i ti kolevku? Kako se zove tvoja kolevka?«

»Stevka.«

»Moja kolevka — Stevka, tvoja kolevka — Stevka; moje dete — Mekete, tvoje dete — Mekete; moj muž —

Puž, tvoj muž — Puž; ja u Nedođin, ti u Nedođin; zajedno onda pođimo tamo.«

»Imaš li i ti slugu? Kako se zove tvoj sluga?«

»Rukaduga.«

»Moj sluga — Rukaduga, tvoj sluga — Rukaduga; moja kolevka — Stevka, tvoja kolevka Stevka; moje dete — Mekete, tvoje dete — Mekete; moj muž — Puž, tvoj muž — Puž; ja u Nedođin, ti u Nedođin; zajedno onda pođimo tamo.«

141.

Jagnješce i ribica

Živeli jednom braco i seja koji su se od srca voleli. Međutim, njihova rođena majka beše mrtva; imali su maćehu koja prema njima nije bila dobra i koja im je kad god je mogla ali krišom nanosila svako zlo. Jednom su se njih dvoje s ostalom decom igrali na livadi ispred kuće. Na toj livadi se nalazio ribnjak koji se prostirao sve do kuće. Deca su se unaokolo jurila, igrajući se vije i nabrajalica:

»Ja sam jarac živodarac,
Živ klan nedoklan,
Živ soljen nedosoljen,
Živ pečen nedopečen,
Skupiću se u trubicu,
Ubošću te u gubicu.«[1]

Pri tom su deca stajala u krugu, a dete, na koje bi pala poslednja reč, moralo bi da beži, a ostala deca bi poju-

[1] Ova nabrajalica je uzeta iz zbirke *Srpske narodne pripovijetke* koje je sakupio i izdao Vuk Karadžić. (Prim. prev.)

rila za njim hvatajući ga. Mećeha je s prozora posmatrala kako ona veselo trčkaraju, i ljutila se. Ali, pošto se ona razumevala u veštičje čarolije, ukle svoju pastorčad: sestru prometnu u ribicu, a brata — u jagnješce. Ribica je plivala u ribnjaku i tugovala, dok je jagnješce tumaralo po livadi i bilo tužno, ništa nije jelo, čak je svaku travku i slamku ostavljalo netaknutu.

Minu tako silno vreme.

Jednom u zamak navratiše dva nepoznata gosta. Neiskrena maćeha pomisli: 'Sad mi se pruža dobra prilika', te pozva kuvara i reče mu:

»Pođi i uhvati ono jagnje s livade, pa ga donesi i zakolji; inače nemamo ništa za goste.«

Kuvar tad ode na livadu, uhvati i donese jagnje, uvede ga u kuhinju i veza mu noge. Ono je sve to strpljivo podnosilo. Kad je kuvar izvukao svoj nož i, stojeći na pragu, počeo da ga oštri za klanje, jagnje vide kako jadna ribica u vodi ispred slivnika pliva tamo-amo i baca poglede prema njemu. Bila je to seja koja je, prometnuta u ribicu, videla kako kuvar sa livade odvodi jagnješce, te je ribnjakom doplivala sve do kuće. Tad joj jagnješce doviknu:

»Ah, sejo, tebe krije more mrklo,
Srce moje od bola je prepuklo!
Kuvar, evo, nož svoj oštri,
I srce moje vadit' smera.«

Ribica uzvrati jagnješcetu:

»Ah, braco, tamo gore,
Boli moje srce more,
U valima što žubore!«

Kad kuvar ču da jagnješce ume govoriti i da ribici dovikuje tako žalobne reči, prestravi se i pomisli kako to

nije pravo jagnje, već da je ukleto od one zle žene u kući. Tad on reče:

»Ne boj se, neću te zaklati.«

On onda uze neku drugu životinju i pripravi je za goste, a jagnješce odnese nekoj dobroj seljanki kojoj kaza sve što je video i čuo. No desi se da je ta seljanka bila baš sejina dadilja, pa se odmah doseti ko bi to mogao biti, te se zajedno s jagnjetom uputi do jedne čarobnice. Ova izgovori molitvu za izbavljenje jagnješceta i ribice, koji dobiše svoje pravo ljudsko obličje, a da ih sakrije od maćehine pakosti, odvede ih u neku golemu šumu gde se nalazila kućica u kojoj su seja i braca samotno, ali zadovoljno i srećno živeli.

142.

Zimeliberg

Bila dva brata od kojih je jedan bio bogat, a drugi — puka sirotinja. Međutim, bogataš nije hteo ništa dati siromahu te se ovaj morao kukavno prehranjivati trgovinom žita; često mu je tako loše išlo da nije imao ni za nasušni hleb za svoju ženu i decu.

Jednom je, tako, gurajući kolica, išao kroz šumu. Tad sa strane spazi jedno poveliko ali nekako ogoljeno brdo i, pošto ga još nikad nije video, zastade posmatrajući ga s čuđenjem. Dok je tako stajao, spazi dvanaest divljih ljudeskara gde nailaze. Kako poverova da su to razbojnici, siromah odgura svoja kolica u čestar pa se pope na drvo, očekujući da se nešto dogodi. A dvanaest ljudeskara dođoše pred brdo i povikaše:

»Brdo Zemsi, brdo Zemsi, otvori se!«

Istog trena se goletno brdo po sredini razdvoji te njih dvanaestorica uđoše; a kad se oni nađoše u njemu, ono

se zatvori. Ne potraja dugo kad se brdo opet otvori, a ona dvanaestorica izađoše, noseći na leđima teške vreće; a kad se svi nađoše na videlu, prozboriše:

»Brdo Zemsi, brdo Zemsi, zatvori se!«

Ono se tad sastavi te se na njemu nije mogao videti nikakav ulaz, a onih dvanaest ljudeskara se udaljiše. Kad mu se oni sasvim izgubiše iz vida, siromah siđe s drveta i požele da vidi šta se tajnovito krije u tom brdu. On, dakle, stade pred njega i prozbori:

»Brdo Zemsi, brdo Zemsi, otvori se!«

Brdo se onda i pred njim razdvoji. Siromah uđe u njega i vide da je čitavo brdo iznutra jedna pećina puna srebra i zlata, dok su malo dalje pozadi ležale gomile bisera i blistavog dragog kamenja, nagomilanog kao kad se žito sipa. On od čuda nije znao šta da radi i da li sme išta da uzme od tog blaga. Naposletku, siromah se odluči i zlatom napuni džepove, a bisere i drago kamenje ostavi i ne tače ih. Kad je izašao, tad on takođe, kao i razbojnici, reče:

»Brdo Zemsi, brdo Zemsi, zatvori se!«

Brdo se sastavi, a siromah se onda sa svojim kolicima zaputi kući. Sad više nije morao da se brine i mogao je svojim zlatom da ženi i deci kupi hleba, a uz to i vina. Otada je živeo veselo i čestito, davao siromašnima i svakome činio dobro. A kad je novac bio na izmaku, on se zaputi bratu i pozajmi mericu pa ode u ono brdo odakle iznova uze zlata; ipak ništa nije uzeo od onog bisera i dragog kamenja, niti ih je dodirnuo. Kad ushte da po treći put donese nešto zlata, siromah ponovo od brata pozajmi mericu. No bogataš mu je već odavno zavideo na imanju i lepom domaćinstvu koje je stekao, pa nije mogao shvatiti otkud potiče to bogatstvo i šta njegov brat radi s mericom. Tad on smisli lukavstvo i dno merice premaže smolom; a kad mu je brat vrati, na dnu

se nalazio zalepljen jedan zlatnik. Istog trenutka bogataš se zaputi bratu i upita ga:

»Šta si mericom premeravao?«

»Pšenicu i ječam«, uzvrati siromah.

Tad mu on pokaza zlatnik i pripreti da će ga, ako ne kaže istinu, optužiti pred sudom. Siromah mu tada ispriča onako kao što se dogodilo.

Bogataš se vrati kući i odmah sluzi naloži da upregnu jedna kola, pa se odveze prema brdu hoteći da priliku iskoristi bolje i da sasvim pokupi i ostalo blago. Kad stiže pred brdo, on povika:

»Brdo Zemsi, brdo Zemsi, otvori se!«

Ono se otvori i bogataš stupi unutra. Pred njim je ležalo ogromno bogatstvo i on dugo nije znao za čim da najpre posegne; najzad natovari dragog kamenja koliko je mislio da kolima može poneti. Zatim htede da iznese svoj tovar; no, pošto su mu i duša i glava bili prepuni blaga, bogataš je zaboravio ime brda i poviče:

»Brdo Zimeli, brdo Zimeli, otvori se!«

Ali to nije bilo pravo ime te se ono ne pomeri, ostajući zatvoreno. Tad ga obuze silan strah; a što je više premišljao to je bivao sve smušeniji i sve više grešio. Više mu nije pomagalo ni to što ima ovoliko blaga.

Uveče se brdo otvori i u njega uđe dvanaest razbojnika koji se — kad videše bogataša — ružno nasmejaše i povikaše:

»Ptičice, najzad si nam dopao šaka. Misliš da nismo primetili da si ovamo dvaput ulazio; ali te nismo mogli uhvatiti. Ovog puta nećeš napolje.«

On tad poviče:

»To nisam bio ja, već moj brat!«

No, ništa mu nije vredelo ma koliko da ih je molio da mu poštede život i ma šta da je govorio i nudio, oni mu odrubiše glavu.

143.
Na putovanju

Bila jednom neka sirotica i imala sina. Kad on požele da ide u svet majka mu reče:

»Kako ćeš na put kad nemamo ni prebijene pare da poneseš?«

Sin nato uzvrati:

»Snaći ću se već nekako jer ću sve vreme govoriti: 'Ne mnogo, ne mnogo'.«

Dugo je on tako tumarao svetom i govorio: »Ne mnogo, ne mnogo.«

Najzad, mladić dođe do jedne grupe ljudi, a to su bili ribari, pa im reče:

»Bog vam pomogao! Ne mnogo, ne mnogo.«

»Momče čemu to — ne mnogo?«

A kad izvukoše mrežu, u njoj ne nađoše baš mnogo ribe. Tad se jedan od ribara baci za mladićem štapom i povika:

»Nisi ti još video kako ja mlatim, baksuze jedan!«

»Pa šta sam onda morao kazati?« upita momče.

»Trebalo je da kažeš: *Hvataj još, hvataj još!*«

Dugo je on tako išao i govorio: »Hvataj još, hvataj još!« sve dok nije došao do nekih vešala na koja su upravo bili namerili da obese jednog bednog grešnika. Mladić im tad reče:

»Dobro jutro! *Hvataj još, hvataj još.*«

»Momče, čemu to — hvataj još? Misliš li da u svetu ima još zlih i grešnih? Zar nije dosta i ovaj jedan?« te ga opet dobro izvoštiše.

»Pa šta je trebalo da kažem?«

»Morao si reći: *Neka bog spase jadnu dušu.*«

Nakon toga mladić je lutajući svetom govorio:

»Neka bog spase jadnu dušu.«

Idući tako dođe on jednom do jednog jarka i tu zateče strvodera kako s konja skida ular. Mladić reče:

»Neka bog spase jadnu dušu.«

»Šta to pričaš, lupežu?« povika strvoder i dobro momče potkači svojom strvoderskom kukom tako da ovaj vide sve zvezde.

»Pa šta je trebalo da kažem?«

»Morao si reći: Strvino, ne miči se iz tog jarka!«

Tad on pođe dalje, jednako govoreći: »Strvino, ne miči se iz tog jarka! Strvino, ne miči se iz tog jarka!« Najzad dođe do nekih kola koja su bila prepuna ljudi i reče:

»Dobro jutro! Strvino, ne miči se iz tog jarka!«

Istog časa kola se zaglaviše u jarku, te kočijaš u besu dograbi kandžiju i pošteno iskandžija mladića. Ovaj više nemaše kud no se vrati majci. Za života mladić više ne krenu ni na kakvo putovanje.

144.

Magare

Živeli jednom neki kralj i neka kraljica koji su bili bogati i imali sve što bi poželeli, samo su bili bez dece. Ona je zbog toga danonoćno kukala i tužila govoreći:

»Ja sam kao njiva na kojoj ništa ne raste.«

Najzad joj bog ispuni želju. No kad je dete došlo na svet, ono nije izgledalo kao ostali ljudi: bilo je to mlado magare. Kad ga majka ugleda, tek tada otpoče njena kuknjava i vriska. Govorila je kako bi joj bilo milije da uopšte i nema dete kad nije kao ostala deca, pa naredi da ga bace u vodu ne bi li ga ribe prožderale.

No kralj je umiri kad reče:

»Ne, ako ga je već bog dao, biće mi sin i naslednik,

posle moje smrti sedeće na kraljevskom prestolu i nosiće kraljevsku krunu.«

Tako su oni, dakle, podizali magare; ono je raslo, a izrasle su mu i uši — lepe, velike i prave. Magare je, pak, bilo inače vesele naravi, skakutalo je unaokolo i naročito je volelo muziku. Jednom se tako zaputi nekom čuvenom muzikantu i reče mu:

»Obuči me u svojoj umetnosti da mogu svirati na lauti isto tako dobro kao i ti.«

»Ah, dragi mali gospodine«, nato će muzikant, »biće vam to teško. Istina, ni prsti vam nisu za to načinjeni i, čak su preveliki; bojim se da strune neće izdržati.«

No ne pomože nikakav izgovor, jer je magare pošto-poto htelo i moralo da svira na lauti. I zaista, bilo je ono istrajno i marljivo te je na kraju naučilo da svira tako dobro kao i sam učitelj.

Jednom je, zadubljen u misli, mladi kraljević šetao i put ga nanese do jednog kladenca. On pogleda unutra i u vodi čistoj kao ogledalo ugleda svoj magareći lik. Onda se on zbog toga toliko rastuži da se reši da ode u beli svet, a sa sobom povede samo jednog vernog drugara. Tumarali su i lutali tako svetom dok najzad ne prispeše u kraljevstvo gde je vladao neki ostareli kralj koji je imao samo jednu, ali krasnu, prekrasnu kćer.

Magare reče:

»Ovde ćemo se zaustaviti«, pa pokuca na vrata, uzvikujući: »Napolju je gost. Otvorite mi da uđem.«

Ali kad se vrata ne otvoriše, magare sede, uze svoju lautu i prednjim kopitama poče u nju da najljupkije udara. Tad vratar silno razrogači oči, odjuri kralju kome reče:

»Eno napolju, pred vratima, sedi mlado magare koje udara u lautu tako vešto kao da je najbolje izučeni majstor.«

»Odmah mi uvedi tog muzikanta«, nato će kralj.

No kad magare stupi unutra, svi se stadoše smejati sviraču na lauti. Tad bi naređeno da se magare smesti u donju odaju za služinčad i da se nahrani, ali ono se ozlovolji i uzvrati:

»Ja nisam obično stajsko magare, već sam ugledna roda.«

»Ako je tako, budi kraj vojnika«, rekoše mu.

»Neću«, odvrati magare, »hoću da sedim do kralja.«

Ovaj se nasmeja i, mirne duše, reče:

»Dobro, neka bude kao što tražiš; dođi magare!« a potom ga kralj upita: »Magare, kako ti se dopada moja kći?«

Ono okrete glavu prema njoj, osmotri je, klimnu glavom i prozbori:

»Sviđa mi se preko svake mere; ona je lepa, lepša je od ijedne koju sam dosad video.«

»Pa, onda ćeš sedeti i pokraj nje«, reče kralj.

»To mi je baš potaman«, uzvrati veselo magare, pa sede do kraljeve kćeri poče da jede i pije, ponašajući se pri tom lepo i ljupko.

Pošto je plemenita mala životinja ostala prilično dugo na kraljevom dvoru, pomisli: 'Šta sve to pomaže, kad ti opet moraš kući', pa tužno obori glavu, stupi pred kralja s namerom da se od njega oprosti. No ovaj ga je zavoleo, te reče:

»Magare, šta ti je? Što si načinio tako kiselo lice? Ostani kod mene! Daću ti što god zaišteš. Hoćeš li zlata?«

»Neću«, nato će magare, odmahujući glavom.

»Želiš li dragocene predmete i nakit?«

»Ne želim.«

»Hoćeš li pola moga kraljevstva?«

»Ah, neću.«

»Kad bih samo znao šta bi te moglo zadovoljiti! Hoćeš li za ženu moju lepu kćer?« reče tad kralj našta magare uskliknu:

»O, da! Nju bih, naravno, hteo da imam«, pa se najednom sav obradova i oraspoloži, jer je upravo to bilo ono što je priželjkivao.

Bi dakle, priređena golema i raskošna svadba, a uveče, kad su mladu i ženika odveli u njenu malu spavaonicu, kralj, koji je hteo da zna da li se magare i dalje ponaša valjano i uglađeno, jednom sluzi naredi da se tamo skrije i gleda. Kad se njih dvoje nađoše u odaji, mladoženja zamandali vrata, pogleda oko sebe i, kako je verovao da su potpuno sami, iznenada odbaci svoju magareću kožu i pokaza se kao lepi kraljević.

»Sad vidiš«, reče on, »ko sam. A vidiš takođe i da te nisam nedostojan.«

Nevesta se tada obradova, poljubi ga i zavole od sveg srca. No kad se primaklo jutro, on skoči, preko sebe ponovo navuče svoju životinjsku kožu i niko živi ne bi se zaista mogao dosetiti kakav se čovek ispod nje krije.

Ubrzo dođe i stari kralj:

»Ej«, poviče, »zar je magare već na nogama!« pa se okrenu kćerci: »Ti nisi, valjda, veoma tužna što za muža nisi dobila pravog čoveka?«

»Ah, nisam, dragi oče, volim ga toliko kao da je najlepši od svih i zadržaću ga dok god živim.«

Kralj se začudi, ali sluga, koji se bio sakrio u spavaćoj sobi, uto dođe i povede kralja u stranu pa mu sve obelodani.

»To nikako ne može biti istina«, reče nato kralj.

»Onda hajdete pa naredne noći probdite vi sami pa ćete to videti svojim rođenim očima. I znate šta, gospodaru, uzmite mu kožu i bacite u vatru tako da će se morati onda pokazati u svom pravom obličju.«

»Poslušaću te ako je to istina«, reče kralj, pa se uveče — kad mladenci padoše u san — krišom uvuče u sobu. Prišavši postelji, na mesečini vide kako u njoj počiva jedan ponosit, lep mladić; skinuta magareća koža je ležala na podu. On je tada polako iznese, naredi da se napolju naloži velika vatra i da se u nju baci koža. I sam je ostao kraj lomače sve dotle dok se koža skoz nije pretvorila u pepeo. Pošto htede da vidi kako će se pokradeni ponašati, kralj — stalno njih osluškujući — ostade te noći budan.

Kad se mladić ispavao, u cik zore ustade i htede da obuče magareću kožu, ali je ne mogade naći. Tad se on rastuži i, pun tuge i plašnje, prozbori:

»Vidim da mi ne preostaje drugo do da bežim.«

Kad je izašao iz sobe, nalete na kralja koji reče:

»Sine moj, kuda tako žurno? Šta imaš na umu? Ostani, ti si tako lep čovek; ne treba da me napuštaš. Daću ti sada pola svog kraljevstva, a posle moje smrti dobićeš ga čitavog.«

»Pa dobro, neka se ono što je lepo počelo lepo i završi«, reče mladić, »ostaću kod vas.«

Stari kralj mu tad pokloni pola kraljevstva i kad posle godinu dana on umre, mladić nasledi i drugu polovinu. Isto tako, on posle smrti svog oca povrh toga dobi još jedno kraljevstvo, i poče da živi u punom sjaju.

145.

Nezahvalni sin

Jednom je neki čovek sedeo sa svojom ženom pred kućnim vratima. Pred njima se nalazila pečena kokoš koju su taman nameravali u slast da pojedu. Tad on primeti kako nailazi njegov stari otac, te kokoš brže-

-bolje zgrabi i sakri jer nije hteo da mu išta od nje da. Starac dođe, popi gutljaj vode pa produži dalje. Sin onda htede ponovo na sto da iznese pečenu kokošku, ali kad posegnu za njom — kad ono, umesto nje velika žaba krastača, koja mu skoči na lice gde osta da sedi. I kad bi neko pokušao da mu je ukloni s lica, ona bi ga ljutito pogledala kao da smera i tome da skoči u lice, tako da se niko nije ni usuđivao da je dotakne.

A nezahvalni sin je morao svakodnevno da hrani žabu, inače bi počela jesti lice.

Otada je on, nemajući spokoja, tumarao svetom.

146.

Repa

Bila jednom dva brata koja su služila kao vojnici. Jedan je bio bogat, a drugi siromašan.

Siromah ushte da se iskobelja iz bede te skide vojnički koporan i postade seljak. On, dakle, poče da kopa i okopava svoj komadićak zemlje pa ga zaseja repom. Seme je proklijalo i na njivi poče da raste repa koja je postajala sve veća i krupnija; naočigled se širila, uopšte ne prestajući da raste, tako da se moglo reći da je prava carica među repama jer takve još niko nije niti video, niti će je ikad videti. Na kraju je repa bila tako velika da bi i sama ispunila čitava kola u koja bi se morala upregnuti dva vola, pa seljak nije znao šta sad s njom, pitajući se da li je to za njegovu sreću ili nesreću. Seljak poče da premišlja šta da radi s njom: 'Ako je prodaš, šta ćeš zauzvrat dobiti? Da je pojedeš, za to su dobre i one manje. Biće najbolje da je odneseš kralju i pokloniš u znak poštovanja.' On je, dakle, natovari na kola u koja upregnu dva vola, pa je odveze na dvor i pokloni kralju.

»Kakvo je to čudo«, zapita kralj, »mnogo toga sam video u životu, ali takve grdosije još nisam. Iz kakvog li je to semena izraslo? Ili si ti srećnik pa to samo tebi polazi za rukom?«

»Ah, ne«, nato će seljak, »nisam ja nikakav srećnik, već siroti vojnik koji je, pošto nije mogao više da se prehranjuje od vojničke službe, o klin obesio vojnički koporan, pa sad obrađuje njivu. Imam ja jednog brata koji je bogat i vi njega, gospodaru, dobro znate. A mene je — kako ništa nemam — zaboravio čitav svet.«

Kralj se tad na njega sažali i reče:

»Izbaviću te iz oskudice i pokloniću ti svega toliko da ćeš biti ravan svom bogatom bratu.«

Zatim naredi da mu se pokloni mnogo zlata, njive, livade i stada i učini od njega trulog bogataša tako da se s njegovim bogatstvom bogatstvo njegova brata nije moglo uporediti.

Kad je ovaj bogati brat čuo šta je sve njegov brat stekao i to samo jednom jedinom repom, poče mu zavideti i smišljati kako i sam da dođe do takve sreće. No on je hteo da učini nešto još daleko pametnije, te uze zlata i konje i otpremi to kralju, uveren da će mu ovaj zauzvrat dati mnogo veći poklon: jer ako je njegov brat toliko blaga dobio za jednu repu, šta će tek dobiti on za tako lepe stvari. Kralj primi poklon i reče da ne zna čime da mu uzvrati, ni šta bi moglo biti neobičnije i bolje od one goleme repe. Bogataš je, dakle, morao repu svoga brata da natovari na kola i odveze kući.

Stigavši kući i ne znajući na kome da iskali svoj gnev i jarost što mu se sve izjalovilo, on se ne umiri dok mu se ne rodi zla misao da ubije brata. On najmi ubice koji zasedoše iza busije, a zatim se uputi bratu pa mu reče:

»Dragi brate, ja znam gde se nalazi skriveno veliko blago. Idemo zajedno da ga uzmemo i podelimo.«

Bratu se to svide i pođe za njim ne sluteći nikakvo zlo. Ali kad su izašli na put, ubice jurnuše na njega, svezaše i pođoše da ga obese o prvo drvo. Upravo dok su to pokušavali, iz daljine odjeknu glasna pesma i konjski topot, te ubice spopade strah i navrat-nanos strpaše uhvaćenog u vreću koju obesiše o granu, pa se nadadoše u bekstvo.

Onaj u vreći poče da je cepa i kida sve dok na njoj ne načini rupu kroz koju je mogao da promoli glavu. A onaj što je tim putem naišao beše, međutim, đače — skitnica, mlado momče koje je, veselo pevajući svoju pesmu, jahalo kroz šumu. Kad onaj na drvetu spazi da ispod njega neko prolazi, poviče:

»Zdravo da si! Baš dolaziš u pravi čas.«

Skitnica poče da se osvrće na sve strane, ali ne dokuči odakle glas dopire te najzad reče:

»Ko me zove?«

Tad se iz krošnje ponovo začu:

»Podigni pogled! Evo mene ovde gore u vreći mudrosti. Za kratko vreme naučio sam velike i pametne stvari. U odnosu na ovo, sve su škole puka priča; još malo pa ću sve naučiti, a tad ću sići s drveta i biti pametniji od svakog živog. Ja ću se razumevati u zvezde i nebeska znamenja, u duvanje svih vetrova, u pesak u moru, u isceljivanje bolesti, u moć bilja, u ptice i kamenje. Da si ovde unutra, osetio bi kakvu divotu uliva ova vreća mudrosti.«

Kad sve to ču, đače se nađe u čudu i reče:

»Blagosloven neka je čas kad sam te našao! A da ne bih i ja mogao malo u vreću?«

Praveći se kao da to nerado čini, onaj u vreći uzvrati:

»Za nagradu i zahvalnost u nju ću te pustiti nakratko, ali ćeš ipak morati da sačekaš još jedan trenutak, jer ima nešto što moram tek da naučim.«

Pošto je čekao neko vreme, đače postade ljubopitljivo, dosadi mu duže da čeka, pa zamoli da ga što pre pusti u vreću. Njegova je žeđ — reče — za znanjem prevelika. Tad se onaj na drvetu poče pretvarati kao da najzad popušta i pristaje, pa reče:

»Da bih mogao izaći iz vreće mudrosti, moraćeš je polako na zemlju pomoću užeta spustiti pa ćeš onda i sam u nju ući.«

Đače, dakle, spusti ovoga s drveta, razveza vreću i oslobodi ga, a zatim reče:

»Sad ti mene brže-bolje povuci nagore«, i htede onako stojeći da uđe u vreću.

»Čekaj!« povika onaj seljak, »tako to ne ide«, pa đače ščepa za glavu pa ga tako, s glavom napred, ugura u vreću koju sveza. Kad učenika mudrosti užetom podiže na drvo, on ga zatim zaljulja i reče:

»Kako ti je, moj dragi zvekane? Vidiš li, već osećaš kako ti pritiče mudrost i kako stičeš valjana iskustva. Ostani, dakle, gde si sve dok ne budeš promućurniji.«

Rekavši to, uzjaha đačetovo konjče i ode, ali ipak nakon jednog sata posla jednog čoveka da ga skine.

147.

Podmlađeni starac

U vreme kad je naš Gospod bog još hodio po zemlji jedne večeri svrati on sa svetim Petrom kod nekog kovača gde mu domaćini drage volje dadoše konak. Dogodi se da neki ubogi prosjak, teško pritisnut starošću i nemaštinom, dođe u tu istu kuću i od kovača zaište milostinju. Na njega se smiluje sveti Petar te reče:

»Gospodaru, ako vam je po volji, oslobodite ovog čoveka njegove bede da sam može zarađivati svoj hleb.«

Gospod blago reče:

»Kovaču, pozajmi mi ognjište. U njega stavi ćumur. Sad ću da podmladim ovog starog i bolesnog čoveka.«

Kovač je ubrzo bio sasvim spreman te sveti Petar izvuče meh, i kad se ćumur dobro razgoreo bacajući uvis veliki plamen, Gospod bog uze ostarelog čovečuljka, gurnu ga u samo ognjište sred crvenog plamena. Tu se starac užario, crveneći se poput ružinog bokora, i počeo na sav glas hvaliti boga. Potom Gospod bog priđe valovu s vodom i u nju skroz zaroni usijanog čovečuljka, i pošto ga onako kako priliči ohladi — dade mu blagoslov. Kad, da samo vidiš, tu ti iskoči čovečuljak, svež, prav, zdrav i kao da mu je dvadeset godina.

Kovač koji se tu nalazio i sve lepo video, pozva ih na večeru. A on je, pak, imao staru, upola slepu i grbavu taštu koja priđe mladiću i ozbiljno zapita je li ga vatra mnogo pekla. Ovaj odgovori kako mu nikad nije bilo bolje i kako je u ognjištu na ugljevlju sedeo kao na svežoj rosi.

Ono što je mladić kazao čitave je noći odzvanjalo u staričinim ušima i kad se Gospod bog zahvali kovaču pa sa svetim Petrom i onim čovekom pođe dalje, kovač pomisli kako će i on moći svoju staru taštu da podmladi jer je sve lepo video pa je tako ovladao umetnošću podmlađivanja. Zato je pozva i upita da li bi i ona htela da iz ognjišta iskoči kao osamnaestogodišnja devojka.

»To želim svim srcem«, odgovori tašta, pošto je videla da je mladić tako jevtino prošao.

Kovač, dakle, naloži veliku vatru i u nju gurnu staricu, koja se poče tamo-amo savijati i puštati grozne samrtničke krike.

»Sedi mirno! Što vrištiš i poskakuješ? Tek ću sada pošteno da potpirim vatru.«

Nakon tih reči, kovač iznova pritisnu meh i raspiri

vatru sve dok se babi ne zapališe svi dronjci. Starica je stalno vikala, te kovač pomisli: 'Stvari ne teku baš najbolje', pa je izvadi i baci u valov sa vodom. No tad ona još jače zavrišta, tako da to gore u kući čuše kovačeva žena i njena snaja. Obe poleteše niza stepenice i videše kako starica, urličući i ropćući, sva zbrčkana leži u valovu; lice joj je bilo zborano, smežurano i unakarađeno. One se toliko užasnuše da — kako su bile trudne — još iste noći donesoše na svet dva stvora koja nisu imala ljudski lik već majmunski i koja čim se rodiše odjuriše put šume. Od njih potiče majmunski rod.

148.
Životinje Gospoda i Sotone

Kad je Gospod bog stvarao sve životinje, sebi kao pse odabrao je vukove; jedino je zaboravio na koze. Tad se i Sotona odluči da i on nešto stvori, pa načini koze s lepim dugačkim repovima. Kad bi one odlazile na pašnjak, obično bi tamo i ostajale jer bi im se repovi zaplitali u trnovu živicu. Đavo nije imao kud već se, šta će drugo, uvlačio u živicu i s velikom mukom repove odvajao iz trnja. Najzad mu to dozlogrdi, navali na koze i svakoj odgrize rep, kao što se to i dan-danas može videti po njihovom patrljku od repa.

Istina, od tog vremena on ih je ostavljao same da pasu. Ali se dogodi da Gospod bog jednom naiđe te vide kako koze brste čas neku voćku, čas plemenite čokote ili ostalo nežno bilje, pa tako nanose veliku štetu i sve upropašćuju. To ga toliko ojedi i razljuti da on iz svoje velike dobrote i samilosti nahuška na koze vukove koji smesta rastrgoše sve koje se tu nađoše. Kad je Sotona to saznao, izađe pred Gospoda i reče:

»Tvoji vukovi su mi rastrgli koze.«

Gospod uzvrati:

»Što si ih stvorio takvima da štetu nanose!«

Sotona reče:

»Nisam imao kud jer moj um smišlja samo zlo. Ma šta stvorio, to ne može da ima drugačiju do zlu prirodu. Skupo ćeš mi platiti za ono što si učinio.«

»Platiću ti čim sa hrasta opadne lišće. Dođeš li tada, novac ti je odbrojan.«

Kad je sa hrasta opalo lišće, Sotona dođe i zaište odštetu. Međutim, Gospod odgovori:

»Kraj crkve u Konstantinopolju nalazi se visoki hrast s kojega nije opao ni list.«

Praskajući i psujući, Sotona ode i nameri da potraži taj hrast. Lutao je pustinjom šest meseci dok nije našao drvo. A kad se vratio, za to vreme su opet hrastovi potpuno olistali. Tako je Sotona morao dići ruke od onoga što je tražio. U gnevu, svim ostalim kozama iskopa oči i umesto njih stavi im svoje vlastite.

Zato sve koze imaju Sotonine oči i kuse repove; a i sam Sotona rado uzima njihovo obličje.

149.

Petlov balvan

Bio jednom neki čarobnjak koji se jednom nađe sred povelikog mnoštva naroda, te poče da izvodi svoja čuda. Učini i to da se pojavi petao koji podiže težak balvan i ponese ga kao da je perce. Međutim, tu se nađe i jedna devojka koja je upravo našla detelinu sa četiri lista uz čiju pomoć je postala promućurna tako da se pred njom ništa nije moglo sakriti. Ona je videla da balvan nije ništa drugo do jedna slamka. Tad poviče:

»Ljudi, zar ne vidite da je ono što petao nosi samo slamka, a ne balvan.«

Istog trena čarolija iščeze te ljudi videše šta je petao nosio; oni najuriše čarobnjaka, psujući ga i sramoteći. No on, cepteći od besa, reče:

»Osvetiću se ja već.«

Posle nekog vremena proslavljala se svadba one devojke. Ukrašena kao nevesta, ona se sa velikom povorkom svatova bila zaputila preko polja prema mestu gde se nalazila crkva. Najednom dođoše do nabujalog potoka preko koga nije bilo ni mosta ni brvna da bi se moglo preći na drugu obalu. Tad se nevesta brzo snađe te podiže svoje haljine, želeći da pregazi potok. I taman kad se ona tako nađe u vodi, neki čovek — a bio je to onaj isti čarobnjak — podrugljivo kraj nje poviče:

»Ej, gde su ti oči? Pa zar ne vidiš šta ti smatraš vodom?«

Devojci se tada otvoriše oči te vide kako podignutih haljina stoji sred njive koja se plavila od rascvalog lana. To su videli i ostali ljudi što su bili u svatovima koji devojku, uz psovke i podsmeh, najuriše.

150.

Stara prosjakinja

Bila jednom neka starica. Valjda si nekad ranije viđao neku staricu kako ide i prosi? I ova žena je prosila, a kad bi nešto dobila, govorila bi:

»Neka vam za to bog plati.«

Tako prosjakinja dođe do jedne kapije gde se od mladeži zateče neki ljubazni pustolov koji je stajao kraj vatre i grejao se. Mladić prijateljski oslovi ubogu staricu, pitajući što stoji na kapiji i drhti:

»Dođite, majčice, i zgrejte se.«

Ona priđe, no odveć se primače vatri te joj stare prnje počeše goreti, a da ona to i ne primeti.

Mladić je stajao i video to: da li je ipak trebalo da gasi? Zar ne, on je morao da gasi rite zahvaćene plamenom? A ako mu se pri ruci ne bi našla voda, morao bi kroz svoje oči isplakati svu tečnost iz svog tela. Tako bi nastala dva zaista krasna potočića, kojima bi se valjda ugasila vatra!

151.

Tri lenštine

Imao neki kralj tri sina. Svi su mu podjednako bili dragi, te nije znao koga da odredi da bude kralj posle njegove smrti. Kad je došlo vreme da umre, on pozva svoje sinove pred svoju postelju i reče:

»Draga deco, smislio sam nešto, a šta — to ću vam otkriti: ko je od vas najveća lenština, taj neka posle mene postane kralj.«

Tad najstariji reče:

»Oče, kraljevstvo pripada meni jer ja sam toliko lenj da kad legnem da spavam a neka mi kap padne u oči, mene onda mrzi da oči zatvaram da bih mogao da spavam.«

Drugi reče:

»Oče, kraljevstvo pripada meni jer ja sam toliko lenj da ću kad sedim kraj vatre da bih se zgrejao, radije pustiti da mi izgore pete no što ću povući noge.«

Treći reče:

»Oče, kraljevstvo je moje jer vidi i sam koliko sam ja lenj: kad bi trebalo da me obese i uže mi već namakli oko vrata, pa mi neko uto u ruku tutne oštar nož da pre-

sečem uže, pre bih dozvolio da me obese no što bih digao ruku do užeta.«

Kad otac to ču, reče:

»Ti si najdalje dogurao i ti treba da budeš kralj.«

151.[1]

Dvanaest lenjih slugu

Dvanaest slugu, koji po čitav dan ništa ne činjahu, ne htedoše ni uveče da se naprežu već se izvališe u travu i počeše da veličaju svoju lenjost.

Prvi reče:

»Ma šta me se tiče vaša lenjost, dosta imam muke i sa svojom! Ja pre svega vodim računa o telu: ne jedem baš malo i zato više pijem. Kad pojedem četiri obroka, ja postim neko vreme — dok opet ne ogladnim, a tad mi jelo najbolje prija. Nisam navikao da ustajem rano, a kad se počne približavati podne, ja već merkam mesto gde ću otpočinuti. Zovne li me gospodar, pravim se kao da ga nisam čuo, a kad me po drugi put zovne, pustim da prođe malo vremena dok ustanem, a onda krenem sasvim polako. Život se tako još i može podneti.«

Drugi reče:

»Moja je dužnost da timarim konja. Ali ako mi se neće, ja mu stavim žvale u usta, ne dajem mu hrane nego kažem kako je već jeo. Umesto da ga timarim, ja se uvalim u sanduk za zob i odremam četiri časa. Potom doista ispružim jednu nogu i njom nekoliko puta pređem po konju — tako sam ga iščešagijao i očistio; ko bi

[1] Ova bajka nosi isti broj kao i prethodna, što je kao i u izdanju koje su braća Grim pripremila, do čega je došlo, verovatno, omaškom. (Prim. ured.)

se još time toliko baktao? No ipak mi je ova služba preteška.«

Treći će:

»Zašto se mučite radom? Od toga nikakve vajde. Eto ja, ležao sam na suncu i spavao, kad poče da rominja kišica. Ali što da ustajem? Nek samo s božjom pomoći i dalje pada. No na kraju udari pljusak i to tako jak da mi s glave počupa kose i odnese je, a pri tom mi na lobanji načini rupu. Ja na nju stavim malo melema i on pomože. Takve štete sam počešće trpeo.«

Četvrti dodade:

»Ako treba da se latim kakvog posla, najpre lunjam čitav sat unaokolo da bih snagu uštedeo. Onda započnem sasvim lagacko i sve pripitujem ima li tu koga ko bi mogao pomoći. Tad ih pustim da oni obave glavni posao i samo posmatram. Ali, i to mi je previše.«

Peti reče:

»I to mi je nešto! A ja, pomislite, moram iz konjske staje da izbacam đubre i da ga tovarim na kola. S poslom počnem polako, pa kad vilama zakačim nešto đubreta, ja ih uvis dignem samo dopola i najpre četvrt časa otpočinem pre nego što ga izbacim na kola. Ako dnevno izvezem po jedna kola — puna kapa! Nisam baš poleteo da se satrem od rada.«

Šesti prozbori:

»Stidite se! Ja ne zazirem ni od kakvog posla. Samo, eto, tri nedelje kako ležim a ni odelo da skinem. Čemu kopče na cipelama? Mogu mi i spasti s nogu, ali šta mari? Ako treba da se penjem uz stepenice, ja vučem polako jednu nogu za drugom dok se ne ispnem na prvi stepenik, pa tad prebrojavam ostale kako bih znao gde ću se odmoriti.«

Javi se osmi:

»Kod mene to tako ne može. Moj gospodar nadzire

ono što radim, samo ga nema po vasceli dan kod kuće. Međutim, ja ništa ne propuštam, trčim koliko je to moguće za čoveka koji se vuče kao creva. Ako treba da krenem nekud, moraju me pogurati svom snagom četiri kršne ljudine. A jednom se desilo da sam naišao na šestoricu koji su jedan kraj drugog ležali na daskama i spavali, pa se i ja izvalim kraj njih i zaspim. Nisu me mogli probuditi, pa kad su hteli da se vratim kući, nemadoše kud nego me sami odnesoše.«

Osmi nastavi:

»Lepo vidim da sam jedino ja valjan momak. Ako se preda me nađe na putu kakav kamen, ja se neću potruditi ni koliko da podignem nogu i prekoračim ga, već ću leći na zemlju, pa iako sam mokar, blatnjav i prljav, ostaću da ležim sve dok me sunce ne osuši. U najboljem slučaju, okrenuću se samo tek toliko da me ono može obasjati.«

Deveti će:

»Pa i to je već nešto! Danas se preda mnom našao hleb, ali ja sam bio odveć lenj da posegnem za njim, a gotovo da sam bio skapao od gladi. Tu se zatekao i krčag, no tako velik i težak da nisam imao volje da ga podignem, nego sam radije trpeo žeđ. Bilo bi za mene previše i samo da se okrenem, te sam tako poput klade ostao ležeći vazdan.«

Deseti produži:

»A meni je lenjost naškodila. Eto, noga mi je slomljena, a listovi natečeni. Nas trojica smo ležali kraj puta, i ja — ispružio noge. Tad naiđe neko kolima te mi točkovi pređoše preko njih. Naravno, ja sam noge mogao povući, ali nisam mogao da čujem da dolaze kola jer su mi komarci zujali oko ušiju, mileli u nozdrve i izlazili na usta. Ko bi se naprezao da tu gamad tera.«

Jedanaesti dodade:

»Juče sam otkazao službu. Nisam više bio voljan da svom gospodaru i dalje dovlačim teške knjige pa da ih zatim odnosim. Tom dirinčenju nije bilo kraja po vasceli dan. Ali, istinu govoreći, gospodar je mene otpustio: nije hteo više da me drži jer su mu moljci pojeli odela koja sam ja ostavljao da leže neočišćena i zaprašena. No, i to je bilo kako treba da bude.«

Na kraju, dvanaesti reče:

»A ja sam danas morao kolima da pođem na njivu. No ja sam na njima načinio ležaj od slame i, pošteno govoreći, zaspao kao klada. Kajasi su mi iskliznuli iz ruke, pa kad sam se probudio, konj se bio gotovo sasvim ispregnuo: nestao je am, a isparili su i leđni kaiši, oglav, uzde i žvale. Naišao je neko i sve to odneo. Povrh toga, kola su se zaglibila u jednoj kaljuzi i dalje ni makac. Ja ih tako ostavim i opet se opružim na slami. Najzad, eto ti samog gospodara koji izgura kola. Da nije on došao, ja ne bih ovde s vama ležao, već bi tamo na kolima još spokojno spavao.«

152.

Čobanče

Bilo jednom jedno čobanče koje se sa svojih mudrih odgovora na svako pitanje nadaleko pročulo. To se pročuje do kralja te zemlje te on, da bi se u to uverio, naredi da dečak dođe. Kad se čobanče pojavilo, on mu reče:

»Ako odgovoriš na tri pitanja što ti ih postavim, smatraću te svojim rođenim detetom i živećeš sa mnom u kraljevskom zamku.«

Dečak upita:

»Kako glase ta tri pitanja?«

Kralj reče:

»Prvo je: koliko ima kapi vode u moru?«

»Gospodaru«, odgovori čobanče, »naredite da se sve reke na zemlji zajaze tako da nijedna kapljica ne uteče u more pre nego što je ja ne izbrojim, pa ću vam reći koliko kapi ima u moru.«

Kralj nastavi:

»Drugo pitanje glasi: koliko zvezda ima na nebeskom svodu?«

»Dajte mi veliki tabak belog papira«, reče čobanče pa na papiru načini toliko grdno sitnih tačkica da su se jedva mogle i videti a kamoli prebrojati no bi onome ko bi pokušao brojiti oči ispale. Potom će čobanče:

»Na nebu ima toliko zvezdica koliko je na ovom papiru tačkica: ostaje samo da ih prebrojite.«

Kako, međutim, to niko nije bio kadar da učini, to onda kralj prozbori:

»Treće pitanje glasi: koliki je sekund večnosti?«

Nato će čobanče:

»U Istočnoj Pomeraniji nalazi se dijamantsko brdo, koje se u visinu, širinu i u dubinu proteže na po sat hoda. Svake stote godine na njega doleće jedna ptičica i o njega oštri svoj mali kljun. A kad čitavo brdo, bruseći ga, sravni sa zemljom, protekne prvi sekund večnosti.«

Tad kralj reče:

»Kao pravi mudrac, ti si rešio sva tri pitanja. Ubuduće ćeš sa mnom živeti u kraljevskom zamku, a ja ću te smatrati svojim rođenim detetom.«

153.

Zvezdani taliri

Bila jednom neka devojčica kojoj su umrli otac i majka. Ona je bila tako siromašna da nije imala ni sobička da u njemu stanuje, ni posteljice da u njoj spava. Ona, najzad, nije imala ništa drugo do ono haljina na sebi i ko-

madića hleba u ruci što joj je neko, budući samilosna srca, darovao. No bila je dobra i smerna. A kako je bila sama i napuštena od čitavog sveta, uzdajući se u dragog boga pođe u beli svet. Tad je sretne neki siromah i reče:

»Ah, daj mi nešto da pojedem, tako sam gladan.«

Devojčica mu pruži čitav komadić hleba i prozbori:

»Nek ti ga bog blagoslovi«, pa produži dalje.

Tad naiđe na neko dete koje joj, plačući i jadikujući, reče:

»Tako mi je hladno po glavi. Daj mi nešto čime ću je pokriti.«

Nato ona skide svoju kapicu i dade mu je.

Dok je tako išla još neko vreme, naiđe opet jedno dete bez prsluka; drhtalo je. Devojčica mu pokloni svoj. Idući tako dalje, srete ona još jedno dete koje je zamoli da mu da haljinu. Devojčica je skide sa sebe i dade mu je. Najzad je stigla u šumu u kojoj se već bilo smračilo. Tad opet pred nju iskrsnu dete i zatraži i košuljicu. Smerna devojčica pomisli:

'Mrkla je noć, ne vidi te niko, pa se možeš lišiti i svoje košulje', te je skinu sa sebe i pokloni detetu. I dok je tako stajala, bez ičega na sebi, s neba najednom počeše da padaju zvezde; bili su to sve sami pravi sjajni taliri. Premda beše poklonila svoju košuljicu, na njoj se nađe nova, od najtananijeg platna. Devojčica u nju sakupi talire, i bi bogata čitavog života.

154.

Ukradeni filiri

Jednom su za stolom sedeli i jeli neki čovek sa svojom ženom, decom i jedan njegov dobar prijatelj koji im je došao u posetu. I dok su oni tako sedeli, izbi dvanaest

časova. Tad gost vide kako se vrata otvaraju i kako ulazi jedno sasvim bledo dete odeveno u snežnobelo ruho. Ono se nije osvrtalo niti bilo šta govorilo, već se zaputilo pravo u susednu sobu. Ubrzo potom dete se vratilo i isto tako tiho izašlo na vrata.

Isto to se ponovilo drugog i trećeg dana: ono je upravo na taj način opet dolazilo. Najzad, gost upita domaćina čije je to lepo dete što u svako podne ulazi u sobu.

»Ja ga nisam video«, odvrati ovaj, »a i ne znam čije bi moglo biti.«

Narednog dana, kad se dete opet pojavi, gost ga pokaza domaćinu, no ni on, ni žena, a ni deca, ne videše ništa. Nato se gost podigne, pođe ka vratima sobe, odškrine ih i pogleda unutra. Tad spazi dete kako sedi na podu i kako prstima priležno kopa i rije po pukotinama patosa, ali kad primeti stranca, ono iščeze.

Gost zatim ispriča kad se vratio šta je video i podrobno opiše dete. Tad ga žena prepozna i reče:

»Ah, to je moje milo dete što je preminulo pre četiri nedelje.«

Oni podigoše patos i tamo nađoše dva novčića. To su bila dva filira koje je dete jednom dobilo od majke da ih da nekom siromahu; no ono je pomislilo: 'Za te pare možeš kupiti jedan dvopek', pa je filire zadržalo, sakrivši ih u pukotinu na podu. Zato dete u grobu nije imalo mira, te je svaki dan u podne dolazilo ne bi li našlo filire.

Našavši pare ispod patosa, roditelji su ih prvom prilikom udelili nekom siromahu i posle toga dete više nije viđeno.

155.

Gledanje devojke

Bio neki mladi pastir koji je bio rad da se oženi. Poznavao je neke tri sestre, sve jedna lepša od druge, te mu je stoga izbor bio težak jer se nije mogao odlučiti kojoj da dâ prednost. Tad mladić za savet zapita svoju majku, koja reče:

»Pozovi sve tri i pred njih iznesi sir, pa onda dobro motri kako će ga rezati.«

Mladić to i učini: prva devojka uze sir i s korom ga proguta, druga — u žurbi — oljušti koru, no pošto je toliko naglila s njom zahvati i dobar komad sira i sve to skupa baci, dok treća lepo oguli koru, ne ostavljajući na njoj ni premnogo ni premalo sira. Sve to pastir ispriča majci koja tad reče:

»Za ženu uzmi onu treću.«

On tako i postupi, pa sa svojom izabranicom poživi zadovoljno i srećno.

156.

Gomoljice

Bila jednom jedna devojka koja je bila lepa, ali lenja i nemarna. Kad je trebalo da prede ona bi se toliko ozlovoljila da bi, kad god bi naišla ma i na najmanju gomoljicu, odmah zajedno s njom čupala čitavu gomilu lana i bacala kraj sebe na zemlju. Njena služavka, koja beše marljiva, pokupila je odbačeni lan, očistila ga i posle lepo isprela a zatim istkala sebi lepu haljinu.

Onda neki mladić zaprosi lenju devojku i bi ugovorena svadba. Uoči svadbe vredna služavka je veselo

igrala u novoj lepoj haljini. Gledajući je, tad nevesta reče:

»*Gle, kao kakva dama,*
A to služavka igra
U mojim gomoljicama!«

Te podrugljive reči behu čudne mladoženji i on zapita nevestu šta je time htela da kaže. Tad mu ona ispriča kako služavka nosi haljinu od lana koji je ona dok je prela odbacila. Kad mladoženja to ču i kad vide da je ona lenja a služavka vredna, ostavi je i pođe ovoj drugoj i uze je za ženu.

157.

Vrabac i njegovo četvoro dece

Neki vrabac imao u lastavičjem gnezdu četiri mladunca. Kad su dobili perje, naiđu neki ugursuzi i obore im gnezdo, no mladi srećom odlepršaše uz huk vetra što dunu. Tad starog vrapca obuze tuga, jer su mu sinovi otišli u beli svet a da ih pre toga nije upozorio na svakojake opasnosti, niti im dao valjane pouke.

U jesen, jednom na neko pšenično polje sleteše četiri vrapca; desi se da upravo tad odnekud naiđe stari vrabac i vide da su to njegova mladunčad. Sav radostan on ih odmah povede kući.

»Ah, sinovi moji dragi, što mi ovog leta briga zadadoste! Jer ste, eto, otišli u beli svet, a da vas ni svetovao nisam. Zato slušajte i sledite ono što će vam otac reći, pa se unapred postarajte da bude kako treba: male ptice su izložene velikim opasnostima!«

Zatim upita najstarijeg sina gde je letos boravio i čime se prehranjivao.

»Ja sam sletao u vrtove i tražio gusenice i crviće sve dok nisu sazrele kruške.«

»Ah, sine moj«, nato će otac, »te đakonije nisu loše, ali je opasnost pri tom velika, te zato ubuduće dobro otvori oči, a naročito kada po vrtovima tumaraju ljudi, noseći duge zelene motke koje su iznutra šuplje dok na vrhu imaju otvor.«

»Dobro, oče. A šta ako je na otvor voskom zalepljen zeleni listić?« nato će sin.

»Gde si to video?«

»U vrtu jednog trgovca«, uzvrati mladunče.

»O, sine moj«, reče otac, »trgovci, to su okretni ljudi! Ako si bio kraj tih svetskih ljudi, dovoljno si naučio o lukavosti sveta. Samo gledaj da to upotrebiš kako valja, i ne pouzdavaj se previše u sebe.«

Potom zapita drugog sina:

»Gde si ti bio?«

»Na dvoru«. odvrati ovaj.

»Vrapci i glupe ptice ne služe na tom mestu. Pošto tu ima mnogo zlata, kadife, protivnika, oružja, oklopa, kobaca, sova i polarnih lisica, drži se staje gde se zob prosejava ili mesta gde se žito vrše; tako ćeš se uz nešto sreće i na miru dokopati svoje svakodnevne korice.«

»Dobro, oče«, reče drugi sin, »a šta ako stajski momci naprave klopke i ispod njih u slamu vežu petlje i omče; tad poneko i ostane da visi.«

»Gde si to video?« upita stari.

»Na dvoru, kod nekih derana.«

»O, sine moj, dvorski momci, to su ugursuzi! Ako si bio na dvoru kod one gospode i tamo nisi ostavio nijedno perce, umećeš da se dobro snađeš u svetu, jer si dosta toga naučio. Pa ipak, ne zaboravi da se obazreš i da podigneš oči. Vukovi često prožderu i okretne psiće.«

Otac zatim preda se uze i trećeg sina:

»Gde si ti okušao svoju sreću?«

»Leteo sam duž puteva i drumova i ponekad nalazio po koju semenku ili zrnce prekrupe.«

»To je ukusna hrana«, nato će otac, »no ipak obrati pažnju na jendeke i često pogleduj. Dobro pazi ako se neko sagne i maši se da podigne kamen da što pre odatle umakneš.«

»Dobro, oče«, reče treći sin, »a šta ako neko već u nedrima ili džepu nosi kamen?«

»Gde si to video?«

»Kod rudara, dragi oče. Izlazeći iz okna, obično su pri sebi imali kamenja.«

»Rudari i radnici, kakvi su to samo prevejanci! Ako si se muvao oko rudara, nešto si ipak video i doživeo.

Pođi k njima, a ipak ne smetni s uma svog,
Da rudari pored vilenjaka ubiju i vrapca ponekog.«

Najzad, otac priđe najmlađem sinu:

»Ti si, moje milo cvrkutalo, sve vreme bio najmanji i najslabiji. Ostani kod mene biće ti bolje, jer je svet pun surovih i zlih ptica sa povijenim kljunovima i dugačkim kandžama. One samo vrebaju jadne ptičice i gutaju ih. Drži se onih što su ti ravni. Skupljaj pauke i gusenice po drveću i kućicama, te ćeš tako dugo biti zadovoljan.«

»Dragi moj oče, ko se ne nanoseći drugima štetu prehranjuje, taj će daleko dogurati; ako se on svako veče i jutro moli i za svoju časno stečenu hranu zahvaljuje bogu koji je stvoritelj i hranilac svih šumskih i seoskih ptica i koji takođe čuje kričanje i molitvu mladih gavranova, neće mu nauditi ni kobac, ni jastreb, ni orao, a ni lunja. Bez božje volje na zemlju ne bi dospeo nijedan vrabac, niti bi na nju pala ma i jedna pahuljica.«

»Gde si to naučio?«

Najmlađi sin odgovori:

»Kad me je od tebe otrgao snažni nalet vetra, dospeo sam u neku crkvu. Letos sam tu s prozora uklanjao muve i paukove, te sam tako čuo kako se propovedaju te izreke. Otac svih vrabaca hranio me je preko leta i čuvao od svake nesreće i ptica grabljivica.«

»Zbilja, ti si u pravu! Sine moj dragi, ako budeš leteo od crkve do crkve i pomagao u sakupljanju paukova i muva zunzara, ako poput mladog gavrana zapijučeš bogu i ako se preporučiš večitom stvoritelju, ti ćeš svakako preživeti, pa makar čitav svet bio pun divljih i zlih ptica.

Jer u boga ko se uzda,
Ćuti, trpi, čeka, moli,
Lišava se i dela vazda,
Čuva veru i duše spokoj,
Bog će mu u pomoć biti,
U okrilje ga prigrliti.«

158.

Bajka o zemlji Dembeliji

Jednom sam u dembelsko doba pošao u svet i video: Rim sa Lateranskom palatom kako visi o tankoj svilenoj niti, čoveka bez nogu koji je nadtrčao brzog konja i britki mač koji je nadvoje presekao most. Video sam mladog magarca srebrne njuške koji je jurio kao dva brzonoga zeca, i lipu koja je bila veoma razgranata i na kojoj su rasle tople pogače. Tu sam video staru mršavu kozu koja je na leđima nosila stotinu tovara masla i šezdeset tovara soli.

Zar to nisu dovoljno velike laži?
Zatim sam video kako plug bez konja i volova ore, kako je jednogodišnje dete bacalo četiri žrvnja od Regensburga do Trira i od Trira do Štrasburga, i kako je jastreb preplivavao Rajnu: činio je to s punim pravom. Tu sam čuo da su ribe zapodenule takvu svađu da se orilo sve do neba, i da je slasni med poput vode tekao iz poduboke doline uz jedno visoko brdo.
Bile su to neobične priče.
Video sam dve vrane koje su kosile livadu, dva komarca koja su gradila most, dva goluba koja su komadala vuka, dva deteta koja su bacala dva kozlića, ali i dve žabe koje su zajedno vrhle pšenicu. Zatim sam video dva miša kako su posvećivala biskupa, dve mačke koje su medvedu grebući isčupale jezik, puža koji je dotrčao i ubio dva besna lava. Naišao sam na berberina koji je nekoj ženi brijao bradu, i na dva sisančeta koja su ućutkivala svoju majku. Video sam dva hrta kako su iz vode izvukla mlin, dok je tu stajala nekakva raga i govorila da je to u redu. A u dvorištu su se nalazila četiri paripa koja su iz sve snage mlatila pšenicu, i dve koze koje su ložile peć, dok je jedna crvena krava u nju ubacivala hleb. Tad je zakukurikao petao:
»Kukurikuuu, bajci kraj dođe, kukurikuuu!«

159.
Ditmarske laži

Hoću nešto da vam ispričam.
Video sam kako lete dva pečena pileta; letela su brzo, i trbuh im je bio okrenut prema nebu, a leđa prema paklu. Rajnom su plivali nakovanj i žrvanj, veoma po-

lako i tiho. O Duhovima je neka žaba sedela na ledu i žderala raonik.

Bila tri momka koja naume da uhvate zeca; hodali su na štakama i štulama. Jedan je bio gluv, drugi slep, treći nem, a četvrti nije mogao da pokreće noge. Želite li da znate šta se onda dogodilo? Slepi je prvi spazio zeca kako trči preko polja, nemi je doviknuo hromome, a hromi ga je zgrabio za gušu.

Prohtelo se nekima da jedre po suvom pa su na vetru razapeli jedra i zaplovili preko velikih njiva; onda su zajedrili preko visokog brda, ali su se tad bedno pogušili.

Jedan rak naterao zeca u bekstvo, a jedna se krava popela na visoki krov i tamo ostala da leži.

U toj zemlji su muve kao ovde koze.

Ded, otvori prozor da bi laži izletele!

160.
Bajka zagonetka

Tri žene bile prometnute u cvetove koji su se nalazili u polju. Ipak, jedna od njih je mogla da provodi noć u svojoj kući. Jednom prilikom u sami cik zore ona reče mužu kako se mora pridružiti svojim drugaricama tamo u polju i pretvoriti se u cvet; još dodade:

»Ako danas rano pre podne dođeš i otkineš me, biću izbavljena i kraj tebe ću zauvek ostati.«

Tako se i dogodi.

Sad se pitamo kako ju je muž prepoznao kad su svi cvetovi bili sasvim isti i nisu se ni po čemu razlikovali?

Odgovor:

Pošto je ona provela noć u kući i nije bila u polju, rosa na nju nije pala kao na ostale dve; po tome je muž prepoznao ženu.

161.

Snežana i Ružica

Živela jednom neka siromašna udovica u maloj kolibi pred kojom se nalazio vrt. U njemu su bila dva ružina grma: jedan sa belim, a drugi sa crvenim cvetovima. Imala je ona i dve kćerkice koje su ličile na ta dva ružina grma: jedna se zvala Snežana, a druga Ružica. One su bile tako smerne i dobre, tako vredne i strpljive da im nijedno dete na svetu nije bilo ravno; Snežana je bila samo tiša i nežnija od Ružice. Ružica je radije skakutala po livadama i poljima tražeći cveće i loveći ptice; no Snežana je sedela kod kuće kraj majke, pomagala joj u kućnim poslovima ili joj čitala, ako ne bi bilo kakvog

posla. Devojčice su se toliko volele da su se jednako držale za ruke kad god su zajedno napuštale kuću. A kad bi Snežana rekla:

»Nikad nećemo napustiti jedna drugu.«

Ružica bi odgovarala:

»Dokle god smo žive!«

Majka bi dodala:

»Ono što jedna ima, neka s drugom deli.«

Često su same trčkale unaokolo po šumi i sakupljale crvene bobice; a nijedna životinja ne bi im učinila ništa nažao, već bi im s poverenjem prilazila: zečić bi iz njihovih ruku grickao kupusov list, srna bi kraj njih pasla, jelen bi prolazio veselo skačući, ptice bi ostajale i dalje na granama da pevaju ono što su samo one znale. Devojčicama se nikad nije dogodila nikakva nezgoda. Ako bi okasnile u šumi, pa ih noć tu iznenadila, legle bi jedna kraj druge na mahovinu i spavale dok ne svane jutro; majka je znala to i nije za njih brinula.

Jednom, kad su prenoćile u šumi i kad ih je jutarnji ruj probudio, spaziše neko lepo dete u belom blistavom

ruhu kako sedi kraj njihovog ležaja. Ono ustade i pogleda ih veoma ljubazno, no ne prozbori ni reči, već se zaputi u šumu. Kad su se osvrnule, devojčice videše da su spavale sasvim blizu ponora u koji bi se sigurno sunovratile da su u tami načinile još nekoliko koraka. Majka im reče kako to mora da je bio anđeo koji čuva dobru decu.

Snežana i Ružica su u majčinoj kolibi održavale takav red da je bila milina u nju pogledati.

Leti je Ružica vodila računa o kući; svako jutro bi, pre nego što bi se majka probudila, pred njenu postelju stavljala kitu cveća u kojoj bi se našla po jedna ruža sa svakog grma.

Zimi bi Snežana ložila vatru i na verige iznad ognjišta stavljala mesingani kotao koji je bio tako izriban da je blistao kao da je od zlata. Kad bi uveče počeo da pada sneg, majka bi rekla:

»Snežana, pođi i na vrata namakni rezu.«

Potom bi sele kraj ognjišta; majka bi uzela naočare i čitala naglas iz velike knjige, a devojčice bi, slušajući je, sedele i prele; kraj njih na podu ležalo je janje, a iza

njih na šipki je sedeo beli golubić sa glavom ispod krila.

Jedne večeri, dok su tako okružene toplinom sedele, neko je pokucao na vrata kao da je želeo ući. Majka reče:

»Brzo, Ružice, otvori! Biće da je to neki namernik koji traži krov nad glavom.«

Ružica dođe do vrata, smakne rezu i otvori ih, misleći da se pred njima nalazi čovek, a kad ono tamo — medved promoli ogromnu crnu glavu. Ružica na sav glas kriknu i ustuknu, jagnje zableja, golubić uzlete, a Snežana se sakri iza majčina kreveta. No medved poče da zbori:

»Ne bojte se! Neću vam učiniti ništa nažao. Gotovo sam se skočanjio, te bih hteo kod vas samo malo da se zagrejem.«

»Jadni medo«, prozbori majka, »spusti se kraj vatre i jedino pazi da ti krzno ne plane.«

Zatim ona povika:

»Snežana, Ružice dođite; medved vam neće ništa. On je poštenjačina.«

Nato priđoše njih dve, a počeše se približavati i janje i golubić, ne zazirući više od medveda koji reče:

»Deco, stresite mi malo sneg s krzna«, te devojčice uzeše metlu i medvedu očistiše krzno. On se, pak, opružio kraj vatre i — osećajući se ugodno — zadovoljno mumlao.

Ne potraja dugo, kad se one s njim sasvim sprijateljiše i počeše s nezgrapnim gostom zbijati šale. Čupkale su mu rukama krzno, stavljale mu svoje noge na leđa, valjale ga tamo-amo ili se laćale leskova pruta i na njega nasrtale, a kad bi on zabrundao, one bi se nasmejale. Medvedu se to dopadalo, samo kad bi devojčice prekardašile, povikao bi:

»Ostavite me u životu;
Deco, Snežana i Ružice,
Svog prosca ne ubijajte nemilice.«

Kad dođe vreme počinku i kad se ostali krenuše da legnu u svoje postelje, majka medvedu reče:

»Ti možeš, u ime božje, ostati da ležiš kraj ognjišta. Tako ćeš biti sklonjen od hladnoće i nevremena.«

Čim je svanulo, deca ga pustiše da izađe i on po snegu otkasa u šumu. Otad je medved svake večeri dolazio u određeno vreme, legao kraj ognjišta, dopuštajući deci da se s njim igraju i šegače koliko god im je volja. Ukućani su se na njega toliko navikli da nisu zatvarali vrata pre no što bi prispelo ovo crno spadalo.

Kad je došlo proleće i napolju sve ozelenilo, jedno jutro medved reče Snežani:

»Sad moram otići i čitavo leto se neću smeti pojavljivati.«

»Kuda ćeš, dragi medo?« upita Snežana.

»Moram poći u šumu, jer mi valja blago čuvati od zlih patuljaka. Zimi, kad zemlju mraz otvrdne, oni moraju ostati dole i nisu kadri da se probiju. No sada, kad je sunce ogrejalo i sneg okopnio, oni se probijaju, izlaze na površinu zemlje, traže i kradu. Što im jednom padne šaka i što dospe u njihove pećine, to više ne dolazi lako na svetlost dana.«

Snežanu zbog tog rastanka potpuno skrha tuga, i kad mu je otvorila vrata da se kroz njih nekako onako veliki provuče, on zape za kvaku te razdera komad kože; njoj se tada učini da je kroz razderotinu zasijalo zlato, no u to nije bila baš sigurna. Medved žurno otrča i ubrzo iščeze iza drveća.

Posle nekog vremena majka pošalje decu u šumu da sakupljaju suvarke. Ona u šumi naiđu na jedno veliko

drvo koje je oboreno ležalo na zemlji; primetiše kako po stablu i u travi nešto skakuće gore-dole, ali ne mogaše razabrati šta je. Kad se primakoše, devojčice videše da je to patuljak ostarelog i uvelog lica i brade bele kao sneg a duge čitav lakat. Vrh patuljkove brade bio se ukleštio u pukotinu stabla, te je mališa poput psića na kanapu skakutao tamo-amo, ne znajući kako da sebi pomogne. On na devojčice iskolači svoje crvene užagrene oči i povika:

»Što stojite! Zar ne možete prići i pomoći mi?«

»Šta si to radio, čovečuljče?« upita Ružica.

»Glupa radoznala gusko!« nato će patuljak, »nameravao sam da iscepam ovo stablo kako bih u kuhinji imao nešto sitnih drva; od velikih panjeva odmah zagori ono malo jela što je neophodno onima koji su kao ja koji ne žderu toliko koliko vi i vaš prost, pohlepan narod. Klin sam već srećno bio uglavio i sve bi išlo kako se samo poželeti može, no prokleto ovo drvo je bilo preglatko te je klin neočekivano iskočio pa se stablo tako brzo stisnulo da više nisam bio kadar da iščupam svoju

lepu belu bradu. Sad mi je ona ukleštena i ne mogu da je oslobodim. Tome se, eto, smeju vaša glupa i obla lica, bela kao mleko! Pfuj, ala ste gadne!«

Deca su, i pored tih reči, davala sve od sebe, no bradu nisu mogla iščupati; bila je odveć čvrsto ukleštena.

»Potrčaću da dovedem ljude«, reče Ružica.

»Tunjava ovco«, progunđa patuljak, »ko će odmah da zove ljude; i vas dve ste mi previše. Zar vam na um ne pada ništa razboritije?«

»Ne budi samo nestrpljiv, već sam se nečeg dosetila«, reče Snežana, pa iz džepa izvadi makazice i odreza vrh patuljkove brade.

Čim on oseti da je slobodan, posegnu za vrećom koja se nalazila među korenjem drveta i koja je bila puna zlata, pa je izvuče i stade mrmljati preda se:

»Neotesanke jedne! Odsekoše mi komad brade na koju sam toliko ponosan! Neka vam đavo plati!« Izustivši te reči, patuljak uprti vreću i ode a da devojčice više i ne pogleda.

Posle nekog vremena Snežana i Ružica pođu da pecaju ribu za ručak. Kad se nađoše blizu potoka, one videše da nešto poput velikog skakavca skakuće prema vodi kao da smera u nju skočiti. Devojčice pritrčaše i prepoznaše onog patuljka.

»Kuda ćeš?« upita Ružica, »da nećeš, zaboga, u vodu?«

»Takva budala nisam«, poviče patuljak, »zar ne vidite kako ukleta riba hoće da me odvuče u vodu?«

Mališa je, naime, sedeo na obali i pecao, te mu je na njegovu nesreću vetar spleo bradu sa koncem od udice; kad je odmah potom zagrizla velika riba, jadnom stvoru je ponestalo snage da je izvuče. Riba je bila jača te je patuljka vukla prema sebi. Istina, on se hvatao za svaku slamku i travku, ali to mnogo nije pomagalo, te je morao da se kreće onako kako je riba vukla, nalazeći se stalno u opasnosti da ga ona odvuče u vodu. Devojčice su došle u pravi čas; zgrabile su ga čvrsto i odmah pokušale da oslobode bradu od konca udice; no sve je bilo zalud jer su brada i konac bili nerazmrsivo zapetljani. Nije preostalo ništa drugo, te one izvade makazice i za toliko mu skrate bradu. Kad je patuljak video, čuperak brade što osta na koncu od udice, izdra se na devojčice:

»Da li je to način, žabe krastače, da čoveku unakazite lice? Nije bilo dosta što ste mi vrh brade odsekli, te mi sad odrezaste njen najbolji deo. Neću smeti da se pojavim, pred svojima. Da bog dâ jurile sve dok vam se đonovi ne poderu!«

Tad izvuče vreću bisera, koja je ležala u ševaru, i ne izustivši više ni reči, odvuče je sa sobom i iščeze iza jedne stene.

Dogodi se da ubrzo potom majka pošalje obe devojčice u grad da kupe konca, igala, gajtana i vrpca. Put ih je vodio preko neke pustare po kojoj je tu i tamo ležalo

rastureno golemo kamenje. Tad spaze kako u vazduhu lebdi velika ptica i iznad njih lagano kruži; ona se sve više spuštala, da bi se najzad strelimice sunovratila nedaleko od jedne stene. Odmah potom devojčice čuše prodoran i kukavan vrisak. One pritrčaše i sa strahom videše kako je orao njihovog starog poznanika, patuljka, ščepao i hteo taman da ga odnese. Sažaljiva deca smesta zgrabiše čovečuljka i počeše se s orlom natezati sve dok on ne ispusti plen. Kad se patuljak povratio od prvog straha, zavrišta svojim kreštavim glasom:

»Zar niste mogle pristojnije sa mnom postupati? Cimale ste me za moj tanki kaputić, te je svuda iskidan i poderan. Nezgrapna i trapava žgadija — to ste vi!«

Zatim uprti vreću sa dragim kamenjem i šmugnu među stenje u svoju pećinu. Devojčice su se već navikle na njegovu nezahvalnost, pa produžiše svojim putem u grad i obaviše posao koji im je majka naredila. Kad se u povratku opet nađoše na pustari, iznenadiše patuljka koji je na jednoj čistoj ledini istresao vreću sa dragim

kamenjem, i ne sluteći da će tako kasno još neko naići. Večernje sunce je obasjavalo kamenje koje se tako raskošno presijavalo i svetlucalo svim bojama da su deca morala zastati i posmatrati divan prizor.

»Što stojite i blenete!« povika patuljak i pepeljasto lice mu — od srdžbe — pocrvene kao cinober. On htede da nastavi sa pogrdama, kad se začu glasno brundanje, i iz šume se, kasajući, poče približavati crni medved.

Prestravljen, patuljak skoči, ali više ne mogade klisnuti u svoje skrovište jer mu se medved već primakao. Tad on, sav prestrašen, povika:

»Dragi gospodaru medo, poštedite me! Daću vam sve svoje blago; vidite li ovo lepo drago kamenje što ovde leži. Poklonite mi život. Šta će vam ovako malen džgolja kao što sam ja? Nećete me ni osetiti među zubima! Eno vam one dve bezočne devojčice. To će za vas biti nežni zalogaji. Ugojene su kao mlade prepelice, te ih smažite u ime božje.«

Medved se nije osvrtao na njegove reči, već tog zlog stvora potkači jednim jedinim udarcem šape; patuljak se više i ne mače.

Devojke počeše da beže, no medved povika za njima:

»Snežana i Ružice, ne bojte se! Čekajte, poći ću s vama.«

Tad one prepoznaše njegov glas i stadoše, pa kad se medved nađe kraj njih, odjednom mu spadne medveđa koža i pred njima se pojavi lep muškarac sav u zlato odeven.

»Ja sam kraljev sin«, reče on, »onaj bezbožni patuljak što mi je pokrao blago, ukleo me je da kao divlji medved trčim šumom sve dok njegovom smrću ne budem izbavljen. Sad je sasvim zasluženo kažnjen.«

Snežana se udade za tog mladića, a Ružica postade žena njegovog brata. Oni lepo podeliše među sobom golemo blago koje je patuljak sakupio u svojoj pećini. Stara majka je godinama još — spokojno i srećno — živela kraj svoje dece. Ona je, pak, dva ružina grma ponela sa sobom, te su sada stajala ispred njenog prozora, donoseći svakog proleća najlepše ruže — belu i crvenu.

162.

Promućurni sluga

Kako je srećan gospodar i blago njegovoj kući kad ima promućurnog slugu koji, istina, sluša njegove reči, ali ne radi samo što on kaže, već radije sledi svoju sopstvenu mudrost.

Nekog tako promućurnog Hansa pošalje jednom njegov gospodar da potraži izgubljenu kravu. On se dugo zadržao, te gospodar pomisli kako verni Hans ipak ne štedi truda u svom poslu. No kako se on uopšte nije vraćao, gospodara obuze strah pa, misleći da mu se štogod nije desilo i sam pođe da ga potraži. Dugo je morao da traži slugu; najzad ga je ugledao kako po širokom polju trči gore-dole.

»Pa, dragi Hanse«, reče gospodar kad ga je sustigao, »da li si našao kravu po koju sam te poslao?«

»Nisam, gospodaru«, odgovori on, »kravu nisam našao, a ni tražio je nisam.«

»Pa šta si tražio, Hanse?«

»Nešto mnogo bolje, a što sam srećom i našao.«

»Šta je to, Hanse?« upita gospodar.

»Tri kosa«, uzvrati sluga.

»I gde su oni?« zapita gospodar.

»Jednog sam video, drugog čuo, a za trećim sam jurio«, nato će promućurni sluga.

Ugledate li se na ovaj primer, te se ne osvrćete na svog gospodara i njegove zapovesti no radije činite ono što vam na um padne i za šta imate volje, tad ćete i vi isto tako mudro delati kao promućurni Hans.

163.
Stakleni kovčeg

Neka niko ne kaže da siroti krojač ne može uspeti u životu, niti da ne može doći do visokih počasti. Potrebno je samo da dođe na pravo mesto i da ga — a bez toga se ne može — posluži sreća.

Neko tako milo i okretno krojačko momče pođe jednom na putovanje i prispe u golemu šumu, pa pošto nije poznavalo put — zaluta. Spusti se i noć, te momčiću drugo ne preostade nego da u toj jezovitoj usamljenosti potraži konačište. Naravno, na mekoj mahovini našao bi udobnu postelju, ali strah od divljih životinja nije mu davao mira, pa najzad nemade kud te se odluči da prenoći na jednom drvetu. Našao je visok hrast, uspuzao se do samog vrha i zahvalio bogu što je poneo peglu, jer bi ga inače odneo vetar što je jako duvao iznad krošnje.

Pošto je, ne bez straha, u tami proveo nekoliko časova, on odjednom nedaleko odatle ugleda slab sjaj svetlosti i pošto pomisli da bi se tamo mogla nalaziti kuća s ljudima u kojoj bi se bolje osećao nego na granama, krojač oprezno siđe s drveta i pođe put svetlosti. Ona ga dovede do neugledne kućice koja je bila ispletena od site i trske. Krojačko momče odvažno pokuca, vrata se otvoriše i on, pri nejakom sjaju svetlosti što je dopirala iz kuće, spazi starog sedog čovečuljka koji je na sebi imao ruho skrojeno od samih šarolikih krpa.

»Ko ste i šta želite?« grlenim glasom zapita stari.

»Ja sam siroti krojač«, uzvrati mladić, »koga je noć iznenadila ovde u divljini, te vas usrdno molim da me do zore primite u svoju kolibu.«

»Pođi svojim putem«, uzvrati starac mrzovoljno, »sa skitnicama ne želim da imam posla; potraži sklonište na drugom mestu.«

Posle tih reči on htede šmugnuti u kolibu, no krojač ga uhvati za peš i poče moliti tako dirljivo da starac — koji nije bio tako zao kao što se pravio — najzad popusti te ga primi u kućicu, gde mu dade da jede, a zatim mu pokaza u jednom uglu na jedan sasvim udoban ležaj.

Umornom krojaču nije bilo potrebno uljuljkivanje; zaspao je odmah i blaženo spavao sve do zore. Na ustajanje ne bi ni pomislio da ga nije trgla glasna buka. Žestoka dreka i urlanje prodirali su kroz tanušne zidove kuće. Krojač, koga obuze neočekivana hrabrost, skoči, brže-bolje se obuče i pohita napolje. Tad u blizini kućice spazi velikog crnog bika i lepog jelena, koji su bili zapodenuli ljuti boj. S velikom odvažnošću kidisali su jedan na drugog, te je od njihova topota zemlja prodrhtavala, dok se unaokolo prolamao njihov urlik. Najzad je jelen zabio rogove u telo protivnika, posle čega se bik uz strahotno roptanje strovalio na zemlju; a sa nekoliko udaraca jelen ga je potpuno dotukao.

Krojač, koji je sa čuđenjem posmatrao boj, stajao je još nepomično kad se jelen u punom trku stušti na njega i prosto ga natače na velike rogove, pre no što je ovaj mogao klisnuti. Dugo nije mogao doći k sebi, jer je jelen jurio koliko ga noge nose — preko brda i dolina, livada i šuma. Obema rukama krojač se čvrsto držao za krajeve rogova, prepustivši se svojoj sudbini. Činilo mu se kao da će poleteti. Najzad se jelen zaustavio pred jednom liticom i blago ga spustio. Krojaču, više mrtvom nego živom, bilo je potrebno duže vreme da bi se povratio. Kad se donekle oporavio, vide kako jelen kraj njega stoji i tako snažno udara o vrata u steni da se ona otvoriše. Plamenovi pokuljaše napolje, za njima usledi dim koji proguta jelena pred krojačevim očima.

Krojač nije znao šta sad da radi i kojim putem da udari da bi iz te pustinje dospeo među ljude. Dok je

tako neodlučno stajao, iz stene odjeknu glas koji ga pozva:

»Slobodno uđi! Ništa ti se neće dogoditi.«

Doduše, on se poče ustezati no ipak — nagnan tajnovitim porivom — prođe kroz gvozdena vrata i dospe u veliku, prostranu dvoranu čiji su zidovi, tavanica i pod bili obloženi bleštavo uglačanim četvrtastim kamenovima. Sve je to, pun divljenja, posmatrao i kad upravo naumi da izađe, on opet začu glas koji mu reče:

»Stani na kamen koji je nasred dvorane, i očekuje te velika sreća.«

Njegova hrabrost je već toliko porasla da posluša zapovest. Kamen pod njegovim nogama poče da popušta i da lagano tone. Kad se kamen zaustavio, krojač se obazre i vide da se nalazi u dvorani koja je bila velika kao ona predjašnja, ali u njoj je bilo mnogo više stvari za posmatranje i divljenje. U zidovima su bila uklesana udubljenja u kojima su se nalazili sudovi od prozirnog stakla koji su bili ispunjeni obojenom tečnošću ili plavkastim dimom. Na podu dvorane, jedan naspram drugog, stajala su dva velika staklena sanduka koji odmah probudiše njegovu znatiželju. Čim je prišao jednom, krojač u njemu spazi lepu zgradu, sličnu zamku; nju su okruživale zgrade za poslugu, staje i ambari, i mnoge druge lepe stvari. Sve je bilo majušno, no tako brižljivo i nežno napravljeno da se činilo kao da je to izrezala najveštija umetnička ruka.

Krojač bi i dalje gledao sve te retkosti da se opet ne začu onaj glas; naredi mu da se okrene i osmotri drugi stakleni sanduk. Kakvo divljenje je osetio kad je u njemu ugledao devojku najveće lepote. Ona je ležala kao da spava i bila zaogrnuta dugom plavom kosom kao kakvim dragocenim plaštom. Oči su joj bile čvrsto sklopljene, no boja lica i traka što se pri disanju pomi-

cala tamo-amo, nedvosmisleno su pokazivale da je devojka živa. Krojač, kome je srce snažno tuklo, nije skidao pogleda sa kovčega, kad najednom ona otvori oči; spazivši ga, nju obasja radosna nada.

»O, pravedni bože«, povika ona, »moje izbavljenje se približava! Brzo, brzo, pomozi mi da izađem iz svoje tamnice! Ako na ovom staklenom kovčegu pomeriš rezu, biću izbavljena.«

Ne oklevajući, krojač posluša; čim je podigla poklopac i izašla, ona pohita u ugao dvorane, gde se ogrnu širokim plaštom. Zatim sede na jedan kamen, pozva mladića da priđe i, pošto mu na usne utisnu jedan mio poljubac, reče:

»Ti si moj dugo priželjkivani spasilac. Meni te dovede milostivo nebo koje je mojim patnjama učinilo kraj. Istog dana kad one prestaju, počinje i tvoja sreća. Bog te je odredio za mog muža, te ćeš u mojoj ljubavi i zasut svim zemaljskim dobrima živeti u nepomućenoj sreći. Sedi i čuj moju sudbinu.

Ja sam kći bogatog grofa. Roditelji su mi umrli kad sam bila mala i nejaka. Njihova poslednja želja je bila da me predaju mom starijem bratu kod koga sam odrasla. Toliko smo se nežno voleli i slagali u mišljenju, pokazujući iste naklonosti, da smo odlučili: on da se nikad ne ženi, a ja da se ne udajem, već da do smrti ostanemo zajedno. U našoj kući nikad nije nedostajalo društva: često su nas posećivali susedi i prijatelji koje smo sve prihvatili s najvećom gostoljubivošću. Dogodi se da jedne večeri u naš zamak dojaše stranac i, pravdajući se kako u najbliže mesto više ne može stići, zamoli za konak. Mi smo sa susretljivom ljubaznošću uslišili molbu; za vreme večere on nas je najljupkije zabavljao svojim zborenjem i zapetljanim pričama. Mome bratu se namernik toliko svideo da ga je zamolio da kod nas

provede još nekoliko dana, na šta je ovaj posle izvesnog ustezanja pristao. Tek kasno u noć ustali smo od stola; strancu su pokazali sobu, dok sam ja — satrvena od umora — pohitala da se uvalim u mekano perje. Jedva da sam bila malo zadremala, kad su me probudili zvuci nežne i mile muzike. Pošto nisam mogla da dokučim odakle dopiru, htedoh iz susedne sobe pozvati usnulu služavku, ali na svoje čuđenje otkrih da mi teška mora pritiska grudi i da mi je nepoznata sila oduzela jezik; nisam bila kadra da od sebe pustim ni glaska. U tom trenutku ja sam — pri nejakoj svetlosti noćne lampe — videla stranca kako ulazi u moju sobu koja je bila dobro zaključana sa dvoja vrata. Prišao mi je i rekao kako je čarobnim moćima, koje mu stoje na raspolaganju, učinio da zazvuči mila muzika ne bi li me probudio, i kako je sada i sâm prošao kroz sve brave želeći da mi ponudi srce i ruku. No moje gnušanje prema njegovim čarobnjačkim veštinama bilo je tako veliko da ga nisam udostojila bilo kakvog odgovora. Stajao je neko vreme nepomično, verovatno u nameri da sačeka povoljnu odluku. Ali kad sam nastavila da ćutim, on besno reče da će se osvetiti i da će naći sredstvo da kazni moju oholost.

Posle tih reči, stranac je napustio sobu. Noć sam provela sva van sebe i zadremala sam tek pred zoru. Kad sam se probudila, pohitala sam bratu da ga obavestim o svemu što se dogodilo; međutim, nisam ga zatekla u njegovoj sobi. Sluga mi je rekao da je on u cik zore sa strancem izjahao u lov.

Nisam slutila ništa dobro. Brže-bolje, ja se obučem, naredim da mi osedlaju mog omiljenog ata, pa praćena samo jednim slugom u punom galopu pojurim put šume. Sluga je, međutim, zajedno sa konjem pao i — pošto je konj slomio nogu — nije bio u stanju da me dalje sledi. Ne zaustavljajući se, ja sam nastavila svojim

putem i posle nekoliko minuta videla kako mi prilazi stranac sa lepim jelenom kojeg je vodio na užetu. Upitala sam ga gde je ostavio mog brata i kako se dokopao tog jelena iz čijih su velikih očiju tekle suze. Umesto da mi odgovori, on je počeo da se na sav glas smeje. Zbog toga me je obuzeo krajnji gnev, te sam izvukla pištolj i opalila na to čudovište, no tane se od njegovih grudi odbilo i udarilo u glavu mog konja. Strovalila sam se na zemlju, i stranac je promrmljao nekoliko reči koje su me lišile svesti.

Kad sam se osvestila, nalazila sam se u ovoj podzemnoj grobnici u jednom staklenom kovčegu. Čarobnjak se opet pojavio i rekao da je mog brata prometnuo u jelena, a moj zamak sa svim onim što mu pripada — smanjio i zaključao u drugi stakleni sanduk, dok je moje ljude, pretvorene u dim, smestio u flaše. Dodao je: ako sam spremna da se sada povinujem njegovoj želji, njemu neće biti nimalo teško da sve povrati u pređašnje stanje; potrebno je samo da se otvore sudovi i svi će se povratiti u prirodno obličje. Ćutala sam kao i prvi put. On je zatim iščezao, a mene je ostavio da ležim u tamnici, gde sam pala u dubok san. Među slikama što su prolazile kraj moje duše, nalazila se i jedna utešna: odnekud je došao neki mladić i spasao me. A kad sam danas otvorila oči i videla te, shvatila sam da se ispunjava moj san. Pomozi mi da se dokonča ono što se zatim događalo u snu. Kao prvo, podićemo na onaj širok kamen stakleni sanduk u kojem se nalazi moj zamak.«

Čim je bio opterećen, kamen se poče dizati sa devojkom i mladićem i kroz otvor na tavanici izađe u gornju dvoranu iz koje oni zatim lako dospeše na otvoreno polje, gde devojka podiže poklopac; bilo je divno posmatrati kako se zamak, kuće i majuri proširuju i u najvećoj brzini narastaju do svoje prirodne veličine.

Potom se oni vratiše u podzemnu pećinu i pomoću kamena iznesoše flaše ispunjene dimom. Tek što ih je devojka otvorila, iz njih poče nadirati plavkast dim i pretvarati se u žive ljude, u kojima je ona prepoznavala svoje sluge i ljude. Njena radost postala je još veća kad se iz šume pomolio brat koji je ubio čarobnjaka pretvorenog u bika.

Još istog dana, kao što je obećala, devojka na oltaru pruži ruku srećnom krojaču.

164.

Lenji Hajnc

Hajnc je bio lenj, pa iako nije imao ništa drugo da radi sem da svakog dana tera kozu na pašu, on je ipak uzdisao kad bi se uveče posle obavljenog dnevnog posla vraćao kući.

»Doista je to težak teret«, govorio je, »a i naporan posao iz godine u godinu, sve do pozne jeseni, izgoniti jednu takvu kozu u polje. A kad bi pri tom čovek mogao bar da prilegne i malo da odspava. Ali ne: tu se moraju dobro otvoriti oči da koza ne bi oštetila mladice, da ne bi provalila kroz ogradu u čiju baštu ili da ne bi čak pobegla. Kako tu čovek može imati mira i radovati se životu!«

On jednom sede da se pribere i poče razmišljati kako da se oslobodi tog bremena. Dugo je premišljao, no iznenada mu sinu.

»Znam šta ću da učinim«, uzviknu, »oženiću se debelom Trinom. I ona ima kozu pa može obe da izgoni na pašu, tako da se ja više neću morati mučiti.«

Hajnc se, dakle, podiže, razdrma svoje umorne noge, pa pređe ulicu, jer je samo toliko imao da ide do

kuće u kojoj su stanovali Trinini roditelji i zaprosi njihovu vrednu i vrlu kćer. Roditelji se nisu dugo dvoumili. 'Svako se najradije druži sa sebi ravnim', pomisliše i pristadoše.

Tako je sada debela Trina postala Hajncova žena pa je izgonila obe koze na pašu. Hajnc je živeo kao bubreg u loju i više nije trebalo da se odmara ni od kakvog rada do od vlastite lenjosti. Samo ponekad bi s njom izlazio, govoreći:

»To jedino zato da bi mi odmor posle više prijao, inače čovek gubi svaki osećaj za njega.«

Ali ni debela Trina nije bila ništa manje lenja.

»Dragi Hajnc«, reče ona jednog dana, »zašto da bez potrebe sebi zagorčavamo život i da nam propadaju najbolje godine? Nije li bolje da obe koze, koje nas svakog jutra svojim meketanjem uznemiravaju u najslađem snu, predamo našem susedu, koji će nam zauzvrat dati košnicu? Nju ćemo postaviti na sunčano mesto iza kuće i za nju više nećemo brinuti. Pčele se ne moraju čuvati i izgoniti u polje; one same izleću, same nalaze put da se vrate kući i prikupljaju med a da se pri tom mi ni najmanje ne moramo truditi!«

»Govoriš kao pametna žena«, odvrati Hajnc, »tvoj ćemo predlog bez oklevanja izvesti. Osim toga, med je ukusniji i hranljiviji od kozjeg mleka, a može se i duže čuvati.«

Za obadve koze sused im rado dade košnicu. Pčele su od ranog jutra do kasne večeri neumorno izletale i uletale i punile košnicu najlepšim medom, tako da je Hajnc u jesen napunio pun ćup.

Oni postaviše ćup na policu koja je bila pričvršćena na zidu u njihovoj spavaćoj sobi, a pošto su se plašili da bi med neko mogao ukrasti ili da bi ga se mogli dočepati miševi, Trina donese čvrst leskov štap i stavi ga pored

kreveta da bi ga, ne morajući da ustaje, mogla dohvatiti rukom i, ležeći u krevetu, najuriti nepozvane goste.

Lenji Hajnc nije voleo da napušta svoj krevet pre podneva.

»Ko rano rani«, govorio je, »harči svoje imanje.«

Jednog jutra, dok se usred bela dana u perinama izležavao i odmarao od dugog sna, reče on ženi:

»Sve žene vole slatkiše, a i ti se zaslađuješ našim medom. Bolje bi bilo da ga, pre nego ga sama pojedeš, trampimo za gusku s guščetom.«

»Ali«, ovrati Trina, »ne pre nego što dobijemo dete koje će da ih čuva. Treba li možda da se ja natežem s guščićima i da bez potrebe trošim svoju snagu.«

»Misliš li«, upita Hajnc, »da će dečak hteti da čuva guske? Danas deca nisu više poslušna; ona rade šta im se sviđa jer smatraju da su pametniji od roditelja, baš kao onaj sluga kome je bilo naređeno da traži kravu, a on lovio tri kosa.«

»O«, nato će Trina, »loše će on proći ako ne učini ono što ja kažem! Uzeću štap i pošteno ga izvoštiti. Vidi, Hajnc«, poviče ona žustro i zgrabi štap kojim je htela da goni miševe, »pogledaj, ovako ću po njemu udarati.«

Ona zamahnu njime, ali na nesreću pogodi ćup s medom iznad kreveta. Ćup se odbi od zida, razbi i u paramparčad razlete na sve strane, a lepi med se razli po podu.

»Eto ti guske s guščetom!« povika Hajnc. »Sad ih niko više neće morati da čuva! Ali sva je sreća da mi ćup nije pao na glavu; imamo dobar razlog da budemo zadovoljni svojom sudbinom.« A kako je na jednom komadu ćupa opazio još nešto meda, maši se za njega govoreći: »Ima čak i ostatak, ženo, pa ćemo med još i okusiti, a posle straha koji smo preživeli, malo se odmoriti.

Ništa ne mari ako ustanemo nešto docnije nego obično, dan je dovoljno dugačak.«

»Tako je«, uzvrati Trina, »čovek ima za sve vremena. Znaš, pozvali jednom puža na svadbu, pa se on dao na put, ali je tamo prispeo taman na krštenje. Pred kućom se, prelazeći kroz plot, još i spotakao te je rekao: 'Ko hita, taj i vrat slomi.'«

165.

Ptica orlolav

Bio jednom neki kralj: kad je vladao i kako se zvao — ja se više ne sećam. On nije imao sinova, već samo kćer jedinicu, koja je vazda bila bolna, i nijedan lekar nije bio kadar da je isceli. Jednom prilikom kralju prorekoše da će mu kćer — bude li jela jabuke — prezdraviti. Tad on po čitavoj svojoj zemlji obznani da će onaj ko pribavi jabuke od kojih će njegova kćer — jedući ih — ozdraviti, nju dobiti za ženu i da će postati kralj.

Taj glas dopre i do nekog seljaka koji je imao tri sina. Tad on najstarijem sinu reče:

»Pođi na tavan, navrši kotaricu onim lepim, crvenim jabukama i ponesi ih u dvor; možda će kraljeva kćer od njih ozdraviti, te ćeš se oženiti s njom i postati kralj.«

Mladić učini kao što mu je rečeno, pa pođe na put. Nije prošlo bogzna koliko vremena, kad pred njega iskrsnu neugledni čovečuljak pa ga zapita šta ima u kotarici. Urlih — to beše mladićevo ime — kaza da su u njoj:

»Žablje noge.«

Čovečuljak nato uzvrati:

»Dobro, neka tako bude i ostane«, pa pođe svojim putem.

Najzad, Urlih dođe pred zamak i reče kako ima jabuke od kojih će kraljeva kćer prezdraviti ako ih bude jela. To silno obradova kralja, te Urliha pozva sebi; ali, avaj! kad otkri kotaricu, a u njoj umesto jabuka — žablje noge koje su se još praćakale. Videvši to, kralj se razgnevi i naloži da mladića najure iz zamka.

Pošto se vratio kući, Urlih ispriča ocu kako je prošao. Otac posla tada u zamak srednjeg sina koji se zvao Samuel; ali i on prođe posve isto kao Urlih. Na putu ka zamku i pred njega je iskrsnuo onaj neugledni, sedi čovečuljak i zapitao ga šta ima u kotarici, na šta je mladić odgovorio:

»Svinjske čekinje!«

»Dobro, neka tako bude i ostane«, bile su to reči sedog čovečuljka.

Kad je Samuel prispeo pred kraljev zamak i rekao da ima jabuke od kojih će princeza kad ih bude jela ozdraviti, straža ga ne htede pustiti unutra i doviknu mu kako je jedan već dolazio i nasamario ih. No Samuel osta uporan, govoreći da ima upravo jabuke koje će isceliti kraljevu kćer i da ga stoga puste u zamak. Napokon, straža popusti, te mladića izvede pred kralja. Ali kad je otkrio svoju kotaricu, a u njoj — sve sama svinjska čekinja. Kralj se strahotno razgnevi i naredi da mladića batinama najure iz zamka.

Kad se vratio kući, Samuel ispripoveda kako je prošao. Najmlađi sin, koga su uvek zvali glupi Hans, tad priđe i zapita oca da li i on može poneti jabuke u zamak.

»Da«, nato će otac, »ti si baš kao stvoren za to! Kad pametnijima to nije pošlo za rukom, šta li ćeš tek ti učiniti!«

No mladić ne htede da popusti:

»Jeste, oče, ali i ja bih pokušao.«

»Daj mi se skloni s očiju, glupavko; valja ti sačekati

dok ne postaneš malo pametniji«, uzvrati otac i okrenu mu leđa.

Ali Hans ga odostrag povuče za ogrtač i reče:

»Jeste, oče, ali i ja bih pokušao.«

»Što se mene tiče, pođi! Ti ćeš se ionako ubrzo vratiti«, neljubazno odgovori otac.

Mladić od silne radosti poče da skače.

»Eto, sad se ponašaš kao kakva budalina; iz dana u dan sve si gluplji«, ponovo reče otac.

Međutim, to Hansu nije ni najmanje smetalo, i on nije hteo da dopusti da mu se pomuti radost. Ali kako se već beša počela spuštati noć, on vide da za dana ne može doći do zamka, te odluči da sačeka jutro. Tokom noći, ležeći u postelji, Hans nije oka sklopio; iako nije mogao da usni, sanjario je o lepim devama, zamcima, zlatu i srebru i svakojakim sličnim stvarima. A u sami cik zore pođe on na put. Nije potrajalo dugo, kad pred njega iskrsnu smešan čovečuljak, odeven u sive haljine, i zapita šta nosi u kotarici. Hans mu odgovori da nosi jabuke koje treba da iscele kraljevu kćer.

»Dobro«, nato će čovečuljak, »neka budu i ostanu jabuke.«

Kad se našao pred zamkom, Hansa nikako ne hteđoše pustiti unutra i rekoše mu kako su već dolazila dvojica s jabukama, ali umesto jabuka u kotarici su bile žablje noge ili svinjska čekinja. Međutim, Hans ne htede da popusti, te reče kako jamačno u kotarici ne nosi žablje noge nego najlepše jabuke kojima nema ravnih u celom kraljevstvu. Pošto je mladić izgledao tako čestito dok je govorio, straža na kapiji vide da on nije kadar da laže, te ga pusti da uđe. I nije se prevarila, jer kad je Hans pred kraljem otkrio kotaricu — pojaviše se zlatnožute jabuke. Kralj se silno obradova i smesta naloži da se njegovoj kćeri odnese koja jabuka, pa osta bo-

jažljivo čekajući da mu jave jesu li jabuke delovale. Ne minu bogzna koliko vremena, kad mu neko donese vest; šta mislite ko je to bio? Sama kćer je to bila. Čim je ona okusila jabuke, ozdravila je i ustala iz postelje.

Teško je opisati kraljevu radost!

Međutim, sad on ne htede Hansu dati kćer za ženu i reče da mu najpre još mora napraviti čun koji po zemlji ide brže negoli po vodi. Hans pristade i pođe kući pa kaza šta mu se dogodilo. Čuvši to, otac posla Urliha u šumu da napravi takav čun. Mladić je u šumi priležno radio i sviruckao. U podne, kad je sunce bilo na vrhuncu, iskrsnu neugledni, sedi čovečuljak i upita mladića šta radi.

Nato Urlih odgovori:

»Pravim drveno posuđe.«

Čovečuljak nato reče:

»Dobro, neka tako bude i ostane.«

U smiraj dana Urlih pomisli da je napravio čun, ali kad požele da u njega sedne, vide da je napravio sve samo drveno posuđe.

Narednog dana u šumu se zaputi Samuel, no i on prođe isto kao Urlih.

Trećeg dana u šumu pođe glupi Hans. Radio je vrlo marljivo, tako da je čitava šuma odjekivala od njegovih snažnih udaraca; uz to je vrlo veselo pevušio i sviruckao. Tad opet u podne — kad je bilo najvrelije — iskrsnu neugledni čovečuljak i upita Hansa šta tu radi.

On odgovori:

»Pravim čun koji se po zemlji kreće brže negoli po vodi«, i dodade još da će, kad bude s tim gotov, dobiti kraljevu kćer za ženu.

»Dobro«, nato će čovečuljak, »neka tako bude i ostane.«

Uveče, kad je zlatno sunce zalazilo, Hans je bio

gotov s čunom i opremom. On se lepo u njega smesti i poče veslati ka zamku. A čun se kretao brzo kao vetar.

Još izdaleka je kralj video Hansa, ali mu ne htede dati svoju kćer, već reče da će najpre morati od ranog jutra do kasne večeri da drži na okupu stotinu zečeva, pa ako mu ijedan umakne — princezu neće dobiti za ženu. Hans se s tim složi, te odmah narednog dana pođe sa svojim stadom na pašnjak, pazeći da mu nijedan zec ne umakne.

Posle nepunog sata vremena iz zamka dođe služavka i Hansu reče da joj što pre da jednog zeca jer su im stigli gosti. Ali on lepo primeti šta se iza toga krije pa odvrati da kralj svoje goste sutra dočeka s jelom od zečje sitneži. No služavka ne htede da popusti i na kraju zapodenu svađu. Tad Hans reče da će dati zeca ako po njega dođe glavom kraljeva kćer. Vrativši se u zamak, služavka ponovi Hansove reči, te sama kraljeva kći pođe po zeca.

U međuvremenu, pak, Hansu je došao onaj neugledni čovečuljak i zapitao ga šta radi. On je odgovorio kako, eto, mora da čuva stotinu zečeva i da mu nijedan ne sme pobeći, pa ako ih održi na okupu do kasne večeri da će se oženiti kraljevom kćeri i postati kralj.

»Dobro«, nato će čovečuljak, »evo ti jedna sviraljka, i ako ti koji zec stane da beži, ti samo zasviraj, i on će se vratiti.«

Kad je došla kraljeva kćer, Hans joj u pregaču tutnu zeca. Ali jedva da je odmakla stotinak koraka, a Hans zasvira. Tu njoj zec iskoči iz pregače i, kud će šta će, vrati se stadu.

Kad se počeo hvatati mrak, zečar svirnu još jednom i pogleda da li su svi zečevi na broju, pa ih potera put zamka. Kralj se zgranu kad vide da je Hansu pošlo za rukom da sačuva stotinu zečeva i da mu nijedan ne umakne; ali, uprkos tome, on mu ni ovog puta ne htede

dati kćer, već reče da još mora doneti pero iz repa ptice orlolava.

Hans odmah pođe na put, i koračao je vrlo odvažno. Uveče prispe u neki zamak i zaiska konačište — jer onda još nije bilo krčmi. Gospodar zamka ga s mnogo radosti primi na konak pa ga onda zapita kud je naumio.

Hans uzvrati:

»Pošao sam ptici orlolavu.«

»Tako znači, ptici orlolavu; priča se da ona zna sve. Ja sam izgubio ključ od gvozdene škrinje sa zlatom. Hoćeš li biti tako dobar da je pitaš gde je sada ključ.«

»Dabogme«, nato će Hans, »to ću već učiniti.«

U osvit zore on pođe dalje, i uz put stiže do drugog zamka u kojem opet zanoći. Kad su ljudi u zamku dokučili da je Hans pošao ptici orlolavu, rekoše mu da je kćer gospodara zamka bolesna i da su dosad sve lekove primenjivali sem jednog koji može pomoći, pa neka bude tako dobar i zapita pticu orlolava šta je to što će isceliti devojku. Hans reče da će to rado učiniti, i pođe dalje.

Stiže tako do neke vode gde je — umesto splava — neka grdosija od čoveka prenosila ljude s obale na obalu. Ljudina upita Hansa kud ga put vodi.

»Ptici orlolavu«, reče Hans.

»Lepo, kad dođeš k njoj«, uzvrati tad ljudina, »dela zapitaj je takođe zašto ja moram svakog čoveka koji dođe prenositi preko ove vode.«

Nato će Hans:

»Pa, dabogme, to ću već učiniti.«

Tad ga grdosija uprti i prenese na drugu obalu.

Najposle, Hans prispe do kuće ptice orlolava, ali u njoj zateče samo ženu koja ga upita šta hoće. Na te reči Hans joj ispripoveda sve: kako treba da donese pero iz repa ptice orlolava; a zatim, kako su u jednom zamku

izgubili ključ od škrinje sa zlatom, te treba da upita pticu orlolava gde je ključ; pa onda kako se u nekom drugom zamku razbolela kćer gospodara zamka, te treba da od ptice orlolava sazna šta je to što će devojku isceliti; na kraju, kako se nedaleko odatle nalazi voda i kraj nje neki čovek koji mora svakoga čoveka koji dođe prenositi, te bi rado želeo dokučiti zašto taj čovek mora da prenosi ljude.

Nato reče žena:

»Ali, moj prijatelju dragi, nijedan hrišćanin ne može govoriti s pticom orlolavom jer ona proždire svakog takvog. No, ako već želiš da ostaneš, smesti se pod njen krevet, pa noću — kad ona čvrsto zaspi — ti se izvuci i istrgni joj pero iz repa, a za ono što bi hteo da saznaš, sama ću je pitati.«

Hansu je sve to bilo po volji, pa se zavuče ispod kreveta.

S večeri ptica orlolav se vrati kući i, kako je kročila u sobu, reče:

»Ženo, po mirisu osećam hrišćanina.«

»Dabogme«, nato će žena, »danas je jedan dolazio, ali već je otišao.«

Ptica orlolav ne izusti više ni reči.

Kad bi ponoć i ptica orlolav poče svojski hrkati, Hans se izvuče ispod kreveta pa joj iz repa iščupa jedno pero. U taj čas ona se trže iza sna i reče:

»Ženo, po mirisu osećam hrišćanina i čini mi se kao da me je neko cimnuo za rep.«

Žena opet prozbori:

»To ti se svakako prisnilo. Već sam ti rekla sinoć da je navraćao jedan hrišćanin, ali on je nastavio svojim putem. Pre no što je otišao, ispričao mi je svakojake stvari. Tako mi je rekao da su u nekom zamku izgubili ključ od škrinje sa zlatom i da ga više ne mogu naći.«

»O, budala«, povika ptica orlolav, »ključ se nalazi u šupi s drvima, i to u jednom pregibu iza vrata.«

»A onda mi je takođe rekao da je u nekom drugom zamku bolna kćer gospodara zamka, pa da ne znaju leka koji bi je iscelio.«

»O, budala«, opet će ptica orlolav, »ispod podrumskih stepenica žaba krastača je svila gnezdo od njene kose i, ako se devojci vrati kosa, ona će ozdraviti.«

»Na kraju mi je kazao da ima neka voda i kraj nje čovek koji mora svakoga čoveka koji dođe da prenosi s jedne obale na drugu.«

»O, budale«, uzvrati ptica orlolav, »kad bi samo jednom nekog namernika bacio sred vode, on više ne bi morao da prenosi ljude.«

U samo svitanje ptica orlolav je ustala i nestala. Tad se Hans izvuče ispod kreveta; uza se je imao lepo pero, a i čuo je gde je ključ, zatim, kako valja izlečiti devojku i kako osloboditi onu grdosiju od mukotrpnog prenošenja ljudi. Žena ptice orlolava još jednom mladiću sve potanko isprića da on ne bi štogod zaboravio, pa se posle njenih reči Hans zaputi kući.

U povratku najpre naiđe na čoveka kraj vode, koji ga smesta zapita šta je rekla ptica orlolav. Hans mu reče da ga prvo prenese na drugu obalu, pa će mu onda reći. Grdosija ga uprti i prebaci na drugu obalu. Kad se našao na suvom, Hans reče ljudini da će se ratosiljati svoje nevolje kad prvog namernika s kojim se nađe nasred vode zbaci sa sebe. Ljudina se silno obradova i Hansu reče da bi ga rado u znak zahvalnosti još jednom preneo s obale na obalu. Hans ne pristade i kaza da mu želi uštedeti trud i da je i za ovo njime bio zadovoljan, pa produži svojim putem.

Posle nekog vremena stiže u zamak gde je ležala bolesna devojka. Odmah je uprti na ramena — jer ona nije

mogla da hoda — i spusti se niz podrumske stepenice, pa ispod poslednjeg stepenika izvuče žablje gnezdo i tutnu ga devojci u šake: istog trenutka ona skoči Hansu s ramena i pojuri uz stepenice — bila je potpuno zdrava. Tad se devojčini otac i majka silno obradovaše i stadoše Hansa darivati zlatom i srebrom; štogod bi mu duša poželela, oni su mu davali.

Prispevši u onaj drugi zamak, Hans odmah uđe u šupu za drva pa iza vrata u pregibu nađe ključ koji zatim predade gospodaru zamka. I on se nemalo obraduje, te Hansu zauzvrat dade silno zlato koje je ležalo u škrinji, ali mu, pored zlata, pokloni i svakojake stvari, pa krave, ovce i koze.

Kad se Hans sa svim tim stvarima — parama, zlatom, srebrom, kravama, ovcama i kozama — pojavio pred kraljem, ovaj ga zapita otkud mu sve to. Mladić reče kako ptica orlolav čoveku ispunjava svaku želju. Kad to ču, kralj požele da iskoristi priliku, pa se i sam zaputi ka ptici orlolavu. Ali kad je došao do one vode, — a kralj je bio prvi koji je tu posle Hansa naišao — ljudina ga uprti, ali ga, kad se našao nasred vode, zbaci sa sebe te se kralj udavi.

A Hans se potom oženio kraljevom kćeri i postao kralj.

166.

Snažni Hans

Bili jednom neki čovek i žena koji su imali samo jedno dete; živeli su posve sami u zabitoj dolini. Jednom majka pođe u šumu da sakuplja jelove suvarke i sa sobom uze malog Hansa, kome je bilo tek dve godine. Upravo je bilo proleće i dete se radovalo šarenom

cveću. Majka je sa njim sve dublje zalazila u šumu. Iznenada iz čestara iskrsnu dva razbojnika, ščepaju nju i dete i povedu ih u mrklu šumu gde godinama niko živi nije zalazio. Sirota žena je usrdno preklinjala razbojnike da je oslobode sa detetom, no njihovo srce je bilo kameno. Oni se nisu osvrtali na njene molbe i preklinjanja, već su je nasilno gonili sve dalje.

Pošto su se otprilike dva časa probijali kroz šipražje i trnje, dođoše do jedne litice, gde su se nalazila neka vrata. Razbojnici na njih pokucaše i ona se istog trena otvoriše. Morali su prvo da prođu dugačkim mračnim hodnikom i najzad prispeše u veliku pećinu koja je bila osvetljena vatrom što je gorela na ognjištu. Na zidu su visili mačevi, sablja i mnoga ubilačka oružja, koja su se presijavala na svetlosti vatre.

Nasred pećine se nalazio crni sto za kojim su sedela četiri razbojnika i kartala se, a sasvim gore sedeo je starešina. Kad je ugledao ženu, on priđe, oslovi je i reče da bude samo mirna i da se ne boji jer joj neće učiniti ništa nažao, ali da će morati da brine o njihovom domaćinstvu, pa ako sve bude držala u redu, kod njih joj neće biti loše. Potom su joj dali da nešto prezalogaji, i pokazali joj krevet gde je mogla da spava sa detetom.

Žena je kod razbojnika ostala mnoge godine, a Hans je porastao i ojačao. Majka mu je pričala priče i poučavala ga u čitanju, koristeći se jednom starom knjigom o vitezovima, koju je našla u pećini.

Kad je Hansu bilo devet godina, od jelove grane napravi jaku močugu koju sakrije iza kreveta; zatim priđe majci i reče:

»Draga majko, reci sada ko mi je otac; to hoću i moram znati.«

Ona je ćutala i nije htela da mu kaže, da on ne bi osetio tugu za domom. Znala je takođe da nemilosrdni ra-

zbojnici ne bi pustili Hansa da ode. Srce joj je gotovo prepuklo što nije mogla da kaže Hansu da pođe svome ocu.

Ali jedne noći kad su se razbojnici vratili iz pohare, Hans izvadi svoju močugu, istupi pred starešinu i reče:

»Sad ili nikad hoću da znam ko mi je otac, i ako mi to odmah ne kažeš, oboriću te na zemlju.«

Nato se starešina nasmeja i Hansa tako ošamari da on odlete čak pod sto. On se — ne zboreći ni reči — podiže i pomisli: 'Sačekaću još godinu dana, pa ću onda još jednom pokušati. Možda ću biti bolje sreće.'

Kad je minula godina dana, Hans opet izvuče močugu, sa nje obriše prašinu, opipa je i osmotri i prozbori:

»Ovo je valjana, tvrda močuga.«

Noću se razbojnici vratiše u pećinu; ispijali su jedan za drugim vrčeve vina, te im se glave počeše klatiti. Tad Hans donese svoju močugu, opet istupi pred starešinu i zapita ga za svog oca. Ovaj ga ponovo tako silno ošamari da se Hans opet otkotrlja pod sto; no ne potraja dugo, kad se on podiže i močugom poče da bije starešinu i razbojnike. Tukao je sve dotle dok više nisu bili u stanju da mrdaju ni rukama ni nogama. Majka je stajala u jednom uglu i divila se njegovoj odvažnosti i tolikoj snazi. Kad je Hans obavio svoj posao, priđe majci i reče:

»Sad se nisam šalio. Ali ovoga časa hoću da znam ko mi je otac.«

»Dragi Hanse«, nato će majka, »hajde da pođemo i da ga tražimo sve dok ga ne nađemo.«

Ona starešini uze iza pasa ključ od pećinskih vrata, a Hans donese jednu poveliku vreću od brašna i napuni je sve do vrha zlatom, srebrom i mnogim drugim đakonijama što se tu zatekoše, pa je onda uprti na leđa.

Napustili su pećinu, no ala je Hans razrogačio oči

kad je iz tame izašao na svetlost dana i ugledao zelenu šumu, cveće i ptice i jutarnje sunce na nebu! On zastade i poče sve to začuđeno gledati, kao da nije bio bogzna kako pametan. Majka je tražila put prema kući, i pošto su hodali nekoliko časova, srećno prispeše u svoju samotnu dolinu i u svoju kućicu. Otac je sedeo ispred vrata. Zaplakao je od radosti kad je prepoznao svoju ženu i kad je čuo da je ovaj momak njegov sin Hans; on je mislio da su njih dvoje već odavno mrtvi. Premda mu je bilo tek dvanaest godina, Hans je za čitavu glavu stasom premašio oca. Onda svi skupa uđoše u sobičak, no jedva da je Hans svoju vreću spustio na banak, kad čitava kuća poče da se ruši: banak se slomi, a zatim se provali i patos, te teška vreće propade u podrum.

»Bože me sačuvaj!« povika otac. »Šta je to? Sad si nam upropastio kućicu.«

»Ne berite brige, dragi oče«, uzvrati Hans, »u vreći se nalazi više nego što je potrebno za novu kuću.«

Otac i Hans počeše odmah da podižu novu kuću; kupiše stoku i zemlju i počeše gazdovati. Hans je obrađivao njive, i kad je išao za plugom, zarivši ga u zemlju, volovi ga gotovo i nisu morali vući. Sledećeg proleća on reče:

»Oče, vi zadržite sav novac i imanje, a naložite da mi se načini putnički štap težak jednu centu, jer ja sam naumio poći u beli svet.«

Kad je traženi štap bio gotov, on napusti očevu kuću i krenu na put. Dođe tako u jednu golemu i mračnu šumu. Tu ču kako nešto pucketa i praska, te se obazre oko sebe i ugleda jednu jelu koja je bila poput užeta uvijena odozdo do vrha. Kad je Hans pogledao uvis, spazi ljudeskaru koja je bila zgrabila drvo i uvrtala ga kao vrbov prut.

»Hej!« poviče Hans, »šta radiš tamo gore?«

»Juče sam sakupio snop pruća, pa mi treba uže da ga privežem«, odgovori ljudina.

»Ovo mi se sviđa«, pomisli Hans, »taj ima snage«, pa mu doviknu: »Digni ruke od te rabote i pođi sa mnom.«

Ljudina se odozgo spusti; bio je za čitavu glavu viši od Hansa za koga se ipak ne bi moglo reći da je onizak.

»Odsad ću te zvati Jelovrtač«, reče mu Hans.

Potom su zajedno pošli dalje.

Posle nekog vremena čuše kako nešto udara i čekića tako snažno da je pri svakom udarcu zemlja podrhtavala. Ubrzo zatim dođoše do jedne goleme stene pred kojom je stajao div i pesnicom od nje odvaljivao velike komade. Kad ga je Hans upitao šta time namerava, on odgovori:

»Noću kad hoću da spavam, dolaze medvedi, vukovi i ostala slična gamad pa tu oko mene njuškaju i sve nešto riškaju, ne dajući mi da spavam. Zato nameravam da sagradim kuću da se u nju uvučem da bih imao mira.«

'Lepo bogami', pomisli Hans, 'ovaj ti još može i zatrebati', pa mu reče: »Digni ruke od podizanja kuće i pridruži mi se. Zvaću te Stenolomac.«

Div pristade i sva trojica udariše putem kroz šumu. Gde god bi došli, zveri bi se poplašile i odmah sklanjale ispred njih.

Uveče prispeše u jedan stari i napušteni zamak; popeše se gore i u jednu dvoranu legoše da spavaju. Sutradan Hans siđe u vrt koji je bio potpuno zapušten i pun trnja i šipražja. I dok je tako po njemu tumarao, iskoči divlja svinja i stušti se na njega. Ali on je potkači svojim štapom, te se ona mrtva strovali na zemlju. Hans je diže na ramena i ponese gore. Natakoše je na ražanj i spremiše pečenje uživajući. Dogovoriše se onda da svakog dana redom po dvojica odlaze u lov a da treći ostaje kod kuće i da za svakog skuva po devet funti mesa.

Tako je prvog dana kod kuće ostao Jelovrtač, dok su Hans i Stenolomac otišli u lov. Taman kad je počeo da petlja s kuvanjem, u zamak dođe neugledni, ostareli i smežurani čovečuljak i zaište mesa.

»Gubi se, pritvorice«, odgovori on, »otkud je tebi potrebno meso?«

Ali koliko se Jelovrtač zgranuo kad je na njega skočio neugledni čovečuljak i počeo ga pesnicama udarati; nije bio kadar da se odbrani, već je pao na pod, boreći se da dođe samo do daha. A čovečuljak nije otišao pre no što je sav svoj gnev na njemu iskalio.

Kad su se ona dvojica vratila iz lova, Jelovrtač im ništa ne kaza o starom čovečuljku ni o udarcima što je dobio, pomislivši: 'Kad oni ostanu kod kuće, možda će se takođe ogledati s onom malom prznicom'. Već i sama ta pomisao pričinjavala mu je zadovoljstvo.

Narednog dana u zamku je ostao Stenolomac; i on ne prođe ništa bolje od Jelovrtača: patuljak je i njega pošteno izvoštio jer mu ni on nije hteo dati malo mesa. Kad su uveče ona dvojica došla kući, Jelovrtač je lepo video šta je Stenolomac doživeo, ali obojica su ćutala i mislila: 'I Hansu se mora zapržiti čorba.'

Kad je narednog dana kod kuće ostao Hans i u kuhinji obavljao posao kao što to priliči i taman vadio iz kotla penu, dođe onaj čovečuljak i — ne ustežući se — zaište komad mesa. Hans pomisli: 'Ovo je neki siromašak. Daću mu od svog dela, da onu dvojicu ne bih oštetio', te mu pruži parče mesa. Kad ga je smazao, patuljak opet zaište mesa, a dobrodušni Hans mu dade komad i reče kako je to lepo parče i neka se time zadovolji. Međutim, patuljak zaište i po treći put.

»Ti si bezočan«, reče Hans te mu ništa ne dade.

Tad zli patuljak htede na njega nasrnuti i izdevetati ga kao Jelovrtača i Stenolomca. No udario je na pogrešna

čoveka. I ne naprežući se nešto naročito, Hans ga potkači nekoliko puta, te patuljak strča brže bolje niz stepenice zamka. Hans htede za njim da pojuri, no se oklliznu i opruži koliko je dug i strovali preko njega. Kad se podigao, patuljak mu je već bio odmakao. Hans pohita trčeći za njim sve do šume i vide kako patuljak šmugnu u jednu jamu. On se vrati u zamak, no dobro zapamti mesto. Kad su se ona dvojica vratila kući, začudiše se što je Hans tako čio. On im ispriča šta se dogodilo. Tad Jelovrtač i Stenolomac ne htedoše više ćutati, te otkriju kako su oni prošli. Hans se nasmeja i reče:

»Tako vam i treba jer ste bili toliko sebični pa ste se bojali za svoje meso. Ali sramota vam je što ste dozvolili da vas, tako velike, izdeveta jedan patuljak.«

Posle tih reči, oni uzeše korpu i uže i zaputiše se prema onoj jami u koju je utekao patuljak. Pomoću korpe i užeta u jamu, a to je bila jedna pećina, spuste Hansa sa njegovim štapom. Kad se nađe na dnu, on otkri vrata, pa kad ih otvori, vide kako sedi jedna devojka lepa kao upisana; bila je toliko lepa da se to ne može rečima iskazati. Kraj nje je sedo patuljak koji se poput morske mačke iskezi na Hansa. No ona je bila vezana lancima; gledala ga je tako tužno da Hans oseti sažaljenje i pomisli: 'Moraš je izbaviti iz vlasti zlog patuljka', te ga potkači svojim štapom tako da on mrtav pade na pod. Istog trena sa devojke spadoše lanci; Hans je bio ushićen njenom lepotom. Ona mu ispriča kako je kraljeva kći koju je neki obesni grof na silu odveo iz njenog zavičaja i tu u toj podzemnoj pećini zatočio, jer nije htela ni da čuje za njega. Za stražara grof je postavio patuljka koji joj je naneo mnogo jada i pričinio dosta nevolja.

Potom Hans stavi u korpu devojku i dade znak

onima gore da je izvuku. Korpa opet bi spuštena, no Hans ne imade vere u svoje drugare pa pomisli: 'Već su se pokazali kao neiskreni! Kad ti ništa nisu rekli o patuljku, ko zna šta oni smeraju protiv tebe'. On zato u korpu stavi svoj štap, i to je bila njegova sreća jer kad je dopola izvukoše — pustiše je da padne: da je Hans stvarno u njoj sedeo, to bi ga stajalo glave. Međutim, sad on nije znao kako da se iskobelja odozdo, i ma koliko da je razmišljao, ničega se ne doseti.

»Ipak je tužno«, reče, »što moram ovde dole skapati.«

I dok je tako išao gore-dole, ponovo uđe u onaj sobičak gde je do malopre sedela devojka. Tad vide da patuljak na ruci ima prsten koji se blistao i belaskao. On ga skide i stavi na svoju ruku, a kad ga na prstu okrete, odjednom začu kako ponad njegove glave nešto zahuja. Hans pogleda uvis i vide kako dolebdeše vazdušni duhovi koji mu rekoše da im je on sad gospodar i upitaše šta želi. U početku je Hans bio sasvim od čuda zanemeo; no, zatim reče da ga iznesu gore na zemlju. Oni odmah poslušaše, i njemu se učini kao da leti uvis. Kad se našao gore, nikoga živog unaokolo nije mogao videti. Jelovrtač i Stenolomac su klisnuli i sa sobom odveli lepu devojku. No Hans okrete prsten; tad se pojaviše vazdušni duhovi i rekoše da su ona dvojica na moru. On potrča i trčao je bez odmora sve dok ne dođe na morsku obalu. Već sasvim daleko na pučini, Hans spazi lađicu u kojoj su sedeli njegovi neverni drugari. I u silnom besu, ne razmišljajući, on skoči u vodu zajedno sa svojim štapom i poče da pliva; no centu težak štap povuče ga na dno, tako da se bezmalo udavi. Ipak Hans blagovremeno okrete prsten. U isti mah dođoše vazdušni duhovi i munjevito ga prebaciše na lađu. Tad on zavitla svojim štapom i pokvarenjacima dade zasluženu nagra-

du, pa ih onda baci u vodu. Zatim sa devojkom, koja se bila potpuno obeznanila od straha i koju je po drugi put oslobodio, odvesla do njenog oca i njene majke. Stigavši na dvor, Hans se njome oženi, i svi se silno radovahu.

167.

Siromah na nebu

Preminu jednom neki pobožni siromašak i stiže pred nebeske dveri. Istog časa tu se zateče i jedan bogataš koji takođe htede na nebo. Uto dođe sveti Petar s ključem, otvori vrata i pusti gospodina da uđe; no izgleda da nije video golju te odmah zatvori vrata. Ostavši napolju, siromah ču kako bogataša radosno dočekuju na nebu i kako mu muziciraju i pevaju. Najzad sve utihnu. Tad sveti Petar opet otvori nebeske dveri pa i siromaha pusti da uđe. Bedni golja pomisli da će — kad uđe — i njemu muzicirati i pevati, ali unaokolo vladaše mir. Naravno, primili su ga sa svom ljubavlju, i anđeli su mu pošli u susret, ali niko nije pevao. Tad siromah upita svetog Petra zašto i njemu ne pevaju kao bogatašu što su pevali; onda dodade da — čini se — i na nebu ima pristrasnosti kao što je ima na zemlji. Nato sveti Petar reče:

»To nikako! I ti si nam drag kao svi drugi i u nebeskoj sreći možeš uživati isto koliko i bogataš. Ali gledaj, takve golje kao što si ti na nebo nam stižu svakog dana, no bogataš nam dolazi svake stote godine.«

168.
Suvonjava Liza

Suvonjava Liza je razmišljala sasvim drugačije od lenjog Hajnca i debele Trine, kojima ništa nije moglo da naruši njihov dembelanski spokoj. Ona je pak izgarala od jutra do mraka, a i svom mužu, dugačkom Lencu, tovarila na pleća toliko posla da mu je bilo teže negoli magarcu sa tri vreće. Međutim, sve je bilo uzalud: ništa nisu imali niti su išta stekli.

Jedne večeri, dok je ležala u krevetu i od umora nije bila kadra ni da se pomeri, misli su joj se rojile po glavi ne dajući joj da zaspi. Zato ona laktom udari muža u bok i reče:

»Hej, Lenc, čuj šta sam smislila? Ako nađem jedan gulden i jedan mi neko pokloni, onda ću još jedan pozajmiti, a ti ćeš mi dati jedan. Čim sakupim četiri guldena, kupiću mladu kravu.«

To se mužu veoma dopalo.

»Istina, ne znam«, prozbori on, »kako da dojem do onog guldena koji želiš da ti ja poklonim. No ipak, ako sakupiš pare i ako za njih možeš da kupiš kravu, postupićeš dobro ukoliko ikako mogneš da ostvariš to što si nakanila. Radujem se«, dodade Lenc, »što ću kad se krava oteli, ponekad i ja dobiti pokoji gutljaj mleka da se malo osvežim.«

»Mleko nije za tebe«, nato će žena, »tele će sisati, ne bi li što pre poraslo i ugojilo se. Onda ćemo ga dobro prodati.«

»Naravno«, odgovori muž, »no ipak ćemo uzeti malo mleka; to neće ništa škoditi.«

»Ko je tebe učio kako treba postupati sa kravama?« upita žena. »Bilo štetno ili ne, mleko nećemo dirati. Makar i na glavi dubio, nećeš dobiti ni kaplju mleka.

Dugonjo jedan, ti misliš da ćeš — pošto si nezasit — skrckati ono što ja s mukom stičem.«

»Ženo«, uzvrati muž, »primiri se ili ću ti začepiti gubicu.«

»Šta,«, povika ona, »pretiš mi, ti nezasitniče, huljo, isti si lenji Hajnc!«

Ona htede da ga zgrabi za kosu, no dugački Lenc se uspravi, pa jednom šakom zgrabi ruke suvonjave Lize, a drugom joj pritisnu glavu na jastuk, pusti da psuje, držeći je sve dok od velikog umora nije pala u san.

Da li je sutradan — kad je ustala — nastavila sa svađom ili je izašla da traži gulden koji je htela da ima — to ja ne znam.

169.

Kućica u šumi

Jedan ubogi drvoseča živeo sa ženom i tri kćeri u neuglednoj kolibi na samom rubu neke samotne šume. Jednog jutra, kad kao i svaki dan htede poći na posao, reče ženi:

»Neka mi ručak u šumu donese najstarija kći, inače neću privesti kraju ono što sam naumio. A da ne bi zalutala«, dodade, »poneću kesu sa prosom i zrnevlje ću rasipati po putu.«

I kad se sunce nađe baš iznad šume, devojka pođe na put sa loncem punim čorbe. Međutim, poljski i šumski vrapci, ševe i zebe, kosovi i češljugari behu već odavno pozobali proso te devojka nije mogla da sledi trag. Ona tada nasumice nastavi put, sve dok sunce ne zađe i ne spusti se noć. Drveće je šumilo u tami, sove su hukale, i nju poče obuzimati strah. Tad ona kroz drveće opazi da treperi nekakva svetlost u daljini.

»Tamo sigurno žive ljudi«, pomisli. »Oni će me primiti na konak«, te se zaputi u pravcu svetlosti. Ubrzo se nađe pred nekom kućom čiji su prozori bili osvetljeni. Ona pokuca, a neki grub glas doviknu iznutra:

»Slobodno.«

Devojka uđe u predsoblje i zakuca na sobna vrata.

»Samo napred«, viknu glas, i kad ona otvori, vide kako za stolom sedi star, osedeo čovek; glavu je oslonio na obe šake, dok mu je seda brada padala preko stola, gotovo dodirujući zemlju. A kraj peći su ležale tri životinje: kokica, petlić i krava šarulja. Devojka ispriča starcu šta joj se dogodilo, pa zamoli za prenoćište. Čovek reče:

»Kokice, lepa ti,
Petliću ponositi,
Šaruljo lepa i ti, eto,
Da l' kazat' nato imate što?«

»Huks!« uzvratiše životinje, što mora da je značilo: »Slažemo se«, jer starac nastavi:

»Uđi ovde ima svega u izobilju; hajde do ognjišta i skuvaj nam večeru.«

U kuhinji je devojka našla svega na pretek, te je skuvala dobro jelo, no na životinje nije mislila. Ona iznese na sto činiju punu jela, sede kraj sedog čoveka, pa stade da jede, utoljujući glad. Kad se sita najela, reče:

»Sad sam tako od umora satrvena. Gde je krevet u koji mogu leći da spavam?«

Životinje odgovoriše:

»Ti si s njime jela,
I čaše si praznila,
Na nas nisi ni mislila,
Pa sad gledaj gde bi prenoćila.«

Tad starac reče:

»Popni se samo stepenicama pa ćeš naći sobu sa dva kreveta; protresi ih i zastri belim čaršavima, jer ću i ja doći da spavam.«

Devojka se pope i, kad je protresla i presvukla postelje, leže u jednu i ne čekajući na starca. No posle nekog vremena eto ti sedog čoveka, osvetli devojku svećom i zavrte glavom. I kad se uveri da je čvrsto zaspala, podiže kapak na podu te ona potonu u podrum.

Kasno uveče kući se vrati drvoseča i poče prekorevati ženu što je dopustila da čitav dan gladuje.

»Nisam ja kriva«, nato će žena, »devojka je otišla sa ručkom, samo mora da je zalutala. Sutra će se ona već vratiti.«

Narednog dana drvoseča opet ustade pre zore nameravajući da nastavi posao u šumi, pa zatraži da mu ovog puta ručak donese druga kćer.

»Poneću kesu sa sočivom«, reče on, »zrnevlje je krupnije nego u prosa, te će ga devojka lakše primetiti i neće udariti pogrešnim putem.«

U podne druga kći krenu i ponese jelo; međutim, sočivo beše iščezlo. Kao i prethodnog dana, šumske ptice su ga pozobale ne ostavivši ni zrna. Devojka je tumarala po šumi, sve dok se nije smrklo. Tad i ona dođe do starčeve kuće, ču glas koji je pozva da uđe, i zamoli za nešto hrane i konak. Čovek sa sedom bradom opet zapita životinje:

»Kokice, lepa ti,
Petliću ponositi,
Šaruljo lepa i ti, eto,
Da l' kazat' nato imate što?«

I ovog puta su životinje odgovorile:

»Huks!« i sve se odigralo kao prethodnog dana. De-

vojka je skuvala dobro jelo, pa je sela i jela i pila sa starcem i ne setivši se životinja. Kad je zapitala gde joj je postelja, one rekoše:

»Ti si s njime jela,
I čaše si praznila,
Na nas nisi ni mislila,
Pa sad gledaj gde bi prenoćila.«

Kad je devojka zaspala, dođe starac i osmotri je vrteći glavom, a onda i nju spusti u podrum.

Trećeg jutra drvoseča će ženi:

»Danas mi sa jelom pošalji našu najmlađu kćer. Ona je uvek bila dobra i poslušna, te neće skretati s pravog puta niti će poput divljih bumbara bazati naokolo, kao njene sestre.«

Majka se s tim ne složi te reče:

»Zar da izgubim i najmilije dete?«

»Ne beri brigu«, nato će muž, »devojka neće zalutati, suviše je bistra i razborita. Poneću graška napretek i uz put ću ga sejati; zrnevlje mu je još krupnije od sočiva, te će joj pokazati put.«

Ali kad je devojka sa kotaricom u ruci napustila kuću, grašak se već nalazio u voljkama šumskih golubova, te i ona nije znala na koju joj stranu valja poći. Poče silno da se brine, jednako misleći kako će jadni otac ostati gladan i kako će dobra majka jadikovati ako se ona ne vrati. Najzad kad se smrklo, spazi svetlost i dođe do šumske kuće. Pristojno je zamolila da je prime na konak, i čovek sa sedom bradom ponovo zapita svoje životinje:

»Kokice, lepa ti,
Petliću ponositi,
Šaruljo lepa i ti, eto,
Da l' kazat' nato imate što?«

»Huks!« opet one uzvratiše.

Tad devojka uđe i uputi se ka peći i, prelazeći rukom po njihovom glatkom perju, pomilova kokicu i petlića, dok kravu počeška između rogova. A kad je na starčevu zapovest pripravila ukusnu čorbu i kad se činija našla na stolu, ona reče:

»Zar je lepo da se ja sita najedem, a da dobre životinje ne dobiju ništa? Ovde ima svega napretek, te ću se najpre postarati za njih.«

Onda izađe, donese zobi i prosu je pred kokicu i petlića, dok pred kravu iznese pun naramak mirisavog sena.

»Nek' vam je prijatno, životinje mile«, reče ona, »a kad ožednite, doneću vam i sveže vode.«

Zatim donese vedro puno vode, pa kokica i petlić skočiše na ivicu, zamočiše kljunove i onda uzdigoše glave, kao što ptice piju, a i šarulja pošteno otpi. Kad su životinje bile nahranjene, devojka sede za sto kraj starca i pojede ono što joj je on ostavio. Ne potraja dugo, kad kokica i petlić počeše zavlačiti glave pod krila, a krava stade žmirkati. Tad devojka reče:

»Da pođemo na spavanje?«

Nato će starac:

»Kokice, lepa ti,
Petliću ponositi,
Šaruljo lepa i ti, eto,
Da l' kazat' nato imate što?«

Životinje odgovoriše:

»Huks, ti si s nama jela
I s nama si žeđ gasila,
Nisi nikog zaboravila,
Noć ti ova laka bila.«

Nakon toga, devojka se ispe uza stepenice, protrese jastuke, razastre čiste čaršave, i kad je bila gotova pričeka dok ne dođe starac i ne leže u onaj jedan krevet. Seda brada mu je dopirala sve do stopala. Devojka se tad smesti u drugi krevet, pomoli i zaspa.

Ona je spokojno spavala sve do ponoći, a onda u kući nastade takva buka i lom da se devojka probudi. Po uglovima poče nešto da praska i pucketa, vrata se širom otvoriše i udariše o zid; u gredama je zatutnjalo kao da se izvaljuju iz sastavaka, činilo se da se stepenice strovaljuju, napokon odjeknu takav prasak kao da se čitav krov srušio. No pošto je opet zavladała tišina i devojci se ništa nije dogodilo, ona ostade mirno da leži i ponovo zaspa.

No sutradan, kad je sunce zasjalo i ona se probudila, šta su videle njene oči!? Ležala je u golemoj dvorani, a sve unaokolo bleštalo je u kraljevskom sjaju: po zidovima uvis su nadirali zlatni cvetovi na zelenoj svili, krevet je bio od slonovače, a pokrivač na njemu od crvene kadife, i na stolici kraj kreveta nalazile su se biserima optočene papuče. Devojka pomisli da je sve to san, ali uto dođoše tri bogato odevene sluge i zapitaše je šta zapoveda.

»Idite vi samo«, uzvrati devojka, »odmah ću ustati i starcu skuvati čorbu, a onda ću nahraniti i lepu kokicu, lepog petlića i lepu šarulju.«

Mislila je da je starac već ustao, te se okrete prema njegovom krevetu, ali u njemu nije ležao on već neki neznanac. I kad ga ona dobro osmotri i vide da je lep i mlad, on se trže iza sna, pridiže se i reče:

»Ja sam kraljev sin koga je zla veštica opčinila, te sam morao da kao star i sed čovek živim u šumi; kraj mene niko nije smeo biti sem moje tri sluge u obličju kokice, petlića i šarulje. Dejstvo čarolija nije moglo prestati pre

nego što k nama dođe neka devojka tako dobra srca da je naklonjena ne samo prema ljudima, već i prema životinjama, a to si bila ti. I noćas u ponoć mi smo se blagodareći tebi spasli, a i trošna šumska kućica se opet prometnula u moju kraljevsku palatu.«

A kad su ustali, kraljević naloži trojici slugu da pođu sa kočijama i dovezu na svadbu devojčinog oca i majku.

»Ali gde su se dele moje dve sestre?« upita devojka.

»Eno ih zatvorene u podrumu. Sutra će biti odvedene u šumu gde će kod jednog ugljara raditi kao služavke sve dok se ne poprave; one onda takođe neće ostavljati jadne životinje da gladuju.«

170.

Deliti dobro i zlo

Živeo jednom neki krojač koji je bio prgav, svadljiv čovek. Njegova žena — dobra, marljiva i smerna — nije mogla da mu ikad išta učini po volji. Ma šta uradila, on je bio nezadovoljan, gunđao je i grdio, čupao je za kose i tukao. Najzad, kad su za to čule vlasti, pozvaše ga i strpaše u tamnicu, ne bi li se popravio. U zatvoru je proveo neko vreme, zatim ga oslobodiše, no morao je obećati da ženu više neće tući već da će s njom u miru živeti i deliti dobro i zlo kao što i priliči mužu i ženi. Izvesno vreme je bilo dobro, a onda krojač opet nastavi po starom: bio je mrzovoljan i džangriziv. No jednom se razljuti i pošto je nije smeo tući, htede je ščepati za kose i dobro povući, ali žena mu se ote i pobeže u dvorište. Tad krojač, sa aršinom i makazama u ruci, polete za njom i poče je unaokolo juriti, bacajući za njom i aršin i makaze i sve ono što mu se našlo pod rukom. Kad bi je pogodio, smejao se, a kad bi je promašio — praskao je i

besneo. I jurio ju je on tako sve dok susedi ženi ne pritekoše u pomoć.

Vlasti opet pozvaše krojača i podsetiše ga na njegovo obećanje.

»Draga gospodo«, odgovori on, »držao sam se onoga što sam obećao: ženu nisam tukao, već sam sa njom delio i dobro i zlo.«

»Kako to može biti?« upita sudija. »Evo, ona se opet strašno tuži na vas.«

»Ja je nisam tukao, samo sam hteo — pošto je izgledala tako neuradno — da je rukom počešljam. No ona mi se izmigoljila i zlonamerno me napustila. Tad sam za njom pohitao i, da bi je podsetio na njenu dužnost, sve što mi je dopalo šaka bacao na nju kao dobronamerni podsetnik. Sa njom sam delio i dobro i zlo, jer kad god bih je pogodio meni je bilo dobro a njoj zlo; no kad bih je promašio — njoj je bilo dobro a meni zlo.«

Međutim, sudije nisu bile tim odgovorom zadovoljne, te naložiše da mu se isplati zaslužena nagrada.

171.

Carić

U davna vremena svaki zvuk je imao svoj smisao i svoje značenje. Kad bi počeo da odzvanja, kovačev čekić bi — na primer — uzvikivao:

»Tupa, tupa, čekić lupa! Tupa, tupa, čekić lupa!«

Kad bi počeo da škripuće, stolarski strug bi govorio:

»Delji samo! Delji samo!«

A kad bi vodeničarski točkovi zakloparali, čulo bi se:

»Pomoz' bože! Pomoz' bože!«

Ako bi vodeničar-varalica pustio vodenicu u rad, ona bi prvo lagano upitala:

»Ko je tu? Ko je tu?« a zatim bi brzo odgovarala: »Vodeničar! Vodeničar!« da bi najzad sasvim žurno dodala: »Taj svojski krade! Taj svojski krade! Od osmine tri sekstara uzet' znade.«

U to vreme su i ptice imale svoj sopstveni jezik koji je svako razumevao. Sad se samo čuje cvrkutanje, kreštanje i ćurlikanje, dok se kod nekih ptica jezik čuje kao muzika bez reči.

Jednom prilikom ptice odlučiše da više ne žive bez svog gospodara nego da između sebe izaberu cara. Samo je jedna od njih — vivak — bila protiv; on je živeo slobodno pa u slobodi htede i umreti. Zato sav prestravljen poče da leti tamo-amo i da uzvikuje:

»Kuď da se đenem? Kud da se đenem?«

Najzad se povuče u samotne i nikad pohođene bare, ne pojavljujući se više među svoje srodnike.

Ptice htedoše da se oko izbora dogovore, te se — hrleći iz svih šuma i sa poljâ — jednog lepog majskog jutra sve nađoše na okupu: orao i zeba, sova i vrana, ševa i vrabac, i još sijaset drugih; čak je došla i kukavica sa pupavcem, svojim zvonarem, koji se tako zove jer se uvek čuje nekoliko dana pre nje. I jedna sasvim mala ptičica, koja još nije imala imena, umeša se u jato. Kokoška, koja slučajno o čitavoj stvari nije ništa čula, začudi se velikom skupu.

»Šta, šta, šta se tu radi?« zakokodaka ona, ali petao umiri svoju dragu kokicu i reče:

»To su sve sami bogati ljudi«, pa joj ispriča šta oni nameravaju.

I bi odlučeno da car bude onaj koji može najviše uzleteti. Čuvši to, krekentuša što je sedela u šipragu, poče da opominje.

»*Biće mokrih! Biće mokrih!*« *misleći na to da će se tom prilikom proliti silne suze.*

»Govoriš gluposti«, reče vrana, te dodade kako će sve da se odvija u najvećem redu.

Ptice odlučiše da još tog istog lepog jutra polete uvis, kako posle niko ne bi mogao reći da bi još više uzleteo da ga u tome nije omelo veče. Na dati znak, dakle, čitavo jato se vinu u vazduh. Tad se sa zemlje podiže prašina, i nastade silno brujanje i zujanje i udaranje krilima — izgledalo je kao da se nad zemljom nadvio crni oblak. Ali manje ptice ubrzo zaostaše, ne mogaše dalje i padoše na zemlju. One veće izdržaše više, ali nijedna ne bi kadra da se nadmeće sa orlom, koji je uzleteo tako visoko da je suncu mogao oči iskopati. I kad vide da ostale ptice ne mogu do njegove visine uzleteti, on pomisli: 'Ne treba da se više penjem uvis, ionako sam već car', pa se poče spuštati. Ptice ispod njega stadoše da mu dovikuju:

»Moraš nam ti biti car jer si se najviše od svih digao uvis.«

»Posle mene«, viknu bezimeni mališa, koji se bio sakrio u perju na orlovim grudima. I pošto nije bio umoran, taj se bezimenko poče penjati i uzlete tako visoko da je mogao videti boga kako sedi na svom prestolu. A kad se nađe na toj visini, on skupi krila i, spuštajući se, povika lepim i zvonkim glasom:

»Ja sam car! Ja sam car!«

»Zar ti da nam budeš car?« proderaše se ljutito ptice. »Onoliko si uzleteo samo uz pomoć smicalica i lukavstva.«

Zato sad postaviše drugi uslov: car će biti onaj koji bude kadar da najdublje propadne u zemlju.

Kako li je tek guska svojim širokim prsima tresnula o zemlju?! A što je petao iščeprkao rupu?! Najgore je prošla patka: ona je skočila u jendek, ali je iščašila nogu te se odgegucala u obližnji ribnjak uzvikujući:

»Koješta! Koješta!«

Međutim, onaj mali bezimenko nađe mišju rupu, uvuče se u nju i svojim lepim glasom poče vikati:

»Ja sam car! Ja cam car!«

»Ti naš car?« još srditije povikaše ptice. »Misliš da ćemo na to pristati kad znamo za tvoje smicalice?«

One odlučiše da ga zatvore u njegovoj rupi da tu skapa od gladi. Kao stražar pred rupu bi postavljena sova; narediše joj da — ako joj je život mio — iz rupe ne pušta tu bitangu. No kad se spustilo veče i kad su ptice osetile veliki umor od tolikog silnog naprezanja prilikom letenja, one sa svojim ženkama i mladuncima pođoše na spavanje. Samo sova osta kraj mišje rupe, netremice u nju gledajući svojim velikim očima. Ali i nju savlada umor te pomisli: 'Valjda mogu jedno oko sklopiti; drugim ću da bdim, i mali zlotvor neće izaći iz svoje rupe.' Ona dakle, sklopi jedno oko, a drugim ukočeno gledaše na mišju rupu. Mališa promoli glavu i htede šmugnuti, no sova se odmah primače rupi, i on morade nazad. Zatim ona otvori oko koje joj je bilo sklopljeno, a ono kojim je dotad gledala — zatvori, i naumi da tako čini čitave noći. Međutim, kad sova opet sklopi oko koje je i prvi put bilo sklopljeno, ona zaboravi da otvori ono drugo što joj je dotad bilo sklopljeno. Tako joj se oba oka nađošc zatvorena i nju obuze san. Ubrzo to opazi i mališa te šmugnu.

Od tog vremena sova više ne sme da se pokazuje preko dana jer bi inače ostale ptice jurnule na nju i očerupale je. Stoga ona izleće samo noću, no i dalje mrzi i proganja miševe jer oni prave one nesrećne rupe.

Ni mala bezimena ptičica se ne pokazuje rado jer strepi da će je ugrabiti pa bi joj se moglo raditi o glavi. Zato više voli da se muva po živicama, a kad je potpuno bezbedna, ponekad uzvikne:

»Ja sam car!« te je zbog toga druge ptice — podrugujući joj se — zovu *carić.*

Ali niko nije veseliji od ševe jer ona ne mora da sluša carića. Čim se ujutro sunce pomoli, ona veselo uzleće i klikće:

»Ah, kako je to lepo! Lepo je to! Lepo, lepo! Ah, kako je to lepo!«

172.

List

Ribe su već odavno bile nezadovoljne što u njihovom kraljevstvu nije vladao nikakav red. Nijedna se nije obazirala na drugu; svaka je plivala levo i desno, već kako bi joj na um palo, zatim jurila kroz one koje su htele da ostanu zajedno ili im zaprečavala put; snažnija je repom udarala slabiju da bi joj se izgubila ispred očiju ili bi je prosto-naprosto progutala.

»Kako bi bilo lepo kad bismo imale kralja koji bi zaveo red i delio pravdu«, rekoše ribe i složiše se da za gospodara izaberu onoga koji kroz talase može najbrže da pliva i koji je spreman da nejakome pritekne u pomoć.

Dakle, one se poređaše na obali, a štuka repom dade znak na koji sve odjednom krenuše. Štuka je poput strele prošišala, a sa njom haringa, krkuša, grgeč, šaran i sve ostale sa bogzna kakvim imenima. Sa njima je, u nadi da će pobediti, plivala i morska riba zvana list ili švolja.

Odjednom se začu povik:

»Haringa je prva! Haringa je prva!«

»Ko je prvi?« nezadovoljno povika pljosnati i zavidljivi list, koji je bio daleko zaostao, »ko je prvi?«

»Haringa, haringa«, ču se odgovor.

»Šta, gola haringa?« iskrivi se zavidljivac, »gola haringa?«

Od tog vremena listu su kriva usta.

173.
Bukavac i pupavac

»Gde najradije napasate svoja stada?« upita jedan čovek nekog starog govedara.

»Ovde, gospodine, gde trava nije ni odveć sočna a ni suviše posna; inače, od nje nikakve vajde.«

»Zašto?« nastavi gospodin.

»Čujete li kako sa livada dopire neki potmuli zov?« upita pastir. »To je bukavac koji je inače bio čobanin, a i pupavac koji je bio to isto. Hajd' ispričaću vam tu priču.

Bukavac je čuvao svoje stado po sočnim i zelenim livadama gde je cveća bilo napretek; jedući ga, njegove su se krave razgoropadile i čisto pomamile.

Pupavac pak, isterao je svoja goveda na visoke i suve proplanke gde se vetar poigravao sa neplodnom peskušom, te su mu krave smršale i izgubile snagu.

Kad se spustilo veče i pastiri svoja stada poterali kući, bukavac nije mogao da sakupi svoja goveda jer su bila osiona i bežala od njega. Uzalud je dovikivao: 'Šaruljo, amo!' — krave se nisu osvrtale na njegovu viku.

Ni pupavac nije bio kadar da pokrene svoju stoku jer je ona bila toliko izgladnela i iznemogla. 'Ajd', ajd'!' vikao je on, no to nije ništa pomagalo — krave su ostale da leže na suvoj peskuši.

Svako tako prolazi ako se ne drži mere!

Još i dan-danji, iako više ne čuvaju stada, čuje se kako bukavac viče: 'Šaruljo, amo!', a pupavac: 'Ajd', ajd'!'«

174.
Sova

Pre nekoliko stotina godina, kad ljudi još ni izdaleka nisu bili tako promućurni i prevejani kao što su danas, u nekom malom gradu zbila se neobična zgoda. Jedna od onih velikih sova, koje nazivaju buljinama, slučajno je noću iz susedne šume dospela u ambar jednog čoveka. Kad je svanulo, nije se usuđivala da izađe iz svog skrovišta plašeći se drugih ptica koje — čim je ugledaju — počnu strahotno da grakću. Pa kad je ujutru u ambar došao sluga da uzme slame, on se toliko prestravi ugledavši sovu kako džedži u jednom uglu da otrča i svome gospodaru ispriča da se u ambaru nalazi čudovište kakvo za života nije video, da koluta očima i da bi prosto-naprosto moglo da proguta čoveka.

»Znam ja već tebe«, reče gospodar, »da pojuriš kosa po polju — za to si dovoljno hrabar; ali, kad spaziš mrtvu kokošku, najpre uzmeš štap pre no što joj se približiš. Ne preostaje mi ništa drugo do da i sam pogledam kakvo je to čudovište«, reče gospodar, pa sasvim hrabro pođe u ambar da pogleda unaokolo.

Međutim, kad je rođenim očima ugledao čudnu i stravičnu životinju, obuze ga strah ništa manji nego slugu. U nekoliko skokova nađe se napolju, otrča do suseda i prekorno ih zamoli da mu pomognu protiv nepoznate i bez sumnje opasne životinje, jer bi se mogao ceo grad naći u opasnosti ako ona nahrupi iz ambara gde se nalazi. Po svim ulicama nastade metež, zaglušujuća buka i povika. Građani počeše dolaziti naoružani kopljima, vilama, kosama i sekirama kao da će u boj sa neprijateljem. Na kraju se pojaviše i gospoda iz gradskog veća s gradonačelnikom na čelu.

Kad se svi na trgu postrojiše, zaputiše se prema am-

baru i opkoliše ga sa svih strana. Potom jedan od najodvažnijih istupi napred i oborena koplja uđe u ambar, no odmah zatim uz krik i samrtnički bled izjuri, ne mogući da prozbori ni slovca. Još dvojica sakupiše hrabrosti i uđoše, ali ni oni nisu ništa bolje prošli. Konačno istupi jedan visok i snažan čovek koji se proslavio svojim ratnim podvizima, pa reče:

»Ako budete tako samo gledali, nećete isterati to čudovište. Ovde valja svojski zapeti, ali vidim da ste svi postali žene i da niko nije spreman da navali.«

On naloži da mu donesu oklop, mač i koplje, te se naoruža. Svi su veličali njegovu hrabrost, premda su mnogi strepeli za njegov život. Otvoriše oba krila ambarskih vrata i spaziše sovu, koja se u međuvremenu premestila na sred ambara i sela na jednu veliku poprečnu gredu. On naredi da se donesu merdevine, a kad ih je prislonio i spremio se da se popne, svi mu počeše dovikivati i bodriti ga da se drži muški; preporučivali su ga milosti svetoga Đorđa koji je ubio aždaju. Kad se ubrzo našao gore, i kad je sova videla kako on smera da na nju jurne, ona zbunjena gomilom i vikom svetine, ne znajući kud bi se dela — poče da koluta očima, pa nakostreši perje, raširi krila, zaklopara kljunom i promuklo huknu:

»Hu-hu! Hu-hu!«

»Udaraj! Udaraj!« spolja povika gomila hrabrom junaku.

»Da neko od vas stoji ovde gde ja stojim«, uzvrati on, »tad ne bi vikao: udaraj.«

Istina, podigao je nogu na još jednu prečagu, ali onda je počeo da se trese i, upola onesvešćen, krenu natrag.

Sad više nije bilo nikoga ko bi bio voljan da se upusti u nešto gde bi mu se moglo raditi o glavi.

»To čudovište je« govorili su, »već i samim svojim

klepetom i zapahnjivanjem otrovalo i smrtno ranilo najjačeg čoveka koji se među nama mogao naći; pa zar onda mi ostali da stavljamo glavu u torbu?«

Oni se stadoše savetovati šta da učine da ne strada sav grad. Dugo se činilo da je sve zaludu, dok najzad gradonačelnik ne nađe izlaz.

»Mislim«, reče on, »da vlasniku za ambar i za sve ono što je u njemu — žito, slamu i seno — platimo iz opštinske kase pa da ga na taj način obeštetimo, a da zatim zgradu i sa njom onu strahotnu životinju spalimo. Tako niko neće morati da svoj život dovede u opasnost. Ovo nije prilika za štednju, i tvrdičluk nikud ne bi vodio.«

Svi se složiše s njim.

Dakle, oni zapališe ambar sa sve četiri strane, te s njime bedno izgore i sova.

Ko ne veruje, neka pođe tamo i sâm se raspita.

175.

Mesec

Nekad je postojala jedna zemlja u kojoj je noć vazda bila mračna, a nebo tamno poput crne raskriljene marame jer se mesec tu nikad nije rađao, niti je koja zvezda treperila u tami. Prilikom stvaranja sveta bilo je ponestalo noćne svetlosti.

Jednom iz te zemlje na putovanje krenuše četiri momka i prispeše u drugo kraljevstvo u kojem je na jednom hrastu stajala svetleća kugla; uveče, kad bi sunce iščezlo iza brda, ona bi na sve strane prosipala blagu svetlost. Pri takvoj svetlosti čovek je mogao sve lepo videti i razlikovati, iako nije bleštava kao sunčeva. Putnici zastadoše i upitaše jednog seljaka što je tuda prolazio svojim kolima, kakva je to svetiljka.

»To je mesec«, odgovori ovaj, »kupio ga je naš kmet za tri talira, i učvrstio na taj hrast. On mora da u njega svakog dana naliva ulje i da ga održava čisto kako bi uvek jarko svetleo. Zauzvrat, mi mu svake nedelje dajemo po talir.«

Kad se seljak odvezao, jedan od ovih momaka reče:

»Bila bi i nama potrebna ta svetiljka. Kod kuće imamo hrast koji je iste veličine, te bi je na njega mogli obesiti. Kakva bi to radost bila kad noću u tami ne bismo batrgali nasumce!«

»Znate li šta?« nato će drugi, »otići ćemo po kola i konje i odvući mesec. Ovi ovde mogu sebi drugi kupiti.«

»Ja umem da se pentram«, reče treći, »te ću ga već skinuti.«

Četvrti dotera kola s konjima, treći se ispe na drvo, pa napravi rupu u mesecu kroz koju provuče uže, te ga tako spusti na zemlju. Kad se svetleća kugla nađe na kolima, oni je prekriše ponjavom kako niko ne bi video ono što su ukrali. Srećno su je dovezli u svoju zemlju i postavili na jedan visok hrast. I staro i mlado se obradova kad je nova svetiljka razasula svetlost po svim poljima i njome ispunila sobe i odaje. Patuljci su izašli iz stenovitih skrovišta, dok su kepeci odeveni u crvene kaputiće zaigrali kolo po livadama.

Ona četvorica su punila mesec uljem, čistila fitilj i nedeljno dobijala po talir. No oni već zađoše u godine, i kad jedan obole i kad predvide svoju smrt, nalože da se četvrtina meseca kao njegova svojina zakopa zajedno sa njim u grob. Kad je on umro, na drvo se pope kmet i makazama za potkresivanje odreza četvrtinu, koju staviše u kovčeg. Mesečeva svetlost je oslabila, ali još ne toliko primetno. Kad je umro drugi, i on sa sobom u grob ponese svoju četvrtinu, te svetlost sad postade upola slabija. Još više se smanjila posle smrti trećega

koji je takođe poneo svoj deo, a kad i četvrtoga ponesoše u grob, ponovo se na zemlju spusti stari mrkli mrak. Uveče kad bi ljudi izašli bez fanjera, sudarali bi se glavama.

Međutim, kad su se delovi meseca ponovo spojili tamo gde je vazda vladala tama — u donjem svetu, mrtvaci se uznemiriše i probudiše iz svog sna. Začudili su se što opet mogu da vide; mesečeva svetlost im je bila dovoljna jer su njihove oči toliko oslabile da sjaj sunca ne bi mogle podneti. Oni ustadoše, razveseliše se i prihvatiše svoj stari način života. Jedan deo je otišao da igra, drugi su pohrlili u krčme gde su poručivali vina, opijali se, svađali i mahnitali, da bi najzad potegli svoje močuge i počeli se iz sve snage batinati. Buka je bila sve zaglušnija, te konačno dopre do nebesa.

Sveti Petar, koji je nadzirao kapiju nebeskog carstva, pomisli da se donji svet uskomešao i pobunio, te sazva nebeske vojske i naredi im da potisnu zlog neprijatelja ako je počem naumio da sa svojim drugarima prodre u boravište blaženih. No pošto se one ne vratiše, sveti Petar uzjaše na konja i kroz nebeske dveri odjaha u donji svet.

Tu on umiri mrtve, te im zapreti da opet legnu u svoje grobove, a mesec ponese sa sobom i obesi ga gore na nebu, gde je i danas.

176.

Vreme života

Kad je Bog stvorio svet i hteo svakom stvoru da odredi vreme života, dođe magarac i upita:

»Gospode, koliko ću ja živeti?«

»Trideset godina«, odgovori Bog, »je li ti pravo?«

»Ah Gospode«, uzvrati magarac, »to je mnogo. Pomisli samo na moj mukotrpan život: od jutra do mraka nositi sve najteže tovare, pa vreće sa žitom tegliti u vodenicu da bi drugi imali hleba, a zauzvrat biti sokoljen i bodren samo batinama i udarcima nogom. Oslobodi me jednog dela tih dugih godina.«

Tad se Bog sažali na magarca i odredi mu osamnaest godina veka. Magarac ode zadovoljan, kad eto ti psa.

»Koliko dugo bi ti hteo da živiš?« upita ga Bog. »Magarcu je trideset godina previše, ali ti ćeš time biti zadovoljan.«

»Gospode«, nato će pas, »je li to tvoja volja? Pomisli samo koliko moram trčati; moje noge neće to trčanje dugo izdržati. Kad ne budem imao glasa da lajem i kad izgubim zube te ne budem mogao da ujedam, šta mi drugo ostaje već da se motam od jednog do drugog budžaka i da režim?«

Bog uvide da je pas u pravu i pokloni mu dvanaest godina. Potom dođe majmun.

»Ti bi valjda hteo da živiš trideset godina, zar ne?« reče mu Bog, »ne treba da rintaš kao magarac niti da trčiš kao pas, a i uvek si dobro raspoložen.«

»Ah, Gospode«, nato će majmun, »to tako izgleda, no sve je u stvari drugačije. Kad me zapadne prosena kaša, ja nemam kašike. Vazda moram zbijati šale i kreveljiti se da bi se ljudi smejali; a kad mi oni pruže jabuku i ja je zagrizem, kisela je. Kako li se često iza veselja krije tuga! Ne bih to izdržao trideset godina.«

Bog se smilova i pokloni mu deset godina.

Najzad se pojavi čovek; bio je radostan, zdrav i čio; zamoli Boga da mu odredi vreme života.

»Živećeš trideset godina«, reče Gospod. »Da li ti je dosta?«

»Tako kratko!« povika čovek. »Kad sagradim kuću i

na mom rođenom ognjištu zaplamsa vatra, kad zasadim voćke i one počnu cvetati i rađati, a ja se počnem radovati životu, zar mi tada valja mreti! O, Gospode, produži mi život.«

»Dodaću ti osamnaest magarećih godina«, reče Bog.

»To nije dosta«, nato će čovek.

»Daću ti i dvanaest pasjih.«

»Još uvek je premalo.«

»Dobro«, reče Bog, »evo ti i deset majmunovih, ali više nećeš dobiti.«

Čovek ode, no bio je nezadovoljan.

Dakle, čovek živi sedamdeset godina. Prvih trideset su njegove čovečje godine, koje brzo prolaze. Za to vreme on je zdrav, vedar, sa zadovoljstvom radi i raduje se životu. Zatim sledi osamnaest magarećih godina; tad mu na pleća navaljuju tovar za tovarom: mora nositi žito kojim se drugi hrane, a udarci i batine su nagrada što verno služi. Potom dolazi dvanaest pasjih godina; tad on leži po budžacima i reži, jer nema više zuba da bi ujedao. A kad mine i to vreme, kao kraj sledi deset majmunskih godina. Tad je čovek slabouman i smešan, pravi gluposti i kao ruglo služi deci.

177.

Glasnici Smrti

Jednom se, u stara vremena, neki div zaputio širokim drumom, kad, najednom, pred njim iskrsnu nepoznati čovek i uzviknu:

»Stoj! Ni koraka dalje!«

»Šta?« nato će div, »ti, rđo, smrviću te prstima. Zar ti da mi se isprečiš na putu? Ko si ti te se usuđuješ da tako drsko govoriš?«

»Ja sam Smrt«, odvrati neznanac, »meni se niko ne opire, pa ćeš i ti morati da slušaš moje zapovesti.«

No div na to ne pristade, već se poče sa Smrću boriti. Bio je to dug i ljut boj; najzad div nadjača, udari je pesnicom te se ona skljoka kraj jedne stene. On pođe svojim putem, a Smrt, pobeđena, ostade da leži; bila je tako nemoćna da nije mogla smoći snage da se podigne.

»Šta će biti«, prozbori ona, »ako ostanem da ležim ovde kao u budžaku? Niko više neće umreti, te će se svet toliko namnožiti da više neće imati mesta ni da stoje ljudi jedni kraj drugih.«

Uto naiđe putem mlad čovek, čio i zdrav, pevajući neku pesmu i zverajući na sve strane. Kad ugleda poluonesvešćenog čoveka, sažaljivo mu priđe, podiže ga i iz svoje flaše mu dade da pije da bi se okrepio, a zatim sačeka da se ovaj povrati.

»A znaš li ti«, zapita neznanac kad se podigao, »ko sam ja i kome si pomogao da stane na noge?«

»Ne«, nato će mladić, »ne poznajem te«.

»Ja sam Smrt«, reče neznanac, »i nikoga ne štedim, pa ni ti ne možeš biti izuzetak. Ali da bi video da sam ti zahvalna, obećavam ti da te neću iznenada napasti, već ću ti najpre poslati svoje glasnike, pre no što ja dođem i ponesem te.«

»Dobro«, uzvrati mladić, »ipak je nekakva vajda što znam kad ćeš doći; dotle barem neću morati da strepim od tebe.«

Posle tih reči, on pođe dalje; bio je veseo i dobre volje, živeći od danas do sutra. Ali mladost i zdravlje ne potrajaše dugo; ubrzo dođoše boleštine, patnje i bolovi, koji su ga danju mučili a noću mu nisu davali mira.

»Umreti neću«, prozbori samom sebi, »jer Smrt najpre šalje svoje glasnike. Hteo bih samo da već jednom minu tegobni dani bolesti.«

Čim mladić oseti da mu se vraća zdravlje, poče opet da tera brigu na veselje. Jednog dana neko ga pokuca po ramenu. On se obazre i vide Smrt iza sebe, koja mu reče:

»Pođi sa mnom! Došao je čas tvog rastanka sa svetom.«

»Kako to?« upita čovek. »Zar ćeš prekršiti svoju reč? Nisi li mi obećala da ćeš poslati svoje glasnike pre no što i sama dođeš? Nijednoga od njih nisam video.«

»Ćuti!« uzvrati Smrt, »zar ti nisam slala sve jednog za drugim razne glasnike? Nije li dolazila groznica koja te je uhvatila, tresla i oborila? Nije li nesvestica omamila tvoju glavu? Nije li ti kostobolja sevala u svim udovima? Da li ti je zujalo u ušima? Nije li ti zubobolja rasturala vilice? Zar ti se nije smrkavalo pred očima? Sem toga, nije li te moj rođeni brat, San, svako veče na mene podsećao?«

Čovek nije mogao da izusti ni reči, te se prepusti sudbini i pođe sa Smrću.

178.
Majstor Šilko

Majstor Šilko je bio onizak, suvonjav, ali živahan čovek koji ni trenutka nije mirovao. Lice mu je bilo rošavo i bledo, i na njemu je štrčao jedino prćasti nos; kosa mu je bila seda i raščupana a oči sitne, i neprestano su sevale levo-desno. Sve je primećivao, sve je kudio, sve znao bolje i u svemu mislio da ima pravo. Kad bi išao putem, živo bi mahao, kao da vesla, obema rukama. Tako idući jednom je nekoj devojčici, što je nosila vodu, izbio vedro iz ruku odbacivši ga tako visoko da je sâm sebe polio.

»Blesavice!« doviknu joj, stresajući vodu sa sebe, »zar nisi mogla videti da nailazim iza tebe?«

Po zanimanju je on bio obućar; kad je radio, konac je izvlačio tako snažno da bi svakoga ko se nije držao dovoljno daleko, udarao pesnicom u stomak.

Nijedan šegrt ne bi kod njega ostao duže od mesec dana jer bi i najboljem obavljenom poslu uvek nalazio zamerke. Čas bodovi nisu bili jednaki ili je cipela bila duža, čas jedna peta viša od druge ili koža nije bila dovoljno čekićem omekšana.

»Čekaj«, govorio bi šegrtu, »pokazaću ti ja već kako se koža omekšava!« pa bi tad donosio kaiš i maznuo ga jako, udarajući ga nekoliko puta po leđima. Sve ih je zvao lenštinama.

Ali ni od njega samog nije bilo bogzna kakve vajde, jer ni četvrt časa nije s mirom sedeo. Kad bi mu žena ustala u cik zore i podložila vatru, on bi skakao iz postelje i bosonog jurio u kuhinju.

»Zar hoćeš kuću da mi zapališ?« dreknuo bi. »Ta to je vatra na kojoj bi čovek mogao i vola ispeći! Da se drva ne dobijaju možda badava?«

Kad bi služavke stajale pokraj čabra za rublje, kikotale se i pričale jedna drugoj novosti, majstor Šilko bi ih izgrdio:

»Eto, te guske stoje i čantraju, i tako blebećući zaboravljaju svoj posao. Čemu onda novi sapun? Strašno rasipništvo, povrh toga još i sramotna lenjost. Žele da očuvaju ruke, pa neće pošteno da istrljaju rublje.«

Zatim bi poskočio naglo, no uz put bi oborio vedro puno ceđi, tako da bi čitava kuhinja bila poplavljena.

Kad se jednom gradila nova kuća, on je dotrčao do prozora i posmatrao.

»Eno, opet uziđuju crveni peščanik«, uzviknuo je, »koji se nikad ne može isušiti; u toj kući niko živi neće

ostati zdrav. Pogledajte samo kako oni momci loše slažu kamenje. Ni malter im nije ni za šta: mora se mešati sa šljunkom, a ne s peskom. Još ću doživeti da se kuća svali ljudima na glavu.«

Majstor Šilko je zatim seo i samo što je načinio nekoliko uboda, on je opet skočio, otkopčao kožnu pregaču i uzviknuo:

»Idem tamo samo da ih upozorim.«

No nabasa na tesare.

»Šta je to?« povika on. »Ta, vi ne tešete ravno prema kanapu. Mislite li da će vam grede pravo stajati? Sve će se to jednom samo od sebe izvaliti iz sastavaka.«

Pa onda jednom tesaru istrgnu sekiru iz ruke u nameri da mu pokaže kako bi morao tesati. No kako uto naiđoše kola natovarena glinom, on odbaci sekiru i priskoči seljaku što je kraj kola išao.

»Ti nisi baš pri čistoj pameti!« povika, »ko još upreže mlade konje u teško natovarena kola? Jadne životinje će ti na ovom mestu lipsati.«

Seljak mu nije ništa odgovorio, te Šilko srdito otrča natrag u svoju radionicu. Kad se opet htede latiti posla, šegrt mu dade jednu cipelu.

»Šta je to opet?« izdra se on na njega. »Zar ti nisam rekao da ne izrezuješ cipele tako duboko? Ko će kupiti takvu cipelu koja gotovo ima samo đon? Hoću da se moje zapovesti u potpunosti izvršavaju.«

»Majstore«, odgovori šegrt, »vi ste svakako u pravu: cipela ne vredi. Ali to je ona ista koju ste vi skrojili i sami uzeli da radite. Kad ste maločas skočili, bacili ste je sa stola, a ja sam je samo podigao. Vama ne bi mogao ugoditi ni sam anđeo s nebesa.«

Jedne noći je majstor Šilko sanjao kako je umro i kako se nalazi na putu prema nebu. Kad je prispeo, snažno zakuca na nebeske dveri.

»Čudi me«, reče on, »što nemaju alku na kapiji; kucajući čovek može povrediti zglavke na prstima.«

Sveti Petar otvori da vidi ko je toliko navro da uđe.

»O, ti si to, majstore Šilko!« reče sveti Petar; »naravno, pustiću te unutra, ali te upozoravam da se okaniš svoje navike i da ništa ne kudiš što vidiš na nebu; moglo bi se to loše po tebe svršiti.«

»Mogao si sebi uštedeti truda i ne opominjati me«, nato će Šilko, »znam već šta priliči; a ovde je, bogu hvala, sve savršeno i ne treba ništa kuditi, što se ne bi moglo reći za zemlju.«

Dakle, majstor Šilko uđe i poče da hoda gore-dole po prostranom nebu. Gledao je levo-desno, ali je s vremena na vreme vrteo glavom i nešto mrmljao preda se. U taj mah opazi dva anđela koja su nosila brvno. Bilo je to brvno što ga je neko imao u oku, dok je u očima drugih tražio trn. Međutim, oni nisu nosili brvno po dužini, već popreko.

'Da li je iko ikada video takvo bezumlje?' pomisli majstor Šilko. Ipak je oćutao, praveći se zadovoljnim. 'U osnovi, svejedno je kako se nosi brvno, uzduž ili popreko; samo neka ide, i zbilja vidim da ni o šta ne udaraju', nastavio je on da razmišlja.

Ubrzo potom ugleda dva anđela kako zahvataju vodu iz bunara i sipaju u bure. Istog trena je primetio da je ono šuplje i da voda ističe na sve strane. Tako su anđeli kišom natapali zemlju.

»Sto mu muka!« opsova on, ali se pribra i pomisli: 'Možda je to puko traćenje vremena. Ako to nekome pričinjava zadovoljstvo, neka se bavi beskorisnim stvarima, pogotovo ovde na nebu gde se — kao što sam već video — ipak samo lenčari.'

On pođe dalje i vide kola koja su se zaglavila u dubokoj rupi.

»Nije nikakvo čudo«, reče Šilko čoveku što je stajao kraj kola, »ko još tako nerazumno tovari? Šta to voziš?«

»Puste želje«, odgovori čovek, »nisam bio kadar da s njima izađem na pravi put. Ali, srećom, kola sam još nekako dovde dogurao; neće me valjda ovde ostaviti na cedilu.«

I zaista dođe jedan anđeo i u kola upregnu dva konja.

»Dobro, nema šta«, pomisli Šilko, »ali dva konja neće moći da izvuku kola; trebalo bi upregnuti najmanje četiri.«

Tad dođe i drugi anđeo, dovodeći još dva konja, no ne upregnu ih spreda, već odostrag. To je majstoru Šilku bilo previše.

»Suklato!« prasnu on, »šta to radiš? Zar je iko otkad je sveta i veka na taj način izvlačio kola? Eto, oni u svojoj nadutosti i uobraženosti misle da sve znaju bolje.«

On htede da prozbori još koju, ali ga neko od nebesnika ščepa za vrat i neodoljivom snagom izgura napolje. Ispod kapije majstor se još jednom okrene prema kolima i uspe tek toliko da vidi kako ih četiri krilata konja-podigoše uvis.

U tom trenutku se majstor Šilko probudio.

»Naravno, na nebu je donekle drugačije, negoli na zemlji«, promrmlja on samom sebi, »pa treba preko ponečeg i preći. Ali ko može mirno posmatrati kako se u isti mah konji uprežu i spreda i odostrag? Istina, oni su imali krila, no ko je to mogao znati? Uostalom, velika je glupost konjima, koji imaju četiri noge za trčanje, prikačinjati još i dva krila. Ali moram već ustati, inače će mi u kući napraviti sve sam džumbus. Sreća je samo što nisam odista umro.«

179
Guščarica kraj studenca

Bila jednom jedna stara, prestara bakica koja je s jatom gusaka živela u nekom pustom kraju zabitom među brdima i tu je imala malu kuću. Taj zabiti kraj je okruživala velika šuma. Starica bi svako jutro uzimala svoj štap i odgegucala se u šumu. Tu bi bakica bila sva zaokupljena poslom, mnogo više no što bi čovek mogao poverovati s obzirom na njene poodmakle godine i starost. Prikupljala je travu za guske, brala divlje voće onoliko doduše koliko je mogla da dosegne rukom, pa bi sve to — uprtivši na leđa — odnosila kući. Moglo bi se pomisliti da će se ona pod tim teškim bremenom srušiti na zemlju, no ona ga je uvek srećno donosila svojoj kući. Kad bi nekoga srela, pozdravljala bi veoma ljubazno:

»Dobar dan, dragi zemljače, kako je, eto, lepo vreme danas. Eh, čudite se što ja teglim ovu travu; svako mora nositi svoje breme.«

Ljudi je ipak nisu rado sretali nego su je mimoilazili udarajući zaobilaznim putem, a kad bi neki otac sa svojim sinom prošao kraj nje, tiho bi mu govorio:

»Čuvaj se ove starice, ni sam đavo joj nije dorastao. Ona je veštica.«

Jednog jutra je neki lep, mlad čovek išao šumom. Sunce je jarko sijalo, ptice su pevale, prohladan povetarac je strujao kroz lišće krošnji, a mladić je bio radostan i zadovoljan. Još nikoga živog nije sreo, kad odjednom ugleda neku staru vešticu kako kleči i srpom seče travu. Već je bila nabrala čitavu gomilu i napunila vreću. Još su kraj nje stajale dve velike korpe pune divljih krušaka i jabuka.

»Ali, bakice«, reče on, »kako ćeš sve to poneti?«

»E, moram poneti, gospodine dragi«, uzvrati starica, »ko se bogat rodio, taj ne mora. Ali seljaci kažu: uzdaj se u se i u svoje kljuse. Hoćete li mi pomoći?« upita ona, kad mladić zastade pored nje. »Vaša leđa su još prava a noge mlade. Neće vam to biti teško, a ni moja kuća nije tako daleko odavde: nalazi se iza onog brda, na jednoj ledini. Za vas neće biti ništa da donde propešačite.«

Mladić se sažali na staricu:

»Istina, moj otac nije seljak već bogati grof«, odgovori on, »ali da biste videli kako nisu jedino seljaci ti koji su sposobni da nose, uprtiću vaš zavežljaj.«

»Ako pokušate«, reče ona, »biće mi drago. Naravno, moraćete da hodate jedan sat, ali šta je to za vas! Samo ponećete mi i one jabuke i kruške.«

Mladić se, ipak, donekle zamisli kad ču da se radi o satu hoda, ali ga starica više ne ispuštaše, već mu na leđa natovari breme, a o ruke okači obe korpe.

»Vidite li, sasvim je lako«, reče ona.

»Ne, nije lako«, odgovori grof i bolno namršti lice. »Zavežljaj me tako teško pritiska kao da je u njemu samo kamenje, a jabuke i kruške su teške kao da su od olova. Jedva dišem.«

Bilo mu je došlo da sve zbaci sa sebe, ali mu starica to ne dopusti.

»Vidi, vidi, molim te,« podrugljivo će ona, »mladi gospodin neće da nosi ono što sam ja, stara nemoćna žena, već toliko puta nosila. Svima su puna usta lepih reči, ali kad dođe stani-pani, izgube se. Što ste stali«, nastavi ona, »što oklevate? Pokrenite već jednom noge! Niko vam neće s leđa skinuti taj zavežljaj.«

Dok je mladi grof išao po ravnici, moglo se još izdržati, ali kad dođoše do brda i kad nemadoše kud drugo, već se počeše penjati, kamenje se ispod njegovih nogu stade kotrljati nizbrdo i on oseti kako gubi snagu. Gra-

ške znoja mu izbiše po čelu i potekoše, čas vrele a čas ledene, i niz leđa.

»Bakice«, prozbori on, »ne mogu dalje, moram se malo odmoriti.«

»Sada nikako,« odgovori starica. »Kad stignemo, moći ćete da se odmarate, ali sad morate napred. Ko zna za šta ćete sve od toga koristi imati.«

»Stara, ti postaješ bezobrazna«, reče grof i htede da zbaci zavežljaj, ali uzalud mu beše trud — on je stajao na njegovim leđima tako čvrsto kao da je prirastao. Vrteo se i saginjao, no nije mogao da se oslobodi tereta.

Starica se poče tome smejati i, sva srećna, skakutala je oko njega sa svojim štapom.

»Ne srdite se, dragi gospodine«, govorila je ona, »lice vam se zacrvenelo kao petlova kresta. Strpljivo nosite svoj zavežljaj a kad stignemo kući, daću vam lepu napojnicu.«

Šta je mogao da čini? Morao se povinovati sudbini i strpljivo se vući za staricom. A ona je, izgleda, postajala sve življa i hitrija, a njemu njegov teret bivao sve teži. Najednom, ona se zalete skoči na mladićeva leđa, sede na zavežljaj odozgo i, mada je bila mršava i tanka kao trska, bila je teža od najdeblje seoske devojke. Mladiću su klecala kolena, ali kad bi stao, starica bi ga tukla prutom i udarala koprivama po nogama. Jednako uzdišući i baš kad je pomislio da će se srušiti, popeo se na brdo i najzad stigao do staričine kuće. A guske, kad spaziše staricu, raširiše krila i istegliše vratove, pa joj potrčaše ususret gačući: ga, ga. Iza gusaka je išla, s prutom u ruci, postarija devojka, snažna i krupna, ali ružna kao crni đavo.

»Majko«, reče ona starici, »da vam se nije štogod desilo? Toliko vas dugo nije bilo.«

»Bože sačuvaj, kćeri moja«, odvrati ona, »nije mi se

desilo ništa loše. Naprotiv, ovaj ljubazni gospodin doneo mi je breme. Ali, zamisli, kad sam se umorila, i mene samu je uzeo na leđa. A ni put nam nije bio bogzna kako dug, bili smo veseli i stalno smo zbijali šale jedno s drugim.«

Najzad, starica skliznu sa zavežljaja, skide ga mladiću s leđa i uze mu korpe s ruke, pa ga pogleda vrlo ljubazno i reče:

»A sad sedite na klupu ispred vrata i odmorite se. Pošteno ste zaslužili svoju nagradu i ona neće izostati.«

Zatim reče guščarici:

»A ti, kćeri moja, pođi u kuću. Ne priliči da budeš sama s jednim gospodinom. Ne valja ulje dolivati na vatru, on bi se mogao zaljubiti u tebe.«

Grof nije znao da li da plače ili da se smeje. 'Takva dušica', mislio je, 'ne bi me ganula u srce pa da je trideset godina mlađa.'

U međuvremenu starica je mazila i milovala svoje guske kao da su joj deca, a onda ode u kuću sa kćerkom. Mladić se opruži po klupi koja je bila ispod jedne divlje jabuke. Vazduh je bio topao i blag; svud unaokolo se prostirala zelena livada koja je bila prekrivena jagorčevinom, divljom majčinom dušicom i bezbrojnim drugim cvećem. Pored nje je žuborio bistar potok na kojem se presijavalo sunce, a bele guske su se šetkale tamo-amo ili brčkale u vodi.

»Ovde je baš lepo«, reče mladić, »no ja sam toliko umoran da mi se oči same sklapaju; malo ću da odspavam. Samo da ne dune vetar i ne oduva mi noge, jer su omekšale poput fitilja.«

Pošto je neko vreme prospavao, eto ti starice, prodrma ga i trže iza sna.

»Ustani!« reče, »ovde ne možeš ostati. Doduše prilično sam ti zadala muka, ali to te glave nije stajalo. Sad

ću ti dati nagradu. Novac i imanje nisu ti potrebni, te ti zato dajem nešto drugo.«

Posle tih reči, ona mu u ruku tutnu jednu kutijicu koja je bila načinjena sva od jednog jedinog smaragda.

»Čuvaj je dobro«, dodade, »to će ti doneti sreću.«

Grof skoči sa klupe i odjednom oseti da je sasvim čio i da mu se povratila snaga. Zahvali starici na poklonu, a zatim pođe i nijednom se ne osvrnu za lepom kćerkom. Već je bio prevalio dobar deo puta, a još uvek je čuo kako iz daljine dopire veselo gakanje gusaka.

Grof je tri dana tumarao po onoj divljini pre no što je mogao da se iz nje nekako izvuče i nađe put. Zatim je došao u jedan veliki grad, i pošto ga niko nije poznavao, odvedoše ga u kraljevski zamak, gde su kralj i kraljica sedeli na prestolu. Grof kleknu na jedno koleno, izvadi smaragdnu kutijicu i položi je pred kraljičine noge. Ona mu reče da ustane i da joj onda pruži kutijicu. Ali jedva da ju je otvorila i u nju zavirila, pade na pod kao mrtva. Kraljeve sluge ščepaše grofa da ga bace u tamnicu, kad u taj mah kraljica otvori oči i naredi da ga puste i da svi izađu, jer hoće s njim nasamo da razgovara.

Kad je ostala sama sa grofom, kraljica gorko zaplaka i prozbori:

»Šta će mi sjaj i počasti koji me okružuju kad me svako jutro razdiru briga i jad. Imala sam tri kćeri, a najmlađa je bila takva da je sav svet smatraše čudesno lepom. Bila je bela kao sneg, rumena poput cveta jabuke, a kosa joj je bila blistava kao sunčevi zraci. Kad bi zaplakala, iz očiju joj nisu tekle suze, već sami biseri i drago kamenje. Kad joj je bilo petnaest godina, kralj pozva sve tri sestre pred svoj presto. Trebalo je da vidite koliko su ljudi razrogačili oči kad je ušla najmlađa; izgledalo je kao da se sunce rađa. Kralj im je rekao: 'Kćeri moje, ne znam kad će mi kucnuti poslednji čas, pa danas

hoću da odredim šta će kojoj pripasti posle moje smrti. Sve tri me volite, ali ona koja me najviše voli dobiće najbolji deo.' Naravno, svaka je kazala da je ona ta koja ga najviše voli. 'Možete li mi objasniti', produži kralj, 'koliko me to volite? Po tome ću videti šta mislite.' Najstarija reče: 'Ja volim oca kao najslađi šećer.' Srednja prozbori: 'Ja oca volim kao najlepšu haljinu.' Međutim, najmlađa je ćutala. Tada je otac upita: 'A ti, dete moje najmilije, koliko me ti voliš?' 'Ja to ne znam', odgovori ona, 'i svoju ljubav ne mogu ni sa čim da uporedim.' No otac je zahtevao da i ona nešto spomene. Najzad ona reče: 'Ni najbolje jelo mi nije ukusno i ne prija mi bez soli, zato oca volim koliko i so.' Kad je kralj to čuo, obuze ga gnev te reče: 'Ako me voliš koliko voliš i so, onda će i nagrada za tvoju ljubav biti so.' Potom kraljevstvo dodeli dvema starijim kćerima i naredi da se najmlađoj na leđa veže vreća soli i da je dve sluge odvedu duboko u mrklu šumu. »Svi smo preklinjali i molili kralja da je ne odgoni«, reče kraljica, »ali kraljev gnev se nije mogao stišati. Kako li je samo ona plakala i suze lila kad nas je napuštala! Čitav put je bio zasut biserima što su joj nadirali iz očiju. Ubrzo se potom kralj pokajao zbog svoje velike okrutnosti i naredio da se siroto dete traži po celoj šumi, ali niko nije uspeo da je pronađe. Kad samo pomislim da su je možda rastrgle zveri, od tuge ne mogu sebi doći; pokatkad se tešim da je još živa i da se sklonila u neku pećinu ili da je našla kakvo utočište kod milostivih ljudi. I samo zamislite, kad sam otvorila vašu smaragdnu kutijicu u njoj sam ugledala isti onakav biser kao što su oni što su ispadali iz očiju moje kćeri. Shvatate li koliko me je to tada dirnulo u srce. Recite mi kako ste došli do bisera.«

Grof joj ispriča da ga je dobio u šumi od neke starice s kojom — tako mu se učinilo — nisu čista posla; mora da

je veštica. Ali joj reče da o njenom detetu niti je šta čuo niti ga je video. Kralj i kraljica odlučiše da potraže staricu. Nadali su se da će tamo gde se nalazio biser morati čuti i neku vest o svojoj kćeri.

Starica je sedela u svom samotnom pribežištu za kolovratom i prela. Već se smrklo i luč što je goreo u dnu sobe kraj ognjišta, bacao je oskudnu svetlost. Odjednom se spolja začu graja: guske su se — promuklo gačući — vraćale s paše. Ubrzo zatim u kuću uđe i kćerka. Starica je, međutim, gotovo i ne pozdravi, već samo malo klimnu glavom. Kćerka sede kraj nje, uze svoj kolovrat i poče da upreda nit tako hitro kao kakva mlada devojka. Tako su njih dve presedele puna dva sata a da nisu izustile ni reči. Najzad nešto poče šuškati oko prozora; pomoliše se dva blistava oka koja stadoše da bulje unutra u sobu. Bila je to stara sova koja triput huknu »uhu«. Starica samo malo podiže pogled i reče:

»Vreme je, kćeri, da izađeš da obaviš svoj posao.«

Kćerka ustade i izađe. Kuda li se zaputila? Preko livada, zalazeći sve dublje u dolinu. Tako je stigla do jednog studenca kraj kojeg su se nalazila tri stara hrasta. U međuvremenu je okrugao i velik mesec bio izašao iznad brda i obasjavao dolinu tako da se mogla i igla naći. Ona s lica svuče obrazinu kao kožu, zatim se nagnu nad studenac i stade se umivati. Kad je bila gotova, potopi i onu obrazinu u vodu pa je onda razastre po livadi da bi na mesečini opet izbledela i osušila se. Ali kako se devojka promenila! Tako nešto nikad niste videli! Kad su joj spale sede pletenice, njene kose sjajne i zlatne rasuše se poput sunčevih zraka i kao ogrtač prekriše čitavo telo. Ispod kose su joj oči svetlele, kao sjajne zvezde na nebu, a obrazi su joj se blistali, blago zarumenjeni poput jabukova cveta.

No lepa devojka je bila tužna. Sela je kraj studenca i

gorko zaplakala. Iz očiju su joj suze navirale i slivale se niz duge kose na zemlju. Sedela je tako dugo i još bi ostala da u granju obližnjeg drveta nešto ne puče i zašuška. Devojka poskoči kao srna koja je čula lovčev pucanj. Crni oblak je upravo zaklonio mesec i ona za tili čas navuče na sebe staru obrazinu i iščeze kao svetlost koju ugasi vetar.

Dršćući kao jasikovo lišće, otrča kući. Starica je stajala pred vratima i devojka je htela da joj ispriča šta joj se dogodilo, no ona se ljubazno nasmeši i reče:

»Sve već znam.«

Povede je u sobu i pripali novi luč. Međutim, ona nije ponovo sela za kolovrat da prede, već se prihvatila metle i počela da čisti i mete.

»Mora sve da bude čisto i uredno«, reče devojci.

»Ali, majko«, reče devojka, »zašto u ovako pozne sate počinjete s poslom? Šta vam je?«

»Znaš li koliko je sati?« upita starica.

»Još nije ponoć«, odgovori devojka, »ali, već je prošlo jedanaest.«

»Zar se ne sećaš«, dodade starica, »danas se navršilo tri godine otkako si došla k meni? Tvoje vreme je isteklo i nas dve više ne možemo ostati zajedno.«

Devojka se uplaši i prozbori:

»Ah, draga majko, zar ćete me oterati? Kuda ću? Ja nemam ni prijatelja ni zavičaja kuda bih mogla poći. Činila sam sve što ste zahtevali od mene, i uvek ste bili mnome zadovoljni; nemojte me terati.«

Starica nije htela da kaže devojci šta joj predstoji.

»Ne mogu više da ovde ostanem«, reče ona devojci, »ali kad odem, kuća i soba moraju biti čiste, zato mi dok radim ne smetaj. Što se tebe tiče, budi bez brige. Naći ćeš krov pod kojim ćeš moći da živiš a i nagradom koju ću ti dati bićeš zadovoljna.«

»Ali recite mi samo šta se to sprema?« zapitkivala je i dalje devojka.

»Ponavljam ti, ne ometaj me dok radim. Da ni reči više nisi izustila! Idi u svoju sobu, skini s lica obrazinu i obuci svileno ruho koje si nosila kad si k meni došla, a zatim čekaj sve dok te ja ne pozovem.«

Ali ja moram opet da se vratim na priču o kralju i kraljici i da kažem kako su pošli sa grofom da potraže staricu u njenom usamljenom boravištu. Oni su noću u šumi nekako grofu izmakli, te je on morao sam da nastavi put. Sutradan mu se učini da se nalazi na pravom putu. Stalno je išao sve dok se nije spustila noć; a tada se pope na jedno drvo i htede da tu prenoći bojeći se da ne zabasa noću još gore. Kad je mesec obasjao predeo, on spazi jednu priliku kako silazi niz brdo. Ona u ruci nije imala štap, ali ipak je mogao biti siguran da je to ona ista guščarica koju je ranije video ispred staričine kuće.

»Oho!« uzviknu on, »evo je dolazi. Kad mi padne šaka jedna veštica, ni druga mi neće umaći.«

Ali koliko se iznenadio kad je video kako je ona prišla izvoru, skinula obrazinu i počela da se umiva. Kad joj se zlatne kose rasuše niz telo i kad se pretvori u tako lepu devojku kakvu još nikad i nigde nije video! Jedva se usuđivao da diše, samo je, koliko god je mogao, ispružio vrat i netremice je posmatrao. Da li se previše nagnuo ili je nešto drugo bilo u pitanju — tek grana na kojoj je bio iznenada puče, a devojka istog časa navuče obrazinu od kože i kao srna pobeže. Istog trenutka se i mesec sakri iza oblaka i ona mu se izgubi iz vida.

Čim je devojka iščezla, grof siđe s drveta i brže-bolje pohita za njom. Nije bogzna koliko ni odmakao, kad u polutami spazi dve prilike kako idu preko livade. Bili su to kralj i kraljica, koji su izdaleka ugledali svetlost u staričinoj kućici i pošli prema njoj. Grof im ispriča kakva

je čuda video kraj studenca, i oni nisu sumnjali da je to bila njihova izgubljena kći. Van sebe od radosti, pođoše svi zajedno dalje i uskoro prispeše do kućice. Svud unaokolo su ležale guske, držeći glave zavučene pod krila. Spavale su i nijedna se ne pomače. Oni proviriše kroz prozor i ugledaše staricu kako posve mirno sedi i prede, klimajući glavom i ne obazirući se. Soba je bila potpuno čista kao da u njoj stanuju mali vilenjaci što na nogama ne nose ni trunke prašine. Međutim, nisu videli svoju kćer. Neko vreme su sve to posmatrali; pa se najzad ohrabriše i tiho zakucaše na prozor. Izgledalo je kao da ih je starica očekivala, jer ona odmah ustade i vrlo ljubazno doviknu:

»Samo napred! Ja vas već poznajem.«

Kad su ušli u sobu, starica im reče:

»Mogli ste sebi uštedeti ovaj dugi put da svoje tako dobro i milo dete niste pre tri godine nepravično oterali. Njoj to nije naudilo; tri godine je morala da čuva guske. Pri tom nije naučila ništa loše već je sačuvala svoje čisto srce. A vi ste dovoljno kažnjeni strahom u kojem ste živeli.«

Zatim se uputi devojčinoj sobi i viknu:

»Iziđi, kćeri!«

Vrata se otvoriše i pojavi se kraljeva kći u svilenoj haljini, sa zlatnom kosom i sjajnim, blistavim očima. Svima se učini kao da je anđeo sišao s neba.

Devojka priđe ocu i majci, pade im oko vrata i poče ih ljubiti. Nije im bilo drukčije — svi od radosti grunuše u plač. Mladi grof je stajao kraj njih, i kad ga ona ugleda — pocrvene kao ruža, ni sama ne znajući zašto. A kralj reče:

»Drago moje dete, kraljevstvo sam razdelio, a šta tebi da dam?«

»Ništa njoj nije potrebno«, reče starica, »ja joj po-

klanjam suze što ih je za vama prolila. To su sve sami biseri, lepši od onih koji se mogu naći u moru. Oni su dragoceniji od celog vašeg kraljevstva. A kao nagradu što me je verno služila, darujem joj ovu svoju kućicu.«

Izgovorivši te reči, starica naočigled svih odjednom iščeze. U zidovima poče nešto praskati i dok se oni osvrnuše oko sebe, kad ono — umesto u kućici oni se nađoše u raskošnoj palati gde je kraljevska trpeza već bila postavljena, dok su sluge trčale tamo-amo.

Priči ovde nije kraj, no pamćenje je izneverilo moju baku što mi je ove zgode kazivala, pa je s uma smetnula šta se dalje zbilo. Ipak ja verujem da se lepa kraljeva kći udala za grofa, i da su zajedno ostali u zamku gde su u nepomućenom blaženstvu živeli dok je bogu to bilo po volji. Da li su one snežnobele guske što ih je guščarica čuvala na livadi kraj kućice, i same bile devojke koje je starica primila (što niko ne treba da joj uzme za zlo), i da li su i one opet primile svoje ljudsko obličje i kao njene služavke ostale kod mlade kraljice — to ne znam pouzdano, ali ipak pretpostavljam da je bilo tako.

Sigurno da starica nije bila veštica kao što je svet mislio, već neka mudra žena bez zlih namera. Verovatno je ona takođe bila ta koja je kraljevu kćer već pri rođenju obdarila da mesto suza roni bisere. Danas se tako nešto više ne događa, jer bi se siromasi brzo obogatili.

180.

Evina nejednaka deca

Kad su Adam i Eva bili proterani iz raja, oni su morali na neplodnoj zemlji sagraditi kuću i sa znojem lica svojega zarađivati onaj hleb što su jeli. Adam je okopavao njivu a Eva prela vunu. Svake godine ona je na svet do-

nosila po jedno dete. No deca nisu bila jednaka: neko je bilo lepo, a drugo ružno. Posle dužeg vremena njima dvoma Bog pošalje anđela da im najavi kako će doći da pogleda njihovo domaćinstvo. Eva, radosna što je Bog tako milostiv, žurno počisti kuću, ukrasi je cvećem i po podu razastre situ. Tad dovede decu, ali samo lepu. Ona ih umi i okupa, očešlja ih, obuče im tek oprane košulje i reče da se u prisustvu Gospoda lepo i čedno ponašaju, da se pred njim smerno poklone, pruže mu ruku i da na njegova pitanja smotreno i razborito odgovaraju. Ružnoj deci, pak, naredi da se ne pojavljuju. Ona jedno sakri pod seno, drugo na tavan, treće u slamu, četvrto u peć, peto u podrum, šesto pod bačvu, sedmo pod vinsko bure, osmo pod svoje staro krzno, deveto i deseto pod sukno od kojeg im je obično pravila haljine, a jedanaesto i dvanaesto pod kožu od koje im je krojila cipele. Upravo je bila gotova, kad neko zakuca na vrata. Adam pogleda kroz pukotinu i vide da je to Gospod. Stoga mu pun poštovanja, otvori i nebeski otac uđe. Tu zateče lepu decu kako stoje u redu; ona mu se nakloniše, pružiše ruke i klekoše. Gospod ih poče blagosiljati te na prvog stavi ruke i prozbori:

»Ti ćeš postati silni kralj.«

Drugom detetu reče:

»Ti ćeš biti knez«.

A trećem:

»Ti ćeš biti grof.«

Četvrtom kaza:

»Od tebe će postati vitez«; petom će:

»Bićeš plemić.«

Šestom prozbori:

»Postaćeš građanin«.

A sedmom dodade:

»Ti ćeš biti trgovac.«

Na kraju, osmom reče:
»Ti ćeš postati učen čovek.«
On im, dakle, dade svoj izdašni blagoslov. Kad je Eva videla da je Gospod tako blag i milostiv, pomisli:
»Dovešću i svoju nakaznu decu, možda će im dati svoj blagoslov.«
Ona, dakle, potrča i stade ih vaditi iz sena, slame, peći i iz drugih mesta gde su inače bila sakrivena. Tad u kuću dođe čitava bulumenta neotesane, prljave, krastave i garave dece. Gospod se osmehnu, sve ih osmotri i reče:
»I njih ću blagosloviti.«
Pa stavi ruke na prvoga i reče mu:
»Ti ćeš postati seljak.«
Drugome kaza:
»A ti ribar.«
Trećem obeća:
»Bićeš kovač«;
Četvrtom dodade:
»Postaćeš štavilac.«
Petom proriče:
»Ti ćeš biti tkač.«
Šestom reče:
»Bićeš obućar«, dok sedmom prozbori:
»Ti budi krojač.«
Osmom kaza:
»Postaćeš grnčar«, a devetom:
»Ti ćeš biti kočijaš.«
Desetom reče:
»Ti ćeš postati brodar.«
A jedanaestom:
»Bićeš glasonoša«.
I dvanaestom reče:
»Ti ćeš čitavog života biti sluga.«

Kad je Eva sve to saslušala, reče:

»Gospode, ala ti svoj blagoslov nejednako deliš! Sve su to ipak moja deca koju sam ja izrađala. Morao bi prema svakome biti podjednako milostiv.«

No Bog uzvrati:

»Evo, ti to ne razumeš. Dužnost mi je, a i potrebno je, da čitav svet naselim tvojom decom. Ako bi svi bili knezovi i gospoda, ko bi sejao žito, vrhao, mleo i pekao? Ko bi obavljao kovački posao, tkao, tesao, zidao, kopao, rezao i šio? Svako mora da ima svoje zanimanje, da jedan drugog izdržava i da se svi prehranjuju kao udovi na telu.«

Tad Eva prozbori:

»Ah, Bože, oprosti, prenaglila sam u svom prigovoru. Neka se tvoj blagoslov mojoj deci ostvari.«

181.

Vila u ribnjaku

Bio jednom neki mlinar koji je sa ženom zadovoljno živeo. Imali su para i imanja, a i blagostanje im se iz godine u godinu sve više uvećavalo. Ali nesreća dođe preko noći. Kao što im je ranije bogatstvo narastalo, tako poče da se iz godine u godinu sve brže smanjuje, tako da je na kraju mlinar jedva mogao svojim nazvati mlin u kojem je sedeo. Bio je vrlo nesrećan, i kad bi posle dnevnog posla legao u postelju, nije mogao da nađe mira, već bi se, pun briga, prevrtao s jedne na drugu stranu.

Jedno jutro, još pre no što je dan osvanuo, izađe on u polje, misleći da će mu ako prošeta biti u duši lakše. Taman kad je kročio na vodenički nasip, pomoli se i prvi sunčev zrak i on ču kako u ribnjaku poče nešto da

šumi. On se okrete i ugleda jednu lepu ženu kako se lagano izdiže iz vode. Njene duge kose, koje je ona preko ramena uhvatila nežnim rukama, padale su sa obe strane, prekrivajući joj belo telo. Mlinar je lepo video da je to bila vila brodarica, ali od straha nije znao da li da pobegne ili da ostane. No uto vila prozbori blagim glasom, oslovi ga po imenu i upita zašto je tako tužan. U početku mlinar je bio potpuno zanemeo ali kad je čuo da ona govori tako ljubazno, pribra se i ispriča joj kako je dosad živeo u sreći i bogatstvu, ali kako je sada tako siromašan da prosto ne ume sebi pomoći.

»Smiri se«, reče mu vila, »učiniću da budeš bogatiji i srećniji nego što si ikad ranije bio. Samo mi moraš obećati da ćeš mi dati ono što ti se u kući prvo rodi.«

»Šta bi to moglo biti?« pomisli mlinar. »Ništa drugo do kakvo štene ili mače?« te joj obeća ono što je tražila.

Vila se opet spusti u vodu, a on duše pune spokojstva pohita u mlin. Ali još nije čestito ni prispeo, kad li se služavka pomoli na vratima i doviknu mu da se raduje jer mu je žena rodila sinčića. Mlinar stade kao munjom pogođen: lepo je video da je za to znala pakosna vila i da ga je nasamarila. Oborene glave mlinar priđe ženinoj postelji.

»Zašto se ne raduješ lepom dečaku?« prekore ga žena, videći ga tužnog, a on joj ispriča šta mu se dogodilo i kakvo je obećanje dao vili.

»Šta će mi sreća i bogatstvo«, dodade on na kraju, »kad treba da izgubim dete? Šta da radim?«

Niko, pa ni rodbina što se beše sakupila da roditeljima i detetu poželi sreću, ne znade ni za kakav savet.

U međuvremenu sreća se opet vratila u mlinarev dom. Čega god da se latio, u tome bi uspeo; izgledalo je kao da su se škrinje i sanduci sami napunili svim i svačim, a novac se u ormaru preko noći uvećao. Mlinarevo

bogatstvo je uskoro bilo veće negoli ikada dotad. No on se tome nije mogao iz dna duše radovati: obećanje koje je dao vili kidalo mu je srce. Kad god bi prošao kraj ribnjaka, strepeo je da će se ona pomoliti i podsetiti ga na dug. Samog dečaka nije puštao blizu vode.

»Čuvaj se, dete moje«, govorio mu je, »da ne dotakneš vodu. Iz nje će se pomoliti ruka, ščepaće te i povući nadole.«

Ali kako prođe dosta vremena, a godine su prolazile i prolazile a da se vila više nije pojavila, mlinar se poče smirivati i konačno zaboravi sve.

Kad je dečak porastao i postao mladić, on se uputi kod jednog lovca da se obuči. Kad je izučio zanat i postao valjan lovac, u službu ga uze gospodar sela. U selu je živela jedna lepa i smerna devojka i ona se dopade lovcu. Kad je njegov gospodar to primetio, pokloni mu kućicu, pa njih dvoje proslaviše svadbu i počeše živeti u miru i sreći, voleći se iz sveg srca.

Jednom se desi da je lovac u lovu gonio srnu. Kad je životinja iz šume izbila na široko polje, on se natisnu za njom i obori je jednim hicem. Nije primetio da se nalazi u blizini opasnog ribnjaka i, pošto je životinji izvadio drob, pođe prema vodi da opere krvlju umazane ruke. Ali tek što ih je zamočio, pojavi se vila, i smejući se, obrgli ga mokrim rukama, a onda povuče nadole tako brzo da se talasi nad njima samo sklopiše.

Kad se uveliko spustilo veče a lovca još nije bilo kući, žena se poče brinuti i strahovati. Ona krenu da ga traži i, pošto joj je često kazivao da se mora čuvati vilinih zamki i da se ne sme primicati ribnjaku, slutila je već šta se dogodilo. Pohita prema vodi i kad na obali zateče lovačku torbu, više nije mogla sumnjati u nesreću. Plačući žalosno i kršeći ruke, ona poče po imenu da doziva dragog, ali zaludu. Brže-bolje pređe s druge strane rib-

njaka i opet ga stade dovikivati, ljuto koreći vilu, ali ne usledi nikakav odgovor. Površina vode je ostajala mirna; samo je mladi mesec netremice posmatrao jadnu ženu.

A ona sirotica nije nikako odlazila od ribnjaka. Žurnim koracima, bez mira i odmora, uvek iznova, ona je stalno obilazila oko njega; ponekad bi nemo hodala, ponekad bi se iz nje prolomio grlen vapaj, ponekad bi koračala tiho cvileći. Najzad klonu, sruči se na zemlju i utonu u dubok san. Sanjala je kako se sva prestravljena penje između golemih hridina; trnje i vreže su joj se kačile za noge, kiša joj je šibala u lice a vetar čupao dugu kosu. Kad se, kao, ispela na uzvišicu, pred njom se ukaza sasvim drugačiji prizor. Nebo je bilo plavo, vazduh blag, tle se lagano spuštalo a na jednoj zelenoj livadi obrasloj šarenim cvećem nalazila se jedna ljupka koliba. Ona se uputi k njoj i otvori vrata. Unutra ugleda staricu sedih vlasi, koja joj ljubazno mahnu. U tom trenutku se jadna žena trgla iza sna. Već je bilo svanulo. Ona se odluči da čini kako je snila. S mukom se poče penjati uz brdo, i — sve je bilo onako kao što je u snu videla. Starica ju je ljubazno primila i, pokazavši joj stolicu, rekla da sedne.

»Mora da si doživela kakvu nesreću«, prozbori ona, »čim tražiš moju samotnu kolibu.«

Plačući, žena joj ispriča šta joj se dogodilo.

»Smiri se«, reče starica, »ja ću ti pomoći. Evo ti jedan zlatan češalj. Sačekaj dok se ne pomoli pun mesec, a onda otidi do ribnjaka, sedi na obalu i ovim češljem počni da češljaš svoju dugu crnu kosu. A kad budeš gotova, ti ga onda samo stavi na obalu pa ćeš videti šta će se dogoditi.«

Žena se uputi nazad. Vratila se, ali vreme do punog meseca sporo joj je proticalo. Najzad, kad se na nebu

pojavi svetleći mesečev disk, ona pođe na ribnjak, sede na obalu i poče češljati svoju dugu crnu kosu onim zlatnim češljem, a kad je bila gotova ostavi ga kraj same vode. Ne potraja dugo kad se iz dubine začu hučanje, podiže se jedan talas i prope sve do obale s koje, vraćajući se, povuče češalj. Ubrzo zatim, samo što je češalj pao na dno, površina vode se razdvoji i poče se pomaljati lovčeva glava. Lovac je ćutao i samo je tužno gledao svoju ženu. U istom trenutku, hučeći, naiđe drugi talas i prekri njegovu glavu. Potom je sve iščezlo, voda ribnjaka je kao i ranije bila mirna, samo se lice punog meseca presijavalo na nebu.

Očajna, žena se vrati kući i opet usni staričinu kolibu. Sutradan pohita mudroj starici i požali joj se na svoj jad. Ona joj dade zlatnu frulu i reče:

»Sačekaj da opet izađe pun mesec, a onda uzmi ovu frulu, sedi na obalu i odsviraj jednu lepu pesmu; kad budeš gotova, stavi je na pesak, pa ćeš videti šta će se desiti.«

Žena učini kao što je starica rekla. Jedva da je frulu stavila na pesak, kad se opet iz dubine začu hučanje, podiže se jedan talas, krenu prema obali sa koje povuče frulu. Ubrzo potom voda se razdvoji i pomoli se ne samo glava već i čovek sve do pasa. On čežnjivo ispruži ruke prema ženi, no uz huk naiđe drugi talas, prekri ga i opet odvuče u dubinu.

»Ah, šta mi to pomaže«, reče nesrećnica, »što svoga dragoga samo na trenutak vidim da bi ga opet izgubila.«

Jad joj ponovo ispuni dušu, no san je po treći put odvede staričinoj kućici. Sutradan ona ode mudroj ženi koja joj dade zlatan kolovrat, uteši je i reče:

»Još nije sve gotovo. Sačekaj da izađe pun mesec, a onda uzmi kolovrat, sedi na obalu i počni da predeš.

Kad budeš isprela pun kalem ostavi kolovrat blizu vode i videćeš šta će se dogoditi.«

Žena se svega tačno pridržavala. Čim se pokazao pun mesec, ona donese na obalu zlatan kolovrat i poče marljivo presti, prela je sve dok nije potrošila sav lan i dok nije kalem sasvim ispunila pređom. I tek što je kolovrat stavila na obalu, u dubini vode poče da ključa još žešće nego inače; jedan snažan talas dohuja do obale i s nje kolovrat odnese. Istog časa s mlazom vode poče se pomaljati glava, a zatim i čitavo lovčevo telo. On brzo iskoči na obalu, zgrabi ženu za ruku i oboje stadoše bežati. Ali tek što su prevalili nešto puta, kad se uz strahotno hučanje čitav ribnjak uskomeša i voda poteče širokim poljem, rušeći sve pred sobom. Begunci već videše kako im se približava smrt. Tad u svom strahu žena pozva staricu, i oni istog trena behu prometnuti: ona u žabu a on u žapca. Bujica koja ih je sustigla, ne mogade ih ubiti. Međutim, ona ih je razdvojila i daleko odnela.

Kad je voda protekla i povukla se i kad su njih dvoje opet dodirnuli suvo tlo, vrati im se ljudski lik. Ali nisu znali ništa jedno za drugo. Našli su se razdvojeni visokim brdima i dubokim dolinama, među stranim ljudima koji nisu nikad čuli za njihov zavičaj. Da bi imali od čega živeti, oboje su morali da čuvaju ovce. Godinama su tako, puni tuge i čežnje, tuđa stada terali preko polja i kroz šume.

Opet je došlo proleće i njih dvoje jednog dana isteraše stada, a to je slučaj hteo, jedno drugom ususret. Lovac je na jednoj udaljenoj padini ugledao stado te on potera svoje ovce prema tom obronku. Oni se sretoše u dolini, ali se ne prepoznaše. Ipak su se bili obradovali što više neće biti tako usamljeni. Otad su stada gonili jedno kraj drugog. Nisu mnogo govorili, ali su osećali utehu. Jedne večeri, kad je s neba sijao pun mesec i kad su ovce

već u toru počivale, čobanin izvadi iz svoje torbe frulu i zasvira jednu lepu, no tužnu pesmu. Kad je završio, opazi da čobanica gorko plače.

»Zašto plačeš?« upita je on.

»Ah«, uzvrati ona, »pun mesec je sijao i onda kad sam poslednji put tu pesmu svirala na fruli i kad se iz vode pomolila glava mog dragog.«

On je pogleda i odjednom kao da mu je s očiju pao veo: prepoznade svoju milu ženu. A kad je ona bolje pogledala njega kad mu je mesec obasjao lice, vide da je to njen lovac. Oni se zagrliše i poljubiše, a da li su bili srećni — ne treba niko da pita.

182.

Pokloni malog naroda

Jednom su neki krojač i zlatar lutali po belom svetu. Jedne večeri, kad je sunce zašlo iza brda, čuše oni kako izdaleka dopire muzika, koja je bivala sve glasnija. Muzika je bila neobična, ali je tako ljupko zvučala da su zaboravili na svaki umor i brzo krenuli dalje. Mesec se već beše podigao visoko na nebu kad prispeše do nekog brežuljka na kojem ugledaše mnoštvo malih ljudi i ženica koji se behu uhvatili za ruke i radosno vrteli i igrali sa velikim zadovoljstvom. A uz to su najljupkije što se može pevali. Bila je to, dakle, ta muzika koju su putnici još iz daleka čuli. U sredini kola je sedeo neki starac, nešto viši od ostalih patuljaka. Imao je na sebi šaren kaput, seda brada mu je padala preko prsa.

Oba putnika, puna divljenja zastadoše, posmatrajući igru. Starac im dade znak da se priključe i patuljci spremno raširiše svoj krug. Zlatar, koji je bio grbav i kao svi grbavci dovoljno smeo, uključi se u igru. Krojač se u

početku malo plašio, držeći se povučeno. Ipak, kad vide kako sve oko njega veselo igra, osmeli se te i on krenu za zlatarem. Smesta se krug kola ponovo sastavi, te patuljci nastaviše da pevaju i igraju, izvodeći najdivljije pokrete i skokove.

U međuvremenu, starac uze poveći nož što mu je visio o pojasu, poče ga oštriti i kad ga dovoljno beše naoštrio, pogleda strance. Oni se uplašiše, ali se sve desi tako brzo da nisu imali vremena ni da dođu sebi. Starac zgrabi zlatara i u najvećoj brzini potpuno mu ošiša glavu i obrija bradu, a isto se zatim dogodi i krojaču. No njihov strah iščeze kada starac po obavljenom poslu obojicu prijateljski potapša po ramenu, kao da je hteo reći da su dobro učinili što mu se nisu usprotivili. On prstom pokaza na gomilu uglja koja je bila postrani i pokretima im reče da njime ispune svoje džepove. Obojica poslušaše, mada nisu znali čemu će im poslužiti ugalj.

Potom krojač i zlatar, pođoše dalje, žureći ne bi li našli kakvo prenoćište. Kad prispeše u dolinu, zvono obližnjeg manastira otkuca ponoć. Uto iznenada umuknu pesma, sve iščeze, jedino je brežuljak ostao na mesečini.

Oba patuljka nađoše kakav-takav konak, te se na slamarici prekriše svojim kaputima. Onako umorni, zaboraviše da pre toga izvade iz džepova ugalj, koji ih, pošto im je toliko pritiskao telo, probudi ranije nego obično. Oni se mašiše u džepove i čisto da ne poveruju svojim očima kad videše da im džepovi ne behu ispunjeni ugljem, već suvim zlatom. A i kosa i brada su im na njihovo veliko zadovoljstvo i sreću, opet potpuno izrasli. Sada su postali bogataši. Zlatar koji je bio pohlepniji, bio je džepove valjanije napunio, pa je sad imao zlata dva puta više od krojača. Lakom čovek kad

ima mnogo, traži još više, pa zlatar predloži krojaču da još jedan dan na ovom brežuljku proborave, a uveče ponovo da se vrate kako bi od starca na brdu doneli još veća blaga. Krojač to ne htede i reče:

»Ja imam dosta i zadovoljan sam. Sad ću se oženiti svojim lepim parčetom (kako je nazivao svoju dragu) i postaću srećan čovek.«

Ali ipak pristade, zlataru za volju, da još jedan dan ostane.

Uveče zlatar uprti još dve prazne torbe kako bi mogao što više zlata zagrabiti, pa se uputi na brdo. Kao i prošle noći, zateče patuljke u pesmi i igri. Starac ga ponovo potpuno obrija i naredi mu da ponese uglja. On nije oklevao da do kraja ispuni sve džepove i obe torbe, pa se sav srećan vrati u gostionicu i kad leže, pokri se svojim kaputom.

»Ako zlato bude i pritiskivalo«, reče, »već ću to nekako izdržati«.

Najzad zaspa u slatkom predosećanju da će se sutra probuditi kao veoma bogat čovek.

Čim je otvorio oči, on se brže-bolje podiže da ispita džepove, ali koliko se začudi kad iz njih ne izvuče ništa sem crnog uglja ma koliko da je po njima preturao.

»Još mi ostaje zlato koje sam stekao prošle noći«, pomisli i ode da ga donese. Ali koliko se tek sad zaprepasti kad vide da se ono ponovo pretvorilo u ugalj. Rukom garavom i prašnjavom od uglja zlatar se lupi po čelu. Tad oseti da ni na glavi kao ni na bradi nema ni dlačice. Ali njegovoj nesreći još ne bi kraj: on tek sada primeti da mu je na grudima izrasla isto toliko velika grba kao što mu je bila na leđima. Tada shvati da je kažnjen za svoju gramzljivost i na sav glas zakuka. Dobri krojač, koga plač probudi, uteši nesrećnika koliko je mogao, govoreći:

»Ti si mi bio drugar na putovanju, ostaćeš kod mene i delićemo moje blago.«

On održa reč, ali jadni zlatar je morao do kraja života da nosi obe grbe, a svoju ćelavu glavu da pokriva kapom.

183.

Div i krojač

Nekom krojaču, koji je bio veliki hvališa, ali rđav platiša, pade na um da izađe i malo prošeta šumom. Čim mu se samo ukazala prilika, on napusti svoju radionicu.

Udario drumom pustim,
Preko mosta, brvnom uskim,
Čas amo, čas tamo,
Napred nek se ide samo.

Kad se našao daleko napolju, na plavičastom obzorju ugleda vrletno brdo i za njega kulu kako strči iz divlje i mrkle šume visoko do samog neba.

»Grom i pakao!« uzviknu krojač, »šta je ono?«

Gonjen silnom radoznalošću, on čilo pohita u tom pravcu. Kad se približio, ala je zinuo i razrogačio oči! Kula je imala noge i ona u jednom jedinom skoku pređe vrletno brdo. Odjednom se pred krojačem nađe neki ogroman div.

»Šta tražiš ovde, mišja nožice?« uzviknu ovaj glasom koji je odjeknuo kao da su sa svih strana zapucali gromovi.

Krojač prozbori sasvim tihim glasom:

»Hoću da vidim ne bih li mogao ovde u šumi zaraditi svoje parče hleba.«

»Ako je samo to«, uzvrati div, »možeš kod mene stupiti u službu.«

»Zašto da ne, ako tako mora biti? No šta ću dobiti kao nagradu?«

»Kakvu ćeš dobijati nagradu?« zapita se div, »to ćeš čuti: svake godine primaćeš po tri stotine pedeset i šest, a kad bude prestupna — povrh toga još jedan dan. Je li ti pravo?«

»Pa dobro«, odgovori krojač i u sebi pomisli: 'Čovek se mora pružiti koliki mu je guber. Pokušaću da se uskoro oslobodim.'

Potom mu div reče:

»Pođi, mali lupežu, i donesi mi vrč vode.«

»Zašto ne odmah i bunar zajedno sa izvorom?« upita razmetljivac i sa vrčom u ruci pođe po vodu.

»Šta? Bunar zajedno sa izvorom?« donekle priprosti i priglupi div promrlja sebi u bradu i uplaši se. »Ovaj čova bogme nije mačji kašalj. U njemu se nalazi neki duh. Čuvaj se, stari Hanse, nije to sluga za tebe.«

Kad je krojač doneo vodu, div mu naredi da u šumi izreže nekoliko cepanica i donese ih kući.

»Zašto ne i čitavu šumu odjednom?

Šuma cela da se ima,
S mladim, starim stvorovima,
Sa svim što se u njoj krije,
Što glatko je i što grane vije«

upita mali krojač i pođe da nacepa drva.

»Šta,

Šuma cela da se ima,
S mladim, starim stvorovima,
Sa svim što se u njoj krije,
Što glatko je i što grane vije?

I bunar zajedno sa izvorom?« promrmlja zadivljeno lakoverni div sebi u bradu i uplaši se još više. »Taj čova nije mačji kašalj; u njemu se nalazi neki duh. Čuvaj se, stari Hanse, nije to sluga za tebe.«

Kad je krojač doneo drva, div mu naredi da za večeru ustreli dve-tri divlje svinje.

»Zašto odmah jednim hicem ne ubiti hiljadu, pa ih sve doneti?« upita oholi krojač.

»Šta?« zgranu se ova kukavica od diva. On se silno prestraši te reče krojaču: »Dobro, za danas je bilo dosta, hajde na spavanje.«

Div je bio toliko uplašen da čitave noći nije mogao oka da sklopi; smišljao je svu noć šta da uradi pa da — što pre, to bolje — s vrata skine toga prokletog vešca od sluge.

Vreme je najbolji učitelj. Sutradan se div i krojač zapute u jedan rit oko koga se nalazilo mnogo vrba. Tad div reče:

»Čuj, krojaču, sedi na jednu od vrbovih grana. Hteo bih makar i po cenu života da vidim da li ćeš moći da je saviješ.«

Hop! i mali krojač se nađe na grani, zadrža dah i postade težak, toliko težak da se ona pod njim savi. No kad je on morao izdahnuti vazduh iz pluća, grana ga — jer na svoju nesreću u džepu nije nosio peglu — hitnu toliko uvis da se više uopšte nije mogao videti. Tome se div silno obradovao.

Ako krojač nije pao na zemlju, onda valjda još lebdi gore po vazduhu.

184.
Klinac

Neki trgovac napravio na vašaru dobre poslove: rasprodao svu robu i nabio ćemer zlatom i srebrom. Zatim pohita što pre kući ne bi li stigao pre mraka. On dakle, torbu s novcem natovari na konja i pojaha. U podne se odmori u nekom gradu uz put. Kad je hteo da pođe dalje, sluga mu izvede konja, ali reče:

»Gospodine, nedostaje jedan klinac u potkovici na levoj zadnjoj nozi.«

»Ne mari«, odvrati trgovac, »potkovica će svakako moći izdržati još šest časova koliko mi preostaje do kuće. Žurim se.«

Popodne, kad je opet negde uz put svratio i dao da mu se konj nahrani, u sobu mu dođe sluga i reče:

»Gospodine, vašem konju na levoj zadnjoj nozi nedostaje potkovica. Da ga odvedem kovaču?«

»Ne mari«, nato će trgovac, »konj će valjda izdržati još koji čas što mi preostaje do kuće. Žurim se.«

On odjaha, ali ubrzo konj poče hramati. Nije dugo hramao, kad poče posrtati; uskoro zatim konj pade i slomi nogu.

Trgovac je video da mora da ostavi konja, te odreši torbu, uze je na rame i pešice se zaputi kući, gde prispe kad je noć već poodmakla.

»Za svu ovu nesreću«, prozbori samom sebi, »kriv je prokleti klinac.«

Ko polako ide kući pre stigne.

185.
Siroto momče u grobu

Bilo jednom neko siromašno čobanče kome su umrli i otac i majka te ga vlasti dadoše u kuću nekog bogataša koji je imao da ga hrani i odgaja. Ali taj čovek i njegova žena bili su zlog srca i, uprkos svem bogatstvu, škrti i zavidljivi. Srdili su se ako bi neko stavio u usta ma i zalogaj od njihovog hleba. Ma šta da je uradio, siroti mladić je dobijao malo da jede, ali je zato više bilo batina.

Jednog dana mu narediše da čuva kvočku sa pilićima. Međutim, ona se s mladima nekako provukla kroz živu ogradu, a tog istog trena se obruši jasreb i ugrabi je. Mladunčad zapijuka na sav glas:

»Lopove, lopove, huljo!«

Ali šta je to pomagalo? Jastreb nije vratio svoj plen. Gazda ču vrisku, dotrča i kad vide da mu je kokica nestala, pade u jarost i momčetu dade takvu porciju batina da se nekoliko dana nije mogao ni maći. Otad je piliće morao da čuva bez kvočke, no to je bilo gore. Stvarali su mu još veće nevolje, jer su trčkarali na sve strane. Momče domisli da tome doskoči: ako sve piliće veže jednim kanapom, jastreb mu neće ukrasti nijedno, a i oni se neće rasturati kudkoji. Ali se grozno prevari. Posle nekoliko dana, kad je iscrpljen jurenjem tamo-amo, a bogme i gladu zaspao, dolete grabljivica i zgrabi jedno pile: a kako su i svi ostali bili za isti kanap privezani, jastreb ih sve odnese, pa sede na jedno drvo i poče redom gutati. Seljak se upravo vraćao kući, pa kad vide nesreću, razgnevi se i momče nemilosrdno istuče da je ovaj morao više dana ležati u postelji.

Kad se čobanče opet našlo na nogama, seljak mu reče:

»Suviše si glup da bih te mogao koristiti da bilo šta pričuvaš kao pastir. Bićeš glasonoša.«

Zatim ga posla sudiji da mu odnese kotaricu punu grožđa, a uz to mu dade i jedno pismo. Sirotog mladića uz put poče tako žestoko mučiti glad i žeđ da on ne izdrža nego pojede dva grozda. Zatim je sudiji odneo kotaricu. Ali, kad je ovaj pročitao pismo i prebrojao grozdove, reče:

»Nedostaju dva.«

Mladić je iskreno i pošteno odmah priznao da je on, nagnan glađu i žeđu, pojeo ta dva što nedostaju. Sudija otpisa seljaku pismo u kojem zatraži da mu pošalje opet isti broj grozdova, pa je mladić i ovog puta morao poneti grožđe i sa njim jedno pismo. Uz put ga je opet počela tako silno moriti glad i žeđ, da nije znao šta bi drugo, već je, ne odolevši, kao i prošlog puta, pojeo dva grozda.

Međutim, pre toga je iz kotarice izvadio pismo, stavio ga pod jedan kamen i na njega seo kako ono ništa ne bi moglo videti i tako ga odati sudiji. Uprkos tome, ovaj ga zapita gde su se dela dva grozda.

»Ah«, nato će mladić, »kako ste to mogli dokučiti? Pismo to nije moglo videti jer sam ga, pre no što sam počeo da jedem grozdove, stavio pod jedan kamen.«

Sudija je morao da se nasmeje ovolikoj nedotupavosti, pa opet seljaku otposla pismo u kojem ga opomenu da sirotog mladića bolje pazi i da ne dozvoli da je gladan i žedan. U pismu seljaka takođe pouči u onome šta je pravda a šta nepravda.

»Već ću ti pokazati tù razliku«, prosikta neosetljivi čovek. »*Ako hoćeš da jedeš, moraš nešto i da radiš*, i učiniš li štogod kako ne valja, batine će te dovoljno dobro poučiti.«

Sutradan mu seljak dade težak posao: morao je da isecka nekoliko snopova slame, kao hranu za konje. Pri tom mu seljak zapreti:

»Za pet časova«, reče, »eto mene natrag. Ako do tada slama ne bude iseckana, zapamti, voštiću te sve dok ne obamreš.«

Sa ženom, slugom i služavkom on zatim pođe na vašar, ne ostavljajući mladiću da jede ništa do suvog komadića hleba. Mladić stade kraj rezačice slame i poče je iz sve snage drobiti. Pošto se pri tom zagrejao, skide kaputić i baci ga na slamu. U strahu da posao neće privesti kraju, neprekidno je rezao i u toj žurbi nije primetio da je zajedno sa slamom isekao i svoj kaputić. Prekasno je primetio nesreću kojoj nije bilo leka.

»Ah«, uzviknu mladić, »sad je sa mnom svršeno. Zli čovek mi nije uzalud pretio; kad se vrati i vidi šta sam učinio, prebiće me namrtvo. Više volim da sam sebi oduzmem život.«

Mladić je jednom čuo kako je seljakova žena rekla: »Ispod kreveta sam stavila lonac sa otrovom.«

Ona je, međutim, to kazala samo da bi odvratila sladokusce, jer se u loncu nalazio med. On upuza pod krevet, iznese lonac i potpuno ga isprazni.

»Ne znam«, reče, »što ljudi pričaju da je smrt gorka, kad je meni slatka. Nije nikakvo čudo što je gazdarica tako često sebi priželjkivala smrt.«

Potom sede na stoličicu — bio je spreman da umre. Ali umesto da onemoća, mladić oseti kako ga je ojačalo hranljivo jelo.

»Ono mora da nije bio otrov«, reče, »ali se sećam da je seljak jednom rekao da je u njegovom ormaru jedna bočica sa otrovom za muve. Valjda će to biti pravi otrov pa će me usmrtiti.«

Ali to nije bio nikakav otrov za muve, već mađarsko vino. Mladić je, dakle, izvadio flašu i iskapio njenu sadržinu.

»I ova smrt je slatka«, reče.

Ipak, kad mu ubrzo potom vino poče udarati u glavu i omamljivati ga, on pomisli da mu se primiče kraj. »Osećam da ću umreti«, kaza. »Idem na groblje da potražim raku.«

Teturajući se, mladić nekako prispe na groblje i leže u tek iskopanu raku. Sve više je gubio svest. Kako se u blizini nalazila krčma gde se proslavljala neka svadba, on je čuo muziku, pa mu se učini da je već u raju. Na kraju, sasvim izgubi svest. Siroti mladić se više nije probudio: vatra žestokog vina i hladna noćna rosa oduzeli su mu život, i on je ostao zauvek u onom grobu u koji je legao.

Kad je seljak primio vest o mladićevoj smrti, prestraši se i poče da strepi da ga ne izvedu pred sud. Od silnog straha koji ga tako silno obuze, on se onesvešćen sruši na zemlju. Žena koja je sa tiganjom punim masti u ruci stajala kraj peći, pritrči da bi mu pomogla. Ali u tiganju izbi vatra, zahvati celu kuću te je ona već posle nekoliko časova bila potpuno u pepelu. Godine koje su imali još pred sobom, seljak i njegova žena provedoše u bedi i nemaštini, mučeni grižom savesti.

186.
Prava nevesta

Bila jednom neka mlada i lepa devojka kojoj je rano umrla majka, a maćeha joj je zadavala svaki jad. Ako bi joj dala neki posao, devojka bi ga se odmah laćala, ma koliko bio težak, i neumorno radila i sve činila što bi bilo u njenoj moći. Međutim, time nije mogla ganuti srce zle žene: ona je uvek bila nezadovoljna i nikad joj nije bilo dosta. Što je devojka marljivije radila, to ju je maćeha sve više opterećivala. Ona nije imala ništa drugo

na umu do kako da joj na pleća navali što mučniji posao i kako da joj što više zagorča život.

Jednog dana maćeha joj reče:

»Evo ti dvanaest funti perja koje treba da iščijaš, i ako s tim ne budeš do večeri gotova — čeka te porcija batina. Šta misliš da ćeš po čitav dan da lenčariš?«

Jadna devojka se prihvati posla, ali niz obraze joj potekoše suze jer je lepo videla da je nemoguće taj posao za jedan dan privesti kraju. Još kad je devojka, zajecavši i u strahu pljesnuvši rukama, uzdahnula, sa gomile perja što je bilo pred njom na sve strane se razletelo perje te ga je morala sakupljati i iznova počinjati da čija. Tad se osloni laktovima na sto, uhvati se rukama za glavu i povika:

»Ta ima li ikog na svetu ovom da se na mene smiluje?«

Istog časa začu blagi glas koji reče:

»Uteši se, dete moje, došla sam da ti pomognem.«

Devojka podiže glavu i pored sebe ugleda jednu staricu koja je ljubazno uze za ruku i prozbori:

»Reci mi samo šta te tišti.«

Pošto je to od srca rekla, devojka joj ispriča svoj tužan život: kako joj na pleća svaljuju bremena — jedno za drugim, i kako više nije kadra da tolike zadate poslove dokrajči.

»Ako večeras ne budem gotova s ovim perjem, maćeha će me isprebijati. Time mi je zapretila, ja znam da ona drži reč.«

Suze joj opet potekoše, no dobra starica reče:

»Nemoj više da brineš, dete moje! Ti idi i odmori se, a ja ću za to vreme obaviti tvoj posao.«

Devojka leže na svoj krevet i ubrzo zaspa. Starica je sela za sto sa perjem. Kako je ono odletalo sa badrljica koje je starica svojim suvim rukama jedva doticala!

Ubrzo je iščijala dvanaest funti. Kad se devojka probudila vide naslagane velike, snežnobele gomile. U sobi je sve bilo raspremljeno i čisto, ali starica beše nestala. Devojka se zahvali bogu i spokojno sačeka veče. Tad u sobu uđe maćeha i začudi se obavljenom poslu.

»Vidiš, curo«, reče ona, »šta se može učiniti kad je čovek vredan? Zar nisi mogla još nešto uraditi? Ali ti tu sediš, držeći ruke u krilu.«

Kad je izašla, reče: »Taj stvor zna dalje od svog nosa; moram joj dati teži posao.«

Sutradan pozva devojku i kaza joj:

»Evo ti kašika i njome mi ispljuskaj veliki ribnjak, što se nalazi pored bašte. A ako do večeri s tim ne izađeš nakraj, znaš šta sledi.«

Devojka uze kašiku i vide da je probušena, a i da nije bila, njome nikad ne bi ispljuskanjem ispraznila ribnjak. Ona se odmah dade na posao, kleče kraj vode u koju su se slivale njene suze, i stade je zahvatati kašikom.

Ali opet se pojavi dobra starica i kad saznade koji je uzrok tolikoj njeno tuzi i jadu, reče:

»Uteši se, dete moje, pođi u čestar i lezi da spavaš, a ja ću već nekako obaviti ovaj tvoj posao.«

Kad je starica ostala sama, ona samo dotače ribnjak: voda se kao para poče dizati uvis i mešati sa oblacima. Ribnjak se lagano praznio, a kad se devojka pred zalazak sunca probudila i prišla, videla je još samo ribe kako se praćakaju u mulju. Pođe maćehi i kaza joj da je obavila posao.

»Trebalo je još odavno da budeš gotova«, reče joj ova i preblede od gneva; no smisli nešto novo.

Trećeg dana ona reče devojci:

»Tamo na onoj ravnici moraš sagraditi lep zamak koji treba da bude gotov do u smiraj dana.«

Devojka se prestraši kad to ču i reče:

»Kako mogu tako veliko delo ostvariti?«

»Ne podnosim nikakvo protivljenje«, kriknu maćeha. »Ako si bila u stanju da probušenom kašikom ispljuskaš ribnjak, onda možeš i zamak sazidati. Još danas ću se u njega useliti i ako bude štogod nedostajalo — makar i najmanja stvar u kuhinji ili podrumu — znaš šta ti predstoji.«

Maćeha otera devojku, a ona kad stiže u dolinu vide stenje naslagano jedno preko drugog; svom svojom snagom nije bila kadra da pomeri ni najmanji kamen. Ona sede i zaplaka, ali se ipak ponada u pomoć dobre starice koja stvarno ne dopusti da se na nju dugo čeka. Čim dođe, stade je tešiti:

»Lezi samo u onu hladovinu tamo i spavaj. Ja ću ti već sagraditi zamak.«

Kad se devojka udaljila, starica dotače sivo stenje. Istog trena se ono počne micati; kamenje se samo slagalo i činilo se kao da divovi grade zidove. Zatim se stade dizati zgrada kao da bezbroj ruku nevidljivo radi, stavljajući kamen na kamen. Zemlja je podrhtavala, veliki stubovi su se sami dizali uvis i slagali u red. Na krovu su se kao što treba slagali crepovi, a kad je bilo podne, na vrhu kule se već vrteo vetrokaz kao zlatna devojka u lepršavom ruhu. Do uveče je i unutra sve bilo gotovo. Kako je starica radila, ja ne znam, ali zidovi soba su bili presvučeni svilom i kadifom, po sobama su se nalazile šareno izvezene stolice, a kraj mramornih stolova bile su bogato ukrašene naslonjače. Kristalni polileji visili su sa tavanice i odslikavali se na glatkom podu. U zlatnim kavezima su sedeli papagaji i čudesne ptice koje su ljupko pevale. Svuda se nalazila takva raskoš kao da će se u zamak useliti kralj.

Sunce je upravo zalazilo, kad se devojka probudila i

kad je do nje dopro sjaj bezbrojnih svetiljki. Žurnim korakom ona pohita prema zamku i uđe kroz otvorena vrata. Stepenice su bile zastrte crvenim tepihom, dok je zlatno priručje bilo ukrašeno rascvalim cvećem. Kad je ugledala raskoš soba, zastala je kao ukopana. Ko zna koliko bi devojka diveći se još tako stajala da se ne seti maćehe.

»Ah«, reče samoj sebi, »kad bi se ona najzad zadovoljila i kad mi ne bi više zagorčavala zivot!«

Devojka ode kući i kaza maćehi da je zamak gotov.

»Odmah ću se useliti«, reče i diže se sa stolice. Kad je ušla u zamak, morala je na očima držati ruku — toliko ju je zaslepljivao sjaj.

»Vidiš li«, reče devojci, »kako ti je to lako bilo. Trebalo je da ti nešto teže narednim.«

Išla je kroz sve sobe i zavirivala u sve kutke da vidi da li štogod nedostaje ili je manjkavo. Međutim, ništa nije mogla otkriti.

»Sad ćemo sići dole«, prozbori, pakosno pogledajući devojku, »moramo pregledati kuhinju i podrum, i ako si nešto zaboravila, od kazne svakako nećeš umaći.«

Vatra je gorela na ognjištu, u loncima su se krčkala jela, mašice i lopata bile su prislonjene uz ognjište, a po zidovima je bilo postavljeno sjajno mesingano posuđe. Ništa nije nedostajalo, čak ni sanduk za ugalj, ni vedro za vodu.

»Gde je ulaz u podrum?« povika maćeha. »Ako nije izdašno ispunjen buradima sa vinom, teško tebi.«

Ona sama podiže kapak i pođe niza stepenice, no jedva da je dvaput koraknula kad se sruši teški kapak koji je bio samo naslonjen. Devojka ču krik, te brže-bolje podiže kapak da bi joj pomogla. Ali maćeha se bila tako strovalila nezgodno niza stepenice da je devojka nađe kako leži mrtva na zemlji.

Sad je čitav raskošni zamak pripadao jedino devojci. U prvi mah ona se nikako nije mogla snaći u svojoj sreći. Lepe haljine su visile po ormarima, kovčezi bili prepuni zlata i srebra, ili bisera i dragog kamenja, i devojka nije imala nijednu želju što se ne bi mogla ispuniti.

Ubrzo se čitavim svetom proneo glas o devojčinoj lepoti i bogatstvu. Svakog dana javljali su se prosci, ali joj se nijedan ne dopade. Najzad dođe i sin nekog kralja, koji je umeo da je dirne u srce, te se ona s njim veri.

U vrtu zamka se nalazila jedna zelena lipa. Jednog dana njih dvoje su pod njom sedeli i prisno zborili. Tad joj on reče:

»Poći ću kući da donesem očevu dozvolu da se može obaviti naše venčanje. Molim te, čekaj me ovde ispod ove lipe, eto me natrag za nekoliko časova.«

Devojka ga poljubi u levi obraz i reče:

»Budi mi veran i neka te nijedna druga ne poljubi u taj obraz. Čekaću te ovde ispod lipe dok se ne vratiš.«

I zaista, devojka je ostala sedeći pod lipom sve dok sunce nije zašlo, ali kraljević se nije vraćao. Ona je tako sedela tri dana od jutra do mraka i čekala ga, no zalud. Kad ni četvrtog dana nije došao, ona reče:

»Sigurno mu se desila kakva nesreća. Poći ću da ga potražim i neću se vraćati pre no što ga nađem.«

Sa sobom je ponela tri najlepše haljine: jedna je bila izvezena sjajnim zvezdama, druga — srebrnim mesecima, treća — zlatnim suncima. U maramu je uvezala pregršt dragulja i krenula na put. Svuda se raspitivala za svog verenika, ali njega niko nije ni video, niti je iko znao za njega. Pošla je svetom uzduž i popreko, ali ga nije našla. Najzad se kod nekog seljaka unajmi kao čobanica, a svoje haljine i dragulje zakopa ispod jednog kamena.

Sad je ona živela kao čobanica, čuvala stado, bila tužna i čeznula za svojim dragim. Imala je jedno tele koje se na nju priviklo te ga je hranila iz ruke, a kad bi rekla:

»Klekni sada, tele moje milo,
Čobanicu svoju da nisi zaboravilo,
Kao što kraljeviću nevesta u zaborav pade
Koja pod lipom zelenom sedeti ostade«,

ono bi kleknulo i devojka bi ga milovala.

Nekoliko godina živela je ona tako sama i puna tuge. U jedan mah i ona ču da se zemljom pronosi glas da će se proslaviti svadba kraljeve kćeri. Put u grad vodio je kraj sela u kojem je živela devojka, te se dogodi da tuda — baš kad je jednom izgonila stado — prođe njen verenik. Ponosito je sedeo na konju i nije čobanicu ni pogledao. No ona, čim ga je ugledala, prepoznade svog dragoga. Osećala se kao da joj se oštar nož zabada u srce.

»Ah«, reče, »nadala sam se da mi je ostao veran, ali on me je zaboravio.«

Sutradan je kraljević opet naišao tim putem. Kad joj se približio, ona teletu reče:

»Klekni sada, tele moje milo,
Čobanicu svoju da nisi zaboravilo,
Kao što kraljeviću nevesta u zaborav pade,
Koja pod lipom zelenom sedeti ostade.«

Kad je čuo glas, on pogleda dole i zaustavi konja. Gledao je čobanicu u lice, a onda stavio ruku na oči kao da hoće nečeg da se priseti. Međutim, on odjednom obode konja pa pojaha dalje i uskoro iščeze.

»Ah«, uzdahnu ona, »kraljević me više ne poznaje«, i njena tuga posta još veća.

Ubrzo potom se pročulo da će se na kraljevom dvoru tri dana proslavljati velika svečanost na koju bi pozvana cela zemlja.

'Sad ću pokušati ono poslednje', pomisli devojka, i kad se spustilo veče, ode do onog kamena pod koji je zakopala svoje blago. Izvadila je haljinu sa zlatnim suncima, obukla je i ukrasila se draguljima. Rasplela je kosu koja joj je bila skrivena ispod marame, te joj dugi uvojci padoše niz leđa. Zatim uveče pođe u grad, i u pomračini je niko ne primeti. Kad je stupila u jarko osvetljenu dvoranu, svi ustuknuše puni divljenja, ali niko nije znao ko je ona. Kraljević joj pođe ususret, no ipak je ne prepoznade. Povede je da igraju, i bio je toliko očaran njenom lepotom da više nije ni pomislio na kraljevu kćer. Kad je svečanost bila gotova, devojka iščeze u metežu, pohita i pre svitanja stiže u selo gde se opet preodenu u čobanicu.

Druge večeri ona izvadi haljinu sa srebrnim mesecima, a u kose stavi polumesec od dragog kamenja. Kad se pojavila na svečanosti, sa nje niko nije skidao pogled, a kraljević joj pohita ususret. Sav ispunjen ljubavlju, on je igrao jedino sa njom i više nijednu drugu nije gledao. Pre no što će otići, devojka mu morade obećati da će se i poslednje večeri pojaviti na svečanosti.

Kad je po treći put došla, na sebi je nosila haljinu izvezenu zvezdama, što su pri svakom njenom koraku svetlucale; a ukras upleten u kosu i pojas bile su joj zvezde od dragulja. Kraljević ju je već dugo čekao, te se progura do nje.

»Reci mi samo ko si?« zamoli je on. »Čini mi se kao da te već odavno znam.«

»Zar se ne sećaš«, nato će ona, »šta sam učinila kad si se sa mnom rastajao?«

Onda mu ona priđe i poljubi ga u levi obraz; u tom

času njemu sinu pred očima i on prepoznade pravu nevestu.

»Hajde sa mnom«, reče joj, »ovde više ne mogu ostati«, te joj pruži ruku i povede dole prema kočijama. Kao da je u njih bio upregnut vetar, tako ih konji ponesoše put njenog čudesnog zamka. Već izdaleka su se blistali osvetljeni prozori. Kad su se provezli kraj lipe, u njoj su se rojili bezbrojni svici. Lipa zatrese svoje grane i devojci i kraljeviću posla svoje mirise. Na stepenicama je cvetalo cveće, iz sobe se razlegalo pojanje čudesnih ptica, a u dvorani se nalazio okupljen čitav dvor; sveštenik je čekao da venča mladoženju i pravu nevestu.

187.

Zec i jež

Deco, ova priča je izmišljena; no ona ipak istinu govori. Moj deda — od koga je znam i koji mi je kazivaše sa velikim zadovoljstvom — imao običaj da kaže: »Ona ipak mora biti istinita, sinak moj, inače se ne bi mogla pripovedati.« A zgoda o kojoj je reč u priči zbila se ovako:

Bilo je to jednog jesenjeg nedeljnog jutra, baš kad je cvetala heljda. Sunce se ispelo visoko na nebo i jarko sijalo, topao jutarnji vetar duvao je preko strnjike, ševe su u vazduhu pevale, pčele zujale u heljdi, a ljudi u svečanim odelima išli u crkvu; sva bića su bila zadovoljna, pa čak i jež.

A on je stajao pred svojim vratima, prekrstio ruke gledajući u pravcu odakle je duvao jutarnji vetar i pri tom pevušeći nekakvu pesmicu, čas lepo a čas loše, kao što obično ježevi pevaju baš na ugodno nedeljno jutro. I dok je još tako poluglasno pevušio, odjednom mu na um pade da bi — pošto je žena zaokupljena pranjem i

oblačenjem dece — mogao malo prošetati po polju i pogledati kako napreduje njegova repa, koja mu je bila kući najbliža; sa porodicom je obično nju jeo, pa ju je zato i smatrao svojom. Kao što odluči, tako i učini. Jež,

dakle, zatvori za sobom kapiju i udari putem prema polju. Još nije bio bogzna koliko odmakao od kuće i baš iza jednog žbuna što stajaše ispred njive htede skrenuti put repišta, kad ga srete zec. I on je istim poslom izašao u polje, naime, da razgleda svoj kupus. Kad je ugledao zeca, jež mu ljubazno požele 'Dobro jutro'. No zec, koji je na svoj način bio otmen gospodin a uz to i strašno nadmen, ne odgovori ježu na njegov pozdrav, već podsmešljivo reče:

»Otkud to da ti već u ranu zoru tumaraš poljem?«

»Šetam«, odgovori jež.

»Šetaš?« upita zec, smejući se. »Čini mi se da bi noge mogao koristiti i za nešto bolje!«

Taj podsmeh silno ozlovolji ježa, jer je on mogao sve podneti, ali ne i to da mu diraju noge baš zato što mu ih je takve priroda dala.

»Ti naravno uobražavaš«, reče jež zecu, »da svojim nogama možeš više postići.«

»Razume se da mogu«, uzvrati zec.

»Pa da vidimo«, nato će jež, »kladim se da ću te u trci pobediti.«

»Pričaš koješta! Ti, sa svojim krivim nogama!« reče

zec. »Pa hajde neka bude kako kažeš, ako već toliko želiš da se trkaš. U šta se kladimo?«

»U zlatan talir i flašu rakije«, odvrati jež.

»U redu«, pristade zec, »daj znak pa da odmah poletimo.«

»Čekaj, ne treba toliko žuriti«, reče jež, »još ništa nisam jeo. Najpre ću poći kući da nešto doručkujem. Za pola časa biću ovde na ovom mestu.«

Izustivši te reči jež pođe, jer i zec nemade ništa protiv. Usput on poče razmišljati:

»Zec se uzda u svoje duge noge, ali ja ću ga sigurno pobediti. Istina, on je otmen gospodin, ali je i glup pa neka to onda plati.«

Kad stiže kući, jež reče ženi:

»Ženo, brzo se obuci! Poći ćeš sa mnom u polje.«

»Zašto?« upita ona.

»Kladio sam se sa zecom u zlatan talir i flašu rakije da ću ga nadtrčati, te i ti moraš prisustvovati.«

»Oh, bože moj«, poče žena da viče na ježa. »Pa ti, čoveče, nisi pametan. Da li si s uma sišao? Kako se možeš ti trkati sa zecom?«

»Umukni, ženo«, umiri je jež, »to je moja stvar. Ne petljaj se u muške poslove. Idi i oblači se, pa ćeš sa mnom poći.«

Šta je ježica drugo mogla? Morala je poći sa njim, htela to ili ne.

Kad se njih dvoje nađoše na putu, jež će ženi:

»Sad slušaj šta ću ti reći! Vidiš li onu dugačku njivu, na njoj ćemo se trkati. Zec će, naime, trčati u jednoj a ja u drugoj brazdi; trka će početi s gornjeg kraja njive. Ti nećeš ništa raditi osim što ćeš stajati ne mičući se ovde na drugom kraju brazde, pa kad zec stigne a ti mu dovikni: 'Ja sam već stigao!'«

Kad prispeše na njivu, jež pokaza ženi njeno mesto, a on se onda uputi na drugi kraj njive gde ga je već čekao zec.

»Možemo li početi s trkom?« upita zec.

»Naravno«, odgovori jež.

»Onda, zauzmimo mesta!« reče zec.

Tad svaki stade u svoju brazdu, i zec poče brojati.

»Jedan, dva, tri!« pa kao vetar jurnu niz njivu. No jež ne potrča ni tri koraka, već se samo šćućurio i osta mirno sedeći.

Kad je zec u punom trku prispeo na donji kraj njive, ježeva žena mu doviknu: »Ja sam već stigao!« Zec ustuknu i ne malo se začudi; mislio je da je to doviknuo onaj isti jež s kojim je započeo trku, jer se — kao što se zna — ženka ježa ne razlikuje od mužjaka. Ali, zec pomisli: 'Tu nisu čista posla!' pa povika:

»Još ćemo jednom potrčati. Sad natrag!«

I opet pojuri kao vetar tako da su mu se uši samo vijorile. Međutim, ježeva žena osta mirno na svom mestu. Kad je zec prispeo uvrh njive, jež mu doviknu:

»Ja sam već stigao!«

Sav van sebe od jarosti, zec viknu:

»Još ćemo jednom potrčati. Sad opet natrag!«

»Nemam ništa protiv«, odgovori jež, »što se mene tiče, možemo trčati koliko god hoćeš.«

Tako je zec trčao još sedamdeset i tri puta i jež se s njim jednako nadmetao. Svaki put kad bi se zec našao na donjem ili gornjem kraju njive, jež ili njegova žena bi rekli: »Ja sam već stigao«. No, potrčavši i sedamdeset i četvrti put, zec ne uspe da stigne do kraja njive, već se nasred puta sruši na zemlju i tu osta da leži. A jež uze

stečeni talir i flašu rakije, doviknu ženi da izađe iz brazde, pa zadovoljno krenuše kući. I, ako nisu dosad pomrli, tad oni još žive.

Tako je na bukstehudskom polju jež nadtrčao zeca, i od tog vremena nijednom zecu ne pada na pamet da za opkladu trči s nekim bukstehudskim ježom.

Pouka ove priče jeste: prvo, nikome, ma koliko izgledao otmen, ne sme pasti na um da se smeje prostom

čoveku, pa makar to bio i običan jež; drugo, svako treba da uzima za ženu onu koja mu je po izgledu jednaka. Ako je neko, dakle, jež, taj mora gledati da mu i žena bude ježica i tako dalje.

188.
Vreteno, čunak i igla

Bila jednom neka devojka kojoj su otac i majka umrli još kad je bila malo dete. Na kraju sela, u jednoj kućici živela je posve sama njena kuma koja se prehranjivala predenjem, tkanjem i šivenjem. Starica je prihvatila bespomoćno dete, podsticala ga da radi i podizala u svakoj blagočastivosti. Kad je devojci bilo petnaest godina, starica se razbole, pozva je do svoje postelje pa joj reče:

»Draga kćeri, osećam da mi se primiče smrt. Ostavljam ti kućicu u kojoj ćeš se moći zaštititi od vetra i nevremena, a uz nju vreteno, čunak i iglu, kojima ćeš zarađivati svoj hleb.« Onda joj još stavi ruku na glavu i blagosiljajući je reče: »Samo čuvaj boga u srcu svom, pa će ti biti dobro.«

Potom ona sklopi oči. Kad su je sahranjivali, devojka je išla iza kovčega i gorko plakala, ukazujući joj poslednju počast.

Sad je devojka potpuno sama živela u maloj kući. Bila je marljiva: prela je, tkala i šila, i na svemu što je uradila, počivao je blagoslov dobre starice. Izgledalo je kao da se lan sam od sebe umnožava, a kad bi izatkala bilo sukno ili ćilim, bilo sašila košulju, odmah bi se našao kupac koji je bogato plaćao, tako da nije osećala bedu te je mogla i drugima nešto udeliti.

U to vreme zemljom je lutao kraljev sin u želji da sebi

nađe nevestu. Nije hteo da izabere ni siromašnu ni bogatu devojku, već je govorio:

»Moja žena će biti u isti mah i najsiromašnija i najbogatija.«

Kad je stigao u selo u kojem je živela devojka, on — kao što je svuda činio — upita koja je u tom mestu najbogatija a koja najsiromašnija. Najpre mu rekoše za najbogatiju. Najsiromašnija je, kako mu kazaše, devojka što stanuje u kućici sasvim na kraju sela. Sva nagizdana, bogatašica je sedela pred kućnim vratima, i kad se kraljević približi, ona ustade, pođe mu u susret i pokloni se pred njim. On je pogleda, ne izusti ni reči i pojaha dalje.

Kad je došao do kuće siromašne devojke, ona nije stajala na vratima, već je sedela u svom sobičku. Kraljević zaustavi konja i kroz prozor u koji je udaralo jarko sunce vide kako devojka sedi za kolovratom i vredno prede. Ona podiže pogled i kad primeti da kraljević zaviruje kroz prozor, sva pocrvene, obori oči i nastavi da prede. Da li joj je ovog puta nit bila sasvim ravna, to ne znam, ali devojka je prela sve dok kraljević nije odjahao. Zatim je prišla prozoru, otvorila ga i rekla:

»Ovde u sobi je tako vrelo.«

No u stvari ona je gledala za njim sve dok god je mogla videti njega i bela pera na njegovom šeširu.

Devojka se opet lati posla i nastavi da prede. Tad joj na um padoše reči koje je starica poneki put izgovarala dok je devojka radila; ona ih, pevajući, kaza:

»Vreteno, vreteno, pođi sad,
Nek u kuću moju dođe prosac mlad.«

I šta se dogodilo?

Vreteno joj je istog časa iskočilo iz ruke i jurnulo kroz vrata. Ona je u čudu ustala i pogledala za njim i vi-

dela ga kako se po polju veselo obrće igrajući i za sobom vuče sjajnu, zlatnu nit. Ubrzo ga je izgubila iz vida. Devojka, pošto nije više imala nijedno vreteno, uze u ruku čunak, sede za razboj i poče tkati.

A vreteno je — igrajući — išlo sve dalje, i baš kad je nit bila pri kraju, sustignu kraljevića.

»Šta to vidim?« uzviknu on. »Vreteno valjda hoće da mi pokaže put?« pa pojaha natrag u pravcu zlatne niti.

A devojka sedeći za razbojem, opet zapeva:

»Čunče, čunče, lepo tkaj,
U kuću mi prosca primaj.«

Čunak joj odmah iskoči iz ruke i istrča kroz vrata. Ali ispred praga on započe da tka ćilim da lepšeg još niko nikad nije video: s obe strane su cvali ljiljani i ruže, u sredini sa zlatne podloge penjale su se zelene vitice između kojih su skakutali zečevi i kunići, a jeleni i košute promaljali glave; gore u granju sedele su šarene ptice — trebalo je još samo da zapevaju. Čunak je skakutao tamo-amo i činilo se kao da ćilim raste sâm od sebe.

Pošto joj se i čunak oteo, devojka se prihvati šivenja; držeći iglu u ruci, ona zapeva:

»Iglo, iglo, lepa i šiljata,
Za prosca sredi kuću od prozora do vrata.«

Tad joj i igla iskoči iz ruke i poput munje stade po sobi leteti tamo-amo. Činilo se kao da rade nevidljivi duhovi: sto i klupe su bili prevučeni zelenom čohom, stolice su bile zastrte somotom, a na prozorima su bile obešene svilene zavese. Tek što je igla napravila poslednji ubod, devojka kroz prozor već ugleda belo perje na šeširu kraljevića koga je vreteno dovodilo, idući po

zlatnoj niti. On sjaha s konja i, gazeći preko ćilima, uđe u kuću. Kad je kročio u sobu, zateče devojku u bednoj haljini, no ona je u njoj blistala kao ruža u grmu.

»Ti si u isti mah i najsiromašnija i najbogatija«, reče joj kraljević, »pođi sa mnom i budi mi nevesta.«

Ona je ćutala, ali mu je ipak pružila ruku.

Tad je kraljević poljubi, izvede, podiže na svog konja i odvede u kraljevski zamak, gde u velikoj radosti bi proslavljena svadba. Vreteno, čunak i igla behu smešteni u riznicu; ukazivali su im veliko poštovanje.

189.

Seljak i đavo

Bio jednom neki mudar i prevejan selja o čijim bi se lukavstvima moglo mnogo pričati; no ipak je najlepša ona priča kako je jednom nadmudrio đavola i narugao mu se.

Jednog dana selja je orao svoju njivu i, kad se već spustio mrak, poče se spremati da pođe kući. Tad nasred njive ugleda gomilu ugljevlja i kad joj pun čuđenja priđe, vide kako na žaru sedi mali crni đavo.

»To na čemu sediš svakako je neko blago?« reče selja.

»Da«, odgovori đavo, »blago koje sadrži više zlata i srebra no što si ti za života video.«

»Blago se nalazi na mojoj njivi te meni pripada«, uzvrati selja.

»Tvoje je«, đavo reče, »ako mi budeš dve godine davao polovinu onoga što ti njiva rodi: para imam dosta, ali žudim za zemaljskim plodovima.«

Seljak pristade na pogodbu.

»Međutim, da pri deobi ne bi iskrsla svađa«, reče on,

»neka tebi pripadne ono što je iznad zemlje, a meni — ono što je pod zemljom.«

Đavolu se predlog veoma svideo. Ali selja poseja repu, i kad dođe vreme skupljanju letine pojavi se đavo. On htede da ponese svoj deo, ali ne nađe ništa drugo do žutog uvelog lišća. Selja je pak sav zadovoljan, vadio svoju repu.

»Jednom si se okoristio«, reče đavo, »ali nećeš i drugi put. Tvoje će biti ono što raste nad zemljom, a moje — ono što je pod zemljom.«

»I meni je pravo«, odgovori selja.

Ali, kad je došlo vreme setvi, selja ne poseja repu već pšenicu. Pošto je zrno uzrelo, selja ode na njivu i požanje puno klasje, odsecajući stabljike sve do zemlje.

Kad je došao đavo, nije našao ništa osim strnjike, te se u besu strmoglavi i propade u provaliju.

»Tako treba lisicama doskočiti«, reče selja, pa krenu na njivu i uze blago.

190.

Mrvice na stolu

Jednom pevac reče svojim kokama:

»Pođite u kuhinju i sa stola pozobljite mrvice. Domaćica je otišla da nekoga poseti.«

Nato koke odgovoriše:

»Nećemo da ulazimo. I sam znaš da se ona s nama uvek svađa.«

Tad pevac reče:

»Domaćica to neće ni primetiti, pođite samo. Ona nam, ipak, retko kad da nešto dobro.«

Koke opet ostadoše pri svome:

»Nećemo da ulazimo i nemoj više navaljivati.«

Ali pevac bi uporan i ne dade im mira sve dok one najzad ne uđoše u kuhinju. Kad su se tu našle, one uzleteše na sto i na njemu počeše skupljati mrvice. Upravo tog časa naiđe domaćica koja brže-bolje dograbi jedan štap, pa ih stade udarati i za njima divlje juriti. A kad sirote koke jedva nekako izjuriše iz kuće, rekoše pevcu:

»Eto, vidiš li šta nam se dogodilo?«

Tad on kroz smeh reče:

»Ha! Ha! Ja nisam mogao znati da će tako biti?«

Posle tih reči svi zajedno odoše.

191.
Morski zec

Bila jednom neka kraljeva kći koja je u svom zamku ispod samog slemena imala dvoranu sa dvanaest prozora. Oni su gledali na sve strane sveta i kad bi se devojka popela i gledala naokolo, mogla je pogledom obuhvatiti čitavo svoje kraljevstvo. Već sa prvog prozora videla je oštrije nego drugi ljudi, sa drugog — još bolje, sa trećeg — još razgovetnije, i tako sve do dvanaestog sa kojeg je mogla videti sve ono što je iznad i ispod zemlje, te joj ništa nije ostajalo skriveno. Ali pošto je bila ohola i nikom se nije htela potčinjavati i pošto je želela da sama vlada, kraljeva kći obnaroduje da će joj muž postati onaj ko bude mogao da se tako sakrije da ona neće biti u stanju da ga pronađe. No onome ko pokuša a ona ga otkrije, odrubiće glavu i nabiće je na kolac. Pred zamkom se već nalazilo devedeset i sedam mrtvačkih glava, te se već duže vremena niko nije usuđivao da se prijavi.

Kraljeva kći je bila zbog toga zadovoljna i već je pomišljala: 'Sad ću čitavog života biti slobodna!'

Ali tad se pred njom pojaviše tri brata i rekoše kako žele da okušaju svoju sreću. Najstariji je verovao da će biti siguran ako se uvuče u krečanu. Međutim, ona ga je ugledala već sa prvog prozora i naredila da ga otud izvuku i odrube mu glavu.

Srednji se sakrio u podrum zamka, ali i njega je ugledala s prvog prozora te i on bi pogubljen; njegovu glavu su nabili na devedeset i deveti kolac.

Tad pred nju istupi najmlađi brat i zamoli je da mu da jedan dan za razmišljanje, a i da mu dvaput oprosti ako ga otkrije. Ne uspe li u tri navrata, neka mu onda uzme život. Pošto je tako lepo i svesrdno molio, ona reče:

»Dobro, pristajem. Ali neće ni tebi poći za rukom da se od mene sakriješ.«

Sutradan je mladić dugo razmišljao kako da se sakrije, ali je to bilo zaludu. Tad uze pušku i pođe u lov. Idući tako, ugleda jednog gavrana i na njega nanišani. Baš kad htede da opali, gavran povika:

»Ne ubijaj me, odužiću ti se!«

On odloži pušku, pođe dalje i prispe do nekog jezera gde iznenadi poveliku ribu što je iz dubine izronila na površinu. Kad je podigao pušku, riba povika:

»Ne ubijaj me, odužiću ti se!«

Mladić je pusti da zaroni, pođe dalje i srete lisicu koja je išla hramljući. On opali, ali je promaši. Tad mu ona doviknu:

»Bolje dođi i izvadi mi trn iz noge.«

Doduše, mladić to učini, ali je zatim htede ubiti da bi joj odrao krzno. I lisica tad prozbori one iste reči:

»Pusti me, odužiću ti se!«

On i nju pusti i kako se već spustilo veče, pođe kući.

Sutradan je trebalo da se sakrije, ali ma koliko o tome razbijao glavu, nije znao — gde. Pođe u šumu do gavrana i reče:

»Ja sam te ostavio u životu te mi sada reci gde da se denem kako me kraljeva kći ne bi videla.«

Gavran obori glavu; dugo je razmišljao. Najzad graknu:

»Setio sam se!« pa iz svog gnezda donese jaje, razbi ga na dva dela i unutra smesti mladića. Zatim on jaje spoji i na njega sede.

Kad je kraljeva kći krenula da traži mladića ona priđe prvom prozoru, ali ga nije mogla otkriti; isto joj se desi i kad je prišla drugom, te poče strepeti. Ipak je sa jedanaestog videla gde se on krije. Naredila je da se gavran ubije, a jaje donese i razbije; tako je mladić morao izaći, a ona mu reče:

»Sad ti opraštam po prvi put. Ako ne učiniš ništa bolje, ode ti glava.«

Sutradan se mladić zaputi pravo na jezero, dozva ribu i reče joj:

»Ja sam te ostavio u životu te mi ti sad reci gde da se sakrijem kako me kraljeva kći ne bi videla.«

Riba se zamisli i najzad uzviknu:

»Setila sam se! Sakriću te u svojoj utrobi.«

Ona ga proguta i spusti se na dno jezera.

Kraljeva kći je redom gledala kroz svoje prozore: začudi se da ga nije otkrila ni kad je pogledala kroz jedanaesti. Ipak sa dvanaestog prozora vide gde se mladić krije. Naredila je da se riba uhvati i raspori, te se on pojavi. Kraljeva kći reče:

»Pazi, evo i drugi put ti opraštam život. Badava jer tvoja će se glava svakako naći na stotom kocu.«

Poslednjeg dana on teška srca ode u polje i srete onu lisicu.

»Ti možeš da nađeš i najzabitije kutke«, reče joj. »Ja sam te ostavio u životu te me ti sad posavetuj gde da se sakrijem kako me kraljeva kći ne bi našla.«

»Teško je to«, odgovori lisica i napravi zamišljen izraz lica. Najzad uzviknu: »Setila sam se!«

Ona sa njim pođe do jednog izvora u koji se zamoči, a zatim se pojavi kao vašarski trgovac stokom. I mladić se morao zagnjuriti u vodu, pa se i on prometnu i dobi lik malog morskog zeca. Potom se trgovac uputi u grad i stade pokazivati ljupku životinjicu. Sjatio se silni svet da bi je video. Najzad dođe i do kraljeve kćeri i, kako joj se ribica veoma dopala, ona je kupi i trgovcu zauzvrat dade silne pare. Pre no što devojci dade malog stvora, trgovac mu reče:

»Kad kraljeva kći krene prozoru, ti se brže-bolje uvuci pod njenu pletenicu.«

Došlo je vreme da princeza potraži mladića. Išla je redom od prvog do jedanaestog prozora i nije ga videla. Kad ga nije spazila ni sa dvanaestog, nju obuze strah i gnev, te prozor tako snažno zalupi da se okna na prozorima razleteše u paramparčad i ceo zamak zadrhta.

Kad je odlazila od dvanaestog prozora, pod pletenicom oseti morskog zeca tad ga zgrabi, tresnu o zemlju i viknu:

»Gubi mi se i ti s očiju!«

Mali stvor potrča trgovcu, i oni zajedno pohitaše izvoru u koji zaroniše i dobiše svoje istinsko obličje. Mladić se zahvali lisici i reče:

»Gavran i riba su u odnosu na tebe glupi kao ćuskija; ti si baš prepredena i u to se ne može sumnjati!«

Mladić se uputi pravo u zamak. Pokorivši se sudbini, kraljeva kći ga je već čekala. Svadba bi proslavljena, a on je sad bio kralj i gospodar čitavog kraljevstva. Mladić joj nikad nije ispričao gde se poslednji put sakrio i ko mu je pomogao, te je ona poverovala da je sve to njegovo delo; ona ga je poštovala jer mislila je: 'Taj je sposobniji nego ti!'

192.
Lopov-umetnik

Jednog dana pred ubogom kućom sedeo je neki starac sa ženom; želeo je da malo otpočine od posla. Tad najednom dođoše raskošne kočije u koje su bila upregnuta četiri vranca, a iz njih izađe bogato odeven gospodin. Seljak ustade, priđe gospodinu i upita ga šta želi i čime mu može biti od pomoći. Stranac pruži ruku starcu i reče:

»Ne želim ništa sem da okusim neko seosko jelo. Spremite mi krompira kao što ga obično vi jedete; tad ću sesti za vaš sto i s uživanjem jesti.«

Seljak se nasmeja i reče:

»Vi ste jamačno grof ili knez, ili ste čak hercog. Pokatkad otmena gospoda ima takve prohteve. Ali vaša želja će biti ispunjena.«

Žena ode u kuhinju i poče da ljušti i pere krompir da bi napravila valjuške kakve jedu seljaci. Dok je ona bila zaokupljena poslom, seljak reče strancu:

»U međuvremenu pođite sa mnom u vrt gde imam još nešto do obeda da obavim.«

U vrtu je seljak bio iskopao rupe te je sada hteo da u njih posadi voćke.

»Zar vi nemate dece«, upita stranac, »koja bi vam u radu mogla pomagati?«

»Nemam«, odgovori seljak. »Imao sam, naravno, jednog sina«, dodade, »ali minule su već silne godine otkako je on otišao u beli svet. Bio je nevaljao, ali promućuran i prevejan; ništa nije hteo da uči i činio je sve same pakosti. Najzad je od mene pobegao i otad ništa nisam o njemu čuo.«

Starac uze voćku, stavi je u rupu i kraj nje zabode kolac; kad je u nju lopatom nabacao zemlju i tapkanjem

je nabio, seljak uzicom od slame priveza stablo za kolac i to: pri dnu, po sredini i pri vrhu.

»Ali, *molim vas, kažite mi*« upita ga gospodin, »zašto i ono krivo, čvornovato drvo što leži tamo u uglu savijeno gotovo do zemlje ne privežete uz kolac kao ovo, pa da uspravno raste?«

Starac se nasmeši i reče:

»Gospodine, govorite kao što se u to i razumete; lepo se vidi da se niste bavili vrtlarstvom. Ono drvo tamo je staro i čvornovato, te ga niko više ne može ispraviti: drvo se ispravlja dok je mlado.«

»Slično je i sa vašim sinom«, nato će stranac, »da ste ga pravilno odgajali dok je još bio mlad, ne bi vas ostavio. Sad je i on postao tvrd i čvornovat.«

»Naravno«, odgovori starac, »dosta je vremena prošlo otkako je otišao. Mora da se izmenio.«

»Da li biste ga mogli prepoznati kad bi stupio pred vas?« upita stranac.

»Po licu — teško«, odgovori seljak, »ali bih po znaku koji ima na sebi — mladežu na ramenu koji izgleda kao zrno pasulja.«

Kad je on to rekao, stranac skide kaput, razgoliti rame i seljaku pokaza mladež.

»Za ime boga!« uskliknu starac, »pa ti si odista moj sin«, i zaigra mu srce od ljubavi prema svom detetu.

»Ali«, dodade on, »kako ti možeš biti moj sin? Ti si postao veliki gospodin i živiš u bogatstvu i izobilju. Kako si do toga došao?«

»Ah, oče«, uzvrati sin, »mlado drvo nije bilo privezano ni za kakav kolac, te se iskrivilo; sad je isuviše staro i ne može se više ispraviti. Kako sam sve to stekao? Postao sam lopov. Ali ne plašite se, ja sam lopov-umetnik. Nema te brave ni reze koju ne bi savladao. Što god poželim — moje je. Nemojte pomisliti da kradem

kao obični lopov: uzimam samo od obilja bogatih. Siromahe ne diram. Više volim da im dajem, nego da im bilo šta uzmem. Pa i ono što mogu imati bez truda, lukavstva i umešnosti — ne diram.«

»Ah, sine moj«, reče otac, »ipak mi se to ništa ne sviđa; lopov ostaje lopov. Kažem ti: to se dobro neće svršiti.«

On ga odvede majci i kad ona ču da joj je to sin, zaplaka od radosti. No kad joj reče da je on postao lopov-umetnik, niz obraze joj potekoše silne suze. Najzad, ona prozbori:

»Neka je i lopov, on mi je ipak sin i srećna sam što su ga moje oči još jednom videle.«

Oni sedoše za sto, i on poče sa roditeljima jesti onu njihovu bednu hranu koju već odavno nije okušao. Otac tad reče:

»Kad naš gospodar, grof iz zamka tamo preko, sazna ko si i čime se baviš, neće te, kao kad te je držao na krštenju, uzeti u naručje i ljuljuškati, već će dopustiti da se zanjišeš na vešalima.«

»Ne beri brigu, oče moj! On mi neće ništa učiniti jer se ja razumem u svoj zanat. Još danas ću i sam poći do njega.«

Kad se spustilo veče lopov-umetnik sede u svoje kočije i odveze se put zamka. Grof ga ljubazno primi, jer pomisli da je to neki otmen čovek. Ali kad stranac reče ko je i šta je, on preblede i neko vreme ne izusti ni reči. Najzad prozbori:

»Ti si mi kumče i zato ću pretpostaviti milosrđe pravdi; s tobom ću milostivo postupiti. Pošto se hvališ da si lopov-umetnik, iskušaću tvoju umetnost. Ali ako ne izdržiš probu, svadbovaćeš na vešalima i muzika će ti pri tom biti graktanje gavranova.«

»Gospodaru«, odgovori lopov, »smislite tri stvari, ma

koliko teške bile. A ukoliko ja ne rešim vaše zadatke, činite sa mnom šta vam je volja.«

Grof je razmišljao nekoliko trenutaka, a zatim reče: »Dobro, prvo ćeš morati iz staje da mi ukradeš omiljenog konja; drugo, treba ispod mene i moje žene, kad zaspimo, da izvučeš čaršav iz postelje, a da mi to i ne primetimo, i uz to, da mojoj ženi s prsta skineš venčani prsten; treće i poslednje, da mi iz crkve ukradeš popa i zvonara. Dobro sve zapamti, jer ti se radi o glavi.«

Lopov se uputi u obližnji grad. Tu od neke stare seljanke otkupi haljine i obuče ih. Zatim osmeđi lice i još nacrta po njemu bore, tako da ga niko živ ne bi mogao prepoznati. Najzad u jedno burence usu staro mađarsko vino prethodno pomešano sa snažnim uspavljujućim napitkom. Burence stavi u korpu koju uprti i odmerenim, drhtavim koracima pođe prema grofovom zamku. Već se bilo smrklo kad je pristigao. U dvorištu on sede na jedan kamen i poče kašljucati kao jektičava starica i trljati ruke da mu je zima. Pred stajskim vratima sedeli su vojnici oko vatre. Jedan od njih primeti ženu i doviknu joj:

»Dođi bliže, stara majčice, i ogrej se kod nas. Ti ionako nemaš konačišta i prihvataš ono na koje naiđeš.«

Starica docupka, zamoli da joj s leđa skinu korpu, te kraj njih sede uz vatru.

»Šta ti je u tom burencetu, babetino?« upita jedan vojnik.

»Dobro vino«, odgovori ona, »prehranjujem se trgovinom; za novac i reči zahvalnosti rado ću vam dati koju čašu.«

»Daj ovamo to!« reče vojnik i kad okusi čašu s vinom uzviknu: »Kad je vino dobro onda rado popijem i koju čašu više«, te naredi da mu se opet naspe. Onda se i ostali njemu priključiše.

»Ej, drugari!« doviknu jedan onima što su sedeli u staji, »ovde je neka majčica koja ima vina starog kao i ona sama; uzmite i vi gutljaj koji će vam zagrejati stomake bolje nego naša vatra.«

Starica ponese burence u staju. Tamo je jedan čuvar sedeo na osedlanom grofovom konju, drugi ga je držao za uzde, a treći je zgrabio konja za rep. Ona je nalivala vino sve dok su tražili i dok nije presahnuo izvor. Ubrzo onome što je stajao pored glave konja ispadoše iz ruke uzde, jer on pade na zemlju i zahrka; onaj drugi ispusti rep, pa i on leže i zahrka još glasnije. Onaj što se nalazio u sedlu ostade doduše, sedeći, no savi se i glava mu klonu i gotovo pade konju na vrat. Ubrzo i on čvrsto zaspa i poče duvati kao da su mu usta kovački meh. Oni vojnici napolju već su odavno zaspali izvaljeni po zemlji i nisu se micali, kao da su skamenjeni. Kad je lopov-umetnik video da mu je sve pošlo za rukom, onome što je držao uzdu tutnu u ruku uže, a onome što je držao rep — gužvu slame. Ali šta da učini s onim što je sedeo konju na leđima? Nije želeo da ga svali na zemlju, jer bi se mogao probuditi i nadati dreku. No lopov nađe i tome leka: otkopča kolan, za sedlo priveza dva tri užeta koja su prolazila kroz alke pričvršćene na zidu, pa uvis podiže usnulog jahača zajedno sa sedlom; zatim užad omota oko stupa i čvrsto sveza. Ubrzo je i konja odvezao s lanca. Ali, ako bude jahao preko kamenom popločanog dvorišta, u zamku će se čuti buka! Zato je on najpre starim krpama konju umotao kopita, a onda ga pažljivo bez šuma izveo, vinuo mu se na leđa i odjahao.

Kad je svanulo, lopov na ukradenom konju odgalopira prema zamku. Grof beše upravo ustao, pa je prišao prozoru i posmatrao.

»Dobro jutro, gospodine grofe«, doviknu mu, »evo

konja kojeg sam srećno odveo iz staje. Pogledajte samo kako tamo vaši vojnici lepo leže i spavaju, a ako biste pošli u staju, videli biste kako su se vaši čuvari udobno smestili.«

Grof se morade nasmejati, a zatim reče:

»Prvi zadatak si ispunio, ali ti drugi neće tako srećno poći od ruke. Opominjem te: ako se poneseš kao običan lopov, i ja ću se prema tebi odnositi kao prema lopovu.«

Kad je uveče grofica legla u postelju, čvrsto sklopi ruku na kojoj se nalazio venčani prsten, a grof reče:

»Sva vrata su zaključana i spuštene su reze. Ja ću ostati budan da sačekam lopova; a popne li se on kroz prozor, ubiću ga.«

Lopov-umetnik, pak, izađe u noć i zaputi se do vešala sa kojih skide jednog grešnika što je na njima visio o užetu, pa ga na leđima ponese u zamak. Kad je stigao, uze merdevine i prisloni ih na zid grofove spavaće sobe, mrtvaca uprti na rame i poče se penjati. Kad se toliko popeo da se na prozoru ukaza mrtvačeva glava, grof — koji je iz postelje vrebao — opali iz pištolja u tom pravcu. Istog časa lopov ispusti jadnog grešnika, a onda i sam skoči sa merdevina i sakri se u jedan ćošak. Noć je bila tako puna mesečine da je on jasno mogao videti kako grof s prozora prelazi na merdevine, silazi njima i mrtvaca odnosi u vrt. Tamo on poče kopati jamu u koju je nameravao položiti onog jadnika s vešala.

'Sad je', pomisli lopov, 'došao povoljan trenutak', te se vešto iskrade iz skrovišta i onim istim merdevinama dođe pravo grofici u spavaću sobu.

»Draga ženo«, poče on oponašati grofov glas, »lopov je mrtav, ali je on ipak moje kumče i više beše pustolov nego zlotvor. Zato ga neću izložiti javnoj sramoti. Imam milosti i prema njegovim roditeljima. Stoga ću ga, pre no što svane, sam pokopati u vrtu kako se o

tome ne bi širile glasine. Daj mi čaršav, hoću da umotam leš; lopova ću zatrpati kao psa.«

Grofica mu dade čaršav.

»Znaš šta«, nastavi lopov, »daj mi još i prsten, jer osećam da moram biti velikodušan prema tom nesrećniku. On je stavio život na kocku pa neka prsten ponese sa sobom u grob.«

Ona se ne htede grofu protiviti i, premda je to nerado činila, skide ipak prsten s ruke i pruži mu ga. Uzevši čaršav i prsten, on klisnu odatle i, pre no što je grof bio gotov sa svojim grobarskim poslom, srećno stiže svojoj kući.

Kako je grof zinuo od čuda kad je sutradan došao lopov i doneo mu čaršav i prsten.

»Umeš li ti da vračaš?« reče mu grof. »Ko te je izvadio iz groba u koji sam te svojim rukama položio? Ko te je oživeo?«

»Niste vi mene pokopali«, nato će lopov, »već onog jadnog grešnika što je visio na vešalima«, pa mu podrobno ispriča kako se to dogodilo, te grof morade priznati da je vrlo promućuran i prevejan lopov.

»Ali još nisi došao do kraja«, dodade, »imaš da rešiš i treći zadatak, i ako ti to ne pođe za rukom, sve ono prethodno ti neće pomoći.«

Lopov se osmehnu i ne kaza ni reči.

Kad se spustila noć, lopov krenu ka seoskoj crkvi. Na leđima je nosio podugačku vreću, pod pazuhom nekakav svežanj, a u ruci fenjer. U vreći je imao rakove, a u svežnju male voštanice. On se zaustavi na groblju, izvadi raka i na leđima mu prilepi voštanicu; tad je zapali i raka položi na zemlju, puštajući ga da gamiže. Zatim iz vreće izvadi drugog i s njim postupi isto kao s prvim; tako je radio sve dok i poslednjeg nije izvadio iz vreće. Potom na se obuče dugu crnu haljinu, koja je iz-

gledala kao kaluđerska mantija, i prilepi sedu bradu. Kad je bio potpuno neraspoznatljiv, uze vreću u kojoj su se nalazili rakovi, pođe u crkvu i pope se na predikaonicu. Časovnik na kuli je upravo otkucavao ponoć; kad je utihnuo i poslednji udarac, on grlenim glasom povika:

»Čujte, grešnici, došao je svemu kraj! Dan sudnji je blizu! Čujte i počujte! Ko želi sa mnom na nebo, neka se uvuče u ovu vreću. Ja sam sveti Petar što otvara i zatvara nebeske dveri. Pogledajte, tamo na groblju umrli tumaraju i skupljaju svoje kosti. Dođite, dođite i uvucite se u ovu vreću, svet propada!«

Vikanje se zaorilo čitavim selom. Sveštenik i zvonar, koji su stanovali uz samu crkvu, prvi to čuše i kad ugledaše sveće koje su tumarale po groblju, shvatiše da se dešava nešto neobično te uđoše u crkvu. Neko vreme slušahu propoved, a onda zvonar gurnu sveštenika i reče:

»Ne bi bilo loše kad bismo iskoristili priliku i na lak način — pre no što osvane sudnji dan — zajedno došli na nebo.«

»Naravno«, uzvrati sveštenik, »to sam i ja pomislio. Ako ste spremni, da pođemo.«

»Dobro«, reče zvonar, »ali vi, gospodine popo, imate prednost. Ja ću za vama.«

Sveštenik, dakle, pođe prvi i pope se na predikaonicu gde lopov beše raskrilio vreću. On se u nju uvuče, a za njim uđe i zvonar. Istog časa lopov sveza vreću, smota je i poče gurati niza stepenice predikaonice; kad god bi glave te dvojice budala udarile o stepenik, on bi uzviknuo:

»Sad već idemo preko brda.«

Zatim ih je na isti način vukao kroz selo, i kad su prolazili lokvama, dovikivao im je:

»Sad već idemo kroz kišne oblake«, a kad ih je najzad počeo vući uza stepenice zamka, reče:

»Sad smo na nebeskim stepenicama i uskoro ćemo biti u predvorju.«

Kad se našao gore u potkrovlju zamka, lopov gurnu vreću u golubarnik i, kad golubovi zalepršaše, reče:

»Čujete li, kako se anđeli raduju i kako mašu krilima?«

Potom namače rezu i udalji se.

Sutradan se on uputi grofu i kaza mu da je rešio i treći zadatak: iz crkve je odveo sveštenika i zvonara.

»Gde si ih ostavio?« upita grof.

»Leže u vreći gore u golubarniku i misle da su na nebu.«

Grof se pope do golubarnika i sam se uveri da je lopov govorio istinu. Kad je iz zatvora oslobodio sveštenika i zvonara, reče:

»Ti si veliki lopov i izdržao si probu. Ovog puta si izvukao živu glavu, ali gledaj da odeš iz moje zemlje, jer ako te ovde opet vide — možeš računati na vešala.«

Arhilopov se oprosti sa roditeljima i opet pođe u beli svet; niko više o njemu ne ču bilo šta.

193.

Dobošar

Jedne večeri pođe poljem sasvim sam neki mlad dobošar i tako prispe do jednog jezera. Tu vide kako na obali leže tri parčeta belog platna.

»Lepog li rublja«, reče i jedan komad tutnu u džep.

Zatim pođe kući i leže u postelju, i ne pomišljajući više na ono što je našao. Upravo kad ga je hvatao san,

učini mu se kao da ga neko zove po imenu. On oslušnu i dobro ču kako mu neko tihim glasom dovikuje:

»Dobošaru, dobošaru, probudi se.«

Pošto je bila mrkla noć, on nije mogao nikoga da vidi, ali mu se ipak učini kao da pred njegovom posteljom lebdi nečija prilika.

»Šta hoćeš?« upita on.

»Vrati mi moju košulju«, odgovori glas, »koju si mi odneo sinoć sa jezera.«

»Dobićeš je«, reče dobošar, »ako mi kažeš ko si.«

»Ah«, uzvrati glas, »ja sam kći moćnog kralja, ali me je opčinila veštica i nalazim se na staklenom brdu. Svakog dana se moram sa svoje dve sestre kupati u jezeru, ali bez košulje ne mogu da se vratim na brdo. Sestre su mi već otišle, a ja sam bez košulje bila prinuđena da ostanem. Molim te, vrati mi košulju.«

»Smiri se, jadno dete«, reče dobošar, »rado ću ti je vratiti.«

Izvadi je iz džepa i u tami joj je dade. Ona žurno zgrabi košulju i htede sa njom odmah da ode.

»Sačekaj još koji trenutak«, reče dobošar, »možda ti mogu pomoći.«

»Mogao bi mi pomoći samo ako bi se popeo na stakleno brdo i oslobodio me iz vlasti one veštice. Međutim, do staklenog brda nećeš moći da dođeš, a ako i dođeš, nećeš se moći popeti.«

»Ono što želim, to i mogu«, reče dobošar. »Žao mi te je, a i ne zazirem ni pred čim. Međutim, ja ne znam put koji vodi prema staklenom brdu.«

»Put prolazi kroz golemu šumu u kojoj prebivaju ljudožderi«, odgovori ona, »više ti ne smem reći.«

Potom dobošar ču kako ona zujeći nestade.

U samo svitanje dobošar ustade, uprti doboš i bez straha pođe pravo u šumu. Pošto je neko vreme išao a

nije video nijednog diva, pomisli: 'Moram ta čmavala probuditi', pa preda se obesi doboš i poče brzo dobovati tako da ptice uz piskanje prhnuše iz krošanja. Ne potraja dugo kad se uspravi jedan div što je ležao u travi i spavao; bio je visok kao jela.

»Ti, kepecu od bubnjara«, doviknu mu, »zašto ovde udaraš u bubanj i budiš me iz najslađeg sna?«

»Bubnjam«, odgovori dobošar, »jer za mnom dolaze hiljadu ljudi, pa da bi znali put.«

»Šta će oni ovde u mojoj šumi?« upita div.

»Da ti smrse konce i da šumu očiste od čudovišta kao što si ti.«

»Oho«, reče div, »zgaziću vas kao mrave.«

»Misliš da ćeš moći nešto protiv njih učiniti?« uplaši ga dobošar. »Kad se sagneš da jednog od njih ščepaš, on će ti pobeći i sakriti se. A kad ti legneš i zaspiš, oni će doći iz svih grmova i uzmileće kao mravi na tebe. Svaki za pasom ima čelični čekić i njime će ti razbiti lobanju.«

Div se ozlovolji i pomisli: 'Ako se počnem akati s tim lukavim narodom, može se to ipak izroditi u moju nesreću. Vukovima i medvedima zavrćem šiju, ali se ne mogu zaštititi od glista', a zatim reče:

»Čuj, momčiću, povuci se. Obećavam ti da ću tebe i tvoje drugare ubuduće ostavljati na miru. Ako imaš još koju želju, reci mi i ja ću je tebi za ljubav ispuniti.«

»Ti imaš duge noge«, reče dobošar, »i možeš brže trčati nego ja. Ponesi me do staklenog brda, a ja ću svojima dati znak za povlačenje i oni će te ovog puta ostaviti na miru.«

»Dođi, crviću«, reče div, »sedni mi na rame pa ću te poneti kuda želiš.«

Div ga podiže i dobošar poče gore udarati u doboš koliko mu je volja. Div pomisli: 'Biće da je to znak da se ostali povuku.'

Posle nekog vremena na putu sretoše drugog diva koji uze dobošara i stavi ga u rupicu za dugme. Dobošar se uhvati za dugme, koje je bilo veliko kao kakva činija, i — držeći se dobro za njega — poče sav veseo zverati naokolo.

Dođoše i do trećeg diva i on ga uze iz rupice za dugme i stavi na obod svog šešira. Tu je dobošar išao gore-dole i gledao preko drveća, a kad je na plavičastom obzorju ugledao jedno brdo, pomisli: 'Ono je sigurno stakleno brdo', i ne prevari se. Div načini još samo nekoliko koraka, i oni se nađoše u podnožju brda. Tu on skide dobošara koji od njega zatraži da ga ponese i do samog vrha. Međutim, div zatrese glavom, promrmlja nešto sebi u bradu i vrati se u šumu.

Sad je jadni dobošar stajao pred brdom koje je bilo visoko kao kada bi se tri obična stavila jedno na drugo. Sem toga, ono je bilo glatko kao ogledalo, a on nije znao kako da se na njega ispne. Poče se penjati, ali uzalud jer bi uvek skliznuo nadole.

'Da sam sada ptica', pomisli, ali čemu želje, jer krila mu neće izrasti. Dok je tako stajao i nije umeo sebi pomoći, nedaleko odatle ugleda dva čoveka koja su zapodenula žestoku svađu. Dobošar pođe prema njima i vide da se prepiru oko jednog sedla koje je pred njima ležalo na zemlji i koje je svaki od njih hteo imati.

»Što ste vi budale!« reče on. »Džapate se oko sedla za koje nemate ni konja.«

»Ovo sedlo zaslužuje da se čovek za njega bori«, odgovori jedan od te dvojice, »jer ko se na njemu nađe i poželi da se nađe bilo gde — makar i na kraju sveta — taj će se tu naći u trenutku kad je izgovorio želju. Sedlo je zajedničko i na mene je došao red da ga uzjašem, ali ovaj drugi to ne dopušta.«

»Ja ću brzo spor razrešiti«, kaza dobošar, pa se malo

udalji i u zemlju zabode beli štap. Onda se povrati i reče: »Sad potrčite prema onom štapu, i onaj koji bude prvi, neka i jaše.«

Obojica se dadoše u trk, no jedva da su odmakli nekoliko koraka, dobošar skoči i sede na sedlo i požele da se nađe na staklenom brdu. Za tili čas on se stvori tamo. Gore na brdu nalazio se proplanak sa starom, kamenom kućom; pred njom je ležao veliki ribnjak, a iza nje je bila tamna šuma. Ljude i životinje nije video, svuda je vladala tišina, samo je vetar šumeo u drveću; oblaci su mu prolazili iznad same glave. Dobošar priđe vratima i pokuca. Kad je po treći put kucnuo, vrata otvori starica žuta lica i crvenih očiju; na dugom nosu je imala naočare. Ona ga pogleda oštro i zapita šta želi.

»Hoću da uđem, da nešto pojedem i da prenoćim«, odgovori dobošar.

»Izaći ću ti u susret«, reče starica, »ako zauzvrat obaviš tri posla.«

»Zašto da ne?« uzvrati on. »Ne zazirem ni od kakvog posla, ma koliko bio težak.«

Starica ga pusti da uđe, dade mu da jede, a uveče on dobi i udobnu postelju. Sutradan kad se dobošar ispavao, starica sa svog suvog prsta skide naprstak, pruži mu ga i reče:

»Sad pođi na posao i ovim naprskom ispljuskaj i isprazni ribnjak. Ali pre no što padne noć moraš biti gotov, a sve ribe što su u vodi moraju biti izvađene i poređane po vrsti i veličini.«

»To je čudan posao«, reče dobošar, no krenu ka ribnjaku i poče da ga prazni. Radio je celo jutro. Međutim, može li se naprskom ispljuskati kakva velika voda, pa radilo se to i hiljadama godina? Kad je bilo podne, on pomisli: 'Sve je zaludu, i svejedno je da li radim ili ne radim', pa prestade s poslom i sede.

Tad iz kuće izađe jedna devojka, pred njega stavi kotaricu s jelom i reče:

»Ti sediš tu tako tužan — šta ti je?«

On je pogleda i vide da je čudesno lepa.

»Ah«, reče, »nisam kadar da svršim ni prvi posao, a kako li će tek biti s onima što mi predstoje? Pošao sam u beli svet da tražim kraljevu kćer koja navodno stanuje ovde, ali je nisam našao; poći ću dalje.«

»Ostani ovde«, reče devojka, »ja ću ti pomoći da se izvučeš iz nevolje. Ti si umoran, stavi glavu na moje krilo i odspavaj. Kad se probudiš, posao će biti obavljen.«

Dobošaru to nije trebalo dvaput reći. Čim su mu se sklopile oči, ona okrete čaroban prsten i reče:

»Vodo, nestani! Ribe, napolje!«

Istog časa voda se poput beličaste magle podiže uvis i nestade s ostalim oblacima, a ribe se zapraćkaše, iskočiše na obalu i poređaše prema veličini i vrsti. Kad se dobošar probudio, s čuđenjem vide da je sve uveliko gotovo.

Međutim, devojka reče:

»Jedna od riba ne leži sa svojima, već je posve sama. Večeras kad starica dođe i vidi da je sve ono što je zahtevala — ispunjeno, upitaće: 'Zašto je ta riba sama?' Ti joj tad baci ribu u lice i kaži: 'Ona je za tebe, stara veštice'.«

S večeri dođe starica i kad postavi ono pitanje, dobošar joj u lice baci ribu. Ona se pravila kao da to i nije primetila; ćutala je i pakosno ga pogledivala.

»Juče ti je posao bio prelak; moram ti dati nešto teže. Danas ćeš morati celu šumu poseći, drva isitniti u cepanice i složiti ih u hvatove; do mraka sve mora biti gotovo«, pa mu dade sekiru, malj i dva klina. Međutim, sekira je bila od olova, a malj i klinovi — od lima. Kad dobošar poče da obara drvo, sekira se iskrivi, dok se

malj i klinovi spljoštiše. On nije znao šta da radi, no u podne eto ti opet devojke s jelom i ona ga uteši.

»Stavi glavu na moje krilo«, reče, »i spavaj. Kad se probudiš, posao će biti urađen.«

Ona okrete svoj čarobni prsten i u tom času cela šuma se uz prasak svali, drveće se samo od sebe isitni u cepanice i složi u hvatove. Činilo se kao da nevidljivi divovi obavljaju posao. Kad se dobošar probudio, devojka reče:

»Vidiš, drveće je složeno u hvatove; ostala je samo jedna jedina grana. No, večeras kad starica dođe i upita šta je s tom granom, ti je njome potkači i reci: 'Ona je za tebe, veštice'.«

Pred sumrak dođe starica i reče:

»Vidiš li kako je posao bio lak, no za koga je ona grana?«

»Za tebe, veštice«, odgovori on i njome je potkači. Ali starica se pretvarala kao da to nije ni osetila, podrugljivo se nasmeja i reče:

»Sutra u cik zore treba da sva drva staviš na gomilu, da ih potpališ i sve pretvoriš u pepeo.«

Ustao je u samo svitanje i počeo sakupljati drva. Ali kako da jedan jedini čovek snese na gomilu čitavu šumu? Posao nije odmicao. Ipak ga devojka ne ostavi u nevolji. Ona mu u podne donese jelo; pošto je jeo, dobošar stavi glavu na njeno krilo i zaspa. Kad se probudio, video je veliku gomilu drva u čudovišno velikom plamenu čiji su jezičci dopirali sve do neba.

»Čuj dobro«, reče devojka, »kad dođe, veštica će ti svašta nalagati. Ti čini bez straha ono što bude tražila, pa ti ništa neće moći. Ali ako se uplašiš, vatra će te zahvatiti i progutati. Na kraju, kad sve učiniš, zgrabi je obema rukama i baci posred žara.«

Potom devojka ode, a krišom dođe starica.

»Auh! Zima mi je!«, reče ona. »Evo vatre što se rasplamsala; ona će mi zgrejati stare kosti i prijaće mi. Ali tamo je panj što neće da gori. Izvadi ga iz vatre! Ako i to još učiniš, slobodan si i možeš ići kuda želiš. Samo hrabro napred!«

Dobošar se nije dugo premišljao, skoči usred plamena koji mu ništa ne učini, čak mu ni kosu ne osmudi. On iznese panj i odloži ga na stranu. No čim je drvo dodirnulo zemlju, prometnu se, i pred dobošarem se nađe ona lepa devojka što mu je u nevolji pomagala. Po svilenom, zlatnoblistavom ruhu lepo je video da je to kraljeva kći.

Međutim, starica se zlobno nasmeja i reče:

»Misliš da je imaš? Ali ona još nije tvoja.«

Kad veštica upravo htede nasrnuti na devojku i odvući je, dobošar obema rukama zgrabi staricu, podiže je uvis i baci u plamene čeljusti koje se zatvoriše kao da se raduju što gutaju jednu vešticu.

Potom kraljeva kći pogleda dobošara i kad vide da je to lep mladić i kad se seti da je on svoj život stavio na kocku da bi nju izbavio, pruži mu ruku i reče:

»Za mene si sve učinio, ali ni ja tebi neću ostati dužna. Ako obećaš da ćeš mi biti veran, postaćeš mi muž. Neće nam nedostajati bogatstva: biće nam dosta ono što je ovde veštica sakupila.«

Devojka ga potom uvede u kuću; tu stajahu škrinje i sanduci prepuni blaga. Zlato i srebro ostaviše netaknuto, a uzeše samo drago kamenje. Dobošar i devojka ne htedoše više ostati na staklenom brdu; on joj reče:

»Sedi kraj mene na sedlo, i sletećemo na zemlju kao ptica.«

»Ne sviđa mi se to staro sedlo«, nato će ona, »treba samo da okrenem svoj čarobni prsten i mi ćemo se naći kod kuće.«

»Dobro«, uzvrati dobošar, »poželi da smo pred gradskom kapijom.«

Za tili čas oni se tu i stvoriše, a dobošar reče:

»Najpre ću poći roditeljima i sve im ispričati. Čekaj me ovde na poljani, brzo ću se vratiti.«

»Ah«, prozbori tiho kraljeva kći, »molim te, kad stigneš nemoj roditelje ljubiti u desni obraz, jer ćeš inače sve zaboraviti, a ja ću ostati ovde — sama i napuštena.«

»Kako da te zaboravim?« začudi se on i čvrsto joj obeća da će se vrlo brzo vratiti.

Kad je stupio u očevu kuću, niko nije znao ko je on — toliko se bio izmenio, jer tri dana koja je proveo na staklenom brdu behu tri duge godine. Tad dobošar reče ko je i roditelji mu padoše oko vrata, radujući se. I on sam se toliko uzbudi da ih poče ljubiti u oba obraza, sasvim zaboravivši devojčine reči. Ali onda kad je roditelje poljubio u desni obraz, iščili mu svako sećanje na kraljevu kćer. On stade prazniti džepove i pregršt najvećih dragulja stavi na sto. Roditelji uopšte ne znađahu šta da rade s tim bogatstvom. Na kraju, otac poče zidati raskošan zamak okružen vrtovima, šumama i livadama, kao da će u njemu stanovati sam knez. Kad je priveo poslove kraju, majka reče:

»Sine, našla sam za tebe devojku; za tri dana će biti svadba.«

Dobošar se zadovoljno pokoravao svakoj želji svojih roditelja.

A sirota kraljeva kći dugo je stajala pred gradom i čekala da se mladić vrati. Kad se smrklo ona reće:

»Sigurno je roditelje poljubio u desni obraz i mene zaboravio.«

Srce joj je bilo tako prepuno tuge da požele da se nađe u samotnoj šumskoj kućici, jer nije htela da se vrati na

očev dvor. Svake večeri ona je odlazila u grad i prolazila kraj mladićeve kuće. On ju je pokatkad viđao, ali je više nije mogao prepoznati. Najzad ona ču kako ljudi govore:

»Sutra se proslavlja njegova svadba.«

Tad devojka reče: »Pokušaću da mu ponovo osvojim srce.«

Kad se slavio prvi dan svadbe, ona okrete svoj čarobni prsten i reče:

»Želim haljinu blistavu kao sunce.«

Istog časa se pred njom stvori haljina; bila je tako sjajna kao da je tkana od samih sunčevih zraka. Kad su se okupili svi gosti, kraljeva kći stupi u dvoranu. Svako se divio lepoj haljini, a ponajviše sama nevesta. Pošto je najviše žudela za lepim haljinama, ona priđe neznanki i upita je ne bi li htela da joj proda svoju haljinu.

»Za zlato je ne bih dala«, odgovori ona, »ali ako budem smela da jednu noć provedem ispred vrata sobe u kojoj spava mladoženja, daću je.«

Nevesta ne mogaše da se odupre želji da ima haljinu, te pristade. Ali ona uveče mladoženji nali u vino uspavljujući napitak od kojeg on pade u dubok san. Noću kada se sve smirilo, kraljeva kći se šćućuri ispred vrata spavaće sobe, odškrinu ih i reče:

»Dobošaru, dobošaru, čuj me ti!
Zar si mene sasvim zaboravio?
Zar nisi na brdu staklenom kraj mene bio?
Zar te nisam od veštice spasla?
Zar zaloga vernosti ruka tvoja ne bi?
Dobošaru, dobošaru, čuj me ti!«

Ali sve je to bilo zaludu. Dobošar se nije budio, a kad je svanulo, kraljeva kći morade otići nesvršena posla.

Druge večeri ona ponovo okrete svoj čarobni prsten i reče:

»Želim haljinu srebrnu kao mesec.«

Kad se na svečanosti kraljeva kći pojavila u haljini nežnoj kao mesečina, nevesta opet zažele da je ima. Devojka joj dade haljinu, pošto joj bi dopušteno da i drugu noć provede ispred vrata mladoženjine spavaće sobe. Noćnom tišinom se ponovo razleže njen glas:

»Dobošaru, dobošaru, čuj me ti!
Zar si mene sasvim zaboravio?
Zar nisi na brdu staklenom kraj mene bio?
Zar te nisam od veštice spasla?
Zar zaloga vernosti ruka tvoja ne bi?
Dobošaru, dobošaru, čuj me ti!«

Međutim, opet se dobošar nije mogao probuditi jer je bio opijen uspavljujućim napitkom.

U zoru se ona, tužna, vrati u svoju šumsku kućicu. No posluga u kući je čula kukanje nepoznate devojke, te mladoženji to ispriča. Reče mu takođe kako on nije bio u stanju da išta od toga čuje jer su mu u vino sipali uspavljujući napitak.

Treće večeri kraljeva kći okrete čarobni prsten i reče:

»Želim haljinu koja svetluca kao zvezde.«

Kad se u njoj pojavila na svečanosti, nevesta se zbog sjajne haljine, koja je daleko nadmašivala prethodne, sasvim izbezumi i reče:

»Moram je imati.«

Kraljeva kći je dade, kao i prve dve, za dopuštenje da noć provede ispred vrata mladoženjine spavaće sobe. A on, pak, ne ispi vino što mu je ponuđeno pre spavanja, već ga prosu iza kreveta. I kad se u kući sve stišalo, on ču blagi glas kako ga doziva:

»Dobošaru, dobošaru, ...
Zar si mene sasvim zaboravio?
Zar nisi na brdu staklenom kraj mene bio?
Zar te nisam od veštice spasla?
Zar zaloga vernosti ruka tvoja ne bi?
Dobošaru, dobošaru, čuj me ti!«

Iznenada mu sinu istina pred oči.

»Ah«, povika, »kako sam mogao biti tako neveran? No svemu tome je kriv poljubac koji, radujući se svim srcem, dadoh roditeljima u desni obraz: on me je opio.«

Tad mladić skoči, uze kraljevu kćer za ruku i povede je postelji roditelja.

»Ovo je moja prava nevesta«, reče, »i ako se oženim drugom, učiniću veliku nepravdu.«

Kad čuše kako se sve to dogodilo, oni se složiše radosna srca. Potom se u dvorani opet pripališe sveće, donesoše bubnjeve i trube, a prijatelje i rođake pozvaše da opet dođu, pa se onda prava svadba proslavi u velikoj radosti. Prva nevesta kao naknadu zadrža haljine i bi zadovoljna.

194.

Klas

Davno, kad je još i sam Gospod bog hodio zemljom, plodnost tla beše daleko veća nego što je sada. U to vreme klasje rađaše ne pedeset ili šezdeset zrna, već ih beše četiri ili pet stotina. Žito je tada raslo po čitavoj stabljici — od korena pa do samog vrha; koliko je ona bila duga, toliki je bio i klas. Ali kao što to obično biva, kad žive u izobilju ljudi zaboravljaju na božji blagoslov, postaju ravnodušni i lakoumni. Jednog dana kraj žitišta

prolazila neka žena; njeno dete koje je kraj nje trčkaralo, pade u baru i uprlja haljinu. Tad majka iščupa pregršt lepog klasja i njime mu je obriše. Kad Gospod, koji je upravo tuda prolazio, vide to, razgnevi se i reče:

»Odsad stabljika neće više nositi klas: ljudi više nisu dostojni nebeskog dara.«

Oni koji se tu nađoše i koji to čuše, prestraviše se, padoše na kolena i počeše ga preklinjati da na stabljici ostavi nešto zrna; ako oni sami to i ne zaslužuju, a ono zbog nevinih kokošaka, koje će inače morati da skapaju od gladi.

Gospod, koji im je predvideo bedu, smilova se i usliši molbu. Dakle, na stabljici još samo gore osta klas, gde i danas raste.

195.

Nadgrobna humka

Jednog dana je neki seljak stajao u dvorištu i posmatrao svoje njive i vrtove. Žito je bujalo, dok su se voćke povijale pod punim plodovima. Gomile prošlogodišnjeg žita na tavanu bile su još tako velike da su ih grede jedva izdržavale. Zatim on pođe u staju u kojoj su se nalazili tovljeni volovi, debele krave i krasni konji. Najzad se vrati u sobu i baci pogled na gvozdene sanduke u kojima je ležao novac. Dok je tako stajao i posmatrao svoje bogatstvo, odjednom neko snažno zakuca, ali ne na vrata sobe, već na vrata njegova srca. Ona se otvoriše i seljak ču glas koji mu reče:

»Da li si bližnjima dobro činio tim blagom? Da li si video bedu siromaha? Da li si s gladnima delio od svoga hleba? Da li si bio zadovoljan onim što si imao ili si još više tražio?«

Srce se nije ustezalo da istinu odgovori: da je bilo tvrdo i neumoljivo, pa svojima nikad ništa dobrog ne učini; da se, ako bi došao siromah, okretalo na drugu stranu; da nije marilo za boga, već je jedino mislilo kako da poveća svoje bogatstvo; da i kad bi bilo njegovo sve ono što je pod kapom nebeskom, da mu ipak ne bi bilo dosta.

Kad je seljak čuo taj odgovor, užasno se prestravi; kolena mu počeše klecati te morade sesti.

Tad opet neko pokuca, ali na vrata njegove sobe. Bio je to sused, siromašak sa čoporom dece koju nije bio kadar da nahrani. 'Znam', pomislio je siromah, 'da mi je sused bogat, ali on je isto tako i škrt. Ne verujem da će mi pomoći, no kako moja deca vape za hlebom, pokušaću.'

On reče bogatašu:

»Od svoga ne dajete ništa lako. No ja ovde stojim kao neko kome je voda došla do grla: deca mi skapavaju od gladi. Pozajmite mi četiri merice žita.«

Bogataš ga je dugo posmatrao. Tad prvi sunčev zrak dobrote poče da topi kap s leda lakomosti.

»Neću ti pozajmiti četiri merice«, odgovori on, »već ću ti pokloniti osam, ali moraš ispuniti jedan uslov.«

»Šta treba da radim?« upita siromah.

»Kad umrem, probdećeš tri noći na mom grobu.«

Čuvši ovaj predlog, siromahu seljaku bi hladno oko srca, ali zbog nevolje u kojoj se nalazio pristao bi na sve. On, dakle, pristade i žito ponese kući.

I bi onako kao što je bogataš naslutio da će se dogoditi: posle tri dana on se iznenada sruši mrtav na zemlju. Niko nije znao kako se to dogodilo, no niko nije ni požalio za njim.

Kad su ga pokopali, siromah se seti svog obećanja. Rado bi se ratosiljao te obaveze, ali pomisli: 'On je

prema tebi ipak bio milostiv; njegovim žitom si nahranio izgladnelu decu. A da i nije tako, dao si obećanje i moraš ga održati.'

Kad se počela spuštati noć, siromah ode na groblje i sede na grobnu humku. Naokolo je vladala tišina, samo je mesec obasjavao humke, a ponekad bi proletela i koja sova, tužno hučući. Kad je sunce granulo, on se zdrav i čitav zaputi kući. Isto tako mirno prošla je i druga noć.

Ali trećeg dana uveče siromah oseti neobičan strah; činilo mu se kao da mu se nešto sprema. Kad je došao do groblja na zidu spazi jednog čoveka koga još nikad nije video. On je bio mlad; lice mu je bilo prekriveno ožiljcima, dok su mu užagrene oči unaokolo sevale; bio je potpuno zaogrnut jednim starim plaštom i samo su se videle velike jahačke čizme.

»Šta tražite ovde?« oslovi ga seljak. »Zar vas ne podilaze žmarci na ovom pustom groblju?«

»Ne tražim ništa«, odgovori čovek, »a ničega se i ne bojim. Ja sam kao onaj mladić što je pošao u svet da nauči šta je strah; no trud mu je bio uzaludan. Međutim, on je za ženu dobio kraljevu kćer i uz nju velika bogatstva, dok sam ja još uvek siromašan. Ja nisam niko drugi do otpušteni vojnik što ovde smera da provede noć, jer inače drugog pribežišta nemam.«

»Ako se ne plašite«, reče seljak, »ostanite sa mnom i pomozite mi da čuvam tamo onaj grob.«

»Davanje straže vojnikov je posao«, nato će čovek, »što god nam se ovde desi, dobro ili zlo, zajedno ćemo podnositi.«

Seljak se složi i oni zajedno sedoše na grob.

Sve je bilo mirno do ponoći; tad iznenada vazduhom odjeknu prodorno pištanje i dvojica stražara ugledaše đavola koji je živ pred njima stajao.

»Gubite se, hulje!« doviknu im, »taj što leži u grobu

pripada meni; poneću ga. Ako se ne izgubite, zavrnuću vam šije.«

»Gospodine sa crvenim perom«, reče vojnik, »vi niste moj kapetan te vam se ne moram povinovati; još ne znam šta je strah. Idite svojim putem, a mi ćemo ovde i dalje sedeti.«

Đavo pomisli: 'Ta dva odrpanka najlakše ćeš pridobiti zlatom', pa mekšim glasom i posve drugarski upita ne bi li hteli uzeti kesu zlata i da pođu kući.

»To već nije tako loše«, odgovori vojnik, »ali se jednom kesom punom zlata nećemo zadovoljiti. Ako nam date toliko da njime napunimo jednu od mojih čizama, uklonićemo ti se s bojnog polja i povući se.«

»Nemam toliko pri sebi«, reče đavo, »no doneću. U obližnjem gradu stanuje jedan razmenjivač para, koji je moj dobar prijatelj. Toliko koliko ištete on će mi rado pozajmiti.«

Kad je đavo iščezao, vojnik izu levu čizmu i reče:

»Već ćemo povući za nos tog crnog đavola. Dajte mi svoj nož, kume.«

On sa čizme odreza đon i onda je stavi kraj humke u visoku travu, uz ivicu jedne upola travom obrasle rupe.

»Tako, sad je sve u redu«, reče, »pa neka dimničar dođe.«

Obojica sedoše i počeše iščekivati. Ne potraja dugo kad eto ti đavola gde u ruci nosi vrećicu sa zlatom.

»Istresite je u čizmu«, reče vojnik i čizmu malo pridiže. »Ali to neće biti dosta.«

Čađavi isprazni vrećicu, no zlato propade kroz čizmu i ona ostade prazna.

»Glupi đavole!« uzviknu vojnik, »nisam li odmah rekao da to neće biti dosta? Vratite se i donesite više.«

Đavo zavrte glavom, ode i posle jednog časa dođe, noseći pod miškom mnogo golemiju vreću.

»Samo sipaj!« povika vojnik, »ali ne verujem da će se čizma napuniti.«

Zlato je zazvečalo kad je palo na dno. Međutim, čizma i ovog puta ostade prazna. I sâm đavo svojim užagrenim očima pogleda unutra i uveri se da je to zaista istina.

»Vi imate sramotno široke listove«, poviče on i iskrivi usta.

»Zar mislite«, uzvrati vojnik, »da ja imam konjsku nogu kao vi? Otkad ste toliko škrti? Gledajte da pribavite što više zlata, inače od našeg dogovora neće biti ništa.«

Đavo iznova otkasa. Ovog puta ga dugo nije bilo, te kad se najzad pojavio, na plećima je nosio vreću i dahtao pod njenim teretom. Istrese je u čizmu, ali ona osta prazna kao i ranije. Đavo se tad razgnevi i htede vojniku iz ruke istrgnuti čizmu, no u tom trenu na nebu se pojavi prvi zrak izlazećeg sunca te zao duh klisnu, na sav glas vrišteći.

Jadna duša je bila spasena. Seljak je hteo da podeli zlato, ali vojnik reče:

»Daj siromasima ono što meni pripada; ja ću se useliti u tvoju kolibu pa ćemo nas dvojica od preostalog zlata živeti u miru i spokoju sve dok to bude po volji bogu.«

196.

Stari Rinkrank

Bio jednom neki kralj i imao kćer. Kad je ona stasala za udadbu, on naredi da se napravi stakleno brdo pa razglasi da će je za ženu dobiti onaj ko preko toga brda pređe a ne padne. Tad dođe jedan mladić, koji je veoma voleo kraljevu kćer, i zaprosi je od kralja.

»Dobićeš je«, reče kralj, »ako uzmogneš da pretrčiš preko brda a da ne padneš.«

Kraljeva kći reče da će poći s mladićem i pridržati ga ako počne da pada. Tad njih dvoje krenuše preko brda i baš kad se nađoše na pola puta, ona se oklíznu i pade; istog časa se stakleno brdo otvori i kraljeva kći u njega upade. Prosac nije mogao videti kako je devojka nestala, jer se brdo odmah za njom zatvorilo. On poče da lije silne suze i da kuka na sav glas, a i kralja obuze tuga te naredi da se brdo rasturi, misleći da će tako svakako doći do kćerke. Ali ipak, oni ne mogaše naći mesto gde je ona propala.

U međuvremenu, kraljeva kći je dospela na dno jedne velike pećine. Tad joj dođe neki starac s dugom sedom bradom i reče da će je ostaviti u životu ako hoće da mu služi i da radi sve ono što joj naredi, u protivnom — ubiće je. Devojka, šta će?, stade da radi sve što bi joj on naredio. Svako jutro starac je iz torbe vadio merdevine, prislanjao ih uza zid pećine i onda kroz otvor izlazio napolje, a zatim ih je izvlačio za sobom. Ostavši sama, kraljeva kći je morala da mu kuva jelo, namešta krevet i svršava sve poslove. Kad se vraćao kući, uvek je sa sobom donosio gomilu zlata i srebra. Tako minuše silne godine i devojka sasvim ostari; on joj nadenu ime Mansrota, a ona ga morade zvati stari Rinkrank.

Jednom prilikom kad starac opet napusti pećinu, ona mu namesti krevet i opra činije, a onda zatvori sva vrata i sve prozore; ostavi otvoreno samo jedno prozorče kroz koje je dopirala svetlost. Kad se vratio, stari Rinkrank pokuca na vrata i viknu:

»Mansroto, otvori mi vrata.«

»Neću«, reče ona, »vrata ti ne otvaram, stari Rinkranče.«

Nato će on:

»Ovde stojim ja, bedni Rinkrank,
Na sedamnaest svojih nogu dugih,
Na svom pozlaćenom stopalu,
Mansroto, operi mi činije.«

»Već sam ti ih oprala«, uzvrati ona.
Tad on opet reče:

»Ovde stojim ja, bedni Rinkrank,
Na sedamnaest svojih nogu dugih,
Na svom pozlaćenom stopalu,
Mansroto, namesti mi krevet.«

»Već sam ti ga namestila«, uzvrati ona.
Tad on opet prozbori:

»Ovde stojim ja, bedni Rinkrank,
Na sedamnaest svojih nogu dugih,
Na svom pozlaćenom stopalu,
Mansroto, otvaraj mi vrata.«

Posle tih reči, on optrča oko kuće i vide da je otvoreno prozorče; tad pomisli: 'Ipak ćeš moći da vidiš šta ona radi i zašto ti ne otvara vrata.'

On htede da proviri kroz prozorče, ali zbog duge brade ne mogaše da proturi glavu. Zato kroz njega najpre ugura bradu, a kad se ona nađe sasvim unutra, Mansrota pritrča i prozorče pritvori uzicom što je bila za njega privezana. Istog časa starac kukavno zavrišta — toliko ga je bolelo, i poče da je moli ne bi li ga oslobodila.

Ona reče kako ga neće pustiti pre no što joj da merdevine kojima se penje na brdo. Hteo-ne hteo, on morade reći gde su merdevine. Mansrota priveza za prozorče

dug kanap, a onda prisloni uza zid pećine merdevine i izađe iz brda. Kad se našla gore, ona povuče uzicu i otvori prozorče. Potom se zaputi ocu i ispriča mu šta joj se dogodilo. Kralj se veoma obradova a i onaj prosac koji je još uvek bio tu. Posle toga ona se vrati te raskopaše brdo i nađoše starog Rinkranka sa svim njegovim zlatom i srebrom. Kralj naredi da starca ubiju, a srebro i zlato ponesoše sa sobom. Tada kraljeva kći dobi za muža iako već ostarelog prosca, i oni počeše da žive u sreći i zadovoljstvu.

197.

Kristalna kugla

Bila jednom neka čarobnica i imala tri sina koji su se bratski voleli. Ali njima starica nije verovala i mislila je kako oni smeraju da se dokopaju njene moći. Zato je najstarijeg sina prometnula u orla koji je bio prinuđen da boravi na liticama, i ponekad se mogao videti kako lebdi na nebu praveći velike krugove. Srednjeg je preobratila u kita koji je živeo u dubokom moru i koji se samo pokatkad mogao videti kako izbacuje uvis snažan mlaz vode. I jedan i drugi vraćali su se u svoje ljudsko obličje samo po dva časa svakog dana.

Pošto se plašio i nije hteo da i on bude pretvoren u kakvu zver, medveda ili vuka, najmlađi sin krišom pobegne od kuće. On je čuo da u zamku zlatnog sunca sedi začarana kraljeva kći koja čeka izbavljenje. No svaki onaj ko ju je pokušao spasti, stavljao je život na kocku; već su dvadeset i tri mladića skončala jadnom smrću; ostao je još samo on da je pokuša spasti, i posle njega niko više neće doći. Kako njegovo srce nije znalo za strah, najmlađi sin odluči da potraži zamak zlatnog

sunca. Dugo je već tumarao i nije ga mogao naći. Najzad dospe u neku golemu šumu iz koje ne znade izići. Odjednom u daljini ugleda dva diva kako mu domahuju rukom. Kad im on priđe, oni mu rekoše:

»Svađamo se oko toga kome da pripadne šešir, i kako smo obojica podjednako snažni, to nijedan ne može da nadvlada drugog. Mali ljudi su razboritiji negoli mi, pa zato ti presudi.«

»Kako se možete džapati oko jednog pohabanog šešira?« reče mladić.

»Ti ne znaš kakva on svojstva ima. To je čarobni šešir, i ko ga stavi na glavu i poželi da se nađe bilo gde, on će se tamo istog časa i stvoriti.«

»Dajte mi šešir«, reče mladić. »Ja ću poći nešto napred i kad vam doviknem da potrčite, vi pojurite te će onome koji prvi stigne do mene pripasti šešir.«

Mladić stavi šešir na glavu i pođe, ali kraljeva kći mu je stalno bila na umu, te on zaboravi divove i poče sve dublje zalaziti u šumu. Idući tako mladić iz dna duše uzdahnu i reče: 'Ah, da sam u zamku zlatnog sunca!' I čim je izustio te reči, on se nađe na povisokom brdu pred kapijom zamka.

Najmlađi čarobničin sin uđe i stade prolaziti kroz sobe, dok najzad u poslednjoj ne nađe kraljevu kćer. Ali kako se prestravi kad je pogleda; lice joj je bilo pepeljasto i puno bora, pogled mutan, a kosa crvena.

»Jeste li vi kraljeva kći čijoj se lepoti sav svet divi?« uzviknu on.

»Ah«, odgovori ona, »ovo nije moje lice; ljudske oči me mogu videti samo u ovoj ružnoći. Ali da bi znao kako uistinu izgledam, pogledaj u ogledalo koje se ne da prevariti; samo ono će ti pokazati kakav je zaista moj lik.«

Ona mu tutnu u ruku ogledalo i on u njemu vide lik

najlepše devojke na čitavom svetu; vide još kako joj od tuge niz obraze teku suze.

Tad mladić reče:

»Kako da te izbavim? Ne zazirem ni od kakve opasnosti.«

Devojka mu tad objasni:

»Ko se dokopa kristalne kugle i stavi je pred čarobnjaka, taj će mu na taj način oduzeti njegovu moć, a ja ću dobiti svoj pravi lik. Ah«, dodade, »mnogi je već zato u smrt otišao. Mladiću, žaliću za tobom ako se izložiš velikim opasnostima.«

»Ništa me ne može zadržati«, reče on, »no kaži šta mi valja činiti.«

»Treba da sve znaš«, odgovori mu kraljeva kći. »Kad siđeš sa brda na kojem stoji zamak, dole kraj izvora nalaziće se divlji tur s kojim ćeš se morati uhvatiti ukoštac. I ako ti pođe za rukom te ga ubiješ, iz njega će izleteti vatrena ptica koja će u sebi nositi užareno jaje. U tom jajetu se kao žumance krije kristalna kugla. Međutim, ona neće ispustiti jaje sve dok na to ne bude prisiljena; ali padne li ono na zemlju, zapaliće se i sažeći sve u svojoj blizini. I samo jaje će se istopiti a sa njim i kristalna kugla, te će sav tvoj trud biti zaludan.«

Mladić siđe do izvora gde tur — frkćući — poče na njega kričati. Posle dugog boja on mu mač svali u stomak te se životinja stropošta na zemlju. Istog časa iz nje izlete vatrena ptica i nameri da odleti; ali orao, mladićev brat, koji se spustio iz oblaka, obruši se na nju i potera je prema moru. Zatim je potkači kljunom te ona morade ispustiti jaje. No ono ne pade u more već na ribarsku kolibu što je stajala na obali; ona se odmah poče pušiti i htede se zapaliti. Tad se u moru podigoše kao kuća visoki talasi, preplaviše kolibu i utrnuše vatru. To je učinio mladićev drugi brat, kit, koji je doplivao i vodu

natisnuo preko obale. Kad je požar bio ugašen, mladić potraži jaje i srećom ga nađe. Ono se još nije bilo istopilo, ali je ljuska ispucala zbog naglog hlađenja vodom, te je on mogao da izvadi neoštećenu kristalnu kuglu.

Kad je mladić došao čarobnjaku i pred njega stavio kuglu, ovaj reče:

»Moja moć je razorena, te si ti od sada kralj u zamku zlatnog sunca. Tom kristalnom kuglom možeš i svojoj braći vratiti ljudsko obličje.«

Potom mladić pohita kraljevoj kćeri i kad stupi u njenu sobu, ugleda je u punom sjaju njene lepote. Oni, puni radosti, razmeniše prstenje.

198.

Devojka Marija

Bio jednom neki kralj i imao sina koji zaprosi kćer jednog moćnog kralja; ona se zvala Marija i bila je zanosno lepa. No mladić bi odbijen jer je njen otac hteo da je da nekom drugom. Međutim, pošto su se njih dvoje voleli iz sveg srca, oni se ne htedoše rastati, te Marija reče svom ocu:

»Ne mogu i ne želim uzeti za muža nikog drugog sem kraljevića.«

Oca tada obuze gnev i naredi da se sazida mračna kula u koju neće dopirati zračak ni sunca ni meseca. Kad je kula bila gotova, on reče:

»U njoj ćeš sedeti sedam godina, a onda ću doći da vidim nije li slomljena tvoja tvrdoglavost.«

U kulu unesoše jela i pića za sedam godina, a zatim devojku i njenu sobaricu uvedoše u nju i zazidaše ih; tako ona bi rastavljena od neba i zemlje. Njih dve su se-

dele u tami, ne znajući kad se smrkavalo a kad je svitalo. Kraljević je često obilazio kulu i dozivao devojku, ali nikakav glas spolja nije mogao prodreti kroz debele zidove. Ali šta su one mogle drugo da čine, sem da jadikuju i kukaju? Međutim, vreme je prolazilo i njih dve po smanjivanju količine hrane i pića primetiše da je sedam godina na izmaku. Pomisliše da je došao trenutak izbavljenja, ali ne čuše udarce čekića, nijedan kamen ne ispade iz zida — izgledalo je kao da ih je njen otac zaboravio. Pošto su imale hrane još samo za neko vreme to su slutile kukavnu smrt, te Marija reče:

»Moramo pokušati i ono poslednje: da vidimo ne bismo li nas dve mogle kako probiti zid.«

Ona uze nož i poče kopkati i bušiti malter oko jednog kamena, a kad se umori, nju zameni sobarica. Posle dugog posla pođe im za rukom da izvade kamen, a onda izvališe i drugi i treći; posle tri dana i prvi zračak svetlosti prodre kroz tamu. Najzad je otvor bio tako velik da su one mogle kroz njega gledati. Nebo beše plavo; u kulu poče da struji svež vazduh; ali kako sve unaokolo tužno izgledaše: zamak njenog oca bio je sav u ruševinama, grad i sela — dokle je pogled sezao — bili su spaljeni, a polja skroz opustošena; nije se mogla videti živa duša.

Kad je otvor bio tako velik da su se one mogle provući, najpre iskoči sobarica a onda i Marija. Ali, kuda poći? Neprijatelji su opustošili čitavo kraljevstvo, kralja prognali, a sve žitelje pobili. One pođoše da potraže neku drugu zemlju, ali nigde ne nađoše ni sklonište niti čoveka koji bi im dao zalogaj hleba. Njihova nevolja beše tako velika da glad moraše utoljavati koprivom. Kad su posle dugog putovanja prispele u drugu zemlju, svuda počeše tražiti bilo kakvog posla. Ali gde god bi zakucale, odbijali su ih i niko ne htede da se smiluje na

njih. Najzad dođoše u jedan velik grad i zaputiše se u kraljevski dvor. I tu im zapretiše da pođu dalje, no kuvar najzad reče da mogu ostati u kuhinji i služiti kao pepeljuge.

Međutim, sin kralja u čijoj su se zemlji sada nalazile beše upravo Marijin verenik. Otac mu je izabrao drugu nevestu koja je bila koliko ružna u licu toliko i zla u srcu. Dan svadbe je bio određen te nevesta već beše prispela, ali zbog svoje velike ružnoće ona se nije pokazivala ni pred kim, već se zaključala u svoju sobu, te joj Marija morade donositi jelo iz kuhinje. Kad je došao dan da nevesta sa mladoženjom pođe u crkvu, ona se postide svoje ružnoće i uplaši da će je ljudi ismejati i izložiti ruglu kad se pojavi na ulici. Tad reče Mariji:

»Predstoji ti velika sreća; ja sam iščašila nogu te ne mogu lepo ići ulicom; ti ćeš obući moju venčanicu i umesto mene poći u crkvu. Veća ti počast ne može pripasti.«

Ali Marija to odbi i reče:

»Ne želim počast koja mi ne pripada.«

Ništa nije pomoglo ni kad joj je nevesta zlato ponudila. Najzad besno reče:

»Ako me ne poslušaš, to će te koštati života. Potrebno je da kažem samo jednu reč i glava će ti se naći pred nogama.«

Tad Marija nemade kud već posluša: obuče raskošnu haljinu nevestinu i ukrasi se njenim nakitom. Kad je ušla u kraljevsku dvoranu, svi se počeše diviti njenoj velikoj lepoti, a kralj reče sinu:

»To je nevesta koju sam ti izabrao i koju ćeš povesti u crkvu.«

Mladoženja se začudi i pomisli: 'Ona liči na moju Mariju, i čak bih poverovao da je to ona; ali Marija već odavno sedi zatvorena u kuli ili je mrtva.'

On je uze za ruku i povede u crkvu. Kraj puta kojim su išli, Marija ugleda koprivin žbun i reče:

»Koprivo, koprivo, tako mala,
Što si sada sama tu?
Sećam se vremena kad sam te brala,
I nesoljenu i nepečenu
U usta trpala.«

»Šta to pričaš?« upita kraljević.

»Ništa«, odgovori ona, »jedino sam pomislila na Mariju.«

On se začudi što ona zna za nju, ali ne izusti ni reči. Kad su se našli na brvnu pred ulazom u groblje, ona reče:

»Mostiću, ne sruši se!
Ja nevesta nisam prava.«

»Šta to govoriš?« upita kraljević.

»Ništa«, uzvrati ona, »jedino sam pomislila na Mariju.«

»Da li je poznaješ?«

»Ne«, odgovori ona, »otkud da je poznajem; samo sam o njoj čula.«

Kad stupiše na crkveni prag, devojka reče:

»Dveri crkvene, ne kršite se!
Ja nevesta nisam prava.«

»Šta to govoriš?« upita mladoženja.

»Ah«, odgovori ona, »samo sam pomislila na Mariju.«

Kraljević tad izvadi ogrlicu, stavi je na njen vrat i zakopča. Potom oni uđoše u crkvu i sveštenik im pred

oltarom sklopi ruke te ih na taj način venča. On je povede kući, ali ona čitavim putem ne prozbori ni reči. Kad su stigli u kraljevski zamak, Marija pohita u nevestinu sobu, skide raskošno ruho i nakit, pa obuče svoju sivu bluzu; samo zadrža ogrlicu koju je dobila od mladoženje.

Kad se spustila noć i kad je nevesta morala poći u kraljevićevu sobu, ona preko lica stavi veo da on ne bi otkrio prevaru. Čim su sve sluge otišle, on joj reče:

»Šta si ono govorila koprivinom grmu koji je stajao kraj puta?«

»Kakvom koprivinom grmu?« upita ona. »Nisam razgovarala ni sa kakvim koprivinim grmom.«

»Ako to nisi učinila, ti onda nisi ni prava nevesta«, nato će on.

Ona se brzo snađe i prozbori:

»Moram poći do služavke,
Ona nosi moje misli.«

Tad izađe i izbrecnu se na Mariju:

»Curo, šta si rekla koprivinom grmu.«

»Ništa sem:

Koprivo, koprivo, tako mala.
Što si sada sama tu?
Sećam se vremena kad sam te brala,
I nesoljenu i nepečenu
U usta trpala.«

Nevesta otrča u sobu i reče:

»Sad znam šta sam govorila koprivinom grmu«, pa ponovi reči koje beše upravo čula.

»Ali šta si rekla brvnu kad smo preko njega prelazili?« upita kraljević.

»Brvnu?« začudi se ona. »Nisam razgovarala ni sa kakvim brvnom.«
»Onda ti nisi ni prava nevesta.«
Ona opet reče:

> »Moram poći do služavke,
> Ona nosi moje misli.«

Pa izjuri i obrecnu se na Mariju:
»Curo, šta si rekla brvnu?«
»Ništa sem:

> Mostiću, ne sruši se!
> Ja nevesta nisam prava.«

»To će te stajati života«, uzviknu nevesta, no pohita u sobu i reče:
»Sad znam šta sam govorila brvnu«, te ponovi Marijine reči.
»Ali šta si rekla crkvenim dverima?«
»Crkvenim dverima?« uzvrati ona. »Nisam razgovarala ni sa kakvim crkvenim dverima.«
»Onda ti nisi ni prava nevesta.«
Ona izađe iz sobe pa se prodera na Mariju:
»Curo šta si rekla crkvenim dverima?«
»Ništa sem:

> Dveri crkvene, ne kršite se!
> Ja nevesta nisam prava.«

»To će te stajati glave«, povika nevesta i pade u najveću jarost, no pohita natrag u sobu i reče:
»Sad znam šta sam govorila crkvenim dverima«, i ponovi Marijine reči.
»Ali gde ti je ogrlica koju sam ti dao na ulazu u crkvu?«

»Kakva ogrlica?« odgovori ona, »nisi mi dao nikakvu ogrlicu.«

»Sam ti je stavih oko vrata i zakopčah. Ako se toga ne sećaš, ti nisi prava nevesta.«

On joj skide veo s lica i kad ugleda njenu beskrajnu ružnoću, ustuknu prestravljen i reče:

»Kako si dospela ovamo? Ko si ti?«

»Ja sam tvoja odabrana nevesta; ali kako sam strepela da će mi se ljudi izrugivati kad me budu ugledali, to sam naredila pepeljugi da obuče moje ruho i da umesto mene pođe u crkvu.«

»Gde je ta devojka?« upita kraljević, »hoću da je vidim. Hajde, pođi i dovedi je!«

Nevesta izađe i kaza slugama da je pepeljuga kradljivica te da je odvedu u dvorište i zato joj odrube glavu. Sluge je ščepaše u nameri da je odvuku, ali ona poče tako glasno prizivati u pomoć da kraljević ču njen glas, te izjuri iz svoje sobe i naredi da devojku smesta puste. Donesoše sveće i on na njenom vratu primeti zlatnu ogrlicu koju joj beše dao na ulazu u crkvu.

»Ti si prava nevesta«, reče kraljević, »koja je sa mnom išla u crkvu; pođimo u moju sobu.«

Kad se njih dvoje nađoše sami, on reče:

»Na putu prema crkvi ti si spominjala Mariju koja mi je bila verenica. Kad bi to bilo mogućno, poverovao bih da glavom ona stoji preda mnom; ti na nju po svemu ličiš.«

»Ja sam devojka Marija koja je zbog tebe sedam godina sedela zatočena u tami, trpela glad i žeđ i sve ovo vreme živela u bedi i nemaštini; ali od danas me sunce opet greje. Venčala sam se s tobom u crkvi i ja sam ti žena na pravdi boga«, reče mu devojka, te se tad oni poljubiše, i srećni behu čitavog života. Lažnoj nevesti zauzvrat odrubiše glavu.

Kula u kojoj je sedela devojka Marija, dugo je još postojala; prolazeći kraj nje deca su pevala:

»Klinge, klange, čujte poj,
Ko sedi u kuli toj?
U njoj sedi kći kraljeva,
Videti je ja ne mogu.
Zidovi se srušit' neće,
Nit' se koji kamen kreće.
Hanse, u šarenom kaputu,
Trkom sledi nas po putu.«

199.

Čizme od bivolje kože

Vojnik koji se ne plaši ni od čega, takođe i ne mari ni za šta. Jednom takav vojnik bi otpušten i pošto ništa nije bio izučio, poče tumarati svetom, moleći dobre ljude za milostinju. Na ramenima mu je visila stara kabanica, a ostao mu je još i par jahačkih čizama od bivolje kože.

Jednog dana lutajući tako i ne vodeći računa o stazama i bogazama, on stade sve više zalaziti u polje, dok najzad ne dospe u jednu šumu. Nije znao gde se nalazi, ali vide nekog čoveka kako sedi na oborenom stablu; bio je dobro odeven i nosio je zeleni lovački kaput. Vojnik mu pruži ruku, sede kraj njega na travu i ispruži noge.

»Vidim da imaš lepe čizme koje su namazane da sve ljašte«, reče on lovcu, »no, ako moraš kao i ja unaokolo tumarati, neće one dugo izdržati. Pogledaj moje; one su od bivolje kože i dugo me već služe, a u njima sam išao i kroz vodu i kroz vatru.« Nakon izvesnog vremena vojnik ustade i reče: »Ne mogu više ostati, glad me goni

dalje. Ali, brate Namašćena Čizmo, kuda vodi ovaj put?«

»Ni sam ne znam«, odgovori lovac, »i ja sam zalutao u ovoj šumi.«

»Znači, iste nas muke muče«, reče vojnik. »Kako je tako krpa našla zakrpu, ostaćemo zajedno i potražiti put.«

Lovac se malko osmehnu i oni skupa nastaviše put, jednako idući sve dok se ne spusti noć.

»Nećemo izaći iz šume«, reče vojnik, »ali tamo u daljini vidim kako treperi nekakva svetlost; valjda ćemo tu nešto naći da pojedemo.«

Stigoše do jedne kamene kuće, pokucaše na vrata i otvori im neka starica.

»Tražimo konak«, reče vojnik, »i nešto hrane za obojicu jer moj stomak je prazan kao kakva stara torbekanja.«

»Ovde ne možete ostati«, odgovori starica, »ovo je razbojnička kuća. Biće najbolje da se pokupite pre no što se zlotvori vrate, jer ako vas zateknu — ode vam glava.«

»Neće biti tako strašno«, nato će vojnik. »Već dva dana nisam ništa prezalogajio, te mi je svejedno da li ću ovde izgubiti glavu ili ću u šumi skapati od gladi. Ja ću ući.«

Lovac ne htede za njim da uđe, no vojnik ga uhvati za rukav i povede sa sobom:

»Dođi, drugaru, neće se odmah raditi o glavi.«

Starica se smilova i reče:

»Sakrijte se iza peći. Ako razbojnici ostave što od jela i kad zaspe, doturiću vam to.«

Čim su se oni sakrili u ćošku, u kuću nagrnu dvanaest razbojnika. Oni sedoše za sto koji je već bio postavljen, i goropadno zaiskaše jelo. Starica donese veliko pečenje

i oni se počeše naslađivati. Kad je miris jela dopro do vojnikova nosa, on reče lovcu:

»Ne mogu više da izdržim; sešću i s njima jesti.«

»Ti ćeš nas ubiti«, reče lovac i uhvati ga za ruku. Ali vojnik poče glasno kašljucati. Kad razbojnici čuše to, pobacaše viljuške i noževe, skočiše i iza peći nađoše njih dvojicu.

»Aha, gospodo«, povikaše, »tu ste u ćošku! Šta tražite ovde? Da niste kakvi doušnici? Čekajte, sada ćete se zanjihati na kakvoj suvoj grani.«

»Samo polako«, reče vojnik, »mori me glad. Dajte mi nešto da pojedem, a onda činite sa mnom što vam je volja.«

Razbojnici ustuknuše, a harambaša reče:

»Vidim da se ne bojiš. Dobro, dobićeš da jedeš, ali posle toga ćeš morati da umreš.«

»S tim ćemo lako«, uzvrati vojnik, pa sede za sto i svojski se prihvati pečenja.

»Brate Namazana Čizmo, dođi i jedi«, doviknu on lovcu, »ti si gladan koliko i ja, a boljeg pečenja nemaš ni kod kuće.«

Međutim, lovac ne htede jesti. Razbojnici s čuđenjem pogledaše vojnika i rekoše:

»Momak se nimalo ne ustručava.«

»Jelo je bilo dobro, a sad mi donesite valjanog pića«, reče vojnik pošto se najeo. Harambaša se i sa tim složi te doviknu starici:

»Donesi iz podruma jednu flašu vina, i to najboljeg.«

Vojnik izvadi zapušač tako da prasnu, pa sa flašom pođe do lovca i reče:

»Pazi, brate, videćeš čuda neviđana; sad ću piti u zdravlje čitave ove bagre.«

Zatim on poče da flašom zamahuje iznad glava razbojnika, i uzviknu:

»Živeli! Ali otvorite usta i uvis podignite desnu ruku!« pa svojski nategnu iz flaše. Tek što je bio izgovorio te reči, razbojnici su već sedeli nepokretni kao da su skamenjeni: usta su im bila otvorena a desnice ispružene uvis.

»Vidim da znaš i druge majstorije; no hajdemo sada kući«, reče lovac vojniku.

»Oho, prikane, tad bismo se povukli isuviše rano; neprijatelja smo tukli i prvo ćemo ga opljačkati. Razbojnici sede nepomično i usta su im u čudu razjapljena. Međutim, ne smeju se ni mrdnuti sve dok ja to ne dozvolim. Dođi, jedi i pij!«

Starica morade doneti još jednu flašu najboljeg vina i vojnik ne ustade od stola pre no što se najede za tri dana. Najzad, kad je svanulo, on reče:

»Vreme je da dižemo sidro. Da bismo imali kratak marš, starica će nam pokazati najkraći put do grada.«

Kad su prispeli u grad, vojnik pođe do svojih starih drugara i reče:

»Tamo u šumi otkrio sam gnezdo puno gavranova. Hajdemo da ga ispraznimo.«

Vojnik ih povede, a lovcu reče:

»Poći ćeš sa nama i videćeš kako će oni zalepetati krilima kad ih ščepamo za noge.«

On rasporedi svoje drugare oko razbojnika, zatim uze flašu i popi jedan gutljaj, a onda njome zamahnu iznad razbojničkih glava i uzviknu:

»Živeli!«

Istog časa oni se pokrenuše, ali ih vojnikova bratija poobara na zemlju i užadima im sveza ruke i noge. Vojnik naredi da ih kao vreće bace na kola, govoreći:

»Odmah ih povezite u tamnicu.«

A lovac povede u stranu jednog od te vojnikove bratije i predade mu još nekakvu poruku.

»Brate Namazana Čizmo«, reče vojnik, »neprijatelja smo srećno i na prepad savladali, pošteno smo se najeli te ćemo sada poput vojnika-pljačkaša sasvim spokojno poći za njima u grad.«

Kad su se približili gradu, vojnik vide kako silan svet nagrće kroz gradsku kapiju, klikće na sav glas i maše zelenim granama; zatim vide kako dolazi čitava kraljeva telesna garda.

»Šta to treba da znači?« sav u čudu reče on lovcu.

»Zar ne znaš«, nato će ovaj, »da je kralj duže vremena bio izvan svog kraljevstva? On se danas vraća te mu svi izlaze u susret.«

»Ali gde je kralj?« upita vojnik, »ja ga ne vidim.«

»Ovde je on«, odgovori lovac. »Ja sam kralj, i najavio sam svoj dolazak.«

Tad on otkopča lovački kaput te se mogaše videti njegovo kraljevsko ruho. Vojnik se prepade, pade na kolena i zamoli za oproštaj što ga je iz neznanja smatrao sebi ravnim i što ga je onakvim imenom oslovljavao. Ali kralj mu pruži ruku i reče:

»Ti si hrabar vojnik i spasao si mi život. Nećeš više trpeti oskudicu, pobrinuću se već za tebe. Ako još jednom poželiš da smažeš koje parče dobrog pečenja — *dobrog kao što je bilo ono u razbojničkoj kući* — *dođi* samo u kraljevsku kuhinju. Međutim, ako budeš hteo da nazdraviš, e, za to će ti biti potrebna moja dozvola.«

200.

Zlatan ključ

Jedne zime kad je zemlju prekrivao duboki sneg, neko siroto momče morade izaći iz kuće i na saonicama doneti drva. Kad je sakupio suvarke i natovario ih, ne

htede još poći kući, već naumi da — pošto je toliko bio ozebao — najpre naloži vatru kako bi se malo zagrejao. On poče razgrtati sneg i kad tako dođe do zemlje, tu nađe jedan zlatan ključić. Momče poverova da tu gde je ključ mora biti i brava za njega, te stade kopati i nađe gvozdeni kovčežić.

»Samo kad bi ključ odgovarao!« pomisli, »u kovčežiću se sigurno nalaze vredne stvari.«

Pokuša da ga otvori, ali ne nađe ključaonicu; najzad otkri jednu, no tako malu da se jedva mogla videti. Momče pokuša, i ključ srećno uđe; tad ga jednom okrete, i mi ćemo morati da sačekamo dok bravu sasvim ne otključa, a kad podigne poklopac — saznaćemo kakve se čudesne stvari nalaze u tom kovčežiću.

Dečje legende

1.
Sveti Jovan u šumi

Bila jednom jedna majka koja je imala tri kćeri. Najstarija kći je bila nevaljala i zla, srednja je bila već mnogo bolja, premda je i ona imala svoje mane, a najmlađa je bila smerno i dobro dete. Međutim, majka je bila toliko čudna da je najviše volela najstariju kćer, dok najmlađu nije mogla da trpi. Zato je ona sirotu devojčicu često slala u golemu šumu samo da bi je skinula s vrata, jer je mislila da će joj kći zalutati i da se nikad neće vratiti. Ali anđeo čuvar, kojeg ima svako smerno dete, nije je napuštao, već ju je uvek izvodio na pravi put.

Međutim, jednom se anđeo čuvar napravi kao da nije prisutan, te dete ne umede da izađe iz šume. Išlo je sve dalje, dok se nije spustilo veče. Tad spazi kako u daljini gori mala svetiljka, te potrča u tom pravcu i stiže pred jednu neuglednu kolibu. Dete pokuca, vrata se otvoriše i ono se nađe pred drugim vratima na koja opet zakuca. Starac, koji je imao kao sneg belu bradu i koji je izgledao dostojan svakog poštovanja, otvori vrata, a to nije bio niko drugi do sveti Jovan. On vrlo ljubaznim glasom reče:

»Dođi, drago dete, sedi na moju stoličicu kraj vatre i

ogrej se. Doneću ti bistre vode, ako si žedno. Ali ovde u šumi nemam da ti dam za jelo ništa drugo osim nekoliko korenčića koje ćeš najpre morati da ostružeš, a onda da ih skuvaš.« Devojčica ih lepo oljušti, zatim donese komadić uštipka i hleb što joj je dala majka da ponese, pa sve to stavi u kotlić nad vatru i poče kuvati kašu. Kad je to bilo gotovo, sveti Jovan reče:

»Ja sam toliko gladan, daj mi malo tvoje kaše.«

Dete pristade i dade mu više no što za sebe zadrža. No, uz božji blagoslov, i ono se sito najede. Kad su jeli, sveti Jovan reče:

»Sad ćemo poći na spavanje; ali ja imam samo jedan krevet. Lezi ti u njega, a ja ću se uvući u slamu na podu.«

»Neću«, odgovori devojčica, »samo ti lezi u svoj krevet, meni je i slama dovoljno meka.«

Međutim, sveti Jovan uze dete u naručje i smesti ga u postelju; tad ono očita molitvu i zaspa.

Sutradan kad se devojčica probudila, htede svetom Jovanu poželeti dobro jutro ali ga ne vide. Tad ona ustade i poče da ga traži, ali ne mogaše ga naći ni u jednom kutku kolibe. Najzad iza vrata opazi vreću s novcem, tako tešku da ju je jedva mogla poneti. Na njoj je pisalo da je to za dete koje je noćas spavalo u kolibi. Tad devojčica uze vreću i ode skakućući. Srećno stiže svojoj majci koja — pošto joj kći pokloni sav novac — ne mogaše ništa drugo sem da bude njome zadovoljna.

Narednog dana drugo dete reče da bi jako želelo da pođe u šumu. Majka mu dade da ponese mnogo veći komad uštipka i hleba. I njemu se upravo desi ono što i najmlađoj kćeri. Uveče dođe ono u kolibu svetog Jovana koji mu dade korenje za kašu. Kad je ona bila zgotovljena, sveti Jovan i njemu reče:

»Ja sam toliko gladan, daj mi malo tvoje kaše.«

Tad dete odgovori:

»Jedi sa mnom.«

Kad mu potom sveti Jovan ponudi svoju postelju a sam htede leći na slamu, ono odgovori:

»Nemoj tu da ležeš, već se smesti kraj mene; u krevetu ima dovoljno mesta za oboje.«

Sveti Jovan uze dete u naručje, položi ga u postelju, a sam leže na slamu. Ujutru kad se ono probudilo i kad je potražilo svetog Jovana, on beše već iščezao. Međutim, iza vrata nađe vrećicu, kesicu sa novcem, koja nije bila veća od dlana; na njoj je pisalo da je to za dete što je noćas prespavalo u kolibi. Tad ono uze kesicu, odjuri kući i predade je majci; ipak zadrža sebi, krišom, nekoliko zlatnika.

Sad i najstarija kći postade radoznala, te narednog dana i sama požele da pođe u šumu. Majka joj dade da ponese uštipaka koliko joj je volja; uz to joj dade i hleba i sira. Uveče ona zateče svetog Jovana u kolibi upravo onako kao što su ga zatekle i dve mlađe sestre. Kad je kaša bila gotova i kad je sveti Jovan rekao:

»Ja sam toliko gladan, daj mi malo tvoje kaše«, devojka odgovori:

»Čekaj da se ja sita najedem; ono što mi ostane, dobićeš.«

Ona, međutim, pojede gotovo sve, te sveti Jovan morade samo da ostruže činijicu. Potom joj dobri starac ponudi svoju postelju, a sam htede da legne na slamu. Devojka to prihvati bez pogovora, leže u postelju i starcu ostavi tvrdu slamu. Sutradan kad se probudila, svetog Jovana nije mogla naći, ali je to nije brinulo. Ona odmah iza vrata potraži vreću s novcem. Učini joj se kao da na podu tamo ima nešto, ali kako nije mogla dobro razabrati šta je, ona se sagnu i nosem udari o to. Međutim, to joj osta viseći na nosu, pa kad se ona

uspravi — na svoj užas vide da ima još jedan nos koji se čvrsto prilepio uz njen. Tad devojka udari u dreku i kuknjavu, ali to ništa ne pomože: morala je uvek da gleda svoj nos kako joj silno štrči. Vrišteći ona pojuri i trčala je sve dok nije srela svetog Jovana kome pade pred noge i poče ga moliti sve dok joj on ne skide prikačeni nos. Povrh svega toga pokloni joj i dva pfeniga. Devojka se vratila kući i zatekla pred vratima majku koja je upita:

»Šta si dobila kao poklon?«

Ona slaga i odgovori:

»Veliku vreću punu para, ali sam je usput izgubila.«

»Izgubila!« uzviknu majka. »Oh, naći ćemo je već«, pa uze kćer za ruku nameravajući da s njom potraži vreću. Devojka najpre udari u plač i ne htede poći, no najzad krenu s majkom. Ali putem na njih dve udariše silni gušteri i zmije tako da se one ne umedoše spasti. Najzad ta žgadija ujedima usmrti zlo dete, a majci izujeda nogu zato što nije bolje odgojila svoju kćer.

2.
Dvanaest apostola

Tri stotine godina pre Hristova rođenja živela jedna majka koja je imala dvanaest sinova, no bila je toliko siromašna i bedna da nije znala čime da ih ishrani i održi u životu. Svakog dana se molila bogu da ipak dopusti da se svi njeni sinovi pridruže obećanom spasitelju na zemlji. Kako je njena beda bivala sve veća, ona posla svoje sinove — jednog za drugim — u beli svet da sebi potraže hleba.

Najstariji se zvao Petar. On pođe u svet i već je bio daleko odmakao, putujući čitav dan, kad dospe u jednu

veliku šumu. Potraži izlaz, ali ga ne mogaše naći, pa poče sve dublje zalaziti u nju. Pri tom je osećao tako veliku glad da se jedva držao na nogama. Najzad, toliko onemoća da moraše ostati ležeći, te pomisli da mu je smrt blizu. Tad se odjednom kraj njega stvori mali dečak koji je bio blistav, lep i mio poput anđela. Dete pljesnu rukama, te Petar morade sesti i podići pogled. Tad ono reče:

»Zašto tu sediš tako snužden?«

»Ah«, odgovori Petar, »tumaram svetom i tražim svoj hleb; lutam takođe ne bi li video obećanog, dragog spasitelja, a što mi je najveća želja.«

»Pođi sa mnom, tvoja će se želja ispuniti«, reče mu dete. Onda ono uze sirotog Petra za ruku i povede ga između stena prema jednoj velikoj pećini. Kad su u nju ušli, sve je blistalo od zlata, srebra i kristala, a na sredini se nalazilo dvanaest kolevki. Tad anđeo reče:

»Lezi u prvu kolevku i malo odspavaj; ja ću te ljuljati.«

Petar to i učini, a anđeo poče da mu peva i da ga ljuljuška sve dok on ne zaspa.

I dok je Petar spavao, dođe drugi brat, koga takođe njegov anđeo čuvar uvede u pećinu i — kao i prvog — ljuljanjem uspava. Zatim redom počeše dolaziti i ostala braća sve dok se svih dvanaest ne nađe u zlatnim kolevkama u kojima ih obuze san. Spavala su braća tri stotine godina, sve do one noći kad bi rođen spasitelj sveta. Tad se ona probudiše i počeše s njim hodati po zemlji; nazvaše ih dvanaest apostola.

3.
Ruža

Bila jednom jedna sirotica koja je imala dvoje dece; mlađe dete je moralo svakog dana odlaziti u šumu i donositi drva. Kad je jednom tražeći drva veoma duboko zašlo u šumu, pred njim iskrsnu neko maleno dete koje je prema njemu bilo dobro i koje mu pomože ne samo da sakupi drva već mu ih zatim odnese do pred kuću. Međutim, to ono za tili čas iščeze.

Dete ispriča majci ono što mu se desilo, no ona ne htede poverovati.

Drugi put ono donese kući ružu i ispriča kako mu je tu ružu dalo ono lepo dete i kako mu je reklo da će doći kada ruža procveta. Majka stavi ružu u vodu.

Jednog jutra dete nikako da ustane iz postelje, te majka otide do kreveta gde ga zateče mrtvog; dete je ležalo posve ljupko, lepo kao slika.

A istog jutra beše procvala i ruža.

4.
Uboštvo i skrušenost vode na nebo

Bio jednom neki kraljević koji — zamišljen i tužan — izađe u polje. Pogleda nebo koje beše tako lepo, čisto i plavo; tad uzdahnu i prozbori:

»Kako li je lepo čoveku tek tamo gore, na nebu!«

Izustivši te reči, on spazi bednog starca kako putem dolazi, te ga oslovi i upita:

»Kako da dođem na nebo?«

Starac odgovori:

»Pomoću uboštva i skrušenosti. Obuci moje pohabane haljine, putuj svetom sedam godina i upoznaj nje-

govu bedu; ne uzimaj pare, već kad si gladan skrušeno zamoli koricu hleba, pa ćeš se tako približiti nebu.«

Tad kraljević skide svoj raskošan kaput i mesto njega obuče prosjačke rite, pođe u beli svet i stade trpeti veliku bedu. Ništa nije uzimao sem malo najnužnijeg jela, ništa nije govorio sem molitava upućenih bogu da ga primi u svoje carstvo. Kad je minulo sedam godina, kraljević se vrati u očev zamak, ali niko ga ne prepoznade. On reče slugama:

»Pođite i recite mojim roditeljima da sam se vratio.«

Međutim, sluge u to ne poverovaše, već se nasmejaše i ostaviše ga da stoji i čeka. Tad kraljević reče:

»Pođite i recite mojoj braći da siđu, želim da ih vidim.«

Sluge ni to ne htedoše, dok najzad jedan od njih ne otide i ne prenese njegovu poruku kraljevoj deci koja, međutim, u to ne poverovaše niti obratiše pažnju na ono što sluga reče. Kraljević tada napisa pismo majci u kojem joj opisa svu svoju bedu, ali ne kaza da je njen sin. Sažalivši se, kraljica naloži da mu se nađe kakvo

mesto ispod stepenica i da mu svakodnevno jedan od dvojice slugu donosi hranu. Međutim, jedan od njih beše zao i reče:

»Šta će prosjaku dobra hrana!« te bi je zadržao za sebe ili bi je davao psima, a onemoćalom i ispijenom kraljeviću donosio bi samo vode. No drugi je bio ipak pošten te bi mu donosio ono što bi za njega dobio. To je bilo malo, ali je ipak od toga mogao živeti neko vreme; pri tom je bio sasvim strpljiv, iako je sve više slabio. Ali kad mu se bolest pogoršala, kraljević požele da se pričesti. Kako se to desi u pola mise, počeše da zvone sama od sebe sva zvona u gradu i okolini. Posle mise sveštenik se zaputi siromahu ispod stepenica i nađe ga mrtvog sa ružom u jednoj i ljiljanom u drugoj ruci; kraj njega je ležao papir na kojem je bila ispisana njegova priča.

Kad su kraljevića pokopali, s jedne strane groba izraste ruža, a s druge — ljiljan.

5.

Božje jelo

Bile jednom dve sestre: jedna nije imala dece i bila je bogata, druga je imala petoro, bila udovica i toliko siromašna da ni hleba nije imala dovoljno da nahrani sebe i decu. Pritisnuta bedom, ona ode sestri i reče:

»Deca i ja podnosimo najveću glad; ti si bogata, daj mi koji zalogaj hleba.«

Trulo bogata sestra bi kamena srca te reče:

»Ni sama ništa nemam«, pa siroticu otera zlim rečima.

Posle nekog vremena muž bogate sestre se vrati kući i htede odrezati komad hleba. Ali samo što je zasekao hleb, kad iz njega poteče krv. Videvši to, žena se prestraši i kaza mužu kako je postupila sa sestrom.

On pohita iz kuće u nameri da pomogne ženinoj sestri. No kad stupi u udovičinu sobu, zateče je kako se moli; dvoje najmlađe dece držala je u naručju, ono troje starijih ležalo je mrtvo. On joj ponudi jelo, ali udovica odgovori:

»Ne žudimo više za ovozemaljskom hranom; troje dece Bog je već nahranio; on će čuti i naše preklinjanje.«

Jedva da je izustila te reči, kad ono dvoje dece ispusti dušu, a potom i njoj prepuče srce te klonu mrtva.

6.

Tri zelene grane

Bio jednom jedan pustinjak koji je živeo u šumi u podnožju jednog brda provodeći vreme moleći se i čineći dobra dela, a svako veče je još u čast boga iznosio na brdo nekoliko vedara vode. Poneka životinja njome bi

ugasila žeđ, a poneka biljka bi se osvežila jer je na vrhuncima stalno duvao neugodan vetar koji je isušivao vazduh i zemlju. I divlje ptice koje zaziru od ljudi, kružile su visoko na nebu tražeći oštrim pogledom vodu. Pošto je pustinjak bio tako pobožan, pred njim se pojavi božji anđeo i poče da ga prati u njegovom penjanju na brdo. Kad bi posao bio gotov, anđeo bi mu donosio hranu, isto onako kao što su gavranovi — po božjem naređenju — hranili proroka.

Jednom je pustinjak, koji je tako smerno živeći već bio zašao u duboku starost, u daljini video kako jednog ubogog grešnika vode prema vešalima. Pustinjak preda se prozbori:

»Sad će taj dobiti ono što zaslužuje.«

Uveče, kad je on vodu izneo na brdo, ne pojavi se anđeo, koji ga je inače pratio, i ne donese hranu. Tad se

on uplaši te poče ispitivati svoje srce i razmišljati čime je to zgrešio jer se, eto, bog razgnevio; međutim, nije to mogao dokučiti. Tad prestade da jede i pije, baci se na zemlju i poče danonoćno da se moli. I dok je tako jednom u šumi gorko plakao, ču pticu koja je pevala toliko lepo i milo. Pustinjaka tad obuze još veća tuga te reče:

»Kako ti veselo pevaš! Gospod nije na tebe gnevan. Ah, kad bi mi mogla reći čime sam ga uvredio, tad bih se pokajao i srce bi mi opet bilo razdragano!«

Istog časa ptica poče govoriti:

»Učinio si nepravdu jer si prokleo jednog ubogog grešnika koga su vodili na vešanje. Zato je bog gnevan jer jedino on može da sudi. Ipak ako učiniš pokoru i pokaješ se zbog svog greha, Gospod će ti oprostiti.«

Tad se kraj njega stvori anđeo sa suvarkom u ruci i reče:

»Ovu suvu granu nosićeš sve dok iz nje ne izbiju tri zelene grane; a noću kad budeš spavao, držaćeš je pod glavom. Svoj hleb ćeš sticati proseći od vrata do vrata i u istoj kući nećeš smeti da provedeš više od jedne noći. To je pokora koju od tebe traži Gospod.«

Pustinjak uze ono suvo drvo i vrati se u svet koji tako dugo nije video. Jeo je i pio samo ono što bi dobio idući

i proseći od vrata do vrata; no poneka molba bi mu ostajala neuslišena, a poneka vrata bila zatvorena, tako da se često dešavalo po čitav dan ne bi dobio ni mrvice hleba.

Jednom je od jutra do večeri išao od vrata do vrata i niko mu ništa ne dade, niti ga iko primi na konak. Tad se zaputi u šumu gde najzad nađe preuređenu pećinu u kojoj je sedela nekakva starica. Pustinjak reče:

»Dobra ženo, primite me ovu noć u svoju kuću.«

Ali ona odgovori:

»Ne mogu; ako bih i htela, to ne smem. Imam tri sina koji su zli i divlji. Kad se vrate iz pljačke i zateknu vas, oni će nas oboje smaknuti.«

Nato pustinjak reče:

»Pustite me samo da ostanem; neće nam oni ništa učiniti.«

Žena je imala samilosnu dušu, te je njegovo preklinjanje ganu. Potom se pustinjak smesti ispod stepenica i komad drveta stavi pod glavu. Kad starica to vide, upita ga zašto to čini. On joj tada ispriča kako za pokoru tu granu unaokolo nosi i kako je noću koristi kao uzglavlje a zatim joj kaza kako je uvredio Gospoda jer je — kad je video gde jednog ubogog grešnika vode na sud — rekao da će on dobiti ono što zaslužuje.

Tad žena zaplaka i uzviknu:

»Ah, kad Gospod tako kažnjava puste reči, kako li će tek biti mojim sinovima kad se pojave pred njegovim sudom.«

U ponoć se vratiše razbojnici kući, galameći i praskajuću. Oni naložiše vatru i kad se osvetli dobro pećina, videše kako ispod stepenica leži jedan čovek, te ih obuze gnev i doviknuše majci:

»Ko je onaj čovek? Zar ti nismo zabranili da bilo koga primaš?«

»Pustite ga, to je ubogi grešnik koji ispašta za svoju krivicu«, tad ona reče.

Razbojnici je zapitaše:

»Šta je učinio?« a onda na sav glas dodadoše: »Starče, hajde, pričaj nam svoje grehe.«

Starac se podiže i kaza im kako je već samo pustim rečima toliko zgrešio da se bog na njega razgnevio, te kako sada ispašta za taj greh.

Njegova priča dirnu razbojnike u srce toliko da se oni uplašiše zbog dotadašnjeg života, pa se povukoše u sebe i počeše iskreno kajati.

Pošto je preobratio tri grešnika, pustinjak opet leže da spava ispod stepenica. Međutim, sutradan ga nađoše mrtva, a iz suvog drveta na kojem je počivala njegova glava, behu izrasle tri zelene grane. Gospod ga je, dakle, opet k sebi milostivo primio.

7.
Čašica Majke božje

Imao neki kočijaš kola koja je toliko pretovario vinom da se ona tako zaglibiše da ih uprkos svoj muci ne mogaše pokrenuti. Tad putem naiđe baš Majka božja. Kad vide siromahovu nevolju, ona mu reče:

»Umorna sam i žedna, daj mi čašu vina pa ću ti osloboditi kola.«

»Vrlo rado«, odgovori kočijaš, »ali nemam čaše u kojoj bih ti mogao sipati vina.«

Tad Majka božja otkinu jedan beli cvetić sa crvenim prugama, koji se zove slatkovina i koji veoma liči na čašu, te ga pruži kočijašu. On ga ispuni vinom koje Majka božja popi; sad kočijaš mogaše poći dalje.

Cvetić se još uvek zove čašica Majke božje.

8.
Stara majčica

U jednom velikom gradu živela jedna stara majčica koja je uveče sedela sama u svojoj sobi. Tako jedno veče poče razmišljati o tome kako je najpre izgubila muža, zatim dvoje dece, a onda malo-pomalo sve rođake i na kraju — baš tog dana što je bio na izmaku — i poslednjeg prijatelja, te kako je sada potpuno sama i napuštena. Tad u dnu duše oseti tugu i najteže joj pade gubitak dvojice sinova, tako da u svom bolu za to poče kriviti boga. Sedela je mirno i beše utonula u misli, kad najednom ču zvona za jutrenje. Ona se začudi kako je čitavu noć probdela u bolu, zapali zublju i pođe u crkvu. Kad je stigla, crkva beše već osvetljena, ali ne kao obično sve-

ćama, već nejakom svetlošću rađajuće zore. Nju su već ispunili ljudi te sva mesta behu zauzeta, i kad majčica priđe mestu gde obično sedi, ni ono više ne beše slobodno — na klupi su se tiskali ljudi. Kad ih ona pogleda, vide da su to sve sami preminuli rođaci; sedeli su tu u svojim staromodnim, haljinama, no lica su im bila bleda. Niti su zborili niti su pevali. Međutim, crkvom je strujao tihi žamor i osećao se neki povetarac. Tad ustade jedna rođaka, istupi i reče majčici:

»Pogledaj tamo prema oltaru, videćeš svoje sinove.«

Starica pogleda u tom pravcu i vide svoja dva deteta: jedno je visilo na vešalima, dok je dugo bilo razapeto na točku.

Tad rođaka reče:

»Vidiš li, tako bi prošli da su ostali živi i da ih bog nije uzeo k sebi kao nevinu decu.«

Drhteći starica ode kući i na kolenima zahvali bogu što je prema njoj bio bolji nego što je to ona mogla shvatiti; a trećeg dana leže i preminu.

9.

Nebeska svadba

Jednom neki siroti seoski momak ču u crkvi kako pop zbori:

»Ko želi da stigne u nebesko carstvo, neka ide samo pravo.«

Tad on pođe na put; ne skrećući, išao je pravo i samo pravo — preko brda i dolina. Najzad ga put odvede u jedan veliki grad, i to pravo u crkvu gde se baš držala božja služba. Kad vide svu raskoš, pomisli da je dospeo na nebo, te sede i od srca se obradova. Kad je božja

služba bila gotova i kad ga je crkvenjak pozvao da izađe, seoski momak reče:

»Ne, neću više napolje. Srećan sam što najzad dospeh na nebo.«

Tad crkvenjak ode popu i kaza mu kako je u crkvi jedno momče koje ne želi da izađe jer veruje da je u nebeskom carstvu.

»Ako veruje da je na nebu, onda ga tu i ostavimo«, reče pop. Potom se zaputi mladiću i upita ga da li bi hteo štogod i da radi. Ovaj kaza da hoće i da se na rad već navikao, ali dodade kako neće da napusti nebo. On, dakle, osta u crkvi i kad vide kako kipu Majke božje sa Isusom u naručju, koji je bio izrezbaren u drvetu, ljudi prilaze, padaju na kolena i mole se, pomisli:

'To je dragi bog', pa reče: »Čuj, bože, ala si ti mršav! Sigurno te ljudi izgladnjuju. Međutim, ja ću ti svakog dana davati pola svog obroka.«

Otad je svakog dana kipu donosio polovinu svog jela, i kip takođe poče da jede. Kad je minulo nekoliko nedelja, ljudi primetiše da je kip porastao, ugojio se i ojačao, te se tome počeše čuditi. Ni pop to nije mogao shvatiti, pa osta u crkvi i stade pratiti mladića; tad vide kako ovaj svoj hleb deli sa Majkom božjom i kako ga ona uzima.

Posle nekog vremena mladić se razbole i osta u krevetu osam dana; kad se podigao iz postelje, prvo što uradi beše da Majci božjoj odnese svoj obrok. Pop ga je sledio i čuo kako govori:

»Dragi bože, ne uzmi mi za zlo što ti tako dugo ništa nisam donosio; bio sam bolestan i nisam mogao ustati.«

Tad mu kip progovori:

»Videh tvoju dobru volju, to mi je dosta. Naredne nedelje poći ćeš sa mnom na svadbu.«

Mladić se obradova i to kaza popu koji ga zamoli da ode kipu i upita ne bi li i on mogao poći.

»Samo ti možeš poći«, odgovori kip.

Pop htede mladića najpre da pripremi i da mu da pričešće; ovaj se s tim složi. I kad sledeće nedelje dođe na njega red da se pričesti, mladić pade mrtav na zemlju — dakle, to mu bi put na večiti svadbeni pir.

10.
Leskov prut

Jedno popodne Isus leže u kolevku i zaspa; tad mu priđe majka, pogleda ga sva radosna i reče:

»Da li si legao da spavaš, dete moje? Spavaj blaženo, ja ću za to vreme poći u šumu da ti donesem pregršt kupina; znam dobro da ćeš im se obradovati kad se probudiš.«

U šumi ona nađe mesto s najlepšim kupinama, ali kad se sagnula da ubere koju, iz trave iskoči zmija. Ona se prepade, ostavi kupine i poče bežati. Zmija se dade za njom, ali Majka božja — što i možete zamisliti — brzo se snađe, te se sakri iza leskova grma gde osta sve dok zmija ne otpuza. Tad sakupi kupine i vraćajući se kući reče:

»Kao što je mene ovog puta zaštitio, neka leskov grm ubuduće i ljudima pruža zaštitu.«

Eto žašto je od najdavnijih vremena leskov prut najpouzdanija zaštita od zmija i svega ostalog što gmiže po zemlji.

BELEŠKA PREVODIOCA

U drugoj polovini osamnaestog stoleća počinje se u pesnicima i učenim ljudima ondašnje Nemačke buditi zanimanje za narodno stvaralaštvo, naročito za poeziju. Johan Gotfrid Herder je bio prvi koji je, 1778—1779, izdao zbirku narodnih pesama pod naslovom *Glasovi naroda u pesmama* (Stimmen der Völker in Liedern). Ono što je Herder započeo, nastavili su romantičari: počeli su da istražuju stara narodna predanja i običaje.

Na podsticaj Ahima fon Arnima i Klemensa Brentana — čija će zajednička zbirka narodnih pesama *Dečakov čarobni rog* (Des Knaben Wunderhorn) inspirativno delovati na mnoge pesnike — Braća Grim su 1806. počela da sakupljaju bajke. Zbirka pod naslovom *Dečje i domaće bajke* (Kinder- und Hausmärchen) pojavila se u dva dela: prvi tom se pojavio 1812, a drugi 1814. godine; treći tom sa varijantama bajki i napomenama — kao prvi naučni doprinos istraživanju bajki — pojavio se 1822. Sakupljajući materijale, Jakob Grim je nastojao da sačuva autentičnost osnovnog teksta, smatrajući da je kod narodnih bajki reč o »prirodnoj poeziji« koja nastaje u iracionalnom kolektivnom stvaralačkom činu narodne duše; stoga se, po njegovom uverenju, tekst ne sme prerađivati. Pa ipak, ako se zbirka iz 1812. godine uporedi sa rukopisnom

verzijom iz 1810, uočiće se izvesne prerade i odstupanja. Naime, Vilhelm Grim — u naučnom pogledu manje strog od svoga brata — nepouzdanom usmenom predanju davao je pesnički ubedljiv oblik iznalazeći onaj tipični, očaravajući ton bajki; pripremajući zbirku bajki za drugo izdanje, koje se pojavilo 1819. godine, on se latio »oživljavanja« onih priča koje su mu se činile monotonim. Tom prilikom se Vilhelm Grim koristio oblikovanim novelističkim načinom kazivanja; jezički se često opredeljivao protiv narečja, a u prilog književnog jezika; imajući u vidu mahom decu kao čitaoce i slušaoce, on je neke bajke prilagođavao dečjem uzrastu.

Braća Jakob (1785—1863) i Vilhelm (1786—1859) Grim potiču iz varošice kraj Majne — Hanaua. I jedan i drugi stekli su pravno obrazovanje na univerzitetu u Marburgu, a za obojicu je od gotovo presudnog značaja bio susret sa Fridrihom Karlom fon Savinijem, utemeljivačem istorijske škole u pravu, koji je u njima probudio smisao za istorijsko. Neko vreme Braća Grim su radili kao bibliotekari u Kaselu, a onda, 1830. godine, obojica bivaju pozvani na univerzitet u Getingenu, gde su kao profesori ostali do 1837. godine, kada su — zbog svog protesta protiv hanoverskog kralja i njegovog kršenja ustavnih prava — morali da napuste svoje položaje. Oni su se najpre vratili u Kasel, da bi 1814. godine, na poziv Fridriha Vilhelma IV, došli na Berlinski univerzitet.

Braća Grim su bila osnivači mitološke škole u folkloristici. Za njihove istraživačke radove karakteristična je romantičarska idealizacija nacionalne tradicije, odnosno »narodnog duha«. Proučavajući narodno stvaralaštvo, oslanjali su se najvećma na komparativni metod, koji su koristili i u svojim lingvističkim radovima. Taj se metod najbolje očituje u delu Jakoba Grima *Nemačka mitologija* (Deutsche Mythologie, 1835).

Delima *Nemačka gramatika* (Deutsche Grammatik) i *Rečnik nemačkog jezika* (Deutsches Wörterbuch), pored

mnogih manjih spisa i članaka, Braća Grim su položila temelje nemačkoj filologiji.

Ovo izdanje, koje se sada pojavljuje na srpskohrvatskom jeziku, predstavlja prevod zbirke sabranih bajki Braće Grim iz 1819. godine, uključujući tu i poznati predgovor kojim su se oni tom prilikom obratili čitaocima, ali se u pogledu jezika oslanja na integralni tekst nemačkog izdanja iz 1857. godine, tekst koji su još Braća Grim pregledala i koji je u neznatnom obimu prilagođen savremenom nemačkom jeziku. Kao i u originalu, u ovom izdanju ima dvesta bajki (odnosno 201, jer omaškom dve različite bajke nose isti broj: 151) i deset dečjih legendi. Podela na četiri knjige je samo fizička i potiče od izdavača koji je priredio ovo prvo potpuno izdanje bajki Braće Grim u nas.

BOŽIDAR ZEC

SPISAK ILUSTRATORA

U ovom izdanju korišćeni su samo radovi najranijih ilustratora Grimovih bajki, čija su imena navedena ovde abecednim redom:

Adamo, Albert (1850—1887): *36. Stočiću, postavi se, zlatni magarac i batina iz vreće*

Adamo, Max (1837—1901): *106. Siromašni mlinarski momak i mačkica*

Appold, Karl (1840—1884): *10. Probisveti*

Beckerath, Max von (1838—1896): *4. Bajka o mladiću koji je krenuo u svet da nauči šta je strah*

Diez, Wilhelm von (1839—1907): *20. Hrabri krojač*

Geissler, Rudi (1834—1906): *26. Crvenkapa; legenda 6. Tri zelene grane*

Hosemann, Theodor (1807—1875): *15. Hans i Gretica; 21. Pepeljuga; 53. Snežana*

Ille, Eduard (1823—1900): *119. Sedmorica Švaba*

Lyser, Johann Peter (1803—1870): *187. Zec i jež*

Neureutner; Egon N. (1806—1882): *55. Vilenjak*

Offterdinger, Carl (1829—1889): *27. Bremenski muzikanti*

Pocci, Franz (1807—1886): *44. Kuma smrt; 51. Nahod-ptić; 52. Kralj Drozdobrad; 152. Čobanče; 161. Snežana i Ružica; legenda 4. Uboštvo i skrušenost vode na nebo*

Richter, Ludwig (1803—1884): *49. Šest labudova*

Rothbart, Ferdinand (1823—1899): 153. Zvezdani taliri
Scherenberg, Hermann (1826—1897): *110. Jevrejin u trnju*
Schwind, Moritz von (1804—1871): *47. O kleki*
Sickert, Oswald (rođ. 1828): *45. Palčićevo stranstvovanje; 89. Guščarica*
Speckter, Hans (1848—1888): *14. Tri prelje*
Speckter, Otto (1807—1871): *1. Kralj žaba ili Gvozdeni Hajnrih; 11. Bratac i sestrica*
Trost, Carl (1810—1884): *124. Tri brata*
Voltz, Ludwig (rođ. 1825): *83. Srećni Hans*

SADRŽAJ PO ABECEDNOM REDU

(Obuhvata sve bajke od 1. do 200. i, pri kraju IV knjige, dečje legende od 1. do 10. Prva, arapska cifra znači broj bajke, druga — rimska – knjigu u kojoj se nalazi, a treća cifra označava stranu na kojoj bajka počinje.)

SADRŽAJ

Dečje legende

Biblioteka
SVETOVI MAŠTE

Glavni urednik
ŽIKA BOGDANOVIĆ

Urednik
STANISLAVA RADOVANOVIĆ

Beograd, 1979.

Braća Grim

Sabrane bajke

Knjiga prva

Preveli
BOŽIDAR ZEC i MILAN TABAKOVIĆ

JUGOSLAVIJA

Naslov originala
Brüder Grimm
KINDER- UND HAUSMÄRCHEN
Vollständige Ausgabe
mit der Vorrede der Brüder Grimm zur
ersten Gesamtausgabe von 1819.

Oprema knjige
MILAN MILOŠEVIĆ

Korektori
VERA DIKLIĆ
ZVEZDANA ĐURIĆ

Zajedničko izdanje
OOUR Izdavački zavod »Jugoslavija« IRO »Prosveta«
Beograd, Nemanjina 34
OOUR »Beograd« ZGP »Mladinska knjiga«
Beograd, Ul. *27. marta* 39

Štampa i povez
Tiskarna Ljudske pravice
Ljubljana, Kopitarjeva 2

Tiraž deset hiljada primeraka

Naslov originala

Brüder Grimm
KINDER- UND HAUSMÄRCHEN

Vollständige Ausgabe
mit der Vorrede der Brüder Grimm zur
ersten Gesamtausgabe von 1819.

Oprema knjige
MILAN MILOŠEVIĆ

Korektori
VERA DIKLIĆ
ZVEZDANA ĐURIĆ

Zajedničko izdanje
OOUR Izdavački zavod »Jugoslavija« IRO »Prosveta«
Beograd, Nemanjina 34
OOUR »Beograd« ZGP »Mladinska knjiga«
Beograd, Ul. 27. marta 39

Štampa i povez
Tiskarna Ljudske pravice
Ljubljana, Kopitarjeva 2

Tiraž deset hiljada primeraka

GOETHE-INSTITUT
Belgrad
BIBLIOTH

Uz ovo izdanje

Sabranim bajkama Braće Grim *Izdavački zavod »Jugoslavija«* *započinje veliku seriju koja, pod zajedničkim naslovom* Svetovi mašte, *namerava da jugoslovenskim čitaocima pruži uvid u potpune, integralne opuse najvećih klasika bajki. Ti su opusi u nas dosad bili poznati samo u manje ili više neznatnim izvodima, a najčešće u skraćenim ili obrađenim verzijama. Ambicija serije* Svetovi mašte, *međutim, jeste da pruži izvorna, celovita, a po mogućstvu i kritička izdanja dela velikana kakvi su, pored Braće Grim, bili još i Andersen, Afanasjev, Pero, Muzeus, Behštajn, Hauf, De Segirova, Oskar Vajld, Vašington Irving, i niz drugih. Ovako zamašan poduhvat planiran je da se realizuje tokom nekoliko narednih godina; u nadi da ćemo zajednički dočekati da se ovakva ambicija ispuni u svim željenim pojedinostima, predajemo čitaocima u ruke, prvi put u celini na srpskohrvatskom jeziku, veliko delo braće Jakoba i Vilhelma Grima.*

IZDAVAČ

Bajke se često još i danas, uprkos sve većoj brojnosti pristupa u njihovom tumačenju — pristupa čija osnova može biti istorijsko-geografskog, literarno-estetskog, eto-didaktičkog, socio-psihološkog, pa čak i psihoanalitičkog karaktera — posmatraju kao jedinstven književni i kulturno-istorijski organizam. Razlog tome, po svoj prilici, moguće je naći u činjenici da se bajke, čak i u najsloženijim analizama, uzimaju isključivo kao definitivno književno štivo, bez obzira na prirodu i okolnosti njihovog nastanka; zanemaruje se, pri tom, činjenica da one, uprkos jedinstvenosti svoje duhovne i iskustvene osnove, počivaju na dvema, premda komplementarnim, međusobno ipak odvojenim tradicijama.

Bitnu razliku među njima stvara činjenica da jedna vrsta bajki potiče iz usmene, narodne tradicije, koja, premda je uspostavila određen broj opštevažećih morfoloških obrazaca, sve do trenutka zapisivanja — do trenutka, znači, sticanja statusa konačnog literarnog iskaza — ne postoji kao čvrsto uobličeno pripovedačko tkivo; sve su varijante tu, čak i u okvirima jednog istog podneblja, ili jednog jedva razuđenog etničkog izvora, od podjednake međusobne važnosti. U neodređenom stanju usmene tradicije ove bajke oličavale su posebne interese narodnih pripovedača, interese koji su se me-

njali u skladu sa novonastalim potrebama svakog novog naraštaja; međutim, od trenutka zapisivanja, kada se od često brojnih varijanti stvara ukupna, srednja vrednost, ove bajke više ne izražavaju posebne interese koji su motivisali njihov nastanak, i njihovo održavanje od generacije do generacije, već opšta ljudska iskustva, načela i stanovišta.

Kod bajki čije je poreklo u usmenoj tradiciji potrebno je, međutim, imati u vidu postojanje dveju podjednako živih podvrsta: bajke koje su, i posle zapisivanja, posle uobličavanja u konačnu literarnu formu, nastavile da žive kao izraz anonimnog narodnog duha, kao punovažni, kulturno priznati oblik folklornog stvaralaštva, i bajke kojima su njihovi sakupljači, njihovi zapisivači, književno obrađujući sabrani materijal, dali neotuđivi pečat samostalnog, individualnog literarnog postupka. Najstariji, i najbolje znan primer obrađivača usmene tradicije koji je sebe stavio u službu izvorne, usmene građe, jeste primer Vuka Karadžića; najstariji, s druge strane, i najbolje znan primer obrađivača usmene tradicije koji su stvaralački preobličavali prikupljeni materijal, jeste primer Jakoba i Vilhelma Grima.

Drugu vrstu bajki čine opusi individualnih književnih stvaralaca; najstariji, i najbolje znani primeri su dela Hansa Kristijana Andersena i Šarla Peroa. Oni bajku uzimaju kao već uobličen, definitivan literarni model; kao tačno određenu književnu formu, koja se, međutim, *više ne oslanja na usmenu tradiciju, već se razvija* u opštim okvirima pisane književnosti. Pri svemu tome, unutrašnja motivacija velikih stvaralaca bajki veoma je bliska, ako ne i identična, posebnim interesima koje je izražavao anonimni narodni pripovedač; bilo da bajka u sebi nosi filosofsko-saznajni, etički ili socijalni stav,

ona uvek predstavlja sublimaciju čovekovog iskustva i njegov odgovor na izazove života i sudbine.

Međutim, uprkos tome što sadržaj bajki čini kumulirano iskustvo brojnih naraštaja, njihov smisao, kao kulturno-istorijske i literarne tvorevine, ne iscrpljuje se u deduktivnoj moći kojom raspolažu; kada bi se zadržali isključivo na razini svedočanstva o jednom davnoprošlom »događaju«, ili »iskustvu«, mi bajke ne bismo mogli ceniti ni upola onoliko koliko ih stvarno cenimo. Upravo u suprotnom je njihov smisao: da indukuju naše saznanje u ravni svake nove, hipotetične ili stvarne situacije, i da nam pomognu da svaki problem koji se pred nas individualno postavlja sagledamo kao opšti ljudski problem.

Opšte vrline bajki treba stoga tražiti upravo u ovim okvirima: suočavajući nas sa saznanjem da je naš individualni problem — ma koliko on ličan ili intiman mogao izgledati — nekad takođe bio problem velikog broja znanih i neznanih ljudskih jedinki, koje su ga, da bi uspostavile ravnotežu sa samima sobom i da bi zasnovale zdrav odnos prema svetu što ih okružuje, morale uspešno razrešiti, bajke nam nedvosmisleno kazuju da rešenje uvek postoji, ma koliko težak i ponekad bolan put do njega bio, i koju god meru iskušenja i samoodricanja ono iziskivalo; na taj način, upućujući nas da je u postizanju naših životnih ciljeva neophodno biti hrabar, uman, pošten, i pun razumevanja, bajke nam jasno nagoveštavaju koji treba da bude smer i koje moraju biti pretpostavke našeg delanja.

Vrednosnu osnovu bajki, dakle, čini njihovo katarzično svojstvo; i upravo iz tog razloga veliki broj umnih, dalekomislećih ljudi ustaje danas protiv onih »obrađenih« i »priređenih« verzija iz kojih ne samo što su uklonjeni svi životni sokovi, već i, što je znatno opa-

snije, kojima se zapravo prikrivaju tragične istine života. To što se takvo ponašanje opravdava željom da se um i osećanja deteta — kome su, kako se pogrešno smatra, bajke prvenstveno, ili čak isključivo namenjene — »zaštite« od neosporno drastičnih slika, likova ili situacija kojima bajke obiluju (koje ih, štaviše, *čine*), predstavlja krajnje lakouman i nepouzdan alibi; takav odnos bajke svodi na laku, prolaznu razonodu, ili ih iskrivljuje, potencirajući u njima didaktičku poentu, do laži o životu. To, očigledno, ne znači samo unižavanje dostojanstva bajke kao autentične i legitimne duhovne tvorevine; to znači, zapravo, prezir prema bajci — ili, u širem smislu reči, prema predanju, legendi, mitu — kao fermentu svake kulture koju smo od prošlosti nasledili. Nije, otuda, slučajnost što danas bajke, u svom izvornom, punom magične lepote vidu, ponovo postaju predmet svestranog proučavanja. Zaboravljalo se, naime, odveć dugo, da se bogatstvo jedne kulture, i snaga jednog nacionalnog stvaralačkog bića, mogu ponekad najbolje odmeriti prema slojevitom, živom bogatstvu bajki koje su u sebi iznedrili.

ŽIKA BOGDANOVIĆ

Predgovor Braće Grim

štivu ne težimo onoj čistoti koja se postiže bojažljivim isključivanjem svega onoga što se odnosi na izvesna stanja i prilike koje se svakodnevno zbivaju i nikako ne mogu ostati skrivene; i pri tom se ujedno obmanjujemo da to što je u nekoj štampanoj knjizi moguće — postoji i u stvarnom životu. Mi tražimo čistotu u istini jedne poštene priče, koja, na uzdržan način, ne beži ni od čega što u samoj stvarnosti nije sadržano. Pri tome smo u ovom novom izdanju brižljivo isključili svaki izraz koji ne odgovara dečjem uzrastu. Ako bi se ipak stavila primedba da roditelje jedna ili druga stvar zbunjuje ili da im je zazorna, tako da knjigu ne bi baš dali deci u ruke, u pojedinim slučajevima briga može biti opravdana, i onda oni mogu lako načiniti izbor; u celini uzev, međutim, to je za istinski zdravo stanje nepotrebno. Ništa nas ne može bolje braniti nego sama priroda, ta koja je učinila da ovo cveće i ovo lišće raste tako raznobojno i raznoliko; onaj kome cveće i listovi ne odgovaraju, jer ima druge potrebe, ne može zahtevati da zbog toga budu drugačije obojeni i drugačijeg oblika. Ili, takođe: kiša i rosa padaju kao blagodet za sve što se na zemlji nalazi; onaj ko se ne usuđuje da im izloži svoje biljke, jer su preosetljive i mogu pretrpeti štetu, već ih radije u sobi zaliva hladnom vodom — ipak ne može zahtevati da zbog toga izostanu kiša i rosa jer upravo tada može uspevati sve ono što je prirodno, i mi ćemo tome težiti. Uostalom, ne znamo nijednu zdravu i snažnu knjigu koju je narod sačinio, uključujući i samu Bibliju, gde se takve sumnjivosti ne sreću u daleko većoj meri; ali u pravom korišćenju iz toga ne proizilazi ništa loše, nego — kako kaže jedna lepa reč — samo svedočanstvo našeg srca. Deca, na primer, bez straha tumače zvezde, dok drugi — po narodnom verovanju — time vređaju anđele.

Prikupljali smo ove bajke otprilike trinaest godina; prva knjiga, objavljena 1812. godine, sadržavala je većinom ono što smo od usmenog predanja postepeno skupljali u Hesenu, u području Majne i Kinciga, odakle i sami potičemo. Druga knjiga završena je 1814. godine. Ona je našla prijatelje koji su je — videvši šta se i kako mislilo — odmah podržali; tako, možemo reći da smo imali sreće, koja liči na slučaj, ali poznato je da sreća obično pomaže upornim i vrednim skupljačima. Sigurni smo da ćemo kada se priviknemo da na njih obraćamo pažnju, takve stvari nalaziti češće no što inače verujemo; to je uopšte slučaj sa običajima i naravima, narodnim poslovicama i šalama. Za lepe bajke na donjonemačkom narečju iz područja Minstera i Paderborna treba da zahvalimo posebnoj dobroti i prijateljstvu; pouzdanost narečja, uz unutrašnju celovitost, izgleda ovde naročito privlačno. Tamo, u čuvenim područjima nemačke slobode, u ponekim mestima održale su se sage i bajke gotovo kao redovna zabava u vreme praznika, pa je zemlja još bogata nasleđenim običajima i pesmama. Tamo gde nam donekle pisano delo još ne smeta time što su uneseni strani elementi, niti nas otupljuje svojom prenatrpanošću, donekle zato što sećanju — naročito kod naroda čija je književnost beznačajna — ne dozvoljava da postane nemarno, tu se ono obično, jače i čistije ispoljava kao zamena predanja. Tako izgleda da je Donja Saksonija više od svih drugih područja sačuvala dela takve vrste. Kakva bi tek, kudikamo potpunija i sadržinski bogatija zbirka bila moguća u Nemačkoj 15. ili čak 16. stoleća, u vreme Hansa Zaksa i Fišarta!

Jedan od onih za nas povoljnijih slučajeva bio je i taj što smo u selu Nidercvernu, kraj Kasela, upoznali jednu seljanku koja nam je ispričala najveći broj najlep-

ših bajki druge knjige. Gospođa Fimenin bila je još kršna i tek zašla u šezdesete godine. Crte njenog lica imale su nešto čvrsto, razumno i prijatno, a njene velike oči bile su svetle i oštra pogleda. Ona je dobro upamtila stare sage i sama je govorila da taj dar nije svakom bogomdan, i da mnogi uopšte nisu kadri da povezano iznesu ono što znaju. Bajke je kazivala smišljeno, sigurno i neobično upečatljivo, i sama uživajući u tome, prvo sasvim slobodno, a zatim — kad bismo to zatražili — još jednom polako, tako da smo posle izvesnog uvežbavanja mogli zapisati njeno kazivanje. Na taj način ponešto je doslovno zabeleženo, i tome se neće moći osporiti autentičnost. Onaj ko po pravilu veruje u lako krivotvorenje predanja, u aljakavost prilikom čuvanja i, otuda, u nemogućnost dužeg trajanja — taj je trebalo da čuje kako se gospođa Fimenin uvek držala priče, uporno braneći njenu tačnost; prilikom ponavljanja ona nikad, u suštini, ništa ne bi menjala, i popravljala bi omašku čim bi je primetila: odmah, usred samog kazivanja. Privrženost tradiciji kod ljudi koji nastavljaju da žive istim načinom života, snažnija je nego što smo mi — skloni promenama — u stanju da shvatimo. Baš zbog toga se tako raznoliko očuvala izvesna upečatljiva blizina i duševna valjanost, do koje nešto drugo, što može izgledati spolja mnogo blistavije, tako lako ne dopire. Epska potka narodnog pesništva liči na zelenilo što se u raznolikim nijansama prostire čitavom prirodom, koje zasićuje i čini čoveka blagim a da ga nikad ne umara.

Sem bajki za drugu knjigu, iz ovog ili drugih sličnih izvora dobili smo i bogate priloge za prvu knjigu i bolje priče od onih koje su se u njoj dosad nalazile. Hesen kao brdovit, od velikih glavnih puteva odsečen i pre svega zemljoradnjom zaposlen kraj, ima prednost da je mogao bolje sačuvati stare običaje i predanja. Izvesna

ozbiljnost, zdravo, valjano i hrabro osećanje, koje istorija neće ispustiti iz vida, čak i visok i lep stas ljudi u tim krajevima, gde je bilo stvarno boravište Hata, na taj su se način očuvali, a nedostatak komocije i ljupkosti — nedostatak koji se u odnosu na druge krajeve, kada čovek, recimo, dolazi iz Saksonije, lako primećuje — može se pre smatrati dobitkom. Tada se takođe oseća kako, doduše oporiji, ali neretko izuzetno divni predeli, poput izvesne strogosti i oskudnosti života pripadaju celini. Uopšte, Hesence moramo smatrati onim delom naroda naše domovine koji je najvećma zadržao svoja stara obitavališta, a isto tako i posebnost svoga bića kroz mene vremena.

To što smo dosad prikupili za našu zbirku, želimo da u drugom izdanju uključimo u knjigu. Zato je prva knjiga gotovo potpuno prerađena, ono što je nedostajalo popunjeno je, ponešto je jednostavnije i čistije ispričano, a izostaće i poneke bajke koje se ne pojavljuju u boljem vidu. Preispitano je ono što se činilo da je sumnjivo, to jest — što je možda stranog porekla ili što je dodacima moglo biti iskrivljeno, pa smo zatim sve to izbacili. Zauzvrat, u zbirku su ušle bajke iz Austrije i bajke čeških Nemaca, tako da će se u ovoj knjizi naći i stvari dosad posve nepoznate. Ranije nam je za primedbe na raspolaganju stajao samo skučen prostor; sada smo, jer je proširen obim knjige, mogli tim primedbama dodeliti vlastitu, treću knjigu. Time se omogućilo ne samo da saopštimo ono od čega smo ranije nerado odustali, već i da pružimo nove odeljke koji zbirci pripadaju i koji će, kako se nadamo, još jasnije istaći naučnu vrednost ovih predanja.

Što se tiče načina na koji smo bajke i priče prikupljali, moramo reći da nam je u prvom redu bilo stalo do vernosti i istinitosti. Mi, naime, ništa svoje nismo doda-

vali, nijednu okolnost i crtu same sage nismo ulepšavali već smo njen sadržaj reprodukovali onako kako smo ga primili; da izraz i izlaganje pojedinačnog većim delom od nas potiče — to se razume samo po sebi; ali smo zato svaku svojstvenost koju smo u sagi zapazili nastojali da sačuvamo, kako bismo i u tom pogledu zbirci ostavili svu raznovrsnost njene prirode. Uostalom, svako ko se bavi sličnim poslom shvatiće da se to ne može nazvati bezbrižnim i ležernim poimanjem; naprotiv, potrebni su pažnja i takt, do čega se dolazi tek vremenom, kako bi se ono što je jednostavnije, čistije, a ipak u sebi savršenije razlikovalo od krivotvorenog. Različite priče, čim bi se one dopunile, a za njihovo povezivanje nije trebalo otklanjati nikakve protivrečnosti, davali smo kao jednu priču; ali kada bi se priče razlikovale jedna od druge, pri čemu bi svaka od njih obično imala svoje specifične crte, mi smo najboljoj dali prednost, a ostale zadržali u napomenama. Naime, ova odstupanja izgledala su nam značajnija nego onima koji u njima vide samo izmene i deformacije nekad postojeće praslike, pošto su ta odstupanja, u stvari, možda samo pokušaji da se različitim putevima približimo nečem isključivo duhovno postojećem i neiscrpnom. Ponavljanja pojedinih rečenica, odeljaka i uvoda treba posmatrati kao epske redove, koji se — čim se pomeri ton koji im daje intonaciju — uvek vraćaju; u nekom drugom smislu oni se jedva mogu i shvatiti.

Osnovno narečje rado smo zadržavali. Da je to svuda *bilo moguće, priče bi nesumnjivo samo dobile. Ovde* imamo onaj slučaj kada postignuto obrazovanje, finoća i umetnost jezika predstavljaju propast, i osećamo da je pročišćen jezik — ma koliko u svemu ostalom bio pogodan — postao jasniji i prozirniji, ali i bezbojniji, te da se više tako čvrsto ne uklapa u jezičko jezgro. Šteta što

je donjohesensko narečje u blizini Kasela, kao graničnog područja starog saksonskog i franačko-hesenskog okruga, *postalo neodređena mešavina donjosaksonskog i nemačkog književnog jezika, mešavina koja se ne da lako shvatiti.*

Koliko nam je poznato, ovakva zbirka bajki *ne postoji* u Nemačkoj. Ili postoji nekoliko slučajno sačuvanih koje su se prepričavale ili su se smatrale samo sirovom građom iz koje mogu da se *oblikuju* veće priče. *Mi* se i ovog puta izjašnjavamo protiv takvih obrada. Doduše, nema sumnje da se u svekolikom živom osećanju za pesništvo nalazi poetsko oblikovanje i preoblikovanje, *bez čega bi predanje bilo nešto neplodno i mrtvo;* upravo to i jeste uzrok zbog kojeg se svako područje ravna prema svojim specifičnostima i zbog čega svaka usta drugačije pričaju. Međutim, ipak postoji velika razlika između onog polunesvesnog razvijanja nalik na tihi rast biljaka, koji se hrani neposrednim životnim izvorom, i nekog namernog menjanja koje sve samovoljno povezuje i lepi; *baš ovo potonje i jeste* ono što mi ne možemo da odobrimo. Tada bi jedino pravilo bilo upravo vladajuće shvatanje slobode pesnika koje, međutim, zavisi *i od njihovog obrazovanja; dok pri onom daljem, prirodnom* oblikovanju pojedinosti vlada duh naroda koji ne dopušta da preovladaju posebni prohtevi. Ako se predanjima prida naučna vrednost, to jest, ako priznamo da su u njima očuvana shvatanja i tvorevine drevnosti, onda je samo po sebi razumljivo da se takvim obradama ova vrednost gotovo uvek uništava. Posebno, poezija time ništa ne dobija; jer gde ona stvarno živi osim tamo gde dotiče dušu, gde, u stvari, razgaljuje i osvežava ili greje i krepi? No svaka obrada ovih saga, koja ih lišava njihove jednostavnosti, *nevinosti i čistote bez sjaja, istrže* ih iz kruga kojem pripadaju i

u kome se uvek rado priželjkuju. Može biti, i to je najsrećniji slučaj, da se umesto toga dobiju finoća, duh, poseban humor, koji u sebe uključuje i komičnost vremena, nežno slikanje osećanja, što ne pada preteško obrazovanju koje hrani poezija svih naroda. No taj dar je više blistav negoli koristan; on pomišlja samo na jednokratno slušanje ili čitanje, na šta se naše vreme naviklo i zbog čega pribira i zaoštrava draži. Ipak, prilikom ponavljanja dosetka nas zamara, a ono trajno uvek je nešto mirno, tiho i čisto. Uvežbana ruka takvih obrada liči ipak na onu nesrećno darovitu ruku koja je sve čega bi se dotakla, čak i jelo, pretvarala u zlato, koje nas ne može, usred svekolikog bogatstva, ni zasititi ni napojiti. Štaviše, gde treba iz puke uobrazilje doći do mitologije i njenih oštrih, upečatljivih slika — kako sve tu izgleda golo, iznutra prazno i bezoblično, uprkos najboljim i najsnažnijim rečima! Uostalom, sve je ovo rečeno samo protiv takozvanih obrada koje smeraju da bajke ulepšaju i pesnički iskite, a ne protiv slobodnog korišćenja bajki za individualna pesnička dela koja posve pripadaju vremenu; jer ko bi želeo da postavi granice pesništva?

Ovu knjigu predajemo u dobronamerne ruke; pri tom imamo u vidu blagotvornu moć koja se u njima nalazi, i želimo da onima koji su protiv davanja ovih mrvica poezije siromasima i skromnim ljudima, naša zbirka ostane potpuno nedostupna.

U Kaselu, 3. jul 1819.